

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגְּךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְבוּיָם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתָם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קי

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אַשִׁית אֲיִכִּיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֲיִכִּיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בֵּינִם חִילְךָ בַּהֲדַר־יְקֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדֶּתְךָ: ד נִשְׁפָּע
יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְהַכְתֵּן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִּי מִלְפִי־צֶדֶק: ה אֲדַנִּי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוּ מְלָכִים:
ו יָדִין בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אַרְצָן רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנַי יָרִים רֹאשׁ:

קיא

א הִלְלוּהָ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסוֹד יִשְׁרָיִם וְעֵדָה: ב גְּדִלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם:
ג הוֹדִיָּה־רַר פָּעֵלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירֵאָיו
יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו פָּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים
כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שְׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ
קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלֹתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח כסלו, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה משה שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השני עם המוסגר בו, וכבקשתו מצו"פ הקבלה ממעמד.

וכיון שנמצאים אנו בימי חנוכה, אשר הלכה כב"ה דמוסיף והולך מיום ליום בנר ואור, והנס הי' בכהנים, והנרות אינם בטלים לעולם, הנה כן יבש"ט ויוסיף, הלוך והוסיף בנר מצוה תורה אור ובמאור שבתורה, שהרי הנס הי' בשמן רזי דרזין דאורייתא, ובכל המצטרך לנר הי' נשמת אדם.

בברכה לחנוכה שמח ולבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ 42,000 עותקים

מתוכם הודפסו

8,000 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב
לפאקס : 03-9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA @DvarMalchus.Org

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	יט) מסכת בכורות עם ביאורים	יט
ב) מזמורי תהלים קי"י קי"א	ג	מדף כז עד דף לג	קמ
ג) מאמר ד"ה פזר נתן לאביונים גוי'		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה) שבת פרשת וישב, כ"א כסלו, ה'תשח"י	ה	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	כ
ד) שיחת יום ה' פרשת וישב י"ט כסלו, ה'תשח"י	יט	אדמו"ר הזקן	קעא
ה) לקוטי שיחות – פרשת וישב		כא) שולחן ערוך הלכות שבת	כא
(בלה"ק) כרך טו	מד	אדמו"ר הזקן	קעב
ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כב) תורה אור	כב
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מט	אדמו"ר הזקן	קעג
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת		כג) שערי אורה	כג
חנה ע"ה ז"ל שניאורסאהן	נ	אדמו"ר האמצעי	קעד
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב	נב	כד) מאמרי הצ"צ – תרי"ד-תרט"ו	כד
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישב	נג	אדמו"ר ה"צמח צדק"	קעה
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב	עד	כה) תורת שמואל תרל"ב	כה
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	קעה
לשבוע פרשת וישב	עה	כו) קונטרס עץ החיים	כו
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב	צא	אדמו"ר מוהרש"ב	קעו
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צד	כז) ספר המאמרים ה'תרפ"ט	כז
שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:		אדמו"ר מוהריי"צ	קעו
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב	צז	כח) לקוטי דיבורים	כח
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב	קכו	אדמו"ר מוהריי"צ	קעח
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישב	קלב	כט) רשימת תרנ"ב	כט
יז) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהריי"צ	קפ
שמואל-ב פרק טז-יז, תהלים פרק לח	קלז	ל) אגרות קודש	ל
יח) עין יעקב מסכת יומא	קלט	אדמו"ר מוהריי"צ	קפב
		לא) חומש לקריאה בציבור	קפד
		לב) לוח זמנים לשבוע פרשת וישב	קצ
		לג) סדר הדלקת נרות לערב שבת קודש	קצא

ביאור בדרך אפשר

בבחינת גילוי אלא בהסתר והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת
מתלבשת אלא מקפת (וסובבת), הרי מבחינת אין סוף אף לאַצְּלִיּוֹת לא
היה יכול לבוא שום התגלות אורו על ידי השתלשלות עלה
ועלול סיבה (גורם) ותוצאה. כלומר: בדרך כלל דרגה אחת היא הגורם

והסיבה להתהוות הדרגה
שלמטה ממנה (למשל: השכל
הוא 'עילה' להתהוות המידות
והרגש) אבל עצמותו של
הקדוש-ברוך-הוא (הנקרא
"סובב כל עלמין") לא מתגלה

לדרגות שלמטה ממנו בדרך זו
של 'עילה ועלול' שהרי אין כל
יחס וכל ערך בינו לעולמות,
אפילו עולם האצילות, והדברים
נכונים לא רק לגבי עצמותו
ומהותו של הקדוש-ברוך-הוא
אלא גם לגבי אור ה'עצמות'
(ההתגלות וההתפשטות שלו)
אשר עצמותו ואורו הוא
אין-סוף ממש ולא שיך
שהוא עצמו ואורו יתגלו
ויתלכשו ב - שום עשר
ספירות, ולבצעבור זה
מאחר שאור ה'עצמות' נעלה
מכדי להתלבש בדרגות שלמטה
ממנו ואפילו בעולם האצילות
נקרא כל האצילות ב"פתח
אליהו" הנ"ל רק בשם
אפיקת הוצאת עשר
תקונין כלומר שהקדוש-ברוך-

הוא "הוציא" מעצמו עשרה "תיקונים", גם בבחינת גופין תקינת לון
וכן תיקן ויצר ל"תיקונים" הללו, הספירות העליונות, "גופין" (על דרך שנשמת
האדם מלובשת בגוף), אשר הם ה"גופים" הינם פלים להשראת אור
אין-סוף ברוך-הוא על-ידי דלוג אחר ההסתר וצמצום
עצמותו ולא נהוו בדרך "עילה ועלול" כפי שדברים מתהווים בעולמות
הנחותים יותר אלא שלאחר שהקדוש-ברוך-הוא הסתיר וצמצם את עצמותו
ואת אורו הגדול שהאיר לפני הצמצום, אז על-ידי דלוג נתגלה הארת
קו וחוט אור מועט ודק כמו קו וחוט בעשר ספירות האצילות,
ועל-ידי אהבה ודבקות מישראל כאשר יהודי עובד את ה' באהבת
ה' ובדבקות בו נתוספו אורות באצילות הרגשות הנעלים שלו
ממשיכים תוספות אורות בעשר הספירות העליונות שבעולם האצילות, אכל
מפלימקום למרות חשיבות וגדולת הדברים השראת אור אין-סוף

ביאור בדרך אפשר

פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד¹. ומבאר בזה
אדמו"ר הזקן במאמרו על פסוק זה וזה-לשוננו²: הענין הוא
המשמעות הפנימית של הפסוק האומר שכאשר אדם נותן צדקה לעניים
מעשהו נשאר קיים לעולם היא מעלת נתינת הצדקה וגמילות

חסדים אשר למרות
שלכאורה היא פעולה מעשית
פשוטה, בכל זאת היא עומדת
לעד ויש לה השפעה נצחית
יותר מכל אהבה ויראה
ודבקות - אהבת ה' ויראת ה'

שהם עניינים רוחניים נעלים,
וכמה שפתיב³ ב"פתח
אליהו" גופין תקינת לון
הקדוש-ברוך-הוא יצר עשר
ספירות ותיקן להם "גופים"
הנקראים "גופים" לעומת
הלבושים המכסים עליהם והם
(הגופים), אתקריאת נקראים
בתיקונא דא בתיקון זה
חסד כו' כפי שיבאר להלן.
הענין הוא חו משמעות
הדברים, כי נגד לעומת, לגבי
אין-סוף גם אצילות
בכלל ובכלל זה גם עולם
האצילות (שבמובנים מסוימים)
הוא עולם מדרד ומוגבל בדומה
לעולמות שלמטה ממנו, ובכל
זאת גם עולם האצילות נחשב
אין סוף, צריך להיות
מקדם צמצום של אור האין

סוף ברוך הוא וצמצום זה כולל סילוק של אור האין הסוף
הצידה (כביכול) כך שיווצר חלל ומקום פנוי בו ייבראו עולמות ונבראים
מוגבלים ואחר כך על-ידי דלוג אחרי הצמצום הייתה הארה שלא לפי
סדר והדרגה ("ב"דלוג") וכך נתגלה הארת קו וחוט הארה חדשה
מהקדוש-ברוך-הוא שהיא מצומצמת ומועטת (לעומת האור שהאיר לפני
הצמצום) כמו קו וחוט דק, כי עצמותו של הקדוש-ברוך-הוא סובב כל
עלמין האור שאינו מלובש בעולמות בצורה פנימית אלא 'סובב' ו'מקיף'
עליהם (ובלשון רבנו חזקן בתניא (פרק מח): "ואין הפירוש סובב ומקיף
מלמעלה בבחינת מקום חס ושלום, כי לא שייך כלל בחינת מקום ברוחניות.
אלא רצה לומר סובב ומקיף מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה כי ההשפעה
שהוא בבחינת גילוי בעולמות נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות כי
הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים מה שאין כן ההשפעה שאינה

בס"ד. שבת פרשת וישב, כ"א כסלו, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד¹. ומבאר בזה
אדמו"ר הזקן וזה-לשוננו²: הענין הוא מעלת
נתינת הצדקה וגמילות חסדים אשר עומדת לעד יותר
מכל אהבה ויראה ודבקות, וכמה שפתיב³ גופין תקינת
לון, ואתקריאת בתיקונא דא חסד כו', הענין הוא, כי
נגד אין-סוף גם אצילות בכלל, צריך להיות מקדם
צמצום ומקום פנוי ואחר כך על-ידי דלוג נתגלה הארת
קו וחוט, כי עצמותו סובב כל עלמין אף לאצילות לא
היה יכול לבוא שום התגלות אורו על ידי השתלשלות
עלה ועלול, אשר עצמותו ואורו הוא אין-סוף ממש
ולא שיך שום עשר ספירות, ולבצעבור זה נקרא כל
האצילות רק בשם אפיקת עשר תקונין, גם בבחינת גופין
תקינת לון, אשר הם פלים להשראת אור אין-סוף
ברוך-הוא על-ידי דלוג אחר ההסתר וצמצום עצמותו,
אז על-ידי דלוג נתגלה הארת קו וחוט בעשר ספירות
האצילות, ועל-ידי אהבה ודבקות מישראל נתוספו
אורות באצילות, אכל מכל-מקום השראת אור אין-סוף

(1) תהלים קיב, ט. 2) בד"ה פזר נתן במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל [שיצא-לאור ביו"ד כסלו השתא] ע' נדנח (ד"ה זה עם הגהות
הצ"צ נדפס באוה"ת במדבר כרך ד ע' א'תפו ואילך. ביאורי הזהר שלו ח"א ע' תסג). וראה גם ד"ה ולהבין כו' פזר נתן תרמ"ב
פ"ו ואילך. פ"ד-ט"ו. 3) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא בַּעֲשֹׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת אֲשֶׁר הֵם בְּחִינַת כָּלִים וְגוֹף
2 נֶגֶד לעומת, לגבי אור אין-סוף בְּרוּךְ-הוא הַשׁוֹרָה בְּתוֹכָם. וְלֹא
3 זֶהוּ כְּנֶגֶת וְרֵאשִׁית עֲלֶה בְּרִצּוֹנוֹ הַטּוֹב לְהִטִּיב לְבְּרֹאיוֹ אַחַת
4 הסיכות לבריאת העולמות והנבראים היא התעוררות ועליית רצונו הטוב של

5 הקדוש-ברוך-הוא להיטיב
6 לברואיו (כי "טבע הטוב
7 להיטיב") ורצון זה לא היה רק
8 להוסיף אורות בעולם האצילות
9 אלא, שְׂיִהְיֶה הַתְּגָלוֹת אֹרֹךְ
10 וְזִיוו לְמִטָּה מִמֶּשׁ,
11 שְׂיִהְיֶה הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגָלוֹת שֶׁל
12 חֶסֶד דְּרֹעָא יְמִינָא זָרַע
13 ימין (כמפורט ב"פתח אליהו"
14 כיצד הספירות נמשלו לגוף
15 האדם ומידת החסד נמשלה
16 לזרוע [=יד] ימין) לְמִטָּה
17 בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה מִמֶּשׁ,
18 וְהָיָה הַגּוֹף וְדְרֹעָא
19 יְמִינָא יְהִיָּה כְּלִי לְמִטָּה
20 גַּם בֵּין בְּעוֹלָם עֲשִׂיָּה
21 לְהַשְׁרָאָת אֹרֹךְ אֵין-סוֹף
22 וכפי שמבואר בתניא (פרק לו):
23 "תכלית בריאת עולם הזה הוא
24 שנתאוהו הקדוש-ברוך-הוא
25 להיות לו דירה בתחתונים... וזהו
26 ענין השתלשלות העולמות
27 וירידתם ממדרגה למדרגה על
28 ידי ריבוי הלבושים המסתירים
29 האור והחיות שממנו יתברך עד
30 שנברא עולם הזה הגשמי

31 והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו... תכלית
32 השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות
33 העליונים... אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון שכן עלה ברצונו יתברך...".
34 וְדָבָר זֶה לֹא יָבֹא מִטֶּרֶה זֶה שֶׁל הַתְּגָלוֹת הַאֲלוּקוֹת "למטה בעולם העשייה
35 ממש" לא תושג אֶף עַל-יְדֵי הַתְּפַשְׁטוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת גַּם אִם הָאָדָם
36 יַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּרִמָּה כֹּזֵה שִׁיעָלִיָּה לְצֵאת מִגְּדִירוֹ הַגִּשְׁמִיִּים וְיִתְפַּשֵּׁט
37 וישתחרר מהם, וְכָל הַדְּבָקוֹת שְׂיִהְיֶה וגם אם יגיע לדבקות באלוקות
38 ברמה הגבוהה ביותר עדיין לֹא יָבֹא לְיַד הַתְּגָלוֹת כְּזֶה וְלֹא יִגְרֹם
39 לגילוי אלוקות למטה בעולם הזה עַל-יְדֵי אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְמָא הַתְּעוֹרֵרוֹת
40 רוחנית מלמטה, מִצַּד הָאָדָם וְאִהְיֶה וִירָאָה, וְהַנִּשְׁמָה קֹדֶם בּוֹאָה
41 לַגּוֹף הַיְתֵּה גַּם בֵּין דְּבֻקָּה וְכִיוּן שֶׁכֵּן לֹא יִתְכַּן שְׁבִרִיָּאָה הָעוֹלָם הַזֶּה
42 וירידת הנשמה בגוף נועדו כדי שהאדם ידבוק בה' שהרי דבר זה היה גם לפני
43 ירידת הנשמה למטה, וְהָאֻפְנִים וְחִיּוֹת מִתְּנַשְׂאִים וְכוּ' וגם על

הוא בַּעֲשֹׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת אֲשֶׁר הֵם בְּחִינַת כָּלִים וְגוֹף
נֶגֶד אֹרֶךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוא הַשׁוֹרָה בְּתוֹכָם. וְלֹא זֶהוּ
כְּנֶגֶת וְרֵאשִׁית עֲלֶה בְּרִצּוֹנוֹ הַטּוֹב לְהִטִּיב לְבְּרֹאיוֹ,
שְׂיִהְיֶה הַתְּגָלוֹת אֹרֹךְ וְזִיוו לְמִטָּה מִמֶּשׁ, שְׂיִהְיֶה חֶסֶד
דְּרֹעָא יְמִינָא לְמִטָּה בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה מִמֶּשׁ, וְהָיָה הַגּוֹף
וְדְרֹעָא יְמִינָא יְהִיָּה כְּלִי לְמִטָּה גַּם בֵּין בְּעוֹלָם עֲשִׂיָּה
לְהַשְׁרָאָת אֹרֹךְ אֵין-סוֹף. וְדָבָר זֶה לֹא יָבֹא אֶף עַל-יְדֵי
הַתְּפַשְׁטוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת, וְכָל הַדְּבָקוֹת שְׂיִהְיֶה לֹא יָבֹא
לְיַד הַתְּגָלוֹת כְּזֶה עַל-יְדֵי אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְמָא וְאִהְיֶה
וִירָאָה, וְהַנִּשְׁמָה קֹדֶם בּוֹאָה לַגּוֹף הַיְתֵּה גַּם בֵּין דְּבֻקָּה,
וְהָאֻפְנִים וְחִיּוֹת מִתְּנַשְׂאִים וְכוּ', וְזֶה שְׂבִרָאָה הַתְּגָלוֹת
וְהוֹסְפוֹת אֹרֹת בְּאֲצִילוֹת לְבַד, אֵין נִגְמָר כְּנֶגֶת
הַמִּשְׁכָּה וְטוֹבוֹ שְׂעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ לְהִטִּיב לְבְּרֹאיוֹ דְּוָקָא,
וּבְאֲצִילוֹת בְּלֹא זֶה אִיהוּ וְגִרְמוֹהִי חֵד. אֲכֵן עַל-יְדֵי חֶסֶד
וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ, פִּזֵּר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים, עַל-יְדֵי שְׂמִשְׁפִּיעַ
וּמַחֲיָה לְמֵאן דְּלִית לֵיהּ מִגְּרָמִיָּה, עַל-יְדֵי-זֶה גֹרֶם
שְׂמִשְׁשָׁף וְיִשְׁרָה אֹרֶךְ אֵין-סוֹף לְמִטָּה מִמֶּשׁ, וְהָיָה חֶסֶד
דְּרֹעָא יְמִינָא בְּעוֹלָם עֲשִׂיָּה מִמֶּשׁ. כִּי לְהִיּוֹת תְּחִיַּת
הַמֵּתִים שְׂיָקוּם הַגּוֹף מִהֶקְבֶּר וְיַחֲיָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַתְּגָלוֹת לְמִטָּה מִמֶּשׁ, לְכֵן נֶאֱמַר עַל-זֶה צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת
לְעַד, כִּי הַצִּדְקָה שְׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל עוֹמֶדֶת בְּפִנֵּי-עֲצָמָהּ
עַד לְעֵתִיד, וְאִזּוּ יָבֹא בְּהַתְּגָלוֹת, עַל-יְדֵי הַפְּזוּר שְׁנָתַן

בגשמיות בְּאֶרֶץ בעולם הזה הגשמי, וכפי שנאמר בפסוק פִּזֵּר נָתַן
לְאֲבִיוֹנִים היינו שנתנית הצדקה היא "לאביונים", עַל-יְדֵי שְׂמִשְׁפִּיעַ עם
נתינת הצדקה וּמַחֲיָה ומעניק חיות לְמֵאן דְּלִית לֵיהּ מִגְּרָמִיָּה למי
שאינו לו משלו כלום, עַל-יְדֵי-זֶה גֹרֶם שְׂמִשְׁשָׁף וְיִשְׁרָה אֹרֶךְ
אֵין-סוֹף לא רק בעולמות עליונים אלא לְמִטָּה מִמֶּשׁ, וְהָיָה הַתְּגָלוֹת
שֶׁל מִידַת חֶסֶד דְּרֹעָא יְמִינָא שנמשלה לזרוע ימין שבגוף בְּעוֹלָם
עֲשִׂיָּה מִמֶּשׁ רק שלעת עתה הדבר אינו ניכר בגלוי וההתגלות תהיה לעתיד
לבוא כשיבוא המשיח ותהיה תחיית המתים. כִּי לְהִיּוֹת תְּחִיַּת הַמֵּתִים
שְׂיָקוּם הַגּוֹף מִהֶקְבֶּר וְיַחֲיָה בגשמיות בעולם הזה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַתְּגָלוֹת לְמִטָּה מִמֶּשׁ, לְכֵן נֶאֱמַר עַל-זֶה על מצוות הצדקה
צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד, כִּי הַצִּדְקָה שְׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל כַּעַת עוֹמֶדֶת
בְּפִנֵּי-עֲצָמָהּ עַד לְעֵתִיד, וְאִזּוּ יָבֹא פְּעוּלָתָהּ כַּמַּצְעִי לְגִלּוֹי אֲלוּקוֹת
בעולם בְּהַתְּגָלוֹת, כִּי עַל-יְדֵי הַפְּזוּר שְׁנָתַן האדם בצדקה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְאֲבִינֹנִים, יְהִיָּה גַם בֵּן לַמָּטָה חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא שֶׁל
2 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּבִיכּוּל, בְּהַתְּגַלּוּת בְּגוּף גִּשְׁמִי, הַחֶסֶד אֱלֻקוֹת
3 יְהִיָּה דְּרוּעָא יְמִינָא גַם לַמָּטָה, וְלֹא כְמוֹ שֶׁהוּא עַד הַתְּחִיָּה
4 שֵׁשׁ הַתְּגַלּוּת אֱלֻקוֹת בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֵלֶּק[וֹת] דְּעֵשְׂיָה, וְזֶהוּ

5 אָף בְּלִי מַעֲשֵׂה
6 הַתְּחִתּוֹנִים אֲבָל הִדְבַּר לֹא
7 נִיכָר בְּעוֹלָם הַזֶּה, אָכֵן שִׁיחִיָּה
8 חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא
9 בְּהַתְּגַלּוּת מִמֶּשׁ בְּעוֹלָם
10 עֲשִׂיָּה, זֶהוּ אִי-אֶפְשָׁר
11 לְהִיטֵב בְּלַעֲדֵינוּ בְּלִי "מַעֲשֵׂה
12 הַתְּחִתּוֹנִים", אֲלֵא יִכּוֹל לְהִיטֵב אֶךְ
13 וְרַק עַל-יְדֵי צִדְקָה
14 וּגְמִילוֹת חֶסֶדִים שְׁעוֹשִׂים
15 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה
16 לְהִיטֵב לְמֵאנָה דְּלִית לֵיהּ
17 מִגְרָמֶיהָ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ מַעֲצָמוֹ
18 כְּלוֹם, וְעַל יְדֵי כֵךְ מִמְּשִׁיכִים
19 לַמָּטָה בְּעוֹלָם עֲשִׂיָּה
20 הַתְּגַלּוּת אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ
21 כו'.

22 וְזֶהוּ שְׁמִסִּים הַפְּסוּק וְאוֹמֵר
23 שֶׁהַצִּדְקָה עוֹמֶדֶת לְעַד,
24 כִּהְיִים עֲכָשִׁי עוֹמֶדֶת בְּלִשׁוֹן
25 הוּוֹה וְנִשְׁמֶרֶת כָּל הַזְּמַן עַד
26 לְעֵתִיד שְׁיָבֵא בְּהַתְּגַלּוּת
27 הַצִּדְקָה וְחֶסֶד. וְזֶהוּ סוֹף
28 מַעֲשֵׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה
29 שְׁמִלְכַתְחִילָה כֹּאשֶׁר עָלָה
30 בְּרִצּוֹנוֹ הַטּוֹב שֶׁל הַקְדוּשׁ-
31 בְּרוּךְ-הוּא לְהִטֵּב לְבְּרִיאָיו
32 הֵיחָד זֶה בְּכוֹנָה שֶׁהַטּוֹבָה
33 וְהַתְּגַלּוּת הָאֱלֻקוֹת תִּהְיֶה
34 לְבְּרִיאָיו מִמֶּשׁ לַמָּטָה
35 מִמֶּשׁ.

36 וְזֶהוּ גַם פִּירוּשׁ הַפְּסוּק וְזֶרְעוֹ
37 לָכֵם לְצִדְקָה⁵, בַּעַת שְׁעוֹשִׂים הַצִּדְקָה הוּא רַק כְּמוֹ זִרְעָה
38 בְּאֶרֶץ, כֹּאמֹר שְׁלֹמֶעֶשֶׂה הַמִּשְׁכַּת הָאֱלֻקוֹת לַמָּטָה נִפְעַלְתָּ כֶּתַע ("כִּהְיִים
39 עוֹמֶדֶת") אֲלֵא שֶׁאֵין בָּהּ הַתְּגַלּוּת עַד לְעֵתִיד, אֲזִי יְהִיָּה כְּהַמְשָׁךְ
40 הַפְּסוּק קִצְרוֹ לָכֵם לְפִי חֶסֶד, כְּמוֹ בְּשַׁעַת קִצְרֶיהָ בָּא הַטּוֹב
41 בְּהַתְּגַלּוּת כֹּשֶׁם שֶׁבַעַת הַקִּצְרִיהָ וְרֹאִים בְּגִלּוֹי אֶת הַטּוֹבָה שֶׁצִּמְחָה מִהוֹרִיעָה,
42 בֵּן יְהִיָּה לְעֵתִיד יָבֵא חֶסֶד בְּהַתְּגַלּוּת מִמֶּשׁ בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה
43 יִשְׁכּוֹן, וְיִהְיֶה הַגּוּף בְּלִי לְאוֹר אֵין-סוֹף בַּעַד שְׁבֻמָּן הַזֶּה אֵין

44 הַתְּגַלּוּת שֶׁל אוֹר אֵין סוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְגוּף הַגִּשְׁמִי כִּי הֵם לֹא 'כְּלִים'
45 הַמְּסוּגָלִים לְהַכִּיל וּלְקַלּוֹט אֶת הָאוֹר הָאֱלֻקִּי, הֵרִי לְעֵתִיד לְבֹא הַגִּשְׁמִיּוֹת תּוֹדֶכֶךְ
46 וְתִתְעַלֶּה בְּמִידָה כּוֹז שֶׁכֵּן תּוֹכֵל לְהַכִּיל וּלְקַלּוֹט אֶת הָאוֹר הָאֱלֻקִּי בְּצוּרָה
47 פְּנִימִית, וְהַתְּחִלְתִּי בְּתוֹכְכֶם כו'⁶ וְהַשְׂרָאָה שְׁכִינָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-

48 הוּא תִּהְיֶה בְּתוֹכְכִי עִם יִשְׂרָאֵל,
49 וְדִי לְמִכֵּין. וְעֵינִי בְּזִהָר
50 בְּהַעֲלוֹתָ⁷ וְשֵׁם נִתְבָּאָר
51 עֲנִין קָרְנוֹ תְּרוּם כו' הָאִמּוֹר
52 בְּסִימֵי הַפְּסוּק "פּוֹר נָתַן" וְכו',
53 וְעֵינִי לְעִיל בְּמֵאמָר דְּקָרָן⁸
54 (עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ שֶׁל מֵאמֵר
55 רַבְּנוּ הוֹקֵן עַל הַפְּסוּק "פּוֹר נָתַן
56 לְאֲבִינֹנִים צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד").
57 וְהִנֵּה בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה'
58 לְאִדְמוֹר"ר הוֹקֵן בְּמֵאמָר 'דְּבִירוֹ
59 הַמִּתְחִיל' לְבָאָר הַדְּבָרִים
60 עַל פְּסוּק וּנְקִדְשִׁתִּי,
61 מִבָּאָר מֵה שְׁכִתּוּב⁹ פְּזֹר
62 נָתַן לְאֲבִינֹנִים גו' קָרְנוֹ
63 תְּרוּם בְּכָבוֹד שֶׁכֵּן לְכַאוֹרָה
64 לֹא מוֹכֵן מֵה הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי בֵּין
65 מִצְוֹת הַצִּדְקָה בְּפֶרֶט לְעִנְיָן
66 "קָרְנוֹ תְּרוּם בְּכָבוֹד"? אֲלֵא,
67 פִּירוּשׁ הַקֶּשֶׁר הוּא, שֶׁעַל יְדֵי
68 מִצְוֹת הַצִּדְקָה הָאֵדָם גּוֹרֵם
69 "הַתְּרוּמָה" בְּ"קָרָן" (כְּפִי
70 שִׁיבּוֹא הַלֵּל) שְׁהַמְלָכוֹת
71 דְּאֲצִילּוֹת סְפִירַת הַמְּלָכוֹת
72 הַעֲלִינָה שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילּוֹת
73 נִקְרָאָת קָרָן עַל שֵׁם
74 שֶׁהִיא הַתְּחִבְרוּת אֲצִילּוֹת
75 עִם עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַמְּלָכוֹת
76 הִיא הַסְפִּירָה הָאֲחֵרֹנָה בְּאֲצִילּוֹת
77 וְדֹרְכָה עוֹבֵר הַשְּׁפַע לְעוֹלָם הַבָּא
78 לְאַחֵרֵי הָאֲצִילּוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם
79 הַבְּרִיאָה וְאֵם כֵּן הִיא הַמַּחְבֵּרֶת

80 בֵּין שְׁנֵי הַעוֹלָמוֹת הַלֵּל וְעַל שֵׁם הַחִיבּוּר הַזֶּה הִיא נִקְרָאָת "קָרָן", וְזֶהוּ
81 עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלָל כְּמוֹ קָרָן זְוִית פִּינָה שֶׁהוּא הַתְּחִבְרוּת ב' הַתְּחִלָּה
82 הַתְּחִלָּה שֶׁכֵּן פִּינָה ("קָרָן זְוִית") נּוֹצֵרֶת בְּמִקּוֹם שֶׁכֵּן שְׁנֵי קִירוֹת מִתְּחַבְּרִים
83 וְכֵן גַּם הַמוֹשָׁג "קָרָן" בְּרוּחָנוֹת מִתִּיחַס לְבַחֲיָנָה שֶׁמַּחְבֵּרֶת בֵּין עוֹלָמוֹת רּוּחָנִים
84 שׁוֹנִים [וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁהַפְּנִינָה הִיא לֹא רַק לְהַתְּחִבְרוּת אֲצִילּוֹת
85 וּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה הַפְּרָטִיִּים אֲלֵא גַם לְאֲצִילּוֹת וּבְרִיאָה-
86 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה הַכְּלָלִיִּים מִבּוֹאָר בְּחִסְדוֹת כִּי הַמוֹשָׁג עֶשֶׂר סְפִירוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוגדרות ומוגבלות במהותן ובמספרן נתחדש בעולם האצילות ובדרך כלל
2 למעלה מהאצילות האור הוא אין-סופי ללא כל גבולות והגדרות ואולם בעצם
3 הסדר שהקדוש-ברוך-הוא קבע להתגלות אורו והמשכתו מדרגה לדרגה בכל
4 הדרגות ובכל העולמות וגם למעלה מאצילות יש עשר ספירות (הנקראות
5 "עשר ספירות הגנוחות") וכך גם
6 לגבי עיקרון החלוקה לארבע
7 עולמות. אף שעולם האצילות
8 הפרטי הוא (במובנים רבים)
9 עולם עם ההגדרות והתחלת
10 ההשתלשלות והספירות
11 וההגבלות שלא קיימות למעלה
12 מהאצילות ובוודאי שההגבלות
13 של העולמות בריאה, יצירה
14 ועשיה לא קיימות למעלה
15 מהאצילות, בכל זאת עצם
16 המושג של "מערכת" המחולקת
17 לארבע "עולמות" קיימת גם
18 באורות העליונים שקודם
19 הצמצום ושם הם נקראים
20 אצילות דכללות, בריאה דכללות
21 וכו' ובכמה מקומות מבואר שכל
22 העניינים שבעולם האצילות
23 הפרטי יש דוגמתם גם בעולם
24 האצילות דכללות. ומעין זה הוא
25 גם בדרגות עוד יותר עליונות
26 עד למעלה מהצמצום

27 באין סוף כפי שהוא לפני הצמצום כדי לברוא עולמות ונבראים מוגבלים, אלא
28 שכמוכן בדרגות העליונות הללו החלוקה לארבעת העולמות היא בצורה אחרת
29 לגמרי. ופרוש קרנו תרום בכבוד היינו רוממות התעלות
30 המלכות כו' בכבוד שהוא הכתר. וזהו ההתרוממות וההתעלות
31 הוה היא גילוי האור האלקי הנמשך על-ידי פזר נתן לאביונים
32 שהוא מצוות הצדקה.
33 והענין בזה, הסיבה לכך שהמשכת האלוקות למטה בעולם הזה שהיא,
34 כאמור, תכלית הבריאה נפעלת על ידי מצוות הצדקה שגורמת להתעלות
35 ("התרוממות") ספירת המלכות לבחינת הכתר, והמשכת וגילוי אור מהכתר
36 היא שפכדי שמשך האור למטה עד לכדי התגלות בעולם הזה
37 הגשמי והתחתון שאין תחתון למטה ממנו צריכה להיות המשכת
38 הכתר דוקא שלמעלה מסדר השתלשלות, כי מצד סדר
39 ההשתלשלות אי-אפשר שמשך עד למטה כי מאחר שבסדר
40 השתלשלות האור יורד ונמשך בצורה הדרגתית (כמו שרשרת ארוכה שיש לה
41 חוליות רבות האחתות בזו) ומוגבלת, לכן יש גבול עד כמה מסוגל האור לרדת

42 והוא לא יורד ומגיע עד הדרגה התחתונה ביותר האפשרית, כי אם מצד
43 הכתר דוקא שלמעלה מסדר השתלשלות כמובא בחסידות
44 שדווקא אור אין סוף (ולא אור מדוד ומוגבל) יורד "למטה מטה עד אין קץ",
45 כי כל הגבוה ביותר - יורד למטה יותר ואילו הנמוך יותר אין
46 לו את הכוח והיכולת לרדת עד

47 כדי כך, כמשל המובא בחסידות
48 מקיר של אבנים שמתמוטט
49 ונופל, והאבנים שהיו בשורות
50 התחתונות נופלות קרוב ואילו
51 האבנים שהיו בשורות העליונות
52 נופלות במרחק גדול. וכך גם
53 ברוחניות, דווקא אורות גבוהים
54 ונעלים ("שלמעלה מסדר
55 השתלשלות") יורדים עד למטה
56 ממש. וזהו פזר נתן
57 לאביונים גו' קרנו תרום
58 בכבוד, שעל-ידי מעשה
59 הצדקה נמשך הכתר
60 ("כבוד") למלכות (שנמשלה
61 לקרן) ועל ידי קיום מצוות
62 הצדקה היא "מתרוממת",
63 היינו, המשכת האור
64 הנעלה והגבוה שלמעלה
65 מהשתלשלות עד למטה
66 מטה לעולם הזה הגשמי שבכך
67 נשלמת כוונת הבריאה.

68 (ב) ויובן זה בהקדים¹⁰ מאמר רבוחינו ז"ל¹¹ הני כ"ו הודו
69 עשרים וששה פסוקי "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" שבפרק קלו בתהלים
70 כנגד מי נאמר, כנגד כ"ו עשרים וששה דורות שפרא הקב"ה
71 בעולמו ולא נתן להם תורה מאדם הראשון ועד משה רבנו, וזן
72 אותם בחסדו ולא בזכות מעשיהם ועבודתם, והינו, דאף שדורות
73 אלו היו מכעיסין ובאין, ולא היו ראויים להיות נזונים בחסדו של
74 הקדוש-ברוך-הוא מפל-מקום, במה ארף אפים לפניו¹², (על דרך
75 לשון המשנה "עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל
76 הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול" ו"עשרה דורות
77 מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין
78 ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם") שהיה זן אותם בחסדו.
79 וצריך להבין, מהו ענין אמירת כ"ו הודו בפרק זה בספר תהלים
80 על-ידי דוד המלך שהיה במה וכמה דורות אחרי מתן תורה
81 ולמה ראה דוד להודות לקדוש-ברוך-הוא ולשבח אותו על כך שזן ופרנס
82 בחסדו את הדורות שקדמו למתן תורה? גם צריך להבין, הלא בין

(10) ראה בשיחה שלאחרי המאמר, שזהו מאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, ד"ה הני כ"ו הודו כו'*. (11) פסחים קיה, א.

(12) אבות פ"ה מ"ב.

(*) מאמר זה לא נמצא לע"נ. וראה גם המשך יונת תר"ם ס"ע טו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 הכ"ו הודו גו' כי לעולם חסדו חשיב מונה דוד גם ענינים
2 שהיו לאחרי מתן תורה, ובוה גופא - לא רק למכה מצרים
3 בבכוריהם וגו' כאשר בני ישראל לקחו כבשים לקרבן פסח, "נתקבצו
4 בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך, אמרו להם זבח
5 פסח הוא לה' שיהרג בכורי

6 מצרים. הלכו בכוריהם אצל
7 אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם
8 שישלחו את ישראל ולא רצו
9 ועשו הבכורות עימהם מלחמה
10 והרגו הרבה מהם, וזהו שכתוב
11 למכה מצרים בכוריהם"
12 (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן
13 אורח חיים סימן תל), ואמנם נס
14 זה שהיה ביציאת מצרים התרחש
15 בפועל לפני מתן תורה אבל הוא
16 קשור למתן תורה, אשר
17 יציאת מצרים היתה
18 הכנה למתן תורה, אלא
19 בין פסוקי הפרק יש שבחים
20 לקדוש-ברוך-הוא גם לסיחון
21 מלך האמורי ולעוג מלך
22 הבשן על ניסים וחסדי ה'
23 שנעשו במלחמות של בני ישראל
24 עם סיחון ועם עוג, שהיו זמן
25 רב כארבעים שנה אחרי מתן
26 תורה, ואיך אפשר לומר
27 שהיו שאלה כ"ו הודו הם
28 כנגד כ"ו דורות שהיו
29 קדם מתן תורה והרי הפרק
30 כולל גם "הודו" על חסדי ה'
31 שנעשו אחרי מתן תורה? גם
32 צריך להבין דיוק הלשון
33 זן אותם בחסדו, חסדו
34 דוקא. כלומר, מה הקשר
35 הפנימי של נושא זה למידת
36 החסד דווקא?

37 (ג) ויובן זה בהקדים ההפך בין מקבלי הראשונים שהיו
38 קוראים מידת החסד שלמעלה בשם גדלה, ובין קבלת
39 הארץ¹³ ל, שנקרא בשם חסד כפי שיבאר להלן. ובאור הענין
40 בקצרה הוא, דבחינת חסד דאריך בבחינת 'כתר' שלמעלה מעשר
41 הספירות העליונות (שהן ב"סדר השתלשלות" של האורות העליונים בסדר
42 והדרגה) יש כמה ענינים ואחד מהם הוא בחינת "אריך אנפין" (פנים ארוכות,

ביאור בדרך אפשר

43 היינו אור גדול והשפעה רבה, בשונה מהמידות של עשר הספירות הנקראות
44 "זעיר אנפין", פנים קטנות, תואר המורה על השפעה מוגבלת), שהוא בחינת
45 "אריך" חסד שלמעלה מהשתלשלות, נקרא בשם גדלה, לפי
46 שענין הגדלה הוא למעלה מסדר השתלשלות דוקא, והינו,
47 שבסדר השתלשלות לא

48 שיך אמתית ענין הגדלה
49 כי גדולה אמיתית היא גדולה
50 עצמית (אבסולוטית) ולא גדולה
51 יחסית רק לגבי בחינה קטנה
52 יותר, שהרי בכל ענין
53 וענין של גדולה שיך
54 שיהיה יותר גדול ממנו,
55 ואם בן אין זה ענין
56 הגדלות לאמתתו אלא רק
57 גדולה יחסית שלא ראוי
58 להיקרא גדולה, כי אם ענין
59 של קטנות, וענין הגדלה
60 לאמתו של דבר הוא
61 למעלה מהשתלשלות,
62 דהינו בחינת חסד דאריך
63 שהוא חסד בלי גבול ולכן הוא
64 גדולה אמיתית. וחסד זה
65 הוא הנקרא בשם חסדו
66 של הקדוש-ברוך-הוא וכאשר
67 מהללים את הקדוש-ברוך-הוא
68 ואומרים "כי לעולם חסדו"
69 הכוונה לחסד דאריך, חסד ללא
70 גבול. ומכל-מקום למרות
71 שמדובר בחסד אין סופי ובלתי
72 מוגבל כתיב¹⁴ לך הוי' הגדלה הגדולה (החסד דאריך
73 שהוא בלי גבול) היא שלך,
74 היינו, שגם בחינת גדלה
75 (בחינת החסד שלמעלה
76 מהשתלשלות) טפלה
77 ובטלה לך ואין לה חשיבות
78 עצמית משלה, דכיון שזהו אור וגלוי בלבד ולא עצמותו של
79 הקדוש-ברוך-הוא, הרי זה טפל ובטל לגבי אין-סוף עצמו,
80 ועל-זה אמרו רבותינו ז"ל¹⁵ במקום שאמה מוצא גדלתו
81 (בחינת גדלה שלמעלה מהשתלשלות) אמה מוצא
82 ענותנותו, שזהו ענה והשפלה לגביה יתברך שמשפיל את
83 עצמו בבחינת גדלה כלומר, למרות שמדובר בהשפעה ללא גבול

לְהַבִּין, הֲלֹא בֵּין הַכ"ו הוֹדוּ גו' כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ חָשִׁיב
גַּם עֲנִינִים שֶׁהָיוּ לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, לֹא רַק לְמִכָּה מִצְרַיִם
בְּבִכּוּרֵיהֶם וְגו', אֲשֶׁר יִצְיֵאת מִצְרַיִם הֵיטָה הַכָּנָה לְמִתֵּן
תּוֹרָה, אֲלֵא גַם לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמּוּרִי וְלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן,
שֶׁהָיוּ זְמַן רַב אַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, וְאִיךָ אֶפְשָׁר לומר שֶׁהָיוּ
כ"ו הוֹדוּ הֵם כְּנֶגֶד כ"ו דוֹרוֹת שֶׁהָיוּ קִדְּם מִתֵּן תּוֹרָה.
גַּם צָרִיךְ לְהַבִּין דְּיוֹק הַלְשׁוֹן זֶן אוֹתָם בְּחִסְדּוֹ, חֲסִדּוֹ
דְּדוּקָא.

(ג) וְיֻובֵן זֶה בְּהַקְדִּים הַהֶפֶךְ בֵּין מְקַבְּלִים הָרִאשׁוֹנִים
שֶׁהָיוּ קוֹרְאִים הַחֲסִד שֶׁלְּמַעַלָּה בְּשֵׁם גְּדֻלָּה,
וּבֵין קְבֻלַּת הָאָרֶץ¹³, שֶׁנֶּקְרָא בְּשֵׁם חֲסִד. וּבְאֹרֶךְ הָעֲנִין
בְּקִצְרָה הוּא, דְּבַחֲנִיַּת חֲסִד דְּאִרִּיךְ, שֶׁהוּא חֲסִד שֶׁלְּמַעַלָּה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, נֶקְרָא בְּשֵׁם גְּדֻלָּה, לְפִי שֶׁעֲנִין הַגְּדֻלָּה
הוּא לְמַעַלָּה מִסִּדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּדוּקָא, וְהֵינּוּ, שֶׁבְּסִדֵּר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת לֹא שִׁיךְ אֱמֵתִית עֲנִין הַגְּדֻלָּה, שֶׁהָרִי בְּכָל
עֲנִין וְעֲנִין שִׁיךְ שִׁיחִיָּה יוֹתֵר גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְאִם בֶּן אֵין זֶה
עֲנִין הַגְּדֻלָּה לְאֱמֵתוֹ, כִּי אִם עֲנִין שֶׁל קְטָנוּת, וְעֲנִין
הַגְּדֻלָּה הוּא לְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּהֵינּוּ בַּחֲנִיַּת חֲסִד
דְּאִרִּיךְ. וְחֲסִד זֶה הוּא הַנֶּקְרָא בְּשֵׁם חֲסִדוֹ. וּמִכָּל-מְקוֹם
כְּתִיב¹⁴ לָךְ הָיוּ הַגְּדֻלָּה, הֵינּוּ, שֶׁגַּם בַּחֲנִיַּת גְּדֻלָּה
(בַּחֲנִיַּת הַחֲסִד שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) טְפִלָּה וּבִטְלָה
לָךְ, דְּכִיּוֹן שֶׁזֶּהוּ אוֹר וְגִלּוּי בְּלִבְד, הָרִי זֶה טְפִלָּה וּבִטְלָה
לְגַבִּי אֵין-סוֹף, וְעַל-זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁵ בְּמְקוֹם
שֶׁאִתָּה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ (בַּחֲנִיַּת גְּדֻלָּה שֶׁלְּמַעַלָּה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) אִתָּה מוֹצֵא עֲנוּתוֹנוֹתוֹ, שֶׁזֶּהוּ עֲנוּת
וְהַשְׁפָּלָה לְגַבִּיָּה יִתְבָּרַךְ שֶׁמְשַׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בַּבַּחֲנִיַּת

(13) ראה לקו"ת עקב יז, ד. מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל ע' קלד. אוה"ת וירא צ, א ואילך. ד"ה אם בחוקותי תשט"ז פ"ד ואילך
(תו"מ חט"ז ס"ע 271 ואילך). (14) דברי הימים א כט, יא. (15) ע"פ מגילה לא, א. יל"ש תהלים רמז תשצד, וראה סה"מ ה'ש"ת

פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

1 ובהתגלות של אור אין סוף, לגבי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו זו השפלה ורק
2 בגלל ענוותנותו (שהיא ללא גבול) הוא מוריד את עצמו, כביכול, להתגלות זו
3 של 'גדולה' במידת החסד שלמעלה מהשתלשלות.
4 אף פאָשר הַחֶסֶד שלמעלה מסדר השתלשלות הנקרא 'גדולה' יורד לסדר

5 השתלשלות ו - נִמְשָׁךְ

6 בַּאֲצִילוֹת, אָזִי נִקְרָא 1

7 בְּשֵׁם חֶסֶד וְלֹא בְּשֵׁם 2

8 גְּדֻלָּה. וְכַמְבָּאָר בְּמָקוֹם 3

9 אַחֵר בְּפִרְטוּיָהּ יוֹתֵר 4

10 שֶׁהַחֶסֶד דְּאֲצִילוֹת נִקְרָא 5

11 חֶסֶד דְּמִ"ה וְהִבִּטּוּי "מֵה" 6

12 מִסְמַל בִּיטוּל כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 7

13 "וְנַחֲנוּ מֵה" (וְכַמְבָּאָר בַּחֲסִידוֹת 8

14 לְגַבִּי עֵינַי הַחֲכָמָה אוֹתִיּוֹת "כֹּחַ 9

15 מִ"ה", לְהִיּוֹת שֶׁהַחֶסֶד 10

16 הוּא מִצַּד הַבִּטּוּל שֶׁל 11

17 הַמִּשְׁפִּיעַ אֶת הַחֶסֶד, וְעַל-דֶּרֶךְ 12

18 שָׁאֲנוּ רוּאִים בָּאֲדָם 13

19 לְמִטָּה, שְׂדוּקָא מִצַּד 14

20 הַבִּטּוּל שֶׁל הַנּוֹתָן וְהַמִּשְׁפִּיעַ 15

21 נִמְשָׁךְ הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד 16

22 וְאִילוּ אָדָם גָּאָה וְגַם רוּחַ לֹא 17

23 מִשְׁפִּיעַ מִשְׁלוּ לְאַחֲרֵים. וְהִנֵּה, 18

24 בְּנוֹסֵף לִכְךָ שֶׁהִבִּטּוּל שֶׁבַחֲסֵד 19

25 דְּאֲצִילוֹת הוּא הַגּוֹרֵם לְהַשְׁפָּעָה, 20

26 הָרִי מִצַּד הַבִּטּוּל 21

27 שֶׁבִּבְחִינַת חֶסֶד דְּמִ"ה, 22

28 נִעֲשֶׂה הַחֶסֶד שֶׁבַעֲלֹם 23

29 הָאֲצִילוֹת, חֶסֶד שֶׁבַחֲסֵד 24

30 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת כָּלִי לְהַמְשִׁכָּה 25

31 וְהַתְּגֻלּוֹת הַגְּדֻלָּה (חֶסֶד 26

32 דְּאִרְיָה) שְׁלִמְעֵלָה 27

33 מֵהַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, הִינֵנוּ, 28

34 שֶׁבִּבְחִינַת חֶסֶד דְּאִרְיָה 29

35 נִמְשָׁכָה וּמִתְגַּלִּית, מִצַּד הַבִּטּוּל שֶׁבָּהּ כַּמְבָּאָר 30

36 בַּחֲסִידוֹת שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת, הִבִּטּוּל הוּא כָּלִי לְהַשְׁרָאָה וְגִילּוֹי אֲלוּקוֹת. 31

37 וְזֵהוּ שָׁאֲמַר דָּוִד הִנֵּי אֵלֶּה כִּי כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד, כִּי דָוִד הִמְלִיךְ 32

38 הָיָה בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ אָמַר עַל עֲצָמוֹ 33

39 בִּיטּוּיִים שֶׁמִּבְטָאִים אֶת גּוֹדֵל וְעוֹצֵם הַבִּיטוּל שֶׁל: וְאֵנִכִּי תוֹלַעַת וְלֹא 34

40 אִישׁ¹⁶, כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי¹⁷, וְעַד שָׁאֲמַר עַל עֲצָמוֹ אִם לֹא 35

41 שְׂוִיִּתִּי וְדוּמְמָתִי¹⁸ לִפְסוֹק זֶה יֵשׁ פִּירוּשִׁים שׁוֹנִים וּבִתּוֹרֵת הַחֲסִידוֹת 36

42 מִפְּרָשִׁים שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא בָטָל אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּתַכְלִית 37

43 הַבִּיטוּל עַד כִּדִּי כִּךְ שֶׁהוּא חָסֵר תְּנוּעָה כְּדוּמָם ("דוּמְמָתִי"), שֶׁהוּא תַכְלִית 38

ביאור בדרך אפשר

44 הַבִּטּוּל (וּמְדוּבָר בִּבִּיטוּל עֲמוּק יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַבִּיטוּל הֵבִיא לִידִי בִּיטּוּי 45
45 בִּפְסוּקִים "וְאֵנִכִּי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ" ו"כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי"), וְעַל-יְדֵי הַבִּטּוּל 46
46 שָׁבוּ בַּחֶסֶד דְּאֲצִילוֹת, נִעֲשֶׂה כָּלִי לְהַמְשִׁכָּה בְּחִינַת חֶסֶדוֹ 47
47 שְׁלִמְעֵלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת שִׁמְשָׁךְ בְּסִדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת. 48

48 (ד) וְכַמְבָּאָר הָעֵינַי עַל-פִּי 49

49 הַמְּבָאָר בְּלִקּוּטֵי 50

50 תוֹרָה¹⁹ עַל הַפְּסוּק²⁰ 51

51 שִׁמְנֵי כַחוֹתֶם עַל לִבְךָ 52

52 כַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ, שִׁישׁ 53

53 ב' בְּחִינּוֹת חוֹתֶם, חוֹתֶם 54

54 שׁוֹקֵעַ וְחוֹתֶם בּוֹלֵט קִיּוּמוֹ 55

55 שְׁתֵּי אֲפֻשְׁרוֹת לִיצוֹר חוֹתֶמֶת שֶׁל 56

56 שְׁעוּוֹה (כִּפִּי שֶׁהִיא נִהוּג בִּימֵי 57

57 קֶדֶם לַחֲתוּם בְּקוֹק אֶת חֲבִית וְכֵן 58

58 מִכְתָּב וְכֵן בַּחוֹתֶמֶת שֶׁל שְׁעוּוֹה 59

59 כֵּךְ שֶׁשְׁלִימוֹת הַחוֹתֶמֶת מִהוּוֶה 60

60 הוֹכַחָה לִכְךָ שֶׁהַכָּלִי אוֹ הַמְּכַתֵּב 61

61 וְכֵן לֹא נִפְתָּחוּ עֵדִיין: וְכִמּוֹ 62

62 עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַּח בַּחוֹתֶם 63

63 לְמִטָּה, שֶׁכַּאֲשֶׁר מְנִיחִים 64

64 חוֹתֶם בּוֹלֵט עַל הַשְּׁעוּוֹה 65

65 כַּאֲשֶׁר הָאוֹתִיּוֹת אוֹ הַצּוּרָה 66

66 שֶׁבַחֲתוּמַת בּוֹלְטוֹת אוֹ נִעֲשֶׂה 67

67 בָּהּ בְּשְׁעוּוֹה שְׁקוּעַ שֶׁל 68

68 הָאוֹתִיּוֹת אוֹ הַצּוּרָה שֶׁבַחֲתוּמַת, 69

69 וְכַאֲשֶׁר מְנִיחִים עַל הַשְּׁעוּוֹה 70

70 חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת אוֹ 71

71 הַצּוּרָה שֶׁבַחֲתוּמַת לֹא בּוֹלְטוֹת אוֹ 72

72 יֵשׁ בָּהּ שְׁקָעִים שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת 73

73 וְהַצּוּרוֹת הַלּוֹ אָזִי נִעֲשֶׂה 74

74 שֵׁם עַל הַשְּׁעוּוֹה בְּלִיטָה. 75

75 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יוֹכֵן 76

76 בְּעִבּוּדָה הָרוּחָנִית, 77

77 שֶׁכַּאֲשֶׁר הָעִבּוּדָה הִיא 78

78 בְּבִחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט, שֶׁהוּא עֵינֵן הָאֶהְבָּה כְּרִשְׁפִּי אֲשֶׁר מִתּוֹךְ 79

79 צִימָאן וְתַשׁוּקָה לְצֹאת וְלִהְתַּנָּק מִכָּל דָּבָר שֶׁמוֹנֵעַ מִהֲרָצוֹן לְרִבּוֹק בְּאֲלוּקוֹת 80

80 וְאֵהְבָה זֶה הִיא בְּבִחִינַת רְצוּא תַשׁוּקָה לְהַתְּעַלּוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וְיִצְיָאָהּ 81

81 מִגְּדָר הַכָּלִים הָרוּחָנִיִּים שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַמַּגְבִּילִים אֶת הָאוֹר וְאֶת הָרִצּוֹנוֹת 82

82 וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם נִמְצָא בִּרְצוּא וּבְתַשׁוּקָה לְהַשְׁתַּחֲרֵר מִהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל הַכָּלִים, 83

83 שֶׁהוּא עֵינֵן הַכָּלִיטָה כִּי הָרִצּוֹן וְהַתַּשׁוּקָה הֵם בִּיטּוּי לְמִצְיָאוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם 84

84 וּמִבּוּאָר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה שֶׁאֵהְבָה זֶה נִמְשָׁלָה לְהָר הַבּוֹלֵט מִהַמִּישׁוֹר, הִנֵּה 85

85 עַל-יְדֵי-זֶה עַל יְדֵי הַתַּעֲוִרוֹת אֵהְבָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה בְּדוּגְמַת 'חוֹתֶם בּוֹלֵט' 86

86 נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּחִינַת חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ, שֶׁהֵם הָאוֹרוֹת 87

ביאור בדרך אפשר

1 השקועים ומלכשים בכלים, והוא בחינת האור דסדר
2 השתלשלות. אבל פאשר העבודה היא בבחינת חותם שוקע,
3 שהוא ענין אהבה פמים כלומר שענינה הוא העונג על קרבת אלוקים
4 (ולא התשוקה והצימאון בהתלהבות וברעש) ובחינת השוב וההתלבשות
5 בכלים (ולא היציאה מהגדרים)
6 שבא מצד הבטול של 1
7 האדם לאלוקות ואי מתן ביטוי
8 לרצונות ולתשוקות האישיות
9 שלו, שהוא ענין השקוע,
10 הנה על-ידי הבטול
11 נעשה האדם כלי להמשכת
12 אלוקות בנפשו בדרגה הרבה
13 יותר נעלית, שתמושך ותתגלה
14 בנפשו בחינת חותם בולט,
15 שהם האורות העליונים
16 שבו לטים ולמעלה
17 מהכלים ואינם מוגבלים
18 בהגדרות ובהגבלות של הכלים,
19 והוא בחינת האור
20 שלמעלה מסדר
21 השתלשלות נמצא
22 שהתעוררות המביאה לידי ביטוי
23 את מציאות האדם (שמתבע
24 הדברים היא מוגדרת ומוגבלת),
25 בחינת "חותם בולט" ממשיכה
26 אורות במדידה והגבלה, בחינת
27 "חותם בולט", ואילו התעוררות
28 שנובעת מביטול של מציאות
29 האדם, בחינת "חותם שוקע"
30 ממשיכה אורות שלמעלה

31 ממדידה והגבלה, בחינת "חותם בולט".

32 וזהו שמצינו באברהם אבינו, שהיה האהבה הראשון היינו
33 הראשון שעליו נאמר שהיה אהבה ה', כמו שכתוב²¹ אברהם אהבי,
34 שעבודתו באהבה היתה בבחינת השוב דוקא אהבה מתוך עונג
35 שנמשלה למים (בשונה מאהבה כרשפי אש שהיא בבחינת "רצוא" ותשוקה
36 בוערת), כמאמר²² כפי שאומרים בתפלת גשם הנאמרת בשמיני עצרת
37 זכר אב אברהם אבינו נמשך אחריו באהבה פמים ובזכותו מבקשים
38 מי גשמים, שאהבה זו שנמשלה למים היא מצד הבטול כאמור
39 שכאשר האדם מבטל את מציאותו העצמית אהבתו לה' לא באה לידי ביטוי
40 ברצון לצאת מגדרי מציאותו, וגם יש היבט נוסף שבגללו אהבה ה' של
41 אברהם אבינו היתה מתוך ביטול - האהבה שלו היתה באופן שהיה
42 כלול בה גם מידת היראה שהוא ענין הבטול בעוד שבאהבה

ביאור בדרך אפשר

43 קיים חשש שרגש האהבה יתן ביטוי למציאות האישית של האדם האהבה,
44 היראה מטבעה גורמת ביטול ולכן המשיך אברהם אבינו על-ידי-זה
45 על ידי אהבתו שהיתה מתוך ביטול את האור שלמעלה מסדר
46 השתלשלות כמבואר לעיל שזה כוחו וענינו של הביטול. וכמו כן
47 יעקב אבינו, בחיר
48 שבאבות²³, היתה
49 עבודתו בתכלית הבטול,
50 כמו שכתוב²⁴ שיעקב אבינו
51 אמר על עצמו קטנתי מכל
52 החסדים ומכל האמת
53 (ואמירה זו נובעת מהביטול,
54 כמבואר באגרת הקודש שבספר
55 התניא, סימן ב, דיבור-המתחיל
56 קטנתי: "שבכל חסד וחסד
57 שהקדוש-ברוך-הוא עושה לאדם
58 צריך להיות שפל רוח במאד...
59 שהיא קרבת אלוקים ממש ביתר
60 שאת מלפנים וכל הקרוב אל ה'
61 ביתר שאת והגבה למעלה מעלה
62 צריך להיות יותר שפל רוח
63 למטה מטה") שזהו כמו
64 הבטול דאברהם אבינו.
65 ולהעיר, שבפנים
66 הראשונה נאמר²⁵ במאמר
67 החסידות של הרבי מהר"ש
68 משנת תרל"ז על מאמר חכמינו
69 ז"ל "הני כ"ו הודו..."
70 שהבטול דיעקב הוא
71 כמו הבטול דאברהם
72 אבינו ושווה לו בדרגה.

73 ובפנים השנייה שהנושא נזכר באותו מאמר נאמר שהבטול דיעקב
74 הוא למעלה יותר מהבטול דאברהם. והינו, שיעקב הוא
75 בחינת התפארת, שהוא תכלית הבטול ומדובר בביטול עמוק
76 ונעלה יותר מאשר הביטול של אברהם כי אברהם הוא מידת החסד ויעקב הוא
77 מידת התפארת שיש לה מעלה על מידת החסד, כמבואר להלן וזהו ולכן
78 דווקא יעקב אבינו אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וכיוון
79 שיעקב מזכיר בצמוד לענין החסד את ענין האמת, מוכן שאין הכוונה למידת
80 החסד סתם אלא, בחינת חסד דקש"ט חסד האמת (כי מידתו של יעקב
81 היא מידת התפארת שהיא מיוזג ושלילוב של מידת החסד ומידת הגבורה גם
82 יחד ולכן היא נקראת מידת האמת כי כשמדובר במידת החסד סתם הרי
83 מנקודת מבטה של מידת הגבורה איננה הדרך הנכונה וכך גם להיפך, אבל
84 למידת התפארת המשלבת את החסד ואת הגבורה ביחד אין התנגדות ולכן

(21) ישע"י מא, ח. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ב. (22) נוסח תפלת גשם. (23) ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב. (24) וישלח לב, יא. (25) במאמר ד"ה הני כ"ו הודו תרל"ז (שבהערה 10).

ביאור בדרך אפשר

1 היא מידת האמת) **שְׁהוּא תְּכָלִית הַבְּטוּל** יותר מאשר מידת החסד סתם.
 2 **וְלֹכֵן גַּם הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי יַעֲקֹב קו הָאֲמָצְעִי הוּא אֹר**
 3 **עֲלִיּוֹן יוֹתֵר** כמבואר לעיל שההמשכה וההתגלות מלמעלה למטה היא
 4 בהתאם לאופי ודרגת ההתעוררות מלמעלה למטה (ולכן הביטול של האדם

5 המבטל את גדרי המציאות שלו

6 גורם להמשכת והתגלות אור אין
 7 סוף למעלה מסדר השתלשלות)
 8 ומאחר שבמידתו של יעקב יש
 9 מעלה לגבי מידתו של אברהם,
 10 ההמשכה שנמשכת כתוצאה
 11 ממנה נעלית יותר, **פִּידוּעַ**
 12 **שָׁקוּ הָאֲמָצְעִי** עשר
 13 הספירות העליונות 'בנויות'
 14 בשלושה קוין. חכמה, חסד ונצח
 15 – בקו הימין; בינה, גבורה והוד
 16 – בקו השמאל; דעת, תפארת
 17 ויסוד – בקו האמצעי שיש לו
 18 מעלה מיוחדת לגבי שני הקווים
 19 האחרים כי הוא משלב בתוכו
 20 ניגודים (הדעת כוללת חכמה
 21 ובינה והתפארת כוללת חסד
 22 וגבורה ושילוב זה אפשרי בכוח
 23 האין סוף שלמעלה מהספירות)
 24 ולכן דווקא הקו האמצעי
 25 **עוֹלָה עַד הַכֶּתֶר²⁶**, הִיָּינוּ
 26 **בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר**,
 27 **דְּשָׁאָר הַקּוּיִן מְגִיעִים רַק**
 28 **בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַכֶּתֶר**, וְקו
 29 **הָאֲמָצְעִי מְגִיעַ בְּפְנִימִיּוֹת**
 30 **הַכֶּתֶר** בכתר יש כמה עניינים ובאופן כללי הוא נחלק ל"פנימיות" – הדרגה

31 התחתונה באור אין סוף ו"חיצוניות" – הדרגה העליונה כנאצלים והיותו
 32 שורש ומקור לעולם האצילות וקו האמצעי בכלל, וספירת התפארת בכלל
 33 קשורים במיוחד לפנימיות הכתר.

34 **וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁷ לְעוֹלָם יְהִי אָדָם רֶךְ**
 35 **כְּקֶנֶה וְאֵל יְהִי קֶשֶׁה כְּאָרֶז**, דִּהְיָה, אָדָם הוּא עַל שֵׁם אֲדָמָה
 36 **לְעֲלִיּוֹן²⁸** בפסוק הדבר נאמר כלפי מלך כָּבֵל שהתגאה וחשב לעצמו
 37 שביכולתו להידמות לאלוקים אך בחסידות המושג מתפרש למעליותא, היינו
 38 שבמובן מסויים אכן קיים דמיון בין האדם לקדוש-ברוך-הוא והתואר 'אדם'
 39 נובע מהדמיון הזה, **שְׁמוּרָה עַל בְּחִינַת הַקִּדְשָׁה גּוֹפָא**, וּבִזְהָ גּוֹפָא
 40 במושג 'אדם' במובן החיובי כפי שהוא בבחינת הקדושה **יֵשׁ ב' אוֹפְנִים**,
 41 **רֶךְ כְּקֶנֶה, וְקֶשֶׁה כְּאָרֶז**. קֶשֶׁה כְּאָרֶז הֵם הַמִּדּוֹת דִּתְהוּ, דִּתְהוּ
 42 הוּא גַּם כֵּן קִדְשָׁה, אָבֵל הַמִּדּוֹת דִּתְהוּ הֵם מִדּוֹת תְּקִיפּוֹת

ביאור בדרך אפשר

43 כמבואר בחסידות שהמידות העליונות שבעולם התווה (שבשרשו נעלה מעולם
 44 התיקון) דומות למידות של האדם כפי שהם מצד עצם נפשו, מבלי שיהיו
 45 נשלטות על ידי השכל ולכן הן בתוקף רב, **שָׁכַל מִדָּה הִיא בְּתַקְפָּה**
 46 **וְאִינָה נֹתֶנֶת מָקוֹם לְזוּלָתָהּ, וְלֹכֵן בְּתִהוּ הִיָּה וְיִמְלֹךְ וְיִמָּת**
 47 **וְיִמְלֹךְ²⁹** ככתוב בתורה

48 (בפרשת וישלח) שמלכי הגויים
 49 שְׁכָלְכוּ לפני מלכי ישראל (כשם
 50 שתווה קדם התיקון), מלכו כך
 51 שמלכותו של האחד לא נתנה
 52 מקום לשני ורק לאחר שמלך
 53 אחד מת התאפשר לבא אחריו
 54 למלוך וזאת משום שהמלכים
 55 הללו מסמלים את המידות של
 56 עולם התווה שהן מידות תקיפות
 57 שכל אחת מנגדת לשנייה
 58 (בשונה ממידות של עולם
 59 התיקון שמתאפיינות בכך שכל
 60 מידה כלולה מחברתה כך
 61 שלמרות שהחסד והגבורה,
 62 למשל, הן שני 'קוין' שונים, יש
 63 בהם 'גבורה שבחסד' ו'חסד
 64 שבגבורה') **וְתְּכָלִית**
 65 **הַעֲבוּדָה הוּא שְׁיִהָא** האדם
 66 **רֶךְ כְּקֶנֶה, שֵׁהֵם הַמִּדּוֹת**
 67 **דִּתְקוֹן שְׁיֵשׁ בֵּהֶם הַבְּטוּל**
 68 והמציאות וה'ציור' שלהם אינם
 69 בתוקף כמו בעולם התווה, וְלֹכֵן
 70 **כָּל אֶחָד** מהמידות בעולם
 71 התיקון **סוֹבֵל אֶת זוּלָתוֹ**

72 ונותן מקום למציאות שונה ומנוגדת מהמציאות שלו. **וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר**
 73 עניין זה של חיבור בין מידות שונות קיים בפרט במידת התפארת - **הוּא**
 74 **בְּחִינַת תַּפְאָרֶת דִּתְקוֹן**, דְּבְּחִינַת תַּפְאָרֶת הוּא עֶקֶר הַתְּקוּיִן כִּי
 75 כאמור המאפיין המרכזי של תיקון לעומת תווה הוא שבתיקון יש התכללות
 76 של מידות שונות ועניין זה מודגש וכולט במיוחד במידת התפארת שהיא לא
 77 רק התכללות של מידה אחת באחרת אלא שילוב ומיזוג מושלם בין חסד
 78 וגבורה, **וְתַפְאָרֶת הוּא עֲנִיֵן הַהִתְכַּלְלוֹת שְׁכוּלָל ב' הַפְּכִים מִצַּד**
 79 **תְּכָלִית הַבְּטוּל** כמשל שני שרים שברוך כלל יש ביניהם חילוקי דעות אבל
 80 כאשר הם עומדים בפני המלך הם מתבטלים מכל וכל וההבדלים ביניהם לא
 81 ניכרים כלל, **שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הוֹדוּת לְבִיטוּל נִמְשָׁךְ אֹר נַעֲלָה בְּיוֹתֵר**
 82 כאמור שאור אין סוף ("פנימיות הכתר") מאיר דווקא במידת התפארת. וְזֶהוּ
 83 **גַּם כֵּן מַה שְׁכָתוּב³⁰ נוֹשָׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לְשִׁאֲרֵית**
 84 **נִחְלָתוֹ, לְמִי שֶׁמְשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים³¹**, דְּנוֹשָׂא עוֹן וְעוֹבֵר

(26) ראה לקו"ת מסעי צו, ב. תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א פרק קיד. ועוד. (27) תענית כ, ב. וראה ד"ה לעולם יהא אדם תש"ג (ס"ה"מ תש"ג ע' 72 ואילך). ד"ה והי' שארית יעקב דש"פ בלק שנה זו. (28) לשון הכתוב – ישעי' יד, יד. ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. ועוד. (29) ראה ל"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. ובכ"מ. (30) מיכה ז, יח. (31) ר"ה יז,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על פשע הם י"ג מדות הרחמים שלמעלה מסדר
2 השתלשלות (כפי שמוכח גם בסדר תשליך במחזור נוסח חב"ד כיצד
3 י"ג המידות ה' ה' אל רחום וחנון וכו' נרמזות בפסוק "מי אל כמוך נושא
4 עון וגר"), והכלי להמשכת בחינת י"ג מדות הרחמים
5 שלמעלה מסדר
6 השתלשלות הוא ענין
7 הביטול של המציאות העצמית
8 בבחינת משים עצמו
9 כשיריים, וכנ"ל
10 שהבטול הוא כלי
11 להמשכת האור
12 שלמעלה מסדר
13 השתלשלות. ואף
14 שהאור שלמעלה מסדר
15 השתלשלות אין בו
16 מדידה והגבלה כלל,
17 לכאורה יש מקום לשאול על
18 האמור לעיל: מהי הסיבה לכך
19 שהאור שלמעלה מסדר
20 השתלשלות נמשך דווקא על ידי
21 הביטול והרי מדובר באור בלי
22 גבול שגם ההתפשטות וההארה
23 שלה אמורה להיות בלי גבול
24 כידוע שאור אין סוף נמשך
25 "למטה מטה עד אין קץ"?
26 הנה המענה על כך הוא -
27 זהו מצד האור עצמו,
28 היינו, ש"י"ג מדות
29 הרחמים כמו שהן מצד
30 עצמן אין בהן הגבלות
31 כלל, ויכולות להמשיך
32 בכל מקום, גם בדרגות הכי
33 נמוכות וגם לאדם שאינו
34 בביטול אצל מצד
35 המקבל, הרי האדם צריך
36 להיות כלי ראוי לזה כדי
37 שהאור הבא מלמעלה למטה
38 ייקלט בו ויחדור בו בפנימיות
39 ולא יישאר 'סובך' ומקוץ מלמעלה, שזהו שנקראים בשם י"ג
40 מכילין מידות דרחמי של רחמים, מכילין גם מלשון פלים, היינו
41 אורות שהם מצד עצמם אכן בלי גבול אבל כדי להאיר לאדם ולחדור בו
42 בפנימיות יש צורך שהאורות 'יתלבשו' בכלים והכלי לזה הוא הבטול
43 שמשמים עצמו כשיריים (להיות "רך כקנה", כנ"ל). וזהו גם כן

עון ועובר על פשע הם י"ג מדות הרחמים שלמעלה
מסדר השתלשלות, והכלי להמשכת בחינת י"ג מדות
הרחמים שלמעלה מסדר השתלשלות הוא ענין משים
עצמו כשיריים, וכנ"ל שהבטול הוא כלי להמשכת
האור שלמעלה מסדר השתלשלות. ואף שהאור
שלמעלה מסדר השתלשלות אין בו מדידה והגבלה
כלל, הנה זהו מצד האור עצמו, היינו, ש"י"ג מדות
הרחמים כמו שהן מצד עצמן אין בהן הגבלות כלל,
ויכולות להמשיך בכל מקום, אבל מצד המקבל, הרי
צריך להיות כלי לזה, שזהו שנקראים בשם י"ג מכילין
דרחמי, מכילין מלשון פלים, והכלי לזה הוא הבטול
שמשמים עצמו כשיריים. וזהו גם כן ענין התשובה,
שעל-ידה נמשך האור שלמעלה מסדר השתלשלות
לתקן כל מה שנפגם בסדר השתלשלות. דהנה, רמ"ח
מצות-עשה הן רמ"ח אברין דמלפא³², וכאשר האדם
עובר עברה, הנה על-זה נאמר³³ הפושעים בך, בגופא
דמלפא, ומפל-מקום, הנה על-ידי התשובה מתתקנים
כל הפגמים, והינו, לפי שעל-ידי התשובה נמשך האור
שלמעלה מסדר השתלשלות, והרי ענין התשובה הוא
בטול ושביירה (צובראכנקייט), שדווקא על-ידי-זה
ממשיכים את האור שלמעלה מסדר השתלשלות, עד
שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים
יכולים לעמוד³⁴, לפי שהצדיקים אין להם פלים לקבל
האור שנמשך ל'בעלי תשובה' על-ידי הבטול שבהם,
שהוא הכלי להמשכת האור.

ה) אמןם אף שנתבאר לעיל שהכלי להמשכת האור
שלמעלה מסדר השתלשלות הוא ענין
התשובה, והרי עקר התשובה היא בלב³⁵, חרטה על
הבטול שבהם, שהוא הביטול הכלי להמשכת האור
שלמעלה מסדר השתלשלות.
ה) אמןם אף שנתבאר לעיל שהכלי להמשכת האור
שלמעלה מסדר השתלשלות הוא ענין התשובה, והרי עקר
התשובה היא בלב³⁵, היינו החלטה נפשית שתוכנה הוא חרטה על

44 ענין התשובה, שעל-ידה נמשך האור שלמעלה מסדר
45 השתלשלות לתקן כל מה שנפגם בסדר השתלשלות שגם
46 בענין התשובה, הביטול של האדם הוא הגורם את המשכת האור שלמעלה
47 מהשתלשלות. דהנה, רמ"ח מצות-עשה הן רמ"ח אברין
48 דמלפא³² הקדוש-ברוך-הוא
49 נמשך לגוף שיש בו, כביכול,
50 רמ"ח אברים, וכל אחת
51 מהמצוות ממשיכה אורות
52 עליונים מאחד מהאברים
53 העליונים, וכאשר האדם
54 עובר עברה, הנה על-זה
55 נאמר³³ הפושעים בך,
56 בגופא דמלפא, והעבירה
57 גורמת פגם, כביכול ב'אברים'
58 העליונים ומפל-מקום,
59 הנה על-ידי התשובה
60 מתתקנים כל הפגמים,
61 והינו, לפי שעל-ידי
62 התשובה נמשך האור
63 שלמעלה מסדר
64 השתלשלות שבו לא נוצר
65 פגם מלכתחילה וכאשר אור זה
66 מתגלה הפגם נתקן, והרי
67 ענין התשובה הוא בטול
68 ושביירה (צובראכנקייט)
69 של האדם, שדווקא על-ידי-
70 זה הביטול וה'שביירה'
71 ממשיכים את האור
72 שלמעלה מסדר
73 השתלשלות, עד
74 שבמקום שבעלי תשובה
75 עומדים אין צדיקים
76 גמורים יכולים לעמוד³⁴,
77 לפי שהצדיקים אין להם
78 פלים לקבל האור הנעלה,
79 האור שלמעלה מסדר
80 השתלשלות שנמשך
81 ל'בעלי תשובה' על-ידי
82 הבטול שבהם, שהוא הביטול הכלי להמשכת האור
83 שלמעלה מסדר השתלשלות.
84 ה) אמןם אף שנתבאר לעיל שהכלי להמשכת האור
85 שלמעלה מסדר השתלשלות הוא ענין התשובה, והרי עקר
86 התשובה היא בלב³⁵, היינו החלטה נפשית שתוכנה הוא חרטה על

ב. סנהדרין קיא, ב. וראה אוה"ת שבעה ערה 13. 32) תניא רפכ"ג בשם התיקונים. — ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). 33) ישע"י סו, כד. זח"ב פה, ב. 34) ברכות לד, ב. 35) תניא פכ"ט (לו, ב). אגה"ק ס"י (קטו, ב).

ביאור בדרך אפשר

1 הָעֵבֶר על החטא שנעשה בעבר וְקִבְלָהּ עַל לְהַבָּא שלא לחזור ולחטוא
 2 בעתיד, מְכַל־מְקוֹם, למרות שזהו עיקר התשובה לפי ההלכה, הרי כדי
 3 להמשיך אור שלמעלה מסדר השתלשלות לא מְסַפִּיק הַבְּטוּל וה'שבירה'
 4 של התשובה שְׂבִיל בְּלִבְד, אֵלָּא צָרִיף שֶׁהַבְּטוּל יִהְיֶה בְּמַעֲשֵׂה
 5 בפועל דְּוָקָא, דְּכִיּוֹן
 6 שְׂתַּכְלִית הַכּוֹנֵה הִיא 1
 7 שִׁמְשֵׁף הָאוֹר שלמעלה 2
 8 מסדר השתלשלות לְמַטָּה 3
 9 כְּנִ"ל שתכלית בריאת העולם 4
 10 היא שהאור האלוקי יומשך 5
 11 ויתגלה בעולם הזה, לְכֵן הִנֵּה 6
 12 גַּם הַכְּלִי לְהַמְשִׁכַת הָאוֹר 7
 13 שֶׁהוּא הַבְּטוּל של האדם, 8
 14 צָרִיף לְהִיּוֹת בְּמַעֲשֵׂה 9
 15 דְּוָקָא ולא רק בלב, וְהוּא 10
 16 עֲנִין הַבְּטוּל שְׂבִעֲשִׁית 11
 17 הַצְדָּקָה שהיא מצוה שבה 12
 18 הביטול של העושה את המצוה 13
 19 בא לידי ביטוי במיוחד כמוסכר 20
 20 לעיל בתחילת המאמר "שהחסד
 21 הוא מצד הביטול ועל דרך שאנו
 22 רואים באדם למטה שדווקא 23
 23 מצד הביטול נמשך השפעת
 24 החסד".
 25 וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב³⁶
 26 וַיִּלְבַּשׁ צִדְקָה כְּשִׁרְיוֹן
 27 וְכֹכַב יִשׁוּעָה בְּרָאשׁוֹ לְפִי
 28 פשוטו הנביא ישעיהו אומר
 29 שהקדוש-ברוך-הוא יושיע את
 30 בני ישראל (וינקום באומות
 31 העולם) כמשל הגיבור היוצא
 32 למלחמה ולובש שריון וכך
 33 'ילבש' הקדוש-ברוך-הוא
 34 כביכול את הצדקה שיעשה עם בני ישראל ואת הישועה יחבוש לראשו,
 35 כביכול, כמו גיבור שחובש לראשו כובע (וכן "וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט
 36 כמעיל קנאה" כדי לנקום בגוים), דְּהִנֵּה, לפי פנימיות הדברים - כֹּכַב
 37 יִשׁוּעָה הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה שְׂבִעֲל־פָּה, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל³⁷
 38 בְּעֲנִין אֲנִי חוֹמָה זו תּוֹרָה³⁸, שְׁתוֹרָה שְׂבִעֲל־פָּה הִיא בְּחִינַת
 39 בֵּית, מְקִיף הֶרְחוֹק בשונה מלבוש, בגד, שגם הוא לא נכנס בפנימיות
 40 האדם כמו מוֹן אלא 'מְקִיף' מעליו אבל הוא 'מְקִיף הַקְּרוּב' שהרי הבגד
 41 מותאם לפי מידותיו של האדם (ובעבודת האדם הכוונה למצוות) ואילו בחינת
 42 בית ('מְקִיף הֶרְחוֹק') יש לה מעלה לעומת הלבוש (מְקִיף הֶרְחוֹק): כיוון

ביאור בדרך אפשר

43 שהמצוות (לבוש, מְקִיף הַקְּרוּב) הם בדברים גשמיים יש צורך בשמירה שלא
 44 יתערבו בכך דברים לא רצויים מצד הסטרא-אחרא וזו המעלה של בחינת בית
 45 שְׂשׂוּמָת לא רק אֵת רִיחַ בּוֹגְדִיו על הפסוק "יריח" (יצחק) את בגדיו
 46 (של עשו) ויברכהו" דרשו חכמינו ז"ל "אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו", שְׂהוּא
 47 עֲנִין עֲבוֹדַת 'בְּעָלִי
 48 תְּשׁוּבָה' (כהמשך דברי
 49 חכמינו ז"ל שהבריונים
 50 שבשכונתו של ר' זירא חזרו
 51 בתשובה), אֵלָּא גַּם אֵת רִיחַ
 52 בְּגָדִיו, שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת
 53 הַצְדִּיקִים, דְּהַשְׁמִירָה
 54 לְכָל הָעֲנִינִים ולכל סוגי
 55 הלבושים היא עַל־יְדֵי בחינת
 56 הבית - תּוֹרָה שְׂבִעֲל־פָּה
 57 שמוסיפה גדרים וסייגים על
 58 התורה שבכתב. וכשם שהבית
 59 שומר הן על הבגדים שיהיו
 60 נקיים ולא יתערב בהם דבר לא
 61 רצוי והן על האדם עצמו, כך
 62 התורה שבעל פה שומרת
 63 שהמצוות יהיו ללא פניות
 64 צדדיות ורצונות ומחשבות לא
 65 רצויות, וּבְתוֹרָה שְׂבִעֲל־פָּה
 66 גּוֹפֵא הֲרִי זֶה עַל־יְדֵי
 67 סֵדֶר נְזִיקִין, דְּרַב יְהוּדָה
 68 כּוֹלְהוּ תַנּוּיִי בְּנִזְיָקִין
 69 הָהֵם³⁹ כל משנתו ולימודו היו
 70 בסדר נזיקין מתוך ששה סדרי
 71 המשנה שבתורה שבעל פה,
 72 וְזֶהוּ כֹכַב יִשׁוּעָה שֶׁהוּא
 73 סֵדֶר נְזִיקִין, כְּדִרְשַׁת
 74 חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴⁰ עַל
 75 הַפְּסוּק⁴¹ וְהִיא אֲמוֹנַת
 76 עֵתָּה חֶסֶן יִשׁוּעוֹת, שבפסוק זה נרמזים ששת סדר משנה ומתוכם
 77 יִשׁוּעוֹת זֶה סֵדֶר נְזִיקִין, דְּלִמּוּד סֵדֶר נְזִיקִין הוּא בְּבִחִינַת
 78 לְהוֹשִׁיעַ מִשׁוּפָטִי נִפְשׁוֹ⁴². אֲבָל אֶף־עַל־פִּי־כֵן, לצורך השמירה
 79 וההגנה מפני הדברים הבלתי רצויים לא מְסַפִּיק לְמוּד תּוֹרָה שְׂבִעֲל־
 80 פָּה בְּלִבְד, אֵלָּא צָרִיף לְהִיּוֹת מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה, שֶׁזֶהוּ מָה
 81 שֶׁנֶּאֱמָר וַיִּלְבַּשׁ צִדְקָה כְּשִׁרְיוֹן כִּמְנָה, דְּאֲמַתִּית הַשְׁמִירָה לְכָל
 82 הָעֲנִינִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוֹם יְנִיקָה כּו', הֲרִי זֶה עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה
 83 הַצְדָּקָה דְּוָקָא, וְזֶהוּ וַיִּלְבַּשׁ צִדְקָה כְּשִׁרְיוֹן, שֶׁהַצְדָּקָה נַעֲשִׂית
 84 שְׁרִיּוֹן לְהֵגֵן מִהַחֲצוֹנִים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובפֿרטיִות יוֹתֵר, דִּהְנֶה⁴³, שְׁרִיזֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת עֲשׂוֹי (בדרך כלל
2 מנחשת) בצורה של קִשְׁקָשִׁים עַל נִקְבִּים. וְכִמּוֹ כֵּן יוֹבֵן בְּעִנְיָן
3 מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים נִקְבִּים בְּלִבּוֹשׁ הָעֲלִיזִין
4 שלא יעלים ויכסה לגמרי אלא יהיו בו 'חורים' שדרכם האור יוכל לבקוע ולצאת

5 ולהאיר, וְעַד לְהַמְשִׁכֶּת

6 הָאֹר ללא הגבלה כְּמוֹ
7 שְׁאִינוּ מְלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים
8 כָּלֵל, דִּכְאֶשֶׁר הָאֹר
9 מְלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים הָרִי הוּא
10 בְּהַגְבֵּלָה, וְאִזּוֹ יִכּוֹל לְהִיּוֹת
11 נִמְשָׁךְ רַק בְּעוֹלָמוֹת
12 הָרוּחָנִיִּים וְלֹא בְּעוֹלָם
13 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שְׁאִינוּ כְּלִי לִקְלוֹט
14 אֶת הָאֹר הַבִּלְתִּי מוֹגְבֵּל, וּבִכְדֵי
15 שִׁמְשׁוֹף הָאֹר לְמִטָּה הָרִי
16 זֶה עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה
17 דְּוָקָא כַּמְבֹאֵר לְעִיל בְּאִיכוֹת.
18 וְלִכֵּן לֹא מִסְפִּיק הָאֹר
19 שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
20 שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי תוֹרָה
21 שְׁבַע-לִפָּה וְהַבְטוּל
22 דִּתְשׁוּבָה שֶׁהֵם עֲנִינִים
23 רוחניים, כִּי, לְהִיּוֹתוֹ אֹר
24 הַמְּלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים, אִינוּ
25 יִכּוֹל לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ לְמִטָּה
26 אלא רק בעולמות רוחניים כיוון
27 שפעולות רוחניות ממשיכות אור
28 מוגבל במהותו ובמידת
29 ההתפשטות וההארה שלו,
30 וְדוּקָא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה
31 הַצִּדְקָה נִמְשָׁךְ הָאֹר עַל-
32 יְדֵי הַנִּקְבִּים שֶׁמֵּאֲפִשִּׁים לָאֹר
33 לִבְקוּעַ מִבְּעַד לְלִבוֹשִׁים, הֵינֵינוּ
34 בְּלֹא לְבוֹשִׁים הַמַּסְתִּירִים,
35 שְׁאִין בּוֹ שׁוּם הַגְבֵּלוֹת
36 כָּלֵל, וְנִמְשָׁךְ עַד לְמִטָּה
37 מְטָה.
38 אֲמָנָם מִצַּד שׁוֹנֵי פֶּאֶשֶׁר
39 הַמְּשִׁכֶּת הָאֹר הִיא בְּלִי
40 לְבוֹשִׁים יֵשׁ בִּכְךָ גַּם חֲסוֹן כִּי, אֲפֶשֶׁר שְׁתִּהְיֶה מִזֶּה יִנִּיקָה
41 לְחִיצוֹנִים כִּי כֹּאשֶׁר הָאֵהָרָה הִיא בְּלִי גְבוּל יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁגַּם הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְטָרָא
42 אַחֲרָה הַנִּקְרָאִים 'חִיצוֹנִים' (כִּי הֵם מִחוּץ לְגְבוּל הַקְּדוּשָׁה) יִנְקוּ מִמֶּנּוּ. וְעַל-זֶה

1 ובפֿרטיִות יוֹתֵר, דִּהְנֶה⁴³, שְׁרִיזֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת עֲשׂוֹי
2 קִשְׁקָשִׁים עַל נִקְבִּים. וְכִמּוֹ כֵּן יוֹבֵן בְּעִנְיָן מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה,
3 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים נִקְבִּים בְּלִבּוֹשׁ הָעֲלִיזִין, וְעַד
4 לְהַמְשִׁכֶּת הָאֹר כְּמוֹ שְׁאִינוּ מְלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים כָּלֵל,
5 דִּכְאֶשֶׁר הָאֹר מְלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים הָרִי הוּא בְּהַגְבֵּלָה, וְאִזּוֹ
6 יִכּוֹל לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ רַק בְּעוֹלָמוֹת הָרוּחָנִיִּים וְלֹא בְּעוֹלָם
7 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וּבִכְדֵי שִׁמְשׁוֹף הָאֹר לְמִטָּה הָרִי זֶה עַל-יְדֵי
8 מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה דְּוָקָא. וְלִכֵּן לֹא מִסְפִּיק הָאֹר שְׁלִמְעָלָה
9 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי תוֹרָה שְׁבַע-לִפָּה וְהַבְטוּל
10 דִּתְשׁוּבָה, כִּי, לְהִיּוֹתוֹ אֹר הַמְּלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים, אִינוּ יִכּוֹל
11 לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ לְמִטָּה, וְדוּקָא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה
12 נִמְשָׁךְ הָאֹר עַל-יְדֵי הַנִּקְבִּים, הֵינֵינוּ בְּלֹא לְבוֹשִׁים, שְׁאִין
13 בּוֹ שׁוּם הַגְבֵּלוֹת כָּלֵל, וְנִמְשָׁךְ עַד לְמִטָּה מְטָה. אֲמָנָם
14 כֹּאשֶׁר הַמְּשִׁכֶּת הָאֹר הִיא בְּלִי לְבוֹשִׁים, אֲפֶשֶׁר שְׁתִּהְיֶה
15 מִזֶּה יִנִּיקָה לְחִיצוֹנִים. וְעַל-זֶה הוּא עֲנִין קִשְׁקָשִׁים,
16 דִּהְיֵנוּ שְׁחוּזֵר וּמֵאִיר אֹר הַמְּקִיף וְסוֹתָם אֶת הַנִּקְבִּים,
17 שִׁמְשׁוֹף הָאֹר בְּמָקוֹם הָרָאוּי, בְּקִדְשָׁה דְּוָקָא. וְזֶהוּ
18 וְלִבְשׁ צִדְקָה כְּשִׁרְיוֹן, שְׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה
19 מִתְחַדָּשִׁים ב' עֲנִינִים, הַמְּשִׁכֶּת הָאֹר לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה,
20 וְשִׁנְהַמְשָׁכָה תִּהְיֶה לְמָקוֹם הָרָאוּי דְּוָקָא.

1 (ו) וְזֶהוּ גַּם כֵּן תִּכֵּן בְּקִשְׁת מִשֶּׁה זְכוֹר לְאַבְרָהָם גּוֹ'
2 וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדִי⁴⁴, דְּכִינוּן שְׁמִשָּׁה פֶּעַל הַמְּשִׁכֶּת
3 י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הָרִי מִצַּד
4 הַמְּשִׁכֶּת הָאֹר שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֲפֶשֶׁר שִׁמְשׁוֹף
5 הָאֹר גַּם לְמָקוֹם שְׁאִינוּ רָאוּי, וְעַל-זֶה הִיָּתָה בְּקִשְׁתּוֹ,
6 זְכוֹר לְאַבְרָהָם וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדִי, וְכִנֵּ"ל שְׁאַבְרָהָם הִיָּה
7 בְּתַכְלִית הַבְטוּל, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב⁴⁵ וְאֵנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר,
8 שְׁאֶפֶר הוּא יְסוֹד הָעֶפֶר (דּוּמָם) שְׁנִשְׁאָר אַחֲרֵי שְׁרִפַּת
9 הָעֵץ⁴⁶, וְגַם יַעֲקֹב הִיָּה בְּתַכְלִית הַבְטוּל, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁴²

1 יְסוֹד הָעֶפֶר (דּוּמָם) שְׁנִשְׁאָר אַחֲרֵי שְׁרִפַּת הָעֵץ⁴⁶ שֶׁכֵּן כֹּאשֶׁר
2 דְּבַר נִשְׂרָף אַרְבַּעַת הַיְסוּדוֹת מֵהֶם מוֹרַכֵּב כָּל דְּבַר (אֵשׁ, רוּחַ, מִיִּם עֶפֶר)
3 מִתְפַּרְקִים וְנִפְרָדִים וְיִסוֹד הָעֶפֶר נִהְיָ לְאֶפֶר, וְגַם יַעֲקֹב הִיָּה בְּתַכְלִית

43 הוּא עֲנִין קִשְׁקָשִׁים שְׁעַל הַשְּׁרִיזֵן שֶׁהֵם דּוּמָם לְקִשְׁקֵי הָרִג וּמִגִּינִים
44 שֶׁלֹּא יִכְנֹס חֵץ בְּנִקְבִּים, דִּהְיֵנוּ שְׁחוּזֵר וּמֵאִיר אֹר הַמְּקִיף וְסוֹתָם
45 אֶת הַנִּקְבִּים, שִׁמְשׁוֹף הָאֹר בְּמָקוֹם הָרָאוּי, בְּקִדְשָׁה דְּוָקָא
46 כְּלוּמֹר, הַנִּקְבִּים שְׁנוּצְרוּ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הַצִּדְקָה חוּזִרִים וְנִסְתָּמִים כְּדִי
47 שֶׁ'חִיצוֹנִים' לֹא יוֹכְלוּ לְקַבֵּל
48 יִנִּיקָה מִהָאֹר הַשּׁוֹפֵעַ דֶּרֶךְ
49 הַנִּקְבִּים, כִּי בָּאוֹר 'מְקִיף'
50 הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְטָרָא אַחֲרָה לֹא
51 יִכּוֹלִים לְקַבֵּל. וְזֶהוּ וְלִבְשׁ
52 צִדְקָה כְּשִׁרְיוֹן, שְׁעַל-יְדֵי
53 מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה
54 מִתְחַדָּשִׁים ב' עֲנִינִים,
55 הַמְּשִׁכֶּת הָאֹר לְמִטָּה
56 בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהִיא תַּכְלִית
57 הַבְּרִיאָה, וְשִׁנְהַמְשָׁכָה
58 תִּהְיֶה לְמָקוֹם הָרָאוּי
59 דְּוָקָא וְלֹא לְחִיצוֹנִים.
60 (ו) וְזֶהוּ גַּם כֵּן תִּכֵּן בְּקִשְׁת
61 מִשֶּׁה כֹּאשֶׁר בִּיקֵשׁ מִהַקְּדוּשָׁה
62 בְּרוּךְ-הוּא לְסִלּוֹת וּלְמַחוּל לְבָנֵי
63 יִשְׂרָאֵל עַל חֲטָא הָעַגֵּל זְכוֹר
64 לְאַבְרָהָם גּוֹ' וְלִישְׂרָאֵל
65 עֲבָדִי⁴⁴, דְּכִינוּן שְׁמִשָּׁה
66 פֶּעַל הַמְּשִׁכֶּת י"ג מִדּוֹת
67 הָרַחֲמִים שְׁלִמְעָלָה
68 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כַּמְפּוֹרֶשׁ
69 בְּתוֹרָה בְּפִסְקִים אֵלֶּה שֶׁל "וַיַּחַל
70 מִשֶּׁה" גּוֹ' (בְּפִרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא),
71 הָרִי מִצַּד הַמְּשִׁכֶּת הָאֹר
72 שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
73 אֲפֶשֶׁר שִׁמְשׁוֹף הָאֹר גַּם
74 לְמָקוֹם שְׁאִינוּ רָאוּי,
75 וְעַל-זֶה הִיָּתָה בְּקִשְׁתּוֹ,
76 זְכוֹר לְאַבְרָהָם וְלִישְׂרָאֵל
77 עֲבָדִי, וְכִנֵּ"ל שְׁאַבְרָהָם
78 הִיָּה בְּתַכְלִית הַבְטוּל,
79 וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב⁴⁵ שֶׁאַבְרָהָם
80 אֲבִינוּ אָמַר עַל עֲצָמוֹ וְאֵנְכִי
81 עֶפֶר וְאֶפֶר, שְׁאֶפֶר הוּא
82 יְסוֹד הָעֶפֶר (דּוּמָם) שְׁנִשְׁאָר אַחֲרֵי שְׁרִפַּת הָעֵץ⁴⁶ שֶׁכֵּן כֹּאשֶׁר
83 דְּבַר נִשְׂרָף אַרְבַּעַת הַיְסוּדוֹת מֵהֶם מוֹרַכֵּב כָּל דְּבַר (אֵשׁ, רוּחַ, מִיִּם עֶפֶר)
84 מִתְפַּרְקִים וְנִפְרָדִים וְיִסוֹד הָעֶפֶר נִהְיָ לְאֶפֶר, וְגַם יַעֲקֹב הִיָּה בְּתַכְלִית

(43) ראה אגה"ק ס"ג ד"ה וילבש צדקה כשריון. וראה גם המשך יונתני הנ"ל ס"ע סב ואילך. (44) תשא לב, יג. (45) וירא יח, כז. וראה תניא אגה"ק ס"ט"ו. (46) חסר קצת (המו"ז).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַבְּטוּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴² שִׁיעָקֵב אִמְרָה עַל עֲצָמוֹ קִטְנִיתִי מִכָּל
2 הַחֲסִדִּים וּמִכָּל הָאֲמָת (כמבואר לעיל), וְזֶהוּ זְכוֹר לְאַבְרָהָם גֹּי'
3 וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ, שֶׁמֶצַד הַבְּטוּל דְּאַבְרָהָם וְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ,
4 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה מִשָּׁה שְׁהִיָּה בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁷
5 שִׁמְשָׁה וְאֶהְרֹן אִמְרוּ עַל עֲצָמָם
6 וְנַחֲנוּ מָה, הִנֵּה עַל־יְדֵי־
7 זֶה פּוֹעֲלִים שְׁתֵּהִיָּה
8 הַמְּשַׁכֵּת הָאֹרֶךְ לְמָקוֹם
9 הָרָאוי, בְּקִדְשָׁה דְּוָקָא וְלֹא
10 תִּהְיֶה יִינִיקָה לְחִיצוֹנִים, וְזֶהוּ
11 גַּם בֵּין מָה שֶׁכְּתוּב⁴⁸
12 בְּהַמְשֵׁךְ הַבִּקְשׁוֹת שֶׁל מֹשֶׁה
13 מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּאוֹתָהּ
14 פִּרְשָׁה וְנִפְלִינוּ וְנִבְדְּלוּ אֲנִי
15 וְעַמִּי מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל
16 פְּנֵי הָאָדָמָה, דְּלִכְאוּרָה
17 אֵינוּ מוֹכֵן תִּכּוֹן בְּקִשָּׁה זֹה,
18 הָרִי דְּכָר הַפְּשׁוּט
19 שִׁישְׂרָאֵל הֵם בְּהַבְדָּלָה
20 מִכָּל הָעַמִּים, וּבִפְרָט
21 אַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה וְכוּיָן
22 שֶׁהִדְבֵּר כְּבֵר קִיִּים מִהַמְשַׁמְעוֹת
23 הַבִּקְשָׁה עַל כִּי², אֵךְ הָעֲנִין
24 הוּא, שֶׁתִּכּוֹן בְּקִשְׁתּוֹ הוּא
25 שְׁגָם בְּבַחֲיִנַת פֶּלֶא
26 שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
27 שְׁשָׁם נֶאֱמָר⁴⁹ בְּחִשְׁכָה
28 כְּאוּרָה, שְׁאוֹר הוּא כְּמוֹ
29 חֲשֹׁךְ, וְחֲשֹׁךְ הוּא כְּמוֹ
30 אֹרֶךְ כִּי מְדוּבָר בְּאוֹר אֵין טוֹף
31 שְׁשׁוֹם דְּבֵר לֹא מַעֲלִים וּמַסְתִּיר
32 עֲלִי, הִנֵּה גַּם בְּבַחֲיִנָּה זֹה
33 שֶׁמֶצַד עֲצָמָה יִכּוֹלָה לְהֵאִיר גַּם
34 לְחִיצוֹנִים וְלְחֹשֶׁךְ יִהְיֶה
35 וְנִפְלִינוּ גֹי' מִבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת
36 שֶׁהִינִיקָה לְחִיצוֹנִים יִכּוֹלָה
37 לְהִיטֵב בְּשֵׁנִי אֹפְנִים. הָאֶחָד – עַל
38 יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים שֶׁמִּגְבִּילִים
39 וּמִמַּעֲטִים אֶת הָאוֹר מֵאֵד, בְּעוֹד
40 שֶׁכֹּאשֶׁר יֵשׁ גִּילּוֹי שֶׁל אֹרֶךְ אֵין סוֹף אֵינִם יִכּוֹלִים לִקְבֹּל. וְהַשְׁנִי – כֹּאשֶׁר מֵאִיר
41 אֹרֶךְ נִעְלָה מֵאֵד, לְמַעַל מִהַסְפִּירוֹת, שֶׁלִּגְבוֹי 'כְּחִשְׁכָה כְּאוּרָה' וּמִבַּחֲיִנָּתוֹ אֵין
42 הַבְּדֵל מִי מִקְבָּל אֶת הָאוֹר וְהַשְׁפַּע הוּא לֹא זָקוֹק לְכִלִּים כְּדִי לְהֵאִיר. וְעַל כֵּן
43 הַתַּפְּלִל מִשֶּׁהָרִיבֵנוּ בְּאִמְרוֹ 'וְנִפְלִינוּ' שְׁגָם בְּמַצֵּב הַזֶּה לֹא תִּהְיֶה יִינִיקָה לְחִיצוֹנִים

44 וְהָאוֹר יוֹמֵשֶׁךְ רַק לְמָקוֹם הָרָאוי כֵּךְ שֶׁהַבְּדֵל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים יִהְיֶה נִיכָר.
45 וְזֶהוּ גַּם בֵּין מָה שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הֵינִי כ"ו הוֹדוּ כ"ו פְּסוּקֵי
46 "כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ" (בְּפֶרֶק קָלוּ בְּתַהֲלִים) כְּנֶגֶד מִי, כְּנֶגֶד כ"ו דּוֹרוֹת
47 שֶׁבָּרָא הַקֶּב"ה בְּעוֹלָמוֹ וְלֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה וְזֶן אוֹתָם
48 בְּחִסְדּוֹ, וְחָשִׁיב וּמוֹנֵה שָׁם
49 גַּם בֵּין הָעֲנִינִים שְׁהִיָּה
50 אַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה וְלַעֲלִי
51 נִשְׁאַלָה הַשְׁאֵלָה: אִם הַפֶּרֶק
52 מִכּוּוֹן כְּנֶגֶד כ"ו הַדּוֹרוֹת שֶׁקִּדְּמוּ
53 לְמִתֵּן תּוֹרָה מְדוּעַ נִכְלָלוּ בְּפֶרֶק
54 גַּם עֲנִינִים שֶׁהִתְרַחֲשׁוּ לְאַחֵר מִתֵּן
55 תּוֹרָה (כְּמוֹ הַמַּלְחָמוֹת עִם סִיחוֹן
56 וְעַם עוֹג)², וְהֵינִי אֵלָּא הַבִּיאֹר
57 שֶׁתּוֹכֵן הַפֶּרֶק הוּא, שְׁגָם
58 בְּחִינַת חֲסִדּוֹ, חֲסִד
59 דְּאֵרִיךְ שֶׁהוּא בְּחִינָה בְּכַתֵּר
60 שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
61 יִמְשֹׁךְ לְמָקוֹם הָרָאוי
62 דְּוָקָא, דְּאֶף־עַל־פִּי
63 שֶׁמֶצַד בְּחִינַת חֲסִדּוֹ,
64 חֲסִד שְׁלִמְעֵלָה
65 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, יִכּוֹלָה
66 לְהִיטֵב הַהִמְשָׁכָה גַּם
67 לְמָקוֹם שְׁאֵינוּ רָאוי,
68 וְכְּמוֹ כ"ו דּוֹרוֹת שְׁהִיָּה
69 נִזְוָנִין בְּחִסְדּוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה
70 שְׁהִיָּה מֵהֶם גַּם עוֹבְדֵי
71 עֲבוּדָה זָרָה שְׁאֵינִם רָאוּיִם
72 לִקְבֹּל אֶת חֲסִדוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה
73 בְּרוּךְ־הוּא וְגַם אַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה
74 הַמְשִׁיכוּ לְהִיטֵב נִזְוָנִים בְּחִסְדּוֹ
75 שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, מִכָּל־
76 מָקוֹם, פֶּעַל דָּוָד, עַל־יְדֵי
77 הַבְּטוּל שָׁבוּ, שְׁגָם
78 הַהִמְשָׁכָה דְּבַחֲיִנַת חֲסִדּוֹ
79 תִּמְשֹׁךְ מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵךְ וְרַק
80 לְמָקוֹם הָרָאוי, בְּקִדְשָׁה
81 דְּוָקָא וְלֹא לְחִיצוֹנִים.
82 (ז) וְזֶהוּ גַּם בֵּין מָה שֶׁכְּתוּב
83 פִּזְרָה נָתַן לְאַבְיוֹנִים צְדָקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד, שְׁעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה
84 דְּמַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה מִמְּשִׁיכִים אֹרֶךְ הַבְּלִי־גְבוּל שְׁלִמְעֵלָה
85 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שִׁימְשֹׁךְ לְמִטָּה, וְהוּא עַל־יְדֵי עֲשִׂית הַצְדָּקָה
86 בְּלִי גְבוּל כִּי הַתּוֹצֵאָה וְהַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילּוֹי הֵיא מֵעֵין הָעֲבוּדָה לְמִטָּה וְכִדִּי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להמשיך אור בלי גבול, צריכה להיות עבודת הצדקה בלי גבול. וְהִינֵנו
2 שְׁנֵתִינָה הַצְדָּקָה הִיא לֹא רַק מַעֲשֵׂה אוֹ חֵמֶשׁ וְיֹתֵר מִחֵמֶשׁ
3 שהם שיעורים ראויים לנתינת צדקה על פי ההלכה ומידת חסידות אבל הם
4 שיעורים מוגבלים, אֲלֵא כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁵⁰ מִשְׁפָּט וְצִדְקָה, ופירוש
5 הפסוק על פי חסידות הוא
6 שהצדקה היא לפי 'משפט' היינו
7 שְׁשׁוּפֵט האדם אֶת עַצְמוֹ
8 מֵה שֶׁמִּכְרָח לוֹ, וְהִשְׁאָר
9 נוֹתֵן לַצְדָּקָה⁵¹ ולא משאיר
10 לעצמו יותר ממה שמוכרח לו.
11 וְלֹא אִמְרוּ חֲתִיד קוֹדְמִים
12 שלפי זה ראוי לאדם לדאוג
13 לעצמו ורק אחר כך לעשות
14 צדקה עם אחרים אֲלֵא
15 כִּשְׂפִיד אֶחָד קִיתוֹן שֶׁל
16 מִים כו'⁵² והוא וחברו
17 מהלכים במדבר שאין בו מים
18 ואם ייתן מהמים לחברו אזי
19 הוא עצמו לא יחיה ובמקרה
20 כזה "חייך קודמין" לחיי חברו,
21 אֲבָל כַּאֲשֶׁר חִבְרוּ רַעֲב
22 לִלְחֵם כו', אִי־אֶפְשָׁר
23 שֶׁהוּא יִתְעַנֵּג בְּמַעֲדָנִים
24 וְזָבַח מִשְׁפָּחָה כו'⁵³
25 ובלשון רבנו הזקן באגרת
26 הקודש שבספר התניא (סימן
27 טז): "ולא אמרו חייך קודמין
28 אלא כשביד אחד קיתון של מים
29 וכו' שהוא דבר השווה לשניהם
30 בשווה לשתות להשיב נפשם
31 בצמא, אבל אם העני צריך לחם
32 לפי הטף ועצים וכסות בקרה
33 וכהאי גוונא, כל דברים אלו
34 קודמין לכל מלבושי כבוד וחב
35 משפחה בשר ודגים וכל מטעמים של האדם וכל בני ביתו ולא שייך בזה
36 חייך קודמין מאחר שאין חיי נפש ממש כמו של העני שווה בשווה ממש..."
37 וּבִקְאֻמַּת הֵנָּה גַם עֲנִין מִשְׁפָּט בַּצְדָּקָה היינו שמוותר לעצמו את
38 המוכרח בלבד ואת כל השאר נותן לצדקה אִינוּ מִסְפִּיק, אֲלֵא צָרִיךְ
39 לְהִיטֵת מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה בְּלִי גָבֹול מִמֶּשׁ, שֶׁעַל־זֶה אִמְרוּ
40 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁴ בְּכָל מֵאֲדָר בְּכָל מְמוּנָה. וְעַל־יְדֵי עֲשִׂית
41 הַצְדָּקָה בְּלִי־גָבֹול הָרִי נִמְשָׁךְ אֹר הַבְּלִי־גָבֹול שֶׁלֹּמְעָלָה

מִשְׁפָּט וְצִדְקָה, שֶׁשׁוּפֵט אֶת עַצְמוֹ מֵה שֶׁמִּכְרָח לוֹ,
וְהִשְׁאָר נוֹתֵן לַצְדָּקָה⁵¹. וְלֹא אִמְרוּ חֲתִיד קוֹדְמִים אֲלֵא
כִּשְׂפִיד אֶחָד קִיתוֹן שֶׁל מִים כו'⁵², אֲבָל כַּאֲשֶׁר חִבְרוּ
רַעֲב לִלְחֵם כו', אִי־אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יִתְעַנֵּג בְּמַעֲדָנִים וְזָבַח
מִשְׁפָּחָה כו'⁵³. וּבִקְאֻמַּת הֵנָּה גַם עֲנִין מִשְׁפָּט בַּצְדָּקָה
אִינוּ מִסְפִּיק, אֲלֵא צָרִיךְ לְהִיטֵת מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה בְּלִי גָבֹול
מִמֶּשׁ, שֶׁעַל־זֶה אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁴ בְּכָל מֵאֲדָר בְּכָל
מְמוּנָה. וְעַל־יְדֵי עֲשִׂית הַצְדָּקָה בְּלִי־גָבֹול הָרִי נִמְשָׁךְ אֹר
הַבְּלִי־גָבֹול שֶׁלֹּמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהַמִּשְׁכַּת הָאֹר
הִיא לְמִטָּה בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁵ גְּדוֹל
הַעוֹשֶׂה צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל הַקְּרָבָנוֹת, דִּהְיָגֵם שֶׁמַּעֲלָת
הַקְּרָבָנוֹת גְּדוֹלָה מֵאֵד, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַגְרֹת הַקֹּדֶשׁ⁵⁶
שֶׁכָּל סֵדֶר הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת תְּלוּי בְּדִקְדוּק אֶחָד בְּעֲנִין
הַקְּרָבָנוֹת, וְרָזָא דְקָרְבָנָא עוֹלָה עַד רָזָא דְאִין־סוּף⁵⁷,
וְקָרְבָנוֹת מְקָרְבִים אֶת הַכַּחוֹת וְהַחוֹשִׁים לְאֻלּוֹת דְּעַל
שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָרְבָן⁵⁸, אֲבָל אֶף־עַל־פִּי־כֹן, הָרִי
עֲנִין הַקְּרָבָנוֹת הוּא שְׁלוֹקָחִים בְּהֵמָה וּמִבְּיָאִים אוֹתָהּ
לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּמַעֲלִים אוֹתָהּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהַעֲלוּי
שְׂבִיזָה הוּא בְּרוּחָנִיּוֹת, מֵה־שְׁאִין־כֹּן נִתְיַנֵּת צְדָקָה, הָרִי
עֲנִינָהּ הוּא נִתְיַנֵּה בְּגִשְׁמִיּוֹת לְעִנֵּי דְלִית לִיה מַגְרָמִיה
כְּלוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִמְשִׁיכִים אֶת הָאֹר לְמִטָּה
בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְהָאֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ הוּא אֹר הַבְּלִי־גָבֹול כִּנָּל.
וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק בֵּין מַצּוֹת צְדָקָה לְכָל שְׂאָר הַמַּצּוֹת,
דִּהְיָנָה⁵⁹ כָּל הַמַּצּוֹת הֵן בְּהִגְבָּלָהּ, דִּהְיָגֵם שֶׁשְׂרָשָׁם בְּאֹר

מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהַמִּשְׁכַּת הָאֹר הִיא לְמִטָּה בְּגִשְׁמִיּוֹת כַּמְבֹאֵר
לעיל באריכות.
וְזֶהוּ שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁵ גְּדוֹל הַעוֹשֶׂה צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל
הַקְּרָבָנוֹת, דִּהְיָגֵם שֶׁמַּעֲלָת הַקְּרָבָנוֹת גְּדוֹלָה מֵאֵד, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב
בְּאַגְרֹת הַקֹּדֶשׁ⁵⁶ שֶׁכָּל
סֵדֶר הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת תְּלוּי
בְּדִקְדוּק אֶחָד בְּעֲנִין
הַקְּרָבָנוֹת ובלשון רבנו הזקן
(קונטרס אחרון) בספר התניא,
דף קס): "... כל העולמות
עליונים ותחתונים תלויים
בדקדוק מצוה אחת, דרך משל
אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון
ועולים כל העולמות לקבל
חיותם ושפעם. ואם שניה שקיבל
הדם בשמאלו דרך משל או שלא
בכלי שרת כשר או שהייתה
חציצה אזי נתבטלו עליות
העולמות וחיותם ושפעם מחיי
החיים אין סוף ברוך הוא",
וְרָזָא דְקָרְבָנָא סוּד הַקָּרְבָן
עוֹלָה עַד רָזָא סוּד דְאִין־
סוּף⁵⁷, וְקָרְבָנוֹת מְקָרְבִים
אֶת הַכַּחוֹת וְהַחוֹשִׁים
לְאֻלּוֹת דְּעַל שֵׁם זֶה
נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָרְבָן⁵⁸,
אֲבָל אֶף־עַל־פִּי־כֹן, הָרִי
עֲנִין הַקְּרָבָנוֹת הוּא
שְׁלוֹקָחִים בְּהֵמָה
וּמִבְּיָאִים אוֹתָהּ לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ וּמַעֲלִים אוֹתָהּ
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהַעֲלוּי
שְׂבִיזָה הוּא בְּרוּחָנִיּוֹת
וּלְמִרוֹת מַעֲלָתָם הַגְּדוֹלָה
הַקְּרָבָנוֹת לֹא מִבְּיָאִים תּוֹעֵלֶת גִּשְׁמִיּוֹת, מֵה־שְׁאִין־כֹּן נִתְיַנֵּת צְדָקָה, הָרִי
עֲנִינָהּ הוּא נִתְיַנֵּה בְּגִשְׁמִיּוֹת לְעִנֵּי דְלִית לִיה מַגְרָמִיה שֶׁאִין לוֹ
משל עצמו כְּלוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִמְשִׁיכִים אֶת הָאֹר לְמִטָּה
בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְהָאֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ הוּא אֹר הַבְּלִי־גָבֹול כִּנָּל כִּי מְדוּבָר
בנתינת צדקה (לא בשיעורים של מעשר וחומש וכו' אלא) בלי גבול.
וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק בֵּין מַצּוֹת צְדָקָה לְכָל שְׂאָר הַמַּצּוֹת, דִּהְיָנָה⁵⁹
כָּל הַמַּצּוֹת הֵן בְּהִגְבָּלָהּ, דִּהְיָגֵם שֶׁשְׂרָשָׁם בְּאֹר הַבְּלִי־גָבֹול,

(50) שם צט, ד. ועוד. (51) ראה תו"א וישלח סג, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 90. וש"נ. (52) ב"מ סב, א. (53) תניא אגה"ק סט"ז. (54) ואתחנן ו, ה ובפרש"י. (55) סוכה מט, ב. (56) קו"א קס, סע"א. (57) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. (58) ראה המשך באתי לגני ה'שי"ת פ"ב (סה"מ ה'שי"ת ע' 113). וש"נ. (59) ראה תניא אגה"ק סימן יו"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנה כפי שנתנו למטה הרי הן בהגבלה דוקא, וכמו ציצית
2 ד' חוטין וה' קשרים, ותפלין אצבעים על אצבעים (אף אין
3 זה מעכב) ומרבעים דוקא, והדס ג' טפחים, ולולב ד'
4 טפחים, וגם באתרוג יש שעור, וסכה ז' טפחים הרי שקיים

5 כל המצוות הוא בגבול ומידה,

6 מה-שאין-כן בצדקה, 1
7 הנה גם כפי שהמצוה 2
8 נתנה למטה בגשמיות צריך 3
9 להיות אפן קיומה בלי 4
10 הגבלות כלל, ועל-ידי- 5
11 זה ממשיכים את אור 6
12 הבלי-גבול למטה ממש 7
13 ומשלימים את כוונת הבריה 8
14 שיהיה גילוי אלוקות בעולם הזה 9
15 הגשמי. אמנם מצד 10
16 המשכת אור הבלי-גבול 11
17 הרי אפשר שתהיה מזה 12
18 יניקה כו' והאור הנמשך 13
19 מלמעלה יגיע גם ל'חיצונים', 14
20 ועל זה הוא ענין 15

21 המשפט בצדקה, 16
22 ששופט האדם את עצמו 17
23 כו', שהוא ענין הבטול, 18
24 שעל-ידי-זה נעשה כלי 19
25 שתהיה ההמשכה למקום 20
26 הראוי דוקא, וכמו 21
27 שנתבאר לעיל בענין 22
28 הקשקשים שעל הנקבים 23
29 שהם מונעים את היניקה 24
30 ל'חיצונים' דרך הנקבים. 25

31 וזהו פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום
32 בכבוד, דכאשר הצדקה היא בדרך פזור, היינו בלי-גבול,
33 אזי ממשיכים את אור הבלי-גבול למטה, אלא שעכשו בזמן
34 הגלות, ההמשכה והגילוי של האור הבלי

35 בהעלם, ויתגלה לעתיד, 36
37 וזהו עומדת לעד, 38
39 שעכשו היא עומדת 39
40 ואינה נמשכת להתגלות, 40
41 עד לעתיד-לבא, בעולם 41
42 התחיה, לנשמות בגופים 42
43 בעולם הזה, שאז יתגלה 43
44 האור וההמשכה שבעת בזמן 44
45 הגלות "עומדת" בהעלם, תומשך 45
46 ותתגלה בעולם. ומסים 46
47 בהמשך הפסוק "פזר נתן" וגו' 47
48 קרנו תרום בכבוד, קרנו 48
49 קאי על כנסת ישראל 49
50 בכללות ועל כל אחד 50
51 ואחד מישראל בפרט, 51
52 אשר רק הקרן דישראל 52
53 ירום ולא הקרן של אחרים, 53
54 היינו שלא תהיה יניקה 54
55 לחיצונים, אלא 55
56 ההמשכה שתבוא למטה 56
57 בעולם הזה תהיה במקום 57
58 הראוי, לישראל דוקא. 58

59 וזהו פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום
60 בכבוד, דכאשר הצדקה היא בדרך פזור, היינו
61 בלי-גבול, אזי ממשיכים את אור הבלי-גבול למטה,
62 אלא שעכשו הוא בהעלם, ויתגלה לעתיד, וזהו עומדת
63 לעד, שעכשו היא עומדת ואינה נמשכת להתגלות, עד
64 לעתיד-לבא, בעולם התחיה, לנשמות בגופים בעולם
65 הזה, שאז יתגלה האור. ומסים קרנו תרום בכבוד, קרנו קאי על כנסת ישראל
66 ועל כל אחד ואחד מישראל בפרט, אשר רק הקרן דישראל ירום, היינו שלא
67 תהיה יניקה לחיצונים, אלא ההמשכה תהיה במקום הראוי, לישראל דוקא.

בס"ד. שיחת יום ה' פרשת וישב, י"ט כסלו ה'תשח"ו*.

בלתי מוגה

- 1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז שיאמרו "לחיים". ואחר-כך צוה לנגן ניגון "מיט אַ שטורעם"].
- 2 א. כ"ק¹ מורי-וחמי אדמו"ר סיפר²:
- 3 כאשר רבינו הזקן ישב ב'תפיסה', חקר אותו ממלא-מקומו של השר ("טאָוואַרישטש-מיניסטער"), שהיה בקי
- 4 בתנ"ך ומלומד בעניני יהדות.
- 5 אחת השאלות שהפנה אל רבינו הזקן היתה אודות פירוש הפסוק³: "ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו
- 6 אֵפֶה" – וכי לא ידע הקב"ה היכן נמצא אדם הראשון, שלכן שאל אותו "אֵפֶה"?
- 7 כאשר רבינו הזקן השיב לו על-פי פירוש רש"י, אמר לו השר: פירושו של רש"י יודע אני, אבל רצוני לשמוע
- 8 פשוט מהרבי.
- 9 וענה לו רבינו הזקן: כאשר אדם הוא בגיל מסויים, למשל כך וכך – בנקבו את מספר השנים המדוייק של
- 10 השר⁴ – שואל אותו הקב"ה: "איכה"? האם הנך יודע מהי תכלית בריאתך בעולם, מה הנך צריך לעשות, ומה
- 11 עשית כבר?
- 12 וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר: המענה של רבינו הזקן אל השר, הציל אותו – את רבינו הזקן – מכלות הנפש,
- 13 כי, רבינו הזקן היה בשמחה גדולה על כך שזכה לשבת ב'תפיסה' ולמסור נפשו על תורת הבעל-שם-טוב והרב
- 14 המגיד, והיה לו מזה תענוג גדול עד כלות הנפש. אלא שבשעה שהתבונן שהקב"ה שואל אצל כל אדם⁵:
- 15 "איכה"? האם עשה את מה שצריך לעשות – הרי זה פעל עליו⁶ להשאר למטה, נשמה בגוף, ולפעול את
- 16 הענינים שבשבילים ירדה נשמתו למטה.
- 17 ב. ענין שמתרחש אצל נשיאינו רבותינו הקדושים, שנשיא ורועה ישראל סיפר⁷ ומסר לנו – מהווה הוראה
- 18 לצאן מרעיתו, לעדת החסידים, ועל-ידם – לכל בני ישראל⁸.
- 19 כל יהודי צריך לדעת שהשאלה "איכה" – שואלים תמיד אצל כל אחד, מהגדול שבגדולים עד לקטן
- 20 שבקטנים.
- 21 אלא ששאלה זו נשאלת אצל כל אחד לפי מהותו⁹:
- 22 אצל אחד תובעים בשאלה "איכה" – להמנע מכלות הנפש¹⁰ (על-דרך מה שכתוב בבני אהרן "בקרבתם לפני
- 23 ה' וימותו"¹¹), כי אם למלא את השליחות והעבודה שלו למטה, להשלים את הכוונה דדירה בתחתונים;
- 24 ואצל אחד תובעים בשאלה "איכה" – שלא להשקיע את עצמו בתאוות וכדומה שעל-ידי-זה יפול לגמרי¹²,
- 25 כי אם להתחזק בלימוד התורה וקיום המצוות.
- 26 ותביעה זו מהווה נתינת-כח שכל אחד יוכל למלא עבודתו ולהשלים את הכוונה שבשבילה נברא, בשמחה
- 27 ובטוב לבב.

(5) ועאכ"כ אצל בני ישראל, עליהם נאמר (יבמות סא, רע"א) "אתם קרויין אדם" (מהנחה בלתי מוגה).

(6) תנועה הפכית מכלות הנפש – התיישובות אורות בכלים (מהנחה בלתי מוגה).

(7) שבדואי אין זה סיפור דברים בעלמא, אלא גם ענין של תורה, מלשון הוראה (מהנחה בלתי מוגה).

(8) ראה גם תו"מ ח"כ ע' 158. וש"נ.

(9) והיינו, שבשאלה זו יכולה להיות ההבהרה ("די באַוואַרעניש") בנוגע לענינים שהם מן הקצה אל הקצה (מהנחה בלתי מוגה).

(10) שהרי כליון הנשמה מן הגוף הוא היפך הכוונה ד"לשבת יצרה" (מהנחה בלתי מוגה).

(11) ר"פ אחרי. וראה אוה"ח שם.

(12) והיינו, שבשעה שרואה ענין של עולם הזה שהוא "נחמד למראה וטוב למאכל" (בראשית ב, ט), אזי שוכח מהותו – שנקרא

(* ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטערן פאַרקוויי.

(1) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 73 ואילך. במהדורא זו נוספו עוד איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה (ע"פ סרט-הקלטה).

(2) ביי"ט כסלו לפני עשרים שנה (תרח"ץ (סה"ש תרח"ץ ע' 249 ואילך)), באמרו, שמלאו חמישים שנה להתוועדות י"ט כסלו הראשונה שזכר אצל אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וסיפר אז כמה ענינים שדיבר אביו בהתוועדות הנ"ל (מהנחה בלתי מוגה).

(3) בראשית ג, ט.

(4) פרט זה לא סיפר הרבי בהתוועדות הנ"ל, ומה שסיפר אז בשם אביו הוא רק נקודת המענה – שכיון שבחטא עה"ד נפל אדה"ר ממדרגתו, הנה על זה באה השאלה: "איכה" – האם יודע הוא כיצד הי' צריך להיות, וכיצד הוא בפועל (מהנחה בלתי מוגה).

- 1 ג. אודות שייכותה של השאלה "איכה" למאסרו של אדמו"ר הזקן – אפשר לומר:
2 מאסרו של אדמו"ר הזקן בא מצד הקטרוג שהיה אז על גילוי רזין דאורייתא (סודות התורה) – תורת
3 החסידות.
- 4 כאשר רבינו הזקן גילה ופירסם רזין דרזין דאורייתא לכל בני ישראל, בכך שהמשיכם והורידם בשכל
5 וחכמה בינה-דעת של נפש האלקית, שעל-ידי-זה נמשכים ויורדים גם בחכמה-בינה-דעת דנפש השכלית ונפש
6 הבהמית, ועד שיפעל ויחדור ("דערנעמען און דורכנעמען") גם את הגוף הגשמי – אזי נתעורר על זה קטרוג
7 למעלה, ומצד זה נמשך הקטרוג במאסר למטה.
- 8 וכמו כן בנוגע להנצחון והגאולה למטה – שהיה זה מפני שלמעלה נתנו רשות, כח וציווי, לגלות רזין דרזין
9 עד לשכל אנושי, ומצד זה באה גם למטה גאולת רבינו הזקן ותורת החסידות¹³.
- 10 אך כיצד אפשר להמשיך ולהוריד רזין דרזין בהתיישבות בשכל אנושי? הרי רזין דרזין צריכים לפעול ענין
11 של כלות הנפש¹⁴ והיפך ההתיישבות¹⁵?
- 12 אלא, בשעה שרבינו הזקן, בהיותו במעמד של כלות הנפש, שמע את השאלה ששואלים מלמעלה, "איכה",
13 האם פעל את כוונת הבריאה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים – הרי זה נותן כח שהתחתונים כפי שהם
14 במציאותם יהיו דירה לעצמותו יתברך.
- 15 ענין זה הסיר את ההגבלות¹⁶ – כיון שלא עושים זאת לבד, אלא בשליחותו (של מקום) ובכוחו של מי
16 שמכריז "איכה"¹⁷, שזהו עצמותו יתברך, שהוא נמנע הנמנעות¹⁸ ונושא הפכים, ואז ממשיכים שגם 'סתים
17 דאורייתא' יהיה בגילוי, וענין זה מעורר ומגלה את ה'סתים שבנשמה' כפי שקשורה עם 'סתים דקודשא-ברוך'
18 הוא¹⁹.
- 19 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "צמאה לך נפשי" (החדש) – מ'שמחת-תורה' השתא. ואחר-כך צוה
20 לנגן "אבינו מלכנו"].

* * *

- 21 ד. השאלה "איכה" – צריכה לעורר את התשובה, ובאופן שהתשובה תבוא עד לפועל ממש, היינו, שתהיה
22 העבודה 'עם הגוף', כפירוש הבעל-שם-טוב²⁰ ב"עזוב תעזוב עמו"²¹.
- 23 וענין זה – ככל עניני התורה ומצוות – שלימותו בגלוי ובפועל (אינה בזמן הגלות, לאחר החורבן, אלא)
24 תהיה לימות המשיח, כמו שאומרים בנוסח תפילת מוסף ד'יום טוב': "ושם נעשה לפניך . . . כמצות רצונך",

תסתכל על ה"חמור", חומר הגוף, תראה שהוא "שונאך", ששונא כל
ענין של רוחניות, ועאכו"כ ענין של תכלית הרוחניות, ואעפ"כ, "עזוב
תעזוב עמו" – לא לשבור את הגוף ע"י תעניות וסיגופים, אלא לעבוד
עמו, היינו, שיחד עם הגוף צריכים למלא את רצון הקב"ה, עי"ז
שעובדים אותו בשמחה וטוב לבב בעניני המצוות, שכללותם נתלכשו
בעניני עוה"ז הגשמי (מהנחה בלתי מוגה).

17 וכפי שהי' אצל אדה"ר בתחילת עבודתו: מיד לאחר נפילתו
ממדריגתו, ניתן לו הכח – ע"י השאלה "איכה" – להתעורר בענין
התשובה (ראה ב"ר ספכ"ב), שמגעת למקום נעלה ביותר שאפילו
צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם (ברכות לד, ב. רמב"ם הל'
תשובה פ"ז ה"ד).

וענין זה – אומר רבינו הזקן – ישנו גם בחייו של כל יהודי עד
סוף כל הדורות, שבאה אליו ה"בת-קול" – ע"י נפשו האלקית, שהיא
"חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב) – ששואלת את הגוף ונפש
הבהמית: "איכה", ועי"ז מעוררת ומעודדת ומחזקת אותו לידע תכלית
בריאתו ומה שצריך לפעול (מהנחה בלתי מוגה).

18 ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. ס' החקירה להצ"צ לד, ב
ואילך. ובכ"מ.

19 ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. ובכ"מ.

20 ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סכ"א. וש"צ

(נעתק ב"היום יום" כח שבט).

21 משפטים כג, ה.

"אדם" ע"ש "אדמה לעליון" (ראה של"ה ג, רע"א. ועוד), ושוכח על
התפקיד שצריך לפעול, ובמילא יכול ליפול ממדריגתו, ואז נעשה
מעמד ומצב (כהלשון בקבלה ובחסידות (ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן
באג"ק ח"ב ס"ע ד)) ד"מאן דנפיל מדרג"י איקרי מית" (מהנחה בלתי
מוגה).

13 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשט"ו בתחלתה (תו"מ ח"ג ע' 129
ואילך), ובהנסמן שם בהערה 1.

14 ע"ד שמצינו (זח"א צח, ב (במהנ"ע)) אצל רבי עקיבא שזלגו
עיניו דמעות מרוב התענוג בסודות התורה (מהנחה בלתי מוגה).

15 ויתירה מזה: תובעים שיהי' ההפצה של רזין דרזין עד
ל"תוצאה", היינו, אפילו לאלו שהם מחוץ לגבול הקדושה – שזהו
תכלית ההיפך מכלות הנפש לאלקות (מהנחה בלתי מוגה).

16 היינו, שיהיו יכולים לדרוש מהאדם, שהוא מוגבל, שיהיו
אצלו שני הפכים: לפעול בעצמו הבנה והשגה בענין של בלי-גבול,
ואעפ"כ, ישאר הגוף המוגבל על עמדו, מעמדו ומצבו, והנשמה תהי'
קשורה עם הגוף כפי שהוא למטה מוגבל בענינים גשמיים, "לשבת
יצרה".

והרי זהו החידוש של תורה – כפי שנתגלה בפנימיות התורה –
לחבר "עומק רום" עם "עומק תחת", ולעשות דירה לו ית' דוקא
בתחתונים, כפי שהנפש קשורה עם הגוף.

וזהו גם הנקודה של תורת הבעש"ט (נסמן לקמן רס"ד) על
הפסוק "כי תראה חמור שונאך גו' עזוב תעזוב עמו" – שכאשר

כי, כל זמן שעדיין לא נתקיים היעוד²² "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ישנם ענינים המבלבלים שלא
תוכל להיות השלימות ד"כמצות רצונך"²³.

אמנם, כיצד זוכים שתומשך בגלוי היכולת והפועל ד"כמצות רצונך"? – הרי זה תלוי בכך שבזמן הגלות,
לפני קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", עושה האדם כל מה שביכולתו ומה שתלוי בו, ואז,
"קודש-ברוך-הוא שריא באתר שלים"²⁴, שהוא ענין האתערותא דלעילא להמשיך במעשה האדם את השלימות
ד"כמצות רצונך".

וכללות הענין בזה – שמישיח פועל ב"חמור שונאך" להיות "עני ורוכב על חמור"²⁵.
ה. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב בפרשת השבוע דאזלינן מינה, פרשת וישלח: "וישלח יעקב מלאכים גו'
אל עשו", וצוה להם להודיעו "ויהי לי שור וחמור גו"²⁶, ואיתא במדרש²⁷: "חמור זה מלך המשיח, שנאמר
עני ורוכב על חמור".
והענין בזה:

רבינו הזקן, בעל השמחה, מבאר ב'תורה אור'²⁸, שיעקב שלח להודיע לעשו, שלאחרי עבודתו עשרים שנה
בבית לבן, השלים את עבודתו בשלימות, ומצדו יכול להיות כבר "ויבוא יעקב שלם"²⁹, יחד עם כללות העולם,
באופן שיתוקן חטא עץ הדעת להיות כמו שהיה קודם החטא, ובהוספה על זה.
וזהו שאמר יעקב "ויהי לי . . חמור" – שמצדו ישנו כבר הענין ד"עני ורוכב על חמור"; אצלו יש כבר
משיח!

אלא שלאחרי-זה הנה "וישובו המלאכים אל יעקב לאמר וגו'"³⁰, כפי שממשיך רבינו הזקן לבאר, שהן אמת
שיעקב מצדו השלים את כל עניניו, אבל עשו, עדיין "הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"³⁰ לעשות מלחמה,
היינו, שעבודתו של יעקב לא פעלה עדיין שבירת ("עס האָט נאָך ניט דורכגעבראַכן") חומר (חומרות וגסות)
העולם, שמישיח יוכל כבר לבוא למטה מעשרה טפחים.

ו. ואינו מובן³¹: למה רמז יעקב את הגאולה העתידה בענין ד"חמור" דוקא?
הרי איתא בגמרא³²: "כתיב³³ וארו עם ענני שמיא גו', וכתיב עני ורוכב על חמור³⁴ – זכו, עם ענני שמיא.
לא זכו, עני ורוכב על חמור".

ועל-פי-זה קשה יותר: ענין זה שיעקב היה מוכן לגאולה העתידה, היה מצד שלימות עבודתו – "זכו", ואם
כן, למה רמז את משיח (לא בענין של "ענין", אלא) בענין ד"רוכב על חמור" דוקא?

ז. בפרקי דרבי אליעזר³⁵ איתא שהחמור שנאמר במשיח "עני ורוכב על חמור", הוא החמור שנאמר במשה
רבינו, "וירכיבם על החמור"³⁶, והוא החמור שנאמר באברהם אבינו, "ויחבוש את חמורו"³⁷. והיינו³⁸, שאברהם,
משה ומשיח מהווים המשך של אותו ענין:
אברהם – התחיל "שני אלפים תורה"³⁹, משה רבינו – קיבל את התורה מסיני ומסרה לכל ישראל⁴⁰,

(22) זכרי' יג, ב.

(23) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ועוד.

(24) ראה זח"ג צ, ב.

(25) זכרי' ט, ט.

(26) לב, ד-ו.

(27) ב"ר פע"ה, ו.

(28) ר"פ וישלח.

(29) שם לג, יח.

(30) שם לב, ז.

(31) מכאן עד סוף סי"ב (מלבד סי"א) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר

(32) שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 70 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה
(ע"פ סרט-הקלטה).

(33) סנהדרין צח, א.

(33) דניאל ז, יג.

(34) שהרי זה שני הפכים – כפירוש רש"י (סנהדרין שם) ש"עם
ענני שמיא כבר איניש אתי", היינו, "במהירות", וא"כ, אין זה יכול
להיות באופן ד"עני ורוכב על חמור", "כעני הבא על חמורו בעצלות"
(מהנחה בלתי מוגה).

(35) פל"א.

(36) שמות ד, כ.

(37) וירא כב, ג.

(38) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חל"א ע' 19 ואילך (גם משיחה
זו).(39) ע"ז ט, א. וראה לקו"ת להאריז"ל ר"פ לך. ד"ה וה' ברך את
אברהם – להצ"צ – נדפס בחידושי על מס' ב"ב (אוה"ת חיי שרה
קכו, א).

(40) אבות רפ"א.

- 1 [ואף שהפסוק "וירכיבם על החמור" נאמר לפני מתן-תורה, מכל-מקום, נאמר זה בענין יציאת מצרים שהוא
2 הכנה למתן-תורה, כמו שכתוב⁴¹ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"],
3 והתכלית דמתן-תורה תתגלה על-ידי מלך המשיח.
- 4 ח. ואף-על-פי-כן ישנו חילוק בין השימוש של אברהם בחמור, והשימוש של משה, ועד לשימוש דמשיח:
5 באברהם נאמר רק שהשתמש בחמור עבור העצים והמאכלת⁴²; הוא בעצמו עם הנערים הלכו רגלי, ורק את
6 העצים והמאכלת – ענינים המסייעים להאדם – הניח על החמור.
- 7 במשה רבינו נאמר "ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור" – אשתו ובניו קרובים הרבה יותר
8 לאדם מאשר עצים ומאכלת, שהרי אשתו היא "עזר⁴³ כנגדו"⁴⁴, "כגופו דמיא"⁴⁵, ו"ברא כרעא דאבוה"⁴⁶, והרי
9 ירך הוא חלק התחתון שבאדם עצמו.
- 10 ובמשיח נאמר "עני ורוכב על חמור", היינו, שמשח עצמו יהיה רוכב על חמור.
- 11 ט. הענין דשימוש ורכיבה על החמור הוא – שעל-ידי-זה יכול האדם ועניניו לבוא למקום כזה, שמצד גבהו
12 או ריחוקו, אי-אפשר להגיע אליו ללא החמור.
- 13 וכן הוא גם בענין רכיבה על החמור ברוחניות, – ש"חמור" מורה על "חומר", כפירוש הידוע של
14 הבעל-שם-טוב על הפסוק "כי תראה חמור גו" –
- 15 היינו, שעל-ידי בירור וזיכון החומריות והגשמיות, יכולים להגיע ולהתעלות למדרגה כזו שהנשמה מצד
16 עצמה אינה יכולה להגיע לשם, כמו שכתוב⁴⁷ "ורב תבואות בכח שור"⁴⁸.
- 17 י. בזמנו של אברהם אבינו – התחלת שני אלפים תורה, דהיינו, בהתחלת העבודה – לא היה יכול עדיין
18 החומר והגשמיות להעלות את האדם עצמו, כיון שהגשמיות עצמו לא נעשה עדיין קדושה, כמבואר בריבוי
19 מקומות⁴⁹ שהיתה עדיין הגזירה ד"בני רומי לא ירדו כו"⁵⁰; הפעולה היתה יכולה להיות רק בדברים המסייעים
20 – עצים ומאכלת – שעל-ידי העבודה דבירור הגשמיות, יהיו הם באותו זמן מסייעים לקדושה.
- 21 אצל משה רבינו, על-ידי החמור נעשה עליה בענינים התחתונים של האדם עצמו – כיון שלאחרי גלות
22 מצרים ומתן-תורה נעשה זיכון גם בחומר העולם, עד שהגשמיות עצמו נעשה קדושה על-ידי המצוה.
- 23 – וכידוע החילוק בין קודם מתן-תורה ולאחר מתן-תורה: קודם מתן-תורה, הדבר הגשמי לא היה כלי
24 שמתאחד עם רוחניות, והעבודה התבטאה רק בכך שהעולם לא ינגד, ואפילו יסייע להמשכות שעל-ידי העבודה,
25 אבל שהדבר הגשמי עצמו, בפנימיותו, יהיה קדושה – הרי זה נעשה על-ידי מתן-תורה.
- 26 וכמו במקלות ורהטים דיעקב – הנה הגם שעל-ידי העבודה דמקלות ורהטים נמשך אור כמו על-ידי מצות
27 תפילין⁵¹, מכל-מקום, לא היה זה בפנימיות ובקליטה. והראיה, שלאחרי העבודה לא נשאר אור במקלות, כיון
28 שגם לפני-זה לא היה זה בדרך קליטה והתאחדות.
- 29 אבל לאחר מתן-תורה, הנה כאשר מקיימים מצוה בדבר הגשמי, הוא בעצמו נעשה קדושה, כלומר, גשמיות
30 העולם נעשית כלי לאלקות.
- 31 אבל אף-על-פי-כן, גם אז היתה העליה רק בחלקים התחתונים של האדם – אשתו (כגופו) ובניו (ברא כרעא
32 דאבוה), ועד לכוחות הגלויים של הנשמה שירדו למטה ונתלבשו בגוף. –

כתובות צב, א (בפרש"י ד"ה כבעל). יונת אלם רפ"ב. הנסמן בסה"ש
תרפ"ח ע' 16 הערה 39.
(47) משלי יד, ד. וראה לקו"ת האזינו עה, ב.
(48) והיינו, שמבלי הבט על כך שבהמה היא למטה ממין האדם,
מ"מ, כיון ששרשה היא מבחי' ש"לפני מלך מלך לבני ישראל" (שלכן
יש לבהמה כח – כפשוטו – יותר מאשר לאדם), הנה כאשר הבהמה
מונהגת ע"י האדם, יכול האדם להגיע למקום כזה שולוי הבהמה אין
בכחו להגיע לשם (מהנחה בלתי מוגה).
(49) ראה תר"מ חט"ו ע' 231. וש"נ.
(50) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.
(51) ראה זח"א קסא, ב ואילך. סד"ה ויצג את המקלות – להצ"צ
– באוה"ת (ויצא רכג, ב).

(41) שמות ג, יב.
(42) שלכן, כאשר אברהם אמר לשני נעריו "שבו לכם פה עם
החמור ואני והנער נלכה גו'", אזי "ויקח אברהם את עצי העולה וישם
על יצחק בנו ויקח בידו . . . את המאכלת" (וירא כב, ה"ו), כיון
שעדי-עתה היו העצים והמאכלת מונחים ע"ג החמור (מהנחה בלתי
מוגה).
(43) בראשית ב, יח.
(44) כדאיתא בגמרא (יבמות סג, א) "אדם מביא חטין חטין כוסס
(בתמי")", אלא הוא זקוק ל"עזר כנגדו", האשה, שהיא עושה מהחטים
מאכל אדם (מהנחה בלתי מוגה).
(45) ברכות כד, א. וש"נ.
(46) ראה עירובין ע, ריש ע"ב. יבמות ג, א (בתוד"ה מקמי).

ואילו בביאת המשיח יהיה נפעל ענין עמוק יותר – "עני ורוכב על חמור": אז תתגלה מעלת הגוף על הנשמה – "אשת חיל עטרת בעלה"⁵², ואפילו בבחינות חיה-יחידה שבנפש תהיה עליה על-ידי בירור החומר. בביאת המשיח יתגלה השורש האמיתי דיש הנברא, שהאמיתית דיש הנברא הוא יש האמיתי⁵³, ולכן, על-ידי בירור החומר, בירור יש הנברא – תהיה עליה גם בעצם הנשמה.

יא. ולתוספת ביאור⁵⁴:

האדם – צריך כמה עוזרים ומסייעים, החל מאשתו ובניו, ששייכים לאדם עצמו, ועד לעוזרים ומסייעים שהם מחוץ הימנו, והיינו כללות עניני העולם שעל-ידם צריך יהודי למלא את רצונו של הקב"ה, שעל-ידי-זה הוא ממלא את תפקידו – "אני נבראתי לשמש את קוני"⁵⁵.

והנה, כללות סדר העבודה הוא מן הקל אל הכבד, ולכן, כאשר יהודי נגש לעסוק בעניני העולם שהם ענינים גשמיים, ולמטה יותר, ענינים חומריים – אי-אפשר לדרוש ממנו מיד את הדילוג מן הקצה אל הקצה, שעניני העולם יהיו מזוככים בתכלית השלימות, עד שיהיו למעלה יותר מהאדם המברר;

מה שיכולים לדרוש ממנו הוא – שיתחיל לעשות מעניני העולם "הכשר מצוה", והיינו, לכל לראש לפעול שלא יהיו מנגדים לאלקות, שענין זה הוא על-דרך מאמר רבותינו ז"ל⁵⁶ "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה", ויתירה מזה, שמתחיל לעשות מהם "הכשר מצוה".

וזוהי התחלת העבודה שהיתה בזמן האבות, החל מ"אחד היה אברהם"⁵⁷ – "ויחבוש את חמורו", היינו, שה"חומר" לא יהיה כמו שהוא מצד עצמו, "עיר פרא אדם יולד"⁵⁸, שמונע ומעלים ומסתיר על עניני אלקות (ואפילו על ענינים רוחניים, שהם היפך החומר), אלא, לכל-הפחות לפי שעה הרי הוא עוזר לעשות ענין של "הכשר מצוה" – נשיאת העצים, האש והמאכלת.

וכל זה היה קודם מתן-תורה, שאז היו יכולים לפעול רק שהדבר הגשמי לא ינגד לאלקות, ובי-דרך מעבר, יוכל להתמלא על-ידי רצון הקב"ה; אבל לפעול שעל-ידי החומר יתווסף עליו בקדושה אצל אברהם ויצחק עצמם – לא היו יכולים לפעול קודם מתן-תורה. והיינו, שהפעולה קודם מתן-תורה היתה רק בענינים שלא נעשו חלק מהאדם, אלא הם נשארים דבר נפרד ממנו, ובהם גופא הפעולה היא רק שאינם מנגדים, ואדרבה, על-ידם נעשה סיוע, הכשר מצוה.

ולאחרי מתן-תורה התחילה העבודה לעשות מהחומר ענין של קדושה לתמידות, שעל-ידי-זה ממלאים את רצונו של הקב"ה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים;

אבל לפעול שה"חומר" יהיה למעלה יותר מהאדם המברר אותו, ועל-ידי יתעלה האדם (שזהו ענין הרכיבה על החמור) – הנה בהתחלת העבודה הרי זה באופן ד"ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור", היינו, שהרכיבה על החמור היא רק אצל אשתו ובניו. ואילו האדם עצמו, שעיקרו הוא הנשמה, הוא עדיין למעלה מה"חומר",

וטעם הדבר – כי, כל זמן שלא נתקיים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", אזי יש בכל עניני העולם אחיזה ל'לעומת זה', ולכן אי-אפשר לפעול שה"חומר" יהיה למעלה מהאדם הרוכב עליו בגלוי, כיון שבעניני העולם מעורב עדיין רע, ואילו נפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"⁵⁹ – כולה טוב,

ורק בימות המשיח ("עני ורוכב על חמור"), כאשר יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", היינו, שבדבר הגשמי לא יהיה רע, כיון ש"בלע המות גו"⁶⁰ – אזי יהיו בדבר הגשמי ב' המעלות: (א) כולו טוב, (ב) טוב שלמעלה ממקור ושורש נפש האלקית, מבחינת "לפני מלך מלך לבני ישראל"⁶¹, ולכן יהיה אז הענין ד"רוכב על החמור", שה"חומר" מעלה גם את בחינת ה'יחידה' שבנפש – ענינו של משיח⁶² – למקום כזה שאינה יכולה להגיע אליו מצד עצמה.

(58) איוב יא, יב.

(59) ראה לעיל הערה 17.

(60) ישעי' כה, ח.

(61) ראה לעיל הערה 48.

(62) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב ולזח"ג רס, ב.

(52) משלי יב, ד.

(53) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(54) סעיף זה – מהנחה בלתי מוגה.

(55) משנה וברייטא קידושין בסופה.

(56) שם לט, סע"ב.

(57) יחזקאל לג, כד.

- יב. זהו גם הרמז במאמר רבותינו ז"ל "זכו – עם ענני שמיא, לא זכו – עני ורוכב על חמור":
 "זכו" – על-ידי עבודה בדברים זכים ורוחניים, אזי יהיה "עם ענני שמיא", גילוי בדרך אור ישר, מלמעלה למטה; "לא זכו" – אם העבודה היא בענינים שאינם מזוככים עדיין, היינו, ענינים גשמיים וחומריים, ויבררו ויזככו אותם, אזי יהיה הגילוי ד"עני ורוכב על חמור", שעל-ידי ה"חמור" יגיעו למקום כזה שהנשמה מצד עצמה אינה יכולה להגיע אליו.
- וזהו שאמר יעקב "ויהי לי שור וחמור" – שמצד עבודתו עם לבן דוקא, לברר את הדברים הגשמיים והחומריים, מוכן הוא לגילוי היותר נעלה ד"עני ורוכב על חמור".
- יג. ובפרטיות יותר:
- תוכן תירוץ הגמרא על הסתירה שבין שני הפסוקים ("ארו עם ענני שמיא", ו"עני ורוכב על חמור") הוא – שבימות המשיח יהיו שני ענינים: (א) הפעולה בנפש האלקית, "לאשתאבא בגופא דמלכא"⁶³ בתכלית, שזהו ענין ד"ארו עם ענני שמיא", (ב) הפעולה בגוף – שמצד עצמו הוא במעמד ומצב ד"לא זכו" – שיתעלה למעלה יותר אפילו מבחינת יחידה שבנפש, שזהו ענין "רוכב על חמור".
- וב' פסוקים אלו קשורים גם עם ב' אופני העבודה – עבודת הצדיקים ועבודת בעלי-תשובה:
- עבודת הצדיקים – כלשון רש"י⁶⁴ "חסיד מעיקרו", שלא חטא מימיו, והוא מלכתחילה מזוכך ("זכו") – שהנהגתם היא באופן ד"ארו עם ענני שמיא", שהולכים ומתעלים בעילוי אחר עילוי, אבל עדיין אין זה תכלית העליה;
- ועבודת בעלי-תשובה – שמצד עצמם הם במעמד ומצב ד"לא זכו", אלא שעל-ידי עבודת התורה ומצוות נעשים הם למעלה מצדיקים גמורים, כיון שאצלם ישנו הענין ד"רוכב על חמור".
- וזהו גם כללות החילוק שבין יעקב לעשו:
- יעקב, שהיה "איש תם יושב אהלים"⁶⁵, הוא "צדיק מעיקרו", ועבודתו היתה באופן ד"ארו עם ענני שמיא". וכאשר שלח מלאכים לעשו, הוצרך לומר לו היכן אוהו הוא בעבודה מצד עשו, שמצד עצמו הוא במעמד ומצב ד"לא זכו". ולכן שלח להודיעו "ויהי לי גו' חמור", שמצד עצמו מוכן הוא גם לענין ד"רוכב על חמור", שה"חמור" יפעל עילוי אפילו ביחידה שבנפש.
- וזהו גם עיקר העילוי דימות המשיח – "לאתבא צדיקיא בתיובתא"⁶⁶, שאפילו אצל צדיקים יתווסף גם העילוי של בעלי-תשובה.
- יד. ועל-פי המבואר בתניא⁶⁷ שכל הגילויים דימות המשיח תלויים בעבודתו במשך ימי הגלות – הרי זה נוגע גם לכל אחד ואחד בעבודתו:
- בעבודת האדם יש עבודה באופן של "זכו", שכללותה הוא לימוד התורה ועבודת התפילה, שאז אין לו עסק עם העולם; ולאחרי-זה באה העבודה של התעסקות בעניני העולם, שכללותה הוא מעשה המצוות שנתלבשו בדברים גשמיים, ועל-אחת-כמה-וכמה ה"כלל גדול" בעבודה: "בכל דרכיך דעהו"⁶⁸, באכילתו ובשתייתו ובכל עניניו הגשמיים, ועד גם בכל עניניו החומריים.
- והדרישה היא, שגם אלו שנמצאים כל ימיהם בד' אמות של הלכה וד' אמות של תפילה, ואפילו בשעת העבודה דלימוד התורה והתפילה – יהיה אצלם הרצוא והצמאון וכלות הנפש כמו אצל מי שבא מהשביה ועומק תחת, כמו שכתוב⁶⁹ "כן בקודש חזיתך", כמו הצמאון שהיה "בארץ ציה ועיף"⁷⁰ (כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁷¹ המשל מגודל הצמאון של מי שנמצא בארץ ציה ועיף) – שזוהי מעלת ה"תיובתא" בעבודת "צדיקיא" באופן ד"זכו".

(68) משלי ג, ו. וראה ברכות סג, א. כתר שם טוב סרפ"ב (לו),

סע"ד).

(69) תהלים סג, ג. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות

סס"ד. וש"נ.

(70) שם, ב.

(71) פ"ז.

(63) זח"א ריז, ב.

(64) סוכה נג, רע"א.

(65) תולדות כה, כז.

(66) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ,

סע"ב. ובכ"מ.

(67) רפ"ז.

ועל-ידי-זה שפועלים עתה הענין ד"רוכב על חמור", אזי במהרה בימינו יתגלה הדבר בגלוי על-ידי משיח
צדקנו, שלא זו בלבד שהענינים החומריים – "חמור" – לא יבלבלו ולא יעלימו ויסתירו, ולא זו בלבד שיהיו
הכשר ומסייע בלבד, אלא יגלו את אמיתית ענינם – להעלות ולהביא את האדם למחוז חפצו, עד שבחינת
ה"יחידה" תתקשר עם "יחידו של עולם", והיו לאחדים,
וענין זה יהיה במהרה בימינו, כאשר יקויים היעוד⁷² ש"יהיה הוי' אחד ושמו אחד"⁷³.

* * *

טו. האמור לעיל קשור עם כללות החילוק שבין קודם החטא, לאחר החטא, ולעתיד לבוא:
קודם החטא – היה מעמד ומצב של אור, כדאיתא במדרשי חכמינו ז"ל⁷⁴ "ל"ו שעות שימשה אותה האורה,
שנים עשר של ערב שבת (שבו נברא אדם הראשון, כמבואר בגמרא סנהדרין⁷⁵ סדר בריאתו במשך שעות היום),
וי"ב של לילי שבת וי"ב של שבת".

לאחר חטא עץ-הדעת – נעשה חושך בעולם, שלכן, "כיון ששקעה החמה במוצאי שבת התחיל החושך
ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון . . מה עשה הקב"ה, זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור"⁷⁴.
[ולכן נקבע הדבר בכל מוצאי שבת – שכאשר יוצאים מיום השבת, "יום שכולו שבת ומנוחה"⁷⁶, ונכנסים
לימות החול, אין מתייראים מן החושך, אלא לוחמים נגדו על-ידי-זה שמקישים שני רעפים זה לזה ויוצא מהם
אור, ומברכים עליו "בורא מאורי האש"].

ומאז, מהזמן שלאחרי החטא עד ימות המשיח, מתנהלת מלחמה בין "בני אור" ו"בני חושך", דהיינו בין
הקדושה ל'לעומת-זה'.

ומלחמה זו תסתיים בימות המשיח – שאז יקויים היעוד⁷⁷ "לילה כיום יאיר", היינו, שיתהפך חושך הלילה,
שלא זו בלבד שיאיר בו אור הלבנה וכיוצא בזה, אלא שהלילה עצמו יאיר כיום (וכפי שהיה מעין זה –
ונתינת-כח לזה – ביציאת מצרים, כמו שכתוב⁷⁸ "ויהי הענן והחושך ויאר את הלילה").

כלומר: קודם ימות המשיח, הרי אפילו בזמן הבית, גם כשהיה הבית בשלימותו, בזמן שלמה, שאז "קיימא
סיהרא באשלמותא"⁷⁹ – לא היה הענין ד"לילה כיום יאיר", כמובן מהמשל ד"קיימא סיהרא באשלמותא", דאף
שישנה אור הלבנה כפי שהיא במילואה, הרי זה עדיין חושך בערך היום; ואילו בימות המשיח יהיה "אור
הלבנה כאור החמה"⁸⁰, שזהו יום ממש – "לילה כיום יאיר".

טז. וענין זה נעשה על-ידי עבודתם של ישראל במשך שית אלפי שנים דהוי עלמא, וביחוד – כמו שכתב
רבינו הזקן בתניא – על-ידי מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות:
ובהקדמה – שכיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה⁸¹, הרי מובן שענין השכר צריך להיות מעין
העבודה, שלכן, הנה על-ידי עבודה זו זוכים לשכר זה.

ומזה מובן שכדי לזכות לשכר ד"לילה כיום יאיר", צריכה להיות העבודה לפעול את הענין דאתהפכא חשוכא
לנהורא⁸², היינו, שכאשר נמצאים בחשכת הגלות נעשית העבודה לא רק בנפש האלקית, ולא רק בתורה ותפילה,
אלא שעל-ידם פועלים גם בעניני העולם, לפעול שחושך העולם וגסותו וחומריותו יאירו "כיום", בגילוי.

אלא, שלעת-עתה, כל זמן שיש עדיין אחיזה ל'לעומת-זה', אין זה בגילוי, כי אם – כפי שמבאר רבינו הזקן⁸³
– כמשל אבן טובה שסגורה בתיבה, ובביאת המשיח אזי יפתחו את התיבה, ויראו מה שפעלו על-ידי העבודה
דאתהפכא חשוכא לנהורא.

(78) בשלח יד, כ. וראה תו"מ ח"ג ע' 42. וש"נ.

(79) ראה זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. רכה, סע"ב. ועוד. וראה גם
שמו"ר פט"ו, כו.

(80) ישעי' ל, כו.

(81) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(82) ראה זח"א ד, א. הובא בתניא ספ"י.

(83) לקו"ת דברים א, ב. וראה תו"מ ח"ב ע' 198. וש"נ.

(72) זכרי' יד, ט. וראה פסחים ג, א. וש"נ.

(73) ה"מרא-דאתרא" דכפ"ח ביקש ברכה עבור הצלחת כפר-חב"ד,
ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אודות כפר-חב"ד ידובר לאחר המאמר
חסידות (וראה לקמן סל"ה ואילך).

(74) ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. ב"ר פי"א, ג.

(75) לח, ב.

(76) תמיד בסופה.

(77) תהלים קלט, יב.

- 1 יז. וזוהי העבודה שתובע הרבי:
2 אין להיות בהתבודדות שלא בתוך בני אדם, ואין להסתפק בעבודה עם עצמו, ובעצמו גופא, עם נפש האלקית
3 בלבד, ואילו בנוגע להגוף ונפש הבהמית תהיה העבודה באופן של דיחוי, על-ידי סיגופים ותעניות, אלא אדרבה,
4 – דכיון שבקרוב ממש זוכים לקיום היעוד "לילה כיום יאיר", שהחושך עצמו יאיר, צריכה להיות העבודה
5 באופן כזה –
6 שהנפש האלקית תעבוד עם הנפש הבהמית לזכך אותה, ולא זו בלבד שתהיה מזוככת בלבד, אלא שתהיה
7 מאירה – אתהפכא חשוכא לנהורא;
8 והנפש הבהמית תעבוד עם הגוף ועניני העולם באופן ד"עזוב תעזוב עמו", היינו ליקח את עניני העולם
9 ולעשות מהם "אבנים טובות" – על-דרך הפירוש שמבאר רבינו הזקן ב'תורה אור'⁸⁴ בלשון חכמינו ז"ל⁸⁵
10 "מעשים טובים", שעושים ממעשי העולם ענינים מזוככים וטובים, עד שהם מקבלים את ה'אור עצמי', שעד
11 אז לא היה אצלם בגלוי – שזהו ענין אתהפכא חשוכא לנהורא, "לילה כיום יאיר".
12 וזוהי העבודה שנדרשת מכל אחד ואחד, אפילו קטן שבקטנים – שבשעה שמקיים מצוה, אפילו מצוה
13 שקשורה עם ענין גשמי ביותר, ולדוגמא: אכילה של סעודת מצוה או סעודת שבת וכיוצא בזה – צריך להיות
14 בזה הענין ד"טעמו וראו כי טוב ה'"⁸⁶, כי, מצד הקב"ה, הרי ענינים רוחניים וענינים גשמיים, שמים וארץ, הם
15 בשוה ממש!
16 – כאשר מדובר אודות "גילויים", אזי ישנו החילוק ד"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"⁸⁷; אבל כאשר מדובר
17 אודות "לאשתאבא בגופא דמלכא", אזי שמים וארץ הם בשוה.
18 ואדרבה, יש מעלה יתירה בארץ – כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁸⁸ ש"כך עלה ברצונו יתברך להיות נחת
19 רוח לפניו יתברך כד אתכפיא סטרא אחרא ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר אור ה' אין-סוף ברוך-הוא במקום
20 החשך והסטרא-אחרא של כל עולם הזה כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך מהארתו בעולמות
21 העליונים כו'", והיינו, שעל-ידי-זה מתמלא רצונו יתברך שנתאווה להיות לו דירה בתחתונים – תחתונים במעלה
22 ומדריגה.
23 ומצד זה גדלה מעלת "רוכב על חמור" – שעל-ידי-זה מתעלה בחינת היחידה שבנפש למקום כזה שמצד
24 עצמה אינה יכולה להגיע לשם.
25 יח. וזוהי כללות המלחמה של "בני אור" עם "בני חושך", של הקדושה עם 'לעומת-זה', שמסתיימת בנצחון
26 הגמור של "בני אור",
27 ובאופן שמגיעים ל"מאור" שבתורה⁸⁹, "נר מצוה ותורה אור"⁹⁰, דהיינו, פנימיות התורה, סתים דאורייתא,
28 הקשורה עם סתים דקודשא-בריך-הוא,
29 וכיון שמצד ה"מאור" הרי אור וחושך הם בשוה – אזי פועלים שיהיה "לילה כיום יאיר".
30 וזהו גם הענין שקודשא-בריך-הוא אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא, ובקרוב תהיה "אשת חיל עטרת בעלה",
31 והנשמה תקבל חיותה מאלקות על-ידי הגוף⁹¹, על-ידי-זה שתגלה בגוף את מעלת הגוף.
32 ואז יתגלה הענין ד"רוכב על חמור", ביחד עם הענין ד"ארו עם ענני שמיא כבר איניש אתי".

* * *

33 יט. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' פדה בשלום גו'.

* * *

(89) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה
פ"א ה"ז ובפי' קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב. סה"מ
תרפ"ט ע' 176. וש"נ.
(90) משלי ו, כג.
(91) ראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' צו ואילך). תו"מ
סה"מ ניסן ע' קסח. וש"נ.

(84) מג"א בתחלתו. וראה לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה,
א. שה"ש יז, ג.
(85) ברכות יז, א.
(86) תהלים לד, ט.
(87) ואתחנן ד, לט. ועוד.
(88) פל"ו.

כ. ידוע מה שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקדש' 'דיבור המתחיל' הוכח תוכיח שבסיום וחותם ספר התניא⁹² 1
 נולהעיר, שעל-פי החלוקה שחילק כ"ק מו"ח אדמו"ר את ספר התניא לפי ימות השנה, מסיימים את לימוד ספר 2
 התניא לקראת י"ט כסלו, שאז מתחילה שנה חדשה ללימוד החסידות ודרכי החסידות] "לגמור כל הש"ס בכל 3
 שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות כו". 4
 ועל יסוד זה נקבע המנהג ב"ט כסלו לערוך חלוקת הש"ס בין כל המשתתפים, על מנת לסיימו במשך השנה 5
 בצירוף כולם יחד, שעל-ידי-זה נחשב לכל אחד כאילו סיים את כל הש"ס בעצמו במשך השנה – כמבואר 6
 באחרונים⁹³ שזהו על-דרך שנים שעשו מלאכה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחד, ששניהם חייבים, כיון שכל 7
 אחד מהם אינו יכול לעשותה לבדו, ועל-דרך-זה בנידון-דין, כיון שעל-פי תורה אין ביכולתו של כל אחד 8
 לסיים את כל הש"ס במשך השנה⁹⁴. 9

ובכן:

אלו שכבר נרשמו לחלוקת הש"ס – מה טוב, ואלו שעדיין לא נרשמו – יקבלו על עצמם עתה ללימוד מסכת 11
 אחת, על מנת לגמרה לא יאחר מ"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה. 12

כא. ויהי-רצון שהלימוד בשנה הבאה יתן תוספת כח שיתוסף עוד יותר בענין ד"לכו מחיל אל חיל⁹⁵, 13
 שכן, אפילו ההבנה וההשגה בחכמת התורה כפשוטה היא ענין אין-סופי, כמו שכתוב "ארוכה מארץ מדה"⁹⁶, 14
 "ונעלמה מעיני כל חי"⁹⁷, שלכן לומדים וממשיכים ללימוד בתמידות, ועד כדי כך, שאפילו משה רבינו ממשיך 15
 לעסוק בלימוד התורה מזמן מתן-תורה עד עתה, באופן שעולה מדרגא לדרגא, "מחיל אל חיל", גם בענין 16
 ההבנה וההשגה שבתורה, 17

ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לדרישה שלימוד התורה יהיה כדי לקיים ציווי הקב"ה, שזהו ענין ה'קבלת עול' 18
 (כמדובר לעיל במאמר⁹⁸) – בודאי שיש בזה הליכה מדרגא לדרגא, שהרי מבואר בתניא⁹⁹ ש"נשמת האדם (כל 19
 זמן שהיא בגוף) אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים ("עבודת מתנה"¹⁰⁰), אף-על-פי-כן 20
 אינה בטילה במציאות לגמרי. . רק הוא דבר בפני עצמו", "יש מי שהוא אוהב"¹⁰¹, וכיון שישנו עדיין "יש", 21
 אזי צריך להיות ענין הביטול, וביטול נעלה יותר כו', ועל-אחת-כמה-וכמה אצל אלו שעבודתם היא במדרגה 22
 נמוכה מאהבה בתענוגים. 23

ולכן, גם אלו שלומדים תורה כדבעי, תורה לשמה, ובכל הפרטים – הנה משנה לשנה מתחדש אצלם הציווי 24
 דלימוד התורה, לא רק בנוגע לענין ה'קבלת עול' שבלימוד התורה, אלא גם בנוגע להבנה והשגה שבתורה. 25

וכפי שרואים במוחש שגם על זה נאמר¹⁰² "אוהב כסף לא ישבע כסף", וכדאיא במדרש¹⁰³ "מי שיש לו 26
 מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ד' מאות", היינו, שכל זמן שיש לו רק מנה, אזי מרגיש את חסרון ורוצה 27
 שיהיו לו מאתיים בלבד, וכאשר מתעלה בעושרו הרוחני, שיש לו מאתיים, אזי מרגיש חסרון גדול יותר ורוצה 28
 שיהיו לו ד' מאות. 29

וזהו גם מה שכתוב¹⁰⁴ "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" – כיון שככל שמוסיף דעת, אזי הוא מרגיש שחסר לו 30
 יותר, ורוצה לילך הלאה יותר. 31

ומזה מובן גם בנוגע לדרישה שצריך להיות ענין של צמאון בלימוד התורה וקיום המצוות – שגם לאחר 32
 לימוד תורה וקיום מצוות, הנה לא זו בלבד שעבודת הרצוא אינה נחלשת, אלא אדרבה, שניתוסף בה כמה 33
 פעמים ככה, כמובן מהמשל דמי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ד' מאות. 34

כב. מסתמא יחלקו עתה את הכרטיסים, וכל אלו שעדיין לא קיבלו על עצמם מסכת – יקבלו על עצמם 35
 עתה, בלי נדר, ובודאי שלאחרי-זה יקיימו זאת, ובאופן של הוספה. 36

(99) פל"ה (מד, סע"א ואילך).

(100) ראה שם פי"ד. פמ"ג. אגה"ק סי"ח.

(101) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד.

(102) קהלת ה, ט.

(103) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה.

שערי תשובה לר"י ב, כז. מנוח"מ להר"י אלנקאווה ח"ד פי"ד ע' 250.

(104) שם א, יח.

(92) קו"א קסג, א.

(93) נסמנו באג"ק ח"ד ע' קצו בהערה.

(94) ראה גם שיחת מוצש"ק וישב, כ"ף כסלו דאשתקד ס"י (תו"מ

חי"ח ע' 258 ואילך). וש"נ.

(95) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. וש"נ.

(96) איוב יא, ט.

(97) שם כח, כא.

(98) פ"ה (לעיל ע' 202).

- 1 ויתן השם-יתברך שיהיה "בחוקותי תלכו"¹⁰⁵ [ומקדים בכתוב "אם בחוקותי תלכו", "אין אם אלא לשון
- 2 תחנונים"¹⁰⁶, היינו, שזוהי בקשתו של הקב"ה, ובקשה זו היא נתינת-כח וסייעתא מלמעלה שיהיה "בחוקותי
- 3 תלכו"], "שתהיו עמלים בתורה"¹⁰⁷,
- 4 וממשיך בכתוב: "ואת מצוותי תשמרו וגו'", "ונתתי גשמיכם בעתם",
- 5 – והיינו, שכאשר יהודי צדיק ("ועמך כולם צדיקים"¹⁰⁸) לומד תורה שבכתב שנקראת בשם "שמים", ולומד
- 6 תורה שבעל-פה שנקראת בשם "ארץ"¹⁰⁹, אזי נעשים שמים וארץ¹¹⁰ רוחניים, ומשמים וארץ הרוחניים נמשכים
- 7 גשמים לשמים וארץ גשמיים, ואז הגשמים הם "גשמיכם" ("אייערע גשמים"), והקב"ה הוא רק הנותן שירדו
- 8 הגשמים "בעתם" –
- 9 "ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריה", וכל הברכות המנויות בפרשה.
- 10 וכדי שהעמל בתורה יהיה בהצלחה, הרי זה צריך להיות – ככל עניני עבודת ה' – בשמחה ובטוב לבב.
- 11 ולכן – כפי שהונהג בשנים האחרונות – ניגנו ניגון שמח, כדי שחלוקת ש"ס תהיה באופן של מצוה שקיבלו
- 12 עליהם בשמחה¹¹¹, היינו, שתהיה קבלה בשמחה וגם הלימוד בשמחה ובטוב לבב.
- 13 והקב"ה יתן "גשמיכם בעתם" – שנה שמחה ברוחניות ושנה שמחה בגשמיות, כך שיוכלו ללמוד תורה
- 14 מתוך מנוחה ומתוך הרחבה, ולהצליח בכל המצטרך ברוחניות ובגשמיות.

* * *

- 15 כג. דובר אודות סיום ספר התניא בענין השבת שיש בו "שביתה מעשיה גשמית כמו ששבת ה' מעשות
- 16 שמים וארץ גשמיים . . (ו) שביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ
- 17 גשמיים"¹¹² – הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק י"א עמוד 80 ואילך¹¹³.

* * *

- 18 כד. בהמשך להמדובר לעיל שישנם שמים וארץ גשמיים וישנם גם שמים וארץ רוחניים – הרי מובן, שכשם
- 19 שבנוגע לשמים וארץ גשמיים ישנו ענין של חומריות (וגסות), כמו כן יכול להיות ענין של חומריות גם בשמים
- 20 וארץ רוחניים, שהרי כל הענינים שלמטה נשתלשלו מאותם ענינים כפי שהם למעלה.
- 21 וכשם שבנוגע לחומריות שבשמים וארץ הגשמיים צריך להיות הענין ד"ויחבוש את חמורו", ולאחרי-זה גם
- 22 הענין ד"וירכיבם על החמור", ועד ל"רוכב על חמור", שעל-ידי-זה באים למעלה נוספת שלולי ה"חמור"
- 23 אי-אפשר להגיע אליה (כנ"ל בארוכה),
- 24 כן הוא גם בנוגע ל"חומריות" שבשמים וארץ הרוחניים – שמבלי הבט על כך שקודם הזיכור הרי זה ענין
- 25 של "חומריות", הנה לאחר העבודה יכול להיות לא רק הענין ד"ויחבוש את חמורו", ולא רק הענין ד"וירכיבם
- 26 על החמור", אלא יכולים (ובמילא צריכים) להגיע גם לענין ד"רוכב על חמור" – שעל-ידי ה"חמור", יתעלה
- 27 ה"בר נפלי"¹¹⁴, שהוא ענין היחידה שבנפש, למעלה יותר – ל"יחיד" שלמעלה (שזהו הענין היחיד שלמעלה
- 28 מבחינת היחידה שבנפש).

לדבר אודות כפר-חב"ד, כנראה, בענין של חסרון כו' – הפסיקו כ"ק אדמו"ר שליט"א, באמרו: למה הנכם מדברים "מלרע", מוטב שתדברו "מלעיל".

והוסיף להסביר: רבינו הזקן מביא בלקו"ת (האזינו עז, א) מ"ש (יחזקאל א, טו) "אופן אחד בארץ", שתרגמו "מלרע", והיינו, ש"לשון מלעיל ומלרע" הוא "תרגום של מעלה ומטה, שמה שהוא בחי' למטה נקרא מלרע".

וא"כ, גם אם בנוגע למישהו אחר אין נפק"מ אם זה "מלעיל" או "מלרע" – הרי "מרא-דאתרא" צריך לדבר "מלעיל".

(114) סנהדרין צו, סע"ב.

(105) ר"פ בחוקותי.

(106) ע"ז ה, סע"א.

(107) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(108) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(109) תו"א בראשית א, רע"ג. ובכ"מ.

(110) ראה זח"א ד, ב ואילך.

(111) ראה שבת קל, א.

(112) ראה גם מכתב כ"ה טבת שנה זו (אג"ק חט"ז ע' רלח).

(113) כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה למרא-דאתרא דכפר-חב"ד לומר

"לחיים" על כוס גדולה.

וכאשר נגש המרא-דאתרא אל כ"ק אדמו"ר שליט"א והתחיל

כה. וביאור הענין:

נתבאר לעיל (סעיף כב) שעל-ידי לימוד תורה שבכתב בוראים שמים רוחניים, ועל-ידי לימוד תורה שבעל-פה בוראים ארץ רוחנית.

והנה, גם כאשר לימוד התורה הוא באופן שמכוון לאמיתתה של תורה – שרק אז בוראים שמים וארץ רוחניים, כי, אם הלימוד אינו מכוון לאמיתתה של תורה, הרי סברא של שקר היא בבחינת "הרה עמל וילד שקר"¹¹⁵, ומזה לא נעשית בריאת שמים וארץ – עדיין יכול להיות שמצד התערבות הגסות והחומריות שלו, יהיה ענין של חומריות וגסות גם בשמים וארץ הרוחניים שנעשים על-ידי לימודו.

ועל זה נאמר הלשון¹¹⁶ "שהתורה חוגרת שק", היינו, שמבלי הבט על כך שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ונקראת "תורת אמת", ובנוגע ל"אמת" ישנו כלל שבכל מקום שנמצא הרי זה נשאר באמיתותו¹¹⁷ – הרי מצד זה שהתורה "עוברת" בשכלו של האדם הלומד, עלול להדבק בתורה משהו ממנו, ולכן, אף-על-פי שעל-ידי לימודו נעשים שמים וארץ רוחניים, יכולים ליפול בהם ענינים שנקראים – בערך שמים וארץ רוחניים – בשם חומריות וגסות.

ומצד החומריות שישנה אפילו בענינים הרוחניים של האדם – יש צורך בענין של בירור וזיכוך, על-ידי המלאכים.

וכפי שמצינו בנוגע לתפילה, שגם כאשר התפילה היא בתכלית העילוי, הנה כדי שהתפילה תעלה למעלה להיות כתר להקב"ה, כמאמר רבותינו ז"ל¹¹⁸ שהמלאכים קושרים כתרים מתפילותיהם של ישראל, יש צורך בבירור וזיכוך נוסף שנעשה על-ידי המלאכים, ש"גפיק לון ונשיק לון כו"¹¹⁹. וכן הוא גם בנוגע ללימוד התורה.

וזהו שמצינו במדרש¹²⁰ בפירוש הכתוב¹²¹ "חברים מקשיבים לקולך השמיעני", שהמלאכים באים לשמוע את לימוד הנשמות בגן-עדן – דלכאורה אינו מובן (כידוע¹²² השאלה ששאלו את כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן): כיצד זוכים המלאכים לכך?

בשלמא הנשמות, שבהיותם למטה נשמות בגופים לומדים הם תורה, זוכים ללימוד תורה בגן-עדן, שזהו ש"קודשא-בריך-הוא אתא לאשתעשעא עם צדיקייא בגינתא דעדן"¹²³, כיון שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה; אבל כיצד באים לשם מלאכים, "חברים מקשיבים לקולך"?

ותירץ כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן¹²², שכיון שהמלאכים מבררים ומזככים את דיבור האדם, והבנתו והשגתו כו', קודם שעולים לגן-עדן, הנה בשכר הטירחא שלהם, זוכים הם להנות מזיו תורתן ועבודתן של הנשמות שסייעו לבירור וזיכוך שלהם.

וזהו כללות הענין שאפילו בשמים וארץ רוחניים יש גסות וחומריות שצריך לברר ולזכך, כי, לולי זאת, הנה למרות היותם ענינים רוחניים, יכולים הם להשאר למטה מן השמש, כמו שכתוב בזהר¹²⁴ והובא בתניא¹²⁵ ש"לא סלקא לעילא מן שמשא".

כו. והנה, מלבד הבירור וזיכוך שנעשה על-ידי המלאכים, צריך להיות לימוד האדם בהקדמת ענין היראה וקבלת-עול (אף-על-פי שהיראה פועלת כיוון האדם, ואילו הלימוד עצמו הוא בהתרחבות של הבנה והשגה), כמאמר רבותינו ז"ל¹²⁶ "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת", היינו, שתורתו מגעת במקום כזה שבו ישנו ענין הנצחיות וקיום אמיתי, שזהו (לא למטה מן השמש, אלא) רק למעלה מן השמש. ובזה גופא ישנם שני אופנים – לימוד נגלה דתורה, ולימוד פנימיות התורה:

(120) ראה שהש"ר עה"פ.

(121) שה"ש ח, יג.

(122) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 85 ואילך.

(123) זח"א עב, א, פב, ב. קלו, ריש ע"ב. קעח, ב. רלא, ב. ועוד.

(124) ח"א רכג, ב.

(125) קו"א קנד, ב.

(126) אבות פ"ג מ"ט.

(115) תהלים ז, טו.

(116) סנהדרין קא, רע"א (ובחדא"ג מהר"ל שם: "לובשת"). וראה תו"א וישלח כד, סע"ג.

(117) ראה רלב"ג בס' מלחמות השם מאמר ו ספ"ט – הובא ב"קיצורים והערות לתניא" ע' קב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 4. וש"נ.

(118) ראה זח"א לו, ב. וראה גם הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ח ע' 202. וש"נ.

(119) ראה זח"א כג, ב. וראה גם תו"מ ח"ז ע' 273. וש"נ.

- 1 בלימוד נגלה דתורה – יראתו רק קודמת לחכמתו, ואילו בשעת הלימוד עצמו, היראה היא בהעלם.
- 2 אבל בלימוד פנימיות התורה – לא זו בלבד שיראתו קודמת לחכמתו, אלא גם לאחר הקדימה, בשעת הלימוד עצמו, הרי כיון שהלימוד אינו אודות "שנים אוחזין בטלית" וכיוצא בזה, אלא אודות עניני אלקות, ענין הספירות, השתלשלות העולמות וכו', אזי גם בשעת הלימוד ישנו ענין היראה.
- 3 וזוהי המעלה שבפנימיות התורה על נגלה דתורה (אף ששניהם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואי אפשר להא
- 4 בלא הא) – כמודגש גם בכך שנגלה דתורה נקראת בשם "חיצוניות", היינו, שישנו ענין שמבפנים לזה, וגם ב"פנימיות" גופא ישנו הענין ש"דא מוחא לגו מוחא כו' האי קליפה להאי"¹²⁷ – שבנגלה דתורה, הנה בשעת הלימוד חושבים אודות עניני העולם, ובמילא ענין האלקות הוא בהעלם. ואילו בפנימיות התורה, הנה בשעת הלימוד וההבנה וההשגה גופא מונחים בעניני אלקות¹²⁸.
- 10 ועל-זה אמרו חכמינו ז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב" – כיון שגם הלימוד עצמו (נוסף על ההקדמה ללימוד) הוא ענין של יראת שמים.
- 12 וזהו שיראה עילאה היא באותו מקום כמו חכמה עילאה¹²⁹.
- 13 כז. אמנם, על-פי-זה יכולים לחשוב שכללות ענין נגלה דתורה הוא רק בגלל שצריכים לברר את העולם, שלכן מוכרחים להתלבש בנגלה דתורה.
- 15 אך על זה אמרו חכמינו ז"ל¹³⁰ "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", היינו, שכדי להגיע לעתיד לבוא (ועד אז – בגן-עדן) לפנימיות התורה, הרי זה על-ידי "תלמודו בידו", שזהו הלימוד של הנשמה כמו שהיא בגוף¹³¹, שרוב הלימוד בימינו הוא בנגלה דתורה.
- 18 וכפי שמבאר רבינו הזקן, בעל השמחה, ב'אגרת הקודש'¹³², שאפילו רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו, שהיו "בני עליה" (כמאמר רבי שמעון בן יוחאי¹³³ "ראיתי בני עליה והם מועטין כו' אם שנים הן אני ובני הן"), ואפילו בהיותם במערה, שאז לא היו בציור של עולם הזה,
- 21 – שלכן לא היו שייכים אפילו למצוות גשמיות, כמבואר ב'לקוטי תורה' פרשת שמיני¹³⁴ ש"רבי שמעון בן יוחאי כשהיה במערה י"ג שנה בודאי לא היה יכול לקיים במעשה כמה מצוות מעשיות . . . אכילת מצה בפסח . . . ואתרוג וסוכה כו'", ו"המשיך ההמשכות . . . על-ידי יחודים כו'". והיינו, שאף-על-פי שעל-פי דין היו פטורים ממצוות אלו, בגלל שקיומם היה קשור עם סכנת נפשות, מכל-מקום, אי-אפשר לומר שהיו חסרים אצלם כל ההמשכות שבפסח וסוכות. ועל-זה מבאר רבינו הזקן, שבהיותם במערה המשיכו ההמשכות על-ידי יחודים עליונים, כיון שהיו מבחינת "לויתן" ("לויתן זה יצרת לשחק בו"¹³⁵), "שהוא לשון התחברות, כמו הפעם¹³⁶ ילוח אישי אלי"¹³⁷ –
- 28 הנה "עיקר עסקיהם במערה היה תורת המשניות" – נגלה דתורה דוקא.
- 29 כת. והענין בזה:
- 30 אף-על-פי שנגלה דתורה הוא ענין ה"חומר" שבשמים וארץ הרוחניים, כיון שקשורה עם ענינים השייכים לנפש הבהמית שהיא בגדר "חומר" אל ה"צורה" דנפש האלקית – מכל-מקום, אין זה ענין של "חומר" שצריכים לדחות ולבטל חס-ושלום, אלא כמו שהוא בחומר העולם שצריכה להיות העבודה עם החומר עד שלבסוף יהיה הענין ד"רוכב על חומר", שהנשמה תקבל חיותה מן הגוף (כנ"ל סעיף יח), וכמו כן בתורה, שדוקא על-ידי ה"חומר", לימוד נגלה דתורה ("תלמודו בידו"), באים ללימוד פנימיות התורה לעתיד לבוא.
- 35 אלא שענין זה נעשה בהדרגה:

(133) סוכה מה, ב.

(134) יח, א.

(135) תהלים קד, כו.

(136) ויצא כט, לד.

(137) לקו"ת שם, ב.

(127) זח"א כ, רע"א.

(128) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 182. וש"נ.

(129) ראה לקו"ת פ' ראה כט, ד. ובכ"מ.

(130) פסחים נ, א. וש"נ.

(131) ראה לקו"ת שחכ"ד ע' 570 הערה 19. ע' 580 הערה 8. וש"נ.

(132) סכ"ו (קמג, א).

תחילה צריך להיות הענין ד"ויחבש את חמורו" – שלא להניח לשכל האנושי, שנוטה לבהמיות, להתערב בענינים של שכל אלקי באופן שתהיה לו שליטה עליהם להטות אותם, כי אם רק להשתמש בו עבור ענינים טפלים, עד שתהיה לשכל האלקי ממשלה בגוף.

ולאחרי שנעשה הזיכור, שאין שליטה לשכל האנושי לפעול הטיה כו' – שזהו ענין של "קבלת התורה" אצלו, שאז בטלה ה"גזירה" ונעשה החיבור בין ה"שמים" ו"ארץ" שלו, שה"שמים" יורדים למטה, וה"ארץ" עולה למעלה (על-דרך כללות הענין דמתן-תורה¹³⁸) – אזי נעשה גם הענין ד"וירכיבם על החמור", היינו, שמתחיל להשתמש בשכל האנושי גם עבור ענינים עצמיים שלו, אבל עדיין אין זה העיקר, כיון שההשתמשות בשכל האנושי (ה"חמור") היא רק בנוגע לה"עזר" ("אשתו"), ורק בחלק התחתון שבו ("בניו", "ברא כרעא דאבוה"), היינו, בענינים תחתונים הקשורים עם העולם.

ורק לעתיד לבוא יהיה הענין ד"רוכב על חמור" – שאפילו משיח שיזכה לבחינת היחידה, יזדקק לרכיבה על חמור, דהיינו, שדוקא על-ידי היגיעה בלימוד נגלה דתורה לזכך את חומר וגסות השכל (ותירה מזה – דוקא על-ידי ענינים של מצוות מעשיות), מגיעים לבחינת "עדן", שעל-זה נאמר¹³⁹ "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו", "אינון דדחקין למלה דחוכמתא"¹⁴⁰ (כמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו¹⁴¹), שזהו ענין הקשור עם יחידה שבנפש, שזהו ענינו של משיח – יחידה הכללית.

כט. והנה, נוסף על המדובר לעיל בנוגע לשמים וארץ גשמיים ובנוגע לשמים וארץ רוחניים, הרי ישנה גם המדרגה ה"ממוצעת" שביניהם – שזהו ענין גן-עדן שבארץ, ובארץ גופא הרי זה ארץ ישראל, שנקראת "ארץ החיים"¹⁴², שהיא מכוונת כנגד ארץ החיים שלמעלה, ו"זה שער השמים"¹⁴³, ולכן הרי היא ה"ממוצעת" שמחבר שמים וארץ גשמיים עם שמים וארץ רוחניים.

ולהעיר, שכל ממוצע יש בו משני הענינים¹⁴⁴ – מהענין שלמטה הימנו, ומהענין שלמעלה הימנו; ומצד זה שהוא מחבר אותם – יש בו עליו לא רק לגבי התחתון אלא גם לגבי העליון, שזוהי מעלת קו האמצעי, ומעלת כל הממוצעים, שכיון שהם מחברים ומאחדים שני ענינים, הרי הם למעלה משניהם.

וגם במדרגה הממוצעת שבין שמים וארץ רוחניים לשמים וארץ גשמיים – שזוהי ארץ ישראל – יש גם כן ענין הרוחניות (שמים) וגם ענין החומר והגסות (ארץ), ועד להענין דל"ט מלאכות, "הזורע והחורש וכו'"¹⁴⁵, כל פרטי המלאכות ד"סידורא דפת"¹⁴⁶.

ובזה יש חילוק כללי בין הזמן שבית המקדש היה קיים לזמן הגלות:

בזמן שבית המקדש היה קיים, נאמר¹⁴⁷ "ולא יחמוד איש את ארצו", היינו, שהארץ הגשמית היתה במעמד ומצב שלא היה לה שייכות עם גוים, עד כדי כך, שלא היה אצלם אפילו הענין ד"יחמוד את ארצו". ובמילא, לא היה לה שייכות גם עם ה"גוי" שבנפש האדם, שזהו הגוף ונפש הבהמית (כמבואר ב'לקוטי תורה'¹⁴⁸).

אבל משחרב בית המקדש, ו"מפני חטאינו גלינו מארצנו", "בנים שגלו מעל שולחן אביהם"¹⁴⁹ – שאז נעשית גם ארץ ישראל עצמה בגלות, שכן, ענין הגלות אינו חייב להיות במרחקים דוקא, שהרי יכול להיות מעמד ומצב שנמצאים בקירוב מקום, אלא ש"פנו אלי עורף ולא פנים"¹⁵⁰, שזהו ענין של גלות הכי גדול, כמו שכתוב¹⁵¹ "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" – אזי "ויבלעוה לגיונות ויירשוה עובדי זרים וכו'"¹⁵², והיינו, שגוים כפשוטם, וגם הגוים שבנפש האדם, הגוף ונפש הבהמית, יכולים להכניס שמה מהחומריות והגסות שלהם.

אמנם, כיון שזוהי גסות וחומריות של "ארץ החיים" – הנה העבודה בזה היא לא על-ידי תעניות וסיגופים,

(146) שם עד, רע"ב.

(147) תשא לד, כד.

(148) תבוא מב, ב. דרושי שמע"צ צ, ד.

(149) ברכות ג, סע"א.

(150) ירמ' ב, כז.

(151) וילך לא, יח.

(152) נוסח תפלת "נחם" במנחת ת"ב.

(138) ראה לעיל ס"י.

(139) ישע' סד, ג.

(140) זח"א קל, ב.

(141) ע' עז ואילך.

(142) ראה תניא אגה"ק סוס"ח. רס"ד.

(143) ויצא כח, יז.

(144) ראה תו"מ סה"מ חשון ע' שח. וש"נ.

(145) שבת עג, סע"א.

- 1 באופן ש"תהיה הארץ שממה"¹⁵³, אלא אדרבה – צריך להיות הענין ד"ויחבש את חמורו", שהחומרות לא
2 תבלבל כו', ואחר-כך צריך להיות הענין ד"וירכיבם על החמור", ועד להענין ד"רוכב על חמור".
- 3 ובפשטות – הרי זה היעורר ש"עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת"¹⁵⁴, היינו, שלא יצטרך
4 להיות ענין החרישה והזריעה וכל שאר עניני הביוררים, אלא הארץ תוציא מעצמה ענינים שהם בתכלית הביורר
5 והזיכרון, הן בנוגע ללבושים היותר משובחים, "כלי מילת", והן בנוגע למזון היותר משובח, "גלוסקאות", היינו,
6 לא רק לחם סתם, אלא לחם יפה.
- 7 ל. וכל זה נעשה על-ידי העבודה במשך זמן הגלות, ובפרט על-ידי היגיעה בתורה, "דדחקין למלה
8 דחוכמתא", שזהו ענין ד"תלמודו בידו",
- 9 שעל-ידי-זה יומשך בגלוי בקרוב ממש על-ידי משיח צדקנו הענין ד"רוכב על חמור" בכל הדרגות,
- 10 – מה"חמור" (חומרות) שבשמים וארץ רוחניים, ועד לשמים וארץ גשמיים, ובינתיים, במוצא שביניהם,
11 בארץ החיים, ארץ הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁵⁵ –
- 12 ובכולם פועלים לגלות את העילוי שישנו ב"חומר", שעל-ידו יהיה "רוכב על חמור", היינו, שבחינת היחידה
13 תתעלה למעלה יותר לבחינת יחיד (כנ"ל סעיף כד),
- 14 ובאופן ד"מושיב יחידים ביה"¹⁵⁶, כהפירוש בזה בתורת החסידות¹⁵⁷ שבחינת ה"יחידה" שבנפש ובחינת
15 ה"יחיד" נמצאים יחד באותו בית – "ישראל וקודשא-בריך-הוא בלחודוהי"¹⁵⁸, ו"אין לזרים אתך"¹⁵⁹, שענין זה
16 יהיה כאשר יקויים היעורר "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"¹⁶⁰.

* * *

- 17 לא. בהמשך להמדובר לעיל אודות שמים וארץ רוחניים, שמים וארץ גשמיים והממוצע שביניהם שזוהי ארץ
18 ישראל, שלעתיד לבוא, כאשר יקויים היעורר²² "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", אזי תהיה גם הארץ הגשמית
19 בתכלית הזיכרון – צריך להבין: מהו הצורך בענין הגשמיות?
- 20 ובפרט על-פי ה'פסק דין' בתורת החסידות¹⁶¹ כדעת הרמב"ן¹⁶² שלעתיד לבוא יהיו נשמות בגופים, אלא
21 שלא יצטרכו לאכילה ושתייה – הרי כיון שזוהי רוחניות בטהרה ("היילע רוחניות"), למה יצטרכו בכלל לבוש
22 גשמי?
- 23 ומבואר בזה, שכיון שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים¹⁶³, לכן, דוקא ב"תחתונים", בגשמיות,
24 מקבלים ובאים לעצמותו ומהותו יתברך, יותר מאשר על-ידי ענינים רוחניים.
- 25 וכידוע המשל ודוגמא לזה, מהחילוק שבין רב ותלמיד לאב ובן – שגם כאשר מדובר אודות תלמיד מובהק
26 הקשור ביותר אל הרב, ובמילא מתמסר הרב אליו לגמרי לעשות הכל בשבילו מתוך אהבה וחשק וחפץ ורצון
27 פנימי, על-דרך האב שמתמסר לבנו, מכל-מקום, אין התלמיד לוקח את העצמיות של הרב; ורק הבן לוקח את
28 הפנימיות והעצמיות של האב. והיינו, שהשפעת השכל אינה מגעת להשפעה עצמית שנמשכת על-ידי טיפה
29 גשמית דוקא, כיון שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר.

והורה לו לומר לחיים, באמרו: כיון שכבר "נפל" ("אריינגעפאלן")
בין חסידים, ינהג כמנהג החסידים. וכאשר הלה הגיב שלא "נפל",
אלא בא – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לבוא" – הרי זה יותר מדי
מחושב ("צופיל אויסגערעכנט"), ואילו "ליפול" ("אריינגעפאלן")
פירושו – לשכוח על החשבון. וסיים, שתהי' זו התחלה טובה.
לאחר איחל: מזל טוב, שיהי' בשעה טובה ומוצלחת. והוסיף:
מסתמא הי' הכל כשורה, וא"כ, הרי זו הוראה שצריכים להמשיך
ולדחות את ה"מרה-שחורה"...

(161) לקו"ת צו טו, ג. וראה תו"מ ח"ו ע' 113. וש"נ.

(162) בשער הגמול בסופו. הובא בלקו"ת שם.

(163) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג,

ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(153) משפטים כג, כט.

(154) שבת ל, סע"ב. וש"נ.

(155) עקב יא, יב.

(156) תהלים סח, ז.

(157) ראה אוה"ת בא רפח, סע"א ואילך.

(158) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רת, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

(159) משלי ה, יז.

(160) במהלך ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לכו"כ

מהמסובים לומר "לחיים" על כוס גדולה (ולא' אמר, שע"ז ישטוף

("אראפשווענקען") את ריבוי הקושיות שיש לו), וצוה ל"שר

המשקים" להוסיף ולמזוג גם לכוס.

לפרופסור אחד אמר: הרי הנך נקרא על שמו של אדמו"ר הזקן.

- וזוהי גם מעלת הנשמות על מלאכים – כמבואר בביאורי הזהר¹⁶⁴ ששורש הנשמות הוא מזיווג גופני, ואילו שורש המלאכים הוא מזיווג דנישקין, שדוגמתו הוא ענין השפעת השכל, שאף שיש בזה כמה דרגות זו למעלה מזו, הרי גם הדרגא העליונה שבזה אינה מגעת למעלת הבן שלוקח את עצמיות האב.
- וזוהי גם ההסברה לכך שדווקא על-ידי מצוות מעשיות 'לוקחים' את עצמותו יותר אפילו מאשר על-ידי תורה, כמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו¹⁶⁵.
- וזוהו הטעם שלעיתיד לבוא יהיה הדין ש"מעשה גדול" (דלא כמו עכשיו שהדין הוא ש"תלמוד גדול")¹⁶⁶ – כיון שדוקא במעשה מתגלה הענין ד"גדול הוי' ומהולל מאד"¹⁶⁷ יותר מאשר ב"תלמוד".
- ולכן יצטרכו אז שיהיה דוקא הציור הגשמי של כל הענינים דשמים וארץ גשמיים וארץ ישראל הגשמית, וכדי ש"שם נעשה לפניך . . . כמצות רצונך", יצטרכו בהמה גשמית, ובית המקדש שבנוי במקום גשמי ובמידות גשמיות, וכל פרטי הענינים הגשמיים הדרושים לקיום המצוות.
- לב. והנה, כיון ש"תכלית השלימות . . . של ימות המשיח . . . תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות" (כדברי רבינו הזקן), לכן, גם במשך זמן הגלות ישנם הענינים על-דרך-זה, ולא רק על-דרך זה, כי אם אותם הענינים, אלא שלפי שעה הם בהעלם.
- וענין זה מודגש בכך שבתורה גופא לוקחים רזין דרזין שבתורה, וממשיכים אותם דוקא באופן של חכמה-בינה-דעת, ולא רק בחכמה בינה ודעת של נפש האלקית, אלא באופן ד"פיצו מעינותיך חוצה", שגם בחכמה בינה ודעת של שכל הטבעי ושכל האנושי, יהיה מובן תכלית הפנימיות שיש בתורה – רזין דרזין.
- וזוהו הפסק דין של חסידות חב"ד, שאי-אפשר לצאת ידי-חובה בענין האמונה, שמאמינים שכן הוא הדבר, אלא צריכים להתייגע עד מקום שיד שכלו מגעת, לא רק בענינים דנגלה דתורה, אלא גם – ובמידה יתירה – בענינים דפנימיות התורה, ובזה גופא – לא רק ברזין דאורייתא, אלא גם ברזין דרזין.
- לג. ומזה מובן גם כן בנוגע לעניני ארץ ישראל, שאין לחשוב שכיון שנמצאים בזמן הגלות אזי יכולים לוותר על איזה ענין שיהיה.
- ישנם אמנם כל הענינים שבאים כתוצאה מזה ש"ויבלעוה לגיונות כו'", וזהו חושך כפול ומכופל, ועד כדי כך, שהחילוק שבין הזמן שבית המקדש היה קיים לזמן הגלות כפי שהוא בארץ ישראל, הוא באופן של נפילה עמוקה יותר מאשר בחוץ-לארץ¹⁶⁸, כידוע¹⁶⁹ המשל מנפילת החומה, שנפילת האבן שנמצאת בחלק העליון של החומה היא בעומק יותר מאשר נפילת האבן שנמצאת באמצע או בתחתית החומה;
- אבל לאידך גיסא, מצב זה גופא מטיל אחריות גדולה יותר – שאפילו בנוגע לענינים החומריים והגשמיים שבארץ ישראל, יש להתייגע באותה מדה של יגיעה שמתייגעים בכל עניני תורה ומצוות, אף-על-פי שזוהי עבודה קשה יותר מהעבודה עם הענינים העומדים להתברר בחוץ-לארץ, כפי שמבאר רבינו הזקן ב'דיבור המתחיל' וללבן שתי בנות¹⁷⁰, החילוק שבין חוץ-לארץ לארץ ישראל לאחר החורבן.
- לד. וזהו גם מה שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש' בכמה מקומות אודות גודל המעלה שבצדקת ארץ ישראל¹⁷¹, ארץ החיים, "להקימה מעפר"¹⁷², – שהכוונה בזה היא, בפשטות, ששלחו כסף לאלו שנסעו לשם ללמוד תורה ולהתעסק במצוותיה, כדי לספק להם את צרכיהם הגשמיים, מזון ולבוש.
- וענין זה קשור גם עם הפצת המעיינות חוצה – כפי שמקשר זאת גם עם הגאולה ד"ט כסלו, ש"צדקת ארץ ישראל . . . היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו כו'"¹⁷³ – להמשיך רזין דרזין בענינים גשמיים.
- וזוהו גם לימוד והוראה – שצריכים לעזור ולסייע לאלו שדרים בארץ ישראל, וממלאים שם רצון הבורא על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות.

ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. פל"ב ואילך.

(170) תו"א ויצא כב, ד ואילך.

(171) ראה גם מכתב א' שבט שנה זו (אג"ק חט"ז ע' רנו).

(172) שם סוסכ"א.

(173) שם סוס"ד.

(164) לאדמו"ר האמצעי בתחלתו (ב, א ואילך).

(165) ע' נב ואילך.

(166) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קצה. וש"נ.

(167) תהלים מח, ב.

(168) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 192. ח"א ע' 33.

(169) לקו"ת פ' ראה יט, ג. וראה בארוכה שערי אורה שער הפורים

1 וכידוע גם מה שכתוב בתשב"ץ קטן¹⁷⁴ [המחבר היה גדול בישראל ("א" גרויסער איד"), אבל הספר הוא
2 קטן בכמות לגבי 'שאלות-ותשובות תשב"ץ'] גודל העילוי של אלו שעולים לארץ ישראל ועוסקים בתורה
3 ומצוות בשבתם על התורה ועל העבודה, ובמילא, צריכים לעזור להם לא רק בענינים רוחניים, אלא גם בענינים
4 גשמיים.

5 וצדקה זו היא צדקה נעלית יותר מכל שאר הצדקות, וכפי שמבאר ב'אגרת הקודש'¹⁷³ ש"צדקת ארץ ישראל
6 היא צדקת ה' ממש, כמו שכתוב תמיד עיני ה' אלקיך בה . . והיא שעמדה לנו . . ותעמוד לנו לעד כו".

7 [מובן שאין זה שולל את נתינת הצדקה למי שרק דר בארץ ישראל, שהרי לא גרע משאר בני ישראל, ובפרט
8 שכיון ש"לא ידח ממנו נדח"¹⁷⁵, וסוף-כל-סוף יעשה תשובה, ואז יהיו אצלו כל הענינים כדבעי, הרי נמצא שיש
9 בזה העילוי המיוחד על כל שאר הצדקות, על שם העתיד לבוא].

10 לה. ובקשר להנ"ל – הנה ב"ט כסלו זה ניתוספו שני ענינים, ענין אחד – בעניני הפצת המעיינות חוצה,
11 שמים וארץ רוחניים, וענין נוסף – שקשור עם שמים וארץ גשמיים:

12 (א) ביום י"ט כסלו זה התחילו להדפיס כתבי-יד שנעתקו ממאמרי רבינו הזקן, שלא נדפסו מעולם; חלקם
13 נדפסו בשניוני נוסחאות, וחלקם שלא נדפסו מעולם¹⁷⁶. ובמילא, ניתוסף דבר חדש – שיומשך מהמייסד של
14 תורת חסידות חב"ד אל ה"חוצה" על-ידי ההפצה. ומגלגלין זכות ליום זכאי¹⁷⁷ – שביום י"ט כסלו זה התחילה
15 ההדפסה בפועל.

16 (ב) אם רק מילאו את בקשתי שכתבתי לארץ הקדושה¹⁷⁸ – הנה היום תהיה התייסדות [ועל-כל-פנים הכרזה
17 בדיבור שיביא לידי מעשה] של שיכון חדש בכפר חב"ד, שיסד כ"ק מו"ח אדמו"ר, ממלא-מקומם של נשיאי
18 חב"ד עד לרבינו הזקן, בעל השמחה.

19 לו. ויעזור השם-יתברך שהתחלה טובה זו – שהיא כבר התחלה שבאמצע העבודה – תהיה באופן ד"עד
20 מהרה ירוץ דברו¹⁷⁹, הן בענינים הרוחניים שבזה, והן בענינים הגשמיים שבזה,
21 אשר, משיכון זה תהיה הצמיחה ("זאָל זיך פאַנאַנדערוואַקסן") כלשון הכתוב¹⁸⁰ "הרחיבי מקום אהלך",

22 ומהדפסה זו תתפשט הפצת המעיינות חוצה עד לה"חוצה" היותר תחתון,

23 שאז תהיה ההתפשטות ד"הוי' אחד ושמו אחד" בכל העולם כולו,

24 ועל-ידי-זה ש"יפוצו מעינותיך חוצה", אזי "קא אתי מר"¹⁸¹ – ביאת משיח למטה מעשרה טפחים,

25 ויוליכנו קוממיות לארצנו – את בני ישראל שבארץ ישראל, להוציא אותם מהגלות דשם, ולהעמידם במעמד
26 ומצב של "קוממיות" כפי שצריך להיות בפועל בארץ ישראל – "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית
27 השנה ועד אחרית שנה" – בנוגע להנהגה במחשבה דיבור ומעשה של כל הדורים עליה, שזוהי ההוצאה מהגלות
28 שלהם לגאולה שלהם, וכמו כן יוליכנו קוממיות לארצנו – בנוגע לבני ישראל שנמצאים לעת-עתה בחוץ-לארץ,
29 שבקרוב ממש יוליך אותם ל"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, שתתפשט בכל
30 הארצות¹⁸².

* * *

31 לו. בכלל, הסדר הוא שבי"ט כסלו לא עורכים מגבית¹⁸³ מיוחדת. אך באופן יוצא מן הכלל – כיון שיש

181) אגה"ק דהבעש"ט הידועה – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

182) ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

183) בהתחלת השיחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכאשר יש ספק בעניני צדקה וכיו"ב, הנה ע"פ דין צריכים לנטות תמיד שמסתמא יש ליתן (כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר ביאר פעם*). והיינו, שכל זמן שלא נתברר שפלוני אינו בכלל "ועמך כולם צדיקים", אפילו לא בתור "צדיק נסתר"... אזי לא יצא מחזקתו שהוא "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", שלכן "עמך כולם צדיקים".

174) בסופו – אות תקנט.

175) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז

פ"ד סה"ג.

176) ראה מכתב ז' טבת שנה זו (אג"ק חט"ז ס"ע קצד), ובהנסמן שם בהערות.

177) תענית כט, א. וש"נ.

178) ראה מכתב יו"ד כסלו שנה זו (אג"ק שם ריש ע' קלה). וראה גם מכתב כ"ד טבת (שם ע' רלו); ג' ניסן (אג"ק חכ"א ע' שצד).

179) תהלים קמו, טו. וראה לקו"ת ס"פ קרח.

180) ישעי' נד, ב.

- צורך בהרחבה, ובפרט בענינים דהפצת המעיינות חוצה, ובנוגע לשיכון בכפר חב"ד שבארצנו הקדושה – יערכו
 עתה מגבית עבור השיכון¹⁸⁴.
- בנוגע לענינים של הדפסה, הנה בעזר-השם-יתברך יסודר הדבר באופן אחר, ולא בזה מעוניינים בעריכת
 מגבית זו, שכן, הפצת המעיינות חוצה הוא ענין רוחני בערך לשיכון, וידוע המשל בחסידות¹⁸⁵ שכדי להגביה
 את הבנין כולו, העצה היא לא להגביהו מאמצעיתו, אלא מתחתיתו דוקא;
- אבל בנוגע לשיכון – הנה נוסף על החלק שכפר חב"ד צריך ליתן, בודאי ישתתפו גם כל הנמצאים כאן כפי
 נדבת לבם, בסכומים גדולים והגונים.
- ולא לדחות זאת לזמן שלאחרי-זה, אלא ליתן היום בלילה, או מחר, לא יאוחר מלפני שבת – כדי שהנתינה
 תהיה קשורה עם היום "אשר פדה בשלום נפשנו" (כפי שכותב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן¹⁸⁶, אביו
 של כ"ק מו"ח אדמו"ר), "פנימיות נפשנו", הקשורה עם "פנימיות ועצמיות אור אין-סוף ברוך-הוא", ובאופן
 שבא לידי נצחון וגאולה, עד שאפילו גוים הכריזו שרבינו הזקן חפשי ויכול לעשות כל הענינים כרצונו – שזהו
 תכלית ההתפשטות וההפצה עד ל"חוצה" ממש.
- לח. בכלל, הסדר שלי, שאינני מתערב להביע דעתי בנוגע לכמות הנתינה של כל אחד; הנני לוקח את
 הנתינה, ואחד מן השנים: או שהנני מרוצה, או שאינני מרוצה, ומשאיר את העדר שביעת הרצון לעצמי.
 אך כיון שזהו לגמרי ענין היוצא מן הכלל, אהיה גם אני יוצא מן הגדר ויוצא מן הכלל, ואם יהיה נראה
 בעיני שנותנים סכום פחות מדי ("צו ווייניק"), אסיר את מסוה הבושה ("איך וועל זיך אָפּשעמען"), ואצוה
 עליו – בכח הענינים שעבורם צריכים את הכסף (ובנידון-דין: השיכון) – להוסיף כפי שיראה בעיני.
- אם אעשה זאת שלא בשעת ההתוועדות, אינני יודע אם ישמע בקולי; אבל כאשר יושבים יחד עם כל
 הקהל, מסתמא יתבייש לומר להיפך...
- ובטוחני שהקב"ה יעמוד בדיבורו – שאמר "עשר בשביל שתתעשר"¹⁸⁷, ואמר "ובחנוני נא בזאת . . והריקותי
 לכם ברכה עד בלי די"¹⁸⁸, ובפרט כאשר מדובר אודות צדקת ארץ ישראל שקודמת לצדקת חוץ-לארץ, כפי
 שמבאר רבינו הזקן ב'אגרת הקודש', כך, שבנוגע לצדקה זו ניתוסף גם פסק-דין של רבותינו נשיאנו.
- ואם יהיה נראה למישהו שציוו עליו לתת סכום שלא לפי כחו – הנה הכוונה בזה היא כדי שהקב"ה יתן
 לו לכל-הפחות ארבעה פעמים ככה¹⁸⁹, ובמילא, כשיוסיף עוד אלף דולר, יתן לו הקב"ה עוד ארבעת אלפים
 דולר!
- ויעזור השם-יתברך שלא יצטרכו לציווי, אלא שכל אחד יתן בעצמו בשמחה ובטוב לבב,
- ויבנו את ה"שיכון" בכפר חב"ד זה, וכפר חב"ד שני¹⁹⁰, ועד שחב"ד תכבוש את ארץ ישראל כולה – בקרוב
 ממש, על-ידי משיח צדקנו.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

- לט. מבואר בקבלה ובחסידות¹⁹¹ שהחילוק בין קבלת רבי משה קורדובר לקבלת האריז"ל הוא, שקבלת
 הרמ"ק היא בספירות דתהו (בעניני תהו בתיקון גופא), ואילו קבלת האריז"ל היא בתיקון.
 ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לדרישת רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד – שזהו ענין ד"לא תהו בראה (אלא)
 לשבת יצרה"¹⁹²;

(190) ראה מכתב כ"ד טבת דלעיל הערה 178.
 (191) ראה בהקדמת אוצ"ח. הובא בסה"מ תר"ן ע' שלד. מאמרי
 אדה"ז על מארז"ל ע' תנו. סידור (עם דא"ח) שער המועדים ריו, ג.
 אוה"ת וירא צג, ב. הגהות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לסידור
 (בהוצאת קה"ת – שיט, סע"ד ואילך). וראה גם "שערי לימוד
 החסידות" (קה"ת תשנ"ד) בסופו (ע' קסח). וש"נ.
 (192) ישע"י מה, יח.

(184) ראה גם מכתב א' טבת; כ"ה אדר שנה זו (אג"ק חט"ז ע'
 קפב; שס).
 (185) תו"א בראשית ד, א.
 (186) אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 (187) תענית ט, רע"א. וש"נ.
 (188) מלאכי ג, י"ד. וראה תענית שם.
 (189) ראה גם תו"מ חט"ז ס"ע 160 ואילך. וש"נ.

- 1 תביעתו של רבינו הזקן שעניני רזין דאורייתא יתלכשו בחב"ד, בחכמה בינה ודעת של נפש האלקית,
2 ועל-ידי-זה גם בחכמה בינה ודעת של נפש הטבעית ושכל האנושי – הנה לגבי שאר השיטות הרי זה על-דרך
3 החילוק שבין ההנהגה ד"תהו" להנהגה ד"לשבת יצרה" בתיקון גופא,
- 4 כי – בתהו, כל הענינים הם באופן של "כתרים"¹⁹³, דהיינו מקיפים¹⁹⁴, וכמו כן בנוגע לשיטה ד"צדיק
5 באמונתו יחיה"¹⁹⁵, "אל תקרי יְחִיָּה אלא יְחִיָּה"¹⁹⁶, היינו, שעל-ידי אמונה לבדה שייכים כבר לכל הענינים –
6 הרי אמונה הוא ענין של מקיף, שזהו ענין דתהו.
- 7 ואילו התביעה של חב"ד היא – "לשבת יצרה" – שיומשך במוחין על-ידי הלימוד באופן של הבנה והשגה,
8 ומוחין – ענינם פנימיות.
- 9 מ. והנה, החילוק שבין תהו לתיקון (באותיות הקבלה) הוא – שבתהו היו אורות מרובים וכלים מועטים,
10 ואילו בתיקון היו אורות מועטים וכלים מרובים¹⁹⁷.
- 11 ומבואר בזה¹⁹⁷, ש"כלי מועט" פירושו שהוא עומד בתנועה של "רצוא", ובלשון פשוטה היינו שאין לו
12 סבלנות לקליטת והתיישבות האורות, להיותו ברצון של כליון, כלות הנפש, שזהו ענין דתהו.
- 13 ואילו אורות דתיקון, עם היותם אורות מועטים, היינו, שבהבנה והשגה ובגילוי אלקות לא נותנים לו הרבה,
14 מכל-מקום, יש לו "כלים מרובים", היינו, שיש לו רצון שלם לענין ד"שוב", לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.
- 15 מא. וכל ענינים אלו כמו שהם ברוחניות – נשתלשלו אחר-כך גם בגשמיות:
16 גם בגשמיות ישנו ענין האורות וענין הכלים: "כלים" (בכללות) – הם הענינים הגשמיים, ו"אורות" (בכללות)
17 – הם עניני התורה ומצוות שמקיימים בענינים הגשמיים.
- 18 והנה, הענין דאורות מועטים בכלים מרובים שבעולם התיקון, אינו באופן שחלק מהכלים נשאר ריק, ללא
19 אור, אלא הפירוש הוא שהכלים נעשו מלאים לגמרי באור, אף-על-פי שמצד האור הרי זה באופן שנקרא "אורות
20 מועטים".
- 21 ויש לבאר הדוגמא לזה בעניני עבודה:
- 22 ידוע מה שכתב רבינו הזקן¹⁹⁸ בענין קיום "מצות המלך בלי טעם גם אילו לא היה נעשה היחוד . . . כמו
23 אילו נצטווה לחטוב עצים על-דרך-משל".
- 24 והיינו, שחושב שעל-ידי-זה לא נפעל מאומה בענין האורות והגילויים שלמעלה, אבל מצד עצמותו ומהותו
25 יתברך, יש בזה תכלית העילוי שממלא את רצון עצמותו יתברך שציווהו לחטוב עצים, אלא שה"אורות" הם
26 מועטים, שאין בזה אורות וגילויים;
- 27 ואף-על-פי-כן, יש לו בזה "כלים מרובים", היינו, שיש בזה כל ההתרחבות שבאה מצד כל עשר הכחות
28 שבנפש, כולל גם כחות המקיפים, עד לכח התענוג שענינו הוא התרחבות והתפשטות.
- 29 מב. וכן הוא גם בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם:
- 30 אף-על-פי שתכלית הענין הוא להיות שליטת האור על הכלי, מכל-מקום, הרי צריכים גם כלי, וכלי מתאים,
31 שזהו ענין "כלים מרובים", בכדי שיוכלו לקבל ולהכיל את האורות מועטים דעולם התיקון, ועל-ידם יקבלו
32 אחר-כך גם את האורות מרובים דעולם התהו, ועד לעצמותו ומהותו יתברך שלמעלה מכל עניני אורות.
- 33 ומזה מובן גם בנוגע להוראת התורה (גם על-פי נגלה) שכדי שתהיה השראת הברכה מלמעלה צריכים איזה
34 ענין בגשמיות שבו תוכל להיות השראת הברכה¹⁹⁹ – שכאשר ניתוסף שני ענינים בגשמיות, היינו, התרחבות
35 תירה בגשמיות, אזי יש יותר נתינת מקום להשראת ריבוי הברכה שמלמעלה.
- 36 מג. ובנוגע לעניננו:
- 37 כיון שצריכה להיות התרחבות בכל הענינים דהפצת המעיינות חוצה בחוץ-לארץ – צריכים על זה "כלים
38 מרובים".

197 ראה סה"מ תרמ"ט ע' רלג ואילך. תרס"ח ע' מז ואילך.
תרפ"ד ע' רמט ואילך.
198 לקו"ת שלח מ, א.
199 ראה דרשות הר"ן דרוש ב'.

193 ראה אוה"ת שם. סה"מ תרס"ה ע' ק ואילך. ועוד.
194 ראה תו"א ר"פ וישלח. ובכ"מ.
195 חבקוק ב, ד.
196 ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד.

- וכיון שה"כלים" להפצת המעיינות חוצה הם – בכללות – תלמידי ישיבת תומכי תמימים, הרי מובן ש"כלים" אלו צריכים להיות מרובים גם בכמות כפשוטו (ובמילא יוכל להיות גם ענין ההפצה בהתרחבות והתפשטות), שעל-ידי-זה יוכלו לקבל לא רק את האורות מועטים דתיקון, שענין זה הוא בתור התחלה, אלא לאחר-י-זה גם את האורות מרובים דתהו, ולאחר-י-זה גם הגילוי דעצמותו ומהותו יתברך.
- וכמו כן בנוגע לשיכון בכפר חב"ד, שזהו ה"כלי" לה"אורות" שיומשכו על-ידו – שצריך להיות "כלים מרובים", היינו, שתהיה התרחבות והתפשטות בכל פרטי עניני הכפר, כולל גם הרחבה בעניני פרנסה, ועל-ידי-זה יוכלו להיות בהתיישבות האורות המועטים דעולם התיקון, וגם האורות המרובים דעולם התהו, והיינו, שגם אלו שלעת-עתה תועים ("זיי בלאַנדזשען") ב"עולם התהו", אלא שהם נדבקים ("זיי קלעפן זיך צו") לה"כלים" דכפר חב"ד, ובמילא מסייעים הם בעניני הכפר, ובאופן שמצד הענין ד"רב תבואות בכח שור", הנה על-ידי הסיוע וההשתדלות שלהם יומשך ריבוי השפעה בכל עניני הכפר – הרי כיון שכלי דקדושה ממשיך אור, על-דרך שאברי הגוף ממשיכים אור וחיות הנשמה²⁰⁰, הנה לבסוף ימָשְכוּ הם ("זיי וועלן אַריינגעצויגן ווערן") בעניני ה"מעיינות מים חיים", ויהיו לומדי תורה ומקיימי מצוות בפועל בחיי היום-יומיים, ושכרם יהיה כפול גם בעולם הזה.
- ובפשטות – שתהיה תוספת ברכה והצלחה בכל עניני כפר חב"ד, אפילו בענינים אלו שבערך שאר הענינים הרי הם ענינים חומריים, ולכל-הפחות ענינים גשמיים, שכן, חומריות זו תזדכך ותהיה גשמיות, והגשמיות תתברר ותזדכך עד שתהיה על-דרך פנימיות הכלי שמתאחדת עם האור ועם פנימיות האור, ועל-ידי-זה 'לוקחים' את ה"עצם" בעצמו – שיהיו שם ה"מעיינות" כמו שהם, ומשם יתפשטו בכל הסביבה, ועד בכל מקום שידם מגעת, ובאופן שנשתרבה ידם (בלשון הגמרא²⁰¹), להגיע למרחוק יותר ויותר.
- וכל אלו שמסייעים בזה מחוץ-לארץ ומארץ ישראל, יתברכו ברוחניות, להיות לומדי תורה לשמה ומקיימי מצוות בהידור, וטוב יהיה להם בגשמיות וברוחניות גם יחד.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש – "לכתחילה אַריבער".]
- אחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לקרוא את שמותיהם של המשתתפים שרשמו על-גבי פתקא את סכום נדבתם, באמרו לכל אחד כמה עליו להוסיף: עוד מחצה, עוד הפעם ("נאָך אַמאַל אַזוי פיל"), ב' פעמים ככה, ג' פעמים, ד' פעמים, ה' פעמים, עשר פעמים, עשרים, שלושים, עד חמישים פעמים, ולאחד אמר ליתן מאתיים פעמים ככה (לאחדים אמר להוסיף עוד "0", או "00" בסוף הסכום). וכן אמר, שאפשר להשלים את נתינת הסכום במשך השנה, אבל צריכים ליתן את הסכום כולו.
- לכמה וכמה אמר להוסיף גם עבור בני ביתם, להוריהם, ולאחדים הבטיח ברכות בענינים פרטיים בהמצטרך להם: להתברך בזרעא חייא וקיימא בקרוב ממש, להרחבת הפרנסה, וכיוצא בזה.
- בתחילת ההכרזות, הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואמר:
- ישנם כאלה שמתיראים ליתן נדבתם עתה, כיון שאכריז ברבים כמה עליהם להוסיף, והיו מעדיפים למסור נדבתם בהזדמנות אחרת, כדי שיעבור בשתיקה.
- אבל, הזמן דעכשיו הוא יום טוב של רבינו הזקן, עת רצון, שמחתו של רבינו הזקן, ובמילא, כאשר יתנו נדבתם עתה, הרי נוסף לכן שהקב"ה ישלים ד' פעמים ככה, או עשר פעמים ככה, יכולים לפעול ענינים ברוחניות ובגשמיות, כפי שביכולתו של רבינו הזקן לפעול.
- וכיון שכן, הרי כדאי להעמיד את עצמו "בסכנה" שאצוה ליתן כמה פעמים ככה, כדי לזכות בברכותיו של רבינו הזקן בהמצטרך להם.
- במהלך ההכרזות, הביע כ"ק אדמו"ר שליט"א את תמיהתו שנותנים סכומים קטנים, באמרו: למה יש אצלם "קליינע השגות", "מצומצם-דיקע השגות", מה איכפת להם שהקב"ה יתן להם יותר הצלחה?! ... ואמר לאחד שהסכום שנותן הוא לגמרי שלא בדרי דאונא... ואחר-כך אמר: הרי זה צמצום מבהיל! אפילו צמצום הראשון

1 לא היה באופן כזה, שהרי צמצום הראשון היה רק בהאור, ואילו עצמותו ומהותו יתברך נשאר במקומו, אבל
2 "עצמות ומהות" שבנידון-דין גם כן נעלם!...

3 לאחד אמר: מניין יקח ליתן את הסכום – אינני יודע, אבל, כיון שהקב"ה אומר "לי הכסף ולי הזהב"²⁰²,
4 בודאי ימציא לו כו'.

5 לאחד אמר: שיתן ג' פעמים ככה, ויתחיל ללמוד חסידות בכל יום.

6 לאחד שביקש ברכה בענין פרטי, אמר: יש לו את החשבונות שלו... ותמיד מבקש על הטפל ולא על העיקר.
7 (והוסיף:) במקום לבקש ברכה על לימוד החסידות, להצליח בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור – שואלים
8 רק אודות עניני כספים... ואחר-כך לימד עליו זכות, באמרו (בכתב שחוק): נו, גם רבינו הזקן דיבר אודות עניני
9 כספים, ואם כן, טוב הדבר... שהרי הנכם מתנהגים כמו רבינו הזקן... אבל, לא כל אחד יכול להשיג את דרגתו
10 של רבינו הזקן...

11 במהלך ההכרזות היה כ"ק אדמו"ר שליט"א "אויפגעלייגט", והתחיל בעצמו לנגן כמה ניגונים, וכן אמר
12 כמה פעמים שהעיקר שתהיה הנתינה בשמחה ובטוב לבב].

* * *

13 מד. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר ב"ט כסלו תרח"ץ אודות ההתוועדות של אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
14 נשמתו-עדן, לפני חמישים שנה, שבה סיפר הסיפור האמור אודות כלות הנפש מצד תענוג בעניני אלקות –
15 הוסיף לספר²⁰³:

16 בהתוועדות הנ"ל נכחו חסידים בעלי צורה הן בהשכלה והן בעבודה.

17 על השולחן היתה מונחת "גריקענע קאשע" (דייסת כוסמת) – כמנהג משנים קדמוניות שבי"ט כסלו היו
18 אוכלים "גריקענע קאשע" – ואחד המסובים (או כמה מהם) אכל בינתיים ה"קאשע" מתוך "געשמאק". ואמר
19 לו כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן: שכחתם שהנכם אוכלים "קאשע"!!!

20 וההסברה בזה היתה, שכיון שבהתוועדות הנ"ל דובר בעניני אלקות באופן של הבנה והסברה, עד שהחסיד
21 הנ"ל נתעורר ברגש של תענוג מוחשי בשכל דנפש האלקית, הרי זה נמשך גם במידות דנפש הטבעית, ומזה
22 נעשה התפשטות והתלבשות התענוג באכילת ה"גריקענע קאשע".

23 וענין זה מהווה הוראה – שגם כאשר נמצאים בשלימות העבודה ובמצב של עילוי בעבודה, מכל-מקום,
24 צריך להיות ענין של שמירה כו',

25 וכמו שנתבאר לעיל בהמאמר²⁰⁴,

26 [המאמר הוא של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, אלא שאינו בכתב-יד-קודש בביכל הדרושים דשנת תרל"ז,
27 ונמצא רק בביכל אחד (של שמערלינג מתל-אביב, ויישר-כחו)²⁰⁵, ומציין הרושם (אולי הוא זקנו או אביו)
28 "ששמעתי בעצמי מפיו אדמו"ר שליט"א . . . בחורף דהתחלת מלחמת ראסיע עם ישמעאל" (אז התחילה
29 המלחמה עם הטורקים).

30 – מה שהנ"ל מקשר את המאמר 'דיבור המתחיל' פדה בשלום נפשי עם המלחמה עם הטורקים, אינני יודע,
31 ובכל אופן, זהו ענין פרטי שלו.

32 ואידי דחביבא – כיון שחורן מביכל זה לא מצאתי המאמר בשום מקום – נאמר מאמר זה היום],

33 שכל ענין צריך שמירה, אפילו עניני מצוות, ואפילו עניני תורה שאינם בבחינת גדרים וסייגים, שזהו בחינת
34 ה"בית" שבתורה – שהרי נוסף לכך שהתורה נקראת בשם "בית", נקראת היא גם בשם "מזון" ו"לבוש", ונמצא,
35 שענין ה"בית" שבתורה שומר גם את עניני התורה שנקראים בשם "מזון" ו"לבוש".

(205) כת"י מס' 1369 מב, א ואילך (בספריית "אגודת חסידי חב"ד"), ונרשם עליו בכ"ק אדמו"ר שליט"א: "עזבון שמערלינג"*.
הוא אולי זקנו או אביו

(202) חגי ב, ח. וראה קידושין בסופה.
(203) סה"ש תרח"ץ ע' 250 ואילך.
(204) פ"ה (לעיל ע' 201 ואילך).

מה. והגע עצמך:

- 1 אפילו כאשר מסובים בהתוועדות י"ט כסלו עם כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, נשיא בישראל, אשר, "כל הנהנה
2 מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה"²⁰⁶, ובהתוועדות זו מדברים אודות ענין של תענוג
3 הקשור עם כלות הנפש לאלקות (כהסיפור אודות רבינו הזקן)²⁰⁷, שהגיע לכלות הנפש מצד גודל התענוג שזכה
4 למסור נפשו על תורת הבעל-שם-טוב והמגיד) – אף-על-פי-כן, יכולה להיות מציאות אצל חסיד בעל צורה
5 בעבודה או בהשכלה או בשניהם, שהתענוג שלו יתפשט ויומשך בתענוג של אכילת "גריקענע קאשע",
6 ולא מפני שמרגיש בזה אלקות, או כדי למנוע ענין של כלות הנפש (כהסיפור המפורסם²⁰⁸) – שאז לא היה
7 צריך כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן לעצור אותו – אלא תענוג באכילת "גריקענע קאשע" כפשוטו, אפילו לא באופן
8 המבואר בתיא²⁰⁹ שכוונת האכילה היא כדי שהגוף יהיה בריא ויוכל לעבוד עבודת הבורא.
9 ומזה מובן ההדגשה היתירה בצורך השמירה והזהירות לשלול את הרגש התענוג באכילת "גריקענע קאשע",
10 אפילו בשעה שעוסקים בעניני תורה ועבודה, אפילו ב"ט כסלו, בהתוועדות חסידית, והתוועדות של נשיא
11 בישראל, כ"ק אדנ"ע, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר.
12 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר עניני המעלה שבזה חסרים, ואילו הענינים הקשורים עם עולם הזה הם בתקפם
13 – הרי בוודאי שצריכה להיות שמירה וזהירות יתירה.
14 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתענוג בעניני אכילה, כן הוא גם בנוגע לתענוג שבאמירת דבר-צחות ("א
15 גלייך-ווערטל"), או בביטול הזולת (תמורת ביטול עצמו...), אשר, אם בכל הזמנים צריכים להזהר מזה,
16 על-אחת-כמה-וכמה בשעה שנמצאים בתנועה של התפשטות איזו שתהיה, אפילו מצד הקדושה, שאז עלולה
17 לבוא תנועה של התפשטות בעניני נפש הבהמית, כמובן מסיפור הנ"ל.
18 מזו. וסיפור זה אינו סיפור דברים בעלמא, אלא גם הוראה:
19 לאחר ש"ק אדמו"ר נשמתו-עדן עצר את החסיד הנ"ל והעיר לו ששוכח הוא שאוכל "גריקענע קאשע",
20 ונמסר הדבר לדורותיו אחריו – יכול כל אחד להזכיר זאת לעצמו, היינו, שהתענוג שלו בעניני אלקות עד לכלות
21 הנפש, יורד ומתלבש (ובא ממנו המסובב) בתענוג של נפש הבהמית באכילת "גריקענע קאשע", ואינו עושה
22 דבר להגביל את התענוג שלא יומשך בענינים תחתונים.
23 וככל הענינים דתורת החסידות, ניתן גם ענין זה באופן שיוכלו לפעול זאת, מתוך שמחה וטוב לבב, בקו
24 של להרבות אור – שאפילו מעט אור דוחה הרבה חושך²¹⁰, ועל-אחת-כמה-וכמה הרבה אור – שניתן כח לכל
25 המקושרים והשייכים, שכאשר יזכירו לעצמם פתגם זה, יועיל הדבר למנוע את ההתפשטות של "פלשתים"
26 ד'לעומת-זה'²¹¹, ואפילו את ההתפשטות של "פלשתים" שבאמצע, בין קדושה ל'לעומת-זה',
27 וישתמשו בבארות של יצחק שלא סתמום פלשתים²¹², שהם הבארות שנמשכו ב"מעיינות מים חיים" של
28 פנימיות התורה, שעל-ידם באים לבאר השלישית, עליה נאמר²¹³ "ויקרא שמה רחובות כי עתה הרחיב ה' לנו
29 ופרינו בארץ", וכמו שכתב הרמב"ן²¹⁴ דקאי על בית המקדש השלישי שאין אחריו גלות, בגאולה האמיתית
30 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.
31 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהורש"ב – ניגון הכנה, ואחר-כך צוה לנגן ניגון אדמו"ר
32 ה'צמח צדק'].
33

* * *

- 34 מזו. כיון שיתכן שיש כאלו שיש להם טענות כו' – אזי העצה היא שאבטא זאת בעצמי בדיבור, כדי להקל
35 ולהחליש את הטענות:

ועוד.
(211) ראה תו"א בשלח סא, ג. תו"ח תולדות קמג, ג ואילך. ובכ"מ.
(212) ראה תו"א ותו"ח ר"פ תולדות.
(213) תולדות כו, כב.
(214) שם, כ.
(206) סוף ברכות.
(207) ראה לעיל ס"א.
(208) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 20. וש"נ.
(209) פ"ז.
(210) תניא פי"ב (יז, א). חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

- 1 מצינו בגמרא²¹⁵ בנוגע לפרנס שמטיל אימתו על הציבור, שיש על זה עונש מאויים.
- 2 אבל, אין זה שייך לענינו, שהרי: (א) אינני "פרנס". (ב) אינני "מטיל אימה", (ג) לא אשלח אחר-כך שוטר
- 3 לתבוע מה שהתחייבו, (ד) לא הכרזתי את הסכומים, אלא רק אמרתי כמה פעמים ככה צריך כל אחד ליתן,
- 4 ומכאן ואילך תלוי הדבר בבחירתו החפשית של כל אחד, ואם יתן כפליים ממה שהכרזתי – תבוא עליו ברכה,
- 5 והקב"ה יתן לו כמה פעמים ככה בכל המצטרך לו ולבני ביתו.
- 6 והעיקר – שהנתינה תהיה בשמחה, שכן, נוסף על המבואר בחסידות²¹⁶ שכל הענינים דתורה עבודה וגמילות
- 7 חסדים צריכים להיות בשמחה ובטוב לבב דוקא, הרי יש ענינים שהציווי אודותם נתפרש בכתוב, ואין צורך ללמוד
- 8 זאת מדברי סופרים בלימודים שונים. ובנידון-דידן, מקרא מלא דיבר הכתוב²¹⁷ בנוגע לצדקה: "ואל ירע לבבך
- 9 בתתך לו"!
- 10 וענין זה הוא לא רק ציווי, אלא כמבואר בחסידות בנוגע לכל עניני התורה, שזהו גם סיפור דברים של
- 11 הקב"ה שכן הוא באמת²¹⁸, היינו, שכאשר יהודי נותן צדקה אפילו בסכום שנדמה לו שהוא למעלה מכוחותיו,
- 12 ונדמה לו שאינו מרוצה מכך, הנה בפנימיותו הרי זה באופן ש"לא ירע לבבו", ואם נדמה לו אחרת, הרי זה רק
- 13 הסתות ופיתויים של יצרו הרע, אשר, כשם שלא צריך לציית לו בשאר ענינים, כמו כן לא צריך לציית לו בענין
- 14 זה.
- 15 מח. והנקודה בכל הדבר היא:
- 16 עומדים אנו בזמן מסוגל ביותר שהאתערותא דלתתא תפעל אתערותא דלעילא – כדברי רבינו הזקן²¹⁹, בעל
- 17 השמחה, שבכוחה של התועדות חסידית לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל.
- 18 והנה, ענינו של מלאך מיכאל הוא לא רק להמשיך שכר למטה, אלא גם – כלשון חכמינו ז"ל²²⁰ שמיכאל
- 19 מקריב נשמותיהם של צדיקים על-גבי המזבח שלמעלה, ומבואר בזה בחסידות²²¹ שמלאך מיכאל מסייע לנשמות
- 20 ישראל לעלות למעלה בעבודתם באהבה העליונה ובכל העלויים שיכולים להיות מצד עבודת האהבה, שזוהי
- 21 עבודת כהן גדול למטה, ועבודת מיכאל "כהנא רבא דלעילא"²²².
- 22 ומזה מובן, שהתועלת שנעשית על-ידי המגבית בהתועדות זו היא – לא רק באופן ד"עשר בשביל
- 23 שתתעשר" בענינים גשמיים, אלא עוד זאת, שענין זה יסייע אחר-כך בלימוד הנגלה ובלמוד החסידות ובעבודה
- 24 שבלב זו תפילה, ובכל הענינים הצריכים לו ולבני ביתו, הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 25 וכאשר נוסף בזה גם הענין ד"אל ירע לבבך בתתך לו" – הרי כיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה²²³,
- 26 תהיה גם הנתינה של הקב"ה באופן כזה, היינו, שלא זו בלבד שנותנים לו כל מה שצריכים ליתן לו, אלא עוד
- 27 זאת, שהנתינה היא בשמחה ובטוב לבב, ללא העלמות והסתרים, ללא קשיים ויגיעה.
- 28 וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם, שהקב"ה הוא אמנם "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים",
- 29 אבל, יש מי שהקב"ה נותן לו פרנסתו בבוקרו של יום ראשון, כך, שיש לו שבוע רגוע ("א' רואיקע וואָך"),
- 30 ויש מי שהקב"ה נותן לו פרנסתו בערב של יום שני, ואין לו שבוע רגוע, אף ששניהם קיבלו פרנסתם.
- 31 ובנוגע לענינו: כאשר הנתינה היא באופן ד"אל ירע לבבך", אזי לא זו בלבד שנותנים לו פרנסתו בבוקרו
- 32 של יום ראשון, אלא עוד זאת, שהנתינה היא בסבר פנים יפות, ומתוך הרחבת הדעת ובכבוד (נוסף על היותה
- 33 בכשרות), ואז נהנים מהפרנסה ("די פרנסה גייט אַיין") הוא ובני ביתו בהצלחה מרובה יותר ובברכה מרובה
- 34 יותר, הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 35 מט. וכיון שהרבי גילה שיי"ט כסלו הוא ראש השנה ללימוד החסידות ולדרכי החסידות²²⁴,
- 36 ומדרכי החסידות הוא שתהיה הרחבת הדעת, הרחבה בכל הענינים ד"מרובים צרכי עמך"²²⁵, בכדי שיוכלו

(215) ר"ה יז, א.

(216) ראה תו"מ סה"מ חשון ע' רעט. אלול ס"ע רמא ואילך. וש"נ.

(217) זח"ב קנט, א. ובהנסמן שם בנצו"ז.

(218) פ' ראה טו, יו"ד.

(219) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(220) ראה תו"א תשא פו, ג. לקו"ת דרושי סוכות פ, סע"ד.

(221) "היום יום" בסופו. ובכ"מ.

(222) אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תיג. וש"נ.

(223) "פיוט" בסליחות לער"ה, בתפלת נעילה, ע"פ ברכות כט, ב.

(224) מנחות בסופה ובתוס' שם. זח"א פ, סע"א (בס"ת).

וראה תו"א וישלח כו, רע"ג. המשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.

להתמסר לעבודת הוי' בכל הפרטים, עד לאופן ש"בכל דרכיך דעהו"²²⁶ —

יתן השם-יתברך — על-ידי התעוררות רחמים רבים של רבותינו נשיאנו, ובראשם בעל השמחה רבינו הזקן —
וימשיך כל ענינים אלו בעגלא דידן,

כך, שמלילה זה תתחיל המשכת ברכה והצלחה בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני ריחי בענינים הגשמיים,
וכמו כן בענינים הרוחניים, עד למעלה מעלה, שתהיה שנה ברוכה ומוצלחת בכל הפרטים.

* * *

נ. ידוע פתגם רבינו הזקן²²⁷ שצריכים לחיות עם הזמן, דהיינו, עם פרשת השבוע בכלל, ובפרט עם חלק
הפרשה השייך ליום זה (יום ראשון — מתחילת הפרשה עד שני, יום שני — משני עד שלישי, וכן הלאה).
ובנידון-דידן, בעמדנו ביום חמישי בלילה — הרי זה השיעור של יום חמישי ויום ששי בפרשת וישב.

בפרשה זו²²⁸ מספרת התורה אודות יוסף הצדיק, שהיה "יפה תואר ויפה מראה", והיה "מסלסל בשערו"²²⁹,
ומצד זה — "ותשא אשת אדוניו גו"²³⁰, והושיבוהו בבית הסוהר²³¹, וגם בהיותו שם — "אשר הוא עושה ה'
מצליח"²³².

בסיפור זה ישנם ב' חלקים: (א) בנוגע ליוסף, שהיה יפה תואר ויפה מראה, (ב) בנוגע לאשת פוטיפר. ושני
החלקים, ככל עניני התורה, הם הוראות נצחיות בהנהגתנו בחיי היום-יום.

נא. אודות יוסף נאמר: "יוסף ה' לי בן אחר"²³³. ומבאר ה'צמח צדק'²³⁴, שעבודתו של יוסף היתה לעשות
מ"אחר" — "בן", כלומר, לעשות בעלי-תשובה.

והכח על זה היה ליוסף — בגלל שהיה "יפה תואר ויפה מראה", היינו, שיוסף בעצמו היה יפה בכל הענינים,
הן במצוות עשה והן במצוות לא תעשה (כמבואר בכמה מקומות²³⁵ ש"תואר" הוא ענין מצוות עשה, ו"מראה"
הוא ענין מצוות לא-תעשה), ולכן היה בכוחו לפעול גם על אחרים, לעשות מ"אחר" — "בן".

וענין זה מהוה הוראה לכל אחד ואחד — שהרי מכל אחד ואחד תובעים לעסוק לא רק עם עצמו אלא גם
עם אחרים — שבכדי שיוכל לפעול על אחרים, צריך לזכור את הכלל "קשוט עצמך ואחר-כך קשוט אחרים"²³⁶,
היינו, שצריך להיות בעצמו "יפה תואר ויפה מראה", ואז יוכל לפעול גם על אחרים.

אין הכוונה שעליו להמתין עם הפעולה על הזולת עד שיגיע בעצמו לתכלית השלימות — בוודאי אין הדבר
כן. מבלי הבט על המצב שלו, בהכרח לעסוק גם עם הזולת, ואסור לדחות זאת;

אבל לאידך גיסא, צריך לזכור שבהכרח לעסוק גם עם עצמו, לתקן את חסרונות עצמו, וענין זה — תיקון
חסרונות עצמו — נוגע לא רק לעצמו, אלא גם להזולת. כי, כאשר יש לו חסרונות ואינו עוסק בתיקונם, מרגיש
הזולת בכך, ובמילא, אי-אפשר לפעול עליו מה שצריכים לפעול עליו.

צריך לידע את האחריות הגדולה המוטלת עליו לתקן חסרונות עצמו. כי, אם אינו עוסק בכך, הרי הוא
מקלקל לא רק לעצמו, אלא גם לאחרים.

ולכן צריך להשתדל ביותר להיות בעצמו "יפה תואר ויפה מראה", כיון שמדובר כאן לא רק בנוגע ליחיד
בלבד, אלא בנוגע לרבים.

נב. ההוראה מהסיפור עם אשת פוטיפר היא:

אמרו חכמינו ז"ל²³⁷ שאשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה, שראתה שעתידה להעמיד בנים מיוסף, אלא
שטעתה; הדבר לא היה ממנה אלא מבתה.

(232) שם, כג.

(233) ויצא ל, כד.

(234) אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שצ, א ואילך.

שצו, ב ואילך.

(235) ראה ד"ה ויהי אומן תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' קסד ואילך,

בהוצאת תש"ס ע' קפח ואילך).

(236) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

(237) ראה פרש"י פרשתנו שם, א.

(226) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(227) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(228) מכאן עד סוסנ"ד — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א

(באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 78 ואילך. במהדורא זו נוספו עוד
איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(229) לט, ו ובפרש"י. וראה זח"א קפט, ב.

(230) שם, ז.

(231) שם, כ.

- 1 ומכאן רואים, שיכול להיות ענין שבחיצוניות ובפועל הוא היפך הקדושה לגמרי, אבל בפנימיות, הכוונה
2 בזה היא לשם שמים, להוסיף בקדושה.
- 3 רבינו הזקן מבאר בתניא²³⁸ לענין "נכרי המדבר ומבלבלו בתפילתו", שלא זו בלבד שאין זה צריך להחליש
4 אותו, אלא אדרבה, "שיתגבר ויתאמץ יותר בתפילתו בעומק הלב ובכוונה גדולה".
- 5 ולכאורה אינו מובן: אם הכוונה היא לעורר יהודי להתפלל בכוונה יתירה, למה נעשה הדבר על-ידי גוי
6 שמבלבלו בתפילה, שזהו ענין הפכי?
- 7 אך הענין הוא, שהגוי עצמו, בפנימיותו ובשרשו (שהרי השורש של כל דבר הוא בקדושה), יודע ומרגיש
8 שהוא צריך להוסיף משהו בקדושה, אלא כיון שענין זה עובר באמצעות גוי שבעולם למטה, שהוא היפך
9 הקדושה, לכן מתבטא הדבר באופן הפכי. אבל הכוונה הפנימית היא לסייע ולהוסיף בקדושה.
- 10 ועל-דרך מה שכתב הרב המגיד²³⁹ בנוגע ללבן ויעקב, "שיעקב אבינו השאיר אחריו אותיות התורה שעדיין
11 לא הוציא אותם מלבן, ולזאת רדף לבן אחר יעקב ליתן לו את האותיות שנשארו אצלו, וניתוסף פרשה אחת
12 בתורה מאלו האותיות".
- 13 וזוהי הוראה בנוגע לכל ההעלמות וההסתרים על עבודת הוי' – שהאמת היא כפי שהדבר הוא בפנימיותו
14 ובשרשו, שלא זו בלבד שאין זה מנגד לקדושה, אלא אדרבה, שזה מסייע לקדושה, ורק מפני שהדבר בא
15 באמצעות צינור שכזה, לכן מתפרש הדבר בפירוש הפכי, אבל בפנימיות הרי זה סיוע והוספה בקדושה.
- 16 וכאשר האדם לא ירומה ולא יטעה בטעותו של הגוי, אלא ידע שאין רע יורד מלמעלה²⁴⁰, אין העלמות
17 והסתרים, וכל הענינים שרואה הם סיוע לקדושה, ובמילא, לא זו בלבד שההעלם לא צריך לפעול בו חלישות,
18 אלא אדרבה, שצריך לפעול בו תוספת כח וחיזוק,
- 19 הנה בשעה שירגיש זאת ויחליט החלטה תקיפה באמת – הרי כלפי האמת מתבטלים כולם, והיינו שיתבטלו
20 כל ההעלמות וההסתרים, מניעות ועיכובים, כי, על-ידי-זה שהוא יודע את האמת, שבכל דבר יש ניצוץ אלקי,
21 והוא סיוע לקדושה, אזי פועל גם בדבר המעלים, שמתעורר ומתגלה הניצוץ שלו, ובמילא גם למטה תהיה
22 נראית בו בגילוי הכוונה האמיתית, שמביא תוספת בקדושה.
- 23 נג. וזוהי ההוראה ממאמר רבותינו ז"ל – אשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה:
24 כאשר ישנו העלם והסתור, ישנם שני דרכים בדבר: דרך אחת – ללחום עם הדבר המעלים, היינו, שמתייחסים
25 לדבר בתור העלם והסתור אמיתי, ומתייגעים בכל הכוחות להלחם נגדו. ודרך שניה (שהיא נעימה יותר) –
26 שיודעים שבפנימיות הרי זה סיוע לקדושה, ועל-ידי גישה כזו מעוררים ומגלים זאת, שיומשך גם בגילוי
27 שעל-ידי הדבר המעלים גופא יתוסף תוספת אור בקדושה.
- 28 נד. ועוד פרט בזה:
29 ה'תוספת חיזוק' שהיה צריך להיות בעבודתו של יוסף – נעשה על-ידי אשת פוטיפר, אשה דוקא. אלא כיון
30 שטעתה, התבטא הדבר באופן הפכי.
- 31 אבל נשי ישראל, ובפרט לאחרית מתן-תורה – כאשר יניחו רצונן על הצד, אזי יכוונו אל האמת, וכל עניניהם
32 במחשבה דיבור ומעשה יהיו מתאימים אל הכוונה האמיתית, שעל-ידם תהיה תוספת וחיזוק בקדושה.
- 33 ועל-ידי-זה יפתחו עוד צינור וכלי לכל ההמשכות, באופן ד"אשת חיל עטרת בעלה", וכמאמר רבותינו ז"ל²⁴¹
34 שנותנים לאדם פרנסה – הן בגשמיות והן ברוחניות – בשביל אשתו, באופן המתאים לרצון העליון, שיומשך
35 כל המצטרך לו ולבני ביתו, בגשמיות וברוחניות גם יחד.
- 36 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר האמצעי, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – פעם
37 אחת), והניגון "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי".]

* * *

240) ראה ב"ר פנ"א, ג.

241) יבמות סב, ב. וראה לקו"ת ס"פ ברכה.

238) אגה"ק סכ"ה (קמא, א).

239) ראה מגיד דבריו ליעקב בהוספות ס"ה. וש"נ.

- נה. כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב במכתבו²⁴² אודות ספר התניא, שאדמו"ר האמצעי אמר, שבזכות ה'מסירות
נפש' של אביו, רבינו הזקן, עבור תורת החסידות, "פסקו בבית-דין של מעלה, אשר בכל ענין של תורה,
יראת-שמים ומדות טובות, תהיה יד כל מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה".
וכיון שהמניעה וההפרעה הכי גדולה לעבודת מקושריו וההולכים באורחותיו היא הגלות – יתן השם-יתברך
שיקויים ה'פסק דין' דבית-דין של מעלה, ותהיה הגאולה מן הגלות.
כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר²⁴³ שהקב"ה שורף את כתלי הגלות. –
יתן איפוא השם-יתברך שבקרוב ממש יִשְׁפֹּפוּ כתלי הגלות לגמרי, ויומשך ה"מרחב י"ה"²⁴⁴ בעגלא דידן,
על-ידי משיח צדקנו.
נו. הנקודה הפנימית של כל הענינים האמורים היא – שצריכים להוסיף בלימוד תורת החסידות, מנהגיה
והדרכותיה.
על-ידי לימוד תורת החסידות ודרכי החסידים והחסידות, נוסף אור וחיות חדשים בכל אחד ואחד למגדול
ועד קטן, כי, אצל כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, למגדול ועד קטן, ישנו חילוק בין המעמד ומצב כמו
שהוא ללא חסידות לכמו שהוא עם חסידות.
וענין זה נוגע בכל הזמנים, לא רק בימי החול, אלא אפילו שבת ויום טוב, עשרת ימי תשובה, שאז הוא
קירוב המאור אל הניצוץ²⁴⁵, ואפילו יום הכיפורים בעת נעילה, שאז מתעורר אפילו קל שבקלים (כמו שכתב
אדמו"ר האמצעי²⁴⁶), הנה גם אז יש חילוק בין ללא חסידות ועם חסידות, כיון שלימוד החסידות פועל תוספת
אור, כח וחיות בכל עניני האדם בכל הזמנים.
וכאשר על-ידי חסידות נוסף חיות אור ושמחה בענינים הרוחניים, נמשך בדרך ממילא אור ושמחה גם
בענינים הגשמיים, בבני חיי ומזונא רויחא.

(245) דרך חיים יג, רע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה
ספ"ה. סה"מ קונטרסים ח"א יא, א.
(246) מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' קנ. וש"נ.

(242) אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסד ואילך. וש"נ.
(243) אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
(244) תהלים קיח, ה.

אגרות קודש

ב"ה, ג' טבת, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

מר יצחק שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיי"ט כסלו, עם המוסגר בו, ולוטה בזה הקבלות, מתאים להוראתו.

ביחוד התענגתי לקרוא במכתבו על דבר ביקורו בכפר חב"ד בארצנו הק', תבנה ותכונן על ידי
משיח צדקנו במהרה בימינו, ועל דבר הנחת-רוח ששבע מביקורו והתרשמותו.

ומגלגלין זכות ליום זכאי, הוא יום הבהיר י"ט כסלו, יום הגאולה של מייסד תורת החב"ד שאבן
פינתה היא שאהבת ה' אהבת התורה ואהבת ישראל כולי חד. ובהמשך להנ"ל בהנוגע לכפר חב"ד, הרי
ידוע עד כמה הפליג אדמו"ר הזקן בענין הצדקה בארצנו הק', כנראה מכמה אגרות קודש שלו, נדפסו בספר
התניא, ובפרט באגרת הקדש סוף סימן ד' אשר כותב שם: "ובפרט צדקת ארץ ישראל כו' והיא שעמדה
לנו לפדות חיי נפשנו כו'".

בכבוד ובברכה לבשורות טובות תמיד כל הימים.

מטובו למסור פ"ש לבתו ולחתנו שי' שבקרו אצלי יחד אתו.

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

דיין... טוענת, שדי להם בכך ש"שלוה" זו היא "מתוקן" 28
להם לעולם הבא, ואילו בעולם הזה יש לנצל כל רגע 29
לעבודה ולא ל"שלוה", כמאמר חז"ל⁸: היום לעשותם 30
ולמחר לקבל שכרם. 31
אך בנוסף לכך שענין זה דורש הסבר (מהו המצב של 32
לישב בשלוה בעולם הזה בדומה לעולם הבא?) הרי אין 33
מובן: אם בעולם הזה צריכה להיות עבודה, ולא "שלוה", 34
כיצד ייתכן ש"ביקש יעקב לישב בשלוה"? הן עבודתו של 35
יעקב היתה בודאי שלא על מנת לקבל פרס, ואף לא למען 36
שכר רוחני, כל מבוקשו היה לקיים את רצון ה'! 37
(ג) הלא לאחר סיומו של "רוגזו של יוסף" נאמר "ויחי 38
יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"⁹ – ישב בשלוה 39
בעולם הזה? 40

ב.

משמעות בקשת יעקב "לישב בשלוה"

עיקר ההסבר לכך הוא¹⁰: 41
המשמעות של "ביקש יעקב לישב בשלוה" איננה 42
שהוא ביקש את השלוה כמטרה בפני עצמה, אלא כדי 43
להשלים את תכלית עבודתו הרוחנית, כדי למלא רצון 44
קונו¹¹. 45
בדומה ללשון הרמב"ם על הבקשה לימות המשיח, 46
שהיא כדי ש"ימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה"¹². 47
והטענה "לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם 48
הבא" טוענת שאז עדיין לא יכול היה יעקב לקבל את 49
ה"שלוה", ולפיכך היה עליו להסתפק בכך שהיא תגיע 50
כשכר בעולם הבא. 51
אך ע"י ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף" התעלה יעקב, 52
ויכול היה להשיג "שלוה" הדומה, כאמור לעיל, לגילוי 53
האלקות שבעולם הבא, גם בעולם הזה. ואכן, מוצאים, 54

א.

דברי חז"ל והמפרשים על "וישב יעקב..."

על "וישב יעקב בארץ מגורי אביו..." אומרים חז"ל¹: 1
ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. 2
צדיקים מבקשים לישב בשלוה – אומר הקב"ה²: לא דיין 3
לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים 4
לישב בשלוה בעולם הזה. 5
המפרשים³ מסבירים: כיוון שהעולם הבא הוא 6
ה"טרקלין" והעולם הזה הוא רק כפרודור, צריך אדם 7
לחוש את עצמו תמיד כ"גר" בעולם הזה, והרוצים שלוה 8
בעולם הזה הרי הם "כאילו..." מעבירים מעלת הטרקלין 9
אל הפרודור⁴. 10
אך אין מובן: 11
(א) כיצד ייתכן שיעקב אבינו, אחד מהאבות אשר הן 12
הן המרכבה⁴, שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים 13
מעניני עולם הזה ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו 14
כל ימיהם⁵ "יעביר" כביכול את חשיבות ה"טרקלין" אל 15
ה"פרודור" (העולם הזה)? ובמיוחד כאשר הוא היה 16
שלימו דאבהן (= מושלם שבאבות)⁶. 17
(ב) לפי פירוש זה יוצא, שמבקשים לישב בשלוה 18
בעולם הזה איננו ענין רצוי, ואילו מלשון חז"ל "לא דיין 19
לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים 20
לישב בשלוה בעולם הזה" נראה, שהטענה כלפי הצדיקים 21
היא רק שעליהם להסתפק בעולם הבא, אך לא על כך 22
שעצם הענין של "ביקש יעקב לישב בשלוה" הוא פסול. 23
מכך מובן, שברצותו "לישב בשלוה בעולם הזה" לא 24
רצה יעקב שלוה גופנית וגשמית, אלא שלוה רוחנית 25
בדומה לעולם הבא ש"אין בו לא אכילה ולא שתיה... אלא 26
צדיקים יושבין... ונהנים מזיו השכינה"⁷. והטענה של "לא 27

(7) ברכות יז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב.

(8) עירובין כב, א. וש"נ.

(9) ר"פ ויחי.

(10) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 176 ואילך.

(11) להעיר מיפ"ת השלם שם: ומ"מ יעקב אבינו לא ה' מבקש השלוה אלא לתכלית טוב כדי שיגדל שמו בגוים ויהיו דבריו נשמעים לקרא בשם ה' ולהיטיב בעולם לעשות צדקה ומשפט כר.

(12) הל' תשובה ספ"ט. וראה הל' מלכים ספ"ב. פיהמ"ש הקדמה לפ' חלק. יד הל' תשובה רפ"ט.

(1) פרש"י ריש פרשתנו (ועוד נדרש בו)*. וראה ב"ר פפ"ד, ג.

(2) כ"ה גם בבחי' פרשתנו עה"פ (ועד"ז הובא במבוא לתנחומא (באבער) מכ"י תנחומא ע' 128 אות יג). אבל בב"ר: השטן בא ומקטרג. אבל גם שם צריך לומר שאינו רק קטרוג – ראה מפרשים שבהערה 3.

(3) ראה עקידה שער ל'. יפ"ת לב"ר שם. ובפ"ת השלם. כלי יקר עה"פ. ועוד.

(4) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(5) תניא פכ"ג.

(6) זח"א (ס"ת) קמז, ב.

(* בדפוס ראשון דרש"י ליתא. אבל איתא בדפוס שני ובכתי"ר רש"י ובכל הדפוסים שלפנינו.

של "עדות" ו"משפטים", שיש להן טעם שכלי) הוא רצון
שמעל לטעם ושכל²², והימצאותם של טעמים שכליים
למצוות רבות נובעת מכך שהרצון למצוות ירד ו"נתלבש
בחכמה ובשכל"²³.

אך מצד שני מובן, שהתלבשות רצון זה בטעם
קשורה²⁴ בשלימות הרצון עצמו²⁵.

ה.

ההסבר לניגודים אלה

ויש להסביר זאת כך:

שלימות רצון ה' במצוות היא, שמקיים המצוות, בכל
מצב ומעמד שבהם הוא נתון, יכיר בטובתה ובנחיצותה
של המצווה. לפיכך "התלבש" הרצון למצוות בטעם,
ולפיכך הוא מביא שכר, כדי שגם נער קטן (ברוחניות),
כלשון הרמב"ם²⁶, יוכל להכיר בתועלתה של המצווה.

ו.

המעלה האמיתית יתגלה רק לעתיד לבוא

אך כיוון שאין לנבאר ערך כלל לגבי הבורא, תבוא
מעלה זו במצוות, שהן טובות לכל הסוגים והדרגות מפני
שהן טובות בעצם מהותן והן שיא השלימות, לידי גילוי
אצל האדם המקיימן, רק לעתיד לבוא, שאז יתגלה הרצון
והתענוג האמיתיים שבמצוות, שהם נעלים מטעמים²⁷
ומשכר (ועד לענין של "נחת רוח לבורא"²⁸).

ואצל צדיקים גדולים הזוכים ל"עולמך תראה
בחיך"²⁹, קיים גילוי זה גם בעבודתם בעולם הזה – בקיום
המצוות על ידם בעולם הזה מתגלה עצם הרצון והתענוג
שבמצוות³⁰.

1 ששבע-עשרה שנות חייו האחרונות היו באופן של "ויחי
2 יעקב" – שנות "שלוה" בעולם הזה¹³.

ג.

שני הניגודים שבשכר על קיום מצוות

3 כדי להבין זאת, יש להקדים ולומר שבשכר המצוות
4 קיימים שני דברים מנוגדים:

5 אין תכליתן של המצוות¹⁴, שעל ידן יושג ענין אחר,
6 כגון קבלת שכר וכדומה, אלא קיום המצווה עצמה: שכר
7 מצווה – מצווה¹⁵.

8 קבלת שכר על מצווה היא מפני "שאינ" הקב"ה מקפח
9 שכר כל בריה" וכו'.

10 אך יחד עם זאת, אין השכר שנותן הקב"ה על קיום
11 המצוות דבר שאין לו שום קשר למצווה, אלא הוא תוצאה
12 של המצווה עצמה¹⁷. בלשון אדמו"ר הזקן¹⁸: הגורם שכר
13 המצווה היא המצווה בעצמה, עד ש"משכרה נדע
14 מהותה"¹⁹.

15 צריך איפוא להבין: אם קבלת השכר על קיום מצווה
16 היא בגלל סיבה צדדית (מפני ש"אין הקב"ה מקפח שכר
17 כל בריה"), שאיננה מטרת המצווה, מדוע ניתן השכר באופן
18 שהמצווה עצמה היא הסיבה לשכר²⁰?

ד.

שני הניגודים בטעמי המצוות

19 בדומה לשני הניגודים הללו שבשכר המצוות, נמצאים
20 גם שני דברים הפכיים בטעמי המצוות:

21 רצונו של הקב"ה במצוות²¹ (כולל רצונו במצוות מסוג

(13) ראה זח"א רטז, ב: כד יוסף אתפרש מני" כדן אתקיים לא שלותי כו'.
ובביאורו"ז שם (לא, ב): וכמאמרז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה על אשר כבר
הניח ה' לו מכל צרותיו וע"י יוסף צדיק יסוד עולם ביקש לישב בשלוה ושלוח
כו' אך קפץ עליו רוגזו דיוסף כו'. ובוהר שם מסיים: הא לך שבע עשרה שנה
אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין הה"ד ויחי יעקב גו'. ובביאורו"ז שם
בסוף העמוד: ח"ש בעינוגין ותפנוקין כמו נהנין מזיו כו'. ועיין לקוטי לוי"צ
להזהר שם (ושם טה"ד בציון הע' (במקום "שם" צ"ל קפד, רע"א)).
(14) לקו"ת ראה כת, ד ואילך. לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 243 ואילך.
לעיל ס"ע 265 ואילך.
(15) אבות פ"ד מ"ב.
(16) מכילתא (ורש"י) משפטים כב, ל. ומסיים: אם ח"י כך אדם לא כש"כ.
(17) ראה של"ה יב, א ואילך.
(18) תניא רפ"ז. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 137 הערה 24 ובשוה"ג
שם.
(19) תניא פל"ט (נג, א).
(20) ואפילו את"ל (וראה עד"ז לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 272) שדוקא
עיי"ז (שהשכר מסובב מהמצוות) השכר הוא בתכלית השלימות – מ"מ, מכיון
שהמצוות מצד עצמן הן ענין לעצמן שהוא נעלה באי"ע מענין השכר, אין שייך
לומר שבהמצוות (שהן העיקר) יתחדש ענין (שהיה באופן שיהיה סיבה
להשכר) בכדי שהשכר (ובפרט שהוא רק ענין צדדי) יהי' בשלימות. ועכצ"ל

שה נוגע גם לשלימות המצוות, כדלקמן ס"ה.
(21) המשך תרס"ו עד נד. סז. וראה גם לקו"ת שלח מ, א. ובכ"מ. וראה
גם לקו"ש ח"ה ע' 230 ואילך ובהמשצוין שם.
(22) ולא רק שאין זה מושג בשכל שלנו, אלא שהוא רצון עצמי ש"אין טעם
לרצון זה כלל", ועד שאין לו גם "טעם כמוס ונעלם" (המשך תרס"ו ע' עו).
(23) ולכן, גם הקיום ד"משפטים" צ"ל בדרך קבלת עול מצד הציווי
שבהם, וכהנוסח בברכת כל המצוות "וצונו".
(24) ולכן בכמה מצוות דחוקים יש טעם (ראה חינוך מצוה צב. תקנא).
ולהעיר שאפילו בנוגע לפרה אדומה אמרו רז"ל (במדב"ר פ"ט, ו) "לך אני
מגלה טעם פרה" – אלא שהטעמים ד"חוקים" שונים מהטעמים ד"עדות"
ו"משפטים". ואכ"מ.

(25) דאל"כ, מכיון שהרצון שבמצוות הוא רצון עצמי דעצמותו ית' – למה
יתלבש בטעם שלמטה ממנו באי"ע.
(26) פיה"מ הקדמה לפ' חלק.

(27) המשך תרס"ו ע' לו. ס"ע עו ואילך. ובכ"מ.
(28) ראה המשך וכנה תרל"ז פ"ב ורפ"ט. לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע'
245.

(29) ברכות יז, א.
(30) והטעם שצ"ל ענין זה (שאצל צדיקים גדולים יאיר בעבודתם בעוה"ז
הנח"ר לבורא) – כי דוקא עיי"ז נתגלה שהרצון שבהמצוות הוא הרצון

ז.

שני התנאים לגילוי רצון ה' האמיתי

- 1 כדי שעצם הרצון והתענוג של ה' במצוות יוכלו לבוא
- 2 לידי גילוי בעבודה הרוחנית של האדם, נדרשים שני
- 3 תנאים:
- 4 א) התבטלות מוחלטת, שהעבודה תיעשה לגמרי שלא
- 5 על מנת לקבל פרס, ולא למען שכר רוחני, אלא רק כדי
- 6 למלא רצון קונו.
- 7 ב) שעבודה זאת, כדי למלא רצון קונו, תהיה מציאותו
- 8 האמיתית של העובד. כלומר, שרצונו ותענוגו של האדם
- 9 העובד הוא הרצון והתענוג של הקב"ה.
- 10 שני ענינים אלו רמוזים בפסוק³¹ "שלוש רב לאוהבי
- 11 תורתך", כדלהלן.

ח.

פירוש אדמו"ר הרי"צ לפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך",

- 12 כ"ק מו"ח אדמו"ר מסביר³² למה נאמר "שלוש רב
- 13 לאוהבי תורתך", למרות שלגבי התורה מתאים יותר,
- 14 לכאורה, הביטוי "לומדי תורתך", מפני שכדי להגיע
- 15 ל"שלוש רב" שהתורה מביאה, אין די בלימוד התורה
- 16 בלבד, אלא דרושה אהבת התורה. יתר-על-כן: אהבת
- 17 התורה איננה צריכה לנבוע רק מחשיבות ומעלת התורה
- 18 עצמה, אלא בעיקר מכך שהיא "תורתך" – מצד נותן
- 19 התורה.
- 20 יש להבין: הפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך" מובא
- 21 בגמרא³³ כהוכחה לכך שתלמידי חכמים מרבים שלום
- 22 בעולם. וקשה: אם לצורך "שלוש רב" דרושה דוקא
- 23 אהבת התורה, מדוע מודגש הדבר בפסוק המהווה הוכחה
- 24 – "שלוש רב לאוהבי תורתך", ואילו במאמר עצמו³⁴
- 25 "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" (שאף בו מדובר על
- 26 "מרבית שלום", ולא על שלום רגיל) נאמר הביטוי
- 27 "תלמידי חכמים", אשר פירושו הוא: אנשים הלומדים את
- 28 התורה?

דעצמותו ית' נכי באם הגילוי ה' רק בעוה"ב (ובעוה"ז מוכרח הוא להיות בהעלם) הרי זה עצמו הוכחה דאי"ז הרצון דעצמותו ית' שאינו מוגדר באיזה גדר ח"ו (וע"ד המבואר בלקו"ש שם ע' 245 לענין גילוי העצמות בעוה"ב).
 (31) תהלים קיט, קסה.
 (32) ד"ה שלום רב תש"ד בסופו.
 (33) ברכות בסופו. ושי"נ.
 (34) וכן בהרא"י הא' מהפסוק "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" שהובא בברכות שם – אף שגם בו נאמר "ורב שלום" – נק' "בניך" ("אל תקרי בניך אלא בניך") שמורה על תלמידי חכמים* הלומדים תורה, ואין מוזכר בזה הענין ד"אוהבי תורתך".

(* כמרו"ל (שבת קיד, א) מאי בנאים כו' אלו תלמידי חכמים.

ההסבר לכך הוא: הפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך"²⁹
 אינו מובא בגמרא רק כדי לשמש הוכחה לכך שתלמידי
 חכמים מרבים שלום בעולם", אלא גם כדי להוסיף ענין
 אחר: שהעולם כולל גם תלמידי חכמים. כלומר, ע"י כך
 שתלמידי חכמים גורמים לריבוי שלום בעולם, זוכים גם
 הם³⁵ ל"שלוש רב" אפילו ביחס אליהם, "שלוש"³⁶ מסוג
 הנעלה יותר מן ה"שלוש" שהם מביאים לעולם, כפי
 שיוסברו הדברים להלן:

השלום האמיתי ("שלוש רב") איננו רק שההתנגדות
 מנוצחת ונעשה שלום, אלא שאין קיימת כלל מציאות
 מנוגדת, ואז יש שלום ממילא. אופן זה של שלום קיים רק
 אצל עצמותו יתברך. כיוון שהוא איננו מוגבל באמת, ואין
 לו שום הגדרות, הרי לא תיתכן מציאות המנוגדת והפכית
 לו.

וזהו התוספת של הפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך"
 על המאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם":

בכוחם של תלמידי חכמים להשכיך שלום בעולם –
 לאחד שני הפכים: את העולם, שהוא "מעלים" ומתנגד
 לאלקות, ואת האלקות – בזכות ה"שלוש רב", השלום
 האמיתי, הנמצא בתורה, ששורשו בעצמותו ית' נאמור
 לעיל שהתורה והמצוות הם הרצון והתענוג של עצמותו
 ית'.

וע"י כך שתלמידי חכמים גורמים לשלום בעולם,
 בזכות השלום האמיתי שבתורה, נגרם גם אצלם "שלוש
 רב" בהתאם לדרגתם – מתגלה אצלם הרצון והתענוג של
 עצמותו יתברך, אשר קיימים בתורה.

וכיוון שכדי לזכות לגילוי זה דרושה עבודה מתוך
 התבטלות מוחלטת כלפי ה' (כדלעיל בסעיף ז'), לעבוד
 כדי למלא רצון קונו, יש צורך בענין של "לאוהבי תורתך",
 שאהבתם והתמסרותם לתורה, כולל לימוד שמביא לידי
 מעשה³⁷, איננו נובע מן החשיבות והמעלות שבתורה
 עצמה, אלא מפני שהיא תורתך – מצד נותן התורה.

(35) משא"כ בפסוק "ורב שלום בניך" – עיקר הענין (דשלום) הוא בנוגע לפעולתם בעולם, שלכן נק' בנאים לפי שעוסקים בבנינו של עולם (שבת שם). ולהעיר מספרי נשא (ו, כו) ובבמדבר פ"א, ז: גדול השלום שניתן לאוהבי תורה שנאמר שלום רב גוי גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנאמר וכל בניך גוי.

(36) וי"ל שזהו הפירוש ד"שלוש רב", ד"ל ד"רב" הוא שם התואר ד"שלום", שמורה שהוא בחי' בל"ג וסוג אחר. משא"כ בהשלום הנעשה בעולם נאמר "ורב שלום", "מרבית שלום בעולם" – שהוא ריבוי בכמות (בהתפשטות) ולא סוג אחר. ראה ד"ה שלום רב שם בתחלתו.

(37) קדושין מ, ב. ב"ק יז, א.

ט.

התבטלות צדיקים אלה בקיום המצוות היא כהתבטלות בלימוד התורה

1 אך עדיין צריך להבין: אם העבודה של "אוהבי תורתך" היא רק כדי למלא רצון קונם, צריך לנבוע מכך, 2 שיהיה להם רצון וחשק רב יותר לקיום המצוות מאשר 3 ללימוד התורה, מפני שעיקר רצון ה' ("דירה בתחתונים") 4 מתבצע באמצעות קיום המצוות בדברים גשמיים³⁸. ומדוע 5 הם נקראים, איפוא, "אוהבי תורתך", ומייחסים אותם 6 דוקא לענין של תורה?

8 הדבר יובן לפי ההסבר של אדמו"ר הזקן³⁹ על היתרון 9 הקיים בהתבטלות אשר בהתעסקות בתורה על פני 10 ההתבטלות אשר בקיום המצוות: התבטלות האדם 11 ב"עשיית המצוות" היא "כעבד המקיים מצות המלך 12 ועושה דבריו", ואילו ההתבטלות בהתעסקות בתורה היא 13 באופן ש"דבר ה' זו הלכה... היא המדברת מתוך גרונו", 14 ולפיכך "מאן מלכי רבנן" – אין הוא בדרגת עבד הנשמע 15 למלך, אלא כל ישותו היא ה"מלך".

16 לפי זה יש לומר, שהסיבה לכך שהם נקראים "אוהבי תורתך", 17 למרות שעיקר חיותם היא בקיום המצוות בגלל 18 התבטלותם לרצון ה' – "דירה בתחתונים", היא מפני 19 שקיום המצוות על ידם נעשה בהתבטלות מוחלטת, בדומה 20 להתבטלות שבלימוד התורה. כלומר, הם אינם מקיימים 21 את המצוות באופן של קיום רצון ה' על ידם "כעבד 22 המקיים מצוות המלך", אלא כל מציאותם היא היותם 23 "מרכבה" שבאמצעותה מתבצע רצון ה', והדבר נעשה 24 אצלם מאליהם – "מנפשי" כרע"⁴⁰.

25 ודוקא בזכות התבטלות מוחלטת זו הם זוכים ל"שלום 26 רב" – "נחת רוח לבוא".

י.

שני הפירושים ל"וישב יעקב" - והשלמתם זה את זה

27 ענין זה רמוז גם משני הפירושים ל"וישב יעקב בארץ 28 מגורי אביו", של הרב המגיד ושל אדמו"ר הזקן (אשר 29 לשניהם יש קשר מיוחד לפרשת וישב, שהרי פטירת המגיד 30 היתה ביום שלישי לפרשת וישב, י"ט כסלו תקלע"ג, 31 ויציאת אדמו"ר הזקן לחירות היתה ביום שלישי לפרשת 32 וישב, י"ט כסלו תקנ"ט⁴¹), כדלהלן:

(38) עיין תניא רפ"ז ש"תכלית השלימות הזה" (וקאי א"דירה בתחתונים" רפפ"ו) תלוי בעשיית המצוות. וראה לק"ש [המתורגם] ח"ח ע' 112 הערה 56.

(39) תו"א פרשתנו כז, ב. ולהעיר מתניא פכ"ג.

(40) ירושלמי הובא בתוד"ה עיין – שבת קיח, ב.

(41) היום יום י"ט כסלו.

(42) או"ת יח, סע"א.

(43) תו"א שם.

פירושו של הרב המגיד הוא⁴²: "וישב יעקב בארץ" – 33 ירידתו של יעקב "ממדרגתו העליונה מאד ולישב בארץ 34 בארציות" היא מפני "מגורי אביו", כדי לאסוף ("מגורי 35 לשון אסיפה וכניסה, כמו אוגר בקיץ") את ניצוצות 36 הקדושה שב"ארץ", "ולהכניסם ולהעלותם לעילא". 37 לפי פירוש זה יוצא ש"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" 38 מדבר על עבודה הכרוכה בקיום מצוות בדברים גשמיים 39 ("ארץ"):

41 אדמו"ר הזקן מסביר⁴³ פסוק זה כך: "מגורי" – גם 42 מלשון "יראה" וגם מלשון "אוצר" (כמו "מגורה מלאה 43 פירות שהוא כלי שאוצרין לתוכו"), "אביו" – מכון 44 ל"חכמה עילאה". "מגורי אביו" – יראה עילאה שהיא 45 אוצר וכלי ("מגורי") לחכמה עילאה ("אביו").

46 והוא מסביר, ש"בארץ מגורי אביו" מדבר על 47 התעסקות בתורה, ולא על קיום המצוות.

48 לפי האמור לעיל, (סעיף ט') בענין "אוהבי תורתך" יש 49 לומר ששני פירושים אלה אינם שונים אלא משלימים זה 50 את זה.

51 פירוש המגיד מסביר מה היה עיקר עבודת יעקב: הוא 52 ירד כדי "לישב בארץ בארציות", כדי לאסוף את הניצוצות 53 הנמצאים שם ולהעלותם.

54 ואדמו"ר הזקן מוסיף על כך, שגם עבודה זו נעשתה 55 אצלו מתוך התבטלות מוחלטת, בדומה להתבטלות 56 שבלימוד התורה.

יא.

ההסבר למדרש לפי שני הפירושים שלעיל

57 ההסבר שהובא לעיל על "וישב יעקב בארץ מגורי 58 אביו" לפי שני הפירושים של המגיד ושל אדמו"ר הזקן, 59 קשור למאמר חז"ל, שהובא בתחילת השיחה, על "וישב 60 יעקב..." – "ביקש יעקב לישב בשלוה":

61 אין כוונת המדרש ב"ביקש יעקב לישב בשלוה", 62 שיעקב רצה "לנוח" מ"צרת עשו" ומ"צרת לבן", אלא, 63 שיתגלה ה"שלום" וה"שלוה" הנגרמים על-ידי עבודתו 64 בכירור הניצוצות שבשבי ובמצרים ("צרת") של לבן ועשו. 65 ויעקב לא רצה זאת בשביל עצמו, אלא כיוון שהדבר 66 קשור לשלימות המטרה שבעבודה זו. הענין של "ביקש 67 יעקב לישב בשלוה" קשור להסבר על "מגורי אביו" הוא

1 "בירר" את הניצוצות הנמצאים ב"ארציות", כפירוש
2 המגיד, ועשה זאת באופן של התעסקות בתורה, כפירוש
3 אדמו"ר הזקן, כיוון שזוהי המשמעות של "אוהבי תורתך",
4 שהם "כלי" לגילוי "שלום רב", כמוסבר לעיל.

יב.

כך יובן מדוע דוקא יעקב "ביקש לישב בשלוה"
בעולם הזה

5 לפי כל האמור לעיל, יובן גם מדוע היה הענין של
6 "ביקש לישב בשלוה" בעולם הזה דוקא אצל יעקב, ולא
7 אצל אברהם ויצחק (כפי שנראה בפסוק "בארץ מגורי
8 אביו", שאצל "אביו" היה הענין של "ארץ" – עולם הזה,
9 באופן של גירות – "מגורי"44).

10 עבודתם הרוחנית45 של אברהם ויצחק (קו הימין
11 והשמאל) היתה בעיקר בבחינת יחודים עליונים
12 שבאצילות, ואילו יעקב (הקו האמצעי), שהוא "מברית
13 מן הקצה לקצה" – מן הקצה העליון ביותר לתחתון ביותר
14 – פעל בעבודתו גם למטה.

15 לפיכך היה דוקא אצלו הענין של "וישב יעקב בארץ
16 מגורי אביו, ונכללים בכך שני ענינים: (א) עבודתו "בארץ"
17 היתה באופן של "וישב" – לא כאברהם ויצחק שעבודתם
18 היתה בעיקר באצילות, ועבודתם "בארץ" היתה באופן של
19 גירות. (ב) באמצעות העבודה של "וישב יעקב... בארץ"
20 היה יכול (ולפיכך "ביקש"), להגיע ל"לישב בשלוה" גם
21 בעולם הזה – להשיג את גילוי עצם הרצון והתענוג של
22 עצמותו יתברך46, שהם דוקא "דירה בתחתונים".

יג.

יעקב היה ברשות עצמו, יוסף - עבד

23 אך למרות זאת לא הגיע יעקב באמצעות עבודה זו
24 לענין של "לישב בשלוה" (והוא רק "ביקש" זאת45). הוא

25 הגיע למצב של "לישב בשלוה" בפועל רק לאחר "רוגזו
26 של יוסף".

עיקר ההסבר לכך הוא:

27
28 עבודת הבירורים של יעקב היתה באופן שגם בהיותו
29 בבית לבן לא היתה ללבן שליטה עליו – לבן התחנן אליו:
30 הגידה לי מה משכורתך, אם נא מצאתי חן בעיניך, נקבה
31 שכרך וכדומה47, וכך גם לגבי עשו. ואילו כאשר יוסף
32 "הורד מצרימה". הוא היה עבד אצל פוטיפר, ואף "ויתנהו
33 אל בית הסהר"48, וגם לאחר-מכן: בהיותו משנה למלך
34 הוא לא היה ברשות עצמו, אלא משנה, כביכול, לפרעה –
35 עליו לקבל ממנו רשות וכו'.

36 יוצא מכך, שההתייבבות האמיתית "בארץ מגורי
37 אביו", הירידה "לישב בארציות" ולא יסוף ניצוצות
38 הקדושה הנמצאים למטה-מטה, נעשתה רק באמצעות
39 ירידת יוסף למצרים. וכיוון ש"אלה תולדות יעקב יוסף" –
40 יוסף הוא אשר הוריד למטה את עניני יעקב49, יוצא,
41 שבאמצעות ירידת יוסף למצרים פעל יעקב בארציות
42 התחתונה ביותר.

43 וכיוון שהענין של "לישב בשלוה" – גילוי התענוג של
44 עצמיות ה' – נחת רוח לבורא – כרוך דוקא בעבודה של
45 "וישב" – "בארץ", בארציות של העולם הזה, לפיכך לא
46 התגלה הענין של "לישב בשלוה" בפועל אפילו לאחר
47 עבודת הבירורים אצל לבן ועשו.

48 רק לאחר "רוגזו של יוסף", שבכך נגרמה ירידה ובירור
49 למטה במצרים, לא רק במקום אלא גם בדרגת העבודה,
50 בהיותו שלא ברשות עצמו, רק אז זכה יעקב "לישב
51 בשלוה" בפועל.

(ממאמר ד"ה שלום רב תשל"ח*)

(47) ויצא כט, טו, ל, כז-כח.

(48) פרשתנו לט, כ.

(49) ראה בארוכה ביאורו יחי כט, ד ואילך. ועוד.

(44) ראה כלי יקר עה"פ. ומפרשי המדרש שבהערה 3.

(45) ראה ביאורו יחי כט, ג, ל, ג, ובכ"מ.

(46) להעיר מסד"ה וישב תרע"ה (בהמשך תער"ב).

ליקוטים מתורת לוי יצחק

כסף, זהב, נחושת

שלשת האבות היו עשירים גדולים.
אברהם — ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובוזהב¹¹.
יצחק — ויהי לו מקנה צאן גו¹², וזבל פרדותיו היו
יותר מכספו וזהבו של אבימלך¹³.
יעקב — ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות
ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים¹⁴, כי כל העושר אשר
הציל אלקים מאבינו¹⁵.
טעם הדבר הוא, כי תפארת נקראת עשיר¹⁶, וכן חסד
וגבורה, המשפיעים לתפארת, הם עשירים.

ועשירות היא בכסף, זהב ונחושת:

כסף — חסד, אברהם.

זהב — גבורה, יעקב.

נחושת — תפארת, יעקב, ככתוב בו¹⁷ נחשתי ויברכני
ה' בגללך.

ומה שאמרו רז"ל¹⁸ זהב זה אברהם (שנבחן בכבשן
האש כזהב), כסף זה יצחק (שנצרך ככסף על המזבח),
הוא על דרך אחליפו דוכתייהו¹⁹, אור הגבורה בכלי
החסד ואור החסד בכלי הגבורה.

(ליקוטים ואגרות עמ' שעז, תורת לוי יצחק עמ' של)

מספר האמהות

לאברהם היו שלש נשים (שרה, הגר, קטורה).

ליצחק היתה אשה אחת (רבקה).

וליעקב, תפארת, הכוללת חסד וגבורה, היו ארבע
נשים (רחל, לאה, בלהה, זלפה), כמו שהיו לאברהם
וליצחק יחד.

(תורת לוי יצחק עמ' רטא)

חייט — אברהם, כמו שכתוב¹ אחות לנו קטנה
ואמרו רז"ל² זה אברהם, שאיחה את כל באי העולם. .
כזה שהוא מאחה את הקרע.

מחט — יצחק, כי מדת הדין הקשה של פחד יצחק
היא העושה נקב.

חוט — יעקב, והוא חוט המשולש³, השלישי
שבאבות, הכולל אברהם ויצחק.

(תורת לוי יצחק עמ' שפג, הערות לזהר ב עמ' תמט⁴)

טל, מטר, רוח

טל - חסד, בחינת אברהם. כי הוא בחינת מקיף,
וכתיב⁵ וימינו תחבקני. וטל ירד עם המן⁶, והמן התחיל
לירד באלוש, בזכות שאמר אברהם⁷ לושי ועשי עוגות.
מטר - גבורה, בחינת יצחק, כמו שכתוב⁸ מטרות
עוזו, גבורות גשמים⁹.

רוח - תפארת, בחינת יעקב. וכידוע שאש רוח מים
עפר הם כנגד גבורה תפארת חסד מלכות.

ט"ל מט"ר רי"ח — הוא מספר תק"ב, מספר ימי שני
חיי אברהם יצחק ויעקב¹⁰.

(תורת לוי יצחק עמ' ריח)

1) שיר השירים ח, ח.

2) בראשית רבה פל"ט, ג.

3) קהלת ד, יב.

4) הערה ראשונה לפרשת ואתחנן. והנה, הנקודה המשותפת לחייט
מחט וחוט היא התפירה, חיבור שני דברים. והחיבור נעשה באמצעות
החוט (אלא שצריך גם חייט ומחט). וענין זה קשור עם חמשה עשר
באב:

א. חמשה עשר באב הוא ענין הנישואין, כמאמר (תענית כו, ב) בנות
ירושלים יוצאות כר', היינו יחוד וחיבור כנסת ישראל עם הקב"ה. וזהו
הקשר עם יעקב, חוט, כי יעקב ענינו היחוד (ראה אור התורה ויצא קעה,
ב).

ב. מחמשה עשר באב ואילך מוסיפים בלימוד התורה (תענית לא, א),
ויעקב, קו האמצעי, ענינו תורה.

ג. חמשה עשר באב הוא תיקון הירידה דתשעה באב, היינו יחוד וחיבור
תכלית ירידת החורבן והגלות עם תכלית העליה מצד גודל הירידה
(שיחת ש"פ ואתחנן, ט"ז אב, תשמ"ה - סל"ב, סמ"ב).

5) שיר השירים שם, ג.

6) בשלח טז, יג.

7) וירא יח, ו.

8) איוב לז, ו.

9) ברכות פ"ב מ"ב.

10) אברהם — קע"ה (חיי שרה כה, ח). יצחק — ק"פ (וישלח לה, כח).

יעקב — קמ"ז (ויחי מז, כח).

11) לך לך יג, ב.

12) תולדות כו, יד.

13) רש"י שם פסוק יג.

14) ויצא ל, מג.

15) שם לא, טז.

16) זח"ב קפז, ב.

17) ויצא ל, כז.

18) שמות רבה פמ"ט, ב.

19) זח"א פו, ב.

מרגלים בחצר בית הרב

כחודש לפני מעצרו של בעלי, הבחנתי בשני "שקצים" שהתהלכו סמוך לחצר ביתנו במשך כל היום, עד שעה מאוחרת בלילה, כשהם בוחנים היטב כל מי שראו שם. מלכתחילה חשבתי שחשדותיי נובעים מ"מרה שחורה", אך חודש לאחר מכן ידעתי כבר היטב שהיו דברים בגו...

בפורים התוועד בביתנו קהל גדול עד השעה שש בבוקר. ביניהם היו - מלבד אנשים מבוגרים - גם מספר ניכר של צעירים, וכן תלמידים אחדים ממוסדות ההשכלה הגבוהה, שעליהם חל איסור חמור להימצא בסביבה שכזו. בעלי אמר אז הרבה "תורה" בהתלהבות רבה, והקהל היה מלא שמחה ורגשי מסירות כלפיו. היו גם ריקודים, דבר שבאותם ימים היה מפחיד אף לחשוב עליו. משום-מה דוקא באותה התוועדות היה קשה עליהם להיפרד ממנו. מאוחר יותר עלה בדעתי שלבם ניבא להם כי זוהי להם ההתוועדות האחרונה במחיצתו.

לאחר ההתוועדות, כשהמתכנסים יצאו סוף-סוף מהבית, הם לא יצאו כולם בבת-אחת, אלא שניים-שלושה אנשים בכל פעם, כדי שלא לעורר תשומת-לב. לאחר-מכן, כשיצאתי אל הרחוב, ראיתי את שני ה"שקצים" מתהלכים שם.

בבוקר שלאחר המאסר נעלמו שני ה"שקצים". ניכר היה שהם הוצבו במיוחד על-ידי השלטונות כדי לעקוב אחר הנעשה בבית.

מצות מהודרות באישור סובייטי

באותה שנה¹ התקיימה אפיית מצות מטעם הממשלה, אולם היו אלה מצות רק בצורתן החיצונית; הן לא התאפיינו בכשרות כלשהי.

הדבר² לא נתן לבעלי מנוח, והוא קיבל על עצמו להביא לכך שכל החפץ במצות כשרות על-פי דין - יוכל להשיגן. הוא התמסר איפוא למלאכה: שתי טחנות-הקמח הגדולות ביותר הוכשרו, נרכשו נפות חדשות, הוצבה השגחה באמצעות משגיחים רבים, ונשלח אל ה"איספולקום"³ מכתב ובו עשרה סעיפים שבעלי דרש שייושמו בשעת האפייה ובנקודות המכירה של המצות, וכן דרישה שכל מה שבעלי יורה או יקבע, או ישלח את דייניו להורות ולקבוע - יקויים במלואו.

התשובה שהתקבלה היתה שכל דרישותיו של בעלי ימולאו, והובטח שאפיית המצות תהיה רק בקמח שבהשגחת בעלי, ולא בקמח רגיל מן השוק.

באותה תקופה ניזונה האוכלוסייה באמצעות מערכת של כרטיסי מזון, שעל-פיה הוקצבו לכל אדם שלושים גרם לחם ליום בלבד. כמו-כן לא ניתן היה להשיג שקים חדשים, אף לא במוסדות הממשלתיים החשובים ביותר. במקרה זה, לעומת זאת, הורו השלטונות בדנייפרופטרובסק⁴ לדאוג לאוכלוסייה היהודית לאלפי שקים חדשים ולמצות כשרות שנאפו מהקמח הלבן ביותר - בה בשעה שלכל השאר הוקצב לחם שחור בלבד!

(1) תרצ"ט.

(2) לעניין המסופר לקמן - ראה גם שיחות: ח"י ניסן תשמ"ג ס"ו ואילך; תשד"מ ס"י ואילך; ו' תשרי תשי"ג ס"ג ואילך (תורת מנחם התוועדות תשמ"ג ח"ג ע' 1295 ואילך. תשד"מ ח"ג ע' 1493. תשי"ג ח"א ע' 62 ואילך).

(3) מועצת השלטון המקומי.

(4) עד שנת תרפ"ו נקראה העיר יקטרינוסלב, ובאותה שנה נשתנה שמה לדנייפרופטרובסק.

נא זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאהן

התוצאה היתה, שרבים מכל רחבי אוקראינה ורוסיה הלבנה, ואפילו ממוסקבה ולנינגרד, נסעו לדנייפּרופטרובסק כדי לרכוש מצות. כל בתי־הכנסת היו מלאים בארגזיהם הריקים של הקונים שהמתינו לקבלת המצות.

בכל ערב־שבת לפנות־ערב פנו טלפונית מכל המאפיות בשאלה באיזו שעה יש לסיים את האפייה, ובאיזו שעה במוצאי־שבת ניתן להסיק את התנור מחדש. כמו־כן שאלו כיצד לנהוג ב"מים שלנו".

כל זה התרחש - אין לשכוח - בתקופה שבה אדם פרטי, לו חפץ לקיים אורח־חיים דתי, לשמור שבת במידת האפשר וכו' - היה צריך להסתתר בחדרי חדרים, כדי שאף אחד מהשכנים, או אנשים זרים אחרים, לא ירגיש בכך!

במקרה אחד דיווח אחד המשגיחים שעיסות במשקל ארבעה פוד⁵ קמח הושארו על השולחן למשך חמש דקות מיותרות, ובעלי הורה מיד להעביר את הבצק למאפיות אחרות של חמץ, ועבור המצות הובא קמח חדש.

המפקחים הסניטריים שאלו שוב ושוב כיצד לעשות כל דבר כדי שהמצות יהיו כשרות ומהודרות יותר לפסח.

אפילו תחת המשטר הישן⁶, בשעה שהדת עמדה איתנה על תילה - לא התקיימה בשום קהילה אחרת אפייה שכזו, כפי שעלה ביד בעלי לפעול תחת המשטר הנוכחי!

ליהודים שהיו מעוניינים בכך היתה זו שמחה אמיתית, ולבעלי היה זה תענוג רוחני אמיתי. הוא הקריב הרבה מבריאותו כדי לדאוג לכך שיהודים אחרים ייהנו משמחת יום־טוב, ואילו הוא עצמו לא ידע שמחת יום־טוב כלל באותו הפסח: כשהגיע החג הוא ישב כבר מאחורי סורג ובריח, ובמשך כל שמונת ימי החג הסתפק במים ובחבילת המצות שלקח עמו, ושממנה אף הותיר מספר פיסות לצורך פסח שני⁷.

כדי להביא כל זאת לידי פועל נסע בעלי פעמים אחדות לחרקוב⁸, ושם עלה בידו להשיג את הסכמתו של הקומיסר העממי⁹, וכן את הסכמת קלינין¹⁰ במוסקבה.

(5) פוד הוא כ-16 קילוגרם.

(6) המשטר הצארי שקדם למהפכה הקומוניסטית.

(7) ראה אגרות-קודש ח"ב ע' שנב. וש"נ.

(8) בירת אוקראינה בשנים 1919-1934.

(9) תפקיד בברית-המועצות, מקביל לשר בממשלה.

(10) מיכאיל קלינין, 1875-1946. נשיא ברית-המועצות בשנים 1922-1946.

משיח בן דוד, ונרמז ואביו שמר את, ס"ת רות, שהוא המילוי של שם אדנ"י שהוא המלוכה.

מהר"ש מבעלזא

לז, כ – ועתה לכו ונהרגו ונשלכו באחת הברות ואמרונו חיה רעה אכלתו ונראה מה יהיו חלומותיו

ג. ונראה מה יהיו חלומותיו. תמה במדרש אם יהרגוהו איך יתקיימו חלומותיו, ולכך דרשו שרוח הקודש צוח כן נראה דברי מי יקום. ובדרך פשוט יש לומר כי כבר הקשו בממ"ל אם חשבו השבטים חלום של יוסף להבל מה זו קנאה ואם חשבוהו לחלום של אמת מה יועיל תחבולה, אבל אמרו ואביו שמר את הדבר שחשב שהגיע תחיית המתים בימיו ויהי' אמו חי כן הוא במדרש, וחשבו השבטים גם על יוסף כן שיהרגו אותו כראוי כי משיח בן יוסף יהרג ואח"כ יהי' חי בתחיית המתים וימלוך, וכך חשבו על יוסף בעצמו ששם יהרגוהו ואח"כ יהי' בתחיית המתים ואז יתקיימו חלומותיו והי' טעמם כי אחר התחי' יפסק ממנו זוהמת היצר הרע ולא יצוץ זדון ירבעם ויחלש כחו, וזה היה ענינם באמת והכל לטובה יחשבו שאז הכל כמו לעתיד לבא.

תפארת יהונתן

לח, יא – ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן אמות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה

ד. ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני. הה"ק ר' יצחק מראדוויל אמר, כי אביו הה"ק רי"מ [ר' יחיאל מיכל, המגיד מזלצטשוב] זצלה"ה נראה לו בחלום בעת שינת הצהרים של שבת ואמר לו, האם ידעת בני חביבי את ביאור הכתוב, וענה ואמר: לא ידעתי פירוש, וביאר לו בהקיצו: ויאמר יהודה, הוא הקב"ה, שם בן ארבע אותיות, לתמר כלתו, הוא כנסת ישראל (זוה"ק), שבי אלמנה בית אביך, היינו להיות ישראל בגלות, עד כי יגדל שלה ר"ת המחזיר שכינתו לציון וסופי תיבות של שלה הוא יתגדל ויתקדש שמה, ודפח"ח (ספר שמועות טובות, שאמר לו זאת המופלג הישיש מו"ה צבי הירש, אשר שמע אלה הדברים מפיו הקדוש זי"ע).

מים רבים עמוד קד

לז, יג – ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני

א. ברבות פרשת וישב איתא ע"פ אחיך רועים בשכם, אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור ישבחוך כו' לא ימוש לעולם ועד, ואין לו הבנה פשוטה לכאורה, אך הנה איתא בספרי קבלה ומהם במא"א שהטעם שישעי' ראה ששה כנפיים כמו"ש ששה כנפיים לא' מהם שתים כו' ויחזקאל לא ראה אלא ד' כנפיים כמו"ש וארבעה כנפיים לא' מהם, לפי שישעי' הי' קודם הגולה לפיכך ראה ששה כנפיים, ויחזקאל הי' בתוך הגולה כמו"ש ואני בתוך הגולה לפיכך לא ראה אלא ד' כנפיים ואיתא בכתבי האריז"ל ששה תיבות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם כנגד ו' גדפין וב' תיבין לעולם ועד כנגד גדפי הרגל כו' ע"ש ומובן ממילא שעתה בזמן הגלות שחסר ב' גדפין חסר ג"כ ב' תיבין לעולם ועד, ועוד עי' בתניא. ובזה יובן כוונת הרבות שכתב והנה אחיך רועים חסר ו' הפי' בזמן שישראל שרוים בצער בגלות בשכ"ם ר"ת בשכ"מ כנגד ד' גדפין וב' תיבין חסר, והפי' שהנה ידוע דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה והיינו בחי' ביטול חיצוניות (עיין בד"ה להבין הקושיא הנזכר בתחלת ספר התניא) ובזמן הגלות אין הביטול בשלימות אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור כו' לא ימוש לעולם ועד היינו ב' תיבין כנגד ב' גדפין, והיינו שיהי' הביטול בשלימות והיינו באלף השביעי בחי' גן עדן התחתון אבל באלף השמיני יהי' ביטול פנימי במתיקות התענוגים הדר מלך הח' כתיב חכמה והוא ענין בחי' ראי' כו' וד"ל.

אור התורה עמוד תתלת

לז, יז – ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר

ב. ואביו שמר את הדבר. יאמר כתיב "ואת דבר המלוכה" (שמואל-א י, י) זו הכוונה של "ואביו שמר את הדבר", ששמר את המלוכה של יוסף. עוד אפשר לרמז דידוע שהשורש של מלוכה הוא מלכות בית דוד, ולכך השם אדנ"י שהוא מדת מלכות במילואו מספרו תרע"א (אלף, דלת, נון, יוד, זהו תרע"א. לפי. לת. ון, וד, זהו רות), על שער מתרגם התרגום תר"ע ומרמז שמלכות בית דוד הוא השורש והשער של כל המלכות, והמילוי של אדנ"י מספרו רות"ל לרמז שמלכות בית דוד יצאה מרו"ת, ויוסף שהי' התחלה וראשית של מלכות ישראל נכלל בו גם הכח של מלכות בית דוד, והוא עתיד להיות בסוף של שם אדנ"י ועתיד להתגלות משיח בן יוסף,

(1) ר' יונתן אייבשיץ ז"ל.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת י"ט כסלו, ה'תשי"ח

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי' תכתבו ותחתמו. התוועדות שמחות ופעילות.

מנחם שניאורסאהן

♦ יום ראשון ט"ו כסלו ♦

לז (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן:

א וַיְתִיב יַעֲקֹב בְּאֶרְעָא תוֹתְבוֹת אַבוּהִי
בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן:

כ"י וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וְגו' • אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החור, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארצה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם מממש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמעצא, הוא משליף את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, הפשטני הזה, נכנסו גמלי טעונים פשתן, הפחמי תמה: 'אנה יבגס כל הפשתן הזה? הנה פתח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא ממפתח שלך, ששורף את כלו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: 'מי יכל לכבש את פלן? מה חתיב למשה? 'אלה תלדות יעקב, יוסף', וכתוב: "והנה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", ניצוץ יוצא מיוסף שמכילה ושורף את כלם, ברש"י יסוף. רמב"ן

(ב) אֵלֶּה תְּלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעֵ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת־אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נָשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:

כ"י אֵלֶּה תְּלִדוֹת יַעֲקֹב • ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: "יוסף בן־שבע־עשרה וגו'", על ידי זה, נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות "דבר דבור על אפניו". ומדרש אגדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה. ועוד נדרש בו: "וַיֵּשֶׁב", בקש יעקב לישב בשלמה, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלמה, אמר הקדוש ברוך הוא: 'לא דיך לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא מבקשים לישב בשלמה בעולם הזה? • והוא נער • שהיה עושה מעשה נערות: מתקן בשערו, מממש בציניו, כדי שיהיה נראה יפה. אֶת־בְּנֵי בְלָהָה • כלומר, ורגיל אצל בני־בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן. אֶת־דִּבְתָּם רָעָה • כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, הנה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן 'עבדים', וחשודים על העריות. ובשולשתן לקה: על אבר מן החי: "וישחטו שעיר עזים" במקירתו ולא אכלוהו חי, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם 'עבדים': "לעבד נמכר יוסף", ועל העריות שספר עליהם: "ותשא אשת אדניו וגו'". דִּבְתָּם • כל לשון דבה פרליץ בלעז, כל מה שהיה יכל לדבר בהם רעה, הנה מספר. דִּבָּה • לשון: (שיר השירים ו) "דובב שפתי ישנים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות ל עמ' 177)

קפץ עליו רגזו של יוסף (רש"י לז, ב) לכאורה, איך אפשר לומר שסבת רגזו של יוסף היא רצונו של יעקב לישב בשלמה – והרי ירידתו של יוסף למצרים היתה הכרחית, כדי שתתקנים גלות מצרים. זאת ועוד: יעקב הרי נענש בפרידה מיוסף על שלא כבד את אביו במשך כ"ב שנה. ויש לומר, שכדי לאפשר גלות מצרים ולהעניש את יעקב, די בעצם הפרידה בין יעקב ליוסף, ולא היה צורך שיעקב לא ידע במשך כל התקופה אם בנו חי. ותוספת צער זו (רגזו של יוסף) באה לו מצד רצונו לשבת בשלמה. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

יום (משלי כ"ז א'). ואין אדם מוליד קורותיו, רק לימים מיחסים שיולידום. ואולי יאמר, אלה תולדות הנמים של יעקב: והנכון בעיני כי אלה תולדות יעקב, יוסף ואחיו אשר נזכיר, ואחז הכתוב דרך קצרה בשמותם, שפבר הזכרים למעלה, אבל אמר אלה תולדות יעקב, יוסף ואחיו, אשר ארע להם ככה:

(ב) אֵלֶּה תְּלִדוֹת יַעֲקֹב. ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה יוסף בן־שבע עשרה שנה, על ידי זה נתגלגלו וירדו, זהו ישוב פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אפניו, לשון רש"י. ואין לשון "תולדות" שהיה על הישוב. ורבי אברהם אומר, אלה המאדעות שארעו לו והקורות שבאו עליו, כטעם מה ילד

(א) טעם וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו. כי אמר שאלופי עשו ישבו בארץ אחוזתם, כלומר הארץ שלקחו להם לאחוזת עולם, אבל יעקב ישב גר באביו בארץ לא להם אלא לכנען. והפונה להגיד כי הם בוזרים לגור בארץ הנבחרת, ושתקנים בהם כי גר יהיה ורצף בארץ לא להם (לעיל ט"ו י"ג), ולא בעשו, כי ביעקב לבדו יקרא להם זרע:

(ג) וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֵ אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זִקְנִים הוּא
לֹא וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתֹנֶת פָּסִים:
כח"י בן־זקנים • שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם: 'בר חכים הוא לה', כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר
אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. פסים (שבת ט) לשון כלי מילת, כמו: 'כרפס ותכלת', וכמו 'כתנת הפסים' דתמר
ואמנון. ומדרש אגדה: על שם צרותיו: שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים. רמב"ן

(ד) וַיֵּרָאוּ אֶחָיו כִּי־אֵתוֹ אֶהֱבֵ אֶבְיָהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׁנֹאוּ
אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוּ לְשָׁלֹם:
כח"י ולא יכלו דברו לשלם • מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפיה ואחת בלב. דברו • לדבר עמו.

(ה) וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיּוֹסֶפּוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:
ה ויחלם יוסף חלום ויגיד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו:
עוד סנו יתה:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בהיותם עם רחל ולא שנה גבירות להן. וכן
וישם את השפחות ואת ילדיהן (לעיל ל"ג
ב'), לומר כי בעבור היותן שפחות לרחל
וללא שם אותן לפניו. וכן וישכב את בלהה
פילגש אביו (לעיל ל"ה כ"ב), שאלו היתה
גבירת לא נעשה כן. ויתכן כי בחיי רחל ולא
יקרא אותן שפחות ופילגשים, ועתה מתו
ולקחן לנשים:

(ג) פי בן זקנים הוא לו. שנולד לו בעת
זקנתו. ואונקלוס תרגם ארי בר חכים הוא
ליה, שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו.
דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו,
לשון רש"י. וכן אמר רבי אברהם כי בן
זקנים שהולידו לזקניו, והוא בן תשעים ואחת
שנה, וגם אחיו בנימין קרא ילד זקנים קטן.
ואינו נכון בעיני, כי הכתוב אמר שאהב את
יוסף מכל בניו בעבור שהיה בן זקנים, וגם
כל בניו נולדו לו בזקניו, והנה ישכר וזבולון
אינם גדולים מיוסף רק בשנה או שנתיים:
והנראה בעיני כי מנהג הזקנים שיקחו אחד
מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו,
והוא נשען על ידו תמיד לא יפרד ממנו,
והוא נקרא לו בן זקניו בעבור שישירתו
לזקניו, והנה לקח יעקב את יוסף לדבר הזה
והיה עמו תמיד, ועל בן לא ילך עם הצאן
ברעותם במקום רחוק:

ואונקלוס שאמר "בר חכים" ירצה לומר
שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו,
וטעמו כטעם זקנים. ותרגם בילד זקנים,
בר סיבתו, כי לא אמר הכתוב בכאן "כי
בן זקנים היה", אלא אמר הוא לו שהיה
בן בעיניו. וזאת פונתם באמרו (כ"ר פ"ד
ח') כל מה שלמד משם ועבר מסר לו,
לומר שמסר לו חכמות וסודות תורה ומצאו
משכיל ובעל סוד בהם כאלו היה זקן ורב
ימים:

בני בלהה ועם בני זלפה נשי אביו תמיד,
לא יפרד מהם בעבור נצרותו, כי להם צנה
אביהם שישמרוהו וישתוהו, לא לבני
הגבירות, והוא מביא מהם דבה רעה אל
אביהם, ולכן וישנאוהו אלה הארבעה האחים:
ואחר כן אמר כי אביו אהבו, ויראו אחיו
האחרים כי אותו אהב אביהם יותר
מכלם ויקנאו בו וישנאוהו, נמצא שגויא מכלם,
בני הגבירות יקנאו בו למה אהב אותו מהם
והם בני גבירה כמזהו, ובני השפחות אשר
לא יקנאו בזה למעלתו עליהם, ישנאו בו
בעבור היותו מביא דבתם אל אביהם. וטעם
דבתם רעה, להפליג, כי כל דבה רעה היא.
ועל דעת רש"י (במדבר י"ד ל"ו) יתכן שתהיה
דבה טובה. ו"מביא דבה" הוא אשר יראה
יגיד, אבל "מוציא דבה" הוא כסיל האומר
שקר:

ועל דרך הפשט אינו קשה שיקראנו נער
והוא בן שבע עשרה שנה, כי בעבור
היותו קטן מכלם יקראנו כן, לומר כי לא
היה מתחזק כאחיו ויצטרף להיותו עם בני
בלהה וזלפה מפני נצרותו. וכתב הרמב"ם
בן שלמה (דח"ב י"ג ז') ורחבעם היה נער
ורף לכב ולא התחזק לפניו, והוא בן
ארבעים ואחת שנה בקלכו, וכן השלום נער
לאבשלום (ש"ב י"ח ל"ב). ובנימין בן דתו
למצרים גדול ממנו ויקראנו נער פעמים
רבים:

ואונקלוס תרגם והוא נער והוא מרבי עם בני
בלהה. יאמר, כי מיום היותו נער
הוא עמם, הם גדלוהו כאב והם ישותוהו.
גם נכון הוא, ועל הדרך שפרשתי, כי הכתוב
יספר כי מאלה יביא הדבה ולבני הגבירות
בקנאותם:

וטעם נשי אביו. כי נשי היו שלקחם לנשים,
ולא יקרא אותם הכתוב שפחות רק

ואפשר גם כן שירמזו אלה את כל הנזקרים
בספר הזה, שבאים נפש ירדו אבותיהם
מצרומה, כי כאשר הזכיר ב"אלה תלדות
עשו" בנים ובני בנים מלכים ואלופים כל
אשר היו בהם עד זמן התורה, בן זמנה
בתולדות יעקב בניו ובני בניו וכל זרעו, רק
יזכיר בהם הפרטים בתולדותם:

והוא נער את בני בלהה. שהיה עושה
מעשה נצרות, ממשמש בעיניו ומתקן
בשערו. את בני בלהה, כלומר ורגיל את בני
בלהה לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא
מקרבן. את דבתם רעה, כל רעה שהיה רואה
באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, לשון רש"י.
ואם בן למה לא הצילוהו בני השפחות, והוא
אוהב אותם ומקרבן ומגיד לאביו על האחים
בבזיונם. ואם נאמר שיראו מן האחים, והנה
הם ד', וראובן עמם, ויוסף עצמו, ותגבר
ידם עליהם, ואף כי לא יבאו עמם במלחמה.
ועוד, כי נראה בכתוב כי כלם הסכימו
במכירתו. אבל לדעת רבותינו בבראשית רבה
(פ"ד ז') על כלם היה מוציא הדבה:

והנכון בעיני פי זה הכתוב שב לבאר מה
שהזכיר, וישעורו, יוסף, והוא נער בן
שבע עשרה שנה היה רועה בצאן את אחיו,
את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו,
ודומה לו בסדר הזה (להלן מ' ה') ויחלמו
חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש
בפתרון חלמו, המשקה והאופה אשר למלך
מצרים אשר אסורים בבית הסהר, שב לפרש
מלת "שניהם" אשר הזכיר, וישעורו, ויחלמו
חלום שניהם המשקה והאופה אשר למלך
מצרים אשר אסורים בבית הסהר איש בפתרון
חלמו, וכן רבים:

או שהיה והוא מושף אחר עמו, ומשפטו
והוא נער והוא את בני בלהה ואת בני
זלפה נשי אביו, יאמר כי הוא נער, והוא עם

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּנָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: (א)
וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה
אֲלֵמָתִי וְגַם נִצָּצָה וְהִנֵּה תִסְפִּינָה אֲלֵמָתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה
לְאֵלֵמָתִי:

כ"ט" – מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים • בְּתַרְגּוּמוֹ: 'מֵאֲסָרִין אֲסָרִין' עֲמָרִין, וְכֵן: (תהלים קכו) "נִשְׂאָ אֲלֵמָתִיו", וְכִמּוּהוּ בַלְשׁוֹן מִשְׁנָה:
'וְהֵאֱלָמוֹת נוֹטֵל וּמִכְרִיד'. קָמָה אֲלֵמָתִי • נִזְקָפָה. וְגַם נִצָּצָה • לַעֲמֹד עַל עֲמֻדָה בְּזִקְפָה. רמב"ן

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲחֵיו הַמִּלֶּךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוֹל תִּמְשָׁל
בָּנוּ וְיוֹסֶפּוֹ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמְתּוֹ וְעַל־דְּבָרָיו:
כ"ט" – וְעַל־דְּבָרָיו • עַל דְּבָרָתָם רָעָה שֶׁהָיָה מֵבִיא לְאֲבִיהֶם. רמב"ן

וַיִּחְלֹם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וְיוֹסֶפֶר אֹתוֹ לֵאמֹר הִנֵּה
חֲלֹמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר
כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

וְיוֹסֶפֶר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אֲחָיו וַיַּגִּיעֲרֵבוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ
מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נָבֹא אֲנִי וְאִמִּי
וְאֲחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה:

כ"ט" – וְיוֹסֶפֶר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אֲחָיו • לְאַחֵר שֶׁסִּפֵּר אוֹתוֹ לְאֲחָיו, חֲזַר וְסִפְרוּ לְאָבִיו בְּפָנֵיהֶם. וַיַּגִּיעֲרֵבוּ • לִפִּי שֶׁהָיָה
מְטִיל שָׁנָא עָלָיו. הַבּוֹא נָבֹא • 'וְהָלֹא אִמֶּךָ כָּכָר מֵתָה?' (כ"ט) וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהִדְבָּרִים מְגִיעִין לְבַלְהָה,
שֶׁגִּדְלָתוֹ כְּאִמּוֹ (כ"ט). וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוֹ: מִכָּאן: 'שָׂאִין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטִלִּים'. וַיַּעֲקֹב נִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא הַדְבָּר מִלֵּב
בְּנָיו שֶׁלֹּא יִקְנֹאוּהוּ, לִכְךָ אָמַר לוֹ: "הַבּוֹא נָבֹא וְגו'", כִּשֶּׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּאִמֶּךָ, כִּךָ הַשָּׂאֵר הוּא בְּטֵל (כ"ט). רמב"ן

וַיִּקְנֹאוּ־בּוֹ אֲחָיו וַאֲבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר:
כ"ט" – שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר • הָיָה מִמְּתִין וּמִצָּפָה מִתִּי יָבֵא, וְכֵן: (ישעיה כו) "שָׁמַר אֱמָנִים", וְכֵן: (איוב י"ד) "לֹא־תִשְׁמֹר
עַל־חֲטָאתִי", לֹא תִמְתִּין.

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

הַבּוֹא נָבֹא אֲנִי וְאִמִּי. וְהָלֹא אִמֶּךָ כָּכָר
מֵתָה, וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהִדְבָּרִים
מְגִיעִים לְבַלְהָה שֶׁגִּדְלָתוֹ כְּאִמּוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ
(בְּרִכּוֹת נ"ה). לְמַדּוֹ מִכָּאן שֶׁאֵין חֲלוֹם בְּלֹא
דְבָרִים בְּטִלִּים, וַיַּעֲקֹב נִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא הַדְבָּר
מִלֵּב בְּנָיו שֶׁלֹּא יִקְנֹאוּהוּ בְּכָךְ, אָמַר לוֹ כִּשֶּׁם
שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּאִמֶּךָ כִּךָ הַכֹּל בְּטֵל, לְשׁוֹן וְש"י:
וּלְפִי דַעְתִּי, כִּי בַעַת שֶׁיִּדַּר יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם
כָּכָר מֵתָה בְּלָהָה גַם וְלָפָה, כִּי הִתְרַבַּח
אִמֶּר בְּסִפּוֹר שְׁבָעִים נֶפֶשׁ (לְהֵלֵךְ מִ"ו כ"ו)
מִלְּבָד נָשִׁי בְנֵי יַעֲקֹב, וְלֹא הִזְכִּיר "מִלְּבָד נָשִׁי
וְנָשִׁי בְנֵי". וְאִם תֹּאמַר כִּי בַעֲבוּר הַיּוֹתֵם
פִּילְגָשִׁים לֹא רָצָה לומר "לְבָד מִנְּשֵׁי בְנֵי יַעֲקֹב
וּפִילְגָשִׁי", הִנֵּה כְּתוּב נָשִׁי אָבִיו. וְרוֹחוֹק הוּא
שֶׁהָיָה הִיחָד רָמַז לְפִילְגָשׁוֹ:

(י) וְיוֹסֶפֶר אֶל אָבִיו. סֵפֶר הַחֲלוֹם הַזֶּה לְאָבִיו
וְלֹא הִרְאִשׁוֹן, כִּי הוּא עֲצָמוֹ הַמְּכִיר
בְּפִתְרוֹנוֹ, כִּי הַשָּׁמֶשׁ יָרָמְזוּ לְאָבִיו, וְהוּא גִעַר
בוֹ. וְטַעַם וְאֵל אֲחָיו פַּעַם שְׁנִית, כִּי יֹסֶפֶר
אוֹתוֹ לְאָבִיו בְּפָנֵי אֲחָיו. וְהוּא גִעַר אוֹתוֹ לְשַׁכַּף
חֲמָתָם מִצָּלָיו.
וְטַעַם מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ, כִּמּוֹ
מָה אָדָם וּתְדַעְהוּ (תהלים קמ"ד ג'),
כְּלוּמַר מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה, אֵינּוּ כְּלוֹם שֶׁתִּגִּידֵנוּ,
כִּי אֵינָם אֵלָּא דְבָרִים בְּטִלִּים. אוֹ טַעַם הַגִּיעָרָה
לומר אֵיךְ נִשְׂאָף לְכָךְ לְחֲלוֹם הַחֲלוֹם הַזֶּה,
אֵין זֶה כִּי אִם גְּבִיהַ לֵב וְנַעֲרוֹת שֶׁעֲלָו דְבָרִים
כְּאֵלוֹ עַל לְבָבָךְ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בְּחִלּוּמוֹת
(דְּנִיאל ב' כ"ט) וְעִנְיָן עַל מִשְׁכַּכָּךְ סְלִיקוֹ.
וְכְּתוּב (שם ד' ב') וְהִרְהִרִין עַל מִשְׁכַּבִּי:

(ז) קָמָה אֲלֵמָתִי וְגַם נִצָּצָה וְהִנֵּה תִסְפִּינָה
אֲלֵמָתֵיכֶם. עִנְיָן הַחֲלוֹם בְּאֵלָמוֹת, כִּי
הִרְאִהוּ שֶׁעַל יְדֵי אֲלָמוֹת וּתְבֹאָה שֶׁתִּפְחוּ לוֹ.
וְעִנְיָן תִּסְפִּינָה, כִּי יִקְיפוּ אוֹתוֹ כְּמִלְךָ עֲתִיד
לִפְדּוֹר אֲשֶׁר עֲבָדֵיו יִחַנוּ סָבִיב לוֹ:
(ח) הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוֹל תִּמְשָׁל
בָּנוּ. פֶּרֶשׁ רַבִּי אֲבָרְהָם: אֲנַחְנוּ נִשְׁמִיךְ
מֶלֶךְ עָלֵינוּ אוֹ אִתָּה תִּמְשָׁל בָּנוּ בְּחֻזְקָה. וְיִוָּתֵר
נָכוֹן דַּעַת אֲנִקְלוּס, הִתְהַיָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ אוֹ
שֶׁלְטוֹן מוֹשֵׁל בָּנוּ, כִּי לְשִׁנְיָתָם אָדָם מִשְׁתַּחֲוֶה,
לֹא תִהְיֶה עָלֵינוּ לְעוֹלָם לֹא מֶלֶךְ וְלֹא מוֹשֵׁל:
וְטַעַם עַל חֲלֹמְתּוֹ וְעַל דְּבָרָיו. שֶׁהָיוּ שׁוֹנָאִים
אוֹתוֹ עַל הַחֲלוּמוֹת וְגַם עַל הַסִּפּוֹר
שֶׁהוּא מִסִּפֵּר אוֹתוֹ לָהֶם כְּמִתְהַלֵּל, כִּמּוֹ שֶׁאִמֶּר
שְׁמַעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

♦ יום שני ט"ז כסלו ♦

(יב) וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לְרַעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֹׂכֶם:
 כש"י לרעות את צאן נקוד על 'את', שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (כ"ה).
 יב ואֵזְלוּ אֶחָוִי לְמַרְעֵי יֵת עֲנָא דְאַבוֹהוֹן
 בְּשֹׂכֶם:

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אֲחִיךָ רַעִים בְּשֹׂכֶם
 לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְנִי:
 כש"י הִנְנִי לשון עונה וזריזות, נזדרז למצות אביו, ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ־נָא רֹאֵה אֶת־שְׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם
 הַצֹּאן וְהַשְׁבָּנִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שֹׂכֶמָה:
 כש"י מַעֲמֶק חֲבֹרֹן והלא חבורן בָּהָר, שָׁנְאָמֶר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְּנֵי־בְנֵי וַיָּבֹא עַד חֲבֹרֹן" אָלָּא: (כ"ה) מַעֲצָה עֲמָקָה
 שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק הַקָּבוֹר בְּחֲבֹרֹן, לָקִים מִה שָׁנְאָמֶר לֹא־בָרָהֶם בֵּין הַבְּתָרִים: (לעיל טו) "כִּי־גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ". וַיָּבֹא
 שֹׂכֶמָה • (סוטה יא) מָקוֹם מוֹכֵן לְפָרְעוֹת: שֶׁם קָלְקְלוּ הַשְּׂבָטִים, שֶׁם עָנּוּ אֶת דִּינָה, שֶׁם נִחְלָקָה מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד,
 שָׁנְאָמֶר: (מלכים א יב) "וַיֵּלֶךְ רַחֲבֶעֶם שֹׂכֶמָה". רמב"ן

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ
 לֵאמֹר מַה־תִּבְקֹשׁ:
 כש"י וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ • (תנחומא) זֶה גְּבֻרִיאל, שָׁנְאָמֶר: (דניאל ט) "וְהָאִישׁ גְּבֻרִיאל". רמב"ן

(טז) וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֹשׁ הַגִּידָה־נָא לִּי אִיפֹה הֵם
 רַעִים:
 טז ואֵמֶר יֵת אֲחִי אֲנָא בְּעֵי חַיִּי כַעַן לִי הֵיכָא
 אֲנֹן רַעֲן:

(יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גִּלְכָּה
 דִּתִּינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדִתָּן:
 כש"י נָסְעוּ מִזֶּה • (תנחומא) הִסִּיעוּ עֲצָמָן מִן הָאֲחוּהָ. גִּלְכָּה דִּתִּינָה • לִבְקֹשׁ לָךְ נִכְלֵי דְתוֹת, שְׁמִיתוּךָ בָּהֶם. וְלִפִּי
 פְּשׁוּטוֹ שֶׁם מָקוֹם הוּא, וְאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אָבֵל עֲנִין הַחֹלֹם, כִּי הִשְׁמֵשׁ רָמָז לַעֲקֹב, וְהִכְרִחַ רָמָז לִבְנֵי בֵיתוֹ וְכָל נָשִׁיו שֶׁבָּהֶן
 הָיוּ תוֹלְדוֹתָיו, וְרָמָז כִּי כָל תּוֹלְדוֹתָיו וְשִׁפְחוֹ
 לוֹ, וְהֵם כָּל שְׂבָעִים נֶפֶשׁ יוֹצְאֵי יֶרֶךְ, כִּי כָל־
 הַשִּׁפְחוֹת כְּבֹאֵם אֵלָיו. וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים,
 אֵלּוּ אֲחֵיו אֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּ לוֹ בְּפָנָי עֲצָמָן טָרָם
 בָּא אֲבִיהֶם, כְּדֻכְתִּיב (לִּהְלֹךְ מ"ג כ"ו) וַיָּבֹא
 יוֹסֵף הַבְּתִיָּה וַיְבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בָּרָם
 הַבְּתִיָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ אִפְסִים אֲרָצָה:
 (יד) וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֲבֹרֹן. נִזְכֵּיר הַתָּבֹב
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁלַח מֶשֶׁם, לוֹמַר כִּי הִנֵּה
 מְרַקֵּב רַב בִּינְיָהֶם, וְלָכֵן עָשׂוּ עֲמוֹ רָעָה כִּי
 רַחֲוִקִים הָיוּ מֵאֲבִיהֶם. וְלִהְיֶה כִּי יוֹסֵף לִכְבוֹד
 אָבִיו נִתְאַמֵּץ לִלְכֹּת אַחֲרֵיהֶם אֶל מָקוֹם רַחֲוִק,
 וְלֹא אָמַר אֵיךְ אֵלֶּךְ וְהֵם שׁוֹנְאִים אוֹתִי.
 וְלִרְבוּתֵינוּ עוֹד בָּזָה מִדְּרַשׁ (כ"ר פ"ד י"ג)
 לְהַשְׁלִים עֲצָה עֲמָקָה שֶׁל חֲבֵר הִנָּה הַקָּבוֹר
 בְּחֲבֹרֹן:
 (טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה.
 יֹאמֶר כִּי הוּא תוֹעֵה מִן הַדֶּרֶךְ וְלֹא הִנֵּה
 יוֹדֵעַ אָנָּה יֵלֶךְ, וְנִכְנַס בַּשָּׂדֶה כִּי בַמָּקוֹם הַמְרַעָה
 הִנֵּה מִבְּקֹשׁ אוֹתָם:
 וַיֹּאדָרְךָ הַתָּבֹב בָּזָה, לִהְיֶה כִּי סְבוֹת רְבוֹת
 בָּאוּ אֵלָיו שֶׁהִנֵּה רָאוּי לְחֹזֵר לוֹ, אָבֵל
 הַכֹּל סָבֵל לִכְבוֹד אָבִיו. וְלִהְיוֹדֵעֵנוּ עוֹד, כִּי
 הַגִּזְרָה אֲמִת וְהַחֲרִיצוֹת שֶׁקָּרָא, כִּי זְמַן לוֹ הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מוֹרֶה דָּרָךְ מִדַּעְתּוֹ לְהַבִּיאוֹ
 בָּרָם. וְלִזֶּה נִתְפַּנְּנוּ רְבוּתֵינוּ (כ"ר פ"ד י"ד)

בְּאֶמְרָם כִּי הָאִישִׁים הָאֵלֶּה הֵם מְלָאָכִים, שֶׁלֹּא
 עַל חֲנֹם הִנֵּה כָל הַסְּפֹר הַזֶּה, לְהוֹדִיעֵנוּ כִּי
 עֲצַת ה' הִיא תְּקוּם:
 (יז) נָסְעוּ מִזֶּה. הִסִּיעוּ עֲצָמָן מִן הָאֲחוּהָ.
 גִּלְכָּה דִּתִּינָה, לִבְקֹשׁ לָךְ נִכְלֵי דְתוֹת
 שְׁמִיתוּךָ בָּהֶם. וְלִפִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁם מָקוֹם הוּא,
 וְאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן ר' שְׁלֵמָה.
 וְאִין הַכּוֹנֵה לְרְבוּתֵינוּ שִׁפְרֵשׁ לוֹ הָאִישׁ נָסְעוּ
 מִזֶּה מִן הָאֲחוּהָ וְהִלְכוּ לְעוֹרֵר עֲלֵיךְ דִּינֵין
 וְתַרְעוּמוֹת, שְׂאֵם כֵּן הִנֵּה נִמְנָע לִלְכֹּת וְלֹא
 הִנֵּה מִסְפֵּן בְּעֲצָמוֹ. אָבֵל הַכּוֹנֵה לָהֶם כִּי הָאִישׁ
 גְּבֻרִיאל אֲשֶׁר הִגִּיד לוֹ הִגִּיד אֲמִת, וְאָמַר לְשׁוֹן
 מִשְׁמֵשׁ לְשָׁנֵי פָנִים, וְשִׁנְיָהֶם אֲמִת, וְהוּא לֹא
 הִבִּין הַנִּסְתָּר בּוֹ, וְהִלָּךְ אַחֵר הַנִּגְלָה מִמֶּנּוּ.

(יח) וַיֵּרְאוּ אוֹתוֹ מִרְחֹק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ אוֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ:

כ"ט"א וַיִּתְנַבְּלוּ • נִתְמַלְאוּ בְּכָלִים וְעֲרֻמוֹתֵיהֶם. אֹתוֹ • כְּמוֹ 'אֹתוֹ', 'עֲמוֹ', כְּלוֹמַר, אֲלֵיוֹ. רמב"ן

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הַלֹּזָה בָּא:

(כ) וְעַתָּה לָבוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד הַבָּרוֹת וְאֶמְרוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלָמָיו:

כ"ט"ב וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלָמָיו • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִקְרָא זֶה אוֹמֵר דְּרָשְׁנִי, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֵר כֵּן: הֵם אוֹמְרִים "וְנַהַרְגֵהוּ", וְהַפְתּוֹב מַסִּים: "וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלָמָיו", נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוֹם, אוֹ שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי. וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיֹאמְרוּ הֵם: "וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלָמָיו", שֶׁמִּפְּנֵי שִׁיחַרְגוּהוּ, בִּטְלוּ חֲלוֹמוֹתָיו. רמב"ן

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנָנוּ נַפְשׁ:

(כב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם הַשְּׁלִיכוּ אוֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיַּד אֶל־תִּשְׁלַחְרוּבוֹ לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל־אָבִיו:

כ"ט"ג לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַעִידָה עַל רְאוּבֵן שֶׁלֹּא אֵלָּא זֹאת אֵלָּא לְהַצִּיל אוֹתוֹ, שֶׁיִּבְאֵהוּ הוּא וַיַּצִּלְנוּ מִשָּׁם. אָמַר: 'אֲנִי בְכוֹר וְגָדוֹל שֶׁבְכָלֵן, לֹא יִתְּלֶה הַסֶּרְחוֹן אֵלָּא בִּי'. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַיָּמִינוּ וְהוּא בְּמִדְבָּר, וְאִם יִצְעַק אֵין מוֹשִׁיעַ לוֹ כִּי אֵין עוֹבֵר עָלָיו. וְסִפֵּר הַפְתּוֹב כִּי הִנֵּה רַק וְאֵין בּוֹ מִים, שְׁאִם הָיָה בּוֹ מִים לֹא יִטְבִּיעוּ אוֹתוֹ שֶׁכָּבֵד נִמְנָעוּ מִשְׁפָּךְ דָּמוֹ: וְכַתֵּב רַש"י מִשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וְהַבּוֹר רַק, אֵינִי יוֹדֵעַ שְׁאֵין בּוֹ מִים, מֵהַ תִּלְמוּד לֹמַר אֵין בּוֹ מִים, מִים אֵין בּוֹ אֲבָל נִחְשִׁים וְעֶקְרֵבִים יֵשׁ בּוֹ, לְשׁוֹן רַש"י מִדְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ (שְׂבַת כ"ב.). וְאִם כֵּן הָיוּ נִחְשִׁים וְעֶקְרֵבִים בְּחוּרֵי הַבּוֹר, אוֹ שֶׁהָיָה עֵמֶק וְלֹא יָדָעוּ בָּהֶם, שְׂאֵלוּ הָיוּ רוֹאִים אוֹתָם וְלֹא יִזְקוּ לְיוֹסֵף הִנֵּה הַדָּבָר בְּרוּר לָהֶם שֶׁנֶּעֱשֶׂה לוֹ גֵּם גָּדוֹל וְשֶׁהוּא צָדִיק גָּמוּר, וַיִּדְעוּ כִּי זְכוּתוֹ תַּצִּילֵנוּ מִכָּל רָע, וְאִיךָ יָגִיעוּ בְּמִשְׁחַת הַשָּׁם אֲשֶׁר הוּא חָפֵץ בּוֹ וּמַצִּילוֹ, וְכַעֲנָן שֶׁנֶּאֱמַר (דְּנִיאל ו' כ"ג) אֱלֹהֵי שְׁלַח מַלְאָכָה וְסָגַר פֶּם אֲרִיֹתָא וְלֹא חֲבַלּוּנִי כָּל קָבֵל דִּי קְדַמוּהִי זְכוּ הַשְׁתַּכַּחַת לִי. אֲבָל הֵם לֹא יָדָעוּ בְּדָבָר:

וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט יֹאמַר וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מִים כָּלֵל, שֶׁגַּם אִם הָיוּ בּוֹ מִים מִעַתָּה יִקְרָא רַק, וְכֵן כִּי מַת אֶתָּה וְלֹא תַחֲיָה (מ"ב כ' א') כָּלֵל בְּשׁוֹם פְּנִים, וְהַכֵּל בְּאוֹר וְחוֹזֵק:

וְהַנֶּכֶן בְּעִינֵי כִי אָמְרוּ עַתָּה נִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלוֹמוֹתָיו, כִּי אִם יִצְלִיחוּ מִיָּדָם מִלּוֹךְ וְיִמְלֹךְ עֲלֵינוּ. אֲבָל רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (שָׁם) רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֵר תִּנָּחֵם מִה־יְהוָה חֲלוֹמוֹתָיו, כְּלוֹמַר דְּבַר מִי יָקוֹם מִמֶּנִּי וְיִמָּחֶה: (כב) אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם. אָמַר לָהֶם, הִנֵּה הֵייתִי סוֹבֵל לָכֶם כְּאֲשֶׁר חִשַּׁבְתֶּם לְהַמִּית אוֹתוֹ בְּנִכְלִיכֶם, כִּי גַם אֲנִי שְׂנֵאתִיו וְרָצִיתִי שְׂיוֹמַת עַל יְדֵי אֲחֵרִים, אֲבָל אַתֶּם אֵל תַּהִיו שׁוֹפְכִים דָּם בְּיַדְכֶם, חֲלִילָה לָכֶם. וְהַפְּנָה לְרְאוּבֵן כָּל זֶה הִתְּהַלֵּל לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל אָבִיו: וְהַפְּתוּב סִפֵּר מֵהַ שְׂאֵמַר לָהֶם רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹ אֲלֵיוֹ, אֲבָל דְּבָרִים אֲחֵרִים אָמַר לָהֶם מִתְחִלָּה שֶׁלֹּא קָבֵלוּ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם (לֵחֵל ל' מ"ב כ"ב) הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר אֵל תִּחַטְּאוּ בִּילָד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם, וְכָאֲשֶׁר נִרְאָה שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ לְעוֹבְדוֹ אָמַר לָהֶם, אִם כֵּן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם בְּיַדְכֶם, וְלֹא אָמַר "דָּמוֹ", כִּי הִרְאָה עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא יֹאמַר כֵּן לְאַהֲבָתוֹ, רַק שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹפְכִים דָּם, לְמַד אוֹתָם שְׁאֵין עֲנֵשׁ הַגּוֹרֵם כְּעֵנֶשׁ הַשּׁוֹפֵךְ דָּם בְּיָדָיו: וְשִׁמְעוֹ אֵל הַבּוֹר הִנֵּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר. לֵאמֹר, הִנֵּה הַבּוֹר הִנֵּה עֵמֶק וְלֹא יוֹכֵל לְצַחַת

וְיִלָּךְ אַחֵר אֲחִיו וְיִמְצָאֵם בִּדְתָן כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ: וְדָרְשׁוּ זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הִנֵּה הוּא מוֹלָאךְ וְאִם כֵּן יוֹדֵעַ הוּא אֵנָּה הֵם, וְלִמָּה לֹא אָמַר הֵנָּם בְּדוֹתָן, וְאָמַר כְּמִסְתַּפֵּק שֶׁשְׁמַע מֵהֶם שֶׁשָּׁלְכוּ שָׁם וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵנָּה הֵם עַתָּה, וְלָכֵן יַעֲשׂוּ מִדְּרֹשׁ בְּמִאֲמָרוֹ: כִּי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים. שְׁמַעְתִּי אוֹתָם שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים נִלְכָּה דִתְּנֵנָּה, וְכֵן רַבָּה שְׁמַעַת (לְעִיל כ"ז ה') הִתְּהַלְּתָה שׁוֹמַעַת. וְיִתְּכֵן שִׂיאָמַר, נִסְעוּ הָרוּעִים מִנֶּה, כִּי שְׁמַעְתִּי אֲנִשִּׁים אוֹמְרִים נִלְכָּה דִתְּנֵנָּה, אוֹלֵי הֵם אֲחִיד, דְּבַר עֲמוֹ כְּמִסְתִּיר פְּנִים מִן הָעֵינָן: (יח) וַיִּתְנַבְּלוּ אוֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ. הָיוּ חוֹשְׁבִים לְהַמִּית אוֹתוֹ בְּנִכְלִיכֶם אֲשֶׁר יִתְנַבְּלוּ בִּטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְשַׁפֵּךְ דָּמוֹ בְּיָדֵיהֶם. וְכָךְ אָמְרוּ בְּכִרְאִישִׁית רַבָּה (פ"ד י"ד) נִשְׁפָּה בּוֹ אֵת הַכְּלָבִים. וְאוֹלֵי עָשׂוּ כֵן וְלֹא עָלְתָה בְּיָדָם. וְכָאֲשֶׁר רָאוּ כִּי קָרַב אֲלֵיהֶם וְלֹא יָכִלוּ לְהַמִּיתוֹ בְּנִכְלִיכֶם, אָמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בָּא אֲלֵינוּ וְעַתָּה נַהַרְגֵהוּ אַחֲנוּ: (כ) וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלָמָיו. מִלִּיצָה דֶּרֶךְ לַעֲג, נִרְאָה אֲחֵרֵי מוֹתוֹ אִם נִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ.

♦ יום שלישי י"ז כסלו ♦

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחִיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־יוֹסֵף
אֶת־כְּתָנָתוֹ אֶת־כְּתָנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

הש"י אֶת־כְּתָנָתוֹ • זֶה חֲלוּק. אֶת־כְּתָנֶת הַפָּסִים • הוּא שֶׁהוֹסִיף לוֹ אָבִיו יוֹתֵר עַל אָחִיו (ב"ר).

(כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכֵהוּ אֶתוֹ הַבֶּרֶה וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם:

בַּה מָא:

הש"י וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם • מִמַּשְׁמַע שְׁנֵאמַר: "וְהַבּוֹר רָק", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ"אֵין בּוֹ מַיִם", מֵה תִּלְמִיד לומר: "אֵין בּוֹ מַיִם"? מַיִם אֵין בּוֹ, אָבֵל נֶחֱשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ (ב"ר. שבת כב).

(כה) וַיָּשֻׁבוּ לֶאֱכֹל־לֶחֶם וַיֵּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת
יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּגְמִלִיתָם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי
וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:

הש"י אֲרֻחַת • כְּתִרְגוּמוֹ: 'שְׂרֵת', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֲרַח. וּגְמִלִיתָם נִשְׂאִים וְגו'. לְמַה פָּרַסם הַכְּתוּב אֶת מִשְׁאָם?
לְהוֹדִיעַ מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צָדִיקִים, שְׂאִין דִּרְכָּן שֶׁל עֲרֻבִים לְשֵׁאת אֶלָּא גִפְט וְעֵטְרָן שְׂרִיחָן רַע, וְלִזֶּה נִזְדַּמְנוּ בְּשָׂמִים
שֶׁלֹּא יִזַּק מֵרֵיחַ רַע. נִכְאֹת • כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה קְרוֹי נִכְאֹת, וְכֵן: "וַיִּנְאֵם אֶת כָּל בֵּית נִכְתָּה", מִרְקַחַת
בְּשָׂמִיו, וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן שַׁעֲוָה. וְצָרִי • שְׂרָף הַנוּטָף מִעֲצֵי הַקֶּטֶף, וְהוּא נָטָף הַנִּמְנָה עִם סִמְנֵי הַקֶּטֶרֶת.
וְלֹט • לוֹטִיתָא שְׂמוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ: שֶׁרֶשׁ עֶשֶׂב וּשְׂמוֹ אֲשֶׁר לוֹיִזָּא"ה, בְּמִסְכַּת גִּדָּה (דף ח). רַמב"ן

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אָחִיו מַה־בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אָחִינוּ
וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמּוֹ:

כּו וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאַחֹהֵי מַה מִּזֶּמֶן מִתְּהַנֶּה
לָנָא אָרִי נִקְטוּל יֵת אַחֵינוּ וְכַסִּי עַל דָּמָה:

הש"י מַה־בָּצַע • מַה מִּזֶּמֶן, כְּתִרְגוּמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמּוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. רַמב"ן

רַמב"ן עַל הַתּוֹרָה – מִתּוֹרַת בְּלוֹס, אֲבִרְמוּבִין

יִצְחָק בְּנוֹ בַּעֲדוֹנוֹ חֵי קִדְמָה אֶל אֶרֶץ קְדָם.
גַּם יִתְכַּן שֶׁהָיוּ הַמְּלָכִים יִשְׁמַעְאֵלִים וְהֵם מְלָכוֹ
עַל מִדְּבָר, כִּי לְמַה יִּקְרְאוּ מִדְּבָר עַל שֵׁם יִשְׁמַעְאֵל
אֲחֵיהֶם. וְהַנִּכּוֹן בַּפֶּשֶׁט הַכְּתוּב בְּיוֹסֵף מֵה
שְׂאֻמָּנוּ בּוֹ, אָבֵל רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ (ב"ר פ"ד
כ') שְׁנֵיכֶם פְּעָמִים רַבּוּת:

(כו) וְכַסִּינוּ אֶת דָּמּוֹ. וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ, לְשׁוֹן
רַש"י. וְכֵן אָמַר אֲנִי לְיוֹסֵף וְכַסִּי עַל דָּמָה.
וְהַנִּכּוֹן שֶׁהוּא כְּפִשּׁוּט, כִּי מִנְהַג רֹאשִׁי מִסְתַּרִּים
לְהַרְגֵּה הַנִּרְצָח וּלְקַבְּרוֹ וּלְכַסּוֹת דָּמוֹ בַּעֲפֹר, כִּעֲנִין
שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת ב' י"ב) וַיִּטְמְנוּהוּ בַּחֲלוֹ, וּלְכַד
אָמַר לָהֶם, הִנֵּה אֲנִי חֲנוּן הוֹרֵגִים אֶת אָחֵינוּ
וּמְכַסִּים אֶת דָּמוֹ בַּעֲפֹר, כִּי כֵן יִחָשֵׁב לָנוּ:

וְהִנֵּה רְאוּבֵן לָמַד לָהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁכַּחוּ דָם בְּיָדָם
אָבֵל יִשְׁלִיכוּהוּ בַּבּוֹר וְיָמוּת שָׁם, שְׂאִין
עֵנֶשׁ הַגּוֹרֵם כְּעֵנֶשׁ הַשּׁוֹפֵף דָם, וְכֵן יְהוָה
עֲתָה וְאָמַר גַּם זֶה יִחָשֵׁב לָנוּ לְרִצְיָהָ כְּאֵלוֹ
אֲנִי חֲנוּן וְרַחֲמָנִי, וְכֵן הַדָּבָר בְּאֵמַת, וְכִעֲנִין
שְׁנֵאמַר הַכְּתוּב (ש"ב י"ב ט') וְאִתּוֹ הַרְגַּת
בְּחֶרֶב בְּנֵי עֲמוֹן, וְדִינָא רַבָּא וְדִינָא זֹשָׁא אָבָא
בִּיעִינְהוּ, וְשִׁנְיָהֶם אָמְרוּ אֵמַת:

וְכָל מַעֲשֵׂה בְּכַתוּב, פַּעַם זָכָר אוֹתוֹ בְּמוֹשֶׁל
הַמִּצְוָה בּוֹ, וּפַעַם בְּשִׁלִּיחַ שִׁיעֲשֻׁנוּ בִּידּוֹ,
כִּעֲנִין שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים י"א ז') אֶת כָּל מַעֲשֵׂה
ה' הַגָּדֵל אֲשֶׁר עָשָׂה, וְכַתוּב אַחֵר (שָׁם ל"ד
י"ב) אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן
אָמַר (מ"א ז' ג') וַתִּשְׁלַם כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, וְחִיָּרָם עָשָׂה, בְּדִקְתִּיב
(שָׁם ז' י"ד) וַיָּבֹאוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ
אֶת כָּל מְלָאכָתוֹ. וּבְיוֹסֵף עֲצוּמוֹ אָמַר (לְהֵלֵךְ
ל"ט כ"ב) אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשִׂים שָׁם הוּא הִנֵּה
עָשָׂה, נוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂה לְמִצְוָה בּוֹ וְלַעֲוֶשֶׂה אוֹתוֹ:
וְרַבִּי אֲבִרְהָם אָמַר (בְּפִסּוֹק כ"ח), כִּי הַמִּדְּבָרִים
יִקְרְאוּ יִשְׁמַעְאֵלִים, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַכְּתוּב
עַל מַלְכֵי מִדְּבָר, כִּי יִשְׁמַעְאֵלִים הֵם (שׁוֹפְטִים
ח' כ"ד). וְאִינוּנוּ כְּאֲשֶׁר חָשַׁב, כִּי הַכְּתוּב שְׁאֻמַּר
(שָׁם) כִּי נָמִי וְהָב לָהֶם כִּי יִשְׁמַעְאֵלִים הֵם,
יִרְמוּ עַל בְּנֵי קָדָם שֶׁהַמְּלָחָמָה הִיא לָהֶם
הַיְתָה, דִּקְתִּיב (שָׁם ו' ל"ג) וְכָל מִדְּבָר וְעַמְלָק
וּבְנֵי קָדָם נֶאֱסָפוּ יַחְדָּו, וּבְנֵי קָדָם הֵם
יִשְׁמַעְאֵלִים, כִּי עַל כָּל בְּנֵי הַפִּלִּיגְשִׁים אֲשֶׁר
לְאֲבִרְהָם אָמַר (לְעֵיל כ"ה ו') וַיִּשְׁלַחם מֵעַל

(כה) וְהִנֵּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד.
כְּאֲשֶׁר נִשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וְרָאוּ מִרְחוֹק אֲנָשִׁים
בָּאִים מִדְּבָר גִּלְעָד, הַכִּירוּ כִּי אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים
הִיא בְּגִמְלִים, וְיָדְעוּ כִּי לְמִצְרַיִם לָלוּ, כִּי
מִגִּלְעָד יוֹבֵא הַצָּרִי וְהַנִּכְאֹת, וְלְמִצְרַיִם הִיא
דִּרְכָּם לְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ. וְלָכֵן אָמַר לָהֶם יְהוָה,
הִנֵּה אֲנִשִּׁים הָאֵלֶּה מֵאֶרֶץ מִרְחָק, וְהוֹלְכִים אֶל
אֶרֶץ רְחוֹקָה, נִמְכְּרֵנוּ לָהֶם כִּי לֹא יוֹדַע הַדָּבָר:
וְכְּאֲשֶׁר קָרְבוּ לָהֶם מִצָּאוּ כִּי הָיוּ בַּעֲלֵי סְחוּרָה,
אֲשֶׁר לָהֶם הַנִּכְאֹת וְהַצָּרִי, אֲנָשִׁים
מִדְּבָרִים סוֹחְרִים, שֶׁשְׂכָרוֹ הַגְּמִלִים
מִהִישְׁמַעְאֵלִים. וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לְמִדְּבָרִים
שֶׁקָּנוּ אוֹתוֹ לְסוֹחֵר בּוֹ לְסְחוּרָה, כִּי אֲרֻחַת
הַיִּשְׁמַעְאֵלִים מִשְׁכִּירֵי הַגְּמִלִים לֹא יָקְנוּ הֵם
סְחוּרָה לְעַצְמָם. וְאָמַר (בְּפִסּוֹק כ"ח) וַיִּמְכְּרוּ
אֶת יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים, כִּי לָהֶם מִסְרוּ אוֹתוֹ
שֶׁהֵם מוֹלִיכִים הַסְחוּרָה לְמִצְרַיִם. וְזֶה טַעַם
מִדֵּי הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרִידוּהוּ שָׁמָּה (לְהֵלֵךְ
ל"ט א'), כִּי הִיא בְּיָדָם, אָבֵל הַמִּדְּבָרִים הָיוּ
בַּעֲלֵי וְהֵם סְחוּרֵי בּוֹ, וְהוּא שְׁאֻמַּר וְהַמִּדְּבָרִים
מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם.

נמ שיעור יומי ליום שלישי י"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לז – פרשת וישב

(כו) לָכוּ וּנְמַכְרֵנוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים וַיִּדְּנוּ אֶל־תְּהִיבֹ כִּי־אֲחִינוּ
כֹּז אָתּוּ וַיִּזְבְּנֶנּוּהָ לַעֲרֹכָאֵי וַיִּדְּנָא לָא תְּהִי בֵּה
אַרְי אַחוּנָא בְּסַרְנָא הוּא וְקָבִילוּ מִנָּה
אַחוּהִי :

כז"י וַיִּשְׁמְעוּ • וְקָבִילוּ מִנָּה, וְכָל שְׂמִיעָה שֶׁהִיא קְבֵלַת דְּבָרִים כְּגוֹן זֶה, וְכָגוֹן: "וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו", "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", מִתְּרַגְּם וְקָבִיל. וְכָל שֶׁהוּא שְׂמִיעַת הָאָזָן, כְּגוֹן: "וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בְּגֹן", "וְרַבְּקָה שִׁמְעַת", "וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל", "שְׂמַעְתִּי אֶת תְּלִנּוֹת", כֵּלָן מִתְּרַגְּם: "וַיִּשְׁמְעוּ, וַשְׁמַעַת, וַשְׁמַע, שְׂמִיעַ קְדָמִי".

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינָהִים סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלֻ אֶת־יוֹסֵף
מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף
וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה:

כז"י וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינָהִים • זֶה הִיא שִׁירָא אַחֲרָת, וְהוּדִיעָךְ הַפְּתוּכָה שֶׁנִּמְכַּר פְּעָמִים הִרְבֵּה. וַיִּמְשְׁכוּ • בְּנֵי יַעֲקֹב
אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר, וַיִּמְכְּרוּהוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים, וְהַיִּשְׁמְעֵאלִים לַמְּדִינָהִים וְהַמְּדִינָהִים לַמִּצְרַיִם.

(כט) וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע
אֶת־בְּגָדָיו:

כז"י וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן • וּבְמִכְרָתוֹ לֹא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמֹ לַיִלָּה וְלִשְׁמַשׁ אֶת אָבִיו. דְּבַר אַחֵר: עֲסוּק הָיָה בְּשִׁקּוֹ
וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִלְבַל יְצוּעֵי אָבִיו.

(ל) וַיָּשֶׁב אֶל־אֲחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינָנו וְאֲנִי אָנֹכָה אֲנִי־בָא:
כז"י אָנֹכָה אֲנִי־בָא • אָנֹכָה אֲבִירָח מִצְעָרוֹ שֶׁל אָבִא?.

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ
אֶת־הַכֶּתֶנֶת בָּדָם:

כז"י שְׁעִיר עִזִּים • דָּמוֹ דּוֹמָה לְשֶׁל אָדָם. הַכֶּתֶנֶת • זֶה שְׂמָה, וְכִשְׁהִיא דְּבוּקָה לַתְּכָה אַחֲרָת, כְּגוֹן: "כֶּתֶנֶת יוֹסֵף",
"כֶּתֶנֶת פָּסִים", "כֶּתֶנֶת בֶּד", נִקְרָא 'כֶּתֶנֶת'.

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ
זֹאת מִצָּאֵנוּ הַכֶּרֶנָּא הַכֶּתֶנֶת בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא: רמב"ן

(לג) וַיִּכְבְּדוּהָ וַיֹּאמְרוּ כֶּתֶנֶת בְּנֵי חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהּוּ טָרֶף
טָרֶף יוֹסֵף:

כז"י וַיֹּאמְרוּ כֶּתֶנֶת בְּנֵי • הִיא רָעָה אֲכָלְתָּהּ • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, (כ"ד) סוֹפּוֹ שֶׁתִּתְּגַרְהָ בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר.
וְלָמָּה לֹא גָלָה לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? לִפְי שֶׁהִחְרִימוּ וְקָלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁיגְלָה, וְשִׁתְּפוּ לַהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם,
(תנחומא) אָבִל יִצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי, אָמַר: 'הָאִידָא אֲגָלָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ רוֹצֵה לְגַלּוֹת לוֹ?'.
~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת י עמ' 130)

וְשִׁתְּפוּ לַהֲקָב"ה עִמָּהֶם (רש"י לו, לג) הַשְּׂבָטִים חֲשָׁשׁוּ שֶׁאֶחָד מֵהֶם יִתְחַרֵּט וְיִלְחָץ עַל הַשָּׂאֵר לַהֲתִיר אֶת הַחֶרֶם. לָכֵן תִּלּוּ אֶת
הַחֶרֶם בַּהֲקָב"ה, הֵינּוּ שֶׁלֹּא מִתִּירִים אוֹתוֹ אֲלָא כְּאֲשֶׁר יִסְכִּימוּ לָכוּ בְּשָׂמִים (וְזֶהוּ שֶׁנִּקְטַר רִש"י "עִמָּהֶם", וְלֹא "בַּחֶרֶם"). וּבִסְוֹפּוֹ שֶׁל

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל
אֲבִיהֶם. בְּצוּרִי. אוּ וַיָּבִיאוּ, הַשְּׁלֹחִים
הַמְבִיאִים, כִּי שִׁלְחוּ אוֹתָהּ וְעוֹדֶם בְּדִתָּן, וְאָמְרוּ
זֹאת מִצָּאֵנוּ הַכֶּרֶנָּא. אוּ שִׁשְׁלְחוּהָ אֶל חֲבֵרֹון
לְבֵית הָאֶחָד מֵהֶן, וּבְכוּאֵם הַכְּנִיסוּהָ לְפָנֵי
אֲבִיהֶם וְאָמְרוּ לוֹ זֹאת מִצָּאֵנוּ. וְכָל זֶה לַהֲתַפְּרֵר

כְּעֵינָן, כִּי אִם שִׁתְּקוּ הָיָה חוֹשֵׁד אוֹתָם לֹאמַר
אֲתָם תְּרַגְּתֶם אוֹתוֹ כִּי יָדַע קְנֵאתָם בּוֹ:
וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ, שִׁתְּקֵעוּ בָּהּ הַשְּׁלַח

דבר גלו את הסוד לעקב, שכן קבלו סמן משמים שהגיע הזמן לכך: "ראה באספקלריא של קדש שעדין יש לו שבר במצרים, ולא היתה נבואה ממך להודיעו שזה יוסף" (רש"י מקץ מב, א). אחרי סמן זה הלכו לחפש את יוסף, וכשמצאוהו – ספרו לעקב שהוא חי.

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֻלְתּוֹ וַיַּשֵּׂם שָׁךְ בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל
עַל-בָּנוּ יָמִים רַבִּים:

ה"י ימים רבים • כ"ב שנה, משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר: "יוסף בן-שבע-עשרה שנה וגו'", ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השבע ושנים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ב שנה, כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם: (מגילה יז) כ' שנה שהיה בבית לבן וב' שנים בדרך בשובו מבית לבן: שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית-אל, וזהו שאמר ללבן: "זה-לי עשרים שנה בביתך", לי הן, עלי הן וסופי ללקות כנגדן.

(לה) וַיִּקְמֹוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמֹו וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם
וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרְדָּא אֶל-בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו:

ה"י וכל-בנותיו • רבי יהודה אומר: 'אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום'. רבי נחמיה אומר: 'פנעניות היו, אלא מהו "וכל-בנותיו"? פלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו, בנו, ולכלתו, בתו'. וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם • אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי. ארד אל-בני • כמו: 'על בני', והרבה 'אל' משמשין בלשון 'על': (שמואל ב כא) "אל שאול ואל בית הדמים", (שמואל א ד) "אל הלך ארון האלהים, ואל חמיה ואישה". אבל שאלה • כפשוטו, לשון קבר הוא: 'באבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי'. ומדרשו: גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה: אם לא ימות אחד מבני בחיי, מבטח אני שאני רואה גיהנם. וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו • יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי. רמב"ן

(לו) וַהֲמַדְנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפַר סָרִיס פְּרֹעֶה
שׁוֹר הַטַּבָּחִים:

ה"י הטבחים • שוחטי בהמות המלך. רמב"ן

♦ יום רביעי י"ח כסלו ♦

לח (א) וַיְהִי בַּעֲת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוֹדָה מֵאֵת אָחִיו וַיֵּט
עַד-אִישׁ עַדְלָמִי וַשְּׁמוֹ חִירָה:

ה"י ויהי בעת ההוא • למה נסמך פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף? ללמד שהורידוהו אחיו מגדלתו, כשראו בצרת אביהם, אמרו: 'אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך'. וַיֵּט • מאת אחיו. עד איש עדלמי • נשתתף עמו.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אבל יותר קרוב דעת אנקלוס, בעבור היות בית הסתר בביתו. ומצינו טביחה להריגת האנשים (ושעיה י"ד כ"א) הכינו לבניו מטבח, טבחית ולא חמלת (איכה ב' כ"א). וראיה לדבר הכתוב בדניאל (ב' י"ד) לאריות רב טבחיא די מלקא די נפק לקטלה לחכימי בכל:

לכלותיו בנותיו. וכן אמרה נעמי לכלותיה: לננה שבנה בנתי, אל בנתי (רות א' י"א, י"ג), לכי בתי (שם ב' ב'). ואינו רק דרך חבה בלבד, כמו הלא שמעת בתי (שם ב' ח):

(לו) שׁוֹר הַטַּבָּחִים. שוחטי בהמות המלך, לשון רש"י. וכן וירם הטבח (ש"א ט' כ"ד), לרקחות ולטבחות (שם ח' י"ג).

לקרעה במקומות רבים כדמות שני חיות, מלשון בשלח יעברו (איוב ל"ו י"ב). וטעם הפסים, כי שלחו אותה שפירנה בפסים אשר עשה לו:

(לה) וְכָל בָּנֹתָיו. בתו ובת בנו. ויתכן שנקנס בכלל הזה גם פלותיו עמהן, כי בכלל הבנות יקראו גם הפלות בן. או כמאמר חכמים (ב"ר פ"ד י"ט) אין אדם נמנע מלקרא

(ב) וַיֵּרָא־שָׁם יְהוּדָה בַּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וְשֵׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ
וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

כ"א פְּנַעֲנִי • תַּגְרָא (פסחים ג. ב"ר): רמב"ן

- (ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֶר: רמב"ן
(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן:
(ה) וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלָה וְהָיָה
בְּכֹזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:

כ"א וְהָיָה בְּכֹזִיב • שם המקום, ואומר אני על שם שפסקה מלדת נקרא 'כזיב', לשון: (ירמיה טו) "היו תהיה לי כמו אכזיב", (ישעיה נה) "אשר לא יכזבו מימיו", דאם לא כן, מה בא להודיענו? ובבראשית רבה ראיתי: "ותקרא שמו שְׁלָה וגו'" פסקת. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לאמר כי ילדתי בעצב, וגם כן עשתה עטרה אם אונם (שם ב' כ"ו), והוא מלשון ויהי העם כמתאננים (במדבר י"א א'), מה יתאונן אדם חי (איכה ג' ל"ט), כמו בן אוני דרחל (לעיל ל"ה י"ח). ויהודה לא הקפיד לשנות שמו כעצקב אביו. ובבראשית רבה (פ"ה ד') אמרו ער שהוער מן העולם. ולא שהיתה זו פגנת יהודה, אכל דרשו כי השמות יורו על העצות:

(ה) ותקרא את שמו שלה והיה כזיב בלדתה אהו. כתב רש"י, אומר אני על שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון היו תהיה לי כמו אכזיב (ירמיה ט"ו י"ח), שאם כן מה בא ללמדנו. ולא ידעתי למה יקרא שם המקום על זה, ואין במאדע שהוא כל חדש, כי די לה שתלד שלשה בנים. ובצת לדתה לא נודע אם פסקה או תוליד אחרי כן, רק בצת מותה נודע הדבר:

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים (תנ"ך), ומת"ם מרוב נבגה) כי היה דרכם שיקרא האב שם הבכור, ותקרא האם שם השני, על כן הראשון ויקרא את שמו, והשני ותקרא, ואמר בשלישי ותקרא, כי יהודה היה כזיב בלדתה אותו ואינו שם שיקרא לו שם. ואין בזה טעם או ריח. ודעת רבי אברהם שספר הכתוב אנה נולדו, ואמר בלדתה אותו כאלו אמר בלדתה אותם, כי במקום אחד נולדו כלם: ועל דעתי, שלה, לשון דבר הפוסק והכוזב, וכן לא תשלח אתי (מ"ב ד' כ"ח) אמר בו התרגום לא יתפריב פתגמך באמתך (שם פסוק ט"ז). ואולי יתחסל ללשון שגגה שלו, כי השוגג כוזב במחשבתו, ואמר הכתוב כי קראתו שלה על שם המקום, כי היה כזיב בלדתה אותו, כדרך והיה הנערה (לעיל כ"ד י"ד). וזה מאמרם בבראשית רבה, פסקת:

ד' י"ט, י"א כ"ט, כ"ה א'). אכל פרש בו שהוא תגר שאינו מן הארץ שהיתה לחוי או לאמורי. וזה טעם וירא שם יהודה בת איש כנעני, כי בעבור אביה נשאה. והכתוב שאמר בני יהודה ער ואונן ושלח שלשה נולדו לו מבת שוע הכנענית (דה"א ב' ג'), בעבור היתה בת איש כנעני תקרא כן, כי האיש ההוא יקרא לקה הסוחר, כי הוא ידוע ומבוקש בסחרותו אשר בעבורה גר שם: ורבי אברהם אמר (להלן מ"ו י') כי בעבור היות האשה הזאת כנענית ועבר על דעת אבותיו היו בניה רעים ומתו. ולכן הזכירו הכתוב. ושאל לבדו הזכיר שהיה כן הכנענית, כי לא הוצרך להזכיר כן בשלה. ואם כן יהיה טעם וירא שם יהודה, כלומר שראה אותה וחקש בה, כענין וירא אשה בתמנתה דמשון (שופטים י"ד א'): ובפרשת ויחי יצקב (להלן י' י"ג) כתב רש"י ז"ל וישאו אותו בניו, ולא בני בניו, שכן צום אל יטענו במשתי אחד מבניהם לפי שהם מבנות כנען (במדבר ב' ח'). ויהיה זה לפי ששאלו כן שמעון ושלח כן יהודה היו מבנות כנען, לכן יוציא את כלם, אכל בנסחאות שלחו בבראשית רבה מצינו בכלן, אחד מבני בניהם שיש בהם מבנות כנען. וכן תמר היתה בת אחת מן הגרים בארץ, לא בת איש כנעני בחיטו, כי חלילה שהיתה אדונו דוד ומשיח צדקנו שגילה לנו במהרה מנע כנען העבד המקלל. ורבותינו אמרו (ב"ר פ"ה י') בתמר שהיתה בתו של שם, והוא כהן לאל עליון: (ג) ויקרא את שמו ער. יהודה קרא לבנו ער, מלשון עוררה את גבורתך (תהלים פ' ג'), ואשתו קראה שם השני אונן, ולא ספר הכתוב למה. ויתכן שמקש בלדתה, כי דרך נשים לקרא שם בניהם על זה, כאם יעבץ (דה"א ד' ט') שקראה שמו יעבץ.

(ב) בת איש כנעני. אמר אנקלוס תגרא, כלומר איש סוחר שבה לגור בארץ בסחרותו. ודעתו לומר כי בני יעקב ישמרו מלשא כנעניות כאשר צוה אביהם יצחק גם אברהם, וכן הזכירו בגמרא במסכת פסחים (נ.). והיו נשים מצריות עמוניות מואביות ומיחסיי בני ישמעאל ובני קטורה, ולכך יחד הכתוב על שאלו כן שמעון (להלן מ"ו י') וישאלו כן הכנעניות" כי הוא לבדו בהם. וגם שם דרשו (ב"ר פ' י"א) שהיא דינה שנבעלה לכנעני:

ורבותינו (שם פ"ד י"ט) נחלקו בדבר. אמרו, רבי יהודה אומר תאומות נולדו עם השבטים ונשואם, רבי נחמיה אומר כנעניות היו. ויתכן שלא הקפיד רבי נחמיה ביחוסן, שלא נתפסו אלא לומר שנשאו כנעני ארץ כנען, אכל היו מן הגרים והתושבים הבאים מכל הארצות או עמוניות מואביות ומיחסי העמים, כי לא נתפסו רק לחלק על רבי יהודה שלא נשאו אחיותיהם, שאחותו מן האם אסורה לבני נח (סנהדרין ג"ח). ולדעת רבי יהודה יצטרכו בני לאה לשאת תאומות ששה האחרים והם ישאו שלשה, או שלא יודה ר' נחמיה בתאומות כלל, ולא היתה לו בת זולתי דינה כמשמעות הכתוב. ועל דרך סברה אינו נכון שישאו כלם כנעניות, שהיה בנוחלי הארץ מנע כנען העבד האורו כמו מנעו של אברהם, והכתוב צוה להחרימו ולא תהיה לו שארית ופליטה:

ועל כל פנים זה האיש תגר, כי למה יצטרף הכתוב לאמר כי הוא כנעני בחיטו, וכל אנשי הארץ ההיא כנענים הם מן הפריזי ומן הכוסי ואחיהם, כי כנען יתחסו כלם, וצדולם בארץ כנען היא, והראוי היה שיאמר ויחש שם יהודה אשה ושמה כר, כאשר הזכיר שמות הנשים בתמר ונשי עשו וזולתן (לעיל

- (ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעַר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָמָר:
וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה:
כִּשְׁ"י רַע בְּעֵינֵי ה' • כָּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית זָרַעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיָּמָת גַּם-אוֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עַר, מִיתָתוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עַר מִשְׁחִית זָרַעוֹ? כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחֹשׁ יִפְיָהּ. רמב"ן

- (ח) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל-אִשְׁתִּי אַחִיךָ וַיְבִיב אֹתָהּ:
וַהֲקֵם זָרַע לְאַחִיךָ:
כִּשְׁ"י וַהֲקֵם זָרַע • הֵבֵן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת. רמב"ן

- (ט) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזָּרַע וְהָיָה אִם-בָּא אֶל-אִשְׁתִּי
אַחִיו וּשְׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתַן זָרַע לְאַחִיו:
כִּשְׁ"י וּשְׁחַת אֶרְצָה • דָּשׁ מִבְּפָנִים וְזוֹרָה מִבְּחוּץ (כ"ד).

- (י) וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּמָּת גַּם-אוֹתוֹ:
(יא) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר פִּלְתּוֹ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית-אָבִיךָ
עַד-יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִי אָמַר פְּנִימוֹת גַּם-הוּא בְּאָחִיו
וַתִּלְךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ:
כִּשְׁ"י כִּי אָמַר וְגו' • כְּלוּמַר, דּוּחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקֶשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׁיאַה לוֹ. כִּי אָמַר פְּנִימוֹת • מִחוּזָקָת הָיָה זֶה שְׁיָמוּתוֹ אֲנִישִׁיָּהּ (יבמות לד). רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזָּרַע, כִּי יִדְרֹעַה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ לוֹ בְּזֶה שֶׁלֹּא יְהִיָּה לוֹ הַזָּרַע: אָבִל הַעֲנָן סוּד גְּדוֹל מַסּוּדוֹת הַתּוֹרָה בְּתוֹלְדָת הָאֱדָם, וְנִכְרָה הוּא לְעֵינֵי רוּאִים אֲשֶׁר נִתְּן לָהֶם הַשֵּׁם עֵינִים לְרֹאוֹת וְאוֹנָן לְשִׁמְעוֹ, וְהָיָה הַחֲכָמִים הַקְּדוֹמֹנִים קִדְּם הַתּוֹרָה יוֹדְעִים כִּי לֹשׁ תּוֹשֵׁלֶת גְּדוֹלָה בְּיָבוֹם הָאֵח, וְהוּא הִרְאוּ לְהִיטֵת קוֹדֶם בּוֹ וְאוֹחֲרֵיו הַקְּרוֹב בְּמִשְׁפָּחָהּ, כִּי כָל שְׂאֵר הַקְּרוֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפָּחָתוֹ אֲשֶׁר הוּא יוֹרֵשׁ נִחְלָה גִּיעַ מִמֶּנּוּ תּוֹשֵׁלֶת. וְהָיָה נוֹהֲגִים לִשְׂאֵל אֶשֶׁת הַמֵּת הָאֵח אוֹ הָאָב אוֹ הַקְּרוֹב מִן הַמִּשְׁפָּחָה. וְלֹא יִדְעוּ אִם הָיָה הַמִּנְהָג קְדָמוֹן לִפְנֵי יְהוּדָה. וּבִכְרִיאִית רַבָּה (פ"ה ה') אָמַר כִּי יְהוּדָה הִתְחִיל בְּמִצְוַת יָבוֹם תַּחֲלָה, כִּי כֹאֲשֶׁר קָבַל הַסּוּר מֵאֲבוֹתָיו נִדְרָדוּ לְהִקָּים אוֹתוֹ. וְכֹאֲשֶׁר בָּאתָה הַתּוֹרָה וְאִסְרָה אֶשֶׁת קָצַת הַקְּרוֹבִים, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתִּיר אֶסּוּר אֶשֶׁת הָאֵח מִפְּנֵי הַיָּבוֹם, וְלֹא רָצָה שִׁדְּחָה מִפְּנֵי אֶסּוּר אֶשֶׁת אָחִי הָאָב וְהֵבֵן וְזוֹלָתָם, כִּי בָּאָה הַרְגֵּל הַדָּבָר וְתוֹשֵׁלֶת קְרוֹבָה וְלֹא בָהֶם, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי:

(יא) וְטַעַם שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית אָבִיךָ. שֶׁתִּנְהַגִּי אֶלְמָנּוּתִיךְ שֵׁם עַד יִגְדַּל שְׁלָה, כְּמוֹ לָהּ הַתַּאֲבָלִי וְלִבְשִׁי בְּגָדִי אָבִל וְאֵל תְּסוּכִי שָׁמָּה כֹּאֲשֶׁה חֲגוּנָת שֶׁקַּע עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ עַד שִׁיגְדַל שְׁלָה וַיְבִיב אוֹתָהּ, כִּי כֵן הַמִּנְהָג בְּמִתְנַבְּחָת, כִּי הַיּוֹצֵאת וְהַפָּצָה לְהַנְשֵׂא לְאִישׁ זָר לִבְשֵׁת בְּגָדִי אָבִל יָמִים מַעֲט כְּפִי הַמִּנְהָג, וּמִתְנַבְּחָת לְלִבְשֵׁת שְׁנַיִם, וְהִכָּס בְּצַעֲרֶיהָ וְתִתְעַלֶּף עַד שֶׁתִּנְשֵׂא לְאִישׁ:

כִּי אָמַר. כְּלוּמַר הָיָה דּוּחָה אוֹתָהּ בְּקֶשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׁיאַה לוֹ. כִּי אָמַר פְּנִימוֹת גַּם הוּא בְּאָחִיו, כִּי מִחוּזָקָת הָיָה זֶה שְׁיָמוּתוֹ אֲנִישִׁיָּהּ, לְשׁוֹן רִשְׁ"י. וְלֹא יִדְעָתִי לָמָּה יִתְבַּשֵּׁשׁ יְהוּדָה הַמּוֹשֵׁל בְּדוּרוֹ מִן הָאִשָּׁה הַזֹּאת וְלֹא יֹאמַר אֵלֶיהָ לְכִי לְשִׁלּוּם מִבֵּיתִי, וְלָמָּה יִטְעֶה אוֹתָהּ, וְהָיָה אֶסּוּרָה לְשִׁלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (יבמות ס"ד): בְּנִשְׁוֹאִים בְּתָרִי זְמַנִּי הוּא

וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזָּרַע, כִּי יִדְרֹעַה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ לוֹ בְּזֶה שֶׁלֹּא יְהִיָּה לוֹ הַזָּרַע: אָבִל הַעֲנָן סוּד גְּדוֹל מַסּוּדוֹת הַתּוֹרָה בְּתוֹלְדָת הָאֱדָם, וְנִכְרָה הוּא לְעֵינֵי רוּאִים אֲשֶׁר נִתְּן לָהֶם הַשֵּׁם עֵינִים לְרֹאוֹת וְאוֹנָן לְשִׁמְעוֹ, וְהָיָה הַחֲכָמִים הַקְּדוֹמֹנִים קִדְּם הַתּוֹרָה יוֹדְעִים כִּי לֹשׁ תּוֹשֵׁלֶת גְּדוֹלָה בְּיָבוֹם הָאֵח, וְהוּא הִרְאוּ לְהִיטֵת קוֹדֶם בּוֹ וְאוֹחֲרֵיו הַקְּרוֹב בְּמִשְׁפָּחָהּ, כִּי כָל שְׂאֵר הַקְּרוֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפָּחָתוֹ אֲשֶׁר הוּא יוֹרֵשׁ נִחְלָה גִּיעַ מִמֶּנּוּ תּוֹשֵׁלֶת. וְהָיָה נוֹהֲגִים לִשְׂאֵל אֶשֶׁת הַמֵּת הָאֵח אוֹ הָאָב אוֹ הַקְּרוֹב מִן הַמִּשְׁפָּחָה. וְלֹא יִדְעוּ אִם הָיָה הַמִּנְהָג קְדָמוֹן לִפְנֵי יְהוּדָה. וּבִכְרִיאִית רַבָּה (פ"ה ה') אָמַר כִּי יְהוּדָה הִתְחִיל בְּמִצְוַת יָבוֹם תַּחֲלָה, כִּי כֹאֲשֶׁר קָבַל הַסּוּר מֵאֲבוֹתָיו נִדְרָדוּ לְהִקָּים אוֹתוֹ. וְכֹאֲשֶׁר בָּאתָה הַתּוֹרָה וְאִסְרָה אֶשֶׁת קָצַת הַקְּרוֹבִים, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתִּיר אֶסּוּר אֶשֶׁת הָאֵח מִפְּנֵי הַיָּבוֹם, וְלֹא רָצָה שִׁדְּחָה מִפְּנֵי אֶסּוּר אֶשֶׁת אָחִי הָאָב וְהֵבֵן וְזוֹלָתָם, כִּי בָּאָה הַרְגֵּל הַדָּבָר וְתוֹשֵׁלֶת קְרוֹבָה וְלֹא בָהֶם, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי:

וְהָיָה נִחְשָׁב לְאִכְזָרִיּוּת גְּדוֹלָה בָּאָה כֹּאֲשֶׁר לֹא יִחַפֵּץ לִיְבֹם, וְקוֹרְאִים אוֹתוֹ בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל (דְּבָרִים כ"ה ז') כִּי עָתָה חֲלוּץ מִמֶּה,

(ז) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה'. לֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב פֶּשְׁעוֹ כֹּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּאָחִיו, אָבִל אָמַר כִּי בִּחְטָאוֹ מֵת, לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא הָיָה זֶה בְּעֵנֶשׁ יְהוּדָה עַל מַכִּינֵת יוֹסֵף, כִּי הִנְחִילָה עֲמֻנָה עַל הַמַּכִּינָה, וְלֹא הָיָה בְּבֵית הָאָבוֹת שְׁכוֹל וְזוֹלָתִי זֶה שֶׁהָיָה רַע בְּעֵינֵי הַשֵּׁם, כִּי זָרַע צַדִּיקִים יִכְרֹךְ וְעַל כֵּן הָיָה יִצְקָב מִתְאַבֵּל עַל בְּנֵי יָמִים רַבִּים וְיִמָּאֵן לְהַתְנַחֵם, שֶׁהָיָה הַדָּבָר בְּעֵינָיו עֵנֶשׁ גְּדוֹל לוֹ מִלְּבַד אֲהַבְתּוֹ אוֹתוֹ:

(ח-ט) וַיְבִיב אֹתָהּ וַהֲקֵם זָרַע לְאַחִיךָ. הֵבֵן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת, לְשׁוֹן רִשְׁ"י. וְאֵין זֶה אֲמָת, כִּי בְּמִצְוַת הַתּוֹרָה נֶאֱמַר גַּם כֵּן (דְּבָרִים כ"ה ו') יָקוֹם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין הַיָּבוֹם מִצְוָה לְקַרֵּא לְבָנוֹ כְּשֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאָמַר בְּבוּעוֹ וְגַם אֵת רוּחַ הַמַּאֲבִיָּה אֶשֶׁת מִחֲלוּץ קִנִּיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהִקָּים שֵׁם הַמֵּת עַל נִחְלָתוֹ וְלֹא יִכְרַת שֵׁם הַמֵּת מִעַם אָחִיו וּמִשְׁעַר מִקוֹמוֹ וּמִקְרָאָנָה אוֹתוֹ עוֹבֵד לֹא מִחֲלוּץ (רות ד' י'):

וְעוֹד, שֶׁאָמַר: וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזָּרַע, וְהָיָה הַרְגֵּל אֲשֶׁר תָּבֵא עָלָיו עַד כִּי הִשְׁחִית זָרַעוֹ מִפְּנֵיהָ אִם יִקְרָא שֵׁם בְּנֵי כְּשֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְרַב בְּנֵי אָדָם מִתְאַוִּים לְעֲשׂוֹת כֵּן. וְלֹא אָמַר הַכְּתוּב "וַיֹּאמֶר אוֹנָן" אָבִל אָמַר:

יב ויסגיא יומא ומתת בת שוע אתת יהודה
ואתנחם יהודה וסליק על גזזי ענה הוא
וחירה רחמה עדלמאה לתמנת:

(יב) וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחַם
יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הָעֶדְלָמִי
תַּמְנָתָה:

כס"י וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ • וַיַּעַל תַּמְנָתָה לַעֲמֹד עַל גִּזְזֵי צֹאנוֹ. רמב"ן

יג ואתחנא לתמר למימר הא חמויף סלק
לתמנת למיגז ענה:

(יג) וַיִּגְדַּל לְתִמְרָה לְאֹמֶר הִנֵּה חֲמוּיָה עֲלָה תַּמְנָתָה לָגֹז צֹאנוֹ:

כס"י וַעֲלָה תַּמְנָתָה • וּבְשִׁמְשׁוֹן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּרְדַּ שְׁמִשׁוֹן וְגו'", תַּמְנָתָה בְּשִׁפּוּעַ הָהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת: עולין
לָה מִכָּאן, וְיוֹרְדִין לָה מִכָּאן.

יד ונאעדיאת לבושי ארמלותה מנה
ואתפסיאת בעיפא ואתקנת ויתיבת בפרשות
ענין די על ארץ תמנת ארי חזת ארי רבא
שלה והיא לא אתיחיבת לה לאנתו:

(יד) וַתִּסֵּר בְּגָדֶיהָ אֶלְמְנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּבְשֵׁף וַתַּתְּעֶלָּהּ
וַתִּשָּׁב בַּפֶּתַח עֵינִים אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תַּמְנָתָה כִּי רָאֹתָהּ
כִּי־גָדַל שָׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לָהּ לְאִשָּׁה:

כס"י וַתַּתְּעֶלָּהּ • כִּסְתָהּ פָּנֶיהָ שְׁלֵא יִכִּיר בָּהּ. וַתִּשָּׁב בַּפֶּתַח עֵינֶיהָ • בַּפֶּתִיחַת עֵינֶיהָ, בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים שָׁעַל דֶּרֶךְ
תַּמְנָתָה. וּרְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: (סוטה י) בַּפֶּתַחוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם אָבִינוּ, שְׁפָל עֵינַיִם מִצַּפּוֹת לְרֹאוֹתָיו. כִּי רָאֹתָהּ כִּי־גָדַל שָׁלָה
וְגו' • לְפִיכָף הַפְקִירָה עֲצָמָה אֲצֵל יְהוּדָה, שֶׁהִיְתָה מִתְאַוָּה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בָנִים.

טו ונחזאה יהודה ונחשבה כנפקת ברא ארי
כסיאת אפהא:

(טו) וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ:

כס"י וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה • לִפִּי שְׁיוּשְׁבַת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים. כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ • וְלֹא יָכַל לְרֹאוֹתָהּ וּלְהַפְקִירָהּ. וּמִדְרָשׁ
רְבוּתֵינוּ: "כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ", כְּשֶׁהִיְתָה בְּבֵית חֲמִיָּה הִיְתָה צְנוּעָה, לְפִיכָף לֹא חֲשָׁדָה. רמב"ן

טז ויסטא לותה לארחא ואמר הכי קצן
איעול לותיף ארי לא ידע ארי כלתה היא
ואמרת מה תתן לי ארי תיעול לותי:

(טז) וַיֵּט אֱלִיָּה אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבְהִנָּא אָבוּא אֵלַיָּךְ כִּי
לֹא יָדַע כִּי כָלְתָו הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תִּתֶּנִּי לִּי כִּי תָבוּא
אֵלַי:

כס"י וַיֵּט אֱלִיָּה אֶל־הַדֶּרֶךְ • מִדְרָךְ שֶׁהָיָה בָּהּ נֹטָה אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִיא בָּהּ, וּבִלְשׁוֹן לַע"ז דְּשִׁטְרוֹנִי"ר. הִבְהִנָּא •
הִכֵּנִי עֲצָמָךְ וְדַעַתָּךְ לִכְךָ. כָּל לִשׁוֹן 'הִבְהִי' לִשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא, חוץ מִמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְתַרְגָּמוֹ בִּלְשׁוֹן נְתִינָה, וְאִם אוֹתָן
שֶׁל הַזְמָנָה קְרוּבִים לְלִשׁוֹן נְתִינָה הֵם.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כסא מרמי קרת לקרא לעברי דרך וגו', ואמר
כי כסתה פניה ולא הכירה. אכל מדרש
רבותינו "שכסתה פניה בבית חמיה" לומר
שהצניעה עצמה ממנו בביתו ולא ראה פניה
מעולם ואיך יכירנה:

והנכון בעיני עור לפי הפשט שיאמר שחשבה
לזונה בעבור שתכסה הפנים, כי אחרי
כן אמר כי לא ידע כי כלתו הוא, והשעם,
כי דרך הזונה לשבת בפתח עינים מעלפת
הצעיף, מכסה קצת השער וקצת הפנים,
ומשקרת בעינים ושפתים ומגלה הגרון
והצואר, כי בעבור שחשבו פניה ותאמר לו
ותחזק בו ונשקה לו תכסה קצת הפנים.
ועוד, כי הקדשות היושבות על דרך בעבור
שתזננה גם עם הקרובים יכסו פניהם, וכן

(יב) וַיַּעַל עַל גִּזְזֵי צֹאנוֹ. הִנֵּה עוֹלָה שָׁם
תָּמִיד לְהַתְנַחֵם שְׂשִׁים לְבוֹ בְּצֹאן וְלִשְׁכַּח
רְשׁוֹ, וְהוֹגֵד לְתִמְרָה כִּי הוּא עוֹלָה שָׁם בְּכָל
יוֹם תָּמִיד, וְאָרְכָה לוֹ בְּאַחַד הַיָּמִים. אוֹ שֶׁהָיָה
יְהוּדָה גָּדוֹל בְּאֶרֶץ, וְהָיָה מִתְקַבְּצִים לוֹ שָׁם
לַעֲשׂוֹת מִשְׁתָּה בַּעַת הַגָּזָה כְּמִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ,
וְהָיָה הַעֲנִיִּים הוֹלְכִים שָׁם, וְהוֹגֵד לָה טָרָם
עֲלוֹתָיו:

(טו) וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה. לִפִּי שְׁיוּשְׁבַת בְּפִרְשַׁת
דְּרָכִים, כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ וְלֹא יָכַל
לְרֹאוֹתָהּ. וּמִדְרָשׁ רְבוּתֵינוּ, כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ,
כְּשֶׁהִיְתָה בְּבֵיתוֹ הִיְתָה צְנוּעָה לְפִיכָף לֹא
חֲשָׁדָה, לִשׁוֹן רִש"י. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל הָרֵב יִתְכַּן,
כִּי דֶרֶךְ הַזְוָנָה לִישָׁב בַּפֶּתַח עֵינִים, קְדַחְתִּיב
(מִשְׁלֵי ט' י"ד-ט"ו) וְיִשְׁכָּה לַפֶּתַח בֵּיתָה עַל

חֲזָקָה. וְעוֹד, כִּי בִהְיוֹתוֹ מְקַפִּיד עַל זְנוּנִיָּה
לְחִיב אוֹתָהּ שָׂרְפָה נִרְאָה שֶׁהָיָה חֲפֵץ בָּהּ
לְהִיטָהּ בְּבֵיתוֹ. וְנִחוּךְ הוּא שְׁמַע יְהוּדָה
כִּי בָנָיו חֲטָאוּ וְיִשְׁלַחם בְּיָד פֶּשַׁעַם וְאֵין לְתִמְרָה
בָּהֶם חֲטָא:

והנכון בעיני שיהיה שלה ראוי ליבם, אבל
לא רצה אביו שייבם אותה ועודנו
נער פן יחטא בה כאחיו אשר מתו בנעוריהם,
כי נערים היו, אין לאחד מהם שמים עשרה
שנה, וכאשר יגדל וישמע למוסר אביו אז
יתננה לו לאשה. וכאשר המתנה ימים רבים
וראתה כי גדל שלה בעיניה, והוא עודנו נער
לאביו כי אין לו עשר שנים והיה ממתיך לו
עוד, אז מהרה תמר ברכ תאונה להוליד
מזרע הקדש ופשתה הפעשה הזה:

(יז) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי-עֲזִים מִן-הָצֹאן וְהֵאמֶר
אִם-תִּתֶנּוּ עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ:
כז"י • עֶרְבוֹן • מִשְׁכוֹן.

(יח) וַיֹּאמֶר מֶה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶן-לְךָ וְהֵאמֶר חֲתָמְךָ
וּפְתִילְךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן-לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתֵּהָר
לוֹ:
כז"י • חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ • 'עֲזָקְתָּךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ' טַבַּעַת שְׁאֵתָה חֹתֶם בָּהּ, וְשִׁמְלָתְךָ שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶה בָּהּ. וַתֵּהָר לוֹ • גְּבוּרִים
כִּיּוֹצֵא בּוֹ, צְדִיקִים כִּיּוֹצֵא בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 331)

טַבַּעַת שְׁאֵתָה חֹתֶם בָּהּ וְשִׁמְלָתְךָ שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶה בָּהּ (רש"י לח, יח) תָּמַר רַצְתָּה לְהַבְטִיחַ שִׁיְהוּדָה יַעֲמִיד בְּדַבּוּרָו. לָכֵן לֹא בִקְשָׁה
מִמֶּנּוּ טַבַּעַת וְשִׁמְלָה סֶתֶם, שֶׁהֵם חֲפָצִים נְפֻצִים, אֲלָא אֵת חֹתְמוֹ הַמְּיֻחָד וְאֵת בְּגָדוֹ הַמְּיֻחָד (שְׁלֵבֶשׁ לְאוֹת חֲשִׁיבוֹת) - "שְׁאֵתָה
חֹתֶם בָּהּ . . שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶה בָּהּ". רמב"ן

(יט) וַתִּקֶּם וַתִּלְךְ וַתִּסֵּר צַעֲיָפָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֶיהָ
אֶלְמְנוּתָהּ:
יט וְקָמָה וְאָזְלָה וְאֶעֱדִיאת עֵיפָה מִנָּה
וּלְבִישָׁתָה לְבוּשֵׁי אֶרְמְלוּתָהּ:

(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רַעְהוּ הָעֶדְלָמִי
לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ:
כ וְשִׁלַּח יְהוָה אֶת-גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רַעְהוּ הָעֶדְלָמִי
לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ:

(כא) וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנָשֵׁי מְקֻמָּהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדָּשָׁה הוּא
בְּעֵינֵינוּ עַל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הִיְתָה בִּזְוָה קִדְּשָׁה:
כז"י • הִקְדָּשָׁה • מְקַדְּשֵׁת וּמְזַמֶּנֶת לְזִנּוּת.
כא וְשִׁאֵל אֶת-אֲנָשֵׁי מְקֻמָּהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדָּשָׁה הוּא
בְּעֵינֵינוּ עַל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הִיְתָה בִּזְוָה קִדְּשָׁה:

(כב) וַיֵּשֶׁב אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיָּה וְגַם אֲנָשֵׁי
הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיְתָה בִּזְוָה קִדְּשָׁה:
כב וַיֵּשֶׁב אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיָּה וְגַם אֲנָשֵׁי
הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיְתָה בִּזְוָה קִדְּשָׁה:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיָ לְבוֹז הַנָּה שְׁלַחְתִּי
הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצָּאָתָהּ:
כג וַיֹּאמֶר יְהוָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיָ לְבוֹז הַנָּה שְׁלַחְתִּי
הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצָּאָתָהּ:

כז"י • תִּקַּח-לָהּ • יְהִיָּה שְׁלָהּ מִה שִׁבִּידָהּ. פֶּן נִהְיָ לְבוֹז • אִם תִּבְקָשְׁנָה עוֹד יִתְפָּרֵס הַדָּבָר וַיְהִיָּה גָּנָא, כִּי מֶה
עָלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד לְאַמַּת דְּבָרִי. הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה • לִפִּי שְׂרָמָה יְהוָה אֵת אֲבִיו בְּגָדֵי עֲזִים שֶׁהִטְבִּיל כְּתָנָת
יוֹסֵף בְּדָמּוֹ, רְמוּזָה גַם אוֹתוֹ בְּגָדֵי עֲזִים (כ"ד).

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

חֲלִילָה שִׁקִּים יְהוָה מִצִּנּוֹת צִיצִית וַיִּזְלַל בּוֹ
לְתַת אוֹתוֹ בְּזִמָּה:

וְאוֹלֵי הֵיךְ בִּידוֹ סוֹדֵר קִטָּן אֲשֶׁר יַעֲטֹף בּוֹ
קֶצֶת הָרֹאשׁ לִפְעָמִים. וַיִּקְרָא פְתִיל
בַּעֲבוּר שֶׁהוּא קָצֵר כְּפִתִּיל, וְהוּא תְּרָגוּם
שׁוֹשִׁיפָּא, וְלֹא תִמְצָא לְאַנְקְלוּס בְּכָל שְׁמֵלָה
שִׁבְחוּרָה שִׁיתְרָגֵם אוֹתָהּ שׁוֹשִׁיפָּא, אֲכָל לְשׁוֹן
כְּסוֹת וּמִלְבוּשׁ תְּרָגוּם בְּכָלֶם, מִלְּבָד וּפְרָשׁוֹ
הַשְׁמֵלָה (דְּבָרִים כ"ב י"ז) שְׁאוּמֵר בּוֹ וַיִּפְרָשׁוּן

לְקָשׁוּט קְרוֹצוֹתֶיהָ וְלִהְיוֹתָן מִתַּחַת הַשִּׁבְכָה
נִרְאִין וְאִינֵן נִרְאִין, וְלִכְךָ טְהוּרָה מִכְּלוּם:

(יח) חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ. עֲזָקְתָּךְ וְשׁוֹשִׁיפָךְ, טַבַּעַת
שְׁאֵתָה חֹתֶם בָּהּ, וְשִׁמְלָתְךָ שְׁאֵתָה
מִתְּכֶסֶה בָּהּ, לְשׁוֹן רִש"י. וְאִינֵנוּ נִכּוֹן שִׁיתֵּן
שְׁמֵלָתוֹ וְלִכְךָ עָרֶם מִקְּנָה. וְאִין תִּקְרָא הַשְׁמֵלָה
פְתִיל. וְאִיךְ יֹאמֶר הַכְּתוּב (בְּפִסּוֹק כ"ה)
"וְהַפְתִּילִים" בְּלִשׁוֹן רַבִּים. וְאִם תֹּאמַר כִּי עַל
שֵׁם פְתִילִי הַצִּיצִית תִּקְרָא הַשְׁמֵלָה פְתִיל,

יַעֲשׂוּ הַקְדָּשִׁים גַּם הַיּוֹם בְּאַרְצוֹתֶם, וּבְשׁוּבָם
לְעִיר לֹא נִזְדַּעַו:

וְשִׁנְיָנוּ (פְּלִים כ"ד ט"ז) שֶׁלֵּשׁ שְׂבָכוֹת הֵן
שֶׁל יִלְדָה טְמֵאָה מִדָּרֶס, וְשֶׁל זִקְנָה
טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת, וְשֶׁל יוֹצֵאת חוּץ טְהוּרָה
מִכְּלוּם. "יוֹצֵאת חוּץ" הִיא הַזִּנָּה, נִפְקֶת
בְּרָא, וְנוֹתֶנֶת שְׂבָכָה עַל קֶצֶת הָרֹאשׁ, לֹא
שֶׁתִּשְׁכַּב עָלֶיהָ וְתִהְיֶה טְמֵאָה מִדָּרֶס, וְלֹא
לְכַסּוֹת בָּהּ רֹאשָׁה וְתִטְמָא טְמֵא מֵת, אֲבָל

כד וְהָיָה בְּתַלְתּוֹת יִרְחָא וְאַתְחָנָא לַיהוּדָה
לְמִימַר זַיְנָא תִּמְרָא בְּלִתָּךְ וְאַף הָא מַעֲדָא
לְזִנוּתָא וְאַמַּר יְהוּדָה אֶפְקִידָא וְתַתְּלִיךְ:

(כד) וְהָיָה בְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּגֶד לַיהוּדָה לְאֹמֶר זִנְתָּה
תִּמְרָא בְּלִתָּךְ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאָהּ
וְתִשְׁרָף:

כז"י" בְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים • (נדה כג) רָבוּ שָׁל רֹאשׁוֹן וְרָבוּ שָׁל אַחֲרוֹן וְאַמְצָעִי שָׁלֵם, וּלְשׁוֹן "בְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים", כְּהַשְׁתַּלֵּשׁ
הַחֳדָשִׁים, כְּמוֹ: (אסתר ט) "וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת", "מִשְׁלַח יָדָם", וְכֵן תִּרְגֵּם אוֹנֵקְלוֹס: 'בְּתַלְתּוֹת יִרְחָא'. הָרָה לְזִנוּנִים •
שֵׁם דְּבָר: מַעֲבָרָת, כְּמוֹ "אִשָּׁה הָרָה", וְכְמוֹ: "בָּרָה בַּחֲמָה". וְתִשְׁרָף • אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׁאָה מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר:
בְּתוֹ שָׁל שֵׁם הָיְתָה, שֶׁהוּא כֹהֵן, לְפִיכָךְ דְּנוּהָ בְּשִׂרְפָּה. רמב"ן

כה הָיָה מִתְּפָקָא וְהָיָה שְׁלֵחַת לְחֻמּוּהָ
לְמִימַר לְגַבְרָא דִּי אֵלִין דִּילָהּ מִנָּה אָנָּא
מַעֲדָא וְאַמְרַת אֶשְׁתַּמּוּדַע כְּעַן לְמֵן עֲזָקְתָּא
וְשׁוֹשְׁפָא וְחוּטְרָא הָאֵלִין:

(כה) הָיָה מוֹצֵאת וְהָיָה שְׁלֵחָה אֶל-חַמִּיָּה לְאֹמֶר לְאִישׁ
אֲשֶׁר-אֵלֶּה לֹא אֲנֹכִי הָרָה וְתֹאמַר הַכֶּרְנָא לְמִי הַחֲתָמַת
וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה:

כז"י" הָיָה מוֹצֵאת • לִישְׁרָף. וְהָיָה שְׁלֵחָה אֶל-חַמִּיָּה • לֹא רָצְתָה לְהַלְבִּין פָּנָיו וְלומר: 'מִמָּךְ אֲנִי מַעֲבָרָת', אֵלֶּה
"לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ", אָמְרָה: 'אִם יוֹדָה מַעֲצֹמוֹ, יוֹדָה, וְאִם לֹא, יִשְׁרְפוּנִי וְאֵל אֲלִבִּין פָּנָיו'. מִכָּאן אָמְרוּ: עוֹחַ
לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּפְלֹוּהוּ לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ וְאֵל יִלְבִּין פָּנָיו חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים. הַכֶּרְנָא • אֵין 'נָא' אֵלֶּה לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: 'הַכֶּרְנָא
בוֹרָאךְ וְאֵל תֹּאבֵד שְׁלֵשׁ נַפְשוֹת'.

כו וַיִּכְרֶי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיָּהּ
לְשִׁלָּה בְנִי וְלֹא-יִסְפֶּה עוֹד לְדַעְתָּהּ:

(כו) וַיִּכְרֶי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיָּהּ
לְשִׁלָּה בְנִי וְלֹא-יִסְפֶּה עוֹד לְדַעְתָּהּ:

כז"י" צִדְקָה • בְּדַבְרֶיהָ. מִמֶּנִּי • הָיָה מַעֲבָרָת. וְרַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָה דְרָשׁוּ שֶׁיִּצְאָה בַת קוֹל וְאָמְרָה: 'מִמֶּנִּי וּמֵאִתִּי
יִצְאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי שֶׁהָיְתָה צְנוּעָה בְּבֵית חַמִּיָּה, גְּזוּרְתִּי שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנָּה מְלָכִים, וּמִשְׁכַּט יְהוּדָה גְּזוּרְתִּי לְהַעֲמִיד מְלָכִים
בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיָּהּ • כִּי בְדִין עֲשֵׂתָה עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְּתִיָּהּ לְשִׁלָּה בְנִי. וְלֹא-יִסְפֶּה עוֹד • יֵשׁ אוֹמְרִים:
'לֹא הוֹסִיף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'לֹא פָסַק', וְחֲבֵרוֹ גַּבִּי אֶלְדָּד וּמִידָד: "וְלֹא יִסְפוּ", וּמִתְרַגְּמִין: 'וְלֹא פָסְקוּ'. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הָיְתָה מִיַּעֲדָתָא לְשִׁלָּה בְנוֹ וְהָיָה לָהֶם כְּאִשְׁתִּי
אִישׁ בְּנִימּוּסִיָּה:

(כו) צִדְקָה מִמֶּנִּי. צִדְקָה, בְּדַבְרֶיהָ. מִמֶּנִּי,
הָיָה מַעֲבָרָת. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (סוֹטָה י'):
שֶׁיִּצְאָה בַת קוֹל וְאָמְרָה מִמֶּנִּי וּמֵאִתִּי יִצְאוּ
הַדְּבָרִים, לְשׁוֹן רִשׁ". וְהַנִּכּוֹן שֶׁהוּא כְּמוֹ
צִדִּיקִים וְטַבִּים מִמֶּנִּי (מ"א ב' ל"ב), וַיֹּאמֶר
אֵל דָּוִד צִדִּיק אַתָּה מִמֶּנִּי כִּי אַתָּה גְּמַלְתָּנִי
הַטּוֹבָה וְאַנִּי גְּמַלְתִּיךָ הַרְעָה (ש"א כ"ד י"ח),
צִדְקָה בְּמַעֲשֵׂיָּהּ יוֹתֵר מִמֶּנִּי, כִּי הָיָה הַצִּדִּיקָתָא
וְאַנִּי הַחוּטָא אֵלֶיָּהּ שְׁלֵא נִתְּתִיָּהּ לְשִׁלָּה בְנִי.
וְהַטַּעַם כִּי שְׁלָה הוּא הַיָּבָם וְאִם לֹא יִחַפֵּץ
לְקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ, אֲבִיו הוּא הַגּוֹאֵל אַחֲרָיו,
כְּאִשְׁרֵי פְרֻשְׁתִּי לְמַעַלָּה (בְּפִסּוֹק ח') בְּדִין
הַיָּבָם:

וְלֹא יִסְפֶּה עוֹד לְדַעְתָּהּ. אַחֲרֵי שֶׁהָיָה גֵרַע
לְבָנָיו לֹא רָצָה לְהִיטֵעַ עִמָּה עוֹד אֶף עַל
פִּי שֶׁהָיָה בְּרָצוֹנוֹ, כִּי אֵינָהּ אֲסוּרָה עָלָיו וְהָיְתָה
אֲשֶׁתוֹ כְּמִשְׁפַּט הַיָּבָם. וְהָ טַעַם הָאוֹמֶר
(סוֹטָה י'): לֹא פָסַק, כְּתִיב הֵכָא וְלֹא יִסְפֶּה,
וְכִתִּיב הֵתָם (דְּבָרִים ה' י"ט) קוֹל גְּדוֹל וְלֹא
יִסְפֶּה:

בַּת כֹּהֵן שׁוֹמֵרָת זָכָם שְׁזִנְתָּה אֵינָה בְּמִיתָה
כָּלֵל, וּבִין בַּת יִשְׂרָאֵל וּבִין בַּת כֹּהֵן אֵינָה
אֵלֶּה בְּלֹא גִרְדָּא. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה הַיָּבָם
נֹחֵג בְּבִנֵּי נַח, וְהָיָה לָהֶם כָּלֵל אֲשֶׁת אִישׁ,
וְאַזְהָרָה שְׁלָהֶם זֶה הָיָה מִיתָתָם (שם נ"ח:),
וְהָלָא הֵם אוֹמְרִים (ב"ר פ"ה ה') שֶׁהָיְתָה
הַתְּחִיל בְּמַצּוֹת יָבוֹם תְּחִלָּה, וְכֵן בְּגִמְרָא
סַנְהֶדְרִין (נ"ז:): מוֹכִיחִים שְׂאִין זְכָמָה בְּבִנֵּי נַח
חֲתִיב כָּלֵל:

וְנִרְאָה לִי שֶׁהָיָה יְהוּדָה קָצִין שׁוֹטֵר וּמוֹשֵׁל
בְּאַרְץ, וְהַכֵּלָה אֲשֶׁר תּוֹנֶה עָלָיו אֵינָהּ
נְדוּנִית כְּמִשְׁפַּט שְׂאֵר הָאֲנָשִׁים, אֶף כְּמִכְנָה
אֶת הַמְּלָכוֹת, וְעַל כֵּן כְּתוּב וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
הוֹצִיאָהּ וְתִשְׁרָף, כִּי בָּאוּ לְפָנָיו לַעֲשׂוֹת כֹּה
כָּל אֲשֶׁר יִצְוֶה, וְהוּא חָזַב אוֹתָהּ מִיתָה
לְמַעַלַת הַמְּלָכוֹת, וְשִׁפְט אוֹתָהּ כְּמַחֲלָלָת אֶת
אֲבִיהָ לְכַבּוֹד כְּהִנָּתוֹ, לֹא שֶׁהָיָה דִּין הַדִּיּוּטוֹת
כֵּן:

וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט יִתְכַּן שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטָם כְּהוֹגֵג
הַיָּם בְּמִקְצַת אֲרָצוֹת סָפְרָה שֶׁהָאִשָּׁה אֲשֶׁר
תּוֹנֶה תַּחַת אִשָּׁה מוֹסְרִין אוֹתָהּ לְכַעֲלָה וְהוּא
דֵּן אוֹתָהּ לְמִיתָה אוֹ לְחַיִּים כְּרָצוֹנוֹ, וְהָיָה

שׁוֹשִׁיפָא, לְפִי שֶׁהוּא הַסּוֹדֵר הַיָּדוּעַ בְּתַלְמוּד
(כְּתוּבוֹת י'). שִׁנְדְּעוּ בּוֹ הַתּוֹלִים, וְכֵן תִּרְגֵּם
יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיָּאל (יִשְׁעִיָּה ג' כ"ב) הַמַּעֲטָפוֹת
"שׁוֹשִׁיפָא", שֶׁהֵם סוֹדֵרִים קִטְנִים יַעֲטֹפוּ בָהֶם
הָרֹאשׁ וַיִּפְרְשׁוּ אוֹתָם הַנִּכְבָּדִים עַל הַמַּגְבָּעוֹת
וְהַפָּאִרִים אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם, וְהָ הַמַּגְבָּה עוֹדְנָה
הַיּוֹם בְּאַרְצוֹת הַמִּזְרָח:

וַיִּתְכַּן עוֹד כִּי הָיָה לַיהוּדָה חוֹתָם כְּצוֹרֶת
אֲרִיָּה אוֹ צוֹרֶה אַחֲרֵת יְדוּעָה כְּמוֹשְׁלִים,
וְהָיָה בְּיָדוֹ פְּתִילִים שֶׁבָּהֶם כְּצוֹרֶה הָיָה לְצִיר
כֹּה. וְהַמַּטָּה הָיָה בְּיָדוֹ כְּמִשְׁפַּט שְׁלִיט וְנוֹגֵשׁ,
כְּעִנְיָן שֶׁכְּתוּב (וַיִּחְזָקֵאל י"ט י"ד) מִטָּה עוֹ
שָׁבֵט לְמִשׁוֹל, וְכְתִיב (לְהֵלֵךְ מ"ט י') לֹא יִסּוֹר
שָׁבֵט מִיְהוּדָה, וְאֵלֶּה נִתְּן בְּיָדָהּ:

(כד) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאָהּ וְתִשְׁרָף. אָמַר
אֶפְרַיִם מִקְשָׁאָה תַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר
מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, תִּמְרָא בְּתוֹ שֶׁל שֵׁם הָיְתָה
שֶׁהוּא כֹהֵן לְפִיכָךְ דְּנוּהָ בְּשִׂרְפָּה (ב"ר פ"ה
י'). זֶה כְּתִיב רִשׁ"י וְלֹא פִרְשׁוּ. וְאַנִּי לֹא יִדְעִיתִי
הַדִּין הַזֶּה, שֶׁבַת כֹּהֵן אֵינָה חֲתִיב שִׂרְפָּה אֵלֶּה
בְּנוֹתָ עִם זֶקֶת הַבַּעַל, אֲרוּסָה אוֹ נִשְׁוּאָה,
כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּגִמְרָא בְּסַנְהֶדְרִין (נ"א:), אֲבָל

(כו) וַיְהִי בַעֲת לְדִתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָהּ:

כַּוְנָהּ בַּעֲדֵן דְּמִילְדָה וְהָא תִּיּוּמִין
בְּמַעֲהָ:

הש"י בַּעֲת לְדִתָּהּ • וּבִרְבֵּקָה הוּא אוֹמֵר: "וַיִּמְלֹאוּ יָמֶיהָ לְלֶדֶת", לְהֵלֵךְ לְמֵלָאִים, וְכֵּן לְחֹסְרִים. וְהִנֵּה תְאוֹמִים • מֵלָא, וְלֵהֵלֵךְ: "תּוֹמִים", חֹסֵר. לְפִי שֶׁהָאֶחָד רָשָׁע, אֲבָל אֵלּוּ שְׁנֵיהֶם צְדִיקִים.

כַּוְנָהּ בְּמִילְדָה וְהִבּ יָדָא וְנִסִּיבַת חִתָּא
וְקִטְרַת עַל יָדָהּ זְהוּרִיתָא לְמִימַר דִּין נָפֶק
קְדָמָה:

(כח) וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן יָד וַתִּקַּח הַמִּילָדָת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדָהּ
שְׁנֵי לְאֹמֶר זֶה יֵצֵא רֹאשָׁנָה:

הש"י וַיִּתֵּן יָדָהּ • הוֹצִיא הָאֶחָד יָדוֹ לְחוּץ, וְלֹאֲחֵר שֶׁקְשָׁרָה עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי, הִחֲזִירָהּ.

כַּוְנָהּ בְּדִ אֲתִיב יָדָהּ וְהָא נָפֶק אַחוּהִי
וְאִמְרַת מַה תִּקּוֹף סִגִּי עַלְךָ לְמִתְקַן וְקָרָא
שְׁמָה פֶּרֶץ:

(כט) וַיְהִי בְּמִשִּׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וְהָאֵמֶר מַה־פֶּרֶצָתָ
עַל־יָד פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ:

הש"י פֶּרֶצָתָ • חֲזָקָת עַל־יָד חֲזָק. רַמְבַּ"ן

לְוִיכֵר בֵּן נָפֶק אַחוּהִי דִי עַל יָדָהּ זְהוּרִיתָא
וְקָרָא שְׁמָה זָרַח:

(ל) וְאַחֵר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח:

הש"י אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי • אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת כָּאֵן כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת חֲרָמִים שְׁמַעַל עֵכָן שְׂיָצֵא מִמֶּנּוּ, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים: כְּנֶגֶד ד' דְּבָרִים שְׁלֵקַח: אֲדַרְתָּ שְׁנֵעַר, וְשִׁתִּי חֲתִיכוֹת כֶּסֶף שֶׁל מְאִתִּים שְׁקָלִים וְלִשׁוֹן זָהָב (ב"ב). וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח • עַל שֵׁם זְרִיחַת מְרָאִית הַשְּׁנִי.

♦ יום חמישי י"ט כסלו ♦

א וַיּוֹסֶף אֶתְחַת לְמַצְרַיִם וַיִּבְנֶה פּוֹטִיפֹר רֶבֶךָ
דְּפָרְעָה רַב קְטוֹלָיָא גִבֹּר מַצְרָאָה מִיָּדָא
דְּעִרְבָאִי דִי אַחֲתוּהִי לְתַמָּן:

לט (א) וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפֹר סֵרִים פְּרָעָה
שֶׁר הַטְּבָחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ
שְׁמָה:

הש"י וַיּוֹסֶף הוֹרֵד • חוּזַר לַעֲנִין רֹאשׁוֹן, אֲלֹא שֶׁהִפְסִיק בּוֹ כְּדִי לְסַמֵּךְ יְרִידָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְמַכִּירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לומר לך שֶׁבִשְׁבִּיל הוֹרִידוּהוּ מִגְדָּלוֹ. וְעוֹד, כְּדִי לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפֹר לְמַעֲשֵׂה תָמָר, לומר לך, מַה זֶּה לְשֵׁם שְׁמִים, אִם זֶה לְשֵׁם שְׁמִים, שְׂרָאָתָהּ בְּאַצְטְרוּלוֹגִין שֶׁלָּהּ שַׁעֲתִידָה לְהַעֲמִיד בָּנִים מִמֶּנּוּ, וְאִינָהּ יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבֶּתָּהּ.

ב כַּוְנָהּ מִימְרָא דִּלִּי בְּסַעֲדָה דִּיּוֹסֶף וְהִנֵּה גִבֹּר
מַצְלַח וְהִנֵּה בְּבִית רְבוּנָה מַצְרָאָה:

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו
הַמִּצְרִי:

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוּרוֹת בִּלְזוּס, אַבְרָמֹוֹבִיץ

הוּא הַבְּכוֹר וְחִמָּה גְּדוּלָּה מִן הַלְכָּנָה, לֹא קִשְׁיָא דְּהָא כְּתִיב וַיִּתֵּן יָד וְכִתְּבִים וְאַחֵר יֵצֵא אַחֲרָיו. וְהִנֵּה לְדַעֲתָם הָיָה שֵׁם הַלְכָּנָה לְפָרֶץ מִפְּנֵי מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְהָיָה תְאוֹמִים כִּי הַלְכָּנָה מְתַאֲמֶת בְּחִמָּה, וְהִנֵּה פֶּרֶץ תְּאוֹם לְזָרַח הַנּוֹתֵן יָד, וְהוּא בְּכוֹר בְּכַח עַלְיוֹן, כְּמוֹ שְׁאֵמֶר (תְּהִלִּים פ"ט כ"ח) אִם אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנָהוּ. וְזֶהוּ מֵאֲמָרָם (ר"ה כ"ה). בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ דָּוִד קִלְף יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִם. וְהַמַּשְׁפִּיל יְבִין:

וְאֵמֶר, עַל־יָד, כִּי הָיָה הַגִּדֵּר עַלְיוֹ וְהוּא כְּלוֹא בְּחוּכּוֹ, כְּלוֹמֵר מַה פֶּרֶצָתָ עַל־יָד פֶּרֶץ גְּדוֹל בְּגִדְרָא וְיָצֵאתָ מִמֶּנּוּ. וְרַבִּי אֲבָרְהָם אָמַר, מַה פֶּרֶצָתָ כְּאֵדָם הַפּוֹרֵץ גִּדֵּר וְיָצֵא מִמֶּנּוּ, וְהִנֵּה יֵשׁ עַל־יָד מִשְׁפָּט זֶה הַפֶּרֶץ. וְאִין בְּזָה טַעַם:

וּבְמִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי נְחוּמָא בֶּן הַקָּנָה (סְפָר הַבְּהִיר קצ"ו) זִכִּיר סוּד בְּשֵׁם אֵלֶּה הַיְלֻדִים. אָמְרוּ אֲקָרִי זָרַח עַל שֵׁם הַחִמָּה שֶׁהָיָה זֹרֶמֶת תְּמִיד, וּפֶרֶץ עַל שֵׁם הַלְכָּנָה הַנִּפְרָצָת לַעֲתִים וְנִבְנִית לַעֲתִים. וְהָרִי פֶּרֶץ

(כט) מַה פֶּרֶצָתָ עַל־יָד פֶּרֶץ. חֲזָקָת עַל־יָד חֲזָק, לִשׁוֹן רַשִׁי. וְעִנִּין פֶּרֶץ בְּכָל מְקוֹם נְתִיבַת הַגִּדֵּר וְעִבְרוֹ, מִן פֶּרֶץ גְּדוֹר (יִשְׁעִיָּה ה' ה'), לְמַה פֶּרֶצָתָ גְּדֻרָּה (תְּהִלִּים פ' י"ג). וּבְלִשׁוֹנָם (סְפָר כ"ו). פֶּרֶצָה קוֹרְאָה לְגִבּוֹר, אֲבָל יֵאמֹר בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל כָּל עוֹבֵר גְּבוּל הַדְּבָר, וּפֶרֶצָתָ יָמָה וְקִדְמָה (לְעִיל כ"ח י"ד), וּפֶרֶץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד (לְעִיל ל' מ"ג). וְלִכְּן אָמַר בְּכָאֵן בְּהִיּוֹת רֹאשׁוֹן כְּמִשִּׁיב יָדוֹ וְהוּא מִהָרָא לְצֵאתָ, מַה פֶּרֶצָתָ פֶּרֶץ גְּדוֹל בְּגִדֵּר לְמַהֵר לְצֵאתָ קֹדֶם מִמֶּנּוּ:

ג' וַיִּזְאָר רַבּוֹנָה אֲרִי מִיִּמְרָא דִּי בִסְעָדָה וְכָל
דִּי הוּא עֲבַד וְיִי מַצְלַח בִּידָה :

ד' וְאַשְׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעִינָהּ וְשִׁמְשׁ זִתָּה
וּמְנִיָּה עַל בֵּיתָה וְכָל דִּי אֵית לָהּ מִסֵּר בִּידָה :

ה' וְהָיָה מַעֲדָן דִּמְנִי זִתָּה בְּבֵיתָהּ וְעַל כָּל דִּי
אֵית לָהּ וּבְרִיךְ יִי יֵת בֵּית מַעֲרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף
וְהָיָה בְּרַחֲמָא דִּי בָּל דִּי אֵית לָהּ בְּבֵיתָהּ
וּבְחֻקָּלָא :

ו' וְשָׁבַק כָּל דִּי לָהּ בִּידָא דִּיֹּסֵף וְלֹא יָדַע
עֲמָהּ מִדַּעַם אֱלֹהִין לְחַמָּא דִּי הוּא אָכַל
וְהָיָה יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִינָא וְיֹאֵי בְחֻזָּא :

(ג) וַיִּזְאָר אֲדֹנָיו כִּי יִהְיֶה אֹתוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יִהְיֶה
מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ:

כז"י • כִּי ה' אֱתוֹ • שֵׁם שָׁמַיִם שְׁגוּר בְּפִיו (כ"ה) • רמב"ן

(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ
וְכָל־יִשְׁלֹוּ נָתַן בְּיָדוֹ:

כז"י • וְכָל־יִשְׁלֹוּ • הָרִי לְשׁוֹן קָצֵר, חֶסֶר 'אֲשֶׁר'.

(ה) וַיְהִי מֵאִזְּ הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹוּ
וּבְיָדוֹ יִהְיֶה אֶת־בֵּית הַמַּצְרִי בְּגִלְלֵ יוֹסֵף וַיְהִי בְּרַפְתּ יִהְיֶה
בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹוּ בְּבֵית וּבִשְׂדֵה:

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי
אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכַל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפָּה
מִרְאָה:

כז"י • וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה • לֹא הָיָה נוֹתֵן לְבּוֹ לְכָלוֹם. כִּי אִם־הִלָּחֵם • הִיא אֲשֶׁתּוֹ, אֲלֹא שְׂדֵבֵר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה.
וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר • כִּינֹן שְׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל אוֹכַל וְשׁוֹתָהּ וּמִסְלִסֵּל בִּשְׁעָרוֹ. (כ"ד) אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: 'אֲבִיד מִתְּאַבֵּל, וְאַתָּה מְסַלֵּס בִּשְׁעָרָךְ? אֲנִי מִגְרָה בָּךְ אֶת הַדֵּב', מִיד: רמב"ן

• יום שישי כ' כסלו •

ז' וְהָיָה בְּתֵר פִּתְגָמָיָא הָאֵלִין וּזְקַפְתָּ אֶתֶּת
רַבּוֹנָה יֵת עֵינָהּא לְיוֹסֵף וְאַמְרַת שְׁכִיב עִמִּי:

ח' וְסָרִיב וְאָמַר לֹות אֶתֶּת רַבּוֹנָה הֵא רַבּוֹנִי
לֹא יָדַע עִמִּי מַה דְּבִכִּיתָא וְכָל דִּי אֵית לָהּ
מִסֵּר בְּיָדִי:

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־
עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבְהָ עִמִּי:

כז"י • וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו וְגו' • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֵר", סְמוּךְ.

(ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו חֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֹתִי
מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹוּ נָתַן בְּיָדִי: רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

יוֹסֵף מֵאֻמָּה שִׁיקַח מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ, רַק אֶת
הַלָּחֶם לְבִדּוֹ אֲשֶׁר יֹאכַל יוֹסֵף, לֹא לְשֶׂאֱר
הַנְּאוֹת כְּאֲשֶׁר יַעֲשׂוּ הַבְּחוּרִים, וְלֹא לְאַסֵּף לוֹ
עֶשֶׂר וּנְכָסִים. כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א כ"ט ג')
וְלֹא מִצְאֵתִי בּוֹ מֵאֻמָּה מִיּוֹם נָפְלוֹ עַד הַיּוֹם
הַזֶּה. וְ"לֹא יָדַע אֹתִי מִה בְּבֵית" (פְּסוּק ח')
עִנְיָן אַחֵר, שֶׁלֹּא יִשְׁגִּיחַ לְדַעַת מַה אֹתוֹ בְּבֵית,
כִּי לֹא יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה לְשׁוֹן שׁוֹלֵל, וְ"מַה
בְּבֵית" יָקִים:

וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה תָּאֵר וַיִּפָּה מִרְאָה. הַזְכִּיר
זֶה בְּכָאן לומר כִּי בַעֲבוּר יָפּוֹ שְׂרָאָה
אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֵלָיו אֶת עֵינֶיהָ. וְרַש"י כְּתִב כִּי
בַעֲבוּר שְׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל אוֹכַל
וְשׁוֹתָהּ וּמִסְלִסֵּל בִּשְׁעָרוֹ וְכו':

(ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל אִשְׁת־אֲדֹנָיו. סֵפֶר

וְהַעֲנֵנָן כִּי בַעֲבוּר הָיִית אֲדֹנָיו מִצְרִי לֹא יָדַע
אֶת ה', אָמַר כִּי בְּרִאוֹתוֹ הַצְּלַחְתּוֹ
הַגְּדוֹלָה הָיָה חוֹשֵׁשׁ כִּי יִדָּרַךְ כְּשִׁפְסִים הוּא
כְּאֲשֶׁר בְּכִנִּי אֲרָצוֹ, עַד שְׂרָאָה שֶׁהִיא מֵאֵת
עֲלִיּוֹן בְּמִרְאָה שֶׁנֶּרְאִית לוֹ בְּחִלּוֹם אוֹ בְּהִקְיָן
בַּעֲמוּד עֵנָן וְכִיֻּצֵּא בּוֹ לְכָבוֹד הַצְּדִיק:

(ו) כִּי אִם הַלָּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכַל. לְשׁוֹן
נִקְיָה, כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ (כ"ד פ"ו ו'). וְרַבִּי
אֲבֵרָהָם אָמַר כִּי כָּל אֲשֶׁר לוֹ הָיָה בְּיַד יוֹסֵף
חוּץ מִן הַלָּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכַל שֶׁלֹּא הָיָה
אֶפְסוֹל נוֹגֵעַ בּוֹ בַעֲבוּר הָיִיתוֹ עֲבָרִי, כִּי כֵן הָיָה
מִשְׁפָּט הַמַּצְרִים אֶת הָעֲבָרִים שֶׁלֹּא יִגְעוּ
בְּמֵאכְלָם, כִּי תוֹעֲבָה הִיא לְמַצְרִים. וְאַפְשָׁר
שֶׁהוּא כֵן:

אוֹ יִהְיֶה פְרוֹשׁ הַכְּתוּב כִּי לֹא יָדַע אֲדֹנָיו אֶת

(ג-ד) כִּי ה' אֱתוֹ. שֵׁם שָׁמַיִם שְׁגוּר בְּפִיו,
לְשׁוֹן רַש"י וְאֵינוֹ נִרְאָה. אָכַל וַיִּזְאָר
אֲדֹנָיו כִּי ה' אֱתוֹ, כִּי יַצְלִיחוּ מַעֲשָׂיו בְּכָל
עַתָּה יוֹתֵר מִכָּל אֶדָם וַיָּדַע כִּי מֵאֵת אֱלֹהִים הוּא
לוֹ. וְכֵן (לְעִיל כ"ו ח') רָאוּ וְאֵינוֹ כִּי הָיָה
ה' עִמָּךְ. וַיִּמָּצֵא חֵן בְּעֵינָיו וְשִׁמּוֹ מִשְׁרַת לְעַצְמוֹ
וּפְקִיד עַל בֵּיתוֹ. וְכָל יֵשׁ לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ, לְהִיּוֹת
פְּקִיד וְנָגִיד עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּבֵית וּבִשְׂדֵה:
וּלְרַבּוֹתֵינוּ בּוֹ מִדְּרָשׁ (כ"ד פ"ו ה'), אָמַר
מִלַּחֲשׁ וּנְכָסִים מִלַּחֲשׁ וְיוֹצֵא, אָמַר

לוֹ מִזֵּג רוֹתְחִין וְהָא רוֹתְחִין, מִזֵּג פּוֹשְׁרִין וְהָא
פּוֹשְׁרִין, מִה יוֹסֵף, חֲכָן בַּעֲפָרִים, חֲרָשִׁין
בְּמַצְרִים, עַד הִכֵּן, עַד שְׂרָאָה שְׁכִינָה עוֹמֶדֶת
עַל גִּבּוֹ, הִקְדָּא הוּא דְּכְתִיב וַיִּזְאָר אֲדֹנָיו כִּי ה'
אֱתוֹ:

ט ליתוהי רב בביתא הדין מני ולא מנע מני
מדעם אלהין יתיה בדיל את אתמה ואכדין
אעביד בישתא רבתא הדא ואחוב קדם יי:

(ט) אינגו גדול בבית הזה מפני ולא חשך מפני מאומה
כי אם-אותך באשר את-אשתו ואיך אעשה הרעה
הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים:

רש"י וְחָטַאתִי לַאלֹהִים • בני נח נצטוו על העריות. רמב"ן

י ויהיה כד מלילת עם יוסף יום יום ולא
קביל מנה למשכב לותה למיהוי עמה:

(י) ויהי בדברה אל-יוסף יום יום ולא-שמע אליה לשכב
אצלה להיות עמה:

רש"י לְשָׁכַב אֶצְלָה • אפלו בלא תשמיש. להיות עמה • לעולם הבא. רמב"ן

יא ויהיה כיומא הדין ועל לביתא למבדק
בכתבי חשבונה ולית אנש מאנשי ביתא
תמן בביתא:

(יא) ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין
איש מאנשי הבית שם בבית:

רש"י וַיְהִי כַּהֵיּוֹם הַזֶּה • כלומר: ויהי כאשר הגיע יום מיוחד (תנחומא) יום צחוק, יום איד שלהם, שהלכו כלם
לבית עבודת אלילים, אמרה: אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה, אמרה להם: 'חולה אני ואני יכלה
לילך'. לעשות מלאכתו • רב ושמואל, חד אמר: 'מלאכתו ממש', וחד אמר: 'לעשות צרכיו עמה אלא שנואית
לו דמות דיוקנו של אביו וכו'', כדאיתא במסכת סוטה (דף לז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 10)

מלאכתו ממש . . לעשות צרכיו עמה (רש"י לט, יא) רב היה מדקדק בהוראת אסור והתר, שהוא בין אדם למקום; ואלו שמואל
היה רגיל לפסק דיני ממונות, בין אדם לחברו (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). ולפי זה: רב לא נחא ליה לפרש שיוסף בא לעבר על
אסור כלפי שמיא (אף שכן משמע מהוספת הכתוב "ואין איש מאנשי הבית שם בבית"). ואלו לפי שמואל יתקן מה שבא
לעשות צרכיו עמה וזקא כאשר הבית היה ריק, כי כך אין פגיעה בבין אדם לחברו - שעבודו של יוסף לפוטיפר ב"וִיפְקִידֵהוּ
על ביתו".

יב ובחדתה בלבושה למימר שכוב עמי
ושבקה ללבושה בידה וערק ונפק לשויקא:

(יב) ותתפשטה בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה
ויגס ויצא החוצה: רמב"ן

יג ויהיה כד חזת ארי שבקה ללבושה בידה
וערק לשויקא:

(יג) ויהי בראותה כיעזב בגדו ויגס החוצה:

יד וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר
חזו אתי לנא גברא עברא עברא לחיקא בנא על
לותי למשכב עמי וקרת בקלא רבא:

(יד) ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא
לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא
בקול גדול:

רמב"ן על התורה – מהדורת בזס, אברמוביץ

(יב-יג) ויעזב בגדו בידה. לכבוד גברתו לא
רצה להוציא מידה בכחו הגדול
ממנה, והסיר אותו מעליו, כי היה בגד
שיתעטף בו כמעיל וצניף. והיא בראותה כי
הניח בגדו בידה פחדה פן יגלה עליה לבני
ית או לאדניו והקדימתו אליהם לאמר כי
הפשיט בגדו לשכב עמה, ובראותו כי
הרימותי קולי נבהל לקרס. וזה טעם ויהי
כראותה כי עזב בגדו. ולכן לא הגידה היא
ויעזב בגדו בידה, רק אמרה לאנשי ביתה
ולבצלה ויעזב בגדו אצלי:

לי חטא לפני האלהים, כי עיניו בנאמני ארץ
(תהלים ק"א ו'), ולא לפניו בוגד בא, ודברו
אמת, רק לא הזכיר אסור הערונה כי דבר
עמה בדרך הנשים:
(י) וטעם לשכב אצלה. בדברי רבי אברהם
אפלו שישכב אצלה בסמוך, היא בבגדה
והוא בבגדו, או להיות עמה לדבר שיחות,
כי לא מצאנו אצלה על המשגל, רק עמה
או אותה, שכבה עמי, אם שכב ישכב איש
אתה (ויקרא ט"ז כ"ד), והנשים תשכבנה
(זכריה י"ד ב'):

הכתוב כי מאן לעשות כרצונה אף על פי
שהיא גברתו אשת אדוניו, והוא ירא ממנה,
כי היה ירא את השם יותר. וזה טעם, אל
אשת אדניו:
(ט) וחטאתי לאלהים. בני נח נצטוו על
העריות, לשון רש"י. ונכון הוא, רק
בעבור חסרון דעת הנשים הקדים אליה כי
הדבר בגידה באדוניו אשר בוטח בו, ואחרי
כן אמר כי יש בענין עוד חטא לאלהים:
ויתכן לפרש עוד, וחטאתי לאלהים בבגידה
הזאת כי רצה גדולה היא שיהיה בה

כז"א ראו הביא לנו. הרי זה לשון קצרה: "הביא לנו", ולא פרש מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן. עברי • (כ"ד)
מעבר הנקה, מבני עבר (ספרים אחרים: מעבר הנקה) • רמב"ן

(מ) ויהי כשמעו פיהרימתי קולי ואקרא ויעזב בגדו
אצלי וינס ויצא החוצה:
טו ויהי כד שמע ארי ארימית קלי וקריט
ושבקה ללבושה לותי וערק ונפק לשוקא:

(מז) ותנח בגדו אצלה עד-בוא אדניו אל-ביתו:
כז"א אדניו • של יוסף.
טז ואחתתה ללבושה לותה עד דעל רבונה
לביתה:

(יז) ותדבר אליו בדברים האלה לאמר בא אלי העבד
העברי אשר-הבאת לנו לצחק בי:
כז"א בא אלי • לצחק בי, העבד העברי אשר הבאת לנו.
יז ומלילת עמה כפתגמא האלין למימר על
לותי עבדא עברא די איתיתא לנא לחיכא
בי:

(יח) ויהי פהרימי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינס
החוצה:
יח ויהי כד ארימית קלי וקריט
ללבושה לותי וערק לשוקא:

(יט) ויהי כשמע אדניו את-דברי אשתו אשר דברה אליו
לאמר בדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו:
כז"א ויהי כשמע אדניו וגו' • בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה: 'בדברים האלה עשה לי עבדך', עניני
תשמיש כאלה. רמב"ן
יט ויהי כד שמע רבונה ית פתגמי אתתה
די מלילת עמה למימר כפתגמא האלין
עבד לי עבדך ותקף רגזה:
כז"א ויהי כד שמע רבונה דיוסף יתה ומניה לבית
אסירי אתר די אסירי מלכא אסירין ויהיה
תמן בבית אסירי:

(כ) ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל-בית הסהר מקום
אשר-אסירי המלך אסורים ויהי-שם בבית הסהר: רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יאמר, כי בשמע אדוניו את דברי אשתו
שאמרה לו עשה לי עבדך בדברים האלה
שהגדתי מיד לאנשי הבית, חרה אפו. ויתכן
ששמוש הפ"ף בזה להפלה, וכן (להלן מ"ד
ז') למה ידבר אדני בדברים האלה, ותקראנה
אתי כאלה (ויקרא י' ט"ט):
והנה מאהבת אדוניו את יוסף לא הרגו, או
שהיה גם מאת השם, או שעשתפס
בדבריה מידעתו צדקת יוסף. וכן אמרו
בבראשית רבה (פ"ז י') אמר לו ידע אנה
דלית הוא מינך אלא שלא לערב פסלת בבני:
(כ) ויתנהו אל בית הסהר מקום אשר
אסירי המלך אסורים שם. אמר רבי
אברהם כי הכתוב פרש שבית הסהר הוא
מקום אשר אסירי המלך אסורים שם, ולכן
אמר כי הוא שם מצרי, כי דרך הכתוב לפרש
לשון נכריה, כמו הפיל פור הוא הגורל. ולא
אמר כלום. אבל ויתנהו אל בית הסהר הידוע
למלך, שהוא מקום אשר יאסרו שם אסירי
המלך, לומר, כי היה זה סבה שיכנסו עמו
המשקה והאופה:
ויתכן כי טעם אסירי המלך, עבדיו ומשקתיו

ואני תמה כי אדוני יוסף סרים היה, ואשתו
בנעוריו נשאה, והם דרשו (שם פ"ו ג')
סרים פרעה, מלמד שלא לקחו אלא לתשמיש
וסרסו הקדוש ברוך הוא בגופו. ועוד, כי איך
תפגם את עצמה ותמאס בעיני בעלה לאמר
לו כי זנתה באנס או ברצון, וראוי היה
שיהרגנה, כי למה לא צעקה מתחילה ויכרח
כאשר עשתה בסוף. והנה לאנשי ביתה אמרה
בא אלי לשכב עמי, לא ששכב אלא שבא
לעשות בן וצעקתי וברח, וכל שכן שפסיתיר
הדבר מבעלה. ואם תאמר כדי שיחר אפו
ויתרגמה, ודי חייב מיתה לעבד שיבא לאנס
אשת השר אדוניו:
ואפשר שרצו לפרש בדברים האלה, עניני
תשמיש בגלוי ערוה ומשמוש זדים,
לא תשמיש ממש, שהיה אדוניו סרים בגופו
שבא אליו חלי שלא יתאנה פענן השחוף.
ועל דרך הפשט אין צורך, כי אין הפ"ף לדמיון
בדבר אחר, ופתרונה הדברים האלה, וכמוהו
(לעיל כ"ד כ"ח) ותגד לבית אמה בדברים
האלה, וכן וידברו עמי בדברים האלה נתתי
פני ארצה (דניאל י' ט"ו). וכן רבים. או

(יד) וטעם ראו הביא לנו איש עברי. כי
העברים שנואי המצרים המה, ולא יוכלו
לאכל אתם לחם כי תועבה היא להם (להלן
מ"ג ל"ב), ולא יקנו מהם רק לכוזמים
וליוגבים, ולא יבאו בביתם. ולכן אמרה, הנה
עשה עמנו רעה להביא בביתנו עברי ועשאו
פקיד ונגיד, וראוי לו שיצחק בנו, פענן
שנאמר (משלי כ"ט כ"א) מפנך מנער עבדו
וגו'. וזה טעם אשר הבאת לנו, כי הבאתו
בביתם היתה קשה בעיניהם:
ואמרה הביא לנו על בעלה, לא הנכירתו
לכבודו, או בדרך מוסר לנשים, או
בעבור שהמביא ידוע. וכן בספר איוב
במקומות רבים ידבר על השם הנקבד בסתם,
בעבור דעתם שעליו ידברו. וכן ויאמר אל
אבנר מדוע באתה אל פילגש אבי (ש"ב ג'
ז'), לא יזכיר האומר ולא דבר בו כלל בעבור
היותו ידוע שהוא איש בשת:
(יט) ויהי כשמע אדניו. בשעת תשמיש אמרה
לו בדברים האלה עשה לי עבדך, עניני
תשמיש כאלה, רש"י. וכן אמרו בבראשית
רבה (פ"ז י') רבי אבהו אמר בשעת תשמיש:

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חֲנּוּ בְעֵינָיו
חֶסֶדָא וַיְהִיבָה לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי:
שׁוֹר בֵּית־הַסֵּהר:

כ"א וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד • שְׁהִיה מְקַבֵּל לְכָל רוּאָיו, לְשׁוֹן 'כָּלָה נָאָה וְחִסּוּדָה' שְׂבַמְשָׁנָה.

(כב) וַיִּתֵּן שׁוֹר בֵּית־הַסֵּהר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר
בְּבֵית הַסֵּהר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:
כ"ב וַיֵּט הוּא הָיָה עֹשֶׂה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּמִימְרֵיהָ הָיָה מִתְעַבֵּד'.

(כג) אֵין שׁוֹר בֵּית־הַסֵּהר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר
יְהוָה אָתוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ:
כ"ג וַיֵּט בְּאֲשֶׁר ה' אָתוֹ • בְּשָׁבִיל שְׁה' אָתוֹ.

♦ שבת קודש כ"א כסלו ♦

מ (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלֹךְ־מִצְרַיִם
וְהָאִפָּה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֹלֶךְ מִצְרַיִם:

כ"א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • לְפִי שְׁהִרְגִילָה אוֹתָהּ אַרְוֶה אֶת הַצַּדִּיק בְּפִי כָלֶם לְדַבֵּר בּוֹ לְגִנוּתוֹ, הַבִּיא לָהֶם הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא סְרַחֲנָם שֶׁל אֱלֹו שִׁיפְנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֲלֵיוֹ. וְעוֹד, שְׁתַּבָּא הַרְוָחָה לְצַדִּיק עַל יְדֵיהֶם. חֲטָאוּ • זֶה נִמְצָא
זָכוֹב בְּפִילִי פוֹטִירִין שְׁלוֹ, וְזֶה נִמְצָא צְרוּר בְּגִלוֹסְקִין שְׁלוֹ. וְהָאִפָּה • אֶת פֶּת הַמֶּלֶךְ, וְאֵין לְשׁוֹן אִפָּהָ אֵלָּא בְּכַת,
וּבְלַע"ז, פִּיסְטוֹרִר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 163)

אוֹתָהּ אַרְוֶה (רש"י מ, א) רש"י פֶּרֶשׁ לְעִיל (לט, א) שְׁאֲשֶׁת פּוֹטִיפֶר הַתְּכַנְנָה לְשֵׁם שְׂמִיָּם. לָכֵן לֹא נִקְטַר רש"י כָּאן "מִרְשַׁעַת", אֵלָּא
רַק "אַרְוֶה", עַל דֶּרֶךְ לְשׁוֹן רש"י (ח"ש כד, לט) לְגַבִּי אֲלֵי־עוֹר עֶבֶד אֲבִרָה: "בְּנִי בְרוּךְ וְאִתָּה אַרְוֶה", הֲרִי שְׁלֹשׁוֹן "אַרְוֶה" מִתְאַמֶּה
גַּם אִם אֵין שֵׁם הַנִּהְיָה רָעָה. וְצָרִיר עֵיוֹן קֶצֶת מִפֶּרֶשׁ"י לְעִיל (לז, לג): חִיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהּ. . . סוֹפּוֹ שֶׁתִּתְּנָהּ בּוֹ אֲשֶׁת פּוֹטִיפֶר.

(ב) וַיִּקְצֹף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שׁוֹר הַמִּשְׁקִים וְעַל
שׁוֹר הָאוֹפִים: רַמְבַּן

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שׁוֹר הַטְּבָחִים אֶל־בֵּית הַסֵּהר
מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם:

(ד) וַיִּפְקֹד שׁוֹר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיַּגִּיד אֲתָם וַיְהִיו
יָמִים בְּמִשְׁמֶר:

כ"א וַיִּפְקֹד שׁוֹר הַטְּבָחִים וְגו' • לְהִיּוֹת אֲתָם. וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר • י"ב חֳדָשׁ.

רַמְבַּן עַל הַתּוֹרָה - מַהְדּוּרוֹת בַּזֶּס, אַבְרָמֹוֹבִיץ

(ב) עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו. הִיוּ אֵלֶּה הַשְּׂרִים שְׁנֵיהֶם
סְרִיסִים כִּי הִיוּ שְׂרֵי הַמִּשְׁקִים וְהָאוֹפִים גַּם
בְּבֵית הַנְּשִׁים אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ, וְהַמִּלְכִּים יִסְרוּ
אוֹתָם. וְדַעַת אֲנָקְלוֹס כִּי סְרִיסִים שְׂרִים וְגִדּוּלִים,
אָמַר בְּפוֹטִיפֶר (לְעִיל ל"ז ל"ו) רַבָּא דְּפָרְעָה,
וְעַל תְּרִין בְּרַבְּנֵיהִי, וְכֵן תִּרְגָּם יוֹנָתָן (מ"ב כ'
י"ח) וְהִיוּ סְרִיסִים בְּהִיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל:

אֲנִן הַסֵּהר (ש"ש ז' ג'). וּלְפִי דַעַתִּי שְׁהוּא
הַבּוֹר (לְהֵלֶן מ' ט"ו), בֵּית כְּנֹו תַחַת הַקֶּרֶקֶע
וְלֹו פֶּתַח קָטָן מְלֻמְעָלָה, יְכַנִּיסוּ בּוֹ הָאֲסוּרִים,
וּמִכְנֹו לָהֶם אוֹרָה, וְהוּא מְלֻשׁוֹן סִהְרָא בְּאַרְמִית,
כְּאֲשֶׁר אָמַר (לְעִיל ו' ט"ז) צִהְרַת מַעֲשֶׂה לַתַּבָּחָה,
מְלֻשׁוֹן צִהְרִים, וְשִׁנּוּ בָהֶם זֶה לְרַב אוֹרוֹ וְזֶה
לְמַעוֹט:

הַחוֹטָאִים לוֹ בְּמִשְׁפֵּט הַמְּלוּכָה, כִּי שְׁאָר
הָאֲסוּרִים לָעֵם בִּיד הַשּׁוֹפְטִים וְהַשּׁוֹטְרִים בְּבֵית
סִהְרָ אַחֲרֵי יִתְנֶנּוּ. וְסִפֵּר הַכְּתוּב שְׂשִׁמּוֹ שֵׁם
יוֹסֵף מֵאֲהַבֶּת אֲדוֹנָיו אֹתוֹ, וְהַכֵּל סִבָּה מֵאֵת
ה':
וּבְעִלֵּי הַלְשׁוֹן (ר"ק בְּסִפֵּר הַשְּׂרִשִּׁים שְׁרָשׁ
סִהְרָ) יִפְרָשׁוּ סִהְרָ כְּפָה צִגְלָה, מְלֻשׁוֹן

(ה) וַיַּחֲלֹמוּ חֵלֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר:

(ו) וַיֵּבֹא אֱלֹהֵיהֶם יוֹסֵף בְּכֹפֶר אֹתָם וְהֵנָּם זַעֲפִים:

וּשְׁאֵל יֵת רַבְרָבִי פְרָעָה דִּי עָמָה בְּמִשְׁרָא
בֵּית רַבּוּנָה לְמִימַר מָא דִּין אֶפְיֹכּוֹן בִּישְׁיִן
יֹמָא דִּין :

(י) וַיִּשְׂאֵל אֶת־סָרִיסֵי פַרְעֹה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמַר בֵּית
אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם: רַמְבַּ"ן

וַיֹּאמְרוּ לָהּ חֵלְמָא חֵלְמָנָא וּפֶשֶׁר לִית לָהּ
וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף הָלֹא מִן גִּדְּמִי פּוֹשֶׁרֶן
חֵלְמִיָּא אֲשַׁתְּעוּ כַּעַן לִי :

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלֹם חֲלָמָנוּ וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ-נָא לִי: רמב"ן

ט וַאֲשַׁתְּעִי רַב שָׁקִי יֵת חֶלְמָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר
לֵה בַחֲלָמִי וְהָא גּוֹפֵנָא קִדְמִי :

(ט) וַיִּסְפֹּר שֵׁרֵי הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה גֶפֶן לִפְנֵי:

וַיְבֹרֶכְנָה תִּלְתָּהּ שְׁבַעִין וְהִיא כֹד אֶפְרַחַת
אֶפְקַת לְבִלְכִין וְאַנְיָצַת נָץ בְּשִׁילוֹ אֶתְכֶלֶתָהּ
עֲנִבִי :

(י) וּבִגְפוֹן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפֶרֶת עֲלֵתָהּ נִצָּה הַבְּשִׁילֹוֹ
אֲשַׁכְּלִתִּיהָ עֲנֻבִים:

הש"ס שריגם • זמורות ארפות שקורין וידיון. והוא כפרתת • דומה לפורתת. והיא כפורתת, נדמה לי בחלומי כאלו היא פורתת, ואחר הפרת עלתה נצח ונצשה סמדר, אשפני"ר בלע"ז, ואחר כך, הבשילו. והיא כד אפרתת אפקת לבלבין, עד כאן תרגומו של פורתת. נץ גדול מפרת, כדכתיב: (ישעיה יח) "ובסר גומל יהיה נצח", וכתיב: (במדבר יז) "וליצא פרח" והדר "וליצץ ציץ". רמב"ן

(במדבר יז) "וַיֵּצֵא פֶּרֶחַ" וְהָדָר "וַיֵּצֵץ צִיץ". רמב"ן

כְּדִי שֶׁיִסְפְּרוּ אוֹתָם אֵלָיו וְלֹא יִבְדּוּהוּ. וְאִם כֵּן
אֵין לַמֶּלֶךְ הַלּוֹא בָּהּ טַעַם. וְאוֹלֵי הָיְהָ פְּרוּשׁוֹ
כִּמּוֹ "הֵנָּה", יֹאמֶר, הֵנָּה לֵאלֹהִים לְבַדּוֹ
הַפְּתוּרִים וְלֹא לְאֶדָם הַפּוֹתֵר:
וְהַנֶּכֶן בְּעֵינֵי כִי אָמַר הַלּוֹא לֵאלֹהִים פְּתֻרִים
בְּכָל הַחֲלוּמוֹת הַנַּעֲלָמִים וְהַסְתוּמִּים,
וְהוּא יָכוֹל לְהוֹדִיעַ פְּתוּרֵן חֲלוּמָם וְאִם הוּא
נַעֲלָם בְּעֵינֵיכֶם, סִפְּרוּ נָא לִי, אוֹלֵי יִישַׁר בְּעֵינָיו
לְגַלוֹת סוֹדוֹ אֵלַי:

(י) והוא כפרת עֲלֶמָּה נָצָה. דומה לפורחת.
והיא כפרת, נדמה לי בחלומי כאלו היא
פורחת, ואמר הפרח עֲלֶמָּה נָצָה, נעשו סמדר,
ואחר כך הבשילו. והיא כד אפרחת אֶפִיקָת
לבלבִּין עד כאן תרגום של פורחת. לשון רש"י:
וְאֵינֶנּוּ נֶכֶן, שֶׁאִם הָיָה מְדַבֵּר מִכְדָּמָה מִפְּנֵי
שֶׁהֵם דְּבָרֵי חֵלּוֹם, הָיָה אוֹמֵר וְהָיָה כִּנְפֹן
לִפְנֵי וּבִכְנֹן כְּשֶׁלֶשֶׁת שְׂרִיגִים, וְהִכְ"ף הוּא אֵינָה
בַּחֲלֹם שֶׁר הָאוֹפִים וְלֹא בַּחֲלֹם פְּרֻעָה, וְלִמָּה

הַתְּקוּב וַיִּשְׁאַל אוֹתָם לֵאמֹר, אֲבָל הָאֵרִיץ כִּי
רָצָה לִסְפֹּר בִּשְׁבַח יוֹסֵף שֶׁהִיא נֹעַר עֲבָד וַיִּשְׁאַל
לִשְׁנֵי שָׂרִים גְּדוֹלִים וְהֵם בְּבֵית אֲדוֹנָיו אֲשֶׁר
שָׂנָא אוֹתוֹ, וְהָיָה כָּל אֶחָד יָכוֹל לְצִוּוֹת לְשֹׂאת
אֶת רֹאשׁוֹ מִלְּעִי, וְלֹא פָחַד מִקֵּם מִלְּשֹׂאֵל אוֹתָם
וְלֵאמֹר לָהֶם דַּעְתּוֹ בַּפְתָּרוֹן, כִּי בִטָּח בַּחֲקִמְתּוֹ,
שְׂאֵלוֹ נִמְלֹט שֹׁר הָאוֹפִים הִיָּה תוֹלָה אוֹתוֹ:
(ח) וְטַעַם וּפְתָר אֵין אוֹתוֹ. אֵין מוֹדִיעַ הָעֵתִיד
מִמֶּנּוּ. וַיִּתְּכֵן שֶׁשְּׁלַחֵהוּ לְקַצֵּת הַחֲרָטוּמִּים
בַּבֶּקֶר, אוֹ שֶׁהָיוּ אֲנָשִׁים עִמָּהֶם בְּבֵית הַסֵּהר,
וַאֲיֵן פְּתָר אוֹתוֹ. אוֹ שֶׁאֲמָרוּ וַאֲיֵן בְּעוֹלָם
פְּתָר אוֹתוֹ כִּפִּי דַעְתָּנוּ, כִּי נִעְלָם הוּא מֵאֵד:
הַלּוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרְנִים. פֶּרֶשׁ רַבִּי אֲבָרְהָם
כִּי יֹאמַר, כִּי הַמְּקָרִים הָעֵתִידִים לְבֹא
בַּחֲלוּמוֹת לֵאלֹהִים הֵם, כִּי הוּא לְבָדוֹ הַמְּחִילִים
וְהַמּוֹדִיעַ הָעֵתִיד, וְהוּא הַעוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבֹרָא
רַע, וַאֲיֵן דְּבִרְבוּרֵי לָכֵם תּוֹעֵלָת אוֹ הַפֶּסֶד. וְזֶה
אִמָּר שֶׁלֹּא יַעֲנִישׁוּהוּ אִם תִּבּוֹא לָהֶם רַע, אוֹ

(ה) איש כפתרון חלמו. לשון "פתרון" חלומות" הוא המקרה אשר יקרנו לקשתי, ויגרא המודיע אותו העתיד פותר. ועל דעת רבים (הראב"ע, והר"ק) כי פתרון הוא פרוש. וטעם איש כפתרון חלמו, כל אחד ואחד חלם חלום שדומה לפתרון העתיד לבוא אליו, זה לשון רש"י. ומה טעם שיאמר שר המשקים לפרעה (הלן מ"א) חלמנו חלום הדומה לפתרון, שימנעט בזה חקמת הפותר, ואולי לא יתנה בן חלום פרעה ולא ידענו יוסף:

וְרַבִּי אֲבָרְהָם אָמַר שְׂרָאָה כָּל אֶדָר בַּחֲלוּמוֹ
מֵה שֶׁהִיא פֶתוּרֹן חֲלוּמוֹ, כָּל מֵה שְׂאָרֵע
לוֹ בַּעֲתִיד, לוֹמַר שֶׁהִיא חָלוּם, אֲמַת, לֹא בָּא
בְּרַב עֲנִין שִׁלָּא יַחֲסִים רַק הַמְקַצֵּת. וְהוּא
הַנִּכּוֹן:

(ז) וַיִּשְׂאֵל אֶת סְרִיִּי פֶרְעָה אֲשֶׁר אָתוּ
בַּמִּשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו. הִיָּה רֹאֵי שִׁיאֹמֵר

יא וְכֹסֶף דְּפָרְעָה בְּיַד יְוֹסֵף וְנִסְיַבְתָּ יָת עֲנָבִיא
וְעֶצְרִית יִתְּהוֹן לְכֹסֶף דְּפָרְעָה וְיִהְיֶינָה יָת
כֹּסֶף עַל יָדָא דְּפָרְעָה:

(יא) וְכֹסֶף דְּפָרְעָה בְּיַד יְוֹסֵף וְנִסְיַבְתָּ יָת עֲנָבִיא
וְעֶצְרִית יִתְּהוֹן לְכֹסֶף דְּפָרְעָה וְיִהְיֶינָה יָת
כֹּסֶף עַל יָדָא דְּפָרְעָה:
כ"א וְאֶשְׁחַט • כְּתִרְגוּמוֹ: 'וְעֶצְרִית', וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה.

יב וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרוֹן שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים שְׁלֹשֶׁת
יָמִים הֵם:

(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרוֹן שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים שְׁלֹשֶׁת
יָמִים הֵם:

כ"א וְאֶשְׁחַט יָמִים הֵם • סִימָן הֵם לָךְ לְשֹׁשֶׁת יָמִים, וְיֵשׁ מִדְּרָשִׁי אֲגָדָה הִרְבָּה (חולין צב).

יג בְּסוּף תִּלְתָּא יוֹמִין יִדְבָּרְנָךְ פְּרַעָה יָת רִישָׁךְ
וְיִתִּיבְנָךְ עַל שְׁמוּשָׁךְ וְתִתֵּן כֹּסֶף דְּפָרְעָה
בְּיָדָא בְּהִלְכָתָא קְדָמָא דִּי הוּיָתָא מִשְׁקִי
לָהּ:

(יג) בְּעוֹד • שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשׁ פְּרַעָה אֶת־רֹאשְׁךָ וְהַשִּׁיבְךָ
עַל־כַּנְךָ וְנָתַתְּ כֹּסֶף־פְּרַעָה בְּיָדוֹ בְּמִשְׁפַּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר
הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ:

כ"א וְאֶשְׁחַט יָמִים הֵם • לִשׁוֹן חֲשׁוֹן, כְּשִׁפְקֵד שְׁאָר עֲבָדֵיו לְשֶׁרֶת לְפָנָיו בְּסַעֲדָה, יִמְנָה אוֹתָךְ עִמָּהֶם. כַּנְךָ •
בָּסִיס שֶׁלָּךְ וּמוֹשָׁבְךָ.

יד אֲלֵהֶן תְּדַכְּרֵנִי עִמָּךְ כִּד יֵיטֵב לָךְ וְתַעֲבֹד
כְּעֵן עַמִּי טִיבוֹ וְתִדְבֹּר עָלַי קְדָם פְּרַעָה
וְתַפְקֵנִי מִן בֵּית אֲסִירָא דְּהִין:

(יד) כִּי אִם־זְכַּרְתִּי אִתְּךָ כְּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתִי־נָא עִמָּדִי
חֶסֶד וְהִזְכַּרְתִּי אֶל־פְּרַעָה וְהוֹצֵאתִנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה:

כ"א כִּי אִם־זְכַּרְתִּי אִתְּךָ • אֲשֶׁר אִם זְכַרְתִּי אִתְּךָ, מֵאַחֵר שְׁיֵיטֵב לָךְ כְּפִתְרוֹנִי. וְעָשִׂיתִי־נָא עִמָּדִי חֶסֶד • אֵין 'נָא'
אֵלָא לִשׁוֹן בְּקִשָּׁה: הָרִי אִתָּה עוֹשֶׂה עַמִּי חֶסֶד. רַמְבַּ"ן

טו אַרִי מַגְנֵב גְּנָבָא מֵאַרְעָא דְּעִבְרָאִי וְאַף
הָכָא לֹא עֲבָדִית מִדְּעַם אַרִי שׁוּיָא וְיָתִי בְּבִית
אֲסִירִי:

(טו) כִּי־גִנֵּב גְּנָבְתִּי מֵאַרְץ הָעִבְרִים וְגַם־פֹּה לֹא־עָשִׂיתִי
מֵאוּמָה כִּי־שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר: רַמְבַּ"ן

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה - מִהַדּוֹת בְּלוּ, אֲבִרְמוּבִין

חֶטָא, וְרֹאדִי לְמִלָּךְ שִׁיּוּצִיאִי וְיִצְיָלִנִי מִיַּד
עוֹשָׁקִי, כִּי כָל דָּבָר לֹא יִכְחַד מִן הַמִּלָּךְ אִם
יִחַפֵּץ:

(טו) וְטַעַם מֵאַרְץ הָעִבְרִים. מֵאַרְץ חִבְרוֹן
אֲשֶׁר גָּרוּ שָׁם אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, כִּי
אֲבִרְהָם שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַיִּחִס נִקְרָא אֲבִרְהָם הָעִבְרִי
(לְעִיל י"ד י"ג) כִּי הָיָה מַעֲבֵר הַנֶּהֱרָה, וְגָדוֹל
שְׁמוֹ בְּגוֹיִם כִּי נִתְקַנְסוּ בּוֹ וְאֲגִדְלָה שְׁמֵךְ (לְעִיל
י"ב ב'), וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ כָל זֶרְעוֹ הָעִבְרִים.
וְהֵם עֲצָמָם יִחְזִיקוּ אֶת שְׁמָם בֶּן שָׁלָא יִתְעַבְּרוּ
בְּעַמִּי הָאֲרָצוֹת הַכְּנַעֲנִים, וְהַחֲזֹק הַשֵּׁם הַזֶּה
בְּכָל זֶרַע יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם:

וְזֶה טַעַם הַבֵּיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי (לְעִיל ל"ט
י"ד), כִּי יוֹסֵף אָמַר לָהֶם עֲבָרִי אֲנִכִּי,
וְלֹא רָצָה שִׁיחְזִיקוּהוּ בְּכַנְעֵנִי. וְהִנֵּה אֲרָץ
מִגְדוֹרֵהֶם קְרָאָה אֲרָץ הָעִבְרִים, כְּלוּמֵר הָאֲרָץ
אֲשֶׁר הָעִבְרִים שָׁם. אוֹ שֶׁנִּקְרָא שְׁמָה כֵּן, כִּי
הֵם גָּדוֹלֵי הָאֲרָץ וְאֲצִילִיָּה, כְּמוֹ שְׁנִמְרָם (לְעִיל
כ"ג ו') נִשְׂאִי אֱלֹהִים אִתָּה בְּתוֹכְכֵנוּ, וְכַתִּיב
(תְּהִלִּים ק"ה ט"ו) אֵל תִּגְדֹּעַ בְּמִשְׁחִי:

כְּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ תַּעֲשֶׂה עִתָּה עִמָּדִי חֶסֶד
וְאִמָּת וְתִזְכְּרֵנִי אֵל פְּרַעָה, וְאִם יִהְיֶה נָא
לִשׁוֹן בְּקִשָּׁה, כִּי אִם זְכַרְתִּי וְעָשִׂיתִי כְּחֶסֶדְךָ
חֶסֶד עִמָּדִי תִזְכְּרֵנִי אֵל פְּרַעָה. וְטַעַם אִתְּךָ,
שֶׁתִּזְכְּרֵנִי לַעֲשׂוֹת עִמִּי בְּטוֹב אֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ
שִׁיּוּצִיאִי מִבֵּית הַסֵּהֶר. אוֹ יִהְיֶה פְּרוּשׁ
שֶׁתִּזְכְּרֵנִי בְּלִבְךָ כְּאֵלֹו אֲנִי עִמָּךְ. וְהִזְכִּירָה
אֵל פְּרַעָה שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ אֵלֶיּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה
בְּבֵית שֶׁר הַטְּבָחִים עָבַד יִפָּה לְפָנַי מְלָכִים
יִתְחַצֵּב:

וְהִנֵּחֹן עוֹד בְּעֵינֵי שִׁיאֵמַר אִם תִּזְכְּרֵנִי לְהִיּוֹת
אִתְּךָ כְּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְתִשׁוּב לְמַעַלְתָּךְ,
וְתַחֲפֹץ לַעֲשׂוֹת עִמִּי הַחֶסֶד הַזֶּה, תִּזְכְּרֵנִי אֵל
פְּרַעָה, לֵאמֹר בְּפָנָיו זְכַרְתִּי נַעַר שֶׁהָיָה מִשְׁרַת
לִי בְּבֵית הַסֵּהֶר, תִּגְדֹּעַ אֵלֵי לְהִיּוֹת לִי מִשְׁרַת.
וְהוֹצֵאתִנִי מִן הַבַּיִת הַזֶּה, כִּי חֶטָא גָּדוֹל הוּא
עַל הַמַּעֲמִידִים אוֹתִי בְּכָאן:

אוֹ יִהְיֶה טַעַם וְהִזְכַּרְתִּי אֵל פְּרַעָה, כִּי רָאָה
אוֹתִי פְּרַעָה בְּהִיּוֹתִי עָבַד לְשׁוֹר שְׁלוֹ וּפְקִיד
עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִשְׁרַת לְפָנָיו, וְאִם תִּזְכְּרֵנִי
לְפָנַי תּוֹצִיאֵנִי מִכָּאן, כִּי אֵין בִּי עוֹן אֲשֶׁר

יִדְמָה בֵּינָה יוֹתֵר מִכָּל הָאֲחֵרִים, אֲבָל יֹאמַר
בְּכֻלָּם וְהִנֵּה, וְהוּא הַדְּמִיוֹן, שֶׁטַעַמו "כְּאֵלֹו":
אֲבָל פְּרוּשׁ וְהוּא כְּפִרְחָת עֲלֵתָה נֶצֶה, שֶׁרָאָה
בְּחִלּוּמוֹ הִגָּפֹן כִּי מִיַּד שְׁפִירְחָת עֲלֵתָה
נֶצֶה וְהִבְשִׁילוֹ אֲשִׁכְלוּתִיהָ עֲנָבִים, וְזֶה לְהוֹרֹת
כִּי מִמֶּהֱרָה הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ. וְכֵן הִפְרִי יוֹסֵף
כִּי שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים שְׁלֹשָׁה יָמִים הֵם וְלֹא
חֲדָשִׁים אוֹ שְׁנִים. וְחֲשַׁב בְּדַעְתּוֹ כִּי בְיוֹם אֶחָד
יֵשׁ רֹאשׁ שְׁנִיָּה, אוֹ בְּעֶבֶר כִּי בְלִלְיָה אֶחָד
חִלְמוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לְדַבֵּר רַבִּי אֲבִרְהָם שֶׁאֵמַר
שֶׁהָיָה יוֹסֵף יוֹדֵעַ יוֹם הַלְדָּתָא אֶת פְּרַעָה. וְכֹזֶאֱת
הַכ"ף בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים, וְהִיא כְּמִשְׁכֵּב יָדוֹ (לְעִיל
ל"ח כ"ט), כְּבֹאֵא אֲבִרְם (לְעִיל י"ב י"ד),
וְכַעַת מוֹתָהּ וְתִזְכְּרֵנָה הַנֶּצֶכּוֹת (ש"ד ד' כ'),
וְכֵן רַבִּים:

וְאֲנִקְלוּס שֶׁאֵמַר וְהִיא כִּד אֶפְרַת אֶפִּיקָת
לְבִלְבִין, תִּרְגַּם עֲלֵתָה שֶׁהָעֲלָתָה
לוֹלְבֵי גִפְנִים, הוֹצִיאָה פִּרְחָת וְהָעֲלָתָה לוֹלְבִין
גְּדוֹלִים, וְהִנֵּצוּ וְהִבְשִׁילוּ אֲשִׁכְלוּתִיהָ עֲנָבִים,
כִּי לֹא כָּאֵל לִשׁוֹן עֲלֵתָה בְּנֵן, כִּי אֵינְנוּ עוֹלָה:
(יד) כִּי אִם זְכַרְתִּי אִתְּךָ. אִם תִּזְכְּרֵנִי

(מז) וַיֵּרָא שְׂרָה־אֵפָיִם כִּי טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אֶף־אֲנִי
בְּחַלּוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סֵלִי חָרִי עַל־רֹאשִׁי:

כ"א סלי חרי. סלים של נצרים קלופין חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת כיסגין, שקורין אובלי"ש, לתתם באותם סלים. רמב"ן

(יז) וּבִסֵּל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֵכֶל פֶּרֶעָה מַעֲשֶׂה אִפֶּה וְהַעוֹף
אָכַל אֹתָם מִן־הַסֵּל מַעַל רֹאשִׁי:

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פֶּתְרִי שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים שְׁלֹשֶׁת
יָמִים הֵם:

(יט) בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא פֶּרֶעָה אֶת־רֹאשׁוֹ מַעֲלִיף
וְתִלֶּה אוֹתוֹ עַל־עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרוֹ מַעֲלִיף:

(כ) וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדָת אֶת־פֶּרֶעָה וַיַּעַשׂ
מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשֶׂא אֶת־רֹאשׁוֹ | שֶׁר הַמִּשְׁקִים
וְאֶת־רֹאשׁ שֶׁר הָאֵפָיִם בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:

כ"א יום הולדת את־פרעה. יום לדתו וקורין לו יום גינוסא. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים, שהחיה מילדת את האשה, ועל כן החיה נקראת מילדת, וכן: (יחזקאל טו) "ומולדותיך ביום הולדת אותך", וכן: (ויקרא יג) "אחרי הכבס את הנגע", שכבסו על ידי אחרים. וישא את־ראשו וגו'. מנאם עם שאר עבדיו, שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעדו, וזכר את אלו בתוכם, כמו: "שאו את ראש", לשון מנגן.

(כא) וַיָּשֶׁב אֶת־שֶׁר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס
עַל־כַּף פֶּרֶעָה:

(כב) וְאֵת שֶׁר הָאֵפָיִם תִּלֶּה בְּאֶשֶׁר פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף:

(כג) וְלֹא־זָכַר שְׂרָה־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

כ"א וְלֹא־זָכַר שְׂרָה־הַמִּשְׁקִים. בו ביום. וישכחהו. לאחר מכאן, מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר: (תהלים כ) "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רִהְבִּים", ולא בטח על מצרים הקרובים רִהְבִּים.

פפפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

הפטרה לפרשת וישב נדפסה בעמ' קפח

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הנכון, כי היה בכל הסלים מלחם המלך, ובסל העליון מכל מיני מאכל פרעה שהיה מעשה אופה. ולשון רבותינו במשנה (ביצה ב' ו') פתין גריצין וחורין. ואמר בירושלמי (שם) ובנין שמעין לה מן הדא, והנה שלשה סלי חרי על ראשי:

שר האפים כי לטובה פתר לו ושמח, והגיד חלומו שהיה מצטער בו יותר מחברו: סלי חרי. סלים של נצרים קלופים עשויים חורים חורים, זה לשון רש"י. והגאון רב סעדיה פיש סלי לחם לבן, כלחם המלך, מלשון ולא עתה פניו יחורו (ישעיה כ"ט כ"ב), מן הערמית שתאמר ללבן חור. והוא

(טז) כי טוב פתר. אמר אנקלוס כי יפה פתר, וכן טוב טעם ודעת למדני (תהלים קי"ט ס"ו), וכן כי טבת הנה (לעיל ו' ב'), יפות. והטעם לאמר כן, כי האיש הזה מבזה על יוסף, חושב בו שלא ידע לפתור אותו לעולם, ולא יגיד לו החלום אם לא בראותו כי פתר לחברו יפה וכהגון. או יאמר, ויבא

שיעורי תהלים לשבת פרשת וישב

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ו כסלו מפרק עז עד סוף פרק עח	יום רביעי - י"ח כסלו פרק פח עד סוף פרק פט
יום שני - ט"ז כסלו מפרק עט עד סוף פרק פב	יום חמישי - י"ט כסלו פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שלישי - י"ז כסלו מפרק פג עד סוף פרק פז	יום שישי - כ' כסלו פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג
שבת קודש - כ"א כסלו פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה	

יום ראשון ט"ו כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ואחור ע"ש:

- 1 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, -
 - 2 שבדקוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר: "ומירות היו
 - 3 לי כו" - חוקיך⁷ - נענש על זה, ואמר לו הקדוש ברוך הוא
 - 4 "ומירות קרית להו"? - זמירות אתה קורא להם? משום שפאמת
 - 5 מעלתה זו, - של תורה,
 - 6 שכל העולמות במלים
 - 7 לגבי דקדוק אחד ממנה, 1
 - 8 היא - רק, מבחינת 2
 - 9 אחרים - החיצוניות, של 3
 - 10 עמק המחשבה, כמו 4
 - 11 שכתוב במקום אחר⁸
 - 12 בשם הארזי"ל על מאמר 6
 - 13 רז"ל: "נובלות חכמה 7
 - 14 שלמעלה - תורה". - 8
 - 15 שהתורה היא ה"נובלות" 9
 - 16 (וטפלה) בלבד מחכמה 10
 - 17 שלמעלה, כלומר, היא 11
 - 18 בחינת "אחוריים" בלבד, 12
 - 19 החיצוניות של חכמה 13
 - 20 שלמעלה. אבל פנימיות 14
 - 21 שבעמק, - המחשבה 15
 - 22 העליונה, שהוא פנימיות 16
 - 23 התורה - היא מיוחדת 17
 - 24 לגמרי באוראין-סוף 18
 - 25 ברוך הוא המלך ש 19
 - 26 בתכלית היחוד, ולגבי 20
 - 27 אין-סוף ברוך הוא - כל 21
 - 28 העולמות בלא ממש ואין 22
 - 29 ואפס ממש, כי "אתה 23
 - 30 הוא עד שלא נברא
 - 31 העולם וכו'¹⁰. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם;
 - 32 שכן אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל. ולכן אין
 - 33 הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, והלכה, - ולכן, גם
 - 34 לפנימיות התורה - שהיא מאוחדת לגמרי עם "אין סוף" ברוך
 - 35 הוא, אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, - אין
 - 36 לשבחה בשבח שהיא חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש
 - 37 השיב, - כיוון שהעולמות אינם נחשבים כלל לגבי פנימיות
 - 38 התורה, ובבחינת פנימיותה - פנימיות התורה, אינה שמחת לכב
 - 39 אנוש ושעשועיו, אלא בבחינת לב ושעשוע המלך
 - 40 הקדוש ברוך הוא שמשמע שבע, כה, "כי - רק, אלקים הבין
- דרכה וידע מקומה" ומעלתה¹¹, - שהוא יודע אותה בידעת
עצמו בביכול, - שבידיעת עצמו הוא יודע את התורה שהיא דבר
אחד בביכול אתו יתברך, אבל "נעלמה מעיני כל חי"¹², כמו
שכתוב¹³: "ופני לא יראו", דהיינו בחינת פנימיותה, - פנימיות
התורה, כמו שכתבאר שם
- ב"אגרת הקדוש" סימן י"ט,
בשם הארזי"ל. וזהו
שאמר הכתוב¹⁴: "ואהיה
אצלו וכו'"¹⁵ שעשועים,
אצלו דוקא. - תורה
שאומרת
"שעשועים", הרי זה "אצלו",
אצלו יתברך בלבד, כפי
שהפוסק מתחיל "ואהי'
אצלו אמון" ולאחר מכן הוא
אומר "ואהי' שעשועים", כך
גם מה שכתוב על התורה
"משחקת לפניו", לפני
דוקא, דהיינו בבחינת
פנימיותה, - שפנימיות
התורה "משחקת לפניו"
לפני פנימיות "אין סוף".
להלן יסביר רבנו הזקן,
שמדריגה גבוהה זו בתורה,
כפי שהיא "שעשועים"
אצלו, באה להיות מוון
לנשמות ישראל, שלכן
נקראת התורה "אמון" -
"אומן", "פדגוג" המפרנס את
הילד, כך נקראת התורה
ש"אצלו" בשם "אומן" ו"פדגוג" לנשמות. ועל זה - על מדריגה
גבוהה זו שבתורה, אמר - הפוסק "ואהיה אצלו אמון" - אל
תקרי "אמון" אלא "אומן" כו'¹⁶. - "פדגוג" המפרנס את הילד -
מדריגה זו בתורה באה להיות מקור לנשמות כפי שהן למעלה
מהעולם, אך לא שממדריגה זו בתורה תהיה חיות העולם, שהיא
מה"אחוריים" וחיצוניות בלבד ולא מפנימיות. ועל בחינת אחרים
- שבתורה, אמרו¹⁷: - להלן בפוסק שם: "משחקת בתבל ארצו,
ושעשועי את בני אדם", - "שה" אחוריים" וחיצוניות של תורה
הוא ענין של שחוק ושעשועים בתבל (בעולם) ובבני אדם, כי
התורה נתנה בבחינת פנים ואחור, - בבחינת של פנימיות

7. תהלים קיט, נד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלקו"ב ח"א ע' תפ"ה): "ב"ר פיז", ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". 10. נוסח ברכות השחר - ע"פ תדבאר פכ"א. 11. ל' הכתוב - איוב כה, כג. 12. איוב כה, כא. 13. תשא ל, כג. 14. משלי ח, ל. 15. בתניא שלפנינו ליתא לתיבת "וכו'", וניתוספה כאן ע"פ "לוח התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א. 16. ב"ר בתחילתו. 17. משלי שם, לא.

1 ובבחינה של חיצוניות, כְּבָרְתִּיב – כמו שכתוב, בְּמַגְלָה עָפָה
 2 דְּכָרְתִּיב¹⁸: "וְהָיָא כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֹר". – בבחינת "פנים"
 3 ופנימיות, ובבחינת "אחור" וחיצוניות. ולְפִי שְׂתַפֵּס דְּוָד – ושייב
 4 את התורה, בְּכַחֲנִית אַחֲרֵיהֶם, – שהתורה היא "זמירות", שזה
 5 מוסב על "אחוריים",
 6 החיצוניות של התורה,
 7 שיש לה שייכות לעולם 1
 8 והיא חיות העולם, לְכָךְ – 2
 9 לכן, נַעֲנֵשׁ בְּשִׁבְחָהּ, 3
 10 הַבָּאָה מִן בְּחִינַת 4
 11 אַחֲרֵיהֶם, – דבר שהוא 5
 12 בפנימיות ומתעצם, לא 6
 13 שייכת בו שכחה, כי אם 7
 14 בדבר שהוא רק בבחינה 8
 15 של "אחוריים" וחיצוניות –
 16 שייך בו שכחה, וְנִעְלָם מִפְּנֵי לְפִי שְׁעָה מָה שְׂבָתוֹב¹⁹: "עֲבוּדָת
 17 הַקֹּדֶשׁ עָלֵיהֶם בְּבִתּוֹת יִשְׂאֹו" – שיש לשאת את הארון על

קונטרס אחרון

כדכתיב במגילה עפה דוכרי' והיא כתובה פנים ואחור
 ולפי שתפס דוד בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה
 הבאה מן בחי' אחוריים ועולם ממנו לפי שעה מ"ש
 עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו לחבר וליחד את
 הכתפיים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא
 ח"ע בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון
 כמ"ש כתובים משני עבריהם כו' וכמ"ש בירושלמי
 דשקלים שלא היתה בהן בחי' פנים ואחור ע"ש:

ה"כתפיים" והחיצוניות, לבחינת "פנים" של הלוחות, עֵינִי שָׁם –
 בירושלמי:

יום שני ט"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ס ב"ה:

35 בסימן זה שב"קונטרס אחרון" מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה יהודי
 36 כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה לגמרי משכל
 37 והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.
 38 בהתאם לתוכן זה, היה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת הקודש", וכפי
 39 שכבר הזכר בפתיחה ללימוד
 40 "קונטרס אחרון", מציין אכן
 41 הרבי: שצריך עיון כיצד בא סימן 9
 42 זה (וכן מספר סימנים נוספים) 10
 43 בחלק זה (שב"תניא") של 11
 44 "קונטרס אחרון". 12
 45 הרבי מציין עוד, שהענינים 13
 46 הנדונים בסימן זה – מוסברים
 47 גם (ביתר פירוט) ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת ראה, ובמאמר דיבור
 48 המתחיל "אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום כו'" משנת תרפ"ח של כ"ק אדמו"ר
 49 מוהרי"צ נ"ע.
 50 "וְצִדְקָה כְּנַחֵל אֵיתָן" (בְּעֶמּוֹס סוּף סִימָן ח)¹. – בפסוק נאמר
 51 שם: "יגל כמים משפט", שהמשפט שהיה מוסתר ונעלם – יתגלה כמו
 52 מים (המתגלים מעומק האדמה), וצדקה תתגלה בחזק כמו נחל
 53 האיתן שהוא נחל חזק הזורם בחזק, פְּרוּשׁ, – הדברים ברוחניות
 54 ופנימיות הענינים, הוא כְּמוֹ שֶׁנֶּחַל אֵיתָן" הוא הַמְשָׁכָה
 55 הַנְּמַשְׁכָּת מִבְּחִינַת "אֵיתָן", – "נחל" הוא המשכה, כנחל הנמשך,
 56 ומזהיכן באה ההמשכה – מ"איתן", מבחינת "חכמה". חכמה נקראת
 57 "איתן". וכידוע² ששלשה פירושים ב"איתן": "איתן" מלשון תוקף,
 58 "איתן" מלשון קשה³ ו"איתן" מלשון יושן⁴. ושלשה ענינים אלה

הכתפיים ולא בעגלה כפי שעשה דוד, והכוונה בנשיאת הארון
 על הכתפיים, היא לְחַבֵּר וּלְיַחַד אֵת ה"כְּתַפִּים", שְׁהֵן בְּחִינַת
 אַחֲרֵיהֶם, אֶל "עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ", הִיא הַכְּמָה עֲלֵהָ, – "חכמה"
 נקראת "קדש", בְּכַחֲנִית פָּנִים, שְׁמִשָּׁם – מ"חכמה עילאה"
 שבבחינת "פנים", נִמְשָׁכּוּ
 הַלוחות שְׂבָאֲרוֹן, כְּמוֹ
 שְׂבָתוֹב²⁰: "כְּתוּבִים מִשְׁנֵי
 עֲבֵרֵיהֶם כּו'", וְכֵמוֹ
 שְׂבָתוֹב
 דְּשָׁקָלִים²¹, שְׁלֹא הָיְתָה
 כְּתוּבָה – בלוחות, בְּחִינַת
 פָּנִים וְאַחֹר, – אלא הם
 היו "פנים" בלבד, הרי,
 הכוונה בנשיאת הארון על
 הכתפיים היתה, לחבר את
 ה"כתפיים" והחיצוניות, לבחינת "פנים" של הלוחות, עֵינִי שָׁם –
 בירושלמי:

קונטרס אחרון

וצדקה כנחל איתן (בעמ' סס' ה'). פי' כמו שנחל
 איתן הוא המשכה הנמשכת מבחי' איתן
 שהיא בחי' נקודה בהיכלא ותרין ריעין וכו' ואותיות
 איתן משמשות לעתיד פי' אנא עתיד לאתגליא כמ"ש
 הנה ישכיל עבדי וגו' והיינו שיתגלה אז אור א"ס ב"ה

ישנם בבחינת "חכמה" שבנשמת יהודי ומרומים באות יו"ד, שהיא
 בבחינת "חכמה", וביו"ד ישנה הנקודה של היו"ד וקוץ העליון וקוץ
 התחתון, שְׁהֵיָא – בחינת ה"איתן" – חכמה – כפי שהיא נמשכת
 בבחינת "נחל", היא, בְּחִינַת "נִקְרָה בְּהִיכְלָא"⁵ – בלשון הקבלה,
 "נקודה בהיכלא" היינו
 שמנקודת ה"חכמה" נמשך
 בהיכל ה"בינה", או כפי
 שמהביטול העצמי שבנשמה
 מבחינת "חכמה" (שלמעלה)
 מהביטול והאהבה של
 ההשגה וההתבוננות של
 "בינה" נמשך בנקודה
 הפנימית של הלב, שהיא ה"היכל" להמשכה זו שמ"חכמה", ו"תְּרִין
 רִיעִין וְכוּ'", – "דלא מתפרשין" – כפי שנקראות "חכמה" ו"בינה"
 של הספירות למעלה, שה"יחוד" שלהן הוא תמידי לשם קיום
 העולם, לכן הן נקראות "תרין ריעין דלא מתפרשין", שני חברים
 שאינם נפרדים, וְאוֹתִיּוֹת "אֵיתָן" מְשֻׁמְשׁוֹת לְעֵתִיד, – כשרוצים
 להשתמש, בלשון הקודש, באות המציינת את המלה לעתיד,
 משתמשים באחת מארבע האותיות: אלף, יו"ד, תי"ו ונו"ן: "אפעל",
 "יפעל", "תפעל" ו"נפעל". משמעות הדבר ברוחניות היא, שהמלה
 "איתן" מורה על גילוי שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, פְּרוּשׁ:
 אֲנָא עֲתִיד לְאַתְגְּלִיא, – אני עתיד להתגלות, כעת אני בהעלם
 ולעתיד זה יתגלה, כְּמוֹ שְׂבָתוֹב⁶: "הֵנָּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי וְגו'", –
 "ישכיל" בלשון עתיד, וְהֵינִי שְׁ – בביאת המשיח, שעליו נאמר

18. ראה זכרי' ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק שיש לפני זה". 19. נשא ז, ט. וראה סוטה לה, א. 20. תשא לב, טו. 21. פרק ו' הלכה א'. 1. פסוק כד. 2. סה"מ תש"ג ע' 71 ואלילך. 3. משנה סוטה פ"ט מ"ה. 4. כמ"ש (מיכה ו, ב) "והאיתנים מוסדי הארץ". 5. ראה זח"א כ, א. 6. זח"א ד, א. 7. ראה לקו"ת ראה יח, ד. 8. ישעי' נב, יג.

ועל ידי רחמים רבים העליונים – הנמשכים על הנפש, יוצא
מהגלות והשביה, ומאיר לתוך נקדה פנימיות הלב בחינת
אהבה רבה זו, – עד כלות הנפש ליחודו יתברך, בנוגע ממה
שכתוב¹¹: "לעקב אשר פדה את אברהם", – בהתאם לפירוש
המדרש¹² הכונה היא,
שאברהם נפדה וניצל
בזכותו של יעקב, בזכות
שהיה צריך לצאת ממנו
יעקב. וברוחניות, בעבודת
ה', הכונה היא¹³, שבשעה
שמדת אברהם, מדת החסד
והאהבה, היא בהעלם, יש
לפדותה ולגלותה (לגלות
את האהבה) הרי מי הוא
הפודה והמגלה? – הרי זה
יעקב, מדת הרחמים. וכמו
שכתוב¹⁴ בלוקסי אמרים
– תניא חלק א', פרק מה. –
כיוון שמדובר כאן
שהרחמים הם רחמים
העליונים, צריכה הרי להיות
על כך "אתערותא דלתתא"
(התעוררות מלמטה),
ו"אתערותא דלתתא" כזו
שתמשך הרחמים העליונים
עד למטה – עליה להיות
מהענינים שלמטה ממש.
רבנו הזקן יסביר להלן,
שה"אתערותא דלתתא" על
כך היא – ענין הרחמים של אדם הבא בפועל במעשה הצדקה עם
ענינים גשמיים. ובלשון רבנו הזקן: ומודעת זאת¹⁵, כי אתערותא
דלעילא – התעוררות מלמעלה, באתערותא דלתתא דוקא תליא
מלתא, – תלויה דוקא בהתעוררות שלמטה, דהיינו – ה"אתערותא
דלתתא" כדי להמשיך הרחמים העליונים מתבטאת על ידי
התעוררות רחמים רבים – לא "רחמים" סתם, כי אם "רחמים
רבים", בלב – בני ישראל, שהם רחמנים וגומלי חסדים, להשפיע
למטה השפעה נשמיית: – לתת זהב וקסף וכו'. ולכן פעלת
הצדקה היא פעלת "נחל איתן" ממש. – שכן, על ידי ה"אתערותא
דלתתא" של צדקה נמשכים האהבה והביטול מ"איתן" שבנשמה,
שתגלה על ידי ה"נחל" בפנימיות נקודת הלב. להלן יסביר רבנו
הזקן, שאל לה לצדקה להיות מוגבלת ומדודה, אלא בלי גבול, כאדם
כשנוגע לו חיי נפשו הרי לא יגביל את עצמו שיתן רק סכום כך וכך;
אלא אדם במצב כזה מוכן לתת הכל עבור חיי נפשו. כך צריך להיות
גם כאשר נוגע לחיי ה"נפש האלקית", שהצדקה תהיה בלי גבול.

1 "ישיביל עבדי", יתגלה אז אוראין סוף פרודיה הוא ויחודו יתברך
2 תוך פנימיות נקדת הלב, על ידי המשכת "נחל איתן", הוא
3 הארת חכמה עלאה, – חכמה עליונה, שאיר בפנימיות הלב,
4 לבטל ביחודו יתברך בתכלית מעמקא דלבא, – מעומק הלב,
5 אחרי הסרת הערלה –
6 ערלת הלב, מתאווה
7 הנשמות וכו'. – כשתוסר
8 ה"ערלה" (ככתוב⁹ –
9 "ומלתם את ערלת לבבכם",
10 "ומל ה' אלקיך את לבבך")
11 לא תהיה הסתרה על
12 פנימיות הלב ועל הביטול
13 העצמי של הנשמה להקדוש
14 ברוך הוא הבא מבחינת
15 "חכמה" שבנפשו, שבה ישנו
16 ה"תוקף" של עצם הנשמה,
17 ויש בה ה"קשיות" שלא
18 להשתנות. דבר שבא
19 בירושה מהאבות, שבכך
20 מתבטא ענין ה"ישי", כנוכח
21 לעיל שלשה הפירושים
22 ב"איתן", הרי לעתיד יאיר
23 הגילוי של "חכמה" בפנימיות
24 נקודת הלב, שהלב ירגיש
25 את הביטול העמוק והעצמי
26 אל הקדוש ברוך הוא שמצד
27 חכמה שבנפש ומצד הגילוי
28 של "חכמה" שלמעלה.
29 והנה, – גם עתה בגלות
30 תחל הנה, – לפי הפסוק בעובדיה¹⁰, והפירוש הוא או "החל" מלשון
31 "חיל", או מלשון "גיא", יש גם בן עצה יעוצה להאיר קצת אור
32 ה' מבחינת "איתן" לתוך נקדת פנימיות הלב בעין לעתיד,
33 והיינו על ידי שמעורר על ניצוץ אלקות שבנפשו בחינת רחמים
34 רבים העליונים. – הבלתי מוגבלים, כי באמת, כל זמן שאין
35 האדם זוכה שיתגלה אור ה' מבחינת "איתן" בנקדת פנימיות
36 לבבו, לבטל ביחודו יתברך מעמקא דלבא – מעומק הלב, עד
37 כלות הנפש ממש – הרי, כל זמן שאין האדם זוכה לכך – אזי
38 באמת יש רחמנות גדולה על הניצוץ שבנפשו. כי הניצוץ נמשך
39 מבחינת חכמה עלאה – חכמה עליונה, ממש, ובש-הניצוץ אינו
40 יכול להאיר מבחינתו – שהיא בחינת "חכמה" שהיא ביטול מלא
41 להקדוש ברוך הוא. לתוך פנימיות הלב, ששם – בפנימיות הלב,
42 מקום גלוי הארה זו – של הניצוץ של "חכמה", הרי, כל זמן שאינו
43 יכול להאיר מבחינתו במקום שעליו להאיר, הרי זה בבחינת גלות
44 ממש. – שענין הגלות הוא, שלא יכולים לגלות את הכוחות שיש לו.

9. עקב י, טז; נציבים ל, ו. 10. א, כ. 11. ישעי' כט, כב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב 'בית יעקב' אבל בסנה' (יט, סע"ב) ובב"ר (פס"ג, ב) מפרש בפשטות זה 'יעקב פדה את אברהם'. וכן הובא הל' בכ"מ. – וכהפירוש תיכף בהמשך כתוב זה עצמו (הובא בסנה' שם וכו') לא עתה ביקש יעקב גוי". 12. ראה ב"ר שם. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בלוק"א פמ"ה". 14. זח"א, פח, א. ובכ"מ.

קונטרס אחרון

- 1 ובלשון רבנו הזקן: וְהָנָה,
2 מוֹדַעַת זֹאת – הרי ידוע,
3 מִה שֶׁקְּתוּבָה¹⁵: "כִּי עוֹד
4 בְּעֵד עוֹד¹⁶ – כלומר, באבר
5 אחד יגן אדם על אבר שני, וְכָל אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן בְּעֵד נַפְשׁוֹ" – האלקית, לְהַאֲרִיחַ בְּאֹר חַיִּים אִם בִּ"ה:
6 להציל את נפשו, ובעניינו
7 הכוונה לנפש הַמְּלָכִית, –
8 שצריך אדם להיות מוכן
9 לתת כל אשר לו עבור הנפש
10 אחד יגן אדם על אבר שני, וְכָל אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן בְּעֵד נַפְשׁוֹ" – האלקית, לְהַאֲרִיחַ בְּאֹר חַיִּים אִם בִּ"ה:¹⁷

יום שלישי י"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל:

- 11 בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו, שאינם
12 מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל שאחד מהם
13 ממזר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.
14 רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו" (כשאין
15 הוא יכול בשום אופן להתממה
16 יותר) מאשר להפריע לאחרים
17 להאריך בתפלה, שכן, אריכות
18 התפלה היא ענין של חיים,
19 ונותנת אריכות ימים,
20 ובשמיפריעים לאחרים באריכות
21 התפלה – הרי יורדים לחייהם.
22 רבנו הזקן גם מציין, שענין
23 ההתבוננות בתפלה בכוונה
24 לגלות את האהבה להקדוש
25 ברוך הוא, האהבה המסותרת
26 בכל אחד מישראל – הוא חיוב
27 מן התורה, שכן, בכך מתבטאת
28 מצות "ואהבת" – להתבונן כדי
29 לעורר ולגלות את האהבה.
30 הֵנָּה, לֹא טוֹבָה הַשְּׂמוּעָה,
31 שֶׁמַּעֲתִי וְתִרְגּוֹ בְּטִנִּי, –
32 אומר רבנו הזקן, אֲשֶׁר עִם ה' מַעֲבִירִים מִלְּפָנֵי הַתֵּבָה – אינם
33 מרשים לגשת עוד פעם ל"עמוד", את הָאִישׁ הַחֲפִיץ בְּחַיִּים
34 וְאֲרִיכוֹת יָמִים שֶׁל כָּל אֲנָשִׁי שְׁלֹמִינוּ שֶׁב־מִקְדָּשׁ מַעֲט – של
35 בית הכנסת, הֵנָּה שֶׁל אֲנִי, – אנשי שלומנו, שעל ידי תפלתו
36 באריכות בתור שליח ציבור, ועל ידו גם כל השאר מתפללים
37 באריכות – הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, בְּמִאֲמָר רַ"ל:
38 שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְאֲרִיכִים יָמָיו שֶׁל אָדָם, וְאֶחָד מֵהֶם – הוא,
39 הַמְּאָרִיךְ בְּתַפְלָתוֹ. – הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות ימים.
40 וְאֵף גַּם מִי שֶׁהִשְׁעָה דְּחוּקָה לוֹ בְּיוֹתֵר, וְאִי אֲפֻשֶׁר לוֹ בְּשׁוּם
41 אֲפֵן לְהַמְתִּין עַד אַחֵר עֲנִית קְדֻשָּׁה שֶׁל חֲזַרְת הַשְּׁלִיחַ-צִיבּוֹר הֵנָּה
- מפני שבעל תפלה זה מאריך בתפלה, הֲלֹא טוֹב טוֹב לוֹ שְׁלֹא
לְשֹׁמֵעַ קְדֻשָּׁה וּבְרָכוֹ, מְלִירַד לְחַיִּיהֶם שֶׁל הַחֲפִצִּים בְּחַיִּים, –
אלה שרוצים להתפלל באריכות, דבר המביא חיים, וְאֵינֶם רַחֲמָנָא
בְּמִרְיָה⁴, – את האנוס פטר הקדוש ברוך הוא, כיון שהוא אנוס, הוא
מוכרח ללכת – הרי הוא
פטר מלשמוע "קדושה"
ו"ברכו". ויתירה מזו –
וְהַשְּׁלִיחַ-צִיבּוֹר מוֹצִיא יָדֵי
חֻזְקָתוֹ – לשמוע "קדושה"
ו"ברכו". אֵף שְׁלֹא שֹׁמֵעַ,
כָּאִלּוּ שֹׁמֵעַ שֶׁהוּא בְּעוֹנָה
מְשֻׁשׁ, – הרי, שהוא אנוס כאן
אינו כמו בשאר הדברים,
שאם אמנם הם דברים
ש"אנוס רחמנא פטרי", אבל
אינם "כמאן דעביד" (כאילו
עשה) – "אנוסא כמאן דלא
עביד"⁵ – אנוס – כמי שלא
עשה, ואילו כאן הרי זה
כאילו עשה מצד זה ששליח
הציבור מוציא ידי חובתו,
וְכִדְאִיתָא – כפי שאנו מוצאים בְּמִקְדָּשׁ⁶ גַּם עִם שְׁבִעֻדוֹת רַחֲמִינִי,
– שהם אנוסים, וְיוֹצִיאִים יָדֵי חֻזְקָת תַּפְלַת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה עֲצָמָה
בְּחֻזְקַת הַשְּׁלִיחַ-צִיבּוֹר – לא מדובר על "קדושה" ו"ברכו", כי אם
אודות "שמנה עשרה" עצמה, כָּאִלּוּ שֹׁמֵעוּ מְשֻׁשׁ, וְגַם קְדֻשָּׁה
וּבְרָכוֹ בְּכָלֵל. – ששליח הציבור מוציא ידי חובתו, הרי, שמי שהוא
אנוס ואי אפשר לו בשום אופן לשמוע "קדושה" ו"ברכו", מוציא
השליח-ציבור ידי חובה, הרי שגם אותו יוציא שליח הציבור ידי
חובתו, ואל לו להפריע אחרים מלהתפלל באריכות. וְהֵנָּה, זֹאת
הַתְּרַנּוּת, בֵּן הוּא אֵף גַּם בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הַכְּמִי הַמְּשֻׁנָּה
וְהַנִּמְרָא, שְׁחִיתָה תוֹרָתָם כְּעַד וְעַקֵּר עֲבוֹדָתָם, – עיקר עבודתם

15. איוב ב, ד. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל: עור בעד עור - ה"ז צדקה בהגבלה (כפשוטו) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". 17. סיום האגרת נרפס באגרות קודש אדה"ז (קה"ת, תש"מ) ע' צה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבנות, ועיכוב יחוד ז"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נציבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סקב"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א. 7. ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרות של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תש"מ סימן ט"ו): "לאור"נ הרבני הנגיד המפורסם גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתינו ולא אכיר מראהו אך לשמע און שמעתינו אשר רוח ה' נוססה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי

הלב, תבוא להתגלות הלב, בשעת קריאת שמע עצמה, - אחרי
ברכות קריאת שמע, שזאת היא מצות האהבה שבפסוקים:
"ואהבת וגו' בכל לבבך וגו'", הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות,
כמו שכתב הרמב"ם ז"ל¹², שהיא מיסודי התורה ופרשה

ומקור לכל רמ"ח - 248,
מצות עשה, - כפי שאומר

רבנו הזקן בחלק הראשון של
ספר ה"תניא" בפרק ד'
ש"המקיימן באמת הוא
האזהב את שם הוי", שכדי
לקיים באמת רמ"ח מצוות
העשה, מן ההכרח שתהיה
אהבת ה". ציווי זה של
אהבת" הוא חובה של
תורה על ענין ההתבוננות
בתפלה, לעורר ולגלות את
האהבה, שכן, על אהבה
עצמה הרי לא שייך שום
ציווי, "אהבת", כי אהבה
היא הרי מדה שבלב ועל
מדה שבלב לא מתאים שום
ציווי, שהרי, אם יש לאדם
מדה זו - הרי שיש לו, ואם

אין לו אותה מדה - מה יעזור כאן הציווי (על פעולה של דיבור
מתאים ציווי, אבל לא על רגש הלב), וכפי שאכן שואל הרב המגיד
ממריטש¹³: כיצד מתאים הציווי "אהבת"? והוא עונה, שהציווי אינו
על האהבה, כי אם על ההתבוננות, שיהיה "שמע ישראל", שתהיה
ההתבוננות בענין "ה' אלקינו ה' אחד" ואז "אהבת" - תאבה (מלשון
הבטחה). על כל פנים, הרי הציווי "אהבת", הוא, שתהיה
ההתבוננות בתפלה שתביא ל"אהבת" - הרי שהתפלה באריכות
ובהתבוננות היא חובה של תורה. כי על אהבה המסתתרת בלב כל
ישראל בתולדותם ומכאן לא שייך ציווי כלל. - שנאמר

1 היה לימוד תורה, ולא תפלתם. - הרי גם אז היה ענין התפלה
2 באריכות ענין של חיים ואריכות ימים. ומכל שכן עתה הפעם -
3 בזמננו אנו, בעקבות משיחא, שאין - לימוד תורתנו קבע, מצוק
4 העתים, ועקר העבודה בעקבות משיחא היא - עבודת התפלה,
5 כמו שכתב הרב חיים
6 ויטאל ז"ל בעין חיים ופרי

7 עין חיים, - שיעקר
8 העבודה בזמננו אנו, הזמן
9 של עקבות משיחא, הוא
10 עבודת התפלה - מכל שכן
11 וקל וחמר שראוי ונכון
12 לתן נפשנו ממש עליה. -
13 על עבודת התפלה, והיא -
14 התפלה באריכות תוך
15 התבוננות בגדלות ה', היא
16 חובה של תורה ממש,
17 למביני מדע - המבינים
18 תועלת ההתבוננות ועמק
19 הדעת קצת, כל חד לפום
20 שיעורא דיליה, - כל אחד
21 לפי שיעורו. כפי שאומר
22 רבנו הזקן בחלק הראשון של
23 ספר ה"תניא" בפרק מ"א,

24 ששיעורו של דבר, שההתבוננות תפעל ענין היראה או האהבה, אינו
25 דומה בכל אחד: יש מי שבהתבוננות והעמקת הדעת מעטה הוא
26 מתעורר ביראה או באהבה; ויש מי שנדרשת לו ההתבוננות ארוכה
27 יותר והעמקת הדעת חזקה יותר. ההתבוננות והעמקת הדעת אלו,
28 צריכות להיות בסדור שבהן של מקום פרודי הוא בפסוקי
29 דומרה ושתי ברכות שלפני קריאת שמע: "ויצר" ו"אהבה" -
30 "אהבת עולם", לעורר בהן - בברכות שלפני קריאת שמע, האהבה
31 המסתתרת בלב כל ישראל, לבא - שאהבה זו תבוא, לכחינת גלוי
32 בהתגלות הלב - שבמקום שעד אז היתה אהבה זו מסותרת בעומק

עליון בהגיעם למדרגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר
כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי
היכלות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע
לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה
ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש
המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפון מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ו וברכות ק"ש
לפניה ולאחריה כפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשב"י וחבריו הי' די להם בק"ש לכד לכל ענין זה שהי' נקנה
להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב הנאמן בבריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה
לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר
וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפך מחשבות ערומים ולא תעשינה
ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם כמשאד"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר
ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזרו ויגמור בעדו כי הא לטהר כו'.
ומגודל בטחוני בה' קצתי ואו"ש מאד"ש כנפש או"י דו"ש. שניאור זלמן באאמו"ר ברוך נ"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ז. 9. טואו"ח ס"ב.
10. ואתחנן ו. ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בזח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת
ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה) (שורש
מל"ת) ובמילא) שורש כל המצות". 12. הלי' יסוה"ת רפ"ב. 13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) סי"ב.

1 ש"ואהבת" הכוונה להאבה המסותרת בכל אחד מישראל, שכן,
2 היא הרי ישנה, ולא זקוקים לה לציווי "ואהבת". אלא הציווי הוא
3 לגלות את האהבה, שלא זו בלבד שתהיה בהתגלות בנפש האלקית
4 של יהודי, כי אם גם בנפשו החיונית, שם לא היתה לפני זה בכלל,

5 אף לא בהעלם — ודעת

6 לַנְבוֹן נָקַל, כִּי בְּשִׁהֲאֵהָ

7 הִיא מְסֻתֶּרֶת - הִיא עוֹדֶנָּה

8 בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדָה,

9 וּבְשִׁפְאָה לְבָחִינָה גְלוּי

10 לְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית - אִזִּי הִיא

11 בְּהִתְגַּלּוּת הַלֵּב בְּחָלָל

12 שְׁמָאֵלִי, - שֶׁהוּא מְקוֹם

13 מְשֻׁבֵּן נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית. - הִרִי

14 הִיא מְנִיעָה אוֹ כֵל עֲנִינִי

15 הָאָדָם, וְזֶהוּ עֲנִין בְּרֹד

16 נִיצוּצוֹת הַמְּזֻכָּר שֶׁם בְּעֵין

17 תִּימִים וּפְרִי עֵץ תִּימִים¹⁶ גְּבִי

18 תְּפִלָּה, - שֶׁבִּתְפִּלָּה מְבַרְרִים

19 נִיצוּצוֹת, שְׁלֹכֶן - הַתְּפִלָּה,

20 הִיא עֹקֵר הָעֵבֹדָה בְּעֻקְבּוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרֵךְ נִיצוּצוֹת כו', - בִּירוֹר

21 הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבִּתְפִּלָּה, מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲתִתְּפָא -

22 (=הפיכת הרע לטוב), אוֹ אֲתִתְּפָא - (=כפיית הרע), שֶׁל נֶפֶשׁ

קונטרס אחרון

כשהאהבה היא מסותרת היא עודינה בנפש האלקית
לברה וכשבאה לבחי' גילוי לנפש החיונית אזי היא
בהתגלות הלב בחלל שמאלי מקום משכן נפש
החיונית וזהו ענין בירור ניצוצות המוזכר שם בע"ה
ופע"ה גבי תפלה שלכן היא עיקר העבודה בעקבות
משיחא לברר ניצוצות כו' שהוא בחי' אתהפכא או
אתכפי' של נפש החיונית לנפש האלקית כנודע
כי הדם הוא הנפש כו' והדם מתחדש בכל יום
מאוכלין ומשקין וגם מתפעל ונתקן ממלבושים ודירה
כו'. משא"כ בדורות הראשונים שהיו נשמות האלקית
גדולי הערך היה הביורר נעשה כרגע בק"ש לבר
וברכות שלפניה ופסד"ז בקצרה וכו' וד"ל:

של האהבה, ודי למבין:

יום רביעי י"ח כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 324, הוכח תכיה... עד עמ' קסג, לעומת זה כו':

45 "הוכח תוכיח את עמיתך"¹ - אומרים על כך חכמינו ז"ל:² "אפילו

46 מאה פעמים". - למרות שכבר הוכיחו פעם ועוד פעם - יעשו זאת

47 אפילו מאה פעמים. וְלֹאֲתָא, - אומר רבנו הזקן, לֹא אוֹכֵל

48 לְהִתְאַפֵּק וּלְהַחֲרִישׁ

49 מְלֻעֵק עוֹד - למרות

50 שרבנו הזקן כבר עורר

51 והוכיח על כך, בְּקוֹל עֲנֹת

52 חֲלוּשָׁה³: - מצד העגמת

53 נפש שבענין, בְּמִשְׁוֹתָא

54 מְנִיבֵי, בְּרַחֲמֵינִי נִפְיִשִׁין, -

55 הריני מבקש מכם ברחמים

56 רבים, חוֹסוּ נָא עָלַי

57 נִפְשֵׁיכֶם, וְהִשְׁמְרוּ

58 וְהִזְהִירוּ מֵאֵד מֵאֵד עָלַי

59 הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבֹדָה

60 שְׂבֵלֵב - זוֹ תְּפִלָּה בְּכֻנָּה,

61 לְהִתְחַיֵּל - הַתְּפִלָּה, בְּלִם

24 דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה עפ"י הגורל

23 הַחַיּוֹנִית לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כְּנוֹדָה, "כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ כו"⁴, -
24 וחיות האדם, וְהָדָם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מֵאֱכָלִין וּמִשְׁקִין, - שהאדם
25 אוכל ושותה, הרי שהאדם משתמש, עבור הנפש האלקית והקדושה,
26 בכל האוכלים ומשקים ומברר את הניצוצות שבהם, וְגַם - האדם,

27 מִתְּפַעֵל וְנִתְקֵן מִמְּלֻבוּשִׁים

28 - שהוא לובש אותם, וְדִירָה

29 - שהוא דר בה, כו'. - הרי

30 שכל עניני העולם מנוצלים

31 בענינים של נפש האלקית

32 וקדושה. בזה מתבטא ענין

33 בירור הניצוצות הנעשה על

34 ידי התגלות האהבה בשעת

35 התפלה. ולכן נדרשת כעת

36 אריכות התפלה בהתבוננות.

37 מִה שְׂאִין בֵּן בְּדוֹרוֹת

38 הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהָיוּ נִשְׁמוֹת

39 הָאֱלֹקִית גְּדוּלֵי הָעֵרֶךְ -

40 הָיָה הַבְּרֹר - של

41 הַנִּיצוּצוֹת, נִעְשָׂה בְּרִנָּה

42 בְּקִרְיַת שְׁמַע לְבָר וּבְרָכוֹת שְׁלִפְנִיָּה וּפְסוּקֵי דִּמְרָה בְּקִצְרָה

43 וְכו', - שֶׁמִּזֶּה בִּלְבַד כָּבֵר נִעְשָׂה בִּיהוּדֵי הַתְּגַלּוֹת הָאֵהָבָה וְהַתּוֹצְאוֹת

44 של האהבה, וְדִי לְמַבִּין:

קונטרס אחרון

הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים. ולואת
לא אוכל להתאפק ולהחריש מלועוק עוד בקול
ענות חלושה במטותא מינייכו ברחמין נפישין חוסו
נא על נפשותיכם. והשמרו והזהרו מאד מאד על
התורה ועל העבודה שבלב זו תפלה בכוונה להתחיל
כולם יחד כאחד מלה במלה ולא זה בכה וזה בכה
וזה דומם וזה משיח שיחה במילה ה' ישמרנו ועיקר
הסיבה וגרמא בנזקין הוא מהיורדים לפני התיבה
שהוא הפקר לכל הרוצה לפשוט רגליו החוטף אפרתי
או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. ואי לואת זאת
העצה היעוצה ותקנה קבועה חוק ולא יעבור עוד ח"ו
דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה עפ"י הגורל

62 יחד בְּאֶחָד מְלָה בְּמִלָּה, וְלֹא זֶה בְּכַח וְזֶה בְּכַח, וְזֶה דוֹמָם וְזֶה

63 מְשִׁיחַ שִׁיחָה בְּמִלָּה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. וְעֵקֶר הַסִּפָּה וּגְרָמָא בְּנֻזְקִין -

64 וגורם הנזק, מזה שלא מתפללים כולם יחד כפי שצריך להיות, הוּא

65 מְהִיּוֹרְדִים לִפְנֵי תִּתְבָּה, -

66 לפני ה"עמוד", שֶׁהוּא -

67 הירידה לפני ה"תיבה",

68 הַפֶּקֶר לְכָל הָרוֹצֵה לִפְשׁוֹת

69 רְגְלָיו, הַחֹטֵף אֶפְרַתִּי, אוֹ

70 מִחֲמַת שְׂאִין גַּם אַחֵר

71 רוֹצֵה וְכו'. - לגשת לפני

72 ה"עמוד", ובמילא נִגַּשׁ מִי

73 שאינו מתאים לכך. וְאִי

74 לֹאֲתָא, - ולכן, זֹאת הָעֵצָה

75 הַיְעוּצָה, וְתִקְנָה קְבֻעָה

76 חֹק וְלֹא יַעֲבֹר עוֹד חֹס

77 וְשִׁלּוּם, וְהִנֵּנוּ לְבָחֹר

78 אַנְשִׁים קְבֻעִים הָרְאוּיִם

14. ראה יב, כג. 1. קדושים יט, יז. 2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח. 4. תענית ב, א. ספרי עה"פ עקב יא, יג. 5. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו" - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א ס' תג (הובא בב"י או"ח סנ"ג), 'החוטף'
- ראה חולין (קלג, א) יל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. 'אפרתי' - אולי הכוונה לב' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א):
מיוחס, פליג חולק בקודשיא כו'."

בהתחלת האות אלף וכך באות ב"ת עד תי"ו. לכאורה: איזו
שייכות יש באמירת תהלים ללימוד הש"ס? – אומר על כך הרבי
הקודם נשמתו עדן בשיחה קדושה¹⁰, שמכאן רואים, מתי לימוד
הש"ס הוא בשלימות? – כאשר יחד עם הלימוד ישנה אמירת

תהלים, ולאמירת תהלים

צריכים ללימוד הש"ס.

ולחיות מחמת חלישות

הדור אין ב"ת בכל אחד

ואחד להתענות בראוי

לו, – כזכר ב"אגרת

התשובה¹¹ מספר הצומות

שפרי המוסר קבעו לצום

על כל חטא – כדי להיות

לרצון להקדוש ברוך הוא

(אחרי התשובה) כמו לפני

החטא, לזאת עצה היעוצה

במאמר ר"ל¹²: כל

השומר שבת בהלכותו

מוחלין לו על כל עוונותיו

– "בהלכותו" דייקא, –

המלה "בהלכותו" היא כאן

בדיוק, שכדי להיות שומר

שבת בהלכותו – מן ההכרח

שתהיה ידעת הלכות שבת.

לכן מוטל על כל אחד

ואחד – חובה, להיות בקי

בהלכותא רבתיא

לשבתא. – בהלכה

הגדולה של שבת, בהתאם

ללשון הגמרא¹³ בנוגע

שצריך למשמש בבגדיו

בערב שבת עם חשיכה כדי

להישמר מאיסור בשבת.

כלומר, ישנן הלכות

בהלכות שבת שאינן מורות

מה הוא איסור – כי אם גם איך להישמר מאיסור. וגם יתרה מאד

שלא לשנות שום שיחה במלה חס ושלום. – בשבת. בהיות

מודעת זאת – ידוע הדבר ליודעי חזן, – יודעי חכמה נסתרה,

תורת הקבלה, פי בכל המצוות יש פנימיות וחיצוניות, –

הפנימיות והרחניות של המצוה, והחיצוניות והפעולה הגשמית של

המצוה, וחיצוניות – של המצוה, מהשבת היא שבייתה מעשיה

גשמית, כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים,

ופנימיות – מצות השבת היא הפנימה בתפלת השבת ובתלמוד

תורה – להתפלל וללמוד בכונה, לדבקה בה' אחד, כמו

שכתוב¹⁴: "שבת לה' אלקינו", – שענין השבייתה שהיא עליה,

לזה – להתפלל לפני ה"עמוד", על פי הגזל, או בראוי רב
המניין, – שירצו שאלה או אלה יתפללו לפני ה"עמוד". ומי הם
הראויים לכך? דייקא – אלה, שמתפללים מלה במלה בדרך
המצוה בקול רם, ולא מאריכים – בתפלה, יותר מדאי ולא

מקצרים וחוטפים חס

ושלום. – את התפלה.

ועליהם מוטל חובה לירד

לפני התפלה, כל אחד

ואחד ביומו אשר יגיע לו,

ולאסוף אליו סביב סמוך –

לבעל התפלה, כל

המתפללים בקול קצת על

כל פנים, ולא – אלה

שמתפללים בלחש ולא –

אלה ש-חוטפים חס

ושלום, וכמבאר בתקנות

ישנות בבמה עירות, –

שנקבע בהן כך. ועתה –

אומר רבנו הזקן, באתי

לחדשן ולחזקן ולאמץ,

כל יומיו עוד לעולם חס

ושלום, (בכתב יד: גואלד

גואלד), – כך היה כתוב

בכתב יד רבנו הזקן,

באידיש¹⁵ "גואלד גואלד",

עד מתי יהיה זה לנו

למקשר, – שלא להתפלל

בכוונה כפי שצריך להיות,

ולא די לנו בכל התוכחות

והצרות שעברו עלינו ה'

ישמרנו, וינחמנו בבפלים

לתושיה, ויטהר לבנו

לעבדו באמת, חזקו

ואמץ לבבכם כל

המיתלים לה' גם –

לקבוע, לגמר כל הש"ס בכל שנה ושנה, ובכל עיר ועיר לחלק

המסקנות על פי הגזל או בראוי, – איזו מסכת בראינו ללמוד

במשך השנה, ועיר שיש בה מנינים הרבה – וגמרו – לימוד כל

הש"ס, בכל מנין ומנין, ואם איזה מנין קטן מהכיל – ואין בו

מספיק אנשים לחלק כל הש"ס, יצרפו אליהם אנשים מאיזה

מנין גדול, בכל השנה, חזק ולא יעברו. – שמוכרחים לסיים כל

הש"ס במשך השנה. וכל אחד ואחד מהלומדים הנ"ל –

שלומדים מסכת מהש"ס כפי שחולק, יגמרו לעצמו – לימוד בכל

שבוע ה"תמניא אפי' שבתהלים – פרק קט"ז. – בו כל אות היא

התחלה של שמונה פסוקים המתחילים באותה אות; שמונה פסוקים

6. ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 415. 7. ל' הכתוב – וארא ו, 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב – תהלים לא, כה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראינו נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולא יעזיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפטיטל זה ביום השבת לאחר תפלת מנחה (וכן ה') נוהג אדמו"ר ז"ל)". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48. 11. פרק ג'. 12. שבת קיח, ב. 13. שבת יב, א. 14. יתרו כ, י.

- 1 כפי שזה באדם בשעה שנח ממלאכה, עולה אז הכוח, שהיה
- 2 מלובש במלאכה — למקורו בנפש, כך הוא ענין השביתה של
- 3 שבת, התעלות הנפש
- 4 (שהיתה עסוקה בימי החול
- 5 ב"עובדין דחול", בעניני 1
- 6 חולין) הנפש עולה ל"ה 2
- 7 אלקין, ה' אחד. וזו — 3
- 8 פנימיות השבת, היא 4
- 9 בְּהִינָה "זכור", — שני
- 10 ענינים בשבת "זכור"
- 11 ו"שמור": "זכור את יום השבת לקדשו", ו"שמור את יום השבת
- 12 לקדשו"¹⁵, הרי ענין הכוונה והתעלות נפש היהודי בשבת, בתפלה
- ובתורה — הן הבחינה של "זכור", ובְּהִינָה "שמור" בְּפִנְיִמְיּוֹת 13
- היא הַשְׁבִּיתָה מְדַבְּרִים גְּשָׁמִים, כְּמוֹ שְׁשִׁבְתָּ ה' מִיּוֹד 14
- מַאֲמָרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶם 15
- שָׁמַיִם וָאָרֶץ גְּשָׁמִים, — 16
- "שמור" בחיצוניות היא 17
- השמירה ממלאכה ועשיה, 18
- ו"שמור" בפנימיות היא 19
- השמירה והמנוחה 20
- מדיבורים בענינים גשמיים, 21
- כִּי זֶה לַעֲמֹת זֶה כו' 16: — 22
- הדיבורים בענינים גשמיים — הם ה"לעומת זה" של שביתה 23
- והתעלות היהודי בשבת — בענינים של תפלה ותורה. 24

קונטרס אחרון

לעומת זה כו':

גוטי יום טוב.

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות

תכתבו ותחתמו.

ממכתב אאמו"ר

. . . י"ט כסלו . . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ה אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.

זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בכריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו ית'.

ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות ואו"ם ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ית' לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגונה מהמדות הטבעיות, כ"א כל עשיותינו וענינינו (הן בעבודה היינו תפלה ותומ"צ, והן בעניני עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו בכוונה אמיתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', והשי"ת אב הרחמים ירחם עלינו וינחנו בדרך הטובה והישרה ישר יהוו פנימו . . .

יום חמישי י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' ג, ז"ל נבג"מ.

1 ספר לקוטי אמרים חלק ראשון הנקרא בשם ספר של בינונים
2 בדף-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מלוקט
3 מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נשמתם ערו, מיוסד על
4 פסוקי "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיו ובלבבך לעשותו";

5 - הלב, הפה והעשייה הם
6 שלשת הכוחות: מחשבה,
7 דיבור ומעשה, בהם
8 מתלבשת הנפש, כדי לבצע
9 את רצונה. כלומר, שלשה
10 אלה הם כלי הביצוע של
11 הנפש: "בפיו" - בכוח
12 הדיבור שלך; "ובלבבך" -
13 בכוח המחשבה שלך;
14 "לעשותו" - בכוח המעשה
15 שלך. במובן עמוק יותר,
16 רומזת המלה "ובלבבך" לא
17 רק על המחשבה, כי אם גם
18 על רגשי הלב, אהבה
19 ויראה, לאהוב את הקב"ה
20 ולירא מפניו; כשיהודי מקיים
21 מצוה משום אהבתו
22 להקב"ה, וביודעו שהדרך
23 היחידה להתאחד עם הקב"ה,

24 היא על-ידי קיום מצוותיו - נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של
25 חיות ועונג. כמי שעושה רצונו של ידידו האהוב עליו, שעשייתו היא
26 בעונג ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע או לבצע הכל במדויק, לכל
27 פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים, לירא מהקב"ה,
28 פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון הקב"ה. יהודי
29 שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה בגלל רגש היראה
30 שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר ה"תניא", שהספר
31 מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של תורה ומצוות לקיימו מתוך
32 רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבַאֵר הַיָּמִם, אֵיךְ הוּא קָרֹב מְאֹד,
33 - מטבע האדם להיות לבו נוטה לתאוות גופניות, וכדי שהלב
34 יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את רגשות הלב בפועל מקצה אחד
35 - מתאוות העולם-זהו, לקצה הפוך - לקדושה. כן מאד קשה לאדם
36 לנטוע בלבו רגש היראה מהקב"ה, כמאמר הגמרא²: "וכי יראה
37 מילתא זוטרתיא", האם יראה היא דבר קטן? - כיצד, איפוא,
38 אומר הפסוק ש"קרוב הדבר"? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, בְּדִרְכֵּי
39 אֲרָכָה וּקְצָרָה, בְּעֻזָּתָהּ וּבְחֵלְהָ. - בשני אופנים מוסבר בספר,
40 כיצד קרוב הדבר: "בדרך ארוכה" - על-ידי התבוננות, העמקת
41 מחשבתו בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו
42 אהבה להשי"ת ולירא מפניו; "בדרך קצרה" - על-ידי שמעורר את

ספר' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
שלישי

ספר לקוטי אמרים

חלק ראשון

הנקרא בשם

ספר של בינונים

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על
פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו. לבאר
היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה".

שונים, כדי שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתי, וכך יתעורר רעש
וכו'³).
שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודה לייב הכהן ורבי
זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב האמור⁴
היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן - רבי משה ווילנער, רבי
פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מיאס. אותם שלח רבנו הזקן להתייעץ עם
הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.
שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא". רבי יהודה לייב הכהן
אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות משיחא".
רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".
שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל⁵ שני טעמים:
א) שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבוא אל הארץ"
ברוחניות, שזהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ מלשון רצון,
כמאמר רז"ל⁶ "למה נקרא שמה ארץ - שרצתה לעשות רצון קונה"). המלה
"רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".
ב) על ידי הדרכים בעבודת ה' המובאות בספר ה"תניא", מהפכים את הקללה
(התוכחה של משנה תורה בפרשת תבוא) לברכה.
בהוכרים בהסכמותיהם את השנה בה הן נכתבו, ביטאו באמצעות ציון השנה
את דעתם הקדושה על ספר ה"תניא".

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ.י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכתי" הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"י יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה. 5. ספר הקיצורים, שם. 6. ב"ר ה, ז.

1 הרב הצדיק רבי יהודא ליב הכהן כתב שנת "תקנ"ו, שהיא ראשי תיבות:
2 "תניא קטורת נשמה ורוח" (המרמז ש"ה תניא" הוא כאמור קטורת לכל
3 המגיפות הרוחניות של עקבתא דמשיחא).
4 והרב הצדיק רבי זושא ציין את השנה במלה "פרותיני"ר, הפרות שלנו –
5 להדגיש, כאמור, שבספר זה
6 ילכו בני ישראל לקראת משיח
7 צדקנו.
8 **הַסְכַּמַת הַרְבּ הַחֲסִיד הַמְּפֹרָסִם, אִישׁ אֱלֹהִי,**
9 **קְדוֹשׁ יְאֹמֵר לוֹ, מוֹרְנוּ**
10 **וְרַבְּנוּ הָרַב רַבִּי מִשְׁלֵם**
11 **זוֹסִיל מַאֲנִיפָאֵל:**
12
13 **הִנֵּה בְּרָאוֹתַי אֶת הַתְּבִיבִים**
14 **שֶׁל הָרַב הָאֵל גָּאוֹן – כִּפִּי**
15 **הַיְדוּעִי, קְרָאוּ בַּמְדִּירִישׁ**
16 **לִרְבֵּנוּ הַזֶּקֶן "הַרְבּ", מִפְּנֵי שְׁבו**
17 **בַּחַר הָרַב הַמְּגִיד מִמְּדִירִישׁ**
18 **לִכְתוֹב אֶת ה"שׁוֹלְחַן עֵרוֹךְ"**
19 **שְׁלוֹ, וְתַלְמִידֵי הָרַב הַמְּגִיד,**
20 **הַחֲבִירָא קְדִישָׁא, הַכְּתִירֵהוּ**
21 **בְּשֵׁם "רַב", כִּי "הִלְכְּתָא**
22 **כְּרַב", אִישׁ אֱלֹקִים קְדוֹשׁ**
23 **וְמַהוֹר אֶסְפִּיקְרָאִי**
24 **הַמְּאִירָה, – הַמְּאִיר כָּל דָּבָר**
25 **בְּאוֹר גְּלוֹי בְּהִירוֹתוֹ**
26 **הַמְּלָאָה. וְזֹכֵר אֲשֶׁר עָשָׂה**
27 **– רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּכוֹחוֹתָיו**
28 **הָאֱלֹקִיִּים. וְאֲשֶׁר הִפְּלִיא ה'**
29 **חֲסִדוֹ וְנָתַן בְּלִבּוֹ הַמַּהוֹר**
30 **לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֱלֹהִים –**
31 **לַהֲעֵלּוֹת עַל הַכְּתָב הָעֲנִינִים**
32 **שֶׁל סֵפֶר ה"תְּנִיָּא", לְהַרְאוֹת**
33 **עִם ה' דְּרָבְיוֹ הַקְּדוֹשִׁים. וְרַצּוֹנוֹ – שֶׁל רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, הִיָּה שְׁלֵא**
34 **לַהֲעֵלּוֹת אֶת הַתְּבִיבִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס מִחֲמַת שְׁאֵין דְּרָבּוֹ**
35 **בְּכַד. רַק מִחֲמַת הַתְּפִשּׁוּת הַקּוֹנְטְרָסִים הָהֵם בְּכַד כָּל יִשְׂרָאֵל**
36 **בְּהַעֲתִיקוֹת רַבּוֹת מִדֵּי סוֹפְרִים מְשֻׁנִּים, – הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמְּלָה**
37 **"מְשֻׁנִּים" וְלֹא "שׁוֹנִים", וְאִפְשָׁר שֶׁבְּרַצּוֹנוֹ לְצִיֵּן בְּכָךְ עַל אֱלֹהִים שׁוֹיִיפּוֹ**
38 **בַּמְכוּן עֲנִינִים מְסִימִים ב"תְּנִיָּא", וּמִחֲמַת רַבּוֹ הַעֲתִיקוֹת שׁוֹנוֹת,**
39 **רַבּוֹ הַמְּעוֹתִי־סוֹפְרִים בְּמֵאָר, וְהַכְּרָה לְהַבִּיא הַקּוֹנְטְרָסִים הָהֵם**
40 **לְבֵית הַדְּפוּס. – סֵפֶר ה"תְּנִיָּא" הַתְּפִשֵׁת אוֹ ב"קוֹנְטְרָסִים"; וְלַהֲעִיר,**
41 **שֶׁגַם אַחֲרֵי שֶׁנִּדְפַס, לֹא הִיָּה עָלָיו הַשֵּׁם, וּבּוֹדָאִי שֶׁכָּךְ צוּה רַבְּנוּ הַזֶּקֶן**
42 **וּבְאוֹפֶן זֶה נָתַן רִשׁוֹת לַהֲדַפִּס אֶת ה"תְּנִיָּא". וְהַעֲדִיר ה' אֶת רוּחַ**
43 **הַשְּׁתַּפִּים, הָרִי הוּא הָרַבְּנִי הַמְּפֹלֵג הַתְּבִיבִים מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הָרַב רַבִּי**

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודא ליב
הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותו
ידי קדוש המוחרב הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
אשר מכבר נגלה מסתוריו יושב בשבת
תהומותיו אלל אדונינו מורינו ורבינו
גאון עולם ודלה מים מבאר מים
חיים וזעת יסמה ישראל בהגלות דברי
קדשו המוחרב להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בעניינות דבריו והמפורסם חזן לרץ ראה
רק מחשש קלקול הדבר שלא יגרס
היזק למדפיסים בחזיון תוקף ואזהרה
לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
פרקם תבא תקנ"ו לפ"ה.

יהודא ליב הכהן.

התורה, היום יום ג' שנקבל בו "פי טוב", – ביום שלישי למעשה
בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב", פרישת תבא, שנת פדותנו
לפרט קטן. – תקנ"ו בגימטריא פדותינו, לפרט קטן, בלי לחשב את
שנות האלפים מאז בריאת העולם, כי אם מספר השנים של מאות,
עשרות וכו' לאלף הנוכחי.

הקטן משולם זוסייל מאניפאלי.

התורה, היום יום ג' שנקבל בו "פי טוב", – ביום שלישי למעשה
בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב", פרישת תבא, שנת פדותנו
לפרט קטן. – תקנ"ו בגימטריא פדותינו, לפרט קטן, בלי לחשב את
שנות האלפים מאז בריאת העולם, כי אם מספר השנים של מאות,
עשרות וכו' לאלף הנוכחי.

הקטן משולם זוסייל מאניפאלי.

הסכמת הרב החסיד המפורסם, איש אלהי, קדוש יאמר לו,
מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הָרַב רַבִּי יְהוּדָא לִיִּב הַכֹּהֵן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ, בראותו ידיו קדש – כתיב,
הַמְּחַבֵּר הָרַב הַגָּאוֹן אִישׁ אֱלֹקִים קְדוֹשׁ וְמַהוֹר חֲסִיד וְעָנִי,
אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו, – שִׁלְמוֹת הַשְּׁתַּדְּלוּתוֹ לְהִישָׁאֵר נִסְתָּר,

שְׁלֹם שְׁכָנָא בֵּן מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הָרַב רַבִּי נָח, וְהָרִי הוּא הָרַבְּנִי
הַמְּפֹלֵג הַתְּבִיבִים מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הָרַב רַבִּי מְרַדְכִּי בֵּן מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ
הָרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל הַלֵּוִי, לְהַבִּיא הַקּוֹנְטְרָסִים הָהֵם לְבֵית
הַדְּפוּס בְּסִלְאוֹנוּיָא. וְלַפְעָלָא טָבָא אִמְרַתִּי יִישָׁר חִילָא. –

ולפעולה טובה זו אני אומר

יישר כוח. אף עלו בלבם –

של המדפיסים, מגור

מסביב מן הדפוסים אשר

רבו, שדרבן להיזק –

לזולת, ולקלקל המאשרים.

– את הישרים והמורשים. אי

לזאת, – לכן, נמרנו בלבנו

לתן הסכמה, לכל ימים

איש את ידו ואת רגלו? –

ויש לומר שכונת מלים אלו,

שהוא עצמו לא ידפיסו

מחדש וגם לא ימסור את

הספר לאחרים להדפסה,

שלא לגרם להמדפיסים

הנוזרים לעיל שום חזק

חס ושולם בהשגת גבול

בשום אופן. ואסור לשום

אדם לדפוס – להדפיס,

הספר הנ"ל – ספר

ה"תניא", בלתי ידיעת

המדפיסים הנ"ל, עד משך

חמש שנים רצופים מיום

דלמטה. – בו נכתבה

הסכמה זו. ושומע לדברי

אלה – יבא עליו ברכת

טוב. הלא בזה דברי

הדורש זאת לכבוד

התורה, היום יום ג' שנקבל בו "פי טוב", – ביום שלישי למעשה

בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב", פרישת תבא, שנת פדותנו

לפרט קטן. – תקנ"ו בגימטריא פדותינו, לפרט קטן, בלי לחשב את

שנות האלפים מאז בריאת העולם, כי אם מספר השנים של מאות,

עשרות וכו' לאלף הנוכחי.

הקטן משולם זוסייל מאניפאלי.

הסכמת הרב החסיד המפורסם, איש אלהי, קדוש יאמר לו,

מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הָרַב רַבִּי יְהוּדָא לִיִּב הַכֹּהֵן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ, בראותו ידיו קדש – כתיב,

הַמְּחַבֵּר הָרַב הַגָּאוֹן אִישׁ אֱלֹקִים קְדוֹשׁ וְמַהוֹר חֲסִיד וְעָנִי,

אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו, – שִׁלְמוֹת הַשְּׁתַּדְּלוּתוֹ לְהִישָׁאֵר נִסְתָּר,

7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ובמו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו ל' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הראשון היה חתנו של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב. 9. כלשון הכתוב בראשית מא, מד. 10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתיב ידי" - ככהסכמה הקודמת - הערת

32 מִיּוֹם דְּלִמְטָה. וְשׁוֹמֵעַ לְדַבְּרֵי אֱלֹהִים - יָבֹא עָלָיו בְּרַבְתּ טוֹב. הָלֹא
33 כֹּה דִבְרֵי הַמְדַּבֵּר זֹאת לְכַבֹּד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' פְּרָשָׁה תָּבֵא
34 תִּקְנֵנִי לְפָרֵט קָמֹן.
35 יְהוּדָא לִיִּיב הַבְּהִינָי.
36 שְׁמַעְתִּי מִהַחֲסִיד הַמְּפֹרָס, רַבִּי יִצְחָק מִתְּמִיד, זְכוּרֹנוּ
37 לְבִרְכָּה: כִּשְׁהַשְׁלֹחִים
38 הֵבִיאוּ אֶת ה"תְּנִי"א
39 לְאַנִּיפָאלי, אֵל רַבִּי יְהוּדָא
40 לִיִּיב הַבְּהִינָי וְרַבִּי זֹשָׁא, הֵם
41 הַשְׁאִירוּ בִּידֵם אֶת
42 הַקּוֹנְטְרָסִים לְמִשְׁךְ הַלִּילָה,
43 כְּדֵי שֶׁהַצִּדִּיקִים יַעֲיִינוּ בָּהֶם.
44 בְּשַׁעַר שַׁעֲיִן ב"תְּנִי"א,
45 בְּאַמְצַע הַלִּילָה, נִכְנָס רַבִּי
46 יְהוּדָה לִיִּיב הַבְּהִינָי
47 בְּהַתְּפַלּוּת עֲצוּמָה
48 וּבִתְּהַלְּבוּת רַבָּה, וּמִבְּלִי
49 יָכוּלֵת לְעַצּוֹר בְּתוֹכוֹ אֶת
50 הַהִתְּרָגְשׁוֹת הַגְּדוּלָּה,
51 הַחֲלִיט לִלְכַּת אֵל רַבִּי זֹשָׁא
52 (שְׁנִיָּהם דְּרוּ בְּאַנִּיפָאלי),
53 לְהַתְּחַלֵּק אֹתוֹ בְּהַתְּהַלְּבוּתוֹ
54 הַמְּרֻבָּה מִסֵּפֶר ה"תְּנִי"א.
55 אוֹתוֹ דִּבֵּר אִירַע גַּם אֲצֵל
56 רַבִּי זֹשָׁא, שֶׁגַּם הוּא לֹא
57 הָיָה יָכוֹל לְעַצּוֹר בְּקִרְבּוֹ אֶת
58 הַהִתְּרָגְשׁוֹת הַגְּדוּלָּה,
59 וְהַחֲלִיט לִלְכַּת אֵל רַבִּי
60 יְהוּדָה לִיִּיב הַבְּהִינָי - כִּךְ שֶׁהֵם נִפְגְּשׁוּ בִּרְחוּב בְּהִלְכֵם אֶחָד אֶל הַשְּׁנִי,
61 ו"אַנִּיפָאלי כּוֹלָה בַּעֲרָה...".
62

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודא ליב
הכהן:

חֲבֻמָּה אֵדָס תֵּאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ בְּרִאיוֹתֵי
יְדֵי קֹדֶשׁ הַמַּחְבֵּר הָרַב הַגָּאוֹן
אִישׁ אֱלֹקִים קֹדֶשׁ וְטָהוֹר חֲסִיד וְעַנּוּ
אִשְׁרֵי מַכְבָּר גָּלִיל מִסְתַּרְיוֹ יוֹשֵׁב בְּשִׁנְת
תַּחֲכֻמוֹתֵי אֵל אֲדוֹנֵינוּ מוֹרִינוּ וְרַבֵּינוּ
גָּאוֹן עוֹלָם וְלֵאלֹהֵי מִיָּם מִבְּאֵר מִיָּם
חַיִּים וְכַעַת יִסְמַח יִשְׂרָאֵל בְּהַגְלוֹת דְּבָרֵי
קֹדֶשׁ הַמְּחֻבָּר לְהִבְיָא לְבִית הַדְּפוּס לְלַמֵּד
לְעַם ה' דְּרָכֵי קֹדֶשׁ כֹּאשֶׁר כָּל אֶחָד יִחְזֶה
בְּפִנוּמֵי דְּבָרָיו וְהַמְּפֹרָס אֵין לִרְיָךְ לֹאִי
רַק מַחֲשֵׁק קִלְקוּל הַדְּבָר שֶׁלֹּא יִגְרוּס
הַיִּזָּק לַמַּדְפִּיסִים בְּאֵתִי לִיתֵן תּוֹקֵף וְאִזְהִירָה
לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְיִגְלוּ לְדְפוּס עַד
מִשָּׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דְּלִמְטָה וְשׁוֹמֵעַ
לְדַבְּרֵי אֱלֹהִים יִבֹּא עָלָיו בְּרַכַּת טוֹב הַכ"ד
הַמְּדַבֵּר זֹאת לְכַבֹּד הַתּוֹרָה הַיּוֹם יוֹם ג'
פְּרָשָׁה תָּבֵא תִּקְנֵנִי לְפָרֵט.

יהודא ליב הכהן.

הַקָּמֵן מִשׁוּלֵם זֹסִיל מְאַנִּיפָאלי.
וְאֵת הַחֲסִידִים הַגְּזֻרִים לְעִיל שׁוֹם הַיִּזָּק חֵם וְשִׁלּוֹם בְּהַשְׁגָּה גְּבוּל בְּשׁוֹם אֹפֶן.
וְאִסּוֹר לְשׁוֹם אֵדָס לְדְפוּס הַסֵּפֶר הַג"ל בְּלִיתֵי יָדִיעַת הַמַּדְפִּיסִים הַג"ל עַד מִשָּׁךְ חֲמֵשׁ
שָׁנִים לְעוֹפִים מִיּוֹם דְּלִמְטָה וְשׁוֹמֵעַ לְדַבְּרֵי אֱלֹהִים יִבֹּא עָלָיו בְּרַכַּת טוֹב הַכ"ד הַדּוֹרֵשׁ
זֹאת לְכַבֹּד הַתּוֹרָה הַיּוֹם יוֹם ג' שֶׁנִּכְפַּל בּוֹ כִּי טוֹב פְּרָשָׁה תָּבֵא שְׁנַת פְּדוּתֵינוּ לְפָקֵי.

הקמן משולם זוסיל מאניפאלי.

1 שֶׁלֹּא יִדְעוּ מִצְדָּקוֹתָיו וּמִגְדוּלָּתוֹ, כִּבְר מִזְמָן נִתְּגַלּוּ צְדָקוֹתָיו וּגְדוּלָּתוֹ,
2 יוֹשֵׁב בְּשִׁנְת תַּחְבֻּמוֹתֵי אֲצֵל אֲדוֹנֵינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ גָּאוֹן
3 עוֹלָם, - וִי"ל כְּפִשּׁוֹ
4 בְּגִלָּה - וְהַכּוֹנֵנָה עַל הָרַב
5 הַמְּגִיד מִמְּזִירֵשׁ, וְיִלָּה מִיָּם
6 - לְמַד תּוֹרָה, מִבְּאֵר מִיָּם
7 חַיִּים, - יֵשׁ הַמְּפֹרָשִׁים
8 שְׁבַמְלָה "מִבְּאֵר" - אוֹתִיּוֹת
9 אֲבָרֵם - הוּא מִרְמָז עַל רַבִּי
10 אֲבָרֵהֶם "הַמּוֹלָךְ" בְּנוֹ שֶׁל
11 הָרַב הַמְּגִיד מִמְּזִירֵשׁ, וְכַעַת
12 יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל - הַכּוֹנֵנָה
13 עַל הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב, שְׁמוֹ
14 הַקֹּדֶשׁ הִיָּה יִשְׂרָאֵל,
15 בְּהַגְלוֹת דְּבָרֵי קֹדֶשׁוֹ -
16 הַתְּגַלּוֹת דְּבָרֵי הַבְּעַל־שֵׁם
17 טוֹב הִיא ב"תְּנִי"א, בּוֹ
18 מִתְּגַלִּים דְּבָרֵי הַבְּעַל־שֵׁם
19 טוֹב בְּשִׁכּוֹל וְהַשְׁגָּה שֶׁל חִב"ד,
20 הַמְּחֻבָּר לְהִבְיָא לְבִית
21 הַדְּפוּס - כְּדֵי לְלַמֵּד לְעַם
22 ה' - לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּי
23 קֹדֶשׁ, בְּאִשְׁרֵי קָל אֶחָד
24 יִחְזֶה - יִרְאֶה, בְּפִנוּמֵי
25 דְּבָרָיו, וְהַמְּפֹרָס אֵין
26 צִרְיָה רְאִיָּה. - וּבִגְלָל כִּי לֹא
27 הָיָה סֵפֶר זֶה זָקוּק לְהַסְכָּמָה,
28 רַק מְחַשֵּׁשׁ קִלְקוּל הַדְּבָר -
29 שֶׁל הַדְּפֹסֶת הַסֵּפֶר, שֶׁלֹּא
30 יִגְרוּס הַיִּזָּק לַמַּדְפִּיסִים, בְּאֵתִי לִיתֵן תּוֹקֵף וְאִזְהִירָה לְבַל יָרִים אִישׁ
31 אֶת יָדוֹ וְיִגְלוּ לְדְפוּס - לְהַדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר, עַד מִשָּׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים

1 הסכמת הרבנים שיחיו בני הנאון המחבר ז"ל נשמתו ערן.
2 היות שהסכם אצלנו לתן רשות ותרמנא - וכוח הרשאה,
3 להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב דברי
4 ישר ואמת - דברי היושר והאמת הכתובים, דברי אלקים חיים

5 - כך נקראת תורת

6 החסידות, של אדונינו

7 אבינו מורנו ורבנו ז"ל

8 כתובים בכתב ידו

9 הקדושה בעצמו ולשונו

10 הקדוש, שכל דבריו

11 בנחלי אש פוערות -

12 אשר ילחיבו הלבבות

13 לקרבן לאביהן שבשמים,

14 וכשם אגרת הקדוש

15 נקראו, שרשם היו אגרת

16 שלוה מאת כבוד קדשו

17 להורות לעם ה' תדרך

18 ילכו בה - הכוונה מן

19 הסתם לעניני העבודה

20 הפנימית, כמו התעוררות

21 אהבת ה' ויראת ה' בעבודת

22 התפלה, ההתעוררות

23 ללימוד התורה, והמשעשה

24 אשר יעשו, -

25 ההתעוררות בענינים של

26 צדקה וכדומה. ומחמת

27 שפכמה מקומות¹³ -

28 ב"אגרת הקדוש", הציב לו

29 ציונים בספר לקוטי

30 אמרים שלו, ודברי תורה

31 עניים במקום אחד

32 ועשירים במקום אחר¹⁴, -

33 שלכן אפשרי הדבר שענינים ב"אגרת הקדוש" יהיו יותר מוסברים

34 ומובנים מאשר כפי שהם מוסברים בספר "לקוטי אמרים"; ולאידך,

35 ענינים בספר "לקוטי אמרים" יהיו מוסברים ומובנים יותר מאשר

36 כפי שהם מוסברים בספר "אגרת הקדוש"; ומה גם בשביל דבר

37 שנתחדש בו - ב"אגרת הקדוש" המוסיף חידוש ובידור בספר

38 "לקוטי אמרים" - קונטרס אחרון על איזה פרקים - מספר

39 "לקוטי אמרים", אשר כתב - רבנו הזקן, בעת חפזו הספר

40 לקוטי אמרים - פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר ועין חיים

41 ופרי עין חיים שנראים בסותרים זה את זה, וברוח מבינתו

הסכמת

הרבנים שי' בני הנאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלנו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש
הדפוס לזכרון לבני כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים
חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו
הקדוש שכל דבריו בנחלי אש בוערות ילחיבו הלבבות לקרבן
לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדוש נקראו שרובם היו אגרת
שלוה מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר
יעשו ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים
שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים כמ"א ומה גם בשביל דבר
שנתחדש בו קונטרס אחרון על איזה פרקים אשר כתב בעת חיבתו
הס' לק"א פלפול ועיון עמוק על מאמרי זהר וע"ה ופע"ה שנראים
כסותרים זא"ז וברוח מבינתו מישכם כל דיבור על אופניו שכתב
בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון לחברם עם ספר לקוטי אמרים
ואגה"ת של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו להטיל גודא רבה
וגזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא שלא ירים איש את ידו
להדפיס כתבניתם או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה
ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה
בעצמו אשר היו בדרקוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר
כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפוזרים
אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה טעות שגיאות מי יבין
ימצא הטעות דמוכה מטעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

נאום **דוב בער**, בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל
מרנא ורבנא **שניאור זלמן** ז"ל נב"מ.

ונאום **חיים אברהם**, בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא
ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נב"מ.

ונאום **משה**, בא"א מו"ר הגאון החסיד **שניאור**
זלמן ז"ל נב"מ.

והדפיס את הספר, והתבונה - של הענין, תהיה ברורה:

נאום **דב בער** בן אדונינו מורנו ורבנו הגאון החסיד

קדוש ישראל מרנא ורבנא¹⁶ **שניאור זלמן** ז"ל, נשמתו בגנוי

מרומים. (הרבי האמצעי).

ונאום **חיים אברהם** בן אדונינו מורנו ורבנו הגאון

החסיד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל, נשמתו בגנוי

מרומים.

ונאום **משה** בן אדונינו מורנו ורבנו הגאון החסיד

שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגנוי מרומים.

13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב. 15.

בהוצאה הראשונה (שקלאו תקע"ד) בא בסיים ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: לע"ע לא

מצאתי שיעירו על השינוי שבתארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו - ע"פ הוצאות דת"ר"ס ואילך. ואולי

י"ל: בזמן חתימת ההסכמה ה" החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא "קדוש ישראל"; החותם הב'

- ה" אז רב ופוסק - "מרנא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' - ה" אז גאון וחסיד (כידוע בספורי רבותינו

נשיאינו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"צז"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכח"י ושאר הדפוסים) י"ל

ג"כ ע"ד הג"ל - ע"פ הידוע שה' מצויין בצדקות שלו, בעניות ושפלות בעיני עצמו וכו'.

13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב. 15.
בהוצאה הראשונה (שקלאו תקע"ד) בא בסיים ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: לע"ע לא
מצאתי שיעירו על השינוי שבתארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו - ע"פ הוצאות דת"ר"ס ואילך. ואולי
י"ל: בזמן חתימת ההסכמה ה" החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא "קדוש ישראל"; החותם הב'
- ה" אז רב ופוסק - "מרנא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' - ה" אז גאון וחסיד (כידוע בספורי רבותינו
נשיאינו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"צז"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכח"י ושאר הדפוסים) י"ל
ג"כ ע"ד הג"ל - ע"פ הידוע שה' מצויין בצדקות שלו, בעניות ושפלות בעיני עצמו וכו'.

יום שישי כ' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

הקדמת המלקט

1 רבנו הזקן, בגדול ענוותנותו, קורא לספר ה"תניא" – "לקוטי אמרים",
 2 אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת הקדמתו זו הוא
 3 מציין כ"הקדמת המלקט". והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי
 4 שלומנו, – אל כל
 5 החסידים, ישמרם צורם
 6 ויחזקם:
 7 אליכם אישים אקרא, שמעו אלי רודפי צדק,
 8 מבקשי ה', וישמע אליכם
 9 אלקים למגדול ועד קטן,
 10 – מגדולי בעלי המדרגה
 11 בעבודת ה', עד לאלה שהם
 12 נחותים במדרגה, כל אנשי
 13 שלומנו
 14 ומסובות שלה, איש על
 15 מקומו יבוא לשלום וחיים
 16 עד העולם נצח סלה ועד,
 17 אמן פן יהי רצון:
 18 הנה מודעת זאת, כי
 19 מרגלא בפומי דאנשי,
 20 בכל אנשי שלומנו לאמר,
 21 – ידוע שרגיל בפי אנשי
 22 שלומנו לומר, כי אינה
 23 דומה שמיעת דברי מוסר
 24 לראיה וקריאה בספרים,

27 – שהקריאה בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים, שנכתבו בשביל
 28 כולם, איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה כאשר שומעים אותם
 29 ענינים באופן אישי מפיו של המדבר. שהקורא – בספרים, קורא
 30 לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסת שכלו כאשר הוא שם,
 31 ואם שכלו ודעתו מבלבלים ובחשיכה יתחלכו בעבודת ה',
 32 בקשי יכול לראות את האור כי טוב הגנו בספרים, אף כי
 33 מתוך האור – השורה בספרים, לעינים ומרפא לנפש. – אך, מפני
 34 ששכלו מבלבל והוא ממשש באפילה בענינים של עבודת ה', אין
 35 הוא רואה את האור שיכול וצריך להביא מרפא לנפשו. להלן
 36 מסביר רבנו הזקן, שספרי המוסר חלוקים בשני סוגים: א) ספרים
 37 הבנויים על פי שכל אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את עניני המוסר

הקדמת המלקט

והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומנו יצ"ו:

אליכם אישים אקרא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' וישמע
 אליכם אלקים למגדול ועד קטן כל אנשי דמדינתנו
 וסמוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם
 נס"ו אכ"ר:

הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאנשי בכל אנשי לאמר כי
 אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראיה וקריאה בספרים
 שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסת שכלו
 כאשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבלבלים ובחשיכה יתחלכו
 בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנו
 בספרים אף כי מתוך האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין
 הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנושי בוודאי אינן שוין
 לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם
 זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חבירו וכמו שארז"ל
 גבי ברכת חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל שאין
 דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
 בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיכול
 להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי
 היראה אשר יסודותם בהררי קודש מדרשי חז"ל אשר רוח ה'
 דבר במ ומלתו על לשונם ואורייתא וקב"ה כולא חד וכל

ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חבירו, וכמו שאמר
 רז"ל גבי – בקשר לפרקת חכם הרזים על ששים רבוא
 מישראל, – בשעה שרואים שש מאות אלף מישראל, יש לברך
 "ברוך חכם הרזים" – מברכים את הקב"ה שהוא החכם שידוע
 סודותיהם של כל שש מאות האלף, שאין דעותיהם – והבנתם
 ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל
 במלחמות שם בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו' – שהוא
 היה "איש אשר רוח בו", – ומפרש ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו"
 היא: שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא
 אפילו בספרי היראה – ספרי המוסר, אשר יסודותם בהררי קודש
 מדרשי חז"ל אשר רוח ה' דבר במ ומלתו – של הקב"ה, על

1. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." – אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות.
 - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנזכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא ברי' דר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא ברי' דר' יהושע, כפי שמבכרים על ששים רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן - להלכה - שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה כזה - וחסידים, שהם "יודעי ומכירי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד".

1 לְשׁוֹנֵם – ועליהם בנויים ספרי מוסר אלה, וְאוֹרֵיתָא וְקוּדְשָׁא
2 בְּרִיךְ הוּא בְּלֹא חֵד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד; וְכָל שְׂשִׁים
3 רְבּוּא בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל וּפְרִטִיהֶם עַד נִיצוּץ – של קל שְׂבָקִים
4 וּפְחוּתֵי הָעֶרֶךְ שֶׁבְּעֵמֵנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּלְהוּ מִתְקַשְׂרָאן בְּאוֹרֵיתָא,

5 – כל אלה מתקשרים

6 בתורה, וְאוֹרֵיתָא הִיא

7 הַמְקַשֶּׁרֶת אוֹתָן לַחֲקֵ"ה

8 בְּנוֹדָע בּוֹהֵר הַקְדוּשָׁה, –

9 והתורה הרי כבר כוללת

10 בתוכה מה שנוגע לשכלו

11 ולדעתו של כל אחד

12 מישראל – חֲרִי זֶה דְּרָךְ

13 בְּלָלוֹת לְכָלִּיל יִשְׂרָאֵל. –

14 מכל מקום הרי דבר זה הוא

15 ענין כללי המופנה לכלל

16 כולו. וְאַף שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה

17 לְדָרֶשׁ בְּכָלִּל וּפְרָט וּפְרָטִי

18 פְּרִטוֹת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרִטִית

19 מִיִּשְׂרָאֵל הַמְשַׁרְשֶׁת בָּהּ, –

20 בתורה, הרי שבתורה ישנם

21 לא רק הענינים של כלל

22 ישראל, אלא של כל אחד מישראל במיוחד, וספרי המוסר הבנויים

23 על מדרשי רז"ל שבתורה, כוללים בתוכם גם הענינים הפרטיים

24 הנוגעים לכל יהודי לחוד? – חֲרִי אֵין בָּל אֲדָם זֻכָּה לְחַיּוֹת מְבִיר

25 מְקוֹמוֹ הַפְּרָטִי שֶׁבַּתּוֹרָה: – לדעת איך ללמוד את ההוראות

26 בעבודת ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו בפרט. וְהֵנָּה, אָף

27 בְּהַלְכוּת אִסּוּר וְהִתֵּר הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ מִצְאָנוּ רְאִינוּ

28 מִחֻלָּקֶת תְּנָאִים וְאַמּוּרָאִים מִן הַקְצָה אֶל הַקְצָה מִמֶּשׁ, – שאחד

29 אומר ההיפך מהשני – זה אוסר וזה מתיר וכדומה, וְאֵלֹו וְאֵלֹו דְּבִרִי

30 אֱלֹהִים חַיִּים¹⁰ לְשׁוֹן רַבִּים – לא אלקה חי, אלא אלקים חיים

31 שהוא לשון רבים, עַל שֵׁם מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל

32 הַנִּחְלָקוֹת – נשמות ישראל, וממילא כך הדבר גם במקורם, דְּרָךְ

33 בְּלָל לְשִׁלְשָׁה קוּי, יִמִּין וּשְׂמָאל וְאַמְצַע, שֶׁחֵם – שלשה קוים

34 אלה, הם: חֶסֶד – קו הימין, וּגְבוּרָה – קו השמאל, וְכו', – כלומר,

35 תפארת שהוא הקו האמצעי. וְנִשְׁמוֹת שִׁשְׁרָשָׁן מִמֶּדֶת חֶסֶד

36 הַנִּהְיָתָן גַּם בֵּן לְחַטּוֹת בְּלִפְי חֶסֶד לְהַקֵּל בּו', – להתיר את הדבר

37 כדי שיוכל לעלות לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואותו דבר

38 בנשמות ששרשן ממדת הגבורה וכו', בְּנוֹדָע, – כפי שרבנו הזקן

39 מבאר בפרוטרוט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית שמאי לרוב

40 מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית הלל מקילים ברוב

41 המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות שבקדושה הכל

42 בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם גבורה, וגבורה כוללת

הקדמה

ששים רבוא כללות ישראל ופרטיהם עד ניצוץ קל שבקלים
ופחותי הערך שבעמינו בני ישראל כולו מתקשראן באורייתא
ואורייתא היא המקשרת אותן להקב"ה כנודע בזה"ק הרי זה
דרך כללות לכללות ישראל ואף שניתנה התורה לידרש בכלל
ופרט ופרטי פרטות לכל נפש פרטית מישראל המושרשת בה
הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר מקומו הפרטי שבתורה:
והנה אף בהלכות איסור והיתר הנגלות לנו ולבנינו מצאנו ראינו
מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש ואלו
ואלו דברי אלהים חיים לשון רבים על שם מקור החיים
לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין ושמאל
ואמצע שהם חסד וגבורה וכו' ונשמות ששרשן ממדת חסד
הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל בכו' כנודע וכו"ש וק"ו
בהנחתן לה' אלהינו דאינון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא דכל
חד וחד לפום שיעורא דיליה לפום מה דמשער בליביה כמו"ש
בוה"ק על פסוק נודע בשערים בעלה וגו':

אתיידע ואתדבק, – הוא נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים",

לפי מה שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה,

ולפי השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי לקלוט

את ההשגה מהמוח. על כל פנים מתברר מדברי הזוהר הקדוש,

שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל אחד

לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזה"ק שם: "שערים" מלשון

שיעור) – וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת ה', מוצדקת

לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה דומה שמיעה

לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי התעוררות

והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים בספרים – ואילו רבנו

הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא") הוראות והדרכות בעבודה

הפנימית של אהבת ה' ויראת ה' מסביר, אבל, רבנו הזקן להלן,

שמדובר כאן ב"יודעי ומכירי", באלה שידעו והכירו את רבנו

הזקן, אלה שהיו שואלים אותו ב"חידות" עצות בעניני עבודת

ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה היא גם כן על אלה שרבנו הזקן

יודע אותם ומכיר אותם, ובכך נכללות כל הנשמות שלמדו,

לומדות ותלמדנה את ספר ה"תניא" – את כל אלה ידע והכיר

רבנו הזקן, ובשבילם כתב בספר זה עצות והוראות בעבודת ה',

כאילו נכנסו הם כולם אליו ל"חידות"; וכפי שהרבי הרשב"ב

נשמתו עדן אומר¹³: לימוד התניא משמעו לדבר עם רבנו הזקן.

ובלשון רבנו הזקן:

6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, ב. 7. על פי תניא פל"ו - מח, א. 8. חלק ג', עג, ב. 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג. 13. תורת שלום ע' 56.

יום שבת קודש כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ד, אך ביודעי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל.

הקדמה

1 אך בְּיוֹדְעֵי וּמְכִירֵי קְאָמִינָא, – אני מדבר אודות אלה שאני
2 יודע אותם ומכירים – אומר רבנו הזקן, הֵם כָּל אֶחָד וְאֶחָד
3 מֵאֲנָשֵׁי שְׁלֹמֹנֹנוּ שֶׁמְדִינֵיתֵנוּ וּסְמוּכוֹת שְׁלָה – והסמוכות
4 למדינתנו, אֲשֶׁר הָיָה תְּדִבּוּר שֶׁל חֶבֶה מְצִי בֵּינֵינוּ – בהיכנסם
5 אל רבנו הזקן ל"יחידות",
6 וְגִלּוֹ לִפְנֵי כָּל תַּעֲלוּמוֹת
7 לָבֶם וּמָחֶם בַּעֲבוּדַת ה' 2
8 הַתְּלִיחַ בְּלֵב, אֲלֵיהֶם 3
9 תַּפֹּחַ מִלְּתִי וְלִשְׁוֹנִי עִם 4
10 סוֹפְרֵי 14 בְּקוֹנְטְרָסִים אֱלוֹ 5
11 – של ספר ה"תניא", 6
12 הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם 'לְקוֹנֵי 7
13 אֲמָרִים', מִלְּקָטִים מִפִּי 8
14 סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים 9
15 קְדוּשֵׁי עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם עָרָן 10
16 – כפי שהזכרנו בלמדנו את 11
17 "דף השער", אומרים 12
18 חסידים, שב"ספרים" הכוונה 13
19 לספרי השל"ה הקדוש 14
20 וספרי מהר"ל (מפראג) 15
21 וב"סופרים" הכוונה על 16
22 הבעל-שם-טוב והרב המגיד 17
23 ממזריטש, הַמְּפָרְסָמִים 18
24 אֲצִלְנוּ, וּקְצַת יָמָם 19
25 נִרְמָזִין לַחֲכִימִין – חלק 20
26 מה"אמרים" מרומזים לפני 21
27 החכמים, אלה שדי להם 22
28 ברמז "די לחכימין ברמיזא", 23
29 בְּאֲגֻדּוֹת הַקֶּנֶשׁ מְרַבְּתֵינוּ 24
30 שֶׁבְּאֲרֵץ הַקֶּנֶשׁ תִּבְנֶה 25
31 וְתִבְנוּן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ 26
32 אֲמֵן, – רבנו הזקן קרא 27
33 לכמה מזקני תלמידי הרב המגיד, ובפרט את רבי מנחם מענדל
34 מויטבסק, בשם "רבתינו", הרביים שלו; וּקְצַתָּם שְׁמַעְתִּי מִפִּיהֶם
35 הַקְדוּשׁ בְּהִיוֹתָם פֶּה עֲמֹנוּ, – לפני עלייתם לארץ ישראל, וְכָלֶם
36 הֵן תְּשׁוּבוֹת עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת אֲשֶׁר שׁוֹאֲלִין בַּעֲצָה כָּל אֲנָשִׁי
37 שְׁלֹמֹנֹנוּ וּמְדִינֵיתֵנוּ תְּמִיד כָּל אֶחָד לִפְי עֲרָבּוּ – ומצבו בעבודת
38 ה', לְשִׁית – לתת, עֲצוֹת בְּנַפְשָׁם בַּעֲבוּדַת ה', לְהִיּוֹת בִּי אֵין
39 הוֹמֵן גִּרְמָא עוֹד – אין הוֹמֵן מרשה עוד, לְהִשָּׁיב לְכָל אֶחָד
40 וְאַחֶר עַל שְׁאֵלוֹת בְּפִרְסוּת, וְגַם הַשְׁבָּחָה מְצִיחָה, עַל כֵּן
41 רִשְׁמַתִּי כָּל הַתְּשׁוּבוֹת עַל כָּל הַשְׁאֵלוֹת לְמַשְׁמַרְתָּ לְאוֹת
42 לְהִיּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינָיו – כפי שכתוב לגבי
43 תפילין¹⁵ "ולזכרון בין עיניך", וְלֹא יִדְחַק עוֹד לִכְנֹס לְדַבֵּר עִמִּי

44 בְּיִחִידוֹת, בִּי בְּהֵן – בענינים שבספר ה"תניא", יִמָּצָא מְרֻנָּע
45 לְנַפְשׁוֹ וְעֲצָה נְכוּנָה לְכָל דְּבַר הַקֶּשֶׁה עָלָיו בַּעֲבוּדַת ה', וְנִכּוֹן
46 יְהִיָּה לְבוֹ בְּטוּחַ בַּה' גּוֹמֵר בְּעֵדֵינוּ: – ככתוב¹⁶: "לא-ל גומר
47 עלי". וּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ קֶצֶרָה לְהִבִּין דְּבַר עֲצָה מֵתוֹךְ קוֹנְטְרָסִים
48 אֱלוֹ, – שאין הוא יודע
49 כיצד ללמוד מה"תניא"
50 עצה שהוא נזקק לה
51 בעבודת ה', יִפְרֹשׁ שִׁיחָתוֹ
52 לִפְנֵי הַגְּדוּלִּים – גדולי
53 המבנים ועובדי ה',
54 שֶׁבְּעִירוֹ וְהֵם יִבְנוּנָהוּ. –
55 הֵם יִסְבִּירוּ לוֹ. וְאֲלֵיהֶם –
56 לאותם "גדולים", בְּקִשְׁתִּי,
57 שְׁלֹא לְשׁוֹם יָד לִפָּה –
58 שלא לשתוק כדי שלא
59 להראות שהם הם המבנים,
60 לְהַתְנַחֵג בַּעֲנֵנוּ וּשְׁפָלוֹת
61 שֶׁל שִׁקָּר חֵם וְשִׁלּוֹם, –
62 שכן, ענוה ושפלות שלא
63 במקומן, הֵן עֵינֵן שֶׁל שִׁקָּר,
64 וְכִנּוּדָעִי עֲנֵשׁ הַמֵּר עַל
65 מוֹנֵעַ בָּר, – כלומר, למנוע
66 ענינים של תורה מהזולת,
67 וְגִדֵּל הַשִּׁקָּר – לאלה
68 שמוסרים עצמם ללמוד עם
69 הזולת, כפי שידוע מִמֶּאמְרֵי
70 רַז"ל¹⁸ עַל פְּסוּקֵי 19 "מֵאִיר
71 עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ח", – הגמרא
72 מפרשת שם את הפסוק
73 "רש ואיש תככים נפגשו
74 מאיר עיני שניהם ח" –
75 "רש" היינו מי שעני בתורה,
76 ו"איש תככים" – מי שעשיר בתורה, הרי כששני אלה "נפגשו", וְכֵן
77 התורה מתעסק עם ה"עני" בתורה, "מאיר עיני שניהם ח" –
78 הקב"ה מאיר עיני שניהם באור שלמעלה משניהם, בִּי יֵאִיר ה'
79 פָּנָיו – והפנימיות שלו, אֲלֵיהֶם אוֹר – של, פָּנָיו מִלֶּךְ חַיִּים.
80 וּמַחִיָּה חַיִּים – זה שנותן חיים לחיים, וְיִבְנוּ וְיִחַיְנוּ לְיָמִים אֲשֶׁר
81 לֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וְגו' בִּי כוֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי וְגו'
82 – את הקב"ה, "למקטנם ועד גדולם"²⁰, בִּי מִלְּאָה הָאֲרֵץ יִדְעָה
83 אֶת ה' וְגו', – כמים לים מכסים"²¹, אֲמֵן בֵּן יְהִי רַצוֹן;
84 וְהִנֵּה אַחֵר שְׁנַת־פְּשֻטוֹ הַקוֹנְטְרָסִים הַנּוֹכְרִים לְעִיל בְּקֶרֶב כָּל
85 אֲנָשִׁי שְׁלֹמֹנֹנוּ הַנּוֹכְרִים לְעִיל בְּהַעֲתִיקוֹת רַבּוֹת מִיְּדֵי סוֹפְרִים
86 שׁוֹנִים וּמְשֻׁנִּים, הִנֵּה עַל יְדֵי רַבּוֹי הַהַעֲתִיקוֹת שׁוֹנוֹת רַבּוֹ כְּמוֹ

14. תהלים מה, ב. 15. שמות יג, ט. 16. תהלים נז, ג קלח, ח. 17. ראה סנהדרין צא, סוף עמוד ב. 18. ראה תמורה טז, א. 19. משלי כט, יג.
20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט.

1 רבו המעוֹתִי־סוֹפְרִים בְּמֵאד מְאֹד, – כפי שכבר הזכרנו בלמדנו
 2 הסכמותיהם של הצדיקים רבי זושא ורבי יהודה לייב הכהן, נפלו
 3 על פי טעות שגיאות בכתבים, עקב המעתיקים השונים, והיו גם
 4 כאלה שבמכוון זייפו ענינים ב"תניא", כדי שיוכלו להעליל וכו',
 5 ויש לומר שעל אלה רמזו
 6 רבנו הזקן במלה "משונים".
 7 וְלֹאֵת – ולכן, נִדְבָּה
 8 רוּחָם שֶׁל אַנְשֵׁים
 9 אֲפֻרְתֵּי־ם – אנשים
 10 חשובים, הַנִּקְוִים
 11 הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל מַעֲבָר
 12 לְדָרָה²² לְמַדָּה בְּגוֹפֶם
 13 וּמֵאֲדָם לְהִבְיָא אֶת
 14 קוֹנְטְרָסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל
 15 – ספר ה"תניא", לְבִית
 16 הַדְּפּוּס מְנִקִּים מִכָּל סִיג
 17 – כמו הפסולת המופרשת מהתבואה וכדומה, וְמַעוֹתִי־סוֹפְרִים
 18 וּמְנַחֵם הַיָּמִב, – כפי שכ"ק רבינו מעיר, יש לומר שהמלה "סיג"
 19 רומזת גם כן על הענינים שזייפו אותם, והיה צורך לנקות את

הקדמה

ולזאת נדבה רוחם של אנשים אפרתים הנקובים הנ"ל מע"ל
 לטרוח בגופם ומאודם להביא את קונטרסים הנ"ל לבית הדפוס
 מנוקים מכל סיג וט"ם ומוגהים היטב ואמינא לפעלא טבא
 יישר חילא ולהיות כי מקרא מלא דבר הכתוב ארור מסיג
 גבול רעהו וארור בו קללה בו נידוי ח"ו וכו' ע"כ כיהודה
 ועוד לקרא קאחינא למשדי גורא רבא על כל המדפיסים
 שלא להדפיס קונטרסים הנ"ל לא על ידי עצמן ולא על ידי
 גירא דילהון בלתי רשות הנקובים הנ"ל משך חמש שנים
 מיום כלות הדפוס ולשומעים יונעם ותבא ברכת טוב כה
 דברי המלקט ליקוטי אמרים הנ"ל:

20 הקונטרסים מהזיופים. וְאִמִּינָא לְפַעְלָא מְבֵא יִישָׁר חִילָא. – ואני
 21 אומר לפעולה טובה זו: יישר כח. וְלִהְיוֹת כִּי מְקַרָא מְלֵא דְבָר
 22 הַכְּתוּב²³ "אַרְוֹר מְסִיג גְּבּוּל רַעְהוּ", וְאַרְוֹר בּוֹ קָלְלָה בּוֹ נִדְוִי
 23 חֵם וְשָׁלוֹם וכו'²⁴, עַל כֵּן בִּיהוּדָה וְעוֹד לְקַרָא²⁵ קְאָחִינָא
 24 לְמַשְׁדֵּי גוֹרָא רַבָּא –
 25 כדבר מיותר (כפי שמביאים
 26 למשל ראייה ממה
 27 שמתנהגים ב"יהודה" בשעה
 28 שיש על כך פסוק מפורש)
 29 אני בא להטיל איסור גדול,
 30 עַל כָּל הַמְּדַפְּסִים שְׁלֵא
 31 לְהַדְפִּים קוֹנְטְרָסִים
 32 הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל לֹא עַל יְדֵי
 33 עַצְמָן וְלֹא עַל יְדֵי גִירָא
 34 דִּילְהוֹן – ולא על ידי באי
 35 כוחם, בְּלִתי רְשׁוּת
 36 הַנִּקְוִים הַנִּזְכָּרִים מִשָּׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם כְּלוֹת הַדְּפּוּס²⁶,
 37 וְלִשְׁמָעִים יוֹנַעַם וְתִבְּאָא עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת טוֹב. כֹּה דְבָרִי
 38 הַמְּלַקֵּט – ספר ליקוטי אַמְרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל:

22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א - בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו - ראה לעיל בהסכמות.

אגרות קודש

ב"ה, ח' טבת, תשי"ט
 ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ וכו'
 מו"ה אברהם זושא שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"נ עם המצורף אליו.

ובעת רצון יקרא על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון שכיון שנמצאים הננו בחדש טבת, עליו נאמר בדז"ל, שהגוף נהנה מן הגוף, וכמדובר בהתועדות [שכמדומה ה' כת"ר נוכח בה], ע"פ דז"ל, אחשוורוש זה הקב"ה, שאחרית וראשית שלו, ואסתר זהו כנס"י בני ישראל שבכל דור, הרי יקוים בפועל, שעצמותו ומהותו ית' יהנה כביכול מהגוף ועניניו של כאו"א מבניי כפשוטו, ועיין ג"כ שיחת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בתורת שלום (שמח"ת תרס"ט) עמוד ק"ח ואילך, בענין עצמות האט צו טאן מיט גוף, שכל הנ"ל הוא עוד מוסיף בפסק דין הרמב"ם היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא.

וי"ל שזהו ג"כ ענין דויגש אליו (אליו ולא למדותיו) יהודא וגוי וכמבואר בדרושי תו"א על כתוב זה, מעלת הדומם והמעשה והגוף.

בברכה לבשו"ט בעניני בריאות הגוף ובעניני בריאות הנשמה שלו ושל כאו"א מב"ב שיחיו.

יום ראשון	יום ראשון	טו כסלו	ה'תש"ד
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עז-עח.
תניא: אך מה שהי' . . . ואחור ע"ש.

בתו"א ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה".
רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: דער זיידע (הבעש"ט) זאגט אז מ'דארף האַבען
מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ'האט קיינמאל נישט געזעהן.

ב"תורה אור" דבור המתחיל "וישב": "ואינה יכולה לראות באהבה", צריך להיות: "ואינה
יכולה להיות באהבה".
רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל שם טוב) אומר שצריך שתהיה מסירת
נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שאף פעם לא ראו.

יום שני	יום שני	טז כסלו	ה'תש"ד
---------	---------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.
תהלים: עט-פב.
תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.

יסוד עקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המוח השליט על הלב בתולדותו, ישעבד את הלב
לעבודת ה' יתברך, מתוך השפלה הבנה והעמקת הדעת בגדלת בורא העולם ברוך הוא.

יום שלישי	יום שלישי	יז כסלו	ה'תש"ד
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פג-פז.
תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.

חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידיע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם
בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שפילב המחיצת מהשפלה זו, ומורה
דרך אשר כל אחד ואחד לפנים שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הו'י'
במוחו ולבו.

יום רביעי	יום רביעי	יח כסלו	ה'תש"ד
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'.

במנחה אין אומרים תחנון.

הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו ית',
ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה
רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממו"ר נ"ע (רבינו הזקן)
בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:

איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא תפצתי", (היננו) שלא לחפץ שום דבר וולתו יתברך, ולא אפלו שמים וארץ שהם גן עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהיה האהבה רק לו יתברך לבד, דהיננו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך היה נשמע הלשון ממורי ורפי נשמתו עדן (רבינו הזקן) בדבקותו. שהיה אומר בזה הלשון: איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן העדן שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות
תכתבו ותחתמו.

יום חמישי **שבת** **יט כסלו** **ה'תש"ג**

הפטרה: חזון עבדיה. אין אומרים אב הורחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעוה"י.

הסכמת א' הרב . . . מאניפאלי.

ב' הרב . . . הכהן.

אין השליח צבור מתעטף בטלית למנחה או למעריב, לא בשבת ויום טוב ולא בראש השנה. הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישב תקל"ג, ומנוחתו כבוד [=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון - י"ט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב. ממכתב רבינו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום כסלו, יום ג' שהתפלל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נשמתו עדן, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו - יצאתי בשלום מד' שלום".

יום התועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] בריבים, וחזק דרכי החסידים באהבת רעים.

נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל פי הסדר המבאר באגרת הקדש דבור המתחיל הוכח תוכיח. בלויבאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבינו הזקן - מפני אפס הפנאי בי"ט כסלו.

יום שישי **יום ראשון** **כ כסלו** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צו"קג.

תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.

הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון - ספר של בינונים, חלק שני - חנוך קטן ושער היחוד והאמונה.

- אגרת התשובה – מהדורא קמא – נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא – נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו.
- אגרת הקדש – בפעם הראשונה – שקלאוו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים – ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

ה'תש"ג

כא כסלו

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.

מען זאל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי' דילי', און געהן אין גאס און חזר' משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח.

חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים – שעה אחת בכל יום.

יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזור משניות. בכך נזכה לקבל פני המשיח.

חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים רגילים] – יום שני, יום חמישי ויום השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.

אגרות קודש

ב"ה, ששי בטבת, תשי"ט

ברוקלין.

הנהלת רשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש

אשר באה"ק ת"ו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נתקבל לכאן הערה מאנ"ש אשר באה"ק ת"ו, שכיון שאחדים מבתי ספר הרשת נמצאים בריחוק מקום ממקומות המרכזים באה"ק ת"ו, וישנם קישורים מיוחדים בקשר עם שנת השמיטה,

מהדרוש [ואפשר עוד יותר מדרישה], אשר מזמן לזמן יביאו להם מהאוכלין וכו' ע"י טנדר וכיו"ב ולא יוזקו לנסוע משם ולבזבז זמן ומרץ וטרחה בהשגת המצרכים, שבדאי עולה גם ביוקר יותר. כיון שאין ידועים כאן פרטים עד"ז, לכן אין להורות על זה בפרטיות אבל בכללות ההצעה נכונה ביותר ומכמה טעמים.

כפי שכותבים הנ"ל אין הכונה שיתנו להם המצרכים חנם כ"א שהטרחה בהנוגע להשגת המאכלים וכו' והבאתם למקום הרחוק תעשה בסיטוניות, ובטח יודיעו עד"ז ות"ח מראש.

בכבוד וברכה.

מזכיר

הפרי"כ ע"ד האסיפות בהשתתפות הרה"ג והרה"ח וכו' וכו' גאראדעצקי שי' - נתקבלו.

תשלומי נזק כ'כופר'

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ב

אלא 'כופר' בעד איברי גוף האדם החובל. והנה, בדין "הודאת בעל-דין כמאה עדים" מצינו שהודאת האדם מועילה לחייבו ממון אבל "אין ממיתין בית-דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו, אלא על פי שני עדים" (רמב"ם הל' סנהדרין ספ"ח).

ובטעם ההבדל בין ממונו של אדם לגופו, מבואר (רדב"ז שם. לקו"ש ל"ד, עמ' 106), כי ממונו של האדם ניתן לרשותו ולבעלותו ולכן רשאי להפסיד את ממונו, אבל גופו של האדם לא ניתן לבעלותו, כלשון אדה"ז (שור"ע הל' נזקי גוף ונפש ס"ד): "אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו כו'", ולכן, אינו יכול לגרום לעצמו מיתה או מלקות על פי הודאתו.

וכיון שתשלום 'נזק' הוא בתור 'כופר' של איברי גוף החובל, לא מועילה כאן "הודאת בעל-דין" שהרי "אין לאדם רשות על גופו", והחובל שהודה פטור מתשלומי נזק.

לאור ההלכה, תשי"ז, עמ' שכו

הלכות חובל ומזיק פרק ה', הלכה ו': אַכְּל אִם לֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים כָּלֵל... וְהוֹדָה מַעְצָמוֹ – פְּטוּר מִן הַנֶּזֶק וּמִן הַצָּעַר, וְחֵיב בְּשָׂבָת וּבְכַשֶּׁת וּבְרַפּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ.

לכאורה, הסיבה לכך שאם "הודה מעצמו" פטור מתשלומי נזק, היא משום שתשלום 'נזק' שהחובל בחבירו צריך לשלם, הוא בגדר 'קנס', וה"מודה בקנס – פטור". אבל הקשו במפרשים (ראה מגיד-משנה): והלא גמרא מפורשת היא (ב"ק ד, ב) שכל החמישה דברים שהחובל חייב בהם הוי 'ממונא'!

ויש לבאר:

כתב הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ג): "זה שנאמר בתורה כאשר יתן מום באדם כן יתן בו, אינו לחבול בזה כמו שחבל בחברו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבול בו כאשר עשה, ולפיכך משלם נזקו. והרי הוא אומר ולא תקחו כופר לנפש רוצח, לרוצח בלבד הוא שאין בו כופר, אבל לחסרון איברים או לחבלות יש כופר". ולפי זה, גם תשלום ה'נזק' אינו בתורת תשלום ממון,

עובר רודף

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ב

הרי הוא גם 'נרדף' וחיי כל אחד מהם מאוימים על ידי זולתו, ולכן, משיצא לאוויר העולם, חייב במעמד שווה לחיי האם, ואין להציל אחד בחיי זולתו, אך קודם שיצא אינו נחשב 'נפש' גמור ולחיי האם יש יתרון על חייו (אג"מ י"ד ב ס"ו, ב).

ומאחר שההיתר להציל את האם בהריגת העובר הוא רק מדין 'רודף', אין להתיר את הריגתו לשם הצלת אבר של האם, כי ההיתר להרוג רודף הוא רק כשמתכוון להרוג אדם אחר ולא לקטוע לו אבר (תורת היולדת פרק ט, ב).

אך המהרי"ט (ח"א ס"ו צ"ט) מתיר להרוג את העובר לצורך רפואת האם אף כשאינה בסכנת חיים, וייתכן שהבין בדעת הרמב"ם שאין כוונתו ל'רודף' ממש (שהרי כתב 'כרודף', בכ"ף הדמיון) ועיקר ההיתר להציל את האם על חשבון חיי העובר הוא משום שלעובר אין חיים משלו אלא הוא יונק את חיותו מאמו, ואין האם חייבת להעניק לו חיים על חשבון איבוד חייה שלה או כאשר על ידי כך תישאר חולה כל ימיה (תורת היולדת שם).

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק א', הלכה ט': לְפִיכָּה הָיוּ חֲכָמִים, שֶׁהָעֶבְרָה שֶׁהָיָה מְקֻשָּׁה לֵילָד – מִתֵּר לְחַתֵּךְ הָעֶבֶר בְּמַעֲיָה... מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרוּדָף אַחֲרֶיהָ לְהַרְגָּהּ. וְאִם מִשְׁהוּצֵיא רֹאשׁוֹ – אֵין נוֹגְעִין בּוֹ; שְׂאִין רֹחֲטִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ, וְזֶהוּ טַבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם. אִשֶּׁה הָרָה הַעוֹמֶדֶת בְּפָנֵי סִכְנָה שֶׁל קְטִיעַת אֶבֶר, הָאִם מוֹתֵר לְרַפָּא אוֹתָהּ בְּאִמְצָעוֹת טִיפּוֹל שִׁיגּוּרִם לְהַרְיֵגַת הָעוֹבֵר?

מדברי הרמב"ם עולה שהריגת עובר נחשבת רציחה, וההיתר להצלת האם על ידי הריגת העובר הוא רק כי מותר להרוג 'רודף' כדי להציל את הנרדף.

ולכאורה תמוה: כיון שלאחר צאתו לאוויר העולם אסור להרוג את העובר, מדוע קודם שנולד יש לו דין 'רודף', והרי כדברי הרמב"ם עצמו בהמשך ההלכה ש"זהו טבעו של עולם" (ואינו עושה כן מבחירה) ומדוע קודם שיצא יחשב כרודף? ויש לומר:

בנימוק ש'זהו טבעו של עולם' אין כוונת הרמב"ם לומר שאין העובר נחשב רודף, אלא שמאחר והרדיפה אינה מבחירתו

מי אחראי לנפילה?

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ב

על נזקי בהמתו - "אשו משום ממונו". וכתבו התוספות (סנהדרין עז, א ד"ה סוף), שדין זה, הזורק אבן והלכה לצדדין והרגה חייב, הוא לפי הדעה ש"אשו משום ממונו", ואילו לפי הדעה ש"אשו משום חציו" יש לו להתחייב אף כשנפלה האבן תחתיה, כי אמנם כוח הזריקה שלו תם, אבל נפילת האבן היא כתוצאה ממעשה הזריקה שלו, כשם שהליכת האש נחשבת כמעשה שלו אף שאינה הולכת מכוחו, כיון שהולכת כתוצאה ממעשיו.

אך הרמב"ם פסק להלכה "אשו משום חציו" ולמרות זאת פסק כאן שהחויב הוא רק כשנופלת לצדדין ולא תחתיה!

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג', הלכה יג': זֶרֶק אֶבֶן לְמַעַלָּה, וְהִלְכָּה לְצַדִּיין וְהָרְגָה - חֵיב.

ואם נפלה תחתיה פטור, כי כשנפלה לצדדים ודאי נותר בה עדיין מעט מכוחו של הזורק, אך כשנפלה תחתיה הרי זה משום שכוון הזריקה תם ולכן אין זה מעשה שלו.

והנה, נחלקו אמוראים (ב"ק כב, א) במדליק אש והזיקה: יש אומרים שנחשב כמזיק בגופו, כי הליכת האש היא מכוח מעשיו והרי זה כזורק חץ שהולך מכוחו - "אשו משום חציו", ויש אומרים כי מאחר חץ והאש הולכת מאליה אין זה נחשב כמעשה שלו והחויב הוא משום שהוא הבעלים על האש, כשם שחייב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צה

ואף שאדם שנפלה מידו אבן והזיקה מתחייב מדין אדם המזיק (ולא רק מנזקי ממונו) אף שנפילתה היא על ידי גורם חיצוני, שונה חיוב נזיקין מחיוב רציחה: בנזיקין החיוב הוא משום שהנזק בא ע"י מעשיו, אך ברציחה חייב רק אם נעשתה מכוון (שטמ"ק שם).

ולדעתו יש לבאר: רק אש ההולכת מכוח עצמה ללא סיוע חיצוני נחשבת מעשה של האדם כי הוא יצר את האש שטמון בה כוח להתפשט וגרם לה ללכת, אך באבן אין כוח הליכה מעצמה ונפילתה היא מכוח המשיכה ולכן אין להחשיב את נפילתה ככוח האדם (שטמ"ק ב"ק נו, א בשם הרא"ה. חידושי הגר"ח הל' שכנים פ"א ה"א).

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ב

ה'חיות' שבעיר מקלט

ה'חיות' שקיימת רק בעיר מקלטו והוא הופך ל"גברא קטילא". נזון כוונת הכתוב "ונס אל אחת מן הערים האלו" (ואתהנן ד, מב): ההורג נפש ראוי להיות "גברא קטילא" אלא שבהיותו בעיר מקלט נתחדש בו דין "ח" לפי זה מבוארת הלכה נוספת ברמב"ם: "הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם, ואפילו להציל נפש בעדותו או להציל מיד העובר כוכבים..." (להלן ס"ז ה"ח). והקשו אחרונים (אור שמח ועוד): מדוע אינו יוצא כדי להציל נפש? ואף שמצווה לשבת בעיר מקלטו, הרי פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה? וההסבר:

כיון שביציאתו מעיר מקלטו נעשה 'גברא קטילא' לא יכולה לחול עליו חובה לצאת אפילו לצורך הצלת ישראל, כי מצוות פיקוח נפש אינה יכולה לחול על מי שהתורה קבעה שעל ידי פעולת ההצלה נעשה לגברא קטילא.

(לקוטי שידוות ל"ח, עמ' 129)

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ב

ערי הלויים כערי מקלט

על כל ערי הלויים, איזה שיהיו? וה'מנחת חינוך' מסיים באמירה שספק זה יפתר כשיבוא המשיח ויורה צדק במהרה בימינו. אמרו בגמרא (במסכת ערכין) שערי הלויים אינם רשאים להיות ערים מוקפות חומה, ולכן אם נפלו להם בירושה ערים מוקפות או בתי ערי חומה עליהם לסתור את החומה. ובטעם הדבר פירש רבנו גרשום שבעיר מוקפת חומה מצויים אנשים רבים ורגל גואל הדם מצויה בה, וממילא אין היא יכולה להיות עיר מקלט ראויה. ומכאן שלפי רבינו גרשום דין קליטה הוא גם במה שנטלו הלויים בתורת נחלה, ואפילו בערי ישראל.

(ימות המשיח בראכה ח"א סי' מא)

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ב

טעינה ופריקה גם באדם?

(מעשה רוקח). והרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' רנ"ב) הוכיח שהחיוב קיים באדם מסיפור הגמרא (ב"מ ל, ב) שרבי ישמעאל ברבי יוסי פגש באדם שהוביל חבילת עצים, וכדי להיפטר ממצות טעינה קנה ממנו רבי ישמעאל את העצים. ושואלת הגמרא: הרי רבי ישמעאל זקן ואינו לפי כבודו? היה, שפטור ממצות טעינה, ומדוע היה צריך לקנות את העצים? ואם אין כלל מצות פריקה וטעינה באדם הרי אין מקום

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ח, הלכה ט: כל עיר הלויים קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא. שנאמר: וְעָלִיהֶם תִּתְּנוּ אֲרָבָעִים וּשְׁתַּיִם עִיר, כָּל הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם אֲרָבָעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר – הַקִּיֵּשׁ הַכָּתוּב כִּלְוֹן זֶה לָלוֹ לְקַלָּט. ה'מנחת חינוך' העלה את הספק הבא: האם דין זה שכל ערי הלויים 'קולטות' כשש ערי מקלט חל רק על ערי הלויים שניתנו להם מישראל מגזירת הכתוב שנאמר "כל הערים אשר תיתנו ללוויים" או שהדברים אמורים גם בעיירות שהם נוטלים בתורת נחלה כשאר העשבים, כפי שיהיה לעתיד לבוא, וכן בשאר הארצות שיכבוש מלך המשיח שגם שם יהיה להם חלק כשאר העשבים (כמבואר ברמב"ם הל' שמיטה יג, יא) כי גזירת הכתוב אמורה

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יג, הלכה א: מי שפגע בחבירו בדרך, ובהקמתו רוכצת תחת משא... הרי זה מצוה לפרק מעליו. וזו מצות עשה, שנאמר: עֹזב תֵּעֹזֵב עָמוּ. האם גם באדם הטעון משא ישנה המצוה "עוזב תעזוב עימו"? הרמב"ם כאן לא הזכיר דבר על כך אבל במנין המצוות שבתחילת ספר ה"ד" (מ"ע ר"ב) כתב במפורש: "לעזוב מעל חברו או מעל בהמתו שנאמר עוזב תעזוב עימו". והדבר נלמד בקל וחומר – אם על הבהמה חסה התורה, קל וחומר על האדם

הבהמה) וחיוב פריקה באדם נלמד במכילתא (מכילתא דרשב"י משפטים) מהפסוק "עזוב תעזוב עימו".
אמנם, ה'שיטה המקובצת' (ב"ק נד, ב) הביא בשם תלמיד רבנו פרץ שפריקה וטעינה באדם הטעון משא היא רק מדרבנן.

לשאלת הגמרא מלכתחילה! אלא מכאן שהמצוה נוהגת גם באדם ישנה המצווה, ורק 'זקן ואינו לפי כבודו' פטור ממנה.
והגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל ב"מ פ"ב ה"ב) כתב, שלכאורה דבר פשוט הוא שפריקה וטעינה ישנה באדם שהרי טעינה היא בכל אופן סיוע לאדם המטעין (שלא כפריקה שהיא להקל על

שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ב

חייבים לרשום בטאבו

קנין (ר"ן שם).
ומאחר והרישום בטאבו אינו שטר קנין (שהרי שטר קנין צריך להינתן מהמוכר ללוקח) אלא שטר ראייה בלבד, הדבר תלוי בשתי הדעות האמורות. ולמעשה דעת רבים מהפוסקים שגם בזה, המכר תלוי בכתיבת השטר (ראה 'פסקי דין' – ירושלים, ח"ב ע' עז).

אך יתכן שגם לדעה זו יש הבדל בין שטר קנין לשטר ראייה לגבי השאלה מי רשאי לחזור בו מהקנין: במקום שנהוג לכתוב שטר קנין, המכר אינו חל כלל על ידי הכסף. וכשם שהלוקח אינו גומר בדעתו לקנות, המוכר אינו גומר בדעתו למכור ושניהם יכולים לחזור בהם. אך כאשר המנהג הוא לכתוב שטר ראייה בלבד, חל הקנין על ידי הכסף, אלא שהוא מותנה בכתיבת השטר, ואז הקנין חל למפרע משעת נתינת המעות. ובוה מסתבר שזכות החזרה שמורה ללוקח שהרי החיסרון בגמירות דעת הוא רק אצלו, משום שחסרה לו הראייה של השטר, אך לא אצל המוכר (שם).

הלכות מכירה פרק א, הלכה ד: במקום שדרך לכתב שטר מכר – לא קנה עד שיכתב את השטר.

האם ניתן לחזור מקנין דירה כל זמן שלא נרשמה בטאבו על שם הקונה?

הדבר תלוי במחלוקת הראשונים בביאור הדין שבמקום שכותבים שטר אין המעות קונות. יש אומרים, שמדובר דוקא בשטר קנין, אך כאשר הדרך לכתוב שטר ראייה על המכר, חלות המכירה איננה תלויה בכתיבת השטר. והטעם, כי שטר הוא קנין טוב יותר מכסף וכאשר יש לפני האדם שתי דרכים לקנות, דעתו לקנות בקנין המועיל יותר, אבל כאשר אין הדרך לקנות בשטר אלא רק לכתוב שטר ראייה, דעתו לקנות בקנין שעשה (ר"ן קידושין כו, א).

אך יש הסוברים שגם במקום שכותבים שטר ראייה אין המעות קונות לפני כתיבת השטר, כי אין הלוקח מסכים שיחול הקנין עד שיקבל לידיו שטר ראייה כמנהג המקום. וכן משמע מלשון הרמב"ם שהביא דין זה בסתם ולא דוקא לגבי שטר

אגרות קודש

ב"ה, ח' טבת, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"צ הרה"ח בנשי"ק וכו'

מו"ה משה שליט"א הלוי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום הראשון, וכמדומה שימים אלו נשלח לכת"ר מענה מהנהלת ישיבת תומכי תמימים.

בהזדמנות זו, אאשר קבלת ספרו אש דת חלק ו', ויהי רצון אשר עוד רבות בשנים ירבה חיילים לאוריינתא ויהי רצון שיוסיף בזה בהנקודה התיכונה ע"ד גודל ההכרח על כאו"א מבניי ללמוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, וההדגשה בזה על הענין דלימוד באופן דהשגה והבנה, וכדין לימוד תורה שבע"פ שנחשב ללימוד דוקא באם מבינים ומשיגים, יעוין מג"א שו"ע או"ח סי' נו"ן, הובא בלקו"ת לרבנו הזקן בויקרא ד"ה לא תשבית (ה, ב), וכבר מפורסמים דברים חוצבים להבות אש מהרח"ו בהקדמתו לשער ההקדמות, ומבוארים הענינים בארוכה לאדמו"ר מוהרש"ב בקונטרס עץ חיים שלו, ובדאי שלדכוותי אין הענין דורש אריכות כלל וכלל.

בכבוד וברכה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ט"ו כ"א כסלו ה'תשע"ב

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ב

הלכות חובל ומזיק

פרק רביעי

1. א. הנוגף² את האשה ויצאו ילדיה, אף על פי שלא נתפס³
2. - חייב לשלם דמי ולדות לבעל⁴, ונזק⁵ וצער⁶ לאשה⁷.
3. ב. וכיצד משערינן דמי ולדות? שמין האשה כמה היתה
4. יפה⁸ עד שלא ילדה⁹ וכמה היא יפה משילדה¹⁰, ונותנין
5. לבעל. אם מת הבעל - נותנין ליוֹרְשִׁים. ואם נגפה אחר
6. מיתת הבעל¹¹ - נותנין אף דמי ולדות לאשה¹².
7. ג. היתה נשואה לגר, וחבל בה בחייה הגר - נותן דמי ולדות
8. לבעל¹³. מת הגר - פטור¹⁴. ואם חבל בה אחר מיתת הגר
9. - זכתה היא¹⁵ בדמי ולדות.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- ד. היתה שפחה או עובדת כוכבים בשעת הריון, ובשעת
1. נגיפה נשפתחרה או נתגירה - הרי דמי הולדות שלה¹⁶.
2. ה. הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה, אף על פי שהיה
3. שוגג - הרי זה פטור מן התשלומין¹⁷ ואינו משלם כלום¹⁸;
4. שגאמר: ולא יהיה אסון¹⁹ ענוש יענשו²⁰. לא חלק הכתוב
5. בין שוגג למזיד בדבר שיש בו מיתת בית דין לפטורו מן
6. התשלומין.
7. ו. כמה דברים אמורים²¹? כשנתפסו לאשה²²; אבל אם
8. נתפסו לחברו ונגף את האשה²³, אף על פי שמתה - הואיל
9. והמיתה בלא פגמה, הרי זה פטור שצאין בו מיתת בית דין²⁴,
10. ומשלם²⁵ דמי ולדות.
11. ז. המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה²⁶ - חייב בחמשה
12. דברים²⁷. אבל אם עשה בהם חבורה, או שחבל בחברו²⁸
13. בשבת, אפילו היה שוגג²⁸ - פטור מן התשלומין, מפני

(1) נתבארו בו פרטי הנחבלים והחובלים, מי הם, לפי שדיניהם משתנים, כמבואר שם. (2) המכה. (3) כי כתוב בתורה (שמות כא, כב) "וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה", משמע שלא נתכוון לאשה. (4) כתוב בתורה, שהמכה ישלם "כאשר ישית עליו בעל האשה". "יכול אם אמר מנה (מאה זוז) הוא נותן מנה, ואם אמר מאה מנה, יתן מאה מנה, תלמוד לומר, ונתן בפלילים, בדיינים (כלומר, כמה שיאמרו הדיינים), אם כן למה נאמר כאשר ישית עליו בעל האשה, לימד שדמי וולדות לבעל" (מכילתא דרשב"י כא, כב). וראה בבא קמא מב: (5) שנפחת גופה מחמת המכה. (6) שיש לה בהפלה, יותר מאשר בלידה טבעית. (7) בבא קמא מב: [ראה לקמן הלכה טו שלבעלה חלק בנזק זה וכן גם דעת רש"י בגמרא שם. והמגיד משנה מפרש דברי רבינו כפשוטו וקשה למצוא הבדל בין הדין שבהלכה זו ובין הלכה טו]. ואינו מזכיר ריפוי ושבח, מכיוון שבדרך כלל אינה צריכה ריפוי ואינה מתבטלת ממלאכה בהפלה יותר מבלידה טבעית (תוספות שם דיבור המתחיל נותן). [ולא הזכיר דין בושח, כי נמשך אחר לשון הברייתא שגם כן לא הזכירה בושח, וסמך על דבריו לקמן בהלכה טו. בתוספות שם מנמקים, מפני שהברייתא סוברת כרבי שמעון, שמתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור, אבל רבינו פסק לקמן בהלכה טו שחייב, ולפיכך אנו צריכים לביאורינו שלמעלה], ובתוספתא בבא קמא פרק ט נאמר: הכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם נזק צער ריפוי שבת ובושח לאשה, ודמי וולדות לבעל. (8) להימכר בשוק כשפחה. (9) שמחירה גדול, שאם תלד יהיה הוולד לקונה. (10) מאלה בלא מכה, כי פחת הלידה בהפלה מחמת המכה באה בחישוב הנזק, השייך לאשה. משנה בבא קמא מח: (11) יוצא שבשעת הנגיפה לא זכה הבעל בדמי וולדות, ודבר שהוא עצמו לא זכה בו, אינו יכול להורישו ליורשיו. (12) שהרי הכתוב מייחס אותם אליה, שנאמר (שמות כא, כב) "ויצאו ילדיה" (כסף משנה). וראה בבא קמא מג. שמסתם הגמרא משמע, שבמקום שאין הבעל זוכה בדמי הוולדות, הריהם שייכים לאשה. (13) שדין גר כדין ישראל לכל דבריו. (14) המזיק, שאין לגר יורשים, אלא אם כן הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה ומכיוון שהגר זכה בדמי וולדות לפני שמת, אין לאשה כל זכות בהם וזכה המזיק עצמו בתשלומי הוולדות. (15) כדעת רבה שם וכמו שאמרנו באשה ישראלית שנגפחה אחר מיתת הבעל, שדמי הוולדות שלה. (16) מכיוון שאין קידושין תופסים בשפחה ובגויה, אין הוא נקרא "בעל האשה", ואין לו זכויות בוולדות האשה שנתעברה ממנו, אפילו כשהוא חי בשעת הנגיפה, ועל כן דמי הוולדות שלה, כמו בהלכות ב"ג. [ואף על פי שהבועל זוכה בדמי וולדות אפילו בבאיאת זנות, זה רק בראוי להיות בעלה, אבל כאן אין קידושין תופסים בשפחה ואינו יכול להיות בעלה. ומטעם זה גם בא על חייבי כריתות, שאין קידושין תופסים בהן, אינו זוכה בוולדות (רב עוקבא בירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ח)]. (17) אף על פי שאינו חייב מיתה, פטור משלם, משום שיש בעוון זה דין מיתה, כגון שעשה במזיד, ואז הוא פטור משלם (כי כלל בידנו שאין אדם מת ומשלם, כלומר, מסתפקים בעונש החמור של מיתה - "קם ליה בדרכה מיניה"), וכל שיש בו דין מיתת בית דין לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד ובשניהם פטור מן התשלומים (בבא קמא לה. וכתובות לד:). וראה למעלה הלכות גניבה פרק ג הלכה א. (18) לא דמי וולדות ולא כופר לאשה שהמית. (19) ולא מתה האשה. (20) ישלם ממון. מכאן שאם יש אסון, אינו משלם, בבא קמא מב. (21) שבשוגג פטור מן התשלומים. (22) אמנם לא רצה להמיתה, והמיתה בשוגג הייתה, אבל כשנגפה התכוון אליה. (23) ולא התכוון אליה כלל, אף לא לנגפה. (24) שאין בו דין מיתת בית דין. [רבינו פוסק כרבי שמעון (סנהדרין יט:)] שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה (מגיד משנה)]. (25) כדעת רב אדא בר אבהו בבא קמא מב. וראה בית הבחירה לבבא קמא עמוד 129. [בפרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה א פסק רבינו, שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור גם מתשלומים, כחזקיה, ואף על פי כן פסק כאן שחייב בדמי וולדות, מפני שרב אדא למד דינו מן המקרא והרי זו גזירת הכתוב בדמי וולדות (מגדל עוז) וראה לחם משנה כאן]]. (26) ולא הוציא דם. ואין בזה מיתת בית דין. (27) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושח, שם. (28) ופטור ממיתה.

1 שהוא עון מיתת בית דין²⁹. וכבר בארנו, שלא חלק הכתוב
2 בדבר שיש בו מיתת בית דין בין שוגג למזיד לפטרו מן
3 התשלומין.
4 ח. והלוא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקל³⁰ בשבת
5 פטורין מן המיתה, ולמה נחשב זה החובל עון שיש בו
6 מיתת בית דין? הואיל ועשה נחת רוח³¹ ליצרו הרע בעת
7 שחבל בכתביו³² - הרי הוא כמתקן, ונמצא עון מיתה,
8 לפיכך פטור מתשלומין.
9 ט. החובל בכתביו ביום הכפורים³³, אפילו במזיד³⁴ - חייב
10 בתשלומין, אף על פי שעבר עברה שהוא חייב עליה
11 מלקות³⁵. והלוא כל המחביב מלקות ותשלומין - לוקה ואינו
12 משלם, שאין אדם לוקה ומשלם³⁶? כך הם הדברים בכלל³⁷,
13 חוץ מחובל בכתביו שהוא משלם³⁸; שהרי בפרוש רבקה
14 תורה³⁹ חובל בכתביו לתשלומין, שנאמר: רק שכתו יתן.
15 י. החובל בעבד כנעני שלו - פטור⁴⁰. חבל בעבד עברי
16 שלו - חייב⁴¹ בכלל חוץ מן השבת⁴². החובל בעבד כנעני
17 של חברו - רבו של עבד נוטל חמשה דברים. ואפילו צער⁴³
18 בסם ונתרפא במהרה⁴⁴ - הרי כל רפואתו לרבו.
19 יא. כל עבד שניצא לחרות ועדיין לא הגיע גט שחרורו⁴⁵
20 לידו - אין לו קנס⁴⁶. ואחרים שחבלו בו - אינו יכול

1 להוציא מהן⁴⁷ לעצמו, שעדיין לא נגמר שחרורו; ולא
2 האדון יכול להוציא מהן, שהרי לא נשאר [לו] בו קנין.
3 לפיכך, המפיל שן עבד⁴⁸ ואחר כך סמא עינו - יוצא בשנו,
4 ואינו נותן לו דמי עינו⁴⁹; ואם תפשט⁵⁰ - אין מוציאין מידו⁵¹.
5 יב. מי שחציו עבד⁵² וחציו בן חורין שפישו אדם או צער
6 או שנגחו שור⁵³ וכיוצא באלו: אם ארעו זה ביום של רבו
7 - לרבו⁵⁴, ביום של עצמו - לעצמו.
8 יג. החובל בעבד עברי של חברו - חייב בחמשה דברים.
9 וילקח בהן⁵⁵ קרקע, ורבו אוכל פרוטיות⁵⁶, ולכשיצא העבד
10 לחרות יצא השדה⁵⁷ מתחת רבו. הניקו הזק שאינו מעב
11 מלאכה כלל⁵⁸, כגון שקטע ראש אָנו או ראש חטמו - הכל
12 לעבד, ואין לרבו בהן פירות.
13 יד. החובל בבת קטנה של אחרים: אם נזק הפוחת אותה
14 מכספה⁵⁹ הוא - הרי הוא של אב; וכן שבתה - של אב,
15 שהרי מעשה ידיה⁶⁰ וכסף מכירתה⁶¹ של אביה הוא; אבל
16 צער ובשת ורפוי - הרי הוא שלה; וכן נזק שאינו פוחתה
17 מכספה⁶² - הרי הוא שלה. וכן החובל בבתו - משלם צער
18 ורפוי ובשת⁶³.
19 טו. החובל באשת איש - השבתה⁶⁴ והרפוי לבעלה⁶⁵,
20 והצער שלה. והבשת והנזק: אם בגלוי הוא⁶⁶, כגון שחבל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(29) עוון זה של החובל בשבת או של המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה, יש בו דין מיתת בית דין, כגון שעשה במזיד. (30) כגון הקורע בגד או שורפו. (31) ועל ידי כך שכן כעסו ונתקרה דעתו (ראה שבת שם). (32) שרב איתו. וכן פסק בהלכות שבת פרק ח הלכה ח. (33) שאין בו מיתת בית דין, אלא עונש כרת. (34) שחייב מלקות אם התרו בו. (35) שכל חייבי כריתות לוקים אם התרו בהם למלקות (ראה כתובות לב). (36) ספרי תצא רפו. ובגמרא (שם ומכות יג): נאמר: "כדי רשעתו (דברים כה, משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות)". (37) עוון שיש בו מלקות ותשלומים. (38) ואינו לוקה. (39) מימרא של רבי אילעא שנתקבלה על ידי רבי יוחנן, שם. וראה ירושלמי כתובות פרק ג הלכה א. (40) שהרי אפילו חבלו בו אחרים, נוטל רבו של העבד הכל, כי קניינו הוא. (41) כי עבד עברי אדון לגופו. (42) שהרי מלאכתו לרבו. (43) רבו. (44) כגון שאמדוהו שיימשך הריפוי חמישה ימים, ורבו השתמש בסם חריף, שגרם לעבד צער רב, אבל מיהר להתרפא, ומותר דמי הריפוי שייך לרבו (ראה למעלה פרק ב הלכה טו). והטעם הוא, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו (גיטין יב:). (45) שטר שחרור. (46) שלושים שקל, אם נגחו שור והמיתו. התורה אומרת: "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו" (שמות כא, לב), והתלמוד שואל, אם רבו של מעוכב גט שחרור עדיין נקרא "אדוניו", או לא, בעייה זו לא נפתרה ומשום כך מספק אין מחייבים בתשלום קנס (שם מב:). (47) בדיינים, תשלומי חמישה דברים. (48) ויצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו. (49) כי עדיין לא הגיע שטר שחרור לידו. (50) מאלו שחבלו בו, או דמי עינו מרבו. (51) בהתאם לדעתו של רבינו בכל בעייה שלא נפתרה. [ומה שכתב רבינו בפרק ד מהלכות עבדים הלכה יד שהפיל שינו וסימא עינו משלם לו דמי עינו, הכוונה - אם תפס, וסמך על דבריו כאן. וכן יש לפרש גם דברי רבינו בפרק יא מנזקי ממון הלכה א, בשור שהמית חציו עבד וחציו בן חורין משלם חצי קנס (חמישה עשר שקל) ואף על פי שהוא מעוכב גט שחרור, שהרי לפי משנה אחרונה, כופים את רבו לשחררו (לחם משנה). ואפשר גם לומר בדעת רבינו, שאף על פי שבית דין כופים לשחררו, כל זמן שלא שחררו הוא חצי עבד גמור, והמדובר, כשקיבל שטר שחרור על חציו אחרי שנשתחרר על ידי כסף או שותף (ראה פרק ז מהלכות עבדים הלכה ד)]. (52) כגון עבד של שני שותפים ושיחרר האחד את חלקו, גיטין מא. (53) והזיקו. (54) משלם לרבו, שם מב. [רבינו פוסק כאן כבית הלל במשנה ראשונה שם מא: שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. אבל לאחר שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, שכופין את רבו לשחררו על שייך דין זה כלל, כך הוא דעת הראב"ד והרשב"א. ולפיכך מפרש הרמב"ן הדין הזה בשפחה, שאין כופים את הרבו לשחררה, מפני שאשה אינה מצווה על פרייה ורבייה. ואפשר שרבינו סובר, שכל שלא שיחררו וישאר הדין של משנה ראשונה]. (55) חוץ מהוצאות הריפוי. (56) כרוב שם, שהרי אף הוא מפסיד במלאכתו של העבד שניזק, שם פו. (57) כי חמשת הדברים שייכים לעבד עברי, שאין גופו קנוי לרבו. (58) ולא הפסיד רבו כלל, שם. (59) כשבא למכרה לאמה, או להשיאה לאיש, וכגון שפצעה בפניה, לא קטע ידה. (60) עד שעת בגרותה, וזהו הטעם ששבתה הוא של אב, שם פז: (61) ככתוב "וכי ימכור איש את בתו לאמה" (שמות כא, ז), וזהו הטעם שהנזק הוא של אב. (62) לא נתברר איזהו נזק שאינה פוחתת מכספה. ראה למעלה פרק א הלכה ב, ואפשר שהכוונה לפציעה שאינה פוחתת דמיה עכשיו, אבל כשתגדל יהיה כושר עבודתה ירוד על ידי אותה פציעה ואז אין לאב כל זכות בו. (63) ופטור מנזק ושבת, שהרי שלו הם. (64) שהרי מעשי ידיה שלו. (65) כי הוא חייב לרפאותה. (66) יש בושת גם לבעלה, ועוד

- 1 בפנייה ובצנארה או בדיה וזרועותיה - השליש שלה⁶⁷ ושני
2 שלישים לבעל; ואם פסתר הוא הנזק⁶⁸ - השליש לבעל
3 ושני שלישים לאשה. של בעל - נותנין לו מיד, ושל אשה
4 - ילקח בהן קרקע⁶⁹ והבעל אוכל פרות⁷⁰.
- 5 טז. במה דברים אמורים? ששחבלו בה אחרים; אבל
6 הבעל שחבל באשתו - חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל
7 הבשת והצער, והכל שלה⁷¹, ואין לבעל בהן פרות⁷². ואם
8 רצתה לתן הדמים לאחר - נותנת. וכזה הורו הגאונים.
9 והבעל מרפא אותה, כדרך שמרפא כל חליה.
10 יז. והמזיק אשתו בתשמיש המטה - חייב⁷³ בנזקה⁷⁴.
- 11 יח. האשה שחבלה בבעלה: אם היה תוספת בכתבתה⁷⁵ -
12 מחיבין אותה למכור התוספת לבעלה⁷⁶ בטובת הנאה⁷⁷,
13 וגובה ממנה, אם רצה הבעל; ואם רצה לגרשה ולגבות מן
14 הכל⁷⁸ - גובה. ואם לא היה לה תוספת - אינה יכולה למכור
15 לו עקר כתבתה⁷⁹, שאסור לו לאדם לשהות את אשתו⁸⁰
16 שעשה אחת בלא כתבה, כדי שלא תהא קלה בעיניו
17 להוציאה; אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר⁸¹ בדמי
18 תכל⁸², או מגרשה ונוטל מכתבתה הראוי לו⁸³.
- 19 יט. החובל בבניו הגדולים, אם אין סומכין על שלחנ⁸⁴ -
20 נותן להם מיד. והקטנים⁸⁵ - ילקח בהן קרקע⁸⁶ בנזקן, והן
21 אוכלין פרותיה⁸⁷. וכן הדין באחרים שחבלו בהן. ואם היו
22 סומכין על שלחנ⁸⁸ וחבל בהן - פטור⁸⁹, בין שהיו גדולים
- 23 בין שהיו קטנים. ואם חבלו בהן אחרים: בגדולים - יתן
24 להם מיד⁸⁹, ובקטנים - ילקח בהן קרקע, והן אוכלין
25 פרותיה עד שיגדילו⁹⁰.
- 26 כ. חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: החובל בהן - חייב⁹¹,
27 והן שחבלו באחרים - פטורין. אף על פי שנפתח החרש
28 ונשתפה⁹² השוטה והגדיל הקטן - אינם חייבין לשלם,
29 שכפשה שחבלו בהן לא היו בני דעת⁹³.
- 30 כא. העבד⁹⁴ והאשה פגיעתן רעה: החובל בהן - חייב⁹⁵,
31 והן שחבלו באחרים - פטורין⁹⁶. אבל משלמין לאחר זמן,
32 אם נתגרשה⁹⁷ האשה או מת בעלה או נשתחרר העבד;
33 שהרי בני דעה⁹⁸, והרי הן כבעל חוב שאין לו מה יגבה,
34 שאם העשיר חייב לשלם.
- 35 כב. עבדו של אדם - כגופו, ובהמתו - כממונו. כיצד? הרי
36 שהניח גחלת על לב עבדו של חברו, ונת; או שדחפו לים
37 או לאש, והוא יכול לעלות משם ולא עלה, ונת - פטור⁹⁹
38 מן התשלומין. ואם עשה פן לבהמת חברו - כאלו הניח
39 הגחלת על בגדו¹⁰⁰ ונשרף, שהוא חייב לשלם¹⁰¹. וכן כל
40 פיוצא בזה.
- 41 **פרק חמישי**
- 42 א. אסור לאדם לחבל בין בעצמו בין בחברו. ולא החובל
43 בלבו, אלא כל המכה אדם פשר מישראל, בין קטן בין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שנמאסת עליו והוא סובלה. (67) כדעת רבי יהודה בן בתירה שם. ואף על פי שהוא יחיד, פסק כמותו מפני שבגמרא דנו אמוראים בדבריו נראה שכך ההלכה (ר"ף בשם רב האי גאון). (68) אין לבעלה בושת. ונראה שרבינו מפרש שביישה בסתר ואין אדם רואה, כפירוש התוספות שם וראה למעלה פרק ב הלכה ב. (69) שהרי זה כשאר הנכסים שנופלים לה. (70) והקדן שלה, אם יגרשנה או ימות. (71) שמן הדין הבורשת והנזק שלה, אלא שהבעל מקבל חלק מזה, לדעת רבי יהודה בן בתירה, משום שגם הוא מבייש כשמביישים את אשתו, וכמו כן הוא סובל עימה כשחובלים באשתו והיא מתכערת. אבל אם הוא עצמו חבל בה אינו מקבל כלום, שהרי הוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו (מגיד משנה). (72) קנסו אותו, שלא יהא חוטא נשכר (ראב"ד). (73) אף על פי שיש לו רשות לשמש עימה, בכל זאת צריך היה להזהר שלא יזיק. (74) בארבעה דברים, היינו: נזק, צער, שבת וריפוי, אבל בושת אין כאן (טור). (75) לפי הדין כותבים לבתולה מאתיים דינר, ולא למנה - מאה דינר, ואם כתב לה יותר, היא תוספת כתובה. (76) כי אם נחייב אותה למכור לאחרים, יכולה היא לאחר המכירה למחול לבעלה את התוספת ויפסידו הלקוחות (שם). (77) שאם תתגרש, התוספת שלו. ואינו משלם אלא סכום פועט, שהרי אם תמות בחייו, בין כה וכה התוספת שלו. (78) גם מעיקר הכתובה וכגון שהנזק עולה על תוספת כתובה. (79) היינו מאתיים לבתולה ומאה לאלמנה. (80) עם אשתו. (81) ואם יגרשנה יגבה מדמי כתובתה שחייב לשלם לה. (82) חמישה דברים. (83) המגיע לו. (84) אין פרנסתם עליו. (85) שאף בהם אין לאביהם שום זכות, מכיוון שאינו מפרנסם ודמי הנזק שלהם. (86) כדעת רבה בר רב הונא שם, ואין נותנים את הכסף בידם, שהרי קטנים הם ואינם יודעים לשמור אותם. (87) כי דמי הנזק שלהם. (88) מכיוון שהוא מפרנסם, הוא מקפיד שלא להפסיד מכספו. וכן הדין בחובל בביתו שסמוכה על שולחנו, שהוא פטור, גמרא שם. ומה שכתב למעלה בהלכה יד, שהחובל בביתו משלם צער ריפוי ובושת, המדובר כשאניה סמוכה על שולחנו ואף על פי כן פטור מנזק מפני שהרשות בידו למכרה ומחוייב לזון אותה כל זמן שמתבטלת ממלאכתה, אבל פטור מדיני שבת העולים על מזונותיה (בסוגיא שם). (89) אף על פי שהוא מפרנסם, אינו מקפיד שהכסף יינתן להם, מכיוון שהם סבלו מן הנזק, והוא אינו חסר כלום. ואין זה דומה למציאה שהיא של האב שממילא באה להם ולא סבלו כלום. (90) כשיגדילו עובר השדה לרשותם בלי כל הגבלה. (91) בחמישה דברים או בקצתם, לחרש משלמים את כולם: לשוטה - נזק, צער, ריפוי ושבת, אבל בושת לא, שאינו בר בושת, והקטן אין לו שבת. אבל בושת פעמים יש לו ופעמים אין לו. וראה למעלה פרק ג הלכה ד. (92) נעשה שפוי בדעתו. (93) ואינם אחראים למעשיהם. (94) עבד כנעני, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו. בבא קמא פז. (95) חמישה דברים לרבו, כמבואר למעלה בהלכה י. (96) שאין להם מה לשלם. וראה למעלה הלכה יח. (97) ויש לה נכסים. (98) וחייבים לשלם. (99) שהיה לו לעבד לסלקה, שהרי בן דעת הוא. (100) שהרי אין בבהמה דעת. (101) ואפילו בעל הבגר רואה אותו שורף את בגדו ולא הציל ממנו, אומרים לו למזיק, לא היה לך להזיק ממון חבריך, גמרא שם, וראה רבינו חננאל. (1) נתבאר בו איסור החובל בחבירו, ומשפט כל תביעה שתהיה מן החובל והנחבל והנמשך לזה.

י. ואסור להחביל להיות אכזרי ולא ימחל. אין זו דרך זרע
 ישראל. אלא בין שביקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם
 ראשונה ושניה, וידע שהוא שוב מחטאו ונתם על רעתו -
 ימחל לו. וכל הממהר למחל - הרי הוא משבח, ורוח
 חכמים נוחה הימנו.

יא. ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו. שהאומר
 לחברו: סמא את עיני, קטע את ידי, על מנת שאתה פטור
 - הרי זה חייב בחמשה דברים, שהדבר ידוע שאין אדם
 רוצה בכך; אבל האומר לחברו: קרע את כסותי, שבר את
 כדי, על מנת שאתה פטור - הרי זה פטור. ואם לא אמר
 לו 'על מנת שאתה פטור' - הרי זה חייב לשלם, אף על פי
 שהרשהו להשחית.

יב. במה דברים אמורים? כשכאנו הפלים לידו תחלה
 בתורת שמירה, כגון שהיו שאולין או מפקדין אצלו, ואמר
 לו: שבר וקרע, ופשע בן - חייב לשלם, עד שיאמר לו: על
 מנת שאתה פטור; אבל אם אמר לו: קח כלי זה ושברו,
 בגד זה וקרעו, ופשע בן - הרי זה פטור.

יג. האומר לחברו: שבר כליו של פלוני על מנת שאתה
 פטור, ופשע - הרי זה חייב לשלם. וכאלו אמר לו: סמא
 עינו של פלוני על מנת שאתה פטור. ואף על פי שהעושה
 הוא חייב לשלם, הרי זה האומר לו שתפסו בעון ורשע הוא;
 שהרי הכשיל עור, וחזק ידי עוברי עברה.

פרק נשיי

א. המזיק ממון חברו - חייב לשלם נזק שלם. בין שהיה
 שוגג בין שהיה אנוס - הרי הוא כמזיד. כיצד? נפל מן הגג
 ושבר את הכלים, או שנתקל בשוהא מהלך ונפל על הכלי
 ושברו - חייב נזק שלם. שנאמר: ומכה בהמה ישלמנה. לא
 חלק הכתוב בין שוגג למזיד.

ב. ואחד ההורג בהמתו של חברו או השובר כליו או
 הקורע בגדיו או קוצץ נטיעותיו - הכל דין אחד הוא.

ג. במה דברים אמורים? ברשות הנזק; אבל ברשות המזיק
 - אינו חייב לשלם אלא אם הזיק בודון, אבל בשגגה או
 באנס - פטור. וכן אם היו שניהן ברשות או שניהם שלא
 ברשות, והזיק אחד מהן ממון חברו שלא בכונה - פטור.
 ד. היה עולה בסלם, ונשמטה שליכה מתחתיו ונפלה
 והזיקה: אם לא היתה מהדקת וחזקה - חייב; היתה חזקה
 ומהדקת, ונשמטה או שהתליעה - הרי זה פטור, שזו מכה
 בידי שמים היא. וכן כל פיוצא בזה. כל אלו הדברים -
 ברשות הנזק; אבל ברשות המזיק - פטור, עד שיתכונן
 להזיק, כמו שבארנו.

ה. הרי שמלא חצר חברו כדי יין ושמן, אפלו הכניסם
 ברשות - הואיל ולא קבל עליו בעל החצר לשמר, הרי זה

גדול, בין איש בין אשה, דרך נציון - הרי זה עובר בלא
 תעשה, שנאמר: לא יסיף להכתו. אם הזהירה תורה
 מלהוסיף בהפאת החוטא, קל וחמר למכה את הצדיק.

ב. אפלו להגביה ידו על חברו - אסור. וכל המגביה ידו
 על חברו, אף על פי שלא הפהו - הרי זה רשע.

ג. המכה את חברו הפאה שאין בה שנה פרוטה - לוקה;
 שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה נתן לתשלומין.
 ואפלו הפה עבד חברו הפאה שאין בה שנה פרוטה -
 לוקה; שהרי ישנו במקצת מצות. ועובד כוכבים שהכה את
 ישראל - חייב מיתה; שנאמר: ויפן כה וכה ויך את המצרי.

ד. קנס קנסו חכמים לאלו השוטים בעלי זרוע, שיהא
 הנחביל נאמן; ונשבע בנקיטת חפץ שזה חבל בו חבל זה,
 ונוטל מה שראוי לו. והוא, שיהיו שם עדים. כיצד? היו
 שני עדים מעידין אותו שנקנס לתוף ידו שלם ויצא חבול,
 ולא ראוהו בעת שחבל בו, והוא אומר: לא חבלתי, והלה
 אומר: אתה חבלת בי - הרי זה נשבע ונוטל.

ה. במה דברים אמורים? כשהיתה המכה במקום שאפשר
 לו להכות בעצמו, או שהיה עמהם שלישי, שאפשר שזה
 הנחביל אמר לו לחבל בו ולהתרעם על אחר; אבל אם אין
 עמהם אחר, והיתה המכה במקום שאינו יכול לעשות
 בעצמו, כגון שהיתה נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה - הרי
 זה נוטל בלא שבועה.

ו. הודה החובל שהוא חבל - משלם חמשה דברים; שהרי
 העדים היו שם שנקנס לתוף ידו שלם בשעת המריבה ויצא
 חבול. אבל אם לא היו שם עדים כלל, הוא אומר: חבלת
 בי, והודה מעצמו - פטור מן הנזק ומן הצער, וחייב בשבת
 ובבשת ובכפוי על פי עצמו. לפיכך, אם כפר ואמר: לא
 חבלתי - נשבע שבועת הסת.

ז. ולמה משלם אדם שלשה דברים אלו על פי עצמו?
 שהשבת והכפוי ממון הוא ולא קנס; שאם לא יתן לו, הרי
 חסרו ממון שהוא מתרפא בו ובטל ממלאכתו. והבשת לא
 הגיעה לו אלא בשעה שהודה בפניו שהוא חבל בו;
 שהנחביל שלא חבל בו [בפני] אדם - אין לו בשת, והודאתו
 בבית דין היא שפלישה אותו.

ח. נמצאת למד, שאין הפרש בבשת בין בשת המגיע לו
 אם חבל בו בפני אחרים ובין בשת המגיע לו בעת שהודה
 בפני אחרים שחבל בו. לפיכך משלם אדם בשת על פי
 עצמו.

ט. אינו דומה מזיק חברו בגופו למזיק ממונו. שהמזיק
 ממון חברו - בין ששלם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו;
 אבל חבל בחברו, אף על פי שנתן לו חמשה דברים - אין
 מתכפר לו. ואפלו הקריב כל אילי נביות - אינו מתכפר לו
 ולא נמחל עונו, עד שיבקש מן הנחביל וימחל לו.

39 שֶׁקָּבַל עָלָיו אֶת הַכֹּתֶל לְסִתְרוֹ, וְשָׁבַר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ הַזִּיק
40 - חֵיב. הֵיךְ סוֹתֵר מִצַּד זֶה וְנָפַל מִצַּד אֲחֵר - פְּטוּר. וְאִם
41 מִחֲמַת הַמִּכָּה - חֵיב; שָׁנָה כְּזֹרֶק חֵץ וְהַזִּיק בּוֹ הוּא.
42 יב. הַכּוֹבֵשׁ בְּהִמָּת חֲבֵרוֹ בְּמִים, אוֹ שֶׁנִּפְלָה וּמָנְעָה מִלְּעֹלֹת,
43 עַד שֶׁמָּתָה בְּמִים; אוֹ שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה וְצִמָּצָם עָלֶיהָ הַמָּקוֹם
44 כְּדֵי שְׁלֹא תִמָּצָא צֶלַע עַד שֶׁהִרְגָתָה הַחֲמָה - חֵיב לְשֵׁלֶם. וְכֵן
45 כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
46 יג. שְׁנַיִם שֶׁהִמִּיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת אוֹ שֶׁבָּרוּ אֶת הַכֹּלִי
47 כְּאַחַת - מְשַׁלְשִׁין בִּיגִיָּהֶן.
48 יד. חֲמִשָּׁה שֶׁהִנִּיחוּ חֲמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא מָתָה,
49 וְכֹא זֶה הָאֲחֵרוֹן וְהַנִּיחַ חֲבִילָתוֹ עָלֶיהָ וְמָתָה: אִם הָיְתָה
50 מִהֲלֶכֶת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת, וּמִשְׁהוֹסִיף זֶה חֲבִילָתוֹ עִמָּדָה וְלֹא
51 הִלָּכָה - הָאֲחֵרוֹן חֵיב; וְאִם מִתְחַלָּה לֹא הָיְתָה מִהֲלֶכֶת -
52 הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר; וְאִם אֵין יָדוּעַ - כָּלָן מְשַׁלְמִין בְּשׁוּהָ.
53 טו. וְכֵן חֲמִשָּׁה שֶׁיִּשְׁבּוּ עַל הַכֶּסֶף וְלֹא נִשְׁבַּר, וְכֹא אֲחֵרוֹן
54 וְיִשָּׁב עָלָיו וְנִשְׁבַּר, אֵפֹה עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִשְׁבַּר בְּהֵן קֶדֶם
55 שִׁישָׁב, הוּאִיל וְקָרַב אֶת שִׁבְרֵתוֹ - הָאֲחֵרוֹן חֵיב; שֶׁהָיָה
56 אוֹמְרִים לוֹ: אֵלּוּ לֹא נִסְמַכְתָּ עָלֵינוּ, הֵינּוּ עוֹמְדִים קֶדֶם
57 שִׁישָׁבָר. וְאִם יִשְׁבּוּ כְּאַחַת וְנִשְׁבַּר - כָּלָן חֲטִיבִין. וְכֵן כָּל
58 פְּיוּצָא בְּזָה.
59 טז. אָדָם וְשׂוֹר שֶׁדִּחְפוּ בְּהֵמָה אוֹ אָדָם אוֹ כְּלִים אוֹ בְּהֵמָה
60 פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין לְבוֹר, וְהִזָּק הַנִּדְחָף בְּבוֹר אוֹ מֵת אוֹ
61 נִשְׁתַּבְּרוּ הַכְּלִים: לְעִנְיָן נֹזֵק אָדָם אוֹ הִזָּק בְּהֵמָה - שְׁלִשְׁתָּן
62 חֲטִיבִין: הָאָדָם הַדוֹחֵף וְכַעַל הַשׂוֹר וְכַעַל הַבוֹר, וּמְשַׁלְשִׁין
63 בִּיגִיָּהֶן; לְעִנְיָן דְּמִי וְלִדּוֹת וְאַרְבָּעָה דְּכָרִים - אָדָם חֵיב, וְכַעַל
64 הַשׂוֹר וְכַעַל הַבוֹר פְּטוּרִין; לְעִנְיָן כֶּפֶר וְשִׁלְשִׁים שָׁל עֶבֶד -
65 כַּעַל הַשׂוֹר חֵיב, וְאָדָם וְכַעַל הַבוֹר פְּטוּרִין; לְעִנְיָן כְּלִים
66 וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - אָדָם וְכַעַל הַשׂוֹר חֲטִיבִין, וְכַעַל הַבוֹר
67 פְּטוּר.

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ב

פרק שביעי

70 א. הַמִּזִּיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ הִזָּק שְׁאִינוֹ נִכְרִי - הוּאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה
71 הַדְּבָרִי וְלֹא נִפְסְדָה צוּרָתוֹ, הָרִי זֶה פְּטוּר⁴ מִן הַתְּשׁוּבָה מִן
72 תוֹרָה⁵. אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁶ אָמְרוּ: הוּאִיל וְהַפְחִית דְּמִיָּהֶן,
73 הָרִי זֶה חֵיב, וּמִשְׁלֶם מֵהַפְחִיטָה⁷ מִדְּמִיָּהֶן.
74 ב. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁטָּמָא⁸ אֲכָלִין טְהוֹרִים⁹ שָׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ

1 נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּדִרְכּוֹ; וְכָל שִׁישְׁתַּבְּר מִן הַכֹּדִים בְּכִנִּיטָתוֹ
2 וּבִיצִיאתוֹ - הָרִי הוּא פְּטוּר עָלֶיהֶן. וְאִם שֶׁבָּרַן בְּכִנְיָה, אֲפִלּוּ
3 הַכִּנִּיטָם כַּעַל הַכֹּדִים שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת - הָרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלֶם.
4 [וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה].
5 ו. שׂוֹר שֶׁעָלָה עַל גְּבִי שׂוֹר לְהִרְגוֹ בְּרִשּׁוֹת הַמִּזִּיק, שֶׁהוּא
6 כַּעַל הַתַּחֲתוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה תָם בֵּין שֶׁהָיָה מוֹעֵד, וְכֹא כַּעַל
7 הַתַּחֲתוֹן וְשִׁמְטָה אֶת שׂוֹרוֹ לְהַצִּילוֹ, וְנָפַל עָלָיוֹן וְמָת - הָרִי
8 זֶה פְּטוּר.
9 ז. דִּחְפוּ לְעָלָיוֹן וְמָת: אִם הָיָה יָכוֹל לְשַׁמְטוֹ וְלֹא שֶׁמְטוֹ -
10 הָרִי זֶה חֵיב; וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשַׁמְטוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר.
11 ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מִהֲלָכִין בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, זֶה כֹּא בַּחֲבִיתוֹ וְזֶה
12 כֹּא בְּקוֹרָתוֹ, וְנִשְׁבְּרָה חֲבִיתוֹ שָׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שָׁל זֶה - פְּטוּר;
13 שְׁלִזָה רִשּׁוֹת לְהִלָּךְ וְלָזָה רִשּׁוֹת לְהִלָּךְ. הֵיךְ כַּעַל הַקּוֹרָה
14 רָאשׁוֹן וְכַעַל הַחֲבִית אֲחֵרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חֲבִית בְּקוֹרָה - פְּטוּר.
15 וְאִם עִמֵּד כַּעַל הַקּוֹרָה לְנוֹחַ מִכְּבֹד מִשְׁאוֹ - חֵיב. וְאִם הִזְהִיר
16 לְכַעַל הַחֲבִית וְאָמַר לוֹ: עִמֵּד - פְּטוּר. עִמֵּד לְתַנְן מִשְׁאוֹ -
17 הָרִי הוּא כַּמְהִלָּךְ וּפְטוּר. וְאֵפֹה עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְכַעַל
18 הַחֲבִית; שֶׁהוּא טְרוּד בְּדִרְכּוֹ. הֵיךְ כַּעַל חֲבִית רָאשׁוֹן וְכַעַל
19 קוֹרָה אֲחֵרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חֲבִית בְּקוֹרָה - חֵיב; שָׁנָה כְּמוֹ
20 שֶׁשִּׁבְּרוּ בִּידוֹ בְּכִנְיָה. וְאִם עִמֵּד כַּעַל חֲבִית לְנוֹחַ - פְּטוּר.
21 וְאִם הִזְהִיר לְכַעַל הַקּוֹרָה וְאָמַר לוֹ: עִמֵּד - הָרִי זֶה חֵיב.
22 וְאִם עִמֵּד לְתַנְן מִשְׁאוֹ, אֵפֹה עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְכַעַל הַקּוֹרָה
23 - הָרִי הוּא חֵיב. וְכֵן זֶה כֹּא בְּנִירוֹ וְזֶה כֹּא בְּפִשְׁתָּנוֹ. וְכֵן כָּל
24 פְּיוּצָא בְּזָה.
25 ט. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מִהֲלָכִין בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֶחָד רֵץ וְאֶחָד
26 מִהֲלָךְ, וְהִזָּק אֶחָד מֵהֶן בַּחֲבֵרוֹ שְׁלֹא בְּכִנְיָה - זֶה הָרֵץ חֵיב,
27 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה. וְאִם הָיָה עָרַב שִׁבְתָּ בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת -
28 פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשּׁוֹת הוּא רֵץ, כְּדֵי שְׁלֹא תִכְנַס הַשִּׁבְתָּ וְהוּא
29 אֵינוֹ פְּנוּי. הָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהִזָּקוּ זֶה בְּזָה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין,
30 וְאֲפִלּוּ בְּשֹׂאֵר הַיָּמִים.
31 י. אֶחָד הַמִּזִּיק בִּידוֹ, אוֹ שֶׁזָּרַק אֶבֶן אוֹ יָרָה חֵץ וְהַזִּיק בּוֹ,
32 אוֹ שֶׁפָּטַר מִים עַל חֲבֵרוֹ אוֹ עַל הַכְּלִים וְהַזִּיק, אוֹ שֶׁרָק אוֹ
33 נָע וְהַזִּיק בְּכִיחוֹ וְנִיעֵז בַּעַת שֶׁהִלְכוּ מִכָּחוֹ - הָרִי זֶה כְּמִזִּיק
34 בִּידוֹ. וְהֵם תּוֹלְדוֹת שָׁל אָדָם. אֲבָל אִם נָח הָרֵק וְהִפִּיחַ עַל
35 הָאֶרֶץ, וְאַחֵר כָּף נִתְקַל בְּהֵן אָדָם - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם בּוֹר;
36 שֶׁכָּל תַּקְלָה תּוֹלְדַת בּוֹר הִיא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
37 יא. לוֹטֵשׁ שֶׁהָיָה מִכָּה כְּפִטִישׁ, וְיִצָא גֵץ מִתַּחַת הַפִּטִישׁ
38 וְהַזִּיק - הָרִי זֶה חֵיב, כְּמִי שֶׁזָּרַק אֶבֶן אוֹ חֵץ. וְכֵן הַפְּנָאִי

(1) נתבארו בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההזיק, ודיני התביעה שיש בין הניזק והמזיק. (2) גיטין נג. (3) שלא חסר בו כלום. (4) פסק כרבי יוחנן, נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו הופרכה שם נג: מברייטא. (5) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. (6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. (7) נזק שלם. (8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה שם נב: (9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה, הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג.

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁדַמְעָה¹⁰ לוֹ פְרוֹת, אוֹ עֵרֵב לוֹ טַפֹּת¹¹ יֵין נֶסֶף¹² בְּתוֹךְ יֵינוֹ, שֶׁהָרִי
2 אָסַר עָלָיו הַכֹּל¹³, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה¹⁴ – שְׁמִין מֵה שֶׁהִפְסִיד,
3 וּמִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם¹⁵ מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכְּסֵי¹⁶, בְּדֶרֶךְ כָּל הַמְּזִיקִין¹⁷.
4 ג. וְדָבָר זֶה¹⁸ קִנְס הוּא¹⁹ שֶׁקִּנְסוּהוּ חֲכָמִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
5 כָּל אֶתֶר מִן הַמְּשִׁחִיתִים הוֹלֵךְ וּמַטְמֵא טְהוֹרֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ,
6 וְאוֹמֵר: פֶּטוּר אֲנִי²⁰. לְפִיכָךְ, אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הֵזֶק שֶׁאִינוֹ
7 נָכַר – אֵין גּוֹבִין הֵנֶזֶק מִנְכְּסֵי; שֶׁלֹּא קִנְסוּ חֲכָמִים אֲלָא זֶה
8 שֶׁעָבַר וְהִזִּיק, אֲכָל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוֹם – לֹא קִנְסוּהוּ.
9 וְכֵן הַמְּזִיק הֵזֶק שֶׁאִינוֹ נָכַר בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאֵנָס – פֶּטוּר²¹; שֶׁלֹּא
10 קִנְסוּ אֲלָא הַמִּתְכַּוֵּן²² לְהִזִּיק מִדַּעְתּוֹ²³.
11 ד. הַכֹּהֲנִים שֶׁפָּגְלוּ²⁴ אֶת הַזֶּבֶח: בְּמִזִּיד – חֵיבִין לְשִׁלֵּם²⁵,
12 בְּשׁוֹגְגָה²⁶ – פֶּטוּרִין²⁷. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּפֶתַח חֲטָאֵת²⁸
13 וּבְכִי חֲטָאֵת²⁹: בְּמִזִּיד – חֵיב לְשִׁלֵּם³⁰, בְּשׁוֹגֵג – פֶּטוּר.
- ה. הַכֹּהֲנִים פָּרָה לְמַרְכֵּק³¹ כְּדִי שֶׁתִּינָק³² וְתִדּוּשׁ³³, וְהִפְסִיד³⁴
דַּעְתּוֹ מִמֵּי חֲטָאֵת³⁵ – פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם³⁶ וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם.
ו. הַמִּנְסֵף³⁷ יֵין חֲבֵרוֹ לַעֲבוּדָה זָרָה – לֹא נֶאָסַר הֵינִן; שֶׁאֵין
אָדָם מִשְׁתַּרְעָל³⁸ אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאִינוֹ שָׁלוּ. וְאִם יִהְיֶה לוֹ בּוֹ
שִׁתְפוּת, אוֹ שֶׁהָיָה מוֹמָר³⁹, שֶׁהָרִי הוּא פְּעוּלָד כּוֹכְבִים, אוֹ
שֶׁהִתְרוֹ בּוֹ⁴⁰ וְקָבַל הַתְּרָאָה⁴¹, שֶׁהָרִי הוּא מוֹמָר⁴² – הָרִי זֶה
אוֹסֵר הֵינִין⁴³, וְחֵיב לְשִׁלֵּם⁴⁴. וְהֵיכָף יִתְחַיֵּב זֶה לְשִׁלֵּם וְהָרִי
הוּא מִתְחַיֵּב בְּנִפְשָׁו⁴⁵? מִפְּנֵי שֶׁמַּעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ⁴⁶ נִתְחַיֵּב
לְשִׁלֵּם⁴⁷, וְאִינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשָׁו עַד שֶׁיִּנְסֵף⁴⁸.
ז. כָּל הַגּוֹרֵם לְהִזִּיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ – חֵיב לְשִׁלֵּם⁴⁹ נֶזֶק שְׁלֵם מִן
הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכְּסֵי, כִּשְׁאֵר הַמְּזִיקִין. אָף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ הוּא הַמְּזִיק
זֶה הֵנֶזֶק עֲצֻמוֹ בְּאַחֲרוֹנָה⁵⁰, הוֹאִיל וְהוּא הַגּוֹרֵם הָרָאשׁוֹן – חֵיב.
ח. פִּיצֵד? הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁלּוֹ⁵¹ מֵרָאשׁ הֵגֵג עַל גְּבִי פְּרִים וְכִסְתוֹת⁵²,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10) שערכב תרומה בחולין של חבריו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. (11) שיין נסך אוסר תערובתו במשהו. (12) שנסכו לעבודה זרה. (13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. (14) ולא דווקא אלו שלוש הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. ונאף על פי שהלכה כשמואל בדיני ממונות פסק כאן כרב מפני שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה אינם דומים ולכן הוצרכו כולם, שם נג. (15) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. (16) מן הטובים שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. (17) שכתוב בהם "מיטב שדהו ומיטב כרמו יושלם", בבא קמא ה. (18) שחייב על היזק שאינו ניכר. (19) ולא מצד הדין, כי היזק שאינו ניכר אינו היזק (גיטין נג.). (20) נימוק זה מובא בגמרא שם. (21) משנה גיטין נב: אבל במזיק היזק שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. (22) ולא שגג. (23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאנוס נובע מטעם החיוב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ..." שאינו אלא במתכוון. (24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. (25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. (26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. (27) כדין היזק שאינו ניכר. במשנתנו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירושו: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הרי"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. (28) בפרה אדומה שמתמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). (29) שמערכבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. (30) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה). (31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). (32) כגון שהייתה אמה שם. (33) יחד עם שאר הפרות. (34) או הסיח. (35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. (36) על שהכניסה אין לחיבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי שתניק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה – ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידים. ראה שם תוספות ר"ד. (37) הכנים ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. (38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אנו אומרים שלצערנו בלבד התכוון, חולין מא. (39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בודון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). (40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה (שם). (41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. (42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. (43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. (44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). (45) חייב סקילה. וחייב מיתה בית דין פטורים מלשלם. (46) על מנת לנסכו ולאסור, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). (47) כדין גולן. (48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחיוב מיתה באים כאחד (שם). (49) כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הרי"ף בבא קמא סוף פרק ב. ואלא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פטור את המשטה כלבו של חבריו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חבריו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא בניזיקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, ובידינא דגרמי" מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא שדיני דגרמי" כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא בניזיקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד]. (50) אלא הוא המזיק באחרונה. (51) ובכלי של חבריו ראה הלכה ח. (52) ואין סופו להישבר וברשות זקן, שהרי שלו הוא.

- 1 ובא אחר וקדם⁵³ וסלק את הפרים⁵⁴ מעל הארץ, ונחבט הפלי
2 בארץ ונשבר - חייב נזק שלם⁵⁵ כאלו שברו בידו; שפלוק
3 הפרים והפסדות גרם לו⁵⁶ שישבר, וכן כל פיוצא בזה.
4 ח. הזורק פלי של חברו⁵⁷ מראש הגג על גבי כרים וקסותות
5 של בעל הפלי, וקדם בעל הפלי והסיר הפרים⁵⁸ - הזורק
6 חייב⁵⁹; שזריקתו הוא הגורם הראשון⁶⁰ לשבירת הפלי. ואם
7 קדם אחר⁶¹ וסלקן - שנייה תביב⁶², הזורק והמסלק;
8 ששניהם גרמו לאבד ממונו של זה.
9 ט. וכן השורף שטרותיו של חברו - חייב⁶³ לשלם כל
10 החוב⁶⁴ שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממונו⁶⁵,
11 הרי גרם לאבד הממונו⁶⁶. ובלבד שיזדה לו המזיק ששטר
12 מקים היה⁶⁷, וכך וכך היה פתוב בו⁶⁸, ומחמת ששטרפ הוא
13 אינו יכול לגבות החוב⁶⁹; אכל אם לא האמינו⁷⁰ - אינו
14 משלם לו אלא דמי הנזר בלבד.
15 י. וכן ראובן שהיה נושא בשמעון, ומכר השטר ללוי, וחזר
16 אחר שמכרו ומתחו לשמעון⁷¹ - הרי נפטר שמעון, כמו
17 שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה
18 שבשטר⁷²; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו
- ששטרפו⁷³. וכן אם מחלו יורש ראובן⁷⁴ - משלם המוחל מן
היפה שבנכסיו.
יא. וכן העושה עבדו אפותיקי⁷⁵, וחזר ונשחררו - חייב
המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע שעבודו⁷⁶ וגרם
לאבד ממונו⁷⁷. וכופין את בעל חוב גם הוא לשחרר
העבד⁷⁸, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו: עבדי אתה⁷⁹. וכן
הדוחף⁸⁰ מטבע חברו, ונתגלגלו⁸¹ ונדר לזם - חייב לשלם⁸².
וכן הצורם⁸³ און הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת
דמיה⁸⁴. וכן המרצע⁸⁵ דיגרי חברו והעביר צורתו⁸⁶ - חייב
לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא באלו הדברים.
יב. הזורק⁸⁷ פלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו פלים⁸⁸,
וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר קדם שיגיע לארץ⁸⁹
- הרי זה הראשון פטור; שלא שבר אלא פלי שסופו
להשבר מיד בנדיא, ונמצא כשובר פלי שבור⁹⁰, ואין זה
בגורם⁹¹. וכן כל פיוצא בזה - פטור.
יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את
הבריות⁹², ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק את
הרבים⁹³, וקדם אחד ושחט⁹⁴ שור זה וקצץ אילן זה שלא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(53) קודם שהגיע הכלי לארץ. (54) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. (55) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק.
(56) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם. (57) ושלא ברשות זרק. (58) וברשות עשה, שהרי שלו הם. (59) בכל, כי לבעל הכרים
מותר לקחת כרים שלו בכל עת שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק רבינו כר"ף שאין הלכה כרבה (בבא
קמא כו:): שאומר הזורק פטור. (60) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר. (61) שאינו בעל הכרים. (62) כי שניהם שלא ברשות
עשו, ושניהם שותפים בנזק שגרמו. [מלשוננו של רבינו שכתב: "כרים וכסותות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של אדם
אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד]. (63) כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור, שהשורף יכול
לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם). (64) ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר מעולה), היינו כל הסכום הכתוב
בו ולא דמי השטר כפי שהוא שווה למכירה (שם). (65) אלא נייר בלבד. (66) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב
שבשטר. (67) בית דין אישרו חתימות עדי השטר ורשמו האישור על השטר ואפשר לגבות בו. (68) כלומר, השורף מאמין לבעל
השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. (69) המדובר כשאין עדים שיודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקיים בבית דין, שאילו
היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי העדים ולא יפסיד כלום (שם). (70) וטוען שהנייר ששרף לא היה שטר כלל.
(71) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה לשמעון.
מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות-ראיות אינו אלא מדרבנן. משום כך
המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא, כתובות פו. (ר"ף שם). (72) אפילו
קנה לו שטר של אלף לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף לירות (שם). (73) גם במוחל חוב מביא התלמוד
דברי אממר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא מעליא". (74) כך פסק שמואל, שאפילו היורש של המלווה יכול
למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי שאילו לא מחל, היה הבעל-חוב גובה מבינונית בלבד, עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית.
וראה בבא קמא צח: רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא. (75) שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה. (76) כל
עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל לגבות חובו ממנו, שם.
(77) שלא יוכל לגבות חובו משאר נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה, והגורם להזיק ממון חברו חייב. ראה
הלכות מלווה ולווה פרק יח הלכה ו. (78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו, שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון
ששעבדו הפקיע שעבודו כששחררו. (79) ויוציא לעז על בניו (שם מא.). (80) חברו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו (בבא
קמא צח.). (81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו, דינו כגולן וחייב מדין תורה. (82) אף על פי שלא הזיק בדיים, חייב משום
שגרם להזיק. (83) הפוגם (שם). (84) שאינה ראוייה למזבח. [ומה שפסק רבינו בפרק ג מנזקי ממון הלכה ד, שהגולזל פרה ונפסלה
מלהקריבה למזבח, אומר לו (הגולן לנגזל): הרי שלך לפניך, המדובר, כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגולן עצמו
פסלה, משלם את מה שפחתה]. (85) עושה אותם דקים על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירים. (86) הצורה שהייתה טבועה
בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך פחתו דמיהם. (87) בעל הכלי. בבא קמא כו: (88) כלומר, כרים וכדומה. (89) והרי הכלי
שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו. (90) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור
המתחיל זרק. (91) כמסלק הכרים בהלכות דח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא
שברו במקל, בוודאי היה נשבר. (92) אפילו לא המית. (93) כגון שענפיו נוטים לרשות הרבים. (94) כי אין חיוב להרגו אלא
לסלק את המזיק. ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר דינו, בשרו מותר, שם מד.

- 1 מִדַּעַת הַבְּעָלִים - חָיִב לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים כְּמוֹ שִׁירָאוּ הַדְּגָנִים⁹⁵;
 2 שֶׁהָרִי הִפְקִיעַן מִלַּעֲשׂוֹת מַצּוֹה⁹⁶. וְאִם טָעַן וְאָמַר: אֵתָּה
 3 אֲמַרְתָּ לִּי לְהַרְגוֹ וּלְקַצְצוֹ - הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְכָף⁹⁷, הָרִי
 4 זֶה פְטוֹר.
 5 יד. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁחַט⁹⁸ חֵהָ וְעוֹף⁹⁹, וְכֵן אַחֵר וְכִסָּה הָדָם שֶׁלֹּא
 6 מִדַּעַת הַשּׁוֹחֵט - חָיִב לְתַן¹⁰⁰ כְּמוֹ שִׁירָאוּ הַדְּגָנִים. וְיֵשׁ מִי
 7 שֶׁהוֹרָה¹⁰¹, שֶׁהוּא נוֹתֵן קֶנֶס¹⁰² קָצוֹב¹⁰³, וְהוּא עֹשֶׂה
 8 זְהוּבִים¹⁰⁴. וְכֵן הוֹרֵ, שֶׁכָּל הַמוֹנֵעַ הַבְּעָלִים מִעֲשׂוֹת מַצּוֹת
 9 עֹשֶׂה¹⁰⁵ שֶׁהֵן רְאוּיִין לַעֲשׂוֹתָהּ, וְקִדָּם אַחֵר וְעֹשֶׂהָ - מְשַׁלֵּם
 10 לַבְּעָלִים עֹשֶׂה זְהוּבִים¹⁰⁶.
 11 טו. שְׁמִין¹⁰⁷ לְמִזֵּיק בִּידוֹ כְּדֶרֶךְ שְׁמִין לֹא אִם הִזִּיק מְמוֹנוֹ.
 12 פִּיצֵד? הָרִי שֶׁהִרְג בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁבַר כָּלִי - שְׁמִין כְּמָה
 13 הֵיתָה הַבְּהֵמָה שָׁוִה וְכְמָה הַנִּבְלָה שָׁוִה, וְכְמָה הָיָה הַכָּלִי
 14 שָׁוִה וְהוּא שָׁלֵם וְכְמָה שָׁוִה עֵתָּה, וּמְשַׁלֵּם הַפֶּתַח¹⁰⁸ לַנֶּזֶק
 15 עִם הַנִּבְלָה¹⁰⁹ אוֹ הַכָּלִי הַשְּׁבוּר¹¹⁰. כְּדֶרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשׁוּרוֹ
 16 שֶׁהִזִּיק, שְׁדִין אֶחָד הוּא. דֶּרֶךְ עֲנָבִים¹¹¹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׁמִין
 17 לוֹ הַקֶּזֶז¹¹². וְכֵן כָּל פִּיצוּצָא בְּזָה.
 18 טז. כְּשֶׁגִּבְּרִין הַפֶּתַח מִן הַמִּזִּיק, גִּבְּרִין מִן הַמְטַלְטֵלִין¹¹³
 19 שְׁלוֹ. אִם אֵין לוֹ מְטַלְטֵלִין - גִּבְּרִין מִן הַיָּפָה שֶׁבִּנְכָסִיו¹¹⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

95) שיראו אם בעל השור או בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן המצוה בגלל הטרחה, ונוח לו שאחר יעשה אותה, מאירת עיניים חושן משפט שפב. (96) "ובערת הרע מקרבך". 97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שקיבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיזיקו ממנו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא: 98) והשוה חייב במצוות כיסוי (שם). 99) או עוף. 100) שהשוה יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם). 101) מובא ברי"ף שם. 102) שהרי לא החסירו ממנו. 103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. 104) כך פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה. לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קצוב, אלא רבן גמליאל קבע תשלום זה של עשרה זיהובים לפי ראות עיניו באותו מעשה שבא לפניו. 105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה. 106) כפסק דינו של רבן גמליאל במעשה כיסוי הדם. 107) מעריכים. 108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. 109) והנבילה שייכת לניזק, ככתוב (שמות כא, לד) "והמת יהיה לו" ופירשו "לו" - לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. 110) בבא מציעא צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג): כלל אמרו בניזקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. 111) ועשה אותם יין. 112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה מהם צימוקים, ראה בבא בתרא קכו. משמע שם שברך כלל דמי היין עולים על דמי ענבים. 113) כדרך שגובים אם ממנו הזיק. ראה הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה י. 114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז. ז: 115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). 116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). 117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה. 118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. 119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הניזק, אין הניזק נשבע ונוטל. 120) כי מדין תורה נשבע הנחבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. 121) שתקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבירה פרק ד הלכה א. 122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. 123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב. 124) איש בעל זרוע וכו', בבא קמא קיו. וראה להלן פרק ח. 125) כי אי אפשר להוציא מידו. 126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים, ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. 127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). 128) כגון כסף. 129) שק עור למים. 130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. 131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חבירו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. 132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייתא שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאים מידו. ראה נזקי ממון פרק ב הלכות הו. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאים מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. 133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

מעצמו או שנאנס ונשא ונתן, ולא ידעו העדים כמה
הפסידו במסירתו, והנמסר אומר: כך וכך הפסידני, והמוסר
כופר כמה שטענו: אם תפש הנמסר - אין מוציאין מידו,
אלא נשבע בנקיטת חפץ וזוכה כמה שתפש; ואם לא תפש
- אין מוציאין מן המוסר אלא בראיה ברורה.

ח. אין משביעין את המוסר שהראה מעצמו לא שבועה
חמורה ולא שבועת הסת, מפני שהוא רשע ואין לה פסול
יתר מזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או להביא ונשא
ונתן ביד, אף על פי שהוא חייב לשלם - אינו רשע, אלא
בן תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו כשאר הפלשין.

ט. אסור למסר האדם ביד עובד כוכבים, בין בגופו בין
בממונו. ואפלו היה רשע ובעל עברות, ואפלו היה מצר לו
ומצער. וכל המוסרו ביד עובד כוכבים, בין בגופו בין
בממונו - אין לו חלק לעולם הבא.

י. מתיר להג המוסר בכל מקום, ואפלו בזמן הזה שאין
דיני דיני נפשות. ומתיר להרגו קדם שימסר. אלא כשאמר:
הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו, ואפלו ממון קל -
התיר עצמו למיתה. ומתירין לו ואומרים לו: אל תמסר. אם
העז פניו ואמר: לא כי, אלא אמסרנו - מצוה להרגו. וכל
הקודם להרגו זכה.

יא. עשה המוסר אשר זמם ומוסר - יראה לי, שאסור
להרגו; אלא אם בן החזק למסר - הרי זה יענש, שמא ימסר
אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב לענש המוסרים ביד
שהחזקו למסר ממון בני אדם, ולמסר המוסרים ביד
העובדי כוכבים לענשם ולהכותם ולאסרם פני רשעים. וכן
כל המצר לצבור ומצערין - מתיר למסרו ביד העובדי
כוכבים להכותם ולאסרו ולקנסו. אבל מפני צער יחיד אסור
לאסרו. ואסור לאבד ממונו של מוסר, ואף על פי שמתיר
לענשו; שהרי ממונו ליורשיו.

יב. רודף שהיה רודף אחר חברו להרגו או לדבר עברה,
ושבר את הפלים, בין של נרדף בין של כל אדם - פטור
מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו; שפיון שרדף
התיר עצמו למיתה.

יג. נרדף ששבר פלים של רודף - פטור; לא יהיה ממונו
חייב מגופו. ואם שבר פלים אחרים - חייב; שהמצייל עצמו
בממון חברו - חייב.

יד. מי שרדף אחר הרודף להושיע הנרדף, ושבר את
הפלים, בין של רודף בין של כל אדם - פטור. ולא מן
הדין, אלא תקנה היא, שלא ימנע מלהציל או לתקומה
ויענש בעת שירדף.

טו. ספינה שחשבה להשבר מכבד המשווי, ועמד אחד מהן

יט. ידע המזיק שהפסיד היה בו זהובים, אבל אינו יודע
כמה היו, ואומר הנזק: אלה היו - נוטל אלה בלא שבועה.
ואינו יכול¹³⁴ להשבע¹³⁵, כמו שיתבאר בענין הפקדון.

פרק שמיני

א. המוסר ממון חברו בידי אנס - חייב לשלם מן היפה
שבבכסיו. ואם מת - גובין מירשיו, כשאר כל המזיקין. בין
שהיה האנס עובד כוכבים בין שהיה ישראל, הרי זה
המוסר חייב לשלם כל מה שלקח האנס. אף על פי שלא
נשא המוסר ולא נתן בידו, אלא הרגיל בלבד.

ב. כמה דברים אמורים? כשהראה המוסר מעצמו; אבל
אם אנסוהו עובדי כוכבים או ישראל אנס להראות, והראה
- הרי זה פטור מן התשלומין. ואם נשא ונתן ביד, אף על
פי שהוא אנוס - חייב לשלם. המצייל עצמו בממון חברו -
חייב לשלם.

ג. כיצד? הרי שגזר המלך להביא לו זין או תבן וכיוצא
בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר זין
או תבן במקום פלוני, והלכו ולקחוה - חייב לשלם. אנסו
המלך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות זין או תבן, או עד
שיראה לו ממון חברו שהוא בורח מלפניו, והראה לו מפני
האנס - הרי זה פטור; שאם לא יראה לו - יבהו או ימיתוהו.
ד. נשא ממון חברו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מכל
מקום, אף על פי שהמלך אנסו להביא. כמה דברים
אמורים שאם אנסו להביא והביא חייב? בשלא הגיע הממון
לרשות האנס; אבל אנס שאנס ישראל עד שהראהו, ועמד
האנס על הממון ונעשה ברשותו, ואנס את ישראל עד
שהולוכו לו למקום אחר, ואפלו הולוכו זה המוסר
שהראהו - הרי זה פטור מלשלם; שפיון שעמד האנס בצד
האוצר כבר אבד כל מה שיש בו, וכאלו נשרף.

ה. בעלי דין שהיתה ביניהם מריבה על הקרקע או על
מטלטלין, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד מהן
ומסרה ביד עובד כוכבים - מנדין אותו שיחזיר הדבר לכמו
שהיה, ויסלק יד אנס מביניהם, ויעשו דין בישראל.

ו. מי שנתפש על חברו, ולקחו עובדי כוכבים ממון ממנו
בגלל חברו - אין חברו חייב לשלם. אין לה מי שנתפש על
חברו ויהיה חברו חייב לשלם. חוץ מן הנתפש מפני המס
הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה, או הנתפש על התשורה
שנותן כל איש ואיש למלך בעבור עליהם הוא או חילותיו
- הרי זה חייב לשלם לו. והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל
פלוני בפני עדים.

ז. מי שיש עליו עדים שמסר ממון חברו, בגון שהראה

(134) חיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא וצריך לומר "צריך". (135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלה זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדן מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להשיבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להשיבע משלם, ואין שכנגדו צריך להשיבע (בבא מציעא צח). והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק. (1) נתבאר בו דיני המוסר ממון חברו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חברו, וכל דיני המוסר ונסתיים הפרק בדיון הרודף או הנרדף שהזיקו ממון. ונשלמו ההלכות.

1 והקל ממשאָה והשליך בים - פטור; שהמשאָ שבה כמו
2 ורדף אחריהם להרגם. ומצוה רבה עשה שהשליך
3 והושיעם.

4 סליקו להו הלכות חובל ומזיק בסייעתא דשמיא

5 הלכות רוצח ושמירת נפש

6 יש בכללן שבע עשרה מצות. שבע מצות עשה, ועשר
7 מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לרצח. (ב) שלא
8 לקח כפר לנפש רוצח, אלא יומת. (ג) להגלות הרוצח
9 בשנגה. (ד) שלא לקח כפר למחייב גלות. (ה) שלא יומת
10 הרוצח כשירצח קדם עמידה בדין. (ו) להציל הנרדף
11 בנפשו של רודף. (ז) שלא לחוס על הרודף. (ח) שלא לעמד
12 על דם. (ט) להפריש ערי מקלט ולכונן להם הדרך. (י) לערף
13 את העגלה בנחל. (יא) שלא יעבד באותה קרקע ולא תזרע.
14 (יב) שלא לשום דמים. (יג) לעשות מעקה. (יד) שלא יכשיל
15 תמים בדרך. (טו) לפרק עם מי שנכשל בדרך. (טז) לטען
16 עמו. (יז) שלא יניחנו נבהל במשאָו וילך לו.

17 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

18 פרק ראשון

19 א. כל הורג נפש בן אדם עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
20 תרצח. ואם רצח בודון בפני עדים - מיתתו בסוף, שנאמר:
21 נקם ינקם. מפי השמועה למדו שזו מיתת סוף. בין שהרג
22 את חברו בברקל בין ששרפו באש - מיתתו בסוף
23 ב. מצוה ביד גואל הדם [להרג את הרוצח], שנאמר: גאל
24 הדם הוא ימית את הרצח. וכל הראוי לירשה הוא גואל
25 הדם. לא רצה גואל הדם, או שלא היה יכול להמיתו, או
26 שאין לו גואל דם - בית דין ממיתין את הרוצח בסוף.
27 ג. האב שהרג את בנו: אם היה בן לנהרג - הרי זה הורג
28 אבי אביו, מפני שהוא גואל; ואם אין לו בן - אין אחד מן
29 האחים נעשה גואל הדם להמית את אביו, אלא בית דין
30 ממיתין אותו. ואחד הנזכר ואחד הנקבה בגאלת הדם.
31 ד. ומזהירין בית דין שלא לקח כפר מן הרוצח. ואפלו נתן
32 כל קמון שבעולם, ואפלו רצה גואל הדם לפטרו. שאין
33 נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקדוש ברוך
34 הוא. שנאמר: ולא תקחו כפר לנפש רצח. ואין לך דבר
35 שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים; שנאמר: ולא
36 תחניפו את הארץ וגומר, כי הדם הוא יחניף את הארץ
37 וגומר.

38 ה. רוצח שהרג בודון - אין ממיתין אותו העדים ולא
39 הרואים אותו, עד שיבוא לבית דין וידיעוהו למיתה;
40 שנאמר: ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט.

41 והוא הדין לכל מחייבי מיתות בית דין שעברו ועשו, שאין
42 ממיתין אותן עד שיגמר דינם בבית דין.

43 ו. במה דברים אמורים? בשעבר ועשה העון שחייב עליו
44 מיתת בית דין; אבל הרודף אחר חברו להרגו, אפלו היה
45 הרודף קטן - הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד
46 הרודף, ואפלו בנפשו של רודף.

47 ז. כיצד? אם הנהירוהו והרי הוא רודף אחריו, אף על פי
48 שלא קבל עליו התראה, כיון שעדיין הוא רודף - הרי זה
49 נהרג. ואם יכולים להצילו באיכר מאיכרי הרודף, כגון
50 שיכנו אותו בחץ או באבן או בסוף ויקטעו את ידו או
51 ישרו את רגלו או יסמו את עינו - עושין. ואם [אינן]
52 יכולין לכונן ולהצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף - הרי אלו
53 הורגין אותו, אף על פי שעדיין לא הרג; שנאמר: וקצתה
54 את כפה, לא תחוס עינך

55 ח. אחד במבוישיו ואחד כל דבר שיש בו סכנת נפשות.
56 אחד האיש או האשה. ענין הכתוב: שכל החושב להכות
57 חברו הפאה הממיתה אותו - מצילין את הנרדף בכפו של
58 רודף; ואם אינן יכולין - מצילין אותו אף בנפשו, שנאמר:
59 לא תחוס עינך.

60 ט. אף זו מצות לא תעשה, שלא לחוס על נפש הרודף.
61 לפיכך הורו חכמים, שהעברה שהיא מקשה לילד - מתר
62 לחתוך העבר במעיה, בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף
63 אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו - אין נוגעין בו; שאין
64 דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם.

65 י. אחד הרודף אחר חברו להרגו או רודף אחר נערה
66 מארסה לאנסה. שנאמר: פי באשר יקום איש על רעהו
67 ורצחו נפש, כן הדבר הזה; והרי הוא אומר: צעקה הנערה
68 המארשה ואין מושיע לה. הא יש לה מושיע - מושיעה
69 בכל דבר שיכול להושיע, ואפלו בהריגת הרודף.

70 יא. והוא הדין לשאר כל העריות חוץ מן הבהמה. אבל
71 הזכור - מצילין אותו בנפש הרודף, כשאר כל העריות.
72 אבל הרודף אחר הבהמה לרבעה, או שרדף לעשות מלאכה
73 בשבת או לעבד עבודה זרה, אף על פי שהשבת ועבודה
74 זרה עקרי הדת - אין ממיתין אותו, עד שיעשה ויביאוהו
75 לבית דין וידיעוהו וימות.

76 יב. רדף אחר ערוה ותפשה ושכב עמה והערה, אף על פי
77 שלא גמר ביאתו - אין ממיתין אותו עד עמדו בדין. רדף
78 אחר ערוה, ואחרים היו רודפין אחריו להצילה, ואמרה
79 להם: הניחוהו כדי שלא יהרגני - אין שומעין לה, אלא
80 מבהילין אותו ומונעין אותו מלקבל באיכרי; ואם אינן
81 יכולים באיכרי - אפלו בנפשו, כמו שבארנו.

82 יג. כל היכול להציל באיכר מאיכרי ולא טרח בכך, אלא

- 1 הָצִיל בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף וְהִרְגוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים וְחֵיב
2 מִיתָה; אָבֵל אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ.
3 יד. כָּל הַיְכוֹל לְהָצִיל וְלֹא הָצִיל - עוֹבֵר עַל 'לֹא תַעֲמֹד עַל
4 דַּם רֵעֶךָ'. וְכֵן הִרְוָאָה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹכֵעַ בֵּינָם, אוֹ לִסְטִים בָּאִים
5 עָלָיו, אוֹ חֵיהָ רָעָה בָּאָה עָלָיו, וְיְכוֹל לְהָצִילוֹ הוּא בְּעֶצְמוֹ
6 אוֹ שִׁישְׁפֹּר אַחֲרֵיהֶם לְהָצִילוֹ, וְלֹא הָצִיל; אוֹ שִׁשְׁמַע עוֹבְדֵי
7 כּוֹכָבִים אוֹ מוֹסְרִים מִחֻשָּׁבִים עָלָיו רָעָה אוֹ טוֹמְנִין לוֹ פֶּחַ,
8 וְלֹא גָלָה אֶזְנֵן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעֵנו; אוֹ שִׁדְעָה בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ
9 בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ, וְיְכוֹל לְפִיֶּסוֹ בְּגִלְל חֲבֵרוֹ לְהִסְרֵי
10 מֵהָ שְׂבִלָּבוֹ, וְלֹא פִיֶּסוֹ; וְכָל פְּיוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - הַעוֹשֶׂה
11 אוֹתָם עוֹבֵר עַל 'לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ'.
12 טו. הִרְוָאָה רוֹדֵף אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהִרְגוֹ אוֹ אַחֵר עֲרֹנָה לְכַעֲלָהּ,
13 וְיְכוֹל לְהָצִיל וְלֹא הָצִיל - הָרִי זֶה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא
14 'וְקָצַתָּהּ אֶת כַּפֶּה', וְעוֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן: עַל 'לֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ'
15 וְעַל 'לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ'.
16 טז. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקֵין עַל לְאוֹיִן אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין
17 מַעֲשֶׂה בִּהְיוֹת - חֲמֻדִּים הֵם; שֶׁכָּל הַמַּאֲבֵד נַפְשׁ אַחַת
18 מִיִּשְׂרָאֵל - בָּאֵלּוּ אֲבָד כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ, וְכָל הַמְקַיֵּם נַפְשׁ
19 אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - בָּאֵלּוּ קָיָם כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ.
20 יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ב
21 פֶּרֶק שְׁנִי
22 א. כָּל הַהוֹרֵג² חֲבֵרוֹ בִּידוֹ³, כְּגוֹן שֶׁהִכְהוּ בְּסִיף אוֹ בָּאֶבֶן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר השוכר הורג להרוג חברו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג
עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'. (2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה,
טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי
ישמעאל משפטים פרשה ד. (3) פרט לגורם להריגת חבירו, ראה הלכה ב. (4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכהו בצרור קטן,
שאינו בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא,
מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה
הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יח. (5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא), פסוק זה
מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" - מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה,
כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עו: (6) ככתוב: "היכהו בידו וימות". (7) כי בכלום כתוב "מות יומת"
(במדבר שם), ומיתתו בסיף, ראה למעלה פרק א הלכה א. (8) ומשלם כסף להורג. (9) שמוכרחים לשמוע בקול אדוניהם,
קידושין מג. (10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. (11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא
אצל האחר, סנהדרין עו. (12) חיה טורפת אחרת. (13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו,
והרעב מאליו הוא בא אחר כך, שם. (14) העוון נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב",
ותלה בו את החטא של הריגת אוריה, אף על פי שלא נהרג בידי דוד, אלא לפי הוראתו (שמואל ב יב, ט). (15) אף על פי
ששלוחו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוחו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את
השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חבירו כהורג ביד, אף על פי שבנוקדין דין הגורם כמזיק ממש. ראה הלכות חובל
ומזיק פרק ז הלכה ז. (16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. (17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש"
- מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: (18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. (19) ופירוש
הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם - ששכר איש להרוג את אחיו, שם. (20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו
יישפך" כמו בתחילת הפסוק. (21) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רבצין"
וברש"י שם. (22) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. (23) ולא בדין התורה המחייב בית דין. (24) ולא לקבוע הלכה
לדורות. (25) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה
באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין
מו.). (26) "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד. (27) ולגדור בעדו, מפני שלא
היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להרגם. (28) לכלוא אותו בבית הסוהר. (29) וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וּלְמַכְשׁוֹל³⁰, וַיֹּאמֶר: הֲרִינִי מִסִּבָּב לְהָרֵג אוֹיְבִי³¹ כְּדָרְךָ
2 שְׁעֵשָׂה פְּלוֹנִי וְאַפְטֹר.
3 ו. אֶחָד³² הֵהוּרָג אֶת הַגְּדוֹל³³ אוֹ אֶת הַקָּטָן כֵּן יוֹמוֹ, בֵּין זָכָר
4 בֵּין נָקֵבָה³⁴, הֲרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו - אִם הָרָג בְּזִדּוֹן, אוֹ גִּזְלָה³⁵ -
5 אִם הָרָג בְּשִׁגְגָה. וְהוּא³⁶, שְׁפָלוֹ לוֹ חֲדָשִׁי³⁷; אֲכָל אִם נוֹלַד
6 לְפָחוֹת מִתְּשַׁעָּה חֲדָשִׁים - הֲרִי הוּא כִּנְפֵל³⁸ עַד שִׁישְׁתָּה
7 שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁹, וְהֵהוּרָגוּ בַתּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִינוֹ נִהְרָג עָלָיו⁴⁰.
8 ז. אֶחָד הֵהוּרָג אֶת הַבְּרִיא אוֹ אֶת הַחֹלָה הַנוֹטָה לְמוֹת⁴¹.
9 וְאַפְלוֹ הָרָג אֶת הַגּוֹסֵס⁴² - נִהְרָג עָלָיו⁴³. וְאִם הָיָה גּוֹסֵס בִּידֵי
10 אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהִפְחִיחַ עַד שֶׁנֹּטָה לְמוֹת וְהָרִי הוּא גּוֹסֵס⁴⁴,
11 הֵהוּרָגוּ - אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ⁴⁵.
12 ח. הֵהוּרָג אֶת הַטְּרֵפָה⁴⁶, אֵף עַל פִּי שְׂאוּכָל וְשׁוֹתָה וּמִהֲלֵף
13 בְּשׁוֹק - הֲרִי זֶה פְטוּר⁴⁷ מִדִּינֵי אָדָם⁴⁸. וְכָל אָדָם⁴⁹ בְּחֻזָּקָה
14 שְׁלֵם⁵⁰, וְהוּרָגוּ נִהְרָג⁵¹, עַד שֶׁיִּגְדַּע בְּוֹדָאֵי שְׁנֵי טְרֵפָה,
15 וַיֹּאמְרוּ הַרֹפְאִים שְׂמֵכָה זֶה אֵין לָהּ תַעֲלָה⁵² בְּאָדָם, וְכֵה
16 יָמוּת אִם לֹא יִמָּתְנוּ דְּבָר אַחֵר.
- ט. אָדָם טְרֵפָה שֶׁהָרָג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נִהְרָג; שְׁנֵאמַר: וּבִעֲרַתְ⁵³
הָרַע מִקֶּרְבְּךָ⁵⁴. וְהוּא, שֶׁיִּהְרָג בְּפָנָי בֵּית דִּין⁵⁴; אֲכָל בְּפָנָי
עֲדִים - פְטוּר. שְׂמָא יִזְמוּ⁵⁵, וְאִם הוֹזְמוּ - אֵינָן נִהְרָגִין, שֶׁהָרִי
לֹא זָמְמוּ אֲלָא לְהָרֵג טְרֵפָה⁵⁶; וְכָל עֲדוֹת שְׂאִינָה רְאוּיָה
לְהוֹמָה⁵⁷ - אִינָה עֲדוֹת⁵⁸ בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת⁵⁹.
י. אֶחָד הֵהוּרָג אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ הֵהוּרָג עֶבֶד כְּנַעֲנִי⁶⁰ - הֲרִי
זֶה נִהְרָג עָלָיו. וְאִם הָרָג בְּשִׁגְגָה - גִּזְלָה.
יא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרָג גֵּר תּוֹשֵׁב⁶¹ - אִינוֹ נִהְרָג עָלָיו בְּבֵית דִּין⁶²,
שְׁנֵאמַר: וְכִי יִזְדַּ אִישׁ עַל רֵעֵהוּ⁶³. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׂאִינֵי
נִהְרָג עַל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁶⁴. וְאֶחָד הֵהוּרָג אֶת עֶבֶד אֲחֵרִים
אוֹ הֵהוּרָג עֶבְדוֹ - הֲרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו; שֶׁהָעֶבֶד קָבַל עָלָיו
מִצְוֹת⁶⁵ וְנוֹסֵף עַל נִחְלַת ה' ⁶⁶.
יב. מַה בֵּין עֶבְדוֹ לְעֶבֶד אֲחֵרִים? שֶׁעֲבָדוֹ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת
לְהַכּוֹתוֹ⁶⁷. לְפִיכָף, אִם הִפְחִיחַ הַפָּאָה שִׁשִּׁי בֶּה כְּדֵי לְהַמִּית⁶⁸,
וְנֹטָה לְמוֹת, וְעַמֵּד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת⁶⁹ וְאַחֲרַיָּה כָּף מַת -
אִינוֹ נִהְרָג עָלָיו, אֵף עַל פִּי שְׂמַת מִחֲמַת הַמֶּכֶה; שְׁנֵאמַר: ⁷⁰

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לא עד כדי מיתת רעב. (30) על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חנם" (שמואל"א כה, לא).
(31) כשם שרצה דוד לעשות נבל, שם. (32) בין ... בין. (33) בן יג שנה ויום אחד. (34) כתוב (ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א. וראה סנהדרין פד: ונדה מד: (35) שכתוב: "ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי, קנט. (36) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג. (37) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה שם. (38) שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו לו חדשיו (סנהדרין פד:). (39) ואז יצא מכלל נפל "כל ששהה שלושים יום באדם (בבהמה - שמונה ימים), אינו נפל" (נדה מד:). (40) "שיכול אפילו היכה את הנפלים ובן שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב, תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים ובן שמונה שאינם בני קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מקיצי נרדמים. וראה סנהדרין שם). (41) אבל חולה שאינו נוטה למוות אין צורך להשמיענו שדינו כבריא ממש. (42) "רוב גוססים למיתה" (קידושין עא:). (43) אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו, "הכול מודים בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח. (44) כתוצאה מן המכות. (45) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו, שם (והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו לידי גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק "אין בית דין ממיתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל"ב א). (46) כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, סנהדרין עח. (47) "הכל מודים בהורג את הטרפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב ל"גברא קטילא". (48) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה למעלה הלכה ב. (49) אפילו לא ידוע שהוא שלם. (50) כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:), ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג, שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז. וראה רבינו חננאל שם. (51) כאילו הרג וודאי שלם. (52) רפואה. (53) ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבירו, אינם רשאים לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרגו, ומשום כך צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו לא הרג, ההורגו פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד 289. (54) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי. (55) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי "עיינו הייתם באותה שעה במקום אחר". (56) וההורג טריפה פטור ממיתת בית דין. (57) לקיים בה דין הזמה, שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (דברים יט, יט). (58) שאינם מפקדים לשקר (סנהדרין שם). (59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב. (60) כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום יינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי "כסף", "כסף" - יצא עבד עברי שאין כסף, ספרא אמור פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז. (61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה. (62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד. (63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב". מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171 (ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב. וראה כסף משנה כאן). (64) שאין לו מצוות כישראל. (65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג עליו. וראה סנהדרין פו. (66) ודינו כישראל. (67) כדי לייסרו "כי כספו הוא". (68) שאם אין בה כדי להמית, אפילו על ישראל פטור, ראה למעלה הלכה א. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ז): "ומה אם ישראל שהחמיר בו, אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית, כנעני שהקל בו, דין הוא שלא יהא חייב עד שיהא בו כדי להמית". (69) שהוא מעת לעת.

אומדין כח ההפאה; שְׁנֵאמֶר: בְּאֶבֶן יָד, מִכָּאן שֶׁמִּשְׁעָרִין אֶת
הַיָּד. אֵינּוּ דוֹמֶה זֹרֵק אֶבֶן בְּחִבְרוֹ בְּרוּחַ שְׁתֵּי אֲמוֹת לְזֹרֵק
בּוֹ בְּרוּחַ עֶשֶׂר, שֶׁבְּרוּחַ עֶשֶׂר יִהְיֶה כְּחֵה יָתֵר. וְאֵינּוּ דוֹמֶה
זֹרֵק בְּרוּחַ עֶשֶׂר לְזֹרֵק בְּרוּחַ מָאָה, שֶׁבְּרוּחַ הַמָּקוֹם
בְּיוֹתֵר יִתְמַעַט כֹּחַ הַהִפָּאָה.
ג. וְכֵן מִשְׁעָרִין הַמִּפְּקָה עֲצָמָה. וּמִשְׁעָרִין כֹּחַ הַהוֹרֵג וְכֹחַ
הַנִּהְרֵג, אִם הוּא גְדוֹל אוֹ קָטָן, אוֹ חֲזָק אוֹ חָלֵשׁ, אוֹ בָּרִיא
אוֹ חוֹלָה, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּנֶה. שְׁנֵאמֶר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ -
מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מִשְׁעָרִין כָּל סְבוּתָהּ.
ד. כָּלִי בְּרוֹל לֹא נִתְּנָה בָּהּ תוֹרָה שְׁעוֹר, שְׁנֵאמֶר: וְאִם בְּכָלִי
בְּרוֹל הִכְּהוּ וְיָמָת, רִצָּח הוּא; וְאֶפְלוּ בְּמַחֲט. וְהוּא, שִׁיְהִיָּה
לוֹ חֹד, כְּמוֹ מַחֲט אוֹ שְׁפוּד אוֹ סָפִין וְכִיּוּצָא בָּהֶן; אֲבָל אִם
הִכְּהוּ בְּעֶשֶׂת שֶׁל בְּרוֹל וְכִיּוּצָא בָּהּ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ
שְׁאוּמְדִין הָעֵץ אוֹ הָאֶבֶן.
ה. הַמִּפְּקָה אֶת חִבְרוֹ בְּלֹא כָּלִי וְהִמִּיתוּ, כְּגוֹן שֶׁהִכְּהוּ בְּיָדוֹ
אוֹ בְּרִגְלוֹ אוֹ נִגְפוּ בְּרֹאשׁוֹ וְהִמִּיתוּ - מִשְׁעָרִין כֹּחַ הַמִּפְּקָה וְכֹחַ
הַנִּהְרֵג וּמִקוֹם הַמִּפְּקָה. אֵינּוּ דוֹמֶה דוֹחֵף חִבְרוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ
לְכוּעֵט בּוֹ בְּרִגְלוֹ בְּכָל כַּחַס, וְאֵינּוּ דוֹמֶה מִכְּהוּ עַל לְבֹ
לְמִכְּהוּ עַל מִתְּנִיּוֹ, וְאֵינּוּ דוֹמֶה חֲלָשׁ הַמִּפְּקָה אֶת הַבָּרִיא הַחֲזָק
לְבָרִיא חֲזָק הַמִּפְּקָה חֲלָשׁ אוֹ חוֹלָה.
ו. וּמִנֵּין שֶׁמִּשְׁעָרִין בְּכָל אֵלּוּ? שְׁנֵאמֶר: אוֹ בְּאִיכָּה הִכְּהוּ
בְּיָדוֹ וְיָמָת, מוֹת יוֹמָת הַמִּפְּקָה. אֵפֹה עַל פִּי שְׁנֵאמֶר 'בְּיָדוֹ',
הַצָּרִיף הַכְּתוּב לְהִיּוֹת הַהִפָּאָה בְּאִיכָּה. מִכָּלִל שֶׁמִּשְׁעָרִין כֹּחַ
הַהִפָּאָה.
ז. וְכֵן הַדּוֹחֵף אֶת חִבְרוֹ מִרֹּאשׁ הַגֵּג, וְנִפְּל וָמָת - מִשְׁעָרִין
גְּבִיָּה הַמָּקוֹם שֶׁהִפִּילוֹ מֵעֲלִיו וְכֹחַ הַנִּדְּחָף; שְׁאֵינּוּ דוֹמֶה בֵּין
יוֹמוֹ שֶׁנִּפְּל לְגְדוֹל שֶׁנִּפְּל. וּמִנֵּין שֶׁמִּשְׁעָרִין גְּבִיָּה הַמָּקוֹם?
שְׁנֵאמֶר: וְאִם בְּשִׁנְאָה יִהְיֶהפְּנוּ. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שְׁאֵין

לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא⁷⁰. וְהוּא יוֹם אוֹ יוֹמִים⁷¹? יוֹם שֶׁהוּא
כְּיוֹמִים, שֶׁהוּא מַעַת לַעֲת⁷².
יג. אֲבָל הַמִּפְּקָה עֶבֶד שְׁאֵינּוּ שְׁלוֹ, אֶפְלוּ מֵת לְאַחֵר כְּמֶה
יָמִים מִחֲמַת הַמִּפְּקָה, הוֹאִיל וְהִכְּהוּ כְּדִי לְהִמִּית⁷³ - הֲרִי זֶה
נִהְרֵג עָלָיו, כְּשֶׁאֶר בְּנֵי חוֹרִין⁷⁴.
יד. יִרְאֶה לִי⁷⁵, שֶׁהַמִּפְּקָה אֶת עֶבְדוֹ בְּסָפִין וְסִיף אוֹ בְּאֶבֶן
וְאֶגְרוֹף וְכִיּוּצָא בָּהֶן⁷⁶, וְאֶמְדוּהוּ לְמִיתָה⁷⁷, וָמָת - אֵינּוּ בְּדִין
יוֹם אוֹ יוֹמִים; אֲלֹא אֶפְלוּ מֵת לְאַחֵר שָׁנָה - נִהְרֵג עָלָיו. לְכֹן
נֶאֱמַר 'בְּשִׁבְט⁷⁸', שֶׁלֹּא נִתְּנָה תוֹרָה רְשׁוּת לְהַפּוֹת אֲלָא
בְּשִׁבְט⁷⁹ וּמִקָּל וּרְצוּעָה⁸⁰ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְלֹא בְּהַפָּאָה
רְצִיחָה⁸¹.
טו. הַמוֹכֵר עֶבְדוֹ וּפְסָק⁸² עֲמוֹ שֶׁיִּשְׁמַשְׁנוּ⁸³ שְׁלֹשִׁים יוֹם⁸⁴,
וְהִכְּהוּ אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהִמִּיתוּ - הֲרִי זֶה נִהְרֵג
עָלָיו, וְאֵינּוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים⁸⁵. הָרֹאשׁוֹן - לְפִי שְׁאֵינּוּ
כִסְפוֹ הַמִּיחָד לֹא⁸⁶, וְהַשֵּׁנִי - לְפִי שְׁאֵינּוּ עֲדִין תַּחֲתָיו.
טז. וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֵּן חוֹרִין⁸⁷, וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי
שִׁתְּפִין - אֵינּוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים, שֶׁהֲרִי אֵינּוּ לְאַחַד מֵהֶן
כִסְפוֹ הַמִּיחָד לֹא⁸⁸, וּלְפִיכָף נִהְרֵג עָלָיו כְּשֶׁאֶר הָעָם⁸⁹.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. הַמִּפְּקָה אֶת חִבְרוֹ בְּזֹדוֹן בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְהִמִּיתוּ - אוֹמְדִין
דְּבַר שֶׁהִכְּהוּ בּוֹ וּמִקוֹם שֶׁהִכָּה עָלָיו, אִם רָאִי אוֹתוֹ חֲפֵץ
לְהִמִּית בְּאִיכָּר זֶה אוֹ אֵינּוּ רָאִי; שְׁנֵאמֶר: בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר
יָמוּת בָּהּ הִכְּהוּ, אוֹ בְּכָלִי עֵץ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הִכְּהוּ - עַד
שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּדִי לְהִמִּית. וְאֵינּוּ דוֹמֶה מִכְּהוּ עַל לְבֹ לְמִכְּהוּ
עַל יָרְכוֹ.
ב. הוֹאִיל וְנֶאֱמַר 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ', מִכָּאן שְׁאוּמְדִין מָקוֹם
הַמִּפְּקָה. וְכֵשֶׁם שְׁאוּמְדִין הַחֲפֵץ שֶׁהִכָּה בּוֹ וּמִקוֹם הַמִּפְּקָה, כֹּן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

70) ויש לו רשות להכותו. (71) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום" משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. (72) למילה "יום" יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתיים-עשרה שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה ליום במובן א. ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב, שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או יומיים" כלומר יום כמו (או - כמו) יומיים, היינו עשרים וארבע שעות. ובמכילתא דרבי שמעון בן יוחאי נאמר: "יום שיש בו שני ימים, הווי אומר מעת לעת", אם היכה אותו בחצי היום, נגמרות עשרים וארבע שעות בחצי היום השני, ויש בו שני ימים. ואם היכה אותו בערב, נגמרות עשרים וארבע שעות למחרת בערב, והווי יום שהוא כיומיים. ויונתן בן עוזיאל תרגם: "אין יומא חד מעידן לעידן (אם יום אחד מעת לעת) או תרין יומין קטעין יתקיים (או שני ימים קטועים, שני חצאי יום. וביחד יום שלם מעת לעת)". (73) מכה שיש בה כדי להמית. (74) "אף עבדו ושפחתו ככלל שנאמר מכה איש ומת, והרי הכתוב מוציא מכללו להקל עליו, שיהא נידון ביום או יומיים" (מכילתא שם). מכאן שדין "יום או יומיים" הוא בהורג עבדו בלבד, ולא בהורג עבד שאינו שלו. (75) דעת רבינו ללא מקור בתלמוד וגאונים. (76) בדבר שאין דרך האדון לייסר בו את עבדו. (77) שהיה בהם כדי להמית. (78) "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט" (שמות כא, כ). (79) שהוא שבט מוסר לייסר את העבד או את הבן, לכתוב: "אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט ולא ימות, ואתה בשבט תכנו" (משלי כג, יג-יד). (80) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם, ראה סנהדרין ז: (81) כגון סכין וסיף. (82) והתנה. (83) את המוכר. (84) גופו קנוי לקונה, ולמוכר זכות שימוש בו לשלושים יום. (85) אלא כדין הורג בן חורין. (86) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר קניין פירות בלבד, כלומר, הזכות להשתמש בו שלושים יום, והתורה מתנה את דין "יום או יומיים" ב"כי כספו הוא". ופסק רמב"ם אליעזר, בבא קמא ז. וראה מכילתא משפטים פרשה ז ומכילתא דרשב"י משפטים כא, כ. (87) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו (גיטין מב.). (88) שהרי החצי האחד שייך במקרה א לעבד, ובמקרה ב לשותף, בבא קמא ז. (89) אפילו הוא מת לאחר כמה ימים מחמת המכה. (1) יבאר המכה את חברו שאומרים הדבר שהכחו בו ומקום המכה. ודין הדוחף את חברו שמשערים גובה המקום כו'. ודין כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור. ודין הכופת חברו והניחו ברעב עד שמת.

1 בַּגְבֵּהוּ עֲשֶׂרָה טַפָּחִים - אֵין בּוֹ כְּדֵי לְהִמִּית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ
2 בְּבוֹר לְעִנֵּן בְּהֶמָּה.
3 ח. אֶחָד הִמָּכָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ, אוֹ שֶׁהִכָּהוּ בְּגוֹשׁ
4 עֶפֶר אוֹ בְּגוֹשׁ מֶלֶח וְגַפְרִית, אוֹ בְּסֵל מֶלֶא עֶפֶר אוֹ צִרּוֹרוֹת,
5 וְאָפְלוּ בְּפֶלֶח דְּבִלָּה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - כָּל שֶׁהוּא
6 רָאוּי לְהִמִּית, וְהַכֹּדֵד הוּא שְׁמִמִּית.
7 ט. הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ - אוֹמְדִין
8 אוֹתוֹ: אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת מֵשֶׁם - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וְאִם
9 לֹא - חַיִּב. וְכֵן אִם כָּבֵשׁ עָלָיו [בְּתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ] בְּתוֹךְ הָאֵשׁ
10 עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בּוֹ כֹּחַ לַעֲלוֹת וְמָת - חַיִּב, אֲףֵי עַל פִּי שֶׁאִינוֹ
11 הוּא הַדּוֹחֵף בְּתוֹכָהּ. וְהוּא הַדִּין לְמַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ
12 וְחֻטְמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מִפְּרָפֶר וְאִינוֹ יָכוֹל לְחִיּוֹת, אוֹ שֶׁכָּפְתּוֹ
13 וְהִנִּיחוֹ בַּצָּנָה אוֹ בַּחֲמָה עַד שְׁמָת, אוֹ שֶׁבָּנָה עָלָיו מְקוֹם עַד
14 שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ הָרוּחַ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַעְרָה אוֹ לְבֵית וְעָשָׂן עָלָיו
15 עַד שְׁמָת, אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית שֶׁל שִׁישׁ וְהִדְלִיק עָלָיו נֵר עַד
16 שֶׁהִמִּיתוּ הַהֶבֶל - בְּכָל אֵלוֹ נִהְרַג עָלָיו, שְׁזֶה כְּמוֹ שֶׁחֲנָקוּ
17 בִּידוֹ.
18 י. אֲבָל הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּרַעֲב עַד שְׁמָת, אוֹ שֶׁכָּפְתּוֹ
19 וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שְׁסוּף הַצָּנָה אוֹ הַחֲמָה לְכוּא לְשֵׁם וּבָאָה
20 וְהִמִּיתוּהוּ, אוֹ שֶׁכָּפָה עָלָיו גִּיגִית, אוֹ שֶׁפָּרַע עָלָיו אֶת
21 הַמַּעֲזִיבָה, אוֹ שֶׁהִשִּׁיף עָלָיו אֶת הַנֶּחֱשׁ, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר אִם
22 שָׁפָה בּוֹ פֶּלֶב אוֹ נָחֵשׁ - בְּכָל אֵלוֹ אֵין מִמִּיתִין אוֹתוֹ; וְהָרִי
23 הוּא רוֹצֵחַ, וְדוֹרֵשׁ דָּמִים דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ דָּם.
24 יא. וְכֵן הַדּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּבוֹר וְהָיָה שֵׁם סֵלֶם שֶׁיָּכוֹל לַעֲלוֹת
25 עָלָיו, אוֹ שֶׁחָק בּוֹ חֵץ וְהָיָה תָרִיס בִּידוֹ לְהִגֵּן עָלָיו, וּבֹא
26 אַחֵר וְסָלַק אֶת הַסֵּלֶם וְהִסִּיר אֶת הַתָּרִיס - שְׁנִיִּיהֶן אֵין נִהְרָגִין
27 בְּבֵית דִּין. אֲפֹלוּ הָיָה הַדּוֹחֵף עֲצָמוֹ הוּא שֶׁחִזַּר וְסָלַק הַסֵּלֶם
28 - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וְנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ הַדָּם.
29 יב. הַזּוֹרֵק צִרוֹר בְּכֶתֶל, וְחִזְרָה הָאֶבֶן לְאַחֲרֶיהָ וְהִרְגָה - חַיִּב
30 מִיתַת בֵּית דִּין, שֶׁמִּכְחוֹ הִיא בָּאָה. וְכֵן אֵלוֹ שֶׁמִּשְׁחָקִין
31 בְּכַדּוֹר, שֶׁהִתְרוּ בָּהֶן וְהִרְגוּ: בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - פְּטוּרִין;
32 חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, אֲפֹלוּ לְסוֹף מָאָה אַמָּה - חַיִּבִּין. וְהוּא,
33 שִׁישׁ בָּהּ כְּדֵי לְהִמִּית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
34 יג. זָרֵק אֶבֶן לְמַעְלָה, וְהִלָּכָה לְצִדְדֵי וְהִרְגָה - חַיִּב. הַכּוֹפֵת
35 אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאִינוֹ יָכוֹל לְכַרֵּת, וְהִצִּיף עָלָיו
36 מַיִם וְמָת - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלָיו. וְהוּא, שֶׁיָּמוּת מִכַּחַת רֹאשׁוֹן
37 הַבָּא מִמַּעֲשָׂיו.

פֶּרֶק רְבִיעִי

38
39 א. הַמִּתְכַּוֵּן לְהִרְגַּ אֶת זֶה וְהִרְגָה אֶת זֶה - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית
40 דִּין, וּמִן הַתְּשׁוּלוּמִין, וּמִן הַגְּלוּת; לְפִי שֶׁאֵין עָרִי מְקַלֵּט
41 קוֹלָטוֹת אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָּה, הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתוֹךְ עֵדָה
42 מִיִּשְׂרָאֵל וְהִרְגָה אֶחָד מֵהֶן - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין.

ב. נִתְּכָן לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ עַל מִתְּנָיו, וְלֹא הָיָה בְּכָל כְּדֵי
לְהִמִּית עַל מִתְּנָיו, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל לְבוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי
לְהִמִּית עַל לְבוֹ, וְמָת; אוֹ שֶׁנִּתְּכָן לְהַכּוֹתוֹ עַל לְבוֹ, וְהָיָה
בָּהּ כְּדֵי לְהִמִּית עַל לְבוֹ, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל מִתְּנָיו, וְלֹא
הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהִמִּית עַל מִתְּנָיו, וְמָת - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית
דִּין, וְאִינוֹ גּוֹלָה; שֶׁאֵין הַהוֹרֵג בְּכּוֹנֵה גּוֹלָה. אֲבָל אִם נִתְּכָן
לְהַכּוֹתוֹ עַל מִתְּנָיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהִמִּית עַל מִתְּנָיו, וְהִלָּכָה
לָהּ עַל לְבוֹ, וְמָת - הָרִי זֶה נִהְרַג. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה.
ג. הִמָּכָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרוֹף וְכִיּוֹצָא בָּהֶן - אוֹמְדִין
אוֹתוֹ. אִם אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר.
וְאֲפֹלוּ חָלָה הַמָּכָה וְהַכְּבִיד וְמָת מִחֲמַת הַמָּכָה - הָרִי זֶה
פְּטוּר. וְאִם אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה - אוֹסְרִין אֶת הַמָּכָה בְּבֵית הַסֵּתֶר
מִיָּד, וּמִמִּיתִינִים לָזֶה: אִם מָת - יִהְיֶה הַמָּכָה, וְאִם הִקֵּל
וְנִתְּרָפָא רְפוּאָה שְׁלֵמָה וְהִלָּף בְּשׂוֹק עַל רִגְלָיו כְּשֶׁאָר
הַכְּרִיאִים - מְשַׁלֵּם הַמָּכָה חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר.
ד. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'עַל מִשְׁעַנְתּוֹ' - אִינוֹ שִׁיחֵלֵף וְהוּא
נִשְׁעָן עַל הַמַּטָּה אוֹ עַל אַחֵר, שֶׁאֲפֹלוּ הַנוֹטָה לְמוֹת יָכוֹל
לְהִלָּף עַל הַמִּשְׁעָנָה. לֹא נֶאֱמַר 'מִשְׁעַנְתּוֹ' אֶלָּא שִׁיחֵלֵף מִחֵלֵף
עַל מִשְׁעָנָה בְּרִיו, וְלֹא יִהְיֶה צָרִיף כֹּחַ אַחֵר לְהִשְׁעָן עָלָיו.
ה. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה, וְהִקֵּל מִמָּה שֶׁהָיָה, וְלֹאחֵר מִכָּאן הַכְּבִיד
וְמָת - הָרִי זֶה נִהְרַג. וְאֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֲמָד שְׁנֵי כְּשֶׁהִקֵּל,
וְשֶׁרָגִלִים לְדָבָר.
ו. הַכוּהוּ עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם בְּעֲשֶׂרָה מְקוֹלוֹת וְמָת, בֵּין שֶׁהַכוּהוּ
בְּזֶה אַחֵר זֶה בֵּין שֶׁהַכוּהוּ כְּאַחַת - פֶּלֶן פְּטוּרִין מִמִּיתַת בֵּית
דִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם - עַד שִׁיחֵלֵף אֶחָד שֶׁהִרְגָה כָּל
הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא הַדִּין לְשִׁנּוּם שֶׁדִּחְפוּהוּ אוֹ שֶׁכָּבְשׁוּהוּ לְתוֹךְ
הַמַּיִם, אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וְיָצָא חֵץ מִבִּינְיָהֶן וְהִרְגָה -
שֶׁפֶלֶן פְּטוּרִין.
ז. וְרָקוּ בּוֹ עֲשֶׂרָה אֶבֶן זֶה אַחֵר זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן אֵין בָּהּ
כְּדֵי לְהִמִּית, וְזָרֵק אֶחָד אֶבֶן בְּאַחֲרֹנָה וְיָשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהִמִּית,
וְמָת - הָרִי זֶה הַאֲחֵרוֹן נִהְרַג עָלָיו. רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ
וְנִתְּעַרַב בְּאַחֲרִים וְלֹא נֹדַע מִי הוּא מֵהֶן - פֶּלֶן פְּטוּרִין.
וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרַב בְּרוֹצְחִים אַחֲרָיו שֶׁנִּגְמַר
דִּינוֹ - פֶּלֶן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה; שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם
אֶלָּא בְּפִנּוּי. וְאוֹסְרִין אֶת פֶּלֶן.
ח. הַהוֹרֵג נִפְשׁוֹת, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים רּוֹאִין אוֹתוֹ כְּאַחַת,
אֶלָּא רָאוּהוּ הָאֶחָד אַחֵר הָאֶחָד, אוֹ שֶׁהִרְגָה בְּפִנּוּי עֲדִים בְּלֹא
הַתְּרָאָה, אוֹ שֶׁהִכְחָשׁוּ הָעֲדִים בְּבִדְיוֹת וְלֹא הִכְחָשׁוּ
בְּחֻקִּירוֹת - כָּל אֵלוֹ הַרְצָחִים פּוֹנְסִין אוֹתָן לְכַפָּה, וּמֵאֲכִילִין
אוֹתָן לְחֵם צֶר וּמַיִם לַחַץ עַד שֶׁיִּצְרּוּ מַעֲיָהֶן, וְאַחֵר כֶּף
מֵאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוּרִים עַד שֶׁתִּכְבַּע כְּרָסָם מִכְּבֵד הַחֲלִי.
ט. וְאֵין עוֹשִׂין דְּבָר זֶה לְשֶׁאֵר מִחֻבֵּי מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל
אִם נִתְחַיֵּב מִיתָה - מִמִּיתִין אוֹתוֹ, וְאִם אִינוֹ חַיִּב מִיתָה -

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום רביעי י"ח כסלו – הלכות רוצח ושמירת נפש קיא

מתוך מהדורת וגשל

מִהֵן שְׁנָפַל לָיִם - אֵינוֹ מַעֲלָהוּ. שְׁנָאָמַר: לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם
רָעָף - וְאֵין זֶה רָעָף.
יב. בְּמָה דְּכָרִים אָמּוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבָרָה וְהַעֲוֹנָה
בְּרָשָׁעוֹ וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד, כְּגֹן רוּעִי בְּהִמָּה דְקָה שֶׁפָּקְרוּ בְּגֹזֶל
וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוֹלָתָן; אֲכַל יִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבָרוֹת שְׁאֵינוֹ עוֹמֵד
בְּרָשָׁעוֹ תָּמִיד, אֲכַל עוֹשֶׂה עֲבָרוֹת לְהִנָּאת עֲצָמוֹ, כְּגֹן אוֹכֵל
נְבִלוֹת לְתֹאבֹן - מַצָּה לְהַצִּילוֹ, וְאֶסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ.

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ב

פרק חמישי

א. כָּל הַהוֹרָג בְּשִׁגְגָה² - גוֹלָה מִמִּדְיָנָה³ שֶׁהָרַג בַּהּ לְעָרִי
מִקְלָט. וּמִצֻּת עֲשֵׂה⁴ לְהַגְלוֹתוֹ, שְׁנָאָמַר: וְיָשֵׁב בָּהּ עַד מוֹת
הַכֹּהֵן הַגָּדֹל. וְהַזְהִירוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹא יִקְחוּ כִפְרָא⁵ מִן הָרוֹצֵחַ
בְּשִׁגְגָה⁶ כְּדִי לִישֵׁב בְּעִירוֹ, שְׁנָאָמַר: וְלֹא תִקְחוּ כִפְרָא לְנוֹס
אֶל עִיר מִקְלָטוֹ.⁸
ב. אֵין הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה גוֹלָה אֲלֵא אִם כֵּן מֵת הַנֶּהֱרַג מִיָּד; אֲכַל
אִם חָבַל בּוֹ בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שְׁאֵמְדוּהוּ לְמִיתָה, וְחָלָה וּמָת
- אֵינוֹ גוֹלָה¹⁰; שְׁמָא הוּא קָרַב אֶת מִיתַת עֲצָמוֹ¹¹, אוֹ הָרוֹחַ
נִכְנָסָה¹² בְּחַבּוּרָהּ וְהִרְגָתָהּ. אֲפִלּוּ שָׁחַט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּמְנִיִּם¹³
וְעָמַד מֵעַט¹⁴ - אֵינוֹ גוֹלָה עַל יָדוֹ. לְפִיכָף¹⁵, אִם לֹא פָּרַס
כָּלֵל¹⁶, אוֹ שִׁשְׁחָטוֹ¹⁷ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָרוֹחַ מְנַשְׁכָּת בּוֹ, כְּגֹן בֵּית
סְתוּם¹⁸ שֶׁל שִׁישׁ - הָרִי זֶה גוֹלָה¹⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה אֶת הָעֶבֶד²⁰ (אוֹ אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב²¹) -
גוֹלָה²². וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה²³ אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ אֶת גֵּר

פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שְׁאָף עַל פִּי שִׁישׁ עֲוֹנוֹת חֲמוּרִין מִשְׁפִּיכוֹת
דָּמִים, אֵין בָּהֶן הַשְׁתַּחֲת לְשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּשִׁפִּיכוֹת דָּמִים.
אֲפִלּוּ עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר עֲרִיזוֹת אוֹ חֲלוּל שְׁבֵת,
אֵינֶן כְּשִׁפִּיכוֹת דָּמִים; שְׁאֵלוֹ עֲוֹנוֹת הֵן מִעֲבָרוֹת שֶׁבִּין אָדָם
לְמָקוֹם, אֲכַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים מִעֲבָרוֹת שֶׁבִּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל
מִי שִׁישׁ בִּידוֹ עוֹן זֶה - הָרִי הוּא רָשָׁע גָּמּוּר. וְאֵין כָּל הַמִּצְוֹת
שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שֶׁקוֹלֵין כְּגַד עוֹן זֶה, וְלֹא יִצְלִיחוּ מִן הָדִין;
שְׁנָאָמַר: אָדָם עֲשֵׂךְ בְּדָם נָפֶשׁ וְגוֹמֵר. צֵא וּלְמַד מֵאַחָאָב
עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ: רַק לֹא הָיָה כְּאַחָאָב,
וְכִשְׁנִסְדְּרוֹ עֲוֹנוֹתָיו וְזִכְיוֹתָיו לִפְנֵי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא
עוֹן שֶׁחִיבּוֹ כְּלָיָה, וְלֹא הָיָה שֵׁם דְּכָר אַחֵר שֶׁשִּׁקוּל כְּגַדּוֹ,
אֲלֵא דָּמֵי נְבוֹת; שְׁנָאָמַר: וְתִצָּא הָרוּחַ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי ה' - זֶה
רוּחַ נְבוֹת, וְנֶאֱמַר לוֹ: תִּפְתָּה וְגַם תּוֹכֵל. וְהָרִי הוּא הָרָשָׁע
לֹא הָרַג בִּידוֹ אֲלֵא סִבֵּב, קָל וְחֹמֶר לְהוֹרָג בִּידוֹ.
י. הָאֶפִיקוֹרְסִים, וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה אוֹ הַעוֹשֶׂה עֲבָרוֹת
לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ אֲכַל נְבִלָה אוֹ לִבֵּשׁ שִׁעְטָנוֹ לְהַכְעִיס - הָרִי
זֶה אֶפִיקוֹרוּס, וְשִׁכּוּפְרִין בְּתוֹרָה וּבִנְכוּאָה - מַצָּה לְהִרְגוֹ.
אִם יֵשׁ בִּידוֹ כֹּחַ לְהִרְגוֹ בְּסִיף בְּפִרְהָסָא - הוֹרָג; וְאִם לֹאוֹ
- בֹּא עֲלֵיהֶן בְּעִלְיוֹת עַד שֶׁיִּסְבֵּב הִרְגָתָן. כִּיצַד? רָאָה אֶחָד
מִהֵן שְׁנָפַל לְבָאָר, וְהִסְלֵם בְּבָאָר - מִסְלָקוֹ, וְאָמַר: הָרִי
טָרִיד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגָּן, וְאַחֲזִירָנּוּ לָךְ. וְכִיצַד בְּדָכְרִים
אֵלוֹ.

יא. אֲכַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׁאֵין בִּינֵינוּ וּבֵינֵם מִלְחָמָה, וְרוּעִי
בְּהִמָּה דְקָה מִיִּשְׂרָאֵל וְכִיצַד בָּהֶן - אֵין מְסַבֵּבִים לָהֶם
הַמִּיתָה. וְאֶסוּר לְהַצִּילָן, אִם נָטוּ לְמוֹת. כְּגֹן שְׁרָאָה אֶחָד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרוג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט. (2) בלא כוונה. (3) מן העיר. (4) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. (5) ממון, לכפר על החטא. (6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. (7) קודם שימות הכהן הגדול. (8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממונא ותפטרנה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרנה מן הגלות). [נפשו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו גלות ויפטר ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר נפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפוטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה ז נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לעיר מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת" וראה רמב"ן שם]. (9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתנינים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11) על ידי שפירס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: (12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. (13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14) ולא מת מיד. (15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. (16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17) לשוננו של רבינו כאן מלמדנו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטענת סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביתא. (18) בלי חלון. (19) כי החובל עשה את המיתה כולה. (20) עבד כנעני שהחייב בכל המצוות שאחייב בהן (בריייתא מכות ח:). (21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן-נח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דינים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשם מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. (22) [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" וזוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו, וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה]. (23) גולה כדין ישראל שהורג בשגגה ולא כדין גוי, שאפילו הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד.

- 1 תושב²⁴, וכן גר תושב שהרג את גר תושב או את העבד
2 בשגגה - גולה. שְׁנֵאֲמַר: לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרָם וְלַתּוֹשָׁב
3 בְּתוֹכָם²⁵.
4 ד. גר תושב שהרג את יִשְׂרָאֵל בשגגה, אף על פי שהוא
5 שגג²⁶ - הרי זה נהרג²⁷. אדם מועד לעולם²⁸. וכן גר תושב
6 שהרג גר תושב מפני שצלה על דעתו שמתר להרגו - הרי
7 זה קרוב למזיד²⁹ ונהרג³⁰ עליו, הואיל ונתפנן להרגו. ועובד
8 כוכבים שהרג את העובד כוכבים בשגגה - אין ערי מקלט
9 קולטות³¹ אותו; שְׁנֵאֲמַר: לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל.
10 ה. הַבֵּן שֶׁהָרַג³² אֶת אָבִיו בִּשְׁגָגָה - גולה. וכן האב שהרג
11 את בנו - גולה על ידו. במה דברים אמורים³³? בשהרגו
12 שלא בשעת למוד, או שהיה מלמדו אפנות אחרת שאינו
13 צריך לה³⁴; אָבֵל אִם יָסַר בְּנוֹ כְּדִי לְלַמְדוֹ תוֹרָה או חכמה³⁵
14 או אפנות³⁶, וּמָת - פטור³⁷.
15 ו. וכן הרב המכה את תלמידו³⁸, או שליח בית דין שהכה
16 את בעל דין הנמנע מלכבד לדיון³⁹, וְהָמִיתוּ בִּשְׁגָגָה - פטור
- מגלות. שְׁנֵאֲמַר: לְחֹטֵב עֲצִים⁴⁰ - לְדַבְּרֵי הַרְשוּת. יֵצֵא הָאָב
הַמֶּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הַרוֹדֵה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין,
שֶׁהָרִי שִׁגְגוֹ וְהָרַגוֹ בְּשַׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.
ז. בַּתְּחִלָּה⁴¹ אֶחָד שׁוֹגֵג⁴² וְאַחַד מְזִיד⁴³ מְקַדְמִין⁴⁴ לַעֲרִי
מִקְלָט. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרַג בָּהּ שׁוֹלְחִין
וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשֵּׁם וְדָנִין, שְׁנֵאֲמַר: וְשָׁלְחוּ וְקָנִי עִירוֹ
וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשֵּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה - מִמִּיתִין אוֹתוֹ,
שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַנוּ אוֹתוֹ כִּיד גָּאֵל הַדָּם⁴⁵; מִי שֶׁנִּפְטָר⁴⁶ -
פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהָצִילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיד גָּאֵל
הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוּת - מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְמִקְדָּמוֹ, שְׁנֵאֲמַר:
וְהָשִׁיבוּ⁴⁷ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ.
ח. כְּשֶׁמְשִׁיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁴⁹,
שֶׁמָּא יִהְיֶה גוֹאֵל הַדָּם בְּדֶרֶךְ⁵⁰. וְאוֹמְרִים⁵¹ לָהֶם⁵²: אֵל תִּנְהַגוּ
בּוֹ מִנְּהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג כֹּאֵם מַעֲשֶׂה לִידוֹ.
ט. רֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה שֶׁהָרַג גוֹאֵל הַדָּם חוּץ לְתוֹחוֹ⁵³ עִיר
מִקְלָטוֹ⁵⁴ - פטור; שְׁנֵאֲמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מִתּוֹ⁵⁵.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. (25) והמשך הכתוב: תהייה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירשו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.). (26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן-נח הוא, ובן-נח אינו צריך התראה (סנהדרין נו). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בידיו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא הותרה, ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתת. (32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל.). (37) והטעם ראה בהלכה ו. (38) כדי ללמוד. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין המלקה ארבעים לחייב מלקות", הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליה שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:): "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". (40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.). (41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י. (42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. (43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. (44) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). (45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב.). (46) ממיתה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. (47) משמע שכבר היה שם. (48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). (49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: (50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט.). (51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כותב: אין הלכה כרבי מאיר]. (52) לגואלי הדם, לשכך חמתם. (53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:). (54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עליו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע ודונו. ומסתבר, שרק בית דין כוחו אף לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י:): "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין ודונו או שגגתו]. (55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בדרך מותר לגואל הדם להרגו].

18 מוסרין [לו] שומרין ומגלין אותו לעיר מקלטו⁷⁴. בַּמָּה
19 דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁵? בְּמַחֲבֵי גְלוּת⁷⁶; אָבֵל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ
20 שְׁלֹא יִהְיֶה בְּדִין הַמְּלָכוּת⁷⁷, או מִבֵּית דִּין שְׁלֹא יִהְיֶהוּ
21 בַּהוֹרָאָה שָׁעָה, וּבִרְחַל לְמַזְבֵּחַ וְנִסְמָךְ לִו⁷⁸, וְאִפְלוּ הָיָה זֶר -
22 הָרִי זֶה נֶצֶל⁷⁹, וְאֵין לִוְקָחִין אוֹתוֹ מֵעַם הַמְּזֻבָּח לְמוֹת לְעוֹלָם.
23 אֵלָּא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מֵיתַת בֵּית דִּין⁸⁰ בְּעֵדוּת גְּמוּרָה וְהִתְרָאָה,
24 כְּשֶׁאָר כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

25 **א.** שְׁלֹשָׁה הֵם הַהוֹרָגִים בְּלֹא כוֹנֵן.
26 **ב.** יֵשׁ הוֹרֵג בְּשִׁנְיָה וְהַעֲלָמָה גְּמוּרָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ:
27 וְאֶשֶׁר לֹא צָדָה. וְדִינוֹ: שִׁנְיָה לְעִיר מְקַלֵּט וְיִנְצֵל, כְּמוֹ
28 שֶׁבְּאַרְנוּ.
29 **ג.** וְיֵשׁ הוֹרֵג וְתִהְיֶה הַשִּׁנְיָה קְרוֹב לְאַנֶּס. וְהוּא: שֶׁיֵּאָרֵעַ
30 בְּמִיתַת זֶה מֵאָרֶעַ פֶּלֶא, שֶׁאֵינוּ מְצִיז בְּרַב מֵאָרְעוֹת בְּנֵי אָדָם.
31 וְדִינוֹ: שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַגְּלוּת, וְאִם הָרִגוּ גּוֹאֵל הַדָּם - נִהְרֵג
32 עָלָיו.
33

1 **י.** אֶתְדַּרְשֵׁי הַהוֹרָגוּ בְּדֶרֶךְ קָדָם שֶׁיִּפְגַּס⁵⁷ לְעִיר מְקַלֵּט, או
2 שֶׁהָרִגוּ בְּחִזְקָתוֹ⁵⁸ עִם הַשָּׂנִים שֶׁשׁוֹמְרִין אוֹתוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְעִיר
3 מְקַלֵּט וְיָצָא חוּץ לְתַחֲנוּמָה בְּדוֹן - הָרִי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ
4 לְמִיתָה⁶¹, וְרָשׁוּת לְגּוֹאֵל הַדָּם לְהָרִגוֹ. וְאִם הָרִגוּ כָּל אָדָם -
5 אֵין חֲיִבִּין עָלָיו⁶²; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵין לוֹ דָּם⁶³.
6 **יא.** יָצָא חוּץ לְתַחֲנוּם עִיר מְקַלֵּט בְּשִׁנְיָה - כָּל הַהוֹרָגוּ, בֵּין
7 גּוֹאֵל הַדָּם בֵּין שְׂאֵר אָדָם, גּוֹלָה⁶⁴ עַל יָדוֹ. הָרִגוּ בְּתוֹף
8 תַּחֲנוּם⁶⁵ עִיר מְקַלֵּט, אִפְלוּ גּוֹאֵל הַדָּם - הָרִי זֶה נִהְרֵג עָלָיו⁶⁶.
9 **יב.** הַמְּזֻבָּח קוֹלֵט⁶⁷. שֶׁנֶּאֱמַר בַּהוֹרֵג בְּדוֹן⁶⁸: מֵעַם מְזֻבָּחִי⁶⁹
10 תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת, מִכָּל שֶׁהַהוֹרֵג בְּשִׁנְיָה אֵינוּ נִהְרֵג בְּמִזְבֵּחַ.
11 לְפִיקָף, הַהוֹרֵג בְּשִׁנְיָה וְקִלְטוֹ מְזֻבָּח, וְהָרִגוּ שֵׁם גּוֹאֵל הַדָּם
12 - הָרִי זֶה נִהְרֵג עָלָיו, כְּמִי שֶׁהָרִגוּ בְּתוֹף עִיר מְקַלֵּט.
13 **יג.** אֵין קוֹלֵט⁷⁰ אֵלָּא גִּגּוּ שֶׁל מְזֻבָּח בֵּית הָעוֹלָמִים⁷¹ בְּלִבָּד,
14 וְאֵין קוֹלֵט אֵלָּא כֶּהֱן וְעֹבֵדָה בִּידוֹ; אָבֵל זֶר, או כֶּהֱן שֶׁאֵינוּ
15 עוֹבֵד בְּשָׁעָה שֶׁנִּהְרֵג⁷², או שֶׁהָיָה עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גִּגּוּ שֶׁל
16 מְזֻבָּח אֵלָּא כְּמוֹף לוֹ אוֹ אוֹתוֹ בְּקִרְנוֹתָיו⁷³ - אֵינוּ נִקְלֵט.
17 **יד.** וְכֵן מִי שֶׁקִּלְטוֹ הַמְּזֻבָּח - אֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ שָׁם, אֵלָּא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. 57) לפני שעמד בדיון (ראה למעלה הלכה ז). 58) לאחר שעמד בדיון ונתחייב גלות. שם. 59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרוג ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שיפייסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. 60) כאן מתחילה כנראה הלכה י. 61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ח. 62) אבל לכתחילה אסור להרגו. 63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס). 64) בגמרא שם נאמר: "בשווג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשוגג את הרוצח שיצא בשוגג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי). 65) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדיון (למעלה הלכה ז). 66) שאם לא כן אין תועלת בבריחתו לעיר מקלט לפני שעמד בדיון (כסף משנה). ומהדובר כשהרגו במזיד, אבל בשוגג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שוגג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שוגג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירוש בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שוגג: 1. אחרי שנגמר דינו לגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרגו בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה טי). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשוגג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות ייא). 5. שוגג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שוגג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד בלבד שהרג או שני עדים ובלי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף-על-פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א). 67) יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). 68) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". 69) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה). שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" סנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן. 70) את ההורג בשגגה. 71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של במה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). 72) על ידי גואל הדם. 73) כיורב שברח מפני שלמה (מלכים-א ב, כח). 74) לעיר מקלט הקרובה לו ביתר. 75) שאין קולט אלא גג של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. 76) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. 77) כגון המורד במלך או המבזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח), שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. 78) ולא דווקא על גג המזבח. 79) ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. 80) כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה. 1) יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

ד. ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון. והוא:
 שיהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר.
 ודינו: שאינו גולה. מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת
 לו. ואין ערי מקלט קולטות אותו, שאינן קולטות אלא
 המחייב גלות בלבד. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל מקום
 והרגו - פטור.

ה. ומה יעשה זה? ישב וישמר עצמו מגואל הדם. וכן כל
 הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן,
 אם הרגו גואל הדם - אין להם דמים. לא יהיו אלו חמורים
 מההורג בלא פגנה.

ו. כיצד? הוזק אכן לרשות הרבים והרגה, או הסותר בתלו
 לרשות הרבים, ונפלה אכן והמיתה, בין שסתרו ביום בין
 שסתרו בלילה - הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; מפני שזו
 פשיעתו היא, שהרי היה לו לעין ואחר כך יזק או יסתור.
 ז. סתור לאשפה בלילה: אם הרבים מצויין בה - הרי זה
 קרוב למזיד, ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין בה כלל
 - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.

ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה בלילה, ואינה עשויה
 להפנות בה ביום, ונקרה אדם וישב שם, ונפלה עליו אכן
 בשעת סתירה, ומת - הרי זה גולה. ואם אחר שנפלה האבן
 בא זה וישב, ונפלה עליו ומת - הרי זה פטור מן הגלות.
 ט. וכן הוזק את האבן, ואחר שניצאת מידו הוציא הלה
 את ראשו ונקבלה - פטור מגלות; שנאמר: ומצא את רעהו
 - פתך לממציא עצמו.

י. השוגא שהרג בשגגה - אינו נקלט; שנאמר: והוא לא
 אויב לו. חזקתו שהוא קרוב למזיד. ואי זהו שוגא? זה
 שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה. וכן אם נכנס
 לקרן זוית והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו, או נתפנו
 לזרק שתיים וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר להרג,
 או שנתפנו להרג זה והרג את זה, אפלו נתפנו להרג עובד
 פוכבים או בהמה ונמצא ישראל - הרי כל אלו קרובין
 למזיד, ואינן נקלטין.

יא. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל
 הבית בשגגה - פטור מן הגלות; שנאמר: ואשר יבא את
 רעהו ביער - מה יער ישש רשות לנהרג להפנס לשם, אף
 כל פיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות,
 ונתנה בקעת וטפחה לו על פניו ומת - פטור מגלות; ואם
 נכנס ברשות - הרי זה גולה.

יב. מי שהיה דולה את החבית להעלותה לגג, ונפסק
 החבל, ונפלה על חברו והרגתהו; או שהיה עולה בסלם,
 ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות. שזה כמו אנוס
 הוא; שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים, אלא כמו

פלא הוא. אבל אם היה משלשל את החבית, ונפלה על
 חברו והרגתהו; היה יורד בסלם, ונפל על חברו; היה מעגל
 במעגילה, ונפלה על חברו והרגתהו - גולה; שנאמר: ויפל
 עליו וימת - שיפל דרך נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב
 העתים להזיק, ודבר קרוב הוא להיות, שהרי טבע הכבד
 לירד למטה במהרה; והואיל ולא ירד עצמו וחקן מעשיו
 יפה בשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. קצב שהיה מקצב, והגביה ידו בקופיץ לאחוריו,
 והחזירו לשבר העצם, בדרך שעושין הקצבים: כל שימות
 בהולכה, שהיא ההגבהה מלפניו וירידה מאחוריו - אינו
 גולה עליו; וכל שימות בחורה, שהיא עליה מאחוריו וירידה
 מלפניו - גולה. זה הפלל: כל שפדרף ירידתו - גולה; שלא
 בדרך ירידתו - אינו גולה. ואפלו בירידה שהיא צרף עליה
 - אינו גולה.

יד. כיצד? היה עולה בסלם, ונשמטה שליכה מתחת רגליו
 ונפלה והמיתה - פטור מן הגלות. וכן המתפנו לזרק בצד
 זה, והלכה לה לצד אחר; או שהיתה לו אבן מנחת בחיקו,
 ולא הפיר בה מעולם, ועמד, ונפלה והמיתה; וכן הסומא
 שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני שהן
 קרובין לאנס.

טו. היתה אבן בחיקו, והפיר בה ושכחה, ועמד, ונפלה
 והמיתה - גולה; שנאמר: בשגגה - מכלל שהיתה לו
 ידיעה. נשמט הפרזל מן העץ המתבקע - אינו גולה; מפני
 שאין זה בא מכחו אלא מכח כחו, ונמצא כמו אנס. וכן
 הוזק אבן לתמר להפיל תמרים, ונפלו מן התמרים על
 תינוק והרגוהו - פטור; מפני שנפלו מכח כחו. וכן כל
 פיוצא בזה משאר הסבות.

פרק שביעי

א. תלמיד שגלה לעיר מקלט - מגלין רבו עמו; שנאמר:
 וחי - עשה לו פדי שכיחה, וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא
 תלמוד תורה כמיתה חשובין. וכן הרב שגלה - מגלין
 ושיבתו עמו.

ב. עבד שגלה לעיר מקלט - אין רבו חייב לזונו, ומעשה
 ידיו לרבו. אבל אשה שגלתה לעיר מקלט - בעלה חייב
 לזונה. ואינו יכול לומר לה: צאי מעשה ידיך למזונותיך,
 אלא אם בן היו מספיקין לה.

ג. רוצח שנגמר דינו להגלותו, ומת קדם שגלה - מוליכין
 עצמותיו לשם. ורוצח שמת בעיר מקלטו - קוברין אותו
 שם. ובעת שימות הכהן הגדול, מוליכין עצמות הרוצח
 משם לקברי אבותיו.

ד. שאר הלזים השוכנים בערי מקלט, כשימות אחד מהן

1 - אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום; שְׁנָאֵמֶר: וּמִגְרָשֵׁיהֶם
2 יִהְיוּ לְבִקְהָמָתָם וְלִרְכָשָׁם וְלִכֹּל חַיִּתָּם - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקִבּוּרָהּ
3 ה. רוצח שֶׁהָרָג בְּשִׁנְגָה בְּעִיר מְקֻלָּט - גֹּלָה בָּהּ מִשְׁכֻּנָּה
4 לְשִׁכּוּנָה, וְאִינוּ יוֹצֵא מִן הָעִיר. וְכֵן לֹא שֶׁהָרָג בְּמִדְיָנָתוֹ - גֹּלָה
5 לְמִדְיָנָה אַחֲרֵת מִעֲרֵי הָלוֹם; לְפִי שֶׁכֵּלֶן קוֹלָטוֹת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.
6 וְאִם הָרָג חוּץ מִעֲרֵי הָלוֹם, וּבִרְחַל לְעִירוֹ - הָרִי זֶה קוֹלָטוֹ.
7 ו. עִיר מְקֻלָּט שֶׁרָבָה רִצְחָנִים - אֵינָה קוֹלָטָה; שְׁנָאֵמֶר: וְדָבָר
8 בְּאֵינִי זִקְנִי הָעִיר הִיא אֶת דְּבָרֶיךָ - וְלֹא שֶׁשְּׁוִי דְּבָרֶיהֶם
9 לְדְבָרֶיךָ. וְכֵן עִיר שֶׁאֵין בָּהּ זִקְנִים - אֵינָה קוֹלָטָה; שְׁנָאֵמֶר:
10 זִקְנֵי הָעִיר הִיא.

11 ז. רוצח שֶׁגָּלָה לְעִיר מְקֻלָּט וְרָצוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ - יֹאמֶר
12 לָהֶם: רוצח אֲנִי. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן - יִקָּבֵל מִן.
13 ח. הגולה אֵינוּ יוֹצֵא מִעִיר מְקֻלָּט לְעוֹלָם. וְאִפְלוּ לְדָבָר
14 מְצוּהָ אוֹ לְעִדּוּת, בֵּין עִדּוּת מִמּוֹן בֵּין עִדּוּת נִפְשׁוֹת. וְאִפְלוּ
15 לְהַצִּיל נֶפֶשׁ בְּעִדּוּתוֹ, אוֹ לְהַצִּיל מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ מִיַּד
16 הַנֶּהָר אוֹ מִיַּד הַדִּלְקָה וּמִן הַמַּפְלֵת. אֲפֹלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין
17 לְתִשׁוּעָתוֹ כִּיזָּכָב בֶּן צְרוּיָה - אֵינוּ יוֹצֵא מִשֵּׁם לְעוֹלָם, עַד מוֹת
18 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. וְאִם יָצָא - הִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה. כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
19 ט. אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל הַמְּשׁוּמֵשׁ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה וְאֶחָד הַמְּרַבֵּה
20 בַּבְּגָדִים, וְאֶחָד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָעוֹבֵד וְאֶחָד הַכֹּהֵן שֶׁעֵבֶר, כָּל
21 אֶחָד מֵאַרְבַּעַת שְׁמֵת - מַחְזִיר אֶת הָרוּצָח. אֲבָל מִשׁוּם
22 מִלְחָמָה אֵינוּ מַחְזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כֹהֵן הַדְּיוֹט.

23 י. רוצח שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְגִלּוֹת, וְלֹא הָיָה שֵׁם כֹּהֵן גָּדוֹל;
24 וְהָהוּרָג כֹּהֵן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה שֵׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר; וְכֵהֵן גָּדוֹל
25 שֶׁהָרָג, וְלֹא הָיָה שֵׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר - הָרִי אֵלוֹ גּוֹלִין, וְאֵינֶן
26 יוֹצֵאִין מִעִיר מְקֻלָּט לְעוֹלָם.

27 יא. נִגְמַר דִּינוֹ לְגִלּוֹת, וְאַחֵר כֹּף מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל קִדָּם
28 שִׁנְיָלָה הָרוּצָח - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַגִּלּוֹת. וְאִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר
29 דִּינוֹ מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּמָנוּ כֹּהֵן אַחֵר תַּחֲתָיו, וְאַחֵר כֹּף נִגְמַר
30 דִּינוֹ - הָרִי זֶה חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שְׁנֵי שִׁנְיָנֵי דִּינוֹ בְּפָנָיו.
31 יב. נִגְמַר דִּינוֹ וְנִמְצָא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלּוּצָה

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ב

פרק שמיני

45 א. מצות עשה² להפריש³ ערי מקלט⁴, שְׁנָאֵמֶר: שְׁלוֹשׁ⁵
46 ערים תבדיל לך. ואין ערי מקלט⁶ נוהגות אלא בארץ
47 וישראל.
48 ב. וְשֵׁשׁ עָרִים⁸ הָיוּ. שֶׁלֹּשׁ הַבְּדִיל מִשֵּׁה רַבְּנוֹ⁹ בְּעֵבֶר
49 הַיַּרְדֵּן¹⁰, וְשֶׁלֹּשׁ הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ¹¹ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן¹².
50 ג. אין אחת¹³ מערי מקלט קולטת עד שִׁיבְדִּלוּ בָּלָן,
51 שְׁנָאֵמֶר: שֵׁשׁ עָרֵי מְקֻלָּט¹⁴ תַּהֲיִינָה לָכֶם. וְהוֹדִיעֵנוּ מִשֵּׁה
52 רַבְּנוֹ, שֶׁאֵין שֶׁלֹּשׁ שֶׁעֵבֶר הַיַּרְדֵּן קוֹלָטוֹת עַד שִׁיבְדִּלוּ שֶׁלֹּשׁ
53 שְׁבָאֲרֵן כְּנַעַן. וְלָמָּה הַבְּדִילִי¹⁵? אָמַר: הוֹאִיל וּבָאָה מְצוּנָה
54 לְיָדֵי אֲקִימָנָה.
55 ד. בימי המלך המשיח¹⁶ מוסיפין שלש אחרות על אלו
56 השש¹⁷, שְׁנָאֵמֶר: וְיִסְפָּת לך עוד שלש ערים על השלש
57 האלה. והיכן מוסיפין אותן? בְּעִיר הַקִּינִי וְהַקִּנִּיזִי וְהַקִּדְמוֹנִי,
58 שֶׁנִּכְרַת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּרִית עֲלֵיהֶן¹⁸ וְעִדָּן לֹא נִכְבְּשׁוּ.
59 וְעֲלֵיהֶן נִאֲמַר בַּתּוֹרָה: וְאִם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ¹⁹.
60

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שמצות עשה להפריש ערי מקלט וכמה יהיו. ודין בחמשה עשר באדר מתקנים הדרכים של ערי מקלט בכל שנה. ודין כל ערי הלויים קולטות ומה ביניהן לערי מקלט. (2) על הציבור בכלל ועל ראשי העם בפרט. (3) לייחד. (4) להציל את ההורג שוגג מיד גואל הדם. (5) ותחילת הפסוק "מצווח לאמר", "להזהיר בית דין על כך" (ספרי שופטים, קפג). (6) ואין מצוות הפרשת ערי מקלט. (7) ככתוב: "שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך, אשר ה' אלוהיך נותן לך לרשתה", "יכול כיוון שבאו לארץ יהיו חייבים למנות ערי מקלט (ש) בחוצה לארץ, אמרת: לא אמרתי אלא 'אשר אני נותן לכם', כאשר ניתן לכם, אתם חייבים למנות ערי מקלט, ולא בחוצה לארץ" (ספרי וזוטא מובא בילקוט שמעוני מסעי לה, פסקה "כי אתם"). (8) ככתוב: "והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהיינה לכם" (במדבר לה, יג). (9) "או יבדיל (=הבדיל) משה שלוש ערים בעבר הירדן ... את בצר במדבר בארץ המישור לראובני, ואת ראמות בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד, מא-מג). (10) המזרחי, בארץ סיחון ועוג, כאשר ציוה אותו ה': "את שלוש הערים תתנו מעבר לירדן" (במדבר לה, יד). (11) "ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קריית ארבע חבורן בהר יהודה" (יהושע כ, ז). (12) כאשר ציוה ה' את משה: "ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען, ערי מקלט תהיינה" (במדבר שם). [בתוספתא מכות פרק ב, שנינו, שיהושע הפרישן מיד שכבאו לארץ, אבל לא היו קולטות עד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, וכן בספרי שופטים קפה, ובירושלמי מכות פרק ב הלכה ו, אבל רש"י במשנה ט: כותב שהובדלו אחרי כיבוש וחלוקה]. (13) אפילו אלה שכבר הופשו (מכות ט:). (14) "עד שיהיו ששת קולטות כאחת" (שם וספרי מסעי קס). (15) הרי ידע שלא יקלטו בחייו. (16) ונרמז בפסוק "ואם ירחיב ה' אלוהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יט, ח). (17) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי (דברים ד, מא). (18) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת ... את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני" (בראשית טו, יח-יט). (19) והמשך הפסוק "כאשר נשבע לאבותיך" (ולא כתוב "כאשר נשבע לתת לך").

- 1 ה. וְחִיבֵין בֵּית דִּין לִכְוֹן הַדְרָכִים²⁰ לְעַרֵי מַקְלָט, לְתַקְנָם
2 וּלְהַחֲיִיבָן²¹. וּמִסִּירֵין מִקֵּהן כָּל מַכְשׁוֹל וְכָל תַּקְלָה. וְאֵין
3 מְנִיחִין בְּדֶרֶךְ לֹא תִלְ²² וְלֹא גִיא²³ וְלֹא נֶהֱר, אֲלֵא עוֹשִׁין עֲלֵיו
4 גָּשֶׁר, כְּדֵי שֶׁלֹא לַעֲכָב²⁴ אֶת הַבּוֹרֵחַ לְשֵׁם. שְׁנֶאמַר: תִּכְיִן לָךְ
5 הַדֶּרֶךְ²⁵. וְרַחֵב דֶּרֶךְ עַרֵי מַקְלָט אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם
6 אַמּוֹת. וּמַקְלָט' מַקְלָט' הִיא פְּחוֹת עַל פְּרִשְׁת דְּרָכִים²⁶, כְּדֵי
7 שְׂפִירֵיו הִרְצָחִים²⁷ וְיִפְנוּ לְשֵׁם.
8 ו. בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בְּאֶדָר בְּכָל שָׁנָה בֵּית דִּין מוֹצִיאִין שְׁלוּחִים
9 לְתַקֵּן הַדְרָכִים²⁸, וְכָל מְקוֹם שֶׁמִּצְאָוּהוּ שְׁנִתְקַלְקַל - מְתַקְּנִים
10 אוֹתוֹ. וּבֵית דִּין שְׁנִתְרָשְׁלוּ²⁹ בְּדָבָר זֶה - מַעֲלָה עֲלֵיהֶן הַפְּתוּב
11 כָּאֵלּוּ שֶׁפָּכוּ דְמִים³⁰.
12 ז. וְכֵן מוֹשְׁחִין³¹ בֵּין כָּל עִיר וְעִיר מַעְרֵי מַקְלָט בַּתְּחִלָּת
13 הַפְּרָשְׁתָן³², עַד שֶׁהָיוּ מִשְׁלֹשׁוֹת בְּשׁוּהָ³³; שְׁנֶאמַר: תִּכְיִן לָךְ
14 הַדֶּרֶךְ³⁴.
15 ח. עַרֵי מַקְלָט אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן לֹא עֲזֵרוֹת³⁵ גְּדוּלוֹת, וְלֹא
16 כְּרִפִּים³⁶ גְּדוּלִים, וְלֹא קִטְנִים³⁷, אֲלֵא עֲזֵרוֹת בִּינוּיָוִת. וְאֵין
17 מוֹשְׁבִין אוֹתָן אֲלֵא בְּמְקוֹם שְׁוָקִים³⁸ וּבְמְקוֹם הַמִּים. וְאֵם אֵין
18 שֵׁם מִים³⁹ - מְכַנְּסִין⁴⁰ לְתוֹכָן מִים. וְאֵין מוֹשְׁבִין אוֹתָן אֲלֵא
19 בְּמְקוֹם אֲכֻלוּסִין⁴¹. נִתְמַעְטוּ אֲכֻלוּסֵיהֶן - מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן.
- נִתְמַעְטוּ דְיוֹרֵיהֶן⁴² - מְכַנְּסִין לְתוֹכָן כְּהֵנִים לוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים.
וְאֵין פּוֹרְשִׁין בְּתוֹכָן מְצוּדוֹת⁴³, וְאֵין מַפְשִׁילִין בְּתוֹכָן
חֲבָלִים⁴⁴, כְּדֵי שֶׁלֹא תִהְיֶה רִגְל גּוֹאֵל הֵדֵם מְצוּיָה שֵׁם⁴⁵.
ט. כָּל עַרֵי הַלּוֹיִם⁴⁶ קוֹלְטוֹת, וְכָל אַחַת מִקֵּהן עִיר מַקְלָט
הִיא. שְׁנֶאמַר: וְעֲלֵיהֶם⁴⁷ תִּתְּנוּ אֲרֻכָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר, כָּל
הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלּוֹיִם אֲרֻכָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר - הַקֵּישָׁן⁴⁸
הַפְּתוּב כְּלָן⁴⁹ זֶה לְזֶה לְקָלֵט⁵⁰.
י. וּמֵה הַפָּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין עַרֵי מַקְלָט שֶׁהִבְדִּילוּ לְמַקְלָט⁵¹ וּבֵין
שָׂאָר עַרֵי הַלּוֹיִם? שְׂעָרֵי מַקְלָט קוֹלְטוֹת בֵּין לְדַעַת⁵² בֵּין
שֶׁלֹא לְדַעַת⁵³, הוֹאִיל וְנִכְנַס בָּהֶן - נִקְלָט; וּשְׂאָר עַרֵי הַלּוֹיִם
אֵינָן קוֹלְטוֹת אֲלֵא לְדַעַת. וְרוֹצֵחַ הַדֶּר בְּעָרֵי מַקְלָט - אֵינוֹ
נוֹתֵן שָׂכָר בִּיתוֹ⁵⁴; וְהַדֶּר בְּשָׂאָר עַרֵי הַלּוֹיִם - נוֹתֵן שָׂכָר⁵⁵
לְכַעַל הַבֵּית.
יא. כָּל עִיר הַקּוֹלְטָה - תַּחֲנוּמָה⁵⁶ קוֹלָט כְּמוֹהָ⁵⁷. אֵילָן
שֶׁעוֹמֵד בְּתוֹךְ תַּחֲנוּם עַרֵי מַקְלָט, וְנוֹפֵל⁵⁸ נוֹטָה חוּץ לְתַחֲנוּם
- מְשִׁינִיעַ⁵⁹ תַּחַת הַנוֹף נִקְלָט⁶⁰. הִיא עוֹמֵד חוּץ לְתַחֲנוּם,
וְנוֹפֵל נוֹטָה לְתוֹךְ הַתַּחֲנוּם - מְשִׁינִיעַ לְעֶקְרוֹ⁶¹ נִקְלָט⁶²,
וְהַהֲרֹגוֹ שֵׁם⁶³ - נִהְיָה עָלָיו. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִתְחַנֵּם קוֹלָט -
אֵין הַרוֹצֵחַ דֶּר בּוֹ⁶⁴; שְׁנֶאמַר: וְיֹשֵׁב בָּהֶם⁶⁵ - וְלֹא בַתְּחֻמָּה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(20) לעשות דרכים ישרות בלא עיקול וסיבוב (מכות ט:). (21) כל זה נכלל בחובת בית דין "לכוון הדרכים". (22) גבעה.
(23) בקעה. (24) וישיגו גואל הדם ויהרגהו. (25) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט, מכות שם. ועיין
פירוש המשניות לרבינו, שקלים פרק א משנה א. (26) בכל מקום שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט,
היה עץ תקוע באותה דרך וכתוב בה: "מקלט" (רש"י שם). (27) ולא יטעו. (28) שנתקלקלו בימות הגשמים, "כדי שאם ינוס
מכה נפש בשגגה, לא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס ..." (פירוש המשניות שם). (29) ולא עשו את כל התיקונים הדרושים.
(30) שנאמר "ולא ישפך דם נקי ... והיה עליך דמים" (דברים יט, י), מועד קטן ה. (31) מודדים במשיחה (=חבל). והראב"ד גרס
"משווין". (32) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. (33) מרחקים שווים בין שלוש ערי
מקלט ואליהן. חברון בדרום וקדש בצפון ושכם באמצע, וכנגדן בעבר הירדן: בצר, רמות בגלעד וגולן בבשן. והיה מתחילת הגבול
בדרום הארץ לחברון כמחברון לשכם, ומחברון לשכם כמקדש לגבול בצפון הארץ. יושבי דרום
הולכים לחברון, יושבי צפון - לקדש, והיושבים בין חברון לשכם: הסמוכים לחברון נמלטים לחברון, והסמוכים לשכם - לשכם,
וכן משכם לקדש, מכות ט: (34) והמשכו "ושילשת את גבול ארצך". (35) אינן מוקפות חומה. (36) מוקפים חומה, ששיירות
ממקום אחר רגילות לבוא לשם, ויכול גואל הדם להסתנן העירה עם השיירות בלי שירגישו בו, ויהרוג את הרוצח ששגג.
(37) בברייתא שם כתוב: "לא טירין קטנים", פירוש ערים קטנות מוקפות חומה. בדפוס רומי (ר"מ) חסרות המלים: "ולא קטנים".
(38) שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. (39) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. (40) בתעלות מן הנהרות
הרחוקים. (41) כפרים וישוב סמוכים להן, שלא יתנפלו עליה גואלי הדם מזוינים (רש"י שם). (42) תושבי העיר. (43) לצוד
חיות, שציידיים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זיין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה
שם נשק ויהרוג את הרוצח (שאם יביא נשק ממקומו, ירגישו בו). (44) למצודות, מטעם זה שהזכרנו. (45) טעם זה נזכר בגמרא
שם. (46) ולא דווקא שש ערי המקלט, שנתייחדו לכך (מכות שם). (47) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב.
(48) השווה אותן. (49) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב. (50) אף על פי שבארבעים ושתיים הערים הנוספות לא נאמר
במפורש בתורה שהן קולטות. (51) שש הערים. (52) שברח לשם על פי הליטה (מכות שם). (53) שנכנס שם במקרה, ולא ידע
שהיא קולטת. (54) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם" (לרוצחים - הערים) (במדבר לה, יב), ודרשו
חכמינו: "לכם לכל צרכיכם" (מכות יג). (55) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר" (שם, ו) אינו בא להשוות ערים
אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד. זו היא דעתו של רבי יהודה במשנה, לפי פירוש הגמרא שם. (56) אלפיים אמה
סביבה (שם, ה), ראה סוטה כז: (57) ואסור לגואל הדם להרגו שם, מכות יא: (58) ענפיו. (59) הרוצח בשוגג. (60) כי בכל
מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום (שם יב). פסק כרב אשי שפירש כוונת המשנה: "אף
אחרי הנוף" וכל שכן שהולכים אחרי העיקר אם הוא בפנים והנוף בחוץ. (61) לגזע העץ. (62) כאילו היה העיקר במקום הנוף
בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. (63) את הרוצח
בשוגג שנמלט. (64) אם יש בו מערה, אבל בית דירה אין שם שהרי אסור לבנות בתים בתחום ערי מקלט (שם). (65) מיותר
הוא, שהרי כתוב באותה פרשה "כי בעיר מקלטו ישב", ולהדגשה בא, דווקא "בה", בתוך העיר ולא בתחומה (שם).

פרק תשיעי

1 א. הרוג שנמצא נופל לארץ, ולא נודע מי הכהו - מניחין
2 אותו במקומו. ויוצאין חמשה זקנים מבית דין הגדול
3 שבירושלים, שנאמר: ויצאו זקניך ושפטיך. ומודדין ממנו
4 אל הערים שסביבות החלל. אפלו נמצא בצד עיר זו,
5 שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה - מצוה למדד.
6 ב. אחר שמודדין ונודעה העיר הקרובה, קוברין את ההורג
7 במקומו, וחוזרין זקני ירושלים למקומן. ובית דין של אותה
8 העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר, ומורידים
9 אותה אל נחל ששוטף בחזקה. וזהו 'איתן' האמור בתורה.
10 ג. ועורפין אותה שם בקפיץ מאחריה. ובית דין של אותה
11 העיר עם כל זקניה, אפלו הם מאה, כלן רוחצין את ידיהן
12 שם במקום עריפתה. ואומרים שם בתוך הנחל בלשון
13 הקדש: ידינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראו.
14 כלומר, שלא בא לידינו ההורג הזה ופטרנוהו בלא מזונות,
15 ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לזיה. והכהנים אומרים בלשון
16 הקדש: פפר לעמד ישראל. והולכין להן. והקדוש ברוך
17 הוא מכפר על הדם, שנאמר: ונכפר להם הדם.
18 ד. כשמודדין מן החלל - מדקדקין במדה, ואין מקדדין
19 בה. ואין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין של עשרים
20 ושלושה. ואין מודדין לירושלים; שירושלים אין מביאה
21 עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה לשבטים, ונאמר: באדמה
22 אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה.
23 ה. נמצא קרוב לירושלים או לעיר שאין בה בית דין -
24 מניחין אותה ומודדין אל שאר העירות הסמוכות לו. נמצא
25 סמוך לספר או לעיר שיש בה עובדי כוכבים - אין מודדין
26 כל עקר; שהרי זה בחזקת שהרגוהו עובדי כוכבים.
27 ו. אין העיר הקרובה מביאה אלא בזמן שמנן הרב שבה
28 כמו מנן העיר הרחוקה ממנה; אבל אם היו אלו שברחוקה
29 מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר הרב,
30 והמרבין מביאין העגלה.
31 ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר
32 הקרוב - הרב עדיף.
33 ח. נמצא הנהרג מכון בין שתי עירות, ואנשי זו פאנשי זו
34 בשוה - יביאו עגלה אחת בשתפות, ויתנו ויאמרו: אם זו
35 היא הקרובה - הרי היא שלהן, ואלו יתנו להם חלקם
36 מתנה; ואם אלו הם הקרובים - הרי היא שלהן, ואלו יתנו
37 להן חלקם מתנה. לפי שאי אפשר לצמצם, ואפלו בידי
38 אדם.
39 ט. מהיכן מודדין? מחטמו. נמצא גופו במקום אחד וראשו
40 במקום אחר - מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו

42 במקומו. וכן כל מת מצוה - מוליכין גופו אצל ראשו ונקבר
43 במקומו.
44 י. נמצאו מתים רבים זה בצד זה - מודדין מחטמו של כל
45 אחד ואחד מהן. ואם הייתה עיר אחת קרובה לכלם -
46 מביאה עגלה אחת על כלן. נמצאו זה על גבי זה - מודדין
47 מן העליון כמות שהן מנחין.
48 יא. נאמר: כי ימצא חלל - לא חנוק ולא מפרפר, שאין
49 זה נקרא חלל. באדמה - לא טמון בגל. נפל - לא תלוי
50 באילן. בשדה - לא צף על פני המים. לא נודע מי הכהו
51 - הא אם נודע, לא היו עורפין.
52 יב. אפלו ראה ההורג עד אחד, אפלו עבד או אשה או
53 פסול לעדות בעברה - לא היו עורפין. לפיכך, משרבנו
54 הרצחנים בגלוי - בטלה עגלה ערופה.
55 יג. עד אחד אומר: ראיתי את ההורג, ועד אחד הכחישו
56 ואמר לו: לא ראית - היו עורפין. במה דברים אמורים?
57 כשפאו שניהם כאחת; אבל אם אמר אחד: אני ראיתי את
58 ההורג - הרי זה נאמן כשנים לענן זה, ואם בא אחר כף
59 עד אחד והכחישו ואמר לו: לא ראית - אין משגיחין על
60 דברי האחרון, ואין עורפין.
61 יד. באו שנים אחר שהעיד האחד והכחישוהו ואמרו לו:
62 לא ראית - הרי הן בשתי עדיות המכחישות זו את זו,
63 ועורפין. אשה אומרת: ראיתי את ההורג, ואשה אחרת
64 מכחשת אותה ואומרת: לא ראית - היו עורפין, בין שפאו
65 שתיהן כאחת בין שפאו זו אחר זו. שנים אומרים: ראינו,
66 ואחד אומר להן: לא ראיתם - אין עורפין. אחד אומר:
67 ראיתי, ושנים אומרים לו: לא ראית - היו עורפין.
68 טו. במה דברים אמורים? כשהיו שלשתן פשרים או
69 פסולים; אבל אם אמר עד אחד: ראיתי ההורג, ושתי נשים
70 או שני פסולים אומרים לו: לא ראית - אין עורפין.
71 טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: ראינו ההורג, ועד
72 אחד מכחישם ואומר: לא ראיתם - עורפים; שאפלו מאה
73 נשים או מאה פסולים, ועד אחד מכחיש את כלן - הרי
74 אלו כאיש אחד ועד אחד.
75 יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: ראינו ההורג,
76 וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: לא ראיתם -
77 עורפין. זה הכלל: בפסולין [הלף] אחר רב המננן בכל מקום.
78 **פרק עשירי**
79 א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן
80 בעבר הירדן.
81 ב. עגלה ערופה - בת שתי שנים או פחות; אבל אם הייתה בת

1 שְׁתֵּי שָׁנִים יוֹם אֶחָד - פְּסוּלָה. וְאֵין הַמּוֹמֵין פּוֹסְלִין. וְאֵף עַל
2 פִּי כֶן, אִם הִיתָה טְרָפָה - פְּסוּלָה; כַּפְּרָה נֶאֱמַר בָּהּ קֶדְשִׁים.
3 ג. כָּל הָעֲבוֹדוֹת פּוֹסְלוֹת אֶת הָעֶגְלָה כְּמוֹ שְׁפּוֹסְלִין בַּפָּרָה
4 אֲדָמָה, שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בָּהּ. וְלָמָּה נֶאֱמַר 'עַל' אַחֵר
5 שְׁנֵאמַר 'אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בָּהּ', שֶׁהוּא כּוֹלֵל הָעַל עִם שְׁאָר
6 עֲבוֹדוֹת? שֶׁהָעַל פּוֹסֵל בֵּין בְּשַׁעַת מְלָאכָה בֵּין שְׁלֹא בְּשַׁעַת
7 מְלָאכָה, בֵּין שֶׁמְשַׁכָּה בְּעַל טַפַּח נִפְסְלָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
8 חָרַשׁ בָּהּ וְלֹא עָשָׂה בָּהּ מְלָאכָה; וּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת אֵין פּוֹסְלִין
9 אֵלָּא עַד שַׁעַת מְלָאכָה.
10 ד. כָּל מְלָאכָה שֶׁהִיא לְצָרְכָה, כְּגוֹן פֶּרֶשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי
11 הַזְּבוּבִים - אֵינוֹ פּוֹסְלָה; וְכָל שֶׁהִיא שְׁלֹא לְצָרְכָה, כְּגוֹן
12 שֶׁפֶּרֶשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ לְנִשְׂאָה - פְּסוּלָה. וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בָּזֶה,
13 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה.
14 ה. אֵין עוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה אֵלָּא בַּיּוֹם, לְפִי שְׁנֵאמַר בָּהּ
15 כַּפְּרָה קֶדְשִׁים. וְכָל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְעִרְיַתָּהּ. וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי
16 עֶגְלוֹת כֶּאֱחָת, שְׁאֵין עוֹשִׂין מִצּוֹת חֻבִּילוֹת חֻבִּילוֹת.
17 ו. עֶגְלָה עֲרוּפָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, וְנִקְבְּרָת בַּמָּקוֹם עִרְיַתָּהּ.
18 וּמִשְׁתַּדֵּר לְנַחֵל תֹּאסֵר בַּהֲנָאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִעְרְפָה.
19 וְאִם מָתָה אוֹ נִשְׁחָטָה אַחֵר יִרְדָּתָה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה,
20 וְתִקְבֵּר.
21 ז. נִמְצְאוּ הָעֵדִים זוּמְמִין - הָרִי זֶה מִתֵּרֵת בַּהֲנָאָה. כִּיצַד?
22 כְּגוֹן שְׁאֵמַר עַד אֶחָד: אֲנִי רֵאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וּבָאוּ שְׁנַיִם
23 וְהִכְחִישוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא רֵאִיתָ, וְהִפְרִישׁוּ אֶת הָעֶגְלָה
24 וְהוֹרִידוּהָ לְנַחֵל לְעֶרְפָּה עַל פִּיָּהֶם, וְאַחֵר כֶּף הוֹזְמוּ הַשְּׁנַיִם
25 - הָרִי זֶה מִתֵּרֵת בַּהֲנָאָה.
26 ח. נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שְׁלֹא תִעְרַף הָעֶגְלָה - תִּצָּא וְתִרְעָה
27 בְּעֶדֶר. נִמְצָא אַחֵר שֶׁנִּעְרְפָה - תִּקְבֵּר בַּמָּקוֹמָה; שֶׁעַל הַסֶּפֶק
28 בָּאָה מִתְחַלְתָּהּ, כַּפְּרָה סִפְקָה וְהִלְכָה לָהּ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא
29 הָרוֹצֵחַ אַחֵר עִרְיַתָּה - הָרִי זֶה יִהְיֶה; שְׁנֵאמַר: וְאַתָּה תִּבְעַר
30 הַדָּם הַזֶּה.
31 ט. הַנַּחֵל שֶׁנִּעְרְפָה בּוֹ הָעֶגְלָה אֲסוּר בּוֹרִיעָה וְעֹבְדָה לְעוֹלָם,

32 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע. וְכָל הָעוֹבֵד שָׁם
33 עֲבוֹדָה בְּגוֹפָה שֶׁל קֶרֶקַע, כְּגוֹן שֶׁחָרַשׁ אוֹ חָפֵר אוֹ זֶרַע אוֹ
34 נָטַע וְכִיּוּצָא בָּאֵלוֹ - הָרִי זֶה לֹאֲקָה. וּמִתֵּרֵת לְסֶרֶק שָׁם פֶּשֶׁתָּן
35 וְלִנְקָר שָׁם אֲבָנִים, שֶׁזֶה כְּמִי שְׁאָרְגָ שָׁם בְּגָד אוֹ תִּפְרוֹ,
36 שְׁאֵינָה מְלָאכָה בְּגוֹף הַקֶּרֶקַע. לָכֵן נֶאֱמַר: לֹא יַעֲבֹד וְלֹא
37 יִזְרַע - מִה זִרְיעָה בְּגוֹפָה שֶׁל קֶרֶקַע, אֵף כָּל הָעֲבוֹדָה
38 שְׁנֵאמַר שָׁם אֵינָה אֵלָּא בְּגוֹפָה שֶׁל קֶרֶקַע.
39 י. אֲנָשִׁי עִיר קְרוֹבָה שֶׁנִּתְאַחֲרוּ וְלֹא הִבִּיאוּ עֶגְלָה עֲרוּפָה -
40 כּוֹפִין אוֹתָן וּמִבְּיֵאֵין, וְאֶפְלוּ לְאַחֵר כְּמָה שְׁנַיִם; שֶׁחִיבֵי עֶגְלָה
41 עֲרוּפָה שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכְּפוּרִים - חִיבִים לְהִבְיֹא אַחֵר יוֹם
42 הַכְּפוּרִים.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ב

פרק אחד עשר

44 א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אֲדָם מַעֲקָה² לִגְלוֹ, שְׁנֵאמַר: וְעֲשִׂיתָ
45 מַעֲקָה לִגְגֹךָ. וְהוּא, שִׁיְהִיָּהּ בֵּית דִּירָה³; אֲכָל בֵּית הָאוֹצְרוֹת⁴
46 וּבֵית הַבָּקָר וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אֵינוֹ זָקוּק לוֹ⁵. וְכָל בֵּית שְׁאֵין בּוֹ
47 אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת - פְּטוּר מִן הַמַּעֲקָה⁶.
48 ב. בֵּית שֶׁל שְׁנֵי שְׁתָּפִין - חִיבִין⁷ בַּמַּעֲקָה; שְׁנֵאמַר: כִּי יִפֹּל
49 הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ - לֹא תִּלָּה אֵלָּא בְּנוֹפֵל⁸. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר 'גִּגֹּךָ'?
50 לְמַעַט בְּתֵי כְּנִסְיוֹת⁹ וּבְתֵי מִדְּרָשׁוֹת¹⁰, לְפִי שְׁאֵינָן עֲשׂוּיִים
51 לְדִירָה¹¹. הִיתָה רְשׁוּת הַרְבִּים גְּבוּלָהּ מִגְּגֹךָ¹² - אֵינוֹ זָקוּק¹³
52 לְמַעֲקָה; שְׁנֵאמַר: כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ¹⁴ - וְלֹא לְתוֹכוֹ¹⁵.
53 ג. גְּבוּל הַמַּעֲקָה אֵין פָּחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפָּחִים¹⁶, כְּדִי שְׁלֹא יִפֹּל
54 מִמֶּנּוּ הַנוֹפֵל. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת הַמַּחְצִיצָה חֻזָּקָה כְּדִי שִׁישְׁעֵן אֲדָם
55 עָלֶיהָ וְלֹא תִפֹּל. וְכָל הַמְּנִיחַ גִּגֹּךָ בְּלֹא מַעֲקָה - בָּטֵל מִצּוֹת
56 עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה¹⁷, שְׁנֵאמַר: וְלֹא תִשֵּׁם דָּמִים
57 בְּבִיתָךְ¹⁸. וְאֵין לֹקֵין¹⁹ עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שְׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה²⁰.
58 ד. אֶחָד הִגֵּן וְאֶחָד²¹ כָּל דֶּבֶר²² שִׁישׁ בּוֹ סִנְיָה וְרֵאוּי שִׁיכָּשֵׁל
59 בָּהּ אֲדָם וְיָמוּת²³. כְּגוֹן שֶׁהִיתָה לוֹ בָּאָר אוֹ בּוֹר בְּחִצְרוֹ, בֵּין

(1) יבאר שמצות עשה לעשות מעקה ולהסיר כל מכשול שיש בו סכנה כו'. דברים שאסרום חכמים מפני הסכנה ומה הם. (2) גדר.
(3) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שיפול ממנו. מצוות מעקה לגג ב"בית" כתובה, וסתם בית, בית דירה משמע.
(4) המשמש כמחסן ליון, שמן ותבואה. (5) מפני שאינם בית דירה. רבינו למד דין זה ממוזוה, שנינו בספרי ואתחנן פסקה לו:
"שומע אני ... ובית הבקר ובית האוצרות ... במשמע, תלמוד לומר ביתך, מה ביתך בית דירה אף כל ביתך". וכן פסק רבינו בהלכות
מוזוה פרק ו הלכה ז. וסובר רבינו שגם "בית" הנאמר כאן ממעט את כל אלה. ראה יומא יא. וראה כסף משנה כאן. (6) שאינו
ראוי לדירה, ספרי תצא, רכט; סוכה ג: (7) אף על פי שכתוב: ועשית מעקה לגגך, ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות.
(8) אם יכול ליפול ממנו חייב. מכאן שאין הברדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. ואף על פי שרבי אלעי חולק שם ופותר
בית שותפים ממעקה (לפי פירושו של רש"י שם), סובר רבינו שלענין מעקה אין הלכה כרבי אלעי. ועוד ייתכן שלדעת רבינו
חולק רבי אלעי על קצת דברים שם, אבל במעקה הוא מודה שחייב (כסף משנה). (9) מיועדים לתפילה. (10) מיועדים ללימוד
תורה. (11) וממילא אין משתמשים בגג. (12) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (13) ואין אומרים שיעשה מעקה
על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. (14) לרשות הרבים. (15) מרשות
הרבים לתוך הגג, שם. (16) מן הגג למעלה מכל הצדדים. ראה כסף משנה. (17) "ועשית מעקה לגגך" - מצוות עשה, ולא תשים
דמים בביתך - מצוות לא תעשה, ספרי שם. (18) אשמת שפיכות דמים בביתך. (19) כדין עובר על לא תעשה שבתורה.
(20) עובר על הלאו בזה שלא עשה מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. רבינו בהלכות סנהדרין פרק יח הלכה א.
(21) בין ובין. (22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות, שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים בביתך". ספרי
שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב בהווה (=שכ"ח). (23) מצוות מעקה אינה אלא במקום שיש חשש למיתה ולא חשש

טפה אחר טפה, והוא שיהיה טורד ויורד⁵¹ - כל אלו אין
בהן משום גלוי; שזוחלי עפר מתיראים מבפצוע המשקה⁵²
ומן ההכל ואין שותין ממנו.
ט. מי כבשין⁵³ ומי שלקות⁵⁴ ומי תורמוסין⁵⁵ - אין בהן⁵⁶
משום גלוי. מים ששקה בהן כבשין ושלקות ותורמוסין:
אם נשתנה טעמן⁵⁷ - אין בהם משום גלוי, ואם אין בהם
נותן טעם - אסורין⁵⁸. וכן מים שהדיח בהם פרישים⁵⁹
ודרמוסקין⁶⁰ לחלה⁶¹ - אסורין משום גלוי.
י. יין שנתחבר בו⁶² דברים חדיין⁶³ כפלפלין, או דברים
מרים כאפסנתין⁶⁴, עד שנשתנה טעמם - אין בו משום
גלוי⁶⁵. והוא הדין בשאר המשקין.
יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום⁶⁶
בין בלילה - אסורין. ואפלו היה בצדן אדם ישן - אין
אימת ישן על הזחלין. וכמה ישהו⁶⁷ ויאסרו? כדי שציא
הרחש⁶⁸ מתחת און כליו⁶⁹ וישתה ויחזור למקומו.
יב. שעור המים שיאסרו אם נתגלו: כדי שיהיה הסם נפרד⁷⁰
בהן ומדיק. אבל אם היו המים מרבין כדי שתאבד בהן
המרה⁷¹ - הרי אלו מתרין, בין בכלים בין בקרקעות⁷². וכן
הדין בשאר המשקין.
יג. מעין המושף⁷³ כל שהוא - אין בו משום גלוי. לגיין⁷⁴
מגלה שהניחו בשדה⁷⁵ תבה⁷⁶ ומגדל⁷⁷ או בתיק⁷⁸ שלו, או
בבור אפלו עמק מאה אמה⁷⁹, או במגדל גבוה מאה אמה,
או בטרקלין⁸⁰ מיפה ומסיד⁸¹ - הרי זה אסור⁸². בדיק⁸³ את
התבה או את המגדל ואחר כך הניחו - הרי זה מתיר⁸⁴. ואם

שיש בו מים בין שאין בו מים²⁴ - חייב לעשות חליא²⁵
גבוהה עשרה טפחים²⁶, או לעשות לה כסוי²⁷, כדי שלא
יפל בה אדם²⁸ וימות. וכן כל מכשול²⁹ שיש בו סכנת
נפשות - מצות עשה להסיר³⁰ ולהשמר ממנו³¹ ולהזהר
בדבר³² יפה יפה; שנגמר: השמר לך ושמר נפשך. ואם לא
הסיר, והניח³³ המכשולות המביאין לידי סכנה - בטל מצות
עשה, ועבר בלא תשים דמים.
ה. הרבה דברים אסורין³⁴ חכמים מפני שיש בהם סכנת
נפשות³⁵. וכל העובר עליהן ואומר: הריני מספן בעצמי,
ומה לאחרים עלי ככה, או אני מקפיד בכך³⁶ - מכין אותו
מכת מרדות³⁷.
ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסלון³⁸ המקלח וישתה.
ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים³⁹, שמא יבלע
עלוקה⁴⁰ והוא אינו רואה. ולא ישתה מים מגלים, שמא
שתה מהן נחש⁴¹ וכיוצא בו מזוחלי עפר וימות.
ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין,
ואפלו מזוג⁴², ואפלו התחיל טעמו להשתנות לחמץ⁴³,
והחלב, והדבש, והציר⁴⁴. אבל שאר כל המשקין - אין
מקפדין על גלויין, שאין בעלי ארס שותין מהן.
ח. השום שנתרסק⁴⁵, ואבטיח⁴⁶ שנתחף, ונתגלה - אסור.
וכן כל פיוצא בהן. יין מבשל ויין תוסס⁴⁷ - אין בהן משום
גלוי. ותוסס הוא היין משעת דריכתו⁴⁸ עד שלשה ימים.
ויין או מים או חלב שהיו חמין, כל זמן שההכל עולה⁴⁹
מהן; וכן משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן⁵⁰

לנוק, שכתוב: ולא תשים דמים בביתך. (24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (25) תל עפר. (26) "עשה לו חולייה כראוי, גבוהה עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו. (27) "וכיסה כראוי", שם. (28) כיסוי חזק שיעמוד בפני כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת. (29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: (30) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. (32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה. (33) והשאר. (34) על כל אחד לעשות. (35) להעושה. (36) איני מדרדק בכך, שאיני חושש. (37) דרבנן, כדין העובר על שאר מצוות דרבנן. (38) צינור מחובר למים שבקרקע - והאיסור הוא משום סכנה, שמא יבלע עלוקה, עבודה זרה יב. (39) מקווה מים עומדים. (40) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. (41) והטיל בהם ארס. (42) שני חלקים מים ואחד יין, עבודה זרה ל. (43) יש חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (שם). אבל לאחר שהחמין הרבה אינו אסור משום גלוי, שם לב. וכן חומץ ממש אינו אסור משום גלוי שאין הנחש שותה ממנו. חולין מט: (44) מיץ בשר, דגים או פירות. שם. (45) והוא מגולה, ביצה ז: ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג. (46) "וכן אבטיח שנתגלה", עבודה זרה ל: וראה להלן הלכה יד. (47) יין חדש מגיתו, שם ל: (48) בגת. (49) "חמין כל זמן שמעלים הבל, הרי אלו מותרים", ירושלמי תרומות שם. (50) כגון כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוסף מן החבית. (51) שמטפף תדיר והטיפות יורדות זו את זו. (52) ושומעים קול הבעבוע ובורחים (שם). (53) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה, תוספתא תרומות פרק ז. וראה ירושלמי תרומות פרק ח הלכה ג. (54) ירקות או פירות ששפכו עליהם מים ורוחחים. (55) מין צמח שגרעניו דומים לפולים והם מרים. (56) שאין הנחש שותה מהם. (57) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי תורמוסין. (58) כדין מים שאסורים משום גלוי. (59) חושים, מין פרי עץ, ראה כלאים א, ד. (60) פרי הבא מדרמשק, ירושלמי שבת ד, א. (61) ומסתמא ממחר ואין שוהים במים כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גלוי. (62) שנתנו לתוכו. (63) חריפים. (64) כלענה (מלה יוונית). (65) שאין הנחש שותה מהם. (66) ואין אומרים אימת אדם על הנחש, עבודה זרה ל. (67) כמה יעמדו מגולים, תרומות פרק ח משנה ד. (68) הרמש (תרגום "רמש" - רחש, פירוש המשניות לרבינו, שם). (69) מחורו שתחת אוזן הכלי, ואף על פי שאין נראה שם חור, שיש נחש דק כשערה, חולין י. וירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג. (70) מורגש כוחו המרעיל. (71) שיתבטל הארס בהם. (72) כגון מקווה מים. (73) וזוחלי עפר מתייראים ממנו. (74) כדין, תוספתא שם; ירושלמי שם. (75) בתיבה, שיש בה מגרות אחדות, כלים יח, ג. (76) ארגו. (77) ארון גבוה לשמירת חפצים. (78) בנרתיק. (79) לשון התוספתא שם. (80) באולם. (81) שאין דרך הנחשים להיות שם. (82) שמא היה שם נחש קודם שהניחו שם. (83) וראה שאין שם כלום. (84) ואין חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הלגין

1 הִיָּה בִּהְיוֹן⁸⁵ נָקֵב - אֲסוּרָה⁸⁶. בְּמָה יִהְיֶה בְּנֹקֵב? כִּדִּי שֶׁתִּכְנַס
2 אֶצְבַּע קִטְנָה⁸⁷ שֶׁל קִטָּן⁸⁸.
3 **יד.** חֲבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁתוּ מִמֶּנָּה תִּשְׁעָה וְלֹא
4 מֵתוּ - לֹא יִשְׁתָּה עֲשִׂירִי. מַעֲשֶׂה הָיָה וְאָמְרוּ שֶׁשָּׁתָה עֲשִׂירִי
5 וּמֵת, מִפְּנֵי שֶׁאָרֶס הִנָּחֵשׁ שָׁקַע לְמִטָּה⁸⁹. וַיֵּשׁ סָם חֲמַת זֹחֲלִי
6 עֶפְרָי⁹⁰ שֶׁעוֹלָה וָצָף לְמַעְלָה, וַיֵּשׁ סָם שֶׁהָיָה נִתְלִית בְּאֶמְצַע
7 הַמִּשְׁקָה, לְפִיכָף הַכֹּל אֲסוּרָה⁹¹. וְאֶפְלוּ סִנְנוֹ⁹² בְּמִסְנָנָה. וְכֵן
8 אֲבִטִּיחַ שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁאָכְלוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה וְלֹא מֵתוּ
9 - לֹא יֵאָכֵל עֲשִׂירִי⁹³.
10 **טו.** מֵיִם שֶׁנִּתְגַּלְלוּ - לֹא יִשְׁפְּכֶם לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁹⁴, וְלֹא
11 יִרְבֹּץ⁹⁵ בָּהֶם אֶת הַבֵּית, וְלֹא יִגְבֹּל⁹⁶ בָּהֶן אֶת הַטִּיט, וְלֹא
12 יִרְחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרִגְלָיו, וְלֹא יִשְׁקָה מֵהֶן לֹא בְּהִמָּתוֹ וְלֹא
13 בְּהִמָּת חֲבֵרוֹ; אֲכָל מִשְׁקָה אוֹתָן לְחִתּוּל⁹⁷.
14 **טז.** עֶסֶה שֶׁנִּלְוֶשֶׁה בְּמֵיִם מְגֻלִּין, אֶפְלוּ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה -
15 תִּשְׁאָרָה⁹⁸. וְאֶפְלוּ נֶאֱפִית הַפֶּת - אֲסוּרָה⁹⁹.
16 **פֶּרֶק שְׁנִי עֲשָׂרִי**
17 **א.** בְּהִמָּה חַיָּה אוֹ עוֹף שֶׁנִּשְׁכָּן הִנָּחֵשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁאָכְלוּ
18 סָם הַמִּמָּת הָאָדָם, קֹדֶם שִׁישִׁתְּנָהּ בְּגוּפוֹ - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִים
19 מִשּׁוּם סִכְנַת נַפְשׁוֹת. לְפִיכָף, בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף שֶׁנִּמְצָאוּ
20 חֲתוּכֵי רִגְלִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִתְּרִין מִשּׁוּם טְרֵפָה - הָרִי
21 אֵלּוּ אֲסוּרִין מִשּׁוּם סִכְנָה, שֶׁמָּא אֶחָד מִזֹּחֲלֵי עֶפְרָי נִשְׁכָּן, עַד
22 שִׁיבְדָּקוּ. בִּיצֵד בּוֹדֵקִין? צוּלָה אוֹתָן בְּתַנּוּר, אִם לֹא נִתְחַתָּן
23 הַבָּשָׂר וְלֹא נִשְׁתַּנָּה מִשְׁאֵר הַצֵּלִי - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין.
24 **ב.** וְכֵן נְקוּרֵי תְּאֵנִים וְעִנְבִּים, וְהַקְּשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִין
25 וְהָאֲבִטִּיחִין וְהַמִּלְפָּפוֹנוֹת, אֶפְלוּ הֵיוּ גְדוֹלִים בְּיוֹתֵר, בֵּין
26 תְּלוּשִׁין בֵּין מְחֻבְּרִין, וְאֶפְלוּ הֵיוּ בְּתוֹךְ הַכֵּלִי, כֹּל שֵׁישׁ בּוֹ
27 לִחָה וְנִמְצָא נִשּׁוּף - אֲסוּר, שֶׁמָּא נִחֵשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נִשְׁכּוּ.
28 וְאֶפְלוּ רָאָה צֶפּוּר אוֹ עֶבְכָּר יוֹשֵׁב וּמִנְקָר - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין,
29 שֶׁמָּא בְּמָקוֹם נָקֵב נָקֵב.
30 **ג.** תְּאֵנָה אוֹ עֵנֵב שֶׁנִּשְׁטַל הַעֵקֶץ שֶׁלָּהֶן - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גְּלוּי.
31 לְפִיכָף אוֹכֵל אָדָם תְּאֵנִים וְעִנְבִּים בְּלִילָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. תְּאֵנָה
32 נְקוּרָה שֶׁיִּבְשָׁה וְנִעֲשִׂית גְּרוּגְרָת, וְהַמְרָה נְקוּרָה שֶׁיִּבְשָׁה -
33 שֶׁתִּיָּקֵן מִתְּרוֹת.
34 **ד.** אֲסוּר לְאָדָם לִתֵּן קְעוֹת אוֹ דִּינָרִים לְתוֹךְ פִּיו, שֶׁמָּא יֵשׁ

35 עֲלֵיהֶן רֶק יִבֵּשׁ שֶׁל מִפִּי שְׁחִין אוֹ מִצְרָעִין אוֹ זַעַה; שֶׁכָּל
36 זַעַת אָדָם - סָם הַמָּוֶת, חוּץ מִזַּעַת הַפְּנִים.
37 **ה.** וְכֵן לֹא יִתֵּן אָדָם פֶּסֶד יָדוֹ תַּחַת שְׁחִיו, שֶׁמָּא נִגַּע בִּידוֹ
38 בְּמִצְרָע אוֹ בְּסָם רַע; שֶׁהִידִים עֲסָקְנִיּוֹת. וְלֹא יִתֵּן הַתְּכַשִּׁיל
39 תַּחַת הַמִּטָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּסִעָדָה, שֶׁמָּא יִפֹּל בּוֹ
40 דָּבָר הַמְּזִיק וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֶהוּ.
41 **ו.** וְכֵן לֹא יִנְעֵץ הַסִּפִּין בְּתוֹךְ הָאֲתֵרוֹג אוֹ בְּתוֹךְ הַצִּנּוֹן, שֶׁמָּא
42 יִפֹּל אָדָם עַל חֲדָה וְיָמוּת. וְכֵן אֲסוּר לְאָדָם לְעַבֵּר תַּחַת קִיר
43 נְטוּי, אוֹ עַל גֶּשֶׁר רַעוּעַ, אוֹ לִכְנָס לְחִרְבָּה. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא
44 בְּאֵלוּ מִשְׁאֵר הַסִּכְנּוֹת - אֲסוּר לְעַבֵּר בְּמִקוֹמָן.
45 **ז.** וְכֵן אֲסוּר לִיהוּדִי לְהִתְיַחֵד עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
46 חֲשׂוּדִים עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים. וְלֹא יִתְלַנֶּה עִמָּהֶן בְּדֶרֶךְ. פֶּגַע
47 עוֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּדֶרֶךְ - מִחֲזִירוֹ לִימִינוֹ. הֵיוּ עוֹלִין בְּמַעְלָה אוֹ
48 יוֹרְדִים בִּירִידָה - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה וְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
49 לְמַעְלָה, אֲלֹא יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְמִטָּה, שֶׁמָּא
50 יִפֹּל עָלָיו לְהַמִּיתוֹ. וְאֵל יִשַּׁח לְפָנָיו, שֶׁמָּא יִרְץ אֶת גְּלָגְלָתוֹ.
51 **ח.** אִם שְׂאֵלוֹ: לָאֵן אֶתָּה הוֹלֵךְ? - יִרְחִיב לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ,
52 בְּדֶרֶךְ שֶׁהִרְחִיב יַעֲקֹב לְעֶשָׂו; שְׁנֵאֲמַר: עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל
53 אֲדֹנִי שְׁעִירָה.
54 **ט.** אֲסוּר לִקַּח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, אֲלֹא אִם כֵּן
55 נִתְאַשּׁוּ מִמֶּנּוּ שְׂיַחֲיָהּ. וְאֲסוּר לְהִתְרַפֵּאת מִן הָאֲפִיקוֹרוֹס,
56 וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְאַשּׁוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁמָּא יִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו. וּמִתֵּר לִקַּח
57 רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְבִהְמָה אוֹ לְמִכָּה שֶׁבְּגוּף מִבְּחוּץ,
58 כְּגוֹן מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה. וְאִם הִיָּתָה מִכָּה שֶׁל סִכְנָה - אֲסוּר
59 לִקַּח מִמֶּנּוּ. וְכֹל מִכָּה שֶׁמִּחֲלָלִין עָלֶיהָ אֶת הַשִּׁבְתָּה - אֵין
60 מִתְּרַפֵּאִין מֵהֶם.
61 **י.** וּמִתֵּר לְשָׂאֵל לְרֹפֵא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וַיֹּאמֶר לוֹ: סָם פְּלוּנִי
62 יָפָה לָךְ, וְכָף וְכָף תַּעֲשֶׂה; אֲכָל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ.
63 **יא.** וְאֲסוּר לְהִסְתַּפֵּר מִן בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, שֶׁמָּא יִהְרַגְנוּ. אִם
64 הָיָה אָדָם חָשׁוּב - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרָא לְהִרְגוֹ. וְאִם דְּמָה
65 לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב כִּדִּי שִׁיפְחָד מִמֶּנּוּ וְלֹא
66 יִהְרַגְנוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ.
67 **יב.** אֲסוּר לְמַכּוֹר לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים כֹּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה. וְאֵין
68 מִשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַצִּין. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סִכִּין, וְלֹא
69 קוֹלְרִין, וְלֹא כְּכִלִּים [שֶׁל בְּרִזָּל], וְלֹא שֶׁלְשָׁלוֹת שֶׁל בְּרִזָּל

ושתה וחזר ויצא משם. (85) בתיבה או בארון. (86) אפילו בדקו קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. (87) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן. (88) ירושלמי שם; תוספתא שם. ואף על פי שהרחש דק כשערה, מתיירא הוא להיכנס לנקב קטן משיעור זה, ירושלמי שם. (89) "שלושת מיני ארס הם: של (נחש) בחור - שוקע (לפי שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי); של בינוני - מפעפע (באמצע המשקה), ושל זקן - צף" (שארסו קלוש), עבודה זרה שם. (90) על פי דברים לב, כד. ופירוש - רעל נחשים. (91) כי אין יודעים גילו של הנחש שהטיל שם ארסו. (92) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסננת. (93) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו. (94) שמא יעבור שם אדם יחף ויניק. (95) לא ישפוך על קרקע הבית להשכיב את האבק שלא יעלה. (96) ולא ילוש, שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. (97) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומבריא. (98) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה, משום סכנה התירו. (99) שלא כרבי נחמיה האומר: "אפאה הרי זו מותרת. מפני שארס של נחש כלה באור" (באש, שם. 1) יבאר בהמה חיה ועוף שנשכם נחש שאסורים משום סכנה כו'. שלא להתייחד עם הגוי ושלא ליקח רפואתו. ודין אם מותר להסתפר ממנו. ואם אסור למכור להם כלי מלחמה. ודין אם אסור למכור לישראל ליסטים ולהשיא עצה טובה לגוי.

ז. מצוה מן התורה לפרק עמו בחנם; אכל לטען עליו - 44
הרי זו מצוה, ונוטל שכרו. וכן בשעה שמדדה עמו עד 45
פרסה - יש לו שכר. 46
ח. מצא בהמת חברו רבוצה, אף על פי שאין הבעלים 47
עמה - מצוה לפרק מעליה ולטען עליה; שנאמר: עזב 48
תעזב, הקם תקים - מפל מקום. אם כן, למה נאמר 'עמו'? 49
שאם היה בעל הבהמה שם, והלך וישב לו, ואמר לזה 50
שפגע בו: הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך פרק 51
- הרי זה פטור, שנאמר: עמו. ואם היה בעל הבהמה זקן 52
או חולה - חייב לטען ולפרק לבדו. 53
ט. בהמת העובד כוכבים והמשא של ישראל: אם היה 54
העובד כוכבים מחמר אחר בהמתו - אינו זקוק לה; ואם 55
לאו - חייב לפרק ולטען, משום צער ישראל. וכן אם היתה 56
הבהמה של ישראל והמשוי של עובד כוכבים - חייב לפרק 57
ולטען, משום צער ישראל. אבל בהמת העובד כוכבים 58
ומשא - אינו חייב להטפל בו, אלא משום איבה. 59
י. חמרים שרגליו של אחד מהן רעועות - אינן רשאין 60
חבירי להקדים ולעבר מעליו. נפל - רשאין לעבר מעליו 61
י.א. היה אחד טעון ואחד רוכב, וידחקן הדרך - מעבירין 62
את הרוכב מפני הטעון. אחד טעון ואחד ריקן - מעבירין 63
את הריקן מפני הטעון. אחד רוכב ואחד ריקן - מעבירין 64
את הריקן מפני הרכוב. שניהן טעונין, שניהן רוכבין, 65
שניהן ריקנין - עושין פשרה ביניהן. 66
יב. וכן שתי ספינות העוברות ופוגעות זו בזו, אם עוברות 67
שתייהן בבת אחת - טובעות, ואם בזו אחר זו - עוברות; 68
וכן שני גמלים העולים במעלה גבוה ופגעו זה בזה, אם 69
עוברין שניהם בבת אחת - נופלין, ואם בזה אחר זה - 70
עולין; כיצד הן עושין? טעונה ושאינה טעונה - תדחה 71
שאינה טעונה מפני הטעונה. קרובה ורחוקה - תדחה 72
קרובה מפני שאינה קרובה. שתייהן רחוקות או קרובות או 73
טעונות - הואיל וכלן בדחק אחד, הטל פשרה ביניהן, והן 74
מעלות שכר זו לזו. ובה וכו'צא בו נאמר: בצדק תשפט 75
עמיתך. 76
יג. הפוגע בשנים, אחד רובץ תחת משאו, ואחד פרק 77
מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק בתחלה, 78
משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים 79
אמורים? כשהיו שניהם שונאים או אוהבים; אבל אם היה 80
אחד שונא ואחד אוהב - מצוה לטען עם השונא תחלה, 81
כדי לכה את יצרו הרע. 82
יד. השונא שנאמר בתורה - לא מאמות העולם הוא, אלא 83
מישראל. והיאך יהיה לישראל שונא מישראל, והכתוב אומר 84
'לא תשנא את אחיך בלבבך'? אמרו חכמים: כגון שראוהו 85
לכוד שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה 86
לשנאו, עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו. ואף על פי שצדיק 87

הנדואה, ולא דבים ואריות, ולא כל דבר שיש בו נזק 1
לרבים. אבל מוכרין להן תריסין, שאינן אלא להגן. 2
יג. וכשם שאסרו למכר לעובד כוכבים, כך אסרו למכר 3
לישראל שמוכר לעובד כוכבים. ומתיר למכר כלי זין לחיל 4
של בני המדינה, מפני שהן מגינין על ישראל. 5
יד. כל שאסור למכר לעובד כוכבים אסור למכר לישראל 6
שהוא לסטים, מפני שנמצא מחזיק יד עוברי עברה 7
ומכשילו. וכן כל המכשיל עור בדרך והשיאו עצה שאינה 8
הוגנת, או שחזק ידי עוברי עברה, שהוא עור ואינו רואה 9
דרך האמת מפני תאוה לבו - הרי זה עובר בלא תעשה, 10
שנאמר: ולפני עור לא תתן מכשול; הבא לטל ממך עצה, 11
תן לו עצה ההוגנת לו. 12
טו. ואסור להשיא עצה טובה לעובד כוכבים או לעבד 13
רשע. ואפילו להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה, והוא עומד 14
ברשעו - אסור. ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה 15
לנבוכדנצר לתן צדקה, שנאמר: להן מלכא מלכי ישפר עלך. 16

פרק שלשה עשר

א. מי שפגע בחברו בדרך, ובהמתו רוכצת תחת משאה, 18
בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יותר 19
ממשאה - הרי זה מצוה לפרק מעליה. וזו מצות עשה, 20
שנאמר: עזב תעזב עמו. 21
ב. ולא יפרק ויניחנו נבהל וילך, אלא יקים עמו, ויחזיר 22
ויטען משאו עליה; שנאמר: הקם תקים עמו. זו מצות עשה 23
אחרת. ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען - בטל מצות 24
עשה, ועבר על מצות לא תעשה, שנאמר: לא תראה את 25
חמור אחיך. 26
ג. היה כהן, ובהמה רוכצת בבית הקברות - אינו מטמא 27
לה, כשם שאינו מטמא להשיב אבדה. וכן אם היה זקן 28
שאין דרכו לטען ולפרק - הואיל ואינה לפי כבודו, פטור. 29
ד. זה הכלל: כל שאלו היתה שלו היה טוען ופורק - הרי 30
זה חייב לטען ולפרק בשל חברו. ואם היה חסיד ועושה 31
לפנים משורת הדין, אפילו היה הנשיא הגדול וראה בהמת 32
חברו רוכצת תחת משאה של חברו או קנים וכו'צא בהן - 33
פורק וטוען עמו. 34
ה. פרק וטען, וחזרה ונפלה - חייב לטען ולפרק פעם 35
אחרת, אפילו מאה פעמים; שנאמר: עזב תעזב, הקם תקים 36
עמו. לפיכך צריך להדדות עמו עד פרסה, אלא אם כן אומר 37
לו בעל המשא: איני צריך לך. 38
ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטען עמו? משיראהו ראיה 39
שהיא כפגיעה; שהרי נאמר 'כי תראה', ונאמר 'כי תפגע'. 40
וכמה? שיערו חכמים, משיהיה ביניהם מאתים וששים ושש 41
אמה ושני שלישי אמה, שהוא אחד משכבה ומחצה במיל. 42
היה רחוק ממנו יותר מזה - אינו זקוק לה. 43

1 לא עשה תשובה, אם מצאו נכהל במשא - מצוה לטען
2 ולפרק עמו, ולא יניחנו נוטה למות, שמא ישנה בשביל
3 ממונו ויבוא לידי סכנה. והתורה הקפידה על נפשות ישראל,
4 בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלזים אל ה' ומאמינים
5 בעקר הדת; שנאמר: אמר אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם
6 אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה.
7 סליקו להו הלכות רוצח ושמירת נפש בסיעתא דשמיא
8 נגמר ספר אחד עשר, והוא ספר נזיקין.
9 הלכותיו חמשה, ופרקיו שנים וששים: הלכות נזקי ממונ
10 - ארבעה עשר פרקים. הלכות גנבה - תשעה פרקים.
11 הלכות גזלה ואבדה - שמונה עשר פרקים. הלכות חובל
12 ומזיק - שמונה פרקים. הלכות רוצח ושמירת נפש -
13 שלשה עשר פרקים.

יום שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ב

14 ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנייך קנה בינה

ספר שנים עשר

והוא ספר קניין

17 הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות מכירה. ב. הלכות
18 זכיה ומתנה. ג. הלכות שכנים. ד. הלכות שלוחין ושתפין.
19 ה. הלכות עבדים. והמצוות הנכללות בהן מפרשות
20 בשמותן במקומן.

הלכות מכירה

21 יש בכללן חמש מצוות. אחת מצות עשה, וארבע מצוות לא

24 תעשה, וזה הוא פרטן: א) דין מקח וממכר. ב) שלא יונה
25 במקח וממכר. ג) שלא יונה בדברים. ד) שלא יונה גר
26 צדק בממונו. ה) שלא יונה בדברים.
27 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

28 א. המקח אינו נקנה בדברים², ואפלו העידו עליהם עדים.
29 כיצד? 'בית זה? אני מוכר לך', 'יין זה? אני מוכר לך', 'עבד
30 זה? אני מוכר לך'; ופסקו הדמים, ורצה הלוקח ואמר
31 'קניתי', ורצה המוכר ואמר 'מכרתי', ואמרו לעדים: 'הו
32 עלינו עדים שמכר זה ושלח זה' - הרי זה אינו כלום⁴,
33 וכאלו לא היו ביניהם דברים מעולם⁵. וכן בנותן מתנה⁶
34 ומקבלה.
35 ב. אבל אם נקנה המקח באחד מהדברים⁷ שהוא נקנה בהם
36 - קנה הלוקח; ואינו צריכין לעדים כלל⁸, ואין אחד מהן
37 יכול לחזור בו.
38 ג. ובמה יקנה המקח? הקרקעות - באחד משלשה דברים:
39 בכסף, או בשטר, או בחזקה.
40 ד. כיצד בכסף? מכר לו בית, מכר לו שדה, ונתן לו
41 הדמים⁹ - קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין כותבין
42 את השטר; אבל במקום שדרכן לכתב שטר מכר¹⁰ - לא
43 קנה עד שכתב את השטר¹¹. ואין קרקע נקנית בפחות
44 משונה פרוטה.
45 ה. התנה הלוקח ואמר: אם רציתי אקנה בכסף או אקנה
46 בשטר¹², ונתן הכסף על תנאי זה - הרי זה קים; ואין
47 המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי, והלוקח יכול לחזור בו
48 עד שכתב את השטר. וכן אם התנה המוכר¹³ כזה.
49

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) כלומר, אין כאן מצוה לפעולה מסוימת, אלא דינים איך יתקיים המקח והממכר. 2) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בסחורה ובמקח ובממכר, והוא אמרו: אל תונו ... ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר" (ספר המצוות מצות לא-תעשה רנ). 3) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בדברים, והוא שיאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבהילוהו" (שם רנא). 4) "הזהירנו מהונות גר צדק ... ולשון המכילתא לא תלחצנו בממון" (שם רנג). 5) הזהירנו מהונות גר צדק בדברים" (שם רנב). 6) נתבארו בו דיני קניית קרקעות שהן נקנין בכסף, בשטר ובחזקה, ומה שנמשך לזה. 7) בלי פעולת קניין. 8) בית, יין, עבד, שלוש דוגמאות משלושה תחומים: קרקע, מטלטלין, עבדים. 9) בבא מציעא מח. מהתוספתא: "והנושא והנותן בדברים לא קנה". 10) וכל זה מבחינה הלכתית ודינית, ברם מגונה הדבר מבחינה מוסרית, ועל זה אמרו: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט). כלומר, אי-קיום של הדיבור, אף הנטול פעולת קניין, יש בו משום חוסר כנות, ואינו רצוי לחכמים כמו שאמרו (שם): "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו" וכן כתב רבינו להלן פרק ז הלכה ח (מגיד משנה). 11) בבא מציעא שם: "האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו". וראה להלן פרק ז הלכה ט בדברי רבינו. 12) כלומר, אין צורך בעדים לעצם קיום מעשה המקח, תפקידם רק לאשר את המציאות ולמסור את העובדות, במקרה של סכסוך בין הצדדים, בהתאם לכלל הידוע: "לא איברי סהדי אלא לשקרי" (קידושין סה: -) העדים באים רק לאמת את העניין ולהכחיש את השקרנים. 13) בעניין קידושין כתב הרמב"ם: "האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש, אין פחות מפרוטה כסף" (פרק ג מהלכות אישות, הלכה א) וכאן הדין: ונתן לו את הדמים" כלומר מאחר החפץ. הרמב"ם מבדיל כנראה בין קניין כסף של קידושין שקובעת בו רק נתינת הכסף, ואינה כמחיר האשה ושוויה, ובין זה של מקח, שהוא משום שווי המקח (עיי' סמ"ע, ש"ע ח"מ קצ, ס"א. ועיי' אבן האזל). 10) מלשון זה נראה שהמדובר בשטר קניין דווקא, כי אז מעדיף הלוקח את קניין השטר היותר יציב על זה של קניין הכסף (אבן האזל). ויש אומרים שדין זה שייך גם בשטר ראייה (כסף משנה). 11) והטעם, כי במקום שיש נוהג כזה, אין אצל הלוקח החלטה גמורה לסיים את המקח בלעדי השטר (מדברי רש"י שם). 12) לכאורה, ביטוי מיותר, שהרי במקום שכותבין שטר אין צורך להתנות על זה. ואולי זה בא לציין תנאי נוסף, שאם הלוקח יתחרט אחרי נתינת הכסף, לא יהיה בו אף "מי שפרע" (ראה להלן פרק ז הלכה א-ב) - אור שמח. 13) מסקנה שהוציא הרמב"ם מהדין הראשון, שהרי "מה לי התנה לוקח ומה לי התנה מוכר" (מגיד משנה).

- 1 ו. האומר לחברו: תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך - פיון
 - 2 שנתן קנה הבית מדין ערב¹⁴.
 - 3 ז. פיצד בשטר? כתב לו על הנגר או על התרס¹⁵ או על
 - 4 העלה: 'שדי נתונה לך'¹⁶, 'שדי מכורה לך' - פיון שהגיע
 - 5 השטר לידו¹⁷ קנה. אף על פי שאין שם עדים כלל, ואף
 - 6 על פי שאין השטר שוה כלום¹⁸. במה דברים אמורים?¹⁹
 - 7 במוכר שדה מפני רעתה²⁰; אבל בשאר קרקעות - אף על
 - 8 פי שהגיע שטר של מכר לידו, ואפלו היו בו עדים - לא
 - 9 קנה²¹ עד שיתן את הדמים.
 - 10 ח. פיצד בחזקה²²? מכר לו בית, מכר לו שדה, או שנתן
 - 11 אותה במתנה - פיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא, והוא
 - 12 שיועיל²³ במעשיו, הרי זה קנה. במה דברים אמורים?
 - 13 בשהחזיק בפני המוכר²⁴ או הנותן²⁵; אבל שלא בפני
 - 14 המוכר או הנותן - צריך שיאמר לו 'לך חזק וקנה', ואחר
 - 15 כך, אם החזיק - קנה, אף על פי שאינו בפני הבעלים.
 - 16 ט. המוכר בית לחברו ומסר לו את המפתח²⁶ - הרי זה
 - 17 כמי שאמר לו 'לך חזק וקנה'²⁷. וכן המוכר את הבור - פיון
 - 18 שמסר לו דליו²⁸, הרי זה כמי שאמר לו 'לך חזק וקנה'.
 - 19 וכן שהחזיק וקנה.
- י. פיצד המחזיק בנעילה קנה? כגון שמכר בית או חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל²⁹ הלוקח את הפתח וחזר ופתחו³⁰ - הרי זה החזיק וקנה; שהרי נשתמש בה שמוש המועיל³¹.
- יא. פיצד המחזיק בגדידה³² כל שהוא קנה? כגון שהיה שם גדר, והיו עולין בנחת³³, והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה³⁴, ונמצא שאין עולין אלא בדחק³⁵ - הרי זה הועיל וקנה. וכן אם היתה שם פרצה, והיו נכנסים בה בדחק, והרחיב הוא בה כל שהוא עד שנמצא נכנס ברוח - הרי הועיל וקנה.
- יב. נתן צרור והועיל, כגון שחבר בו המים לשדה³⁶, או נטל צרור והועיל, כגון שפתח בנטילתו³⁷ המים לשדה - הרי זה קנה. וכן כל פיצא כזה³⁸.
- יג. המוכר³⁹ שדה לחברו בצד שדהו, או שנתנה לו במתנה - פיון שדש⁴⁰ את המצר שבין שתי השדות ונעשו שתייהן כשדה אחת קנה. אבל אם הלך בה לארצה ולרחבה - אין הלוח זה מועיל כלום. ואם שביל של פרמים מכר לו - הואיל ונעשה להלוח קנה בהלוח.
- יד. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוח⁴¹? אם היה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(14) כלומר, כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב ללא תמורה ובלי שיקבל משהו, כך המוכר מוסר ללוקח את החפץ בלי שהוא עצמו יקבל משהו תמורתו, ורק אדם אחר מקבל במקומו את הדמים (קידושין ז.י. (15) "ה'חרס' וה'עלה" שניהם אפשר לזייף את הכתב שעליהם, מבלי שיהיה ניכר הזיוף, ומתוך כך אין כותבים עליהם שטר ראייה ושטרי חוב, שצריכים, למטרתם, להתקיים זמן רב. לעומת זה, שטר מכר שאינו זקוק לקיום ממושך, כי אם לשעת המכר, לא איכפת לנו, אם ישנו את הכתב שעליו וזייפו אותו, אחרי שתפקידו נגמר עם המכר (סמ"ע קצא, סעיף א.) (16) במתנה. (17) של הקונה או מקבל המתנה. (18) כלומר, אין הנייר שווה פירוטה (קידושין שם). (19) שקונה בשטר לבר. (20) שאז מעוניין המוכר להיפטר מן המקח, ומסתפק בכל מעשה קניין שהוא (קידושין שם). (21) וברור שגם כאן מועיל תנאי מפורש של אחד הצדדים בבחירת הקניין (מגיד משנה). (22) מתוך סדר הדברים שהלכות חזקה באים אחרי הדיון בדבר התלות של קניין כסף בשטר וקניין שטר בכסף. מדייק הכסף-משנה שחזקה קונה בלי כסף ובלי שטר, וכך פסק בשולחן ערוך קצב, סעיף טז. והטעם שחזקה עדיפה מפני שעושה מעשה בגוף הקרקע (סמ"ע שם סעיף קטן כח, ותוספות ר"י הזקן קידושין כו. בדעת הרמב"ם). וראה להלן הלכה כ. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א. (23) שפעולת קניין זה תביא איזו תועלת שהיא לשדה (שם נד. "נתן צרור והועיל"), וראה להלן הלכה טו. (24) ואז נחשבת שתיקתו כהסכמה. (25) בבא בתרא נג. כדעת שמואל שבין במכר ובין במתנה צריך לומר לו 'לך חזק וקני'. (26) בבא קמא שם. מסירת מפתח היא סימן של העברת בעלות, אבל בלתי מספיקה לשמש כקניין, לדעת רוב הראשונים, בניגוד לשיטת הרשב"ם. (27) ראה בסוף הפרק חלק משיחת קודש על תפקידו של מפתח. (28) הדלי ששואבין בו (מגיד משנה) [וכן מפורש בדברי רבינו בפרק יב מנזקי ממון הלכה ז, ועיין ברש"י שם ובסמ"ע סימן קצב סק"ד]. (29) נעילת דלת גרידא. וראייה מהעובדה במסכת גיטין (עז.) שהתירו לאשת חולה לקבל את הגט בשבת על ידי קניית המקום שהגט היה מונח שם, על ידי נעילת דלת, ושם ברור שזה היה רק סגירת הדלת ולא עשיית המנעול, שהרי היא מלאכה גמורה (הגהות מיימוניות). ודלא כדעת רשב"ם (בבא בתרא שם) ש"נעל" היינו קביעת מנעול. (30) מקור דבר זה בגמרא בגיטין שם שאמרו: "ותיחוד ותפתח" כלומר, תנעל ותחזור ותפתח (מגיד משנה), שאם אינו פותחו מיד אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית (כסף משנה). (31) רבינו הולך כאן בשיטתו להלן הלכה טו, שכל השתמשות של הקונה בקרקע הרי היא קניין, ועיין שם במגיד משנה. (32) עשיית גדר. (33) בהרחבה. (34) לשון המימרא שם. הטור מפרש בדברי רבינו שתנאי זה הוא הכרחי, היינו, שישלים את הגדר עד לעשרה טפחים, והכסף-משנה מפרש שגריל הוא שם משלים עד עשרה, שאין עולים אלא בדוחק, והוא הדין אם בפחות מעשרה אין עולים אלא בדוחק - שקנה. (35) וזהו ה"כל שהוא" שהרי השינוי הוא קטן, שגם עכשיו עוד יכולים לעלות, אם כי בקושי, והתועלת היא מועטה, ובכל זאת זה מספיק לקניין חזקה. (36) שעל ידי זה נשארו המים בשדה. (37) שעל ידי נטילה זו נכנסים המים לשדה. (38) כיוצא בזה דווקא, שמביא המים המועילים לשדה, אבל אם נתן צרור או נטל צרור למנוע שטיפת השדה במים, שאין כאן הבאת תועלת לשדה אלא מניעת הפסד - לא קנה (מגיד משנה). (39) בבא קמא ט. "מאימת הואי חזקה מכי דייש אמצרי" וכפירוש הר"ף שם. (40) כלומר, הפך ברגבי אדמה, עד שהשווה את השטח של המצר, הוא הגבול אשר בין השדות, עם זה של השדות, ומתוך כך הפכו שני השדות שדה אחד. (41) יש מפרשים שהמדובר במוכר שביל במידת רוחב מסויימת, והשאלה היא בנוגע לתקפו של קניין ההילוך, שלעומת חזקה אחרת שבמעשה כל שהוא קונה הוא כל השדה (למעלה הלכה ח), וגם שדות אחרות המרוחקות ממנה (להלן הלכה י"ט) - הילוך שהוא קניין קלוש, שהרי אינו מועיל בשדה אלא בשביל (בסמוך

1 מְסִים בְּמַחֲצוֹת⁴² - קָנָה כְּדִי שֶׁיִּגְבֶּיהָ רֶגֶל וְיָנִיחַ רֶגֶל
2 בְּצִדָּהּ⁴³; וְאִם אֵין שָׁם מַחֲצוֹת - קָנָה בְּרֹחֵב כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה
3 עַל רֹאשׁוֹ חֲבִילָה שֶׁל שָׂרִיגִים⁴⁴ וְיִסַּב בָּהּ⁴⁵.
4 טו. הֵיטָהּ⁴⁶ הִקְרַע צִחִית⁴⁷ סֵלַע, שֶׁאֵין בָּהּ לֹא גֵדֵר וְלֹא
5 פְּרָצָה, וְאִינָה בַּת זְרִיעָה⁴⁸ - הָרִי הַחֲזָקָה שֶׁקֻּנָּה אוֹתָהּ,
6 שְׂטִיחַת פְּרוֹת אוֹ הַעֲמֻדָּה בְּהֶמָּה שֶׁם וְכִיּוֹצֵא בָּנָה מִשְׁאָר
7 הַתְּשָׁמִישׁ⁴⁹.
8 טז. הַמוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ, וְנִכְנַס בָּהּ הַלֹּקֵחַ וְזָרְעָה אוֹ נָרָה⁵⁰,
9 אוֹ שֶׁאֵסָף פְּרוֹת הָאֵילָן אוֹ זִמְרוֹ⁵¹, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ
10 - הָרִי זֶה קָנָה, שֶׁהָרִי הַחֲזִיק, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.
11 וְכֵן אִם אֵסָף⁵² הַמוֹכֵר סֵל שֶׁל פְּרוֹת וְנָתַן לַלֹּקֵחַ - קָנָה
12 לֹקֵחַ מִדֵּי בַחֲזָקָה; שֶׁהָרִי גָלָה וְדַעְתּוֹ שֶׁהִקְנָה לוֹ שָׂדֶה זֶה
13 קָנָן גָּמוּר וְנִעְשׂוּ פְּרוֹתֶיהָ שָׁלוֹ.
14 יז. הָעֶכּוֹס⁵³ אֵינוֹ קֻנָּה בַּחֲזָקָה⁵⁴, אֲלָא בְּשֹׁטֵר הוּא שֶׁקֻּנָּה
15 עִם נְתִינַת הַפֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הֵבֵא מִחֲמַת הָעֶכּוֹס⁵⁵ - הָרִי הוּא
16 כְּעֶכּוֹס, וְאֵינוֹ קֻנָּה אֲלָא בְּשֹׁטֵר⁵⁶.
17 יז. כָּל הַמִּזְכָּר לַקְרָע - הָרִי הוּא בַּקְרָע, וְנִקְנָה אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ
18 בְּשֹׁטֵר אוֹ בַּחֲזָקָה. וְאִם אֵינוֹ צָרִיף לַקְרָע, כְּגוֹן עֲנָבִים
19 הָעוֹמְדוֹת לְבִצְרָה⁵⁷ - הָרִי זֶה כְּמִטְלָטְלִין לְקַנְיָן, וְיֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה.

1 יח. כֶּשֶׁם שֶׁהִקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף בְּשֹׁטֵר וּבַחֲזָקָה, כֵּן שְׂכִירוֹת
2 הִקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף לְבַדּוֹ⁵⁸ אוֹ בְּשֹׁטֵר לְבַדּוֹ אוֹ בַּחֲזָקָה, וְאֵין
3 אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.
4 יט. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ עֶשֶׂר שָׂדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינּוֹת - בֵּינוֹ
5 שֶׁהִחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה כָּלָן⁵⁹. וְאִפְלוּ הֵיטָהּ אַחַת מֵהֶן
6 הָר גְּבוּהָ וְהַשְׁנִית מְצוּלָה⁶⁰, שֶׁהָרִי תְּשָׁמִישׁ שֶׁל זֶה אֵינָה
7 תְּשָׁמִישׁ שֶׁל זֶה, אֵף עַל פִּי כֵן בֵּינוֹ שֶׁהִחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן
8 קָנָה הַשָּׂאָר.
9 כ. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? שֶׁנָּתַן דָּמִי כָּלָן⁶¹; אֲבָל אִם לֹא
10 נָתַן דָּמִי כָּלָן - לֹא קָנָה אֲלָא בְּנֶגֶד מְעוֹתִיו⁶². לְפִיכָּה, אִם
11 הָיוּ הַכָּל בְּמַתָּנָה - קָנָה כָּלָן. וְכֵן בְּשִׂכְרוֹת⁶³, בֵּינוֹ שֶׁהִחֲזִיק
12 בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה כָּלָן כָּל זְמַן הַשְׂכִּירוֹת. הָיוּ מְקַצֵּת הַקְרָעוֹת
13 בְּמִכָּר וּמְקַצֵּת בְּשִׂכְרוֹת - בֵּינוֹ שֶׁהִחֲזִיק בֵּין בְּמִכָּרָה בֵּין
14 בְּשִׂכְרוֹת⁶⁴ קָנָה הַכָּל⁶⁵.
15
16
17
18
19

פֶּרֶק שְׁנִי

1 א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי - הָרִי הוּא בַּקְרָע לְקַנְיָה, וְנִקְנָה בְּכֶסֶף
2 וּבְשֹׁטֵר אוֹ בַּחֲזָקָה.
3 ב. וְמָה הִיא הַחֲזָקָה בְּקַנְיָן עֲבָדִים? שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּדָרָף
4

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הלכה י"ג), אינו מועיל אלא בתוך המחיצות ולא מחוצה להן (מגיד משנה בפירוש השני, כסף משנה ולחם משנה). ויש מפרשים שמדובר במוכר שביל סתם ולא פירש כמה רחבו, והשאלה אינה בתקפו של הקניין, אלא מה הייתה דעתם של המוכר והקונה בנוגע לרחבו של השביל (מגיד משנה בפירוש הראשון). (42) לפי הפירוש הראשון, המחיצות מהוות הפסק וגבול לקניין ההילוך, ולפי הפירוש השני, אם יש מחיצות הרי ראה אותן הלוקח והסכים לשטח שבין המחיצות (מגיד משנה). (43) היינו אורך שתי פרסות רגליים. (44) זמורות ענבים. (45) יעביר את החבילה מצד אחד של גופו לצד שני. (46) בבא בתרא כט: "צונמא (=ארץ טרשים) במה יקנה? - באוקומי בה חיותא (=בהעמדת בהמות בתוכה) ומשטחא בה פירי (ושטיחת פירות בה)" ובניגוד למפרשים אחרים שכאן מדובר בחזקת ראייה, כלומר חזקת שלוש שנים המשמשת ראייה שמכר לו את הקרקע - מפרש רבינו שכאן מדובר בחזקת קניין. (47) יבש. (48) שהרי גדר הוא חזקה, וכמו כן הרחבת פרצה (למעלה הלכה יא), וגם זריעה היא חזקת קניין (להלן הלכה טז). (49) שיטת רבינו היא שאף אכילת פירות, כלומר, הנאת הלוקח מהשדה, היא קניין חזקה, שכשם שהנועל את החצר קנהו מפני שעשה בו מעשה בעלים, כמו כן המשתמש בחצר להנאתו שנהג בו כמנהג בעלים - קנהו (מגיד משנה). ובפרק ב' מהלכות זכייה הלכה ב' מפרש רבינו שאין אכילת פירות קניין אלא בקונה קרקע מחבירו אבל הזוכה בה מן ההפקר אינו קונה על ידי אכילת פירות, ומקורו מהגמרא בבא בתרא נז. לפי פירושו. ויש אומרים שאכילת פירות אינה קניין אף בקונה קרקע מחבירו (ראב"ד ועוד). (50) חרש אותה. (51) כרת ענפים מסויימים לחזק את הנשירים. (52) בבא בתרא לה: בעניין חזקת ג' שנים (והובא ברמב"ם פרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט), וסובר רבינו שהוא הדין לחזקת קניין. (53) שם. ולדעת רבינו גם שם מדובר בין בחזקת שלוש שנים ובין בחזקת קניין (ראה בפרק י"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ה). (54) שהגויים הם בעלי זרוע, ואם יוכלו לקנות בחזקה בלי שטר, שמא יעשו זאת מתוך אלימות, אבל להכריח הקונה לכתוב לו שטר, כולי האי לא שכיח (מגיד משנה). (55) כלומר, הקונה מן הגוי. (56) מפני שסתם גוי הוא אנס, וכל זמן שלא כתב שטר בוודאי יערער על המקח ואם כן הלוקח אינו סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר (כסף משנה). (57) בדיני שומרים (פרק ב מהלכות שכירות הלכה ב) אין רבינו מבדיל בין צריך לקרקע או לא צריך, ואומר סתם: "אפילו ענבים עומדים להביצר הם כקרקע" וחילוק גדול יש ביניהם, שהלוקח קונה את הפירות על מנת לבצרם, וכיוון שהם עומדים לבצירה הרי הם כאילו כבר בצורים, ובהתאם לכלל הידוע: "כל העומד לתלוש כתלוש דמי", אבל השומר שתפקידו הוא לשמור ולא לבצור את הפירות, - אם אינם עומדים לבצירה בידי השומר, אינם נחשבים כבצורים כבר (כסף משנה בשם ר"י הלוי מגאש רבו של רבינו). (58) בשכירות מספיק כל קניין לבדו ואין צורך להרכיב את שניהם, מפני שאינה אלא לזמן מוגבל וסמכה דעתם של השוכר והמשכיר באיזה קניין שהוא (ראה בית יוסף סימן קצה דיבור המתחיל וכשם). (59) קידושין כז, מפני "סדנא דארעא חד הוא" (שם); כלומר חיבור הקרקע אחד הוא. (60) עמק. (61) ומדובר במקום שכותבים את השטר, שאז אין קונים בכסף בלבד, והחזקה באה כאן במקום השטר, ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ח'): שחזקה מועילה בלי כסף ובלי שטר, - מכיוון שאינו עושה חזקה בכל השדות אלא באחת מהן בלבד, אינה מועילה אלא אם נתן דמי כל השדות. (62) [והמדובר כשאנו יוצא ונכנס ותובע מעותי, שאם תובע מעותי, אינו קונה אפילו כנגד מעותי (להלן פרק ח הלכה א) וראה במגיד משנה כאן]. (63) תוספתא פרק ב דבבא בתרא. ונראה אף בלי נתינת מעות, והטעם מפני ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כלומר, חיוב דמי שכירות הוא אחרי השימוש (כסף משנה). (64) כלומר, בין במכורה בין בשכורה (מגיד משנה בלשון התוספתא). (65) ודווקא אם נתן דמי הקרקעות שהם במכר. (1) נתבאר בו דיני קניית העבדים

קנה; לפי שאין דרך בני אדם לרכב בעיר. לפיכך, אם היה
אדם חשוב, שדרכו לרכב בעיר, או אדם מזלזל ביותר,
שאינו מקפיד על הלכות בעיר רוכב, כגון המטפלין בגדול
הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה, או שהיה ברשות
הרבים שהרבים דורסין שם - הרי זה קונה ברכיבה. והוא
שתהליך בו.

פרק שלישי

א. אחד הבהמה ואחד שאר המטלטלין נקנין במעות דין
תורה, ומשנתן את המעות קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור
בו. אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבהה,
או במשיכת דבר שאין דרכו להגביה.

ב. ביצד? המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן, ועשה מהן
טעון גדול שאי אפשר להגביהו - אינו נקנה במשיכה;
שהרי אפשר להתיר האגד ולהגביהו עץ עץ. וכן כל כיוצא
בהן. אבל אם היה טעון של אגוזים או של פלפלין או של
שקדים וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יכול להגביהו
- הרי זה נקנה במשיכה; שאם יתירו - יתפרד, ויהיה לו
בו טרח גדול. וכן כל כיוצא בהן.

ג. הספינה, הואיל ואי אפשר להגביהה, ויש במשיכתה
טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים - לא הצריכה
משיכה, אלא נקנית במסירה. וכן כל כיוצא בהן. ואם אמר
לו המוכר 'לך משוף וקנה' - אינו קונה הספינה עד
שימשיכה פלה ויציאנה מכל המקום שהיתה בו; שהרי
הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

ד. נמצאת למד, שהלוקח מטלטלין, אף על פי שנתן כל
הדמים, יכול לחזור בו. וכן המוכר יכול לחזור בו עד
שיגביה, או ימשוף דבר שאין בו הגבהה, או ימסר המוכר
ללוקח דבר שאין דרכו להמשיף. ומשהגביה, או משוף דבר
שאינו דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיף
- קנה, ואין אחד משניהם יכול לחזור בו, וכופין את
הלוקח לתן את הדמים.

ה. ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין? גזירה שמה? תן
הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקחנו יאבד באנס, וכגון שנפלה
דלקה ונשרף, או באו לסטים ונטלוהו; אם יהיה ברשות
הלוקח, יתמהמה המוכר ולא יצילהו. לפיכך העמידוהו
חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ; שאם
אבד - חייב לשלם.

ו. נמצאת אומר, שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם שיקחנו,
ואמר לו הלוקח: תן לי מקחי או תחזיר לי את מעותי! ואף
על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה במוכר פח
להצילו, ולא נתרשל בדבר - הרי זה מחזיר את הדמים;
שהרי תקנו חכמים משיכה. לפיכך, אם היה ביתו של לוקח

שמשמשין בעבדים בפני רבו. ביצד? התיר לו מנעלו או
שהנעיל לו מנעלו, או שהולידו פליו לבית המרחץ, או
שהפשיטו, או סכו או גרדו או הלבישו, או הגביה את רבו
- קנה. וכן אם הגביה הרב את העבד - קנה.

ג. תקפו והביאו אצלו - קנה; שהעבדים נקנין במשיכה
כזו. אבל אם קרא לעבד וכא אצלו, או שאמר לו רבו
הראשון 'לך אצל הלוקח', והלך אצלו - לא קנה, עד
שימשיכנו בתקיפה או שישתמש בו, כמו שבארנו. ואם
החזיק בו שלא בפני הרב - צריך שיאמר לו 'לך חזק וקנה'.
ד. עבד קטן - הרי הוא בבהמה, וקונין אותו בדברים
שקונין בהן הבהמה ובדברים שקונין בהן העבדים. לפיכך
נקנה במשיכה אף על פי שלא תקפו.

ה. הבהמה, בין דקה בין גסה, נקנית במשיכה. אף על פי
שאפשר להגביה אותה, לא הצריכה להגביה, מפני
שמתחבטת בארץ. ואם הגביה - קנה. וההגבהה קונה בכל
מקום. אבל המשיכה אין קונין בה אלא בסמטא או בחצר
של שניהם, ואין קונין בה ברשות הרבים ולא בחצר שאינה
של שניהם.

ו. ביצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך לומר אם
משכה והלכה, או שרכב עליה והלכה בו, שקנה; אלא
אפילו קרא לה ובאה, או שהפשיה במקל ורצה בפניו - כיון
שעקרה יד ורגל קנאה. והוא שימשוף בפני הבעלים; אבל
אם משוף שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם
שימשוף 'לך משוף וקנה'.

ז. המוכר עדר לחברו או שנתן לו במתנה - כיון שמסר לו
משכוכית - היא הבהמה המהלכת בראש העדר והכל
נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משוף וקנה'; שמסירת
בהמה זו כמי שאמר לו 'לך משוף וקנה'. וכיון שמשוף לו
העדר קנה, ואף על פי שמשוף שלא בפניו.

ח. האומר לחברו 'משוף ותקנה' או 'חזק ותקנה', וכיוצא
בדברים אלו, והלך ומשוף או שהחזיק - לא קנה; שמשמע
תקנה להבא, ועדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או
הנותן לומר לו 'לך חזק וקנה' או 'משוף וקנה', וכיוצא
בדברים אלו, שמשמען שיקנה עתה בעת שימשוף או יחזיק.
ט. האומר לחברו 'משוף פרה זו ולא תקנה אלא לאחר
שלושים יום', ומשוף - לא קנה. ואם אמר לו 'קנה מעכשיו
ולאחר שלושים יום' - קנה, ואפילו היתה עומדת באגס ביום
שלושים. שזה כמי שהקנה אותו מעתה על תנאי. נעשה
התנאי - נתקם הקנין. וכל האומר 'על מנת' - כאומר
'מעכשיו' דמי.

י. המוכר בהמה לחברו או נתנה לו במתנה, ואמר 'קנה
אותה בדרך שבני אדם קונין': אם משוף או הגביהה - קנה;
אבל אם רכב עליה: אם בשדה - קנה, ואם בעיר - לא

1 שיש בו החפץ שנמכר משכר למוכר - לא תקנו לו חקמים
2 משיכה, שהרי המקח ברשות הלוקח; ומשנתן את הדמים
3 נקנה המקח, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.
4 ז. וכן השוכר המקום שאותן המטלטלין הנמכרין מנחין
5 בו - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ואף על פי שלא
6 הגביה ולא משך ולא נמסרו לו; שהרי נעשה ברשותו.
7 וכבר בארנו, ששכירות קרקע נקנה בכסף או בשטר או
8 בחזקה.
9 ח. המקנה קרקע ומטלטלין כאחד - בין שקנה קרקע
10 בכסף או בשטר או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם. בין
11 שהיו שניהם במכר או במתנה, בין שמכר מטלטלין ונתן
12 קרקע, בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין - בין שקנה
13 קרקע קנה מטלטלין.
14 ט. במה דברים אמורים? פשהיו אותן המטלטלין צבורין
15 באותה קרקע; אבל אם היו במקום אחר - צריך שיאמר לו
16 'קנה מטלטלין אגב קרקע'. אפלו היו המטלטלין במדינה
17 אחרת, ואמר לו 'קנה אותם על גבי קרקע פלונית' - בין
18 שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אף על פי שאינן צבורין
19 בתוכה. ואם לא אמר 'קנה אגב קרקע' - לא קנה. וקרקע
20 כל שהיא קונית על גבה כל מטלטלין שירצה.
21 י. הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר, אף על פי שאמר
22 לו 'קנה המטלטלין על גבי קרקע', והחזיק האחד בקרקע
23 - לא קנה השני המטלטלין. ואם תפשו אחר שחזר בו
24 המקנה - אין מוציאין מידו; שהרי תפשו אחר שקנה חבירו
25 הקרקע שנקנו אלו על גבו.
26 יא. המקנה עבדים וקרקעות כאחד, החזיק בעבדים - לא
27 קנה הקרקעות; החזיק בקרקעות - לא קנה עבדים, עד
28 שיהיו עומדין בתוך הקרקע. ואף על פי שאמר לו 'קנה
29 עבדים על גבי קרקע' - לא קנה עד שיהיו בתוכה; שהעבד
30 מהלך לדעת עצמו.
31 יב. המקנה עבדים ומטלטלין כאחד, משך המטלטלין -

32 לא קנה העבדים; החזיק בעבדים - לא קנה המטלטלין,
33 אלא אם כן היו המטלטלין על גב העבד. והוא שיהיה
34 בפות, שהרי אינו יכול להלך.
35 יג. המקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד, אף על פי
36 שמשך בהמה וקנאה - לא קנה הכלים שעליה, עד
37 שיגביה או ימשך הכלים עצמן, אם אין דרכן להגביהן;
38 שהבהמה כחצר המתהלכת היא, ואין מה שבתוכה קנוי
39 לבעלה. לפיכך, אם היתה בהמה בפותה - קנה אף כלים
40 שעליה.
41 יד. אמר לו המקנה: משך בהמה וקנה כלים שעליה,
42 הואיל ולא הקנה לו גוף בהמה, אף על פי שמשכה והיא
43 בפותה - לא קנה כלים שעליה, עד שימשך הכלים עצמן.
44 טו. היה עציץ נקיב לאחד, והיו הנרעים שבו לאחר: הקנה
45 העציץ לבעל הנרעים - בין שמשך קנה; הקנה הנרעים
46 לבעל העציץ - לא קנה, עד שיחזיק הנרעים עצמן.
47 טז. היה העציץ והנרעים שבו לאחד, והקנה הכל לאחר,
48 והחזיק בעציץ לנרות הנרעים - אף העציץ לא קנה; החזיק
49 הנרעים - קנה העציץ. וזהו ששנינו: נכסים שאין להן
50 אחריות נקנים עם נכסים שיש להן אחריות. שהנרעים
51 שבעציץ נקיב ורועים הם בארץ, וכל המוכר לקרקע הרי
52 הוא בקרקע, כמו שבארנו.
53 יז. כבר בארנו, שכל העומד לבצר כבצור דמי, ואינו נקנה
54 אלא בהגבהה או בשאר דברים שנקנים בהן המטלטלים.
55 יח. פשתן כשהוא מוכר לקרקע, ויבש שאינו צריך
56 לקרקע, ואמר לו: יפה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה
57 שעליה - בין שתלש כל שהוא קנה הכל מפני התנאי הזה.
58 אבל אם הקנה לו הפשתן הזה במכר או במתנה - לא קנה
59 אלא מה שתלש, שהרי הגביהו. וכן כל כיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו כ"א כסלו ה'תשע"ב

71 ג. האחין שחלקו - שמין להן מה שעליהן; אבל מה שעל
72 בניהן ובנותיהן, שקנו להן מתפיסת הבית - אין שמין. וכן
73 מה שעל נשותיהן, שפבר וכו' בהן לעצמן. במה דברים
74 אמורים? בבגדי חל; אבל בבגדי שבת ומועד - שמין מה
75 שעליהן.
76 ד. מי שהניח יתומים, מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, ורצו
77 לחלק בנכסי אביהן כדי שישלו הגדולים חלקן - מעמידין
78 בית דין אפטרופוס לקטנים, ובורר להן החלק הנפה. ואם
79 הגדילו - אינן יכולין למחות, שהרי על פי בית דין חלקו
80 להם. ואם טעו בית דין בשומא ופחתו שתות - יכולין
81 למחות, וחולקין חלקה אחרת אחר שהגדילו.
82 ה. מי שמת והניח יורשין גדולים וקטנים - צריך למנות
83 אפטרופוס שיהיה מתעסק בחלק הקטן עד שיגדיל. ואם

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ב

הלכות נחלות

פרק עשירי

63 א. שני אחים שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים, וכן
64 שלשה אחין שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד
65 מהן, אפלו נטל זה קרקע וזה כספים - בטלה מחלקת,
66 וחוזרין וחולקין השאר בשווה.
67 ב. מי שצוה בשעת מיתתו שיתנו לפלוני דקל או שדה
68 מנכסיו, וחלקו האחין ולא נתנו לפלוני כלום - הרי
69 המחלקת בטלה. וכיצד עושין? נותנין מה שצוה מורישן,
70 ואחר כך חוזרין וחולקין בתחלה.

ליתומים, אם ראו שזו תקנה להם - עושין. לא מצאו אדם
 שיתנו לו המעות רחוק להפסד וקרוב לשכר - הרי אלו
 מוציאים מהן מזונות מעט, עד שיקנו להן במעות קרקע,
 וימסרו אותו ביד אפוטרופוס שיעמידו להן.
 ב. כל המטלטלין של יתומים - שמין אותן ומוכרין אותן
 בבית דין. ואם היה השוק קרוב למדינה - מוליכין אותן
 לשוק ומוכרין אותן. ויצטרפו דמיהן עם המעות של
 יתומים.
 ג. מי שהיה בידו שכר של יתומים, אם יניחו פאן עד
 שימכר - שמא יחמיץ, ואם יוליכו לשוק - שמא יאצרו אנס
 בדרך, הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה בשלו. וכן כל
 פיוצא בזה.
 ד. כשמעמידין בית דין להן אפוטרופוס, מוכרין לו כל
 נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו. והוא מוציא
 ומכנים, ובונה וסותר ושוכר, ונוטע וזורע, ועושה כפי מה
 שיראה שזה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל
 ההוצאה כפי הממון וכפי הראוי להן. ולא ירויח להן יותר
 מדי, ולא יצמצם עליהם יותר מדי.
 ה. כשיגדילו היתומים - נותן להם ממון מורישן, ואינו
 צריך לעשות להן חשבונות מה שהכניס והוציא, אלא אומר
 להן: זה הנשאר. ונשבע בנקיטת חפץ שלא גזלן כלום.
 במה דברים אמורים? כשמנוהו בית דין; אבל אפוטרופוס
 שמנוהו אבי יתומים וכן שאר המורישין - אינו נשבע על
 טענת ספק. יש לאפוטרופוס ללכת ולהתפסות מנכסי
 יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו דבריו נשמעין. והוא
 שיהיה ליתומים הנאה בנקסיהן בהיות דבריו נשמעין.
 ו. יש לאפוטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות, שדות
 וקרמים, להאכיל ליתומים. אבל אין מוכרין ומניחין
 המעות, ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח
 שדות, שמא לא יצליח. אבל מוכרין שדה לקח שוורים
 לעבודת שדות אחרות, שהשוורים הן עקר כל נכסי שדות.
 ז. אין האפוטרופין רשאים למכר ברחוק ולגאל בקרוב,
 למכר ברעה ולגאל בנפה, שמא לא יצליח זה שקנו. ואין
 רשאים לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים, שמא לא יזכו
 ונמצא החוב קיים.
 ח. אין האפוטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, אפלו
 לקח מן העבד דמים שיצא לחרות. אבל מוכרין אותן
 לאחרים ולזקחין מהן הדמים על מנת שיוציאוהו לחרות,
 ואותן האחרים הן שמשחררין אותם.
 ט. האפוטרופין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי
 להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור. אבל
 לא יעשרו ולא יתרמו כדי להניח פירות מתקנין, אלא ימכרו
 אותן טבל, והרוצה לתמן - יתמן.
 י. האפוטרופין עושין לקטנים לולב וסכה וציצית ושופר,
 ספר תורה ותפלין ומזוזות ומגלה. כללו של דבר: כל מצות
 עשה שיש להם קצבה, בין שהוא מדברי תורה בין שהוא
 מדברי סופרים - עושין להם, אף על פי שאינן חייבין

לא מנה - חייבין בית דין להעמיד להן אפוטרופוס עד
 שיגדילו; שבית דין הוא אביהן של יתומים.
 ו. צנה המוריש ואמר: יתן חלק הקטן לקטן, ומה שירצה
 יעשה בה - הרשות בידו. וכן אם מנה המוריש אפוטרופוס
 על הקטנים קטן או אשה או עבד - הרשות בידו. אבל אין
 בית דין ממנין אפוטרופוס לא אשה ולא עבד ולא קטן ולא
 עם הארץ, שהוא בחזקת חשוד על העברות. אלא בודקין
 על אדם נאמן ואיש חיל, ויודע להפך בזכות היתומים
 וטוען טענתם, ושיש לו פח בעסקי העולם כדי לשמר
 נכסים ולהרויח בהן, ומעמידין אותו על הקטנים. בין
 שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן. אלא שאם היה קרוב
 - לא ירד לקרקעות.
 ז. בית דין שהעמידו אפוטרופוס, ושמעו עליו שהוא אוכל
 ושותה ומוציא הוצאות יתר מדבר שהיה אמוד בו - יש
 להן לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל, ומסלקין
 אותו ומעמידין אחר. אבל אם מנהו אבי יתומים - אין
 מסלקין אותו, שמא מציאה מצא. אבל אם באו עדים שהוא
 מפסיד נכסי יתומים - מסלקין אותו. וכבר הסכימו הגאונים
 שמשביעין אותו, הואיל ומפסיד. והוא הדין לאפוטרופוס
 שמנהו אבי יתומים, והיתה שמועתו טובה, והיה ישר
 ורודף מצות, וחסר להיות זולל וסובא והולך בדרך החשד,
 או שפרץ בנדרים ובאבק גזל - בית דין חייבים לסלק אותו
 ולהשביעו, ולמנות להן אפוטרופוס בשר. וכל הדברים
 האלו כפי מה שיראה לדון, שכל בית דין ובית דין הוא
 אביהן של יתומים.
 ח. קטן שהגדיל, אפלו היה אוכל ושותה יותר מדי
 ומפסיד, והולך בדרך רעה - אין בית דין מונעין ממנו
 ממנו, ואין מעמידין לו אפוטרופוס. אלא אם בן צנה אביו
 או מורישו, שלא יתנו לו אלא אם בן יהיה בשר ומצליח,
 או שלא יתנו לו עד זמן מרבה. והשוטה והחורש - הרי הן
 כקטנים, ומעמידין להן אפוטרופוס.
יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ב
פרק אחד עשר
 א. מעות של יתומים שהניח להן אביהן - אינן צריכין
 אפוטרופוס. אלא כיצד עושין בהן? בודקין על מי שיש לו
 נכסים שיש להם אחריות, ויהיו עדית, ויהיה איש נאמן
 ושומע דיני תורה ומעולם לא קבל עליו נדוי, ונותנין לו
 המעות בבית דין קרוב לשכר ורחוק להפסד, ונמצאו
 היתומים נהנין משכר המעות. וכן אם אין לו קרקע - יתן
 להן משכון זהב שבו ששין בו סימן, ונוטלין בית דין
 המשכון, ונותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד.
 ולמה לא יקחו משכון כלים של זהב או חלי של זהב?
 שמא של אחרים הוא, ויתנו סימן ויטלוהו אחר מותו, אם
 ידע הדין שאין זה אמוד. וכמה יפסקו בשכר? כפי מה
 שיראו הדיקין, או שליש השכר או חציו. אפלו רביע השכר

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

במצוה מפל אלו המצות אלא כדי לחנכן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון שבויים, מפני שמצות אלו אין להן קצבה.

יא. ומי שנשטטה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו צדקה, אם היה ראוי.

יב. אף על פי שאין האפוסטרופוס צריך לעשות חשבון, כמו שבארנו, צריך לחשב בינו לבין עצמו לזקדק ולהזהר הרבה מאביהן של אלו התומים, שהוא רוכב ערבות; שנאמר: סלו לרכב בערבות וגו', אבי תומים וגו'.

ברוך רחמנא דסייען

נגמר ספר שלשה עשר, בעזרת שדי. הלכותיו חמשה, ופרקיו חמשה ושבעים: הלכות שכירות - שלשה עשר פרקים. הלכות שאלה ופקדון - שמונה פרקים. הלכות מלוה ולוה - עשרים ושבעה פרקים. הלכות טוען ונטען - ששה עשר פרקים. הלכות נחלות - אחד עשר פרקים.

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ב

פתח פיד שפט צדק, ודין עני ואביון

ספר ארבעה עשר

והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם. ב. הלכות עדות. ג. הלכות ממרים. ד. הלכות אבל. ה. הלכות מלכים ומלחמותיהם.

הלכות סנהדרין והענשין

המסורין להם

יש בכללן שלשים מצות. עשר מצות עשה, ועשרים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים. (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט. (ג) לנטות אחרי רבים אם נחלקו השופטים. (ד) שלא להרג אם רבו המחזיקין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים. (ה) שלא ילמד חוכה מי שלמד זכות בדיני נפשות. (ו) להרג בסקילה. (ז) להרג בשרפה. (ח) להרג בסיף. (ט) להרג בחנק. (י) לתלות. (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו. (יב) שלא תלין נבלתו. (יג) שלא להחיות מבשר. (יד) להלקות רשע. (טו) שלא יוסיף בהפקת הלוקה. (טז) שלא לענש אנוס. (יז) שלא להרג דם נקי באמד הדעת. (יח) שלא לחוס על הורג חבול בו. (יט) שלא לרחם את הדל בדין. (כ) שלא להדר גדול בדין. (כא) שלא להטות הדין על בעלי עברות, אף על פי שהוא חוטא. (כב) שלא לענות משפט. (כג) שלא להטות משפט גר ויתום. (כד) לשפט בצדק. (כה) שלא לירא בדין מאיש ורוע. (כו) שלא לקח שחד. (כז) שלא לקלל הדינים. (כח) שלא לשא שמע שוא. (כט) שלא לקלל הנשיא. (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הנפשים.

43

44

א. מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך. שנאמר: שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך. שופטים - אלו הדינים הקבועין בבית דין, ובעלי דינים באים לפנייהם. שוטרים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדין, המסבין בשונקים ובחרובות ועל התנאות, לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעות. וכל מעשיהם על פי הדינים. וכל שיראו בו עוות דבר - מביאין אותו לבית דין, ודין אותו כפי רשעו.

ב. אין אנו חביבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ - אינן חביבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך. שנאמר: תתן לך בכל שעריך אשר יי אלהיך נותן לך לשבטיך.

ג. כמה בתי דינים קבועין יהיו בישראל? וכמה יהיה מנינן? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרין גדולה. ומנינם שבעים ואחד. שנאמר: אספה לי שבעים איש מזקני ישראל; ומשה על גביהן, שנאמר: והתניצבו שם עמך - הרי שבעים ואחד. הגדול בחכמה שבכלן - מושבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה. והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימינו. והוא הנקרא אב בית דין. ושאר השבעים יושבין לפניו כפי שניהם וכפי מעלתם. כל הגדול מחברו בחכמה - יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו. והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין כלן. ועוד מעמידין שני בתי דינים של עשרים ושלשה עשרים ושלשה: אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל, שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרין קטנה. ויושבת בשער העיר, שנאמר: והציגו בשער משפט. וכמה יהיה מנינם? עשרים ושלשה דינים. והגדול בחכמה שבכלן ראש עליהן. והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן, כדי שיהא הראש רואה את כלן.

ד. עיר שאין בה מאה ועשרים - מעמידין בה שלשה דינים. שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהא בהן רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינים.

ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים, אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע וידע לשאל ולהשיב - אין מושבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד ראוי לשמע ואחד ראוי לדבר - הרי זו סנהדרין. היו בה שלשה - הרי זו בינונית. היו בה ארבעה יודעים לדבר - הרי זו סנהדרין חכמה.

ז. כל סנהדרין קטנה מושבין לפניהן שלש שורות של

45 אוֹתָם; לְפִי שְׂאִין נִכְנָעִים לְדִבְרֵי תוֹרָה, שְׂמָא תְּבוּא מִהֵן
46 תִּקְלָה.

ו. כִּשְׁמֵ שְׂבִית דִּין מְגֻלִּין בְּצֶדֶק, כִּף צְרִיכִין לִהְיוֹת מְגֻלִּין
מִכָּל מוֹמֵי הַגּוֹף. וְצָרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל לְחַדֵּשׁ וּלְחַפֵּשׁ, שְׂמִיחָו בְּלֵן
בְּעָלִי שְׂמִיחָ, בְּעָלִי קוֹמָה, בְּעָלִי מְרָאָה, נְבוֹנֵי לֶחֶשׁ, וְשִׁנְדְּעוּ
כָּרֵב הַלְשׁוֹנוֹת, כְּדֵי שְׂלֹא תִהְיֶה סִנְהֶדְרִין שׁוֹמְעֵת מִפִּי
הַתְּרַגְּמָן.

ז. בַּיַּת דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין מִדְּקוֹלֵין בְּהֵן בְּכַל
אֱלוֹ הַדְּבָרִים - צָרִיף שִׁיחָא בְּכַל אֶחָד מֵהֶן שְׁבַעַה דְּבָרִים.
וְאֵלּוֹ הֵן: חֻכְמָה, וְעֲנָנָה, וִירָאָה, וְשִׁנְאָת מָמוֹן, וְאַהֲבַת
הַתְּאֻמָּת, וְאַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת לָהֶן, וּבְעָלִי שֵׁם טוֹב. וְכַל אֱלוֹ
הַדְּבָרִים מִפְּרָשֵׁין הֵן בְּתוֹרָה. הָרִי הוּא אוֹמֵר: אֲנָשִׁים חֻכְמִים
וְנוֹבְנִים - הָרִי בְּעָלִי חֻכְמָה אֲמור. וִידְעִים לְשִׁכְטִיכֶם - אֱלוֹ
שְׁרוּת הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה מֵהֶם. וּבִמָּה יִהְיוּ אֱהוּבִים לַבְּרִיּוֹת?
בְּזֵמַן שִׁיְהִי בְּעָלִי עֵין טוֹבָה, וְנִפְשׁ שְׁפֹלָה, וְחִבְרָתָן טוֹבָה,
וְדוּבְרוֹן וּמִשְׁאָן בְּנִתָּת עִם הַבְּרִיּוֹת. וְלַהֲלֹן הוּא אוֹמֵר: אֲנָשִׁי
חֵיל - אֱלוֹ שְׁהֵן גְּבוּרִים בְּמִצּוֹת, וּמִדְּקָדָקִים עַל עֲצָמָם,
וְכוֹבֶשֶׁין אֶת יֶצְרוֹן, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן שׁוּם גְּנָאִי וְלֹא שֵׁם
רַע, וִיחָא פֶּרֶקֶן נָאָה. וּבְכָלֵל אֲנָשִׁי חֵיל, שִׁיְהִיָּה לָהֶן לֵב
אֲמִין לְהַצִּיל עֲשׂוֹק מִיַּד עוֹשֵׁקוֹ. כְּעִנְיָן שְׁנַאֲמַר: וַיָּקָם מֹשֶׁה
וַיּוֹשָׁעַן. וּמָה מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָנָו, אֵף כָּל דִּין צָרִיף לִהְיוֹת עָנָו.
יִרְאִי אֱלֹהִים - כְּמִשְׁמַעוֹ. שְׁנָאִי בְּצַע - אֵף מָמוֹן שְׁלֹחֶם אֵינָן
נִבְהָלִין עֲלָיו, וְלֹא רוֹדְפִין לְקַבֵּץ הַמָּמוֹן. שְׁכַל מִי שֶׁהוּא
נִבְהָל לַהֲוֹן - חֶסֶד יִבְאֵנוּ. אֲנָשִׁי אֲמַת - שִׁיְהִי רוֹדְפִין אַחֵר
הַצָּדֵק מִחֲמַת עֲצָמָן בְּדַעְתָּן. אוֹהֲבִין אֶת הַתְּאֻמָּת, וְשׁוֹנְאִין אֶת
הַחֲמָס, וּבוֹרְחִין מִכַּל מִינֵי הָעוֹל.

71 ת. אָמְרוּ חֻקִּים: שְׁמִבִּית דִּין הַגְּדוֹל הָיוּ שׁוֹלְחִים בְּכָל אֶרֶץ
72 יִשְׂרָאֵל וּבִדְוָקֶיךָ. כָּל מִי שִׁימְצָאוּהוּ חָכֵם, וְיֵרָא חֲטָא, וְעֵנּוּ,
73 וְשָׁפוּ, וּפָרְקוּ נָא, וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נִחָה הֵימָנוּ - עוֹשִׁין אוֹתוֹ
74 דִּין בְּעִירֹו. וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לִפְתַּח הַר הַבֵּית, וּמִשָּׁם
75 מַעְלִין אוֹתוֹ לִפְתַּח הָעֶזְרָה, וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין
76 הַגְּדוֹל.

ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה פסול,
עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד ממזר, אפלו שלשתן
ממזרים - הרי אלו כשרין לדון. וכן אם היה כל אחד מהם
סומא באחד מעיניו - כשר. מה שאין כן בסנהדרין. אבל
הסומא בשתי עיניו - פסול לכל.

82 י. אף על פי שָׁאִין בֵּית דִּין פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה - מִתֵּר לְאַחַד
83 לְדוֹן מִן הַתּוֹרָה; שְׁנָאָמַר: בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ. וּמִדְּבָרִי
84 סוֹפְרִים, עַד שֶׁיְּהִי שְׁלֹשָׁה; וּשְׁנַיִם שָׂדָנוּ - אֵין דִּינִיָּהֶן דִּין.
85 י.א. אַחַד שֶׁהִיא מִמָּחָה לְרִבִּים, אִלּוּ שְׁנֵטל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין
86 - הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לְדוֹן יְחִידִי, אֲבָל אֵינוֹ חָשׁוּב בֵּית דִּין.
87 וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתֵּר, מִצּוֹת חֻכְמִים הוּא שְׁמוֹשִׁיב עִמּוֹ
88 אַחֲרִים; שֶׁהָרִי אָמְרוּ: אַל תְּהִי דֵן יְחִידִי, שָׁאִין דֵּן יְחִידִי
89 אֵלֹא אַחַד.

יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כח. הואיל 90

1 תְּלִמְיָדֵי חֻכָּמִים, בְּכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אִישׁ.
2 שׁוּרָה רְאשׁוֹנָה קְרוּבָה לַסֵּנְהֶדְרִין, וְשׁוּרָה שְׁנִיָּה לַמָּטָה
3 הַיְמָנָה, וְשְׁלִישִׁית לַמָּטָה הַיְמָנָה. וְכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה יוֹשְׁבֵין
4 בָּהּ לִפִּי מַעְלָתָן בַּחֲכָמָה.

5 ח. אם נחלקו הסנהדרין, והצרכו לסמך אחד להוסיף על
 6 מנינן - סומכין מן הראשונה גדול שבה; והראשון
 7 שבשורה שניה בא ויושב בסוף שורה הראשונה, כדי
 8 למלאת הסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף
 9 שורה שניה; ובוררין להן אחד משאר הקהל, ומושיבין
 10 אותו בסוף שורה שלישית. וכן אם צרכו לסמך שני או
 11 שלישי - על הסדר הזה הם עושים.

ט. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ סִנְהֶדְרִין, יִהְיוּ שָׁם שְׁנֵי סוֹפְרֵי דְּגִימִים
 עוֹמְדִין לְפָנֵיהֶם, אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן הַשְּׂמָאל. אֶחָד
 כּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמִּסְתִּיכִין, וְאֶחָד כּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּזוּפִּים.
 י. וְלָמָּה אֵין סִנְהֶדְרִין אֵלָּא בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה וְעָשְׂרִים?
 כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מִהֶן סִנְהֶדְרִין שֶׁל עָשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְשְׁלֹשׁ שְׁנוֹת
 שֶׁל עָשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְעֲשָׂרָה בְּטָלְיִין שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְשְׁנֵי
 סוֹפְרִים, וְשְׁנֵי חֲזָנִים, וְשְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינֵין, וְשְׁנֵי עֲדִים, וְשְׁנֵי
 זוֹמְמִין, וְשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמִין, וְשְׁנֵי גְבָאֵי צְדָקָה, וְעוֹד אֶחָד
 כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה לְחַלֵּק צְדָקָה, וְרוֹפֵא אֱמֻן, וְלִכְלֹר, וּמְלַמֵּד
 תִּינוּקוֹת. הֲרֵי מֵאָה וְעָשְׂרִים.

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ב

פרק שני

24 א. אין מעמידן בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה, אלא
25 אנשים חכמים ונבונים, מפלגין בחקמת התורה, בעלי דעה
26 מרבה, יודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות והשבון
27 ותקופות ומזלות ואצטגנינות ודרכי המעוננים והקוסמים
28 והמכשפים והכלי עבודה וזה וכיוצא באלו, כדי שיהיו
29 יודעים לדון אותם. ואין מעמידן בסנהדרין אלא כהנים
30 לויים וישראלים המתיחסים הראויים להשיא להנה.
31 שנאמר: והתאצבו שם עמך - בדימין לך בחכמה וביראה
32 וביחס.

33 **ב.** וּמִצְוָה לִהְיוֹת בְּסִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה כְּהֻנִּים וְלוֹיִים, שְׁנֵאָמַר:
34 וּבָאֵת אֶל הַכֹּהֲנִים הַלֵּוִים. וְאִם לֹא מִצְוָה, אָפְלוּ הָיוּ כָּל־
35 יִשְׂרָאֵלִים - הָרִי זֶה מִתָּר.

36 ג. אין מעמידן בכל הסנהדרין לא זקן מפלג בשנים ולא
37 סרים, מפני שיש בהן אכזריות. ולא מי שאין לו בנים, כדי
38 שיהא רחמן.

39 ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק
40 עליו ולמרות את דברו. אבל מושיבין בהן גדול, אם היה
41 ראוי ברכמה.

42 ה. מַלְכֵי בֵּית דָּוִד, אָף עַל פִּי שְׁאִין מוֹשִׁיכִין אוֹתָם
43 בְּסִנְהֶדְרִין - יוֹשְׁבֵין וְדָנִים הֵם אֶת הָעָם. וְדָנִים אוֹתָם, אִם
44 יֵשׁ עֲלֵיהֶן דִּין. אֲבָל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל - אֵין דָּנִין וְאֵין דָּנִין

1 וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין.
2 אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר וקא
3 לבית דין. לפיכך, אם קבל עליו בעל דינו והביאו לבית
4 דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו -
5 אין סותרין את דינו.

6 יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא,
7 כל זמן שהן רבים - הרי זה משבח. ומוטב שיחתך הדין
8 באחד עשר יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים כלם שם
9 בבית דין תלמידי חכמים וראוין.

10 יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שיגיע עם מי ישב.
11 שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר
12 בוגדים, ולא בכלל בית דין.

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ב

פרק שלישי

15 א. עד אימתי יושבין הדינים בדין? סנהדרין קטנה ובית דין
16 של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר עד סוף שש
17 שעות ביום. אבל בית דין הגדול היו יושבין מתמיד של
18 שחר עד תמיד של בין הערבים. ובשבתות וימים טובים
19 היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.

20 ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו יושבין בלן
21 באחד במקומן שבמקדש; אלא בעת שיהיו צריכין להתקבץ
22 מתקבצין בלן, ובשאר העתות - כל מי שהיה לו עסק,
23 יצא לעשות חפצו וחזור. והוא שלא יפחתו מעשרים
24 ושלשה יושבין תמיד כל זמן שישבתן. הצריך אחד מהן
25 לצאת - הרי זה מסתפל בתבירי הנשואים: אם ישארו שם
26 עשרים ושלשה - יצא; ואם לאו - לא יצא עד שיבוא אחר.
27 ג. אין מתחילין את הדינים בלילה. מפי השמועה למדו,
28 שהדינים בנגעים. שנאמר: כל ריב וכל נגע; מה ראית נגעים
29 ביום בלבד, אף הדינים ביום בלבד.

30 ד. וכן אין מקבלין עדות ואין מקמיין שטרות בלילה.
31 ובדיני ממונות, אם התחילו ביום - מתר לגמר הדין בלילה.
32 ה. הנחלות - בדין; שנאמר בהן: לחקת משפט. לפיכך
33 אין מפילין נחלות בלילה.

34 ו. שנים שונכסו לבקר את החולה, וצוה בפניהם - כותבים
35 ואין עושין דין. ואם היו שלשה - רצו כותבין, רצו עושין
36 דין. במה דברים אמורים? ביום; אבל בלילה - כותבין ואין
37 עושין דין.

38 ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון - שכינה עמהם.
39 לפיכך צריכין הדינים לישב באימה ויראה וצטיפה וכבד
40 ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיתה בטלה
41 בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

42 ח. כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן
43 לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בתקמת התורה וראוי
44 להיות דין, אף על פי שהוא פלו מחמדים ויש בו טובות
45 אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה. שנאמר: לא

46 תכירו פנים במשפט. מפי השמועה למדו, שזה מדבר כנגד
47 המנהג להושיב דינין. אמרו חכמים: שמא תאמר: איש
48 פלוני נאה, אושיבנו דין; איש פלוני גבור, אושיבנו דין;
49 איש פלוני קרובי, אושיבנו דין; איש פלוני יודע בכל לשון,
50 אושיבנו דין. נמצא מזה את החיוב ומחייב את הנפאי. לא
51 מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכך נאמר: לא
52 תכירו פנים במשפט. ועוד אמרו: כל המעמיד לישראל דין
53 שאינו הגון - כאלו הקים מצבה. שנאמר: ולא תקים לך
54 מצבה אשר שם יי אלהיך. ובמקום תלמידי חכמים - כאלו
55 נטע אשרה. שנאמר: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח
56 יי אלהיך. וכן אמרו חכמים: לא תעשון אתי אלהי כסף -
57 אלוה הפא בשביל כסף וזהב. זה הדין שמנוהו מפני עשרו
58 בלבד.

59 ט. כל דין שנתן ממון כדי שיתמנה - אסור לעמד מפניו.
60 וצווי חכמים להקל אותו ולזלזל בו. ואמרו חכמים:
61 שהטלית שמתעטר בה, תהי בעיניך כמרדעת של חמור.
62 י. כך היה דרך חכמים הראשונים: בורחין מלהתמנות,
63 ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו בדין, עד שידעו שאין שם
64 ראוי כמותם, ושם ימנעו מן הדין - תקלקל השורה. אף
65 על פי כן לא היו יושבין בדין אלא עד שמכבידין עליהם
66 את העם והזקנים ופוצרים בהן.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ב

פרק רביעי

69 א. אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין
70 של שלשה, צריך שיהיה אחד מהן סמוך מפי הסמוך.
71 ומשה רבנו סמך יהושע ביד, שנאמר: ויסמך את ידיו עליו
72 ויצוהו. וכן השבעים זקנים - משה רבנו סמכם, ושחרה
73 עליהן שכינה. ואותן הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים
74 לאחרים. ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד בית דינו של
75 יהושע ועד בית דינו של משה רבנו. ואחד הנסמך מפי
76 הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין, אפלו לא היה אותו סמוך
77 בסנהדרין לעולם.

78 ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שישמכו ידיהן על
79 ראש הזקן, אלא שקורין לו רבי, ואומרים לו: הרי את
80 סמוך, ויש לך רשות לדון אפלו דיני קנסות.

81 ג. ואין סומכין סמיכה שהיא מנוי הזקנים לדנינות אלא
82 בשלשה. והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים, כמו
83 שבארנו.

84 ד. אין קרוי אלהים אלא בית דין שנסמך בארץ ישראל
85 בלבד. והם האנשים החכמים הראויין לדון, שבדקו אותן
86 בית דין של ארץ ישראל ומנו אותם וסמכו אותן.

87 ה. בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו. וחכמים
88 חלקו כבוד להלל הזקן, והתקינו שלא יהא אדם נסמך אלא
89 ברשות הנשיא. ושלא יהא הנשיא סומך אלא אם כן היה
90 אב בית דין עמו. ושלא יהיה אב בית דין סומך אלא אם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש כ"א כסלו – הלכות סנהדרין קלא

מתוך מהדורת וגשל

48 - יש לו רשות לדון בכל העולם אף על פי שלא רצו בעלי
49 דיניו, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאינו דן
50 דיני קנסות. וכל דין הראוי לדון, שנתנו לו בית דין שבארץ
51 ישראל רשות לדון - יש לו רשות לדון בכל ארץ ישראל
52 ובעצירות העומדות על הגבולים אף על פי שלא רצו בעלי
53 דיניו; אבל בחוצה לארץ - אין רשותו מועלת לו לכך את
54 בעלי דיניו. אף על פי שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה
55 לארץ - אינו דן אלא למי שרוצה לדון אצלו; אבל לכך
56 את בעלי דיניו ולדון להם - אין לו רשות, עד שישל רשות
57 מראש גלות.
58 טו. מי שאינו ראוי לדון, מפני שאינו יודע או מפני שאינו
59 הגון, שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין
60 ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו כלום עד שיהא
61 ראוי. שהמקדיש בעל מום למזבח - אין הקדשה חלה עליו.

יום שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ב

פרק חמישי

64 א. אין מעמידין מלך אלא על פי בית דין של שבעים
65 ואחד. ואין עושין סנהדרין קטנה לכל שבט ושכט ולכל עיר
66 ועיר אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין דנין לא
67 את השבט שהדח כלו ולא את נביא השקר ולא את כהן
68 גדול בדיני נפשות אלא בבית דין הגדול; אבל דיני ממונות
69 [של כהן גדול] - בשלשה. וכן אין עושין זקן ממרא, ולא
70 עושין עיר הנדחת, ולא משקין את הסוטה, אלא בבית דין
71 הגדול. ואין מוסיפין על העיר ועל העצרות, ולא מוציין
72 למלחמת הרשות ולמדידת החלל, אלא על פי בית דין
73 הגדול. שנאמר: כל הדבר הגדל וביאו אליך.
74 ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה, שהן
75 סנהדרין קטנה. בין דיני נפשות של אדם, בין דיני נפשות
76 של בהמה. לפיכך, אין דנין שור הנסקל ולא בהמה
77 הנרבעת או הרובע אלא בבית דין של עשרים ושלשה.
78 אפלו ארי ודב וברדלס, שהן בגי תרבות ויש להן בעלים,
79 שהמיתו - מיתתן בעשרים ושלשה. אבל נחש שהמית -
80 אחד הורג אותו.
81 ג. המוציא שם רע - אין דנין אותו ותחלה אלא בבית דין
82 של עשרים ושלשה, מפני שיש בדינו צד דיני נפשות, שמא
83 יהיה הדבר אמת ותסקל הפת. לא נאמנו דברי הבעל, ובא
84 האב לתובעו בקנס - דינו בשלשה. ומניין שאין דנין דיני
85 נפשות אלא בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הן,
86 הרי הוא אומר: ושפטו העדה והצילו העדה - עדה שופטת
87 ועדה מצלת; עדה שופטת - והן המחזיקין, ועדה מצלת -
88 והן המזכיקין; ואין עדה פחות מעשרה - הרי עשרים;
89 ומוסיפין שלשה, כדי שלא יהא בית דין שקול, ויהיה בו
90 אחרי רבים להטות.
91 ד. מכות - בשלשה, ואף על פי שאפשר שימות בשמלקין
92 אותו.

1 פן היה הנשיא עמו. אבל שאר החבורה - יש לכל אחד
2 מהם לסמך ברשות הנשיא. והוא שיהיו שנים עמו, שאין
3 סמיכה פחות משלשה.
4 ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו
5 הסומכין נסמכו בארץ ישראל. אפלו היו הסומכין בארץ,
6 והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין. ואין צריך לומר אם היו
7 הסומכין בחוצה לארץ והנסמכין בארץ. היו שניהם בארץ
8 - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכים במקום
9 אחד; אלא שולחין לו או פותחין לו שהוא סמוך, ונותנין
10 לו רשות לדון דיני קנסות, הואיל ושניהם בארץ. וכל ארץ
11 ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה.
12 ז. יש לסומכין לסמך אפלו מאה בפעם אחת. ודוד המלך
13 סמך שלשים אלה ביום אחד.
14 ח. ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים. והוא
15 שיהיה ראוי לכל הדברים. כיצד? חכם מפלא שראוי
16 להורות לכל התורה בלה - יש לבית דין לסמך אותו ולתן
17 לו רשות לדון, ולא להורות באסור והתר. או יתנו לו רשות
18 באסור והתר, ולא לדון דיני ממונות. או יתנו רשות לזה
19 ולזה, אבל לא לדון דיני קנסות. או לדון דיני קנסות, אבל
20 לא להתיר בכורות במומין. או יתנו לו רשות להתיר נדרים
21 בלבד, או לראות כתמים. וכן כל פיוצא בהן.
22 ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך: יש
23 לך רשות לדון או להורות עד שיבוא הנשיא לכאן, או כל
24 זמן שאין אתה עמנו במדינה. וכן כל פיוצא בזה.
25 י. חכם מפלא שהוא סומא בעינו אחת, אף על פי שהוא
26 ראוי לדיני ממונות - אין סומכין אותו לדיני ממונות, מפני
27 שאינו ראוי לכל הדברים. וכן כל פיוצא בזה.
28 יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך אחד - מושיב
29 שנים בצדו, וסומך שבעים באחד, או זה אחר זה, ואחר
30 כף יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול, ויסמכו בתי דינין
31 אחרים. נראין לי הדברים: שאם הסכימו כל החכמים
32 שבארץ ישראל למנות דנים ולסמך אותם - הרי אלו
33 סומכים, ויש להן לדון דיני קנסות, ויש להן לסמך
34 לאחרים. אם כן, למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה
35 כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל? לפי שישראל
36 מפזרין, ואי אפשר שיעבימו כלן. ואם היה שם סמוך מפי
37 סמוך - אינו צריך דעת כלן, אלא דן דיני קנסות לכל, שהרי
38 נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע.
39 יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל ויצאו חוצה לארץ -
40 הרי הם דנים דיני קנסות בחוצה לארץ כדרך שדנים בארץ;
41 שסנהדרין נזהרת בארץ ובחוצה לארץ, והוא שיהיו
42 סומכים.
43 יג. ראשי גליות שבבבל - במקום מלך הן עומדים. ויש
44 להן לרדות את ישראל בכל מקום, ולדון עליהן בין רצו
45 בין לא רצו. שנאמר: לא יסור שבט מיהודה - אלו ראשי
46 גליות שבבבל.
47 יד. וכל דין הראוי לדון, שנתן לו ראש גלות רשות לדון

וכיוצא בזה, בין שהזיקה אכליו וכלים שהיא חִיבָת עֲלֵיהֶן
נִזְק שְׁלָם - הכל גובין דיני חוצה לארץ. אבל אם היתה תמה
והועדה והזיקה, כגון שנשכה או נגפה או רכצה או בעטה
או נגחה - אין גובין הנזק הזה השלם דיני חוצה לארץ,
שאין מועד בחוצה לארץ. ואפילו הועד בארץ ויצא לחוצה
לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.
יב. מפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך להעיד
בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין בארץ.
לפיכך, אם היו בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן דנים
דיני קנסות בחוצה לארץ, כך מעידים את הבהמה בפניהם
בחוצה לארץ.
יג. מי שגנב או גזל - גובין ממנו הקרן דיני חוצה לארץ,
אבל אין גובין את הכפל.
יד. ולא כל המשלם על פי עצמו גובין ממנו דיני חוצה
לארץ. שהרי הפגם והבשת והכפר משלם אדם על פי
עצמו, כגון שאמר: פתיתי בתו של פלוני והמית שורי את
פלוני, ואין גובין אותו דיני חוצה לארץ.
טו. דיני גרמות - אינן קנסות, וגובין אותן ודנין בהן
בחוצה לארץ.
טז. וכן דין המוסר ממון חברו, אף על פי שלא עשה
מעשה - גובין אותו דיני חוצה לארץ.
יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ: אף על פי שאין גובין
שם קנס, מנדין אותו עד שיפסיס לבעל דינו, או יעלה עמו
לדין לארץ ישראל. וכיון שיתן לו שעור הראוי לו - מתירין
נדויו, בין שנתפס בעל דינו בין שלא נתפס. וכן אם תפשו
הנזק שעור מה שראוי לו לטל - אין מוציאין אותו מידו.
יח. יחיד שהוא ממחה לרבים, אף על פי שהוא דן דיני
ממונות יחיד - אין ההודאה בפניו הודאה בבית דין,
ואפילו היה סמוך. אבל השלשה, אף על פי שאינן סמוכין,
והרי הן הדיוטות, ואין אני קורא בהן אלהים - הרי
ההודאה בפניהם הודאה בבית דין. וכן הכופר בפניהם,
ואחר כך באו עדים - החזק בפרו, ואינו יכול לחזור ולטעון,
כמו שבארנו. כללו של דבר: הרי הן לענין הודאות
והלואות וכיוצא בהן בבית דין הסמוך לכל הדברים.

ה. עריפת העגלה - בחמשה.
ו. עבור החודש - בשלשה.
ז. עבור השנה - בשבעה. וכל אלו סמוכין כמו שבארנו.
ח. דיני קנסות, כגון גזלות וחבלות, ותשלומי כפל
ותשלומי ארבעה וחמשה, והאונס והמפתה וכיוצא בהן -
אין דנין אותם אלא שלשה ממחים, והם הסמוכין בארץ
ישראל. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות -
אינן צריכין ממחה, אלא אפילו שלשה הדיוטות, ואפילו
אחד ממחה דן אותן. לפיכך דנין בהודאות והלואות
וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של
חוצה לארץ אלהים, שליחות בית דין של ארץ ישראל
עושים; ואין להן רשות לדון דיני קנסות בשליחותן.
ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ אלא דברים המצויין
תמיד ויש בהן חסרון כס, כגון הודאות והלואות ומזיק
ממון חברו; אבל דברים שאין מצויין, אף על פי שיש בהן
חסרון כס, כגון בהמה שחבלה בחברתה; או דברים
המצויין, אבל אין בהן חסרון כס, כגון תשלומי כפל - אין
דנין אותן דיני חוצה לארץ. וכן כל הקנסות שקנסו חקמים
בתוקף לחברו ובסוסטר את חברו וכיוצא בהן - אין גובין
אותן דיני חוצה לארץ. וכל המשלם חצי נזק - אין גובין
אותו דיני חוצה לארץ; חוץ מחצי נזק צרורות, מפני שהוא
ממון ואינו קנס.
י. כל הנשום כעבד - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ.
לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין גובין הנזק והצער והבשת
שהוא חייב בהן דיני חוצה לארץ; אבל שבת ורפוי - גובין,
מפני שיש בהן חסרון כס. וכן הורו הגאונים, ואמרו:
שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בכפל.
יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוצה
לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק
בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע
כסותו או שבר כליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה
בשן ורגל, הואיל והיא מועדת להן מתחלה - הרי זה דבר
מצוי, וגובין אותו דיני חוצה לארץ. בין שהזיקה בהמה
אחרת, כגון שנתחבכה בה, או אכלה פרות שדרפה לאכלן,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו כ"א כסלו ה'תשע"ב

קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר עשה בן
יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים
מממנו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבאר
בקבלה: אפילו בישו בלבד — הרי אלו גובים
מממנו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו
כלם נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ב
מצות עשה רלו.
המצוה הרלו — הצווי שנצטוינו בדין חובל
בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים
והכה-איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם
הנקראים: דיני קנסות. ויש פתוב הכולל דיני

המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהרוג
את-החוטא בשעה שנראהו שפכר עשה עברה
שהוא חייב עליה מיתה (לעומת הדין בשעה שעושה
העברה — לא תעשה רצג) קדם שיבוא לבית דין,
אלא נביאהו לבית דין בהכרח ונביא עליו עדים
לפניהם, ונהיה אנחנו (הרואים את המעשה) עדים
בלבד (ולא-דיינים), והם (אחרים) ידינוהו במה-
שהוא חייב. והאזהרה שבאה בענין זה הוא אמרו
יתעלה: "ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה
למשפט" (שם, יב). ולשון המכלתא: "יכול יהרגו
אותו משהרג או משנאף? — תלמוד לומר: ולא
ימות הרצח עד-עמדו". ואפלו בית דין הגדול
הם שראוהו שהרג — הרי כלם נעשים עדים
ומעידים לפני בית דין אחר, ובית הדין האחר
ימיתוהו. ובמכלתא: "הרי עדה (בית דין) שראו
אחד שהרג את-הנפש יכול יהרגו אותו עד שלא
יעמוד אצל בית דין? — תלמוד לומר: ולא ימות
הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט".

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ב

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קכב.

המצוה הרמ"ז — הצווי שנוצטוינו להציל הנרדף
מיד מי שרודפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף,
כלומר: שאנו מצוים להרוג את-הרודף, אם לא
נוכל להציל את-הנרדף אלא בנפש הרודף, והוא
אמרו יתעלה: ("כי ינצו אנשים .. וקרבה אשת האחד
להציל .. מיד מכהו .. והחזיקה במבושיו ..") "וקצתה
את-כפה לא תחוס עינך" (דברים כה, יב). ולשון
ספרי (כי תצא): "במבשיו (במקומות שהוא בוש
בהם) — מה מבושיו מיחד שיש בו סכנת נפשות
והרי הוא ב"וקצתה", כך כל-דבר שיש בו סכנת
נפשות הרי הוא ב"וקצתה את-כפה". וקצתה
את-כפה — מלמד שאמה חייב להצילו בכפה.
מנין אם אין אתה יכול להצילו בכפה, הצילו
בנפשה? תלמוד לומר: לא תחוס עינך הנה
נתבאר לך ענין צווי זה, ושה שאמר "אשת
האחד" — לא דבר אלא בהנה (במצוי), והכונה
היא: להציל את הנרדף באבריו של רודף: ואם

את-האדם או את-הבהמה — הרי כל-הדינים
האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין
הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד —
מדור לדור). וכבר נתבארו הלכות דין זה בפרק
ח' מ(בבא קמא).

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ב

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

המצוה הרל"ו נדפסה ביום הקודם.

המצוה הרפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלרצוח
זה-את-זה, והוא אמרו: "לא תרצח" (שמות כ, יג;
דברים ה, יז). והעובר על לאו זה — נהרג בהכאה
(בהתזת ראשו) מן הצואר. אמר יתעלה: "מעם
מזבחי תקחנו למות" (שמות כא, יד). וכבר
נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מסנהדרין (עו);
ובפרק ב' ממכות.

המצוה הרצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלקחת
כפר לרצח במזיד, אלא יהרג בהכרח, והוא
אמרו יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-
הוא רשע למות" (במדבר לה, לא). וכבר נתבארו
דיני מצוה זו במכות (כתובות לז:).

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ב

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

המצוה הרכ"ה — הצווי שנוצטוינו להגלות מכה
נפש בשגגה מעירו לערי מקלט, והוא אמרו
יתעלה: "וישב שם עד-מות הכהן הגדול"
(במדבר לה, כה). ולשון ספרי (פרשת שופטים
לדברים יט, ד): "וישב שם — אינו יוצא משם
לעולם, שנאמר 'שם' — שם תהא דירתו, שם
תהא מיתתו, שם תהא קבורתו". וכבר נתבארו
כל-דיני מצוה זו במסכת מכות (ז. ואילך).

המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקחת
כפר מרצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא
יגלה בהכרח. אמר יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס
אל-עיר מקלטו" (שם, לב). וכבר נתבארו דיני
מצוה זו בגמרא מפות (כתובות לז:).

1 אי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ אֶלָּא בְּהִרְיַגַת הָרוֹדֵף לְגִמְרֵי —
2 הוֹרְגִין אוֹתוֹ. וּכְבֹּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק
3 ח' מִסְנֵה־דְרִין (עג).

4 הַמַּצְוָה הָרִצ"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּחוּס עַל
5 נֶפֶשׁ הָרוֹדֵף פְּרוּשׁ דָּבָר זֶה: שֶׁזֶּה שְׁאֲמַרְנוּ בַּמַּצְוָה
6 שֶׁקִּדְמָה לָזוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה רַצָּב), שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָרֹגֵנָה הָעֲדִים
7 אֶת־הַחוּטָא (בַּחֲטָא שְׁחִיבִים מִיתָה) עַד שִׁיִּדְיוֹנוּהוּ
8 בֵּית דִּין בְּמִיתָה — אֵין זֶה אֶלָּא אִם עֶבֶר וְעֵשָׂה
9 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא חֵיב עָלָיו מִיתָה וְסִיִּים אוֹתוֹ: אֲכַל
10 בִּשְׁעַת חֶפְצוֹ וְהִלִּיכְתוּ לַעֲשׂוֹת, הָרִי אֲזִי הוּא נִקְרָא:
11 רוֹדֵף — וְחוּבָה עָלֵינוּ לְמַנְעוֹ וּלְעַכְבּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת
12 אֶת־הָעֲבֵרָה שֶׁלְּבוֹ מִתְאַוָּה: וְאִם הִתְעַקֵּשׁ וְסָרַב —
13 אֲזִי נִלְחָם בּוֹ. וְאִם נוֹכַל לְמַנְעוֹ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ בְּכָף
14 שֶׁנִּחְסְרוּ אֲבָר מֵאֲבָרָיו, כְּגוֹן שֶׁנִּחְתָּפוֹ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ
15 אוֹ נִסְמָא אֶת־עֵינוֹ — הָרִי זֶה הֵיזְתֵּר טוֹב: וְאִם
16 אִי אֶפְשָׁר לְמַנְעוֹ אֶלָּא בְּאִבּוֹד נֶפְשׁוֹ — הָרִי זֶה
17 נִהְרַג קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה. וּבָאָה הָאֲזִהְרָה מִלְּחוּס עָלָיו
18 וּמִלְּהִמְנַע מִהִרְיָגְתּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְקִצְתָּה אֶת־
19 כַּפֶּה לֹא תַחוּס עֵינֶךָ" (שם) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשֵׁת
20 תַּצֵּא שֵׁם): "וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה — מִלְּמַד שֶׁאֵתָּה
21 חֵיב לְהַצִּילוֹ (אֵת הַנֶּרְדֵּף עַל יְדֵה) בְּכַפֶּה. מִנֵּין שְׁאִם
22 לֹא תוֹכַל לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה הַצִּילוֹ בְּנִפְשָׁה? תִּלְמוּד
23 לֹמֵר: לֹא תַחוּס עֵינֶךָ. וְשֵׁם אָמְרוּ: "מָה מְבוֹשִׁיו
24 מִיָּחָד שֵׁישׁ בּוֹ סִכָּנָה נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּה
25 אֶת־כַּפֶּה". כֵּף כָּל־דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִכָּנָה נִפְשׁוֹת —
26 הָרִי הוּא בְּקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה". וְזֶה שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁיִּהְיֶה
27 הָרוֹדֵף עַל חֶפְצוֹ — אֵינוֹ בְּכָל־מִי שֶׁיִּחַפֵּץ לַעֲשׂוֹת
28 אִיזוֹ עֲבֵרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְאֵינוֹ אֶלָּא בְּאֵדָם הָרוֹדֵף אַחֵר
29 חֵבְרוֹ לְהִרְגוֹ, וְאֶפְלוֹ הוּא קָטָן (הָרוֹדֵף), אוֹ הָרוֹדֵף
30 אַחֵר אַחַת מִכָּל־הָעֲרִיּוֹת לְגַלּוֹת עֲרוּתָה — וּבִתְנָאֵי
31 שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיִוֵּם אַחַד. וּפְשׁוּט
32 שֶׁהִזְכִּיר מִכָּל־הָעֲרִיּוֹת, אָמַר יִתְעַלָּה: "צִעֲקָה
33 הַנֶּעֱרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָּהּ" (שם כב, כז),
34 הָאִישׁ לֹא מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָה בְּכָל־דָּבָר שֶׁהוּא
35 יָכוֹל לְהוֹשִׁיעָהּ. וְהִשְׁוֶה דִּין רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ וְרוֹדֵף
36 אַחֵר חֵבְרוֹ לְהִרְגוֹ, אָמַר: "כִּי בְּאֶשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל
37 רֵעֵהוּ וְיִרְצָחוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה" (שם, כו) וּכְבֹּר
38 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִסְנֵה־דְרִין (עב) —
39 (עג).

40 הַמַּצְוָה הָרִצ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהַתְּרַשֵּׁל
41 מִהַצֵּלֵת נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אִם נִרְאָנוּ בְּסִכָּנָה מוֹת
42 וְאֲבָדָן וְיֵשׁ לָנוּ יָכֻלֵּת לְהַצִּילוֹ. כְּגוֹן שֶׁהוּא טוֹבֵעַ
43 בַּמַּיִם וְאָנוּ גֹדֵעַ לִשְׁחוֹת וְנוֹכַל לְהַצִּילוֹ. אוֹ שְׁגוּי
44 רוּצָה לְהִרְגוֹ וְאָנוּ יָכוּלִים לְהִסִּיר מִה־שִּׁבְלָבוֹ אוֹ
45 לְדַחוֹת מִמֶּנּוּ הַזִּקּוֹ וּבָאָה הָאֲזִהְרָה מִלְּהִמְנַע
46 לְהַצִּילוֹ בְּאָמְרוֹ יִתְעַלָּה: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעֲךָ"
47 (וִיקְרָא, יט, טז). וְאָמְרוּ שְׁגָם הַפּוֹפֵר עֲדוּתוֹ נִכָּלֵל
48 בְּאֲזִהְרָה זוֹ, לְפִי שֶׁהוּא רוּצָה אֶת־מָמוֹן אַחֲיוֹ
49 אוֹכֵד וְהוּא יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לוֹ בְּכָף שִׁיִּגִּיד אֶת־
50 הָאִמָּת. וּכְבֹּר בָּא עוֹד בְּעֵינֵינוּ זֶה: "אִם־לֹא יִגִּיד
51 וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" (שם ה, א) וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁת
52 קְדוּשִׁים): "מִנֵּין אִם יוֹדֵעַ אֵת לוֹ עֲדוּת, שְׁאֵין אֵתָּה
53 רִשְׁאִי לְשִׁתּוֹק עָלֶיךָ? תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא־תַעֲמֹד
54 עַל־דָּם רַעֲךָ". וּמִנֵּין אִם רָאִיתוֹ טוֹבֵעַ בְּנִהָר,
55 לְסִטִּים בָּאֵין עָלָיו, מִיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו — חֵיב
56 אֵתָּה לְהַצִּילוֹ? תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דָּם
57 רַעֲךָ" וּמִנֵּין לְרוֹדֵף אַחֵר חֵבְרוֹ לְהִרְגוֹ שֶׁאֵתָּה חֵיב
58 לְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ? תִּלְמוּד לֹמֵר "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דָּם
59 רַעֲךָ". וּכְבֹּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּמִסְכָּת
60 סְנֵה־דְרִין (עג).

61 הַמַּצְוָה הַקפ"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַבְדִּיל שֵׁשׁ
62 עָרֵי מִקְלָט שֶׁתִּהְיֶינָה מוֹכֵנוֹת לְמִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה
63 (שִׁיחִיו עֲבוּרוֹ מִקְלָט מִפְּנֵי נִקְמָתוֹ שֶׁל "גּוֹאֵל הַדָּם"),
64 וּלְתַקֵּן אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲלֵיהֶן וּלְיִשֵּׁר אוֹתָהּ, וְלֹא יִנִּיחוּ
65 בָּהּ דָּבָר הַמַּעֲכִיב אֶת הַבּוֹרֵחַ מִלְּרוּץ, וְהוּא אָמְרוּ
66 יִתְעַלָּה: "תִּכְּתִין לָךְ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל
67 אֲרָצְךָ" (דְּבָרִים יט, ג). וּכְבֹּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצְוָה
68 זוֹ בְּסִנְהֵדְרִין (עז). וּמִכּוֹת (ז). וּשְׁקָלִים (פִּרְק א
69 מִשְׁנָה א) וְסוּטָה. וּכְבֹּר הִזְכִּירְנוּ (מִצְוֹת עֲשֵׂה קעז)
70 אָמְרוּ: "עָרֵי מִקְלָט אֵין נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בְּאֶרֶץ".

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ב

71 מִצְוֹת עֲשֵׂה קפא. מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שט.
72 רחצ. מִצְוֹת עֲשֵׂה קפד.
73 הַמַּצְוָה הַקפ"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּעִרְיַת
74 (רֹאשָׁה שֶׁל) עֲגֻלָּה. אִם נִמְצָא בְּשִׁדָּה הָרוּג שֶׁלֹּא
75 נֹדַע מִי הָרָגוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "כִּי־יִמָּצָא
76 חָלָל בְּאֲדָמָה" (דְּבָרִים כא, א) וְזֶהוּ דִּין עֲגֻלָּה
77

1 (ד) ולשון ספרא (פרשת קדושים): "ולפני סומא
2 בדבר — היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה
3 שאינה הוגנת לו". ואמרו שלא זו כולל גם מי
4 שמשע לעד לדבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא
5 לאותו האדם שסמאה התאווה את-ראיתו ונעשה
6 עור ועורו בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל
7 דרך זו אמרו על המלוה ברבית והלוה ברבית
8 ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן
9 מכשל", לפי שכל-אחד מהם עור לחברו והכשיר
10 לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג זה
11 אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן
12 מכשל". ופשיטה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.
13 המצוה הר"ב — הצווי שנצטוינו להוריד את-
14 המשא מעל הבהמה שפשל בה בשעה, כשדה,
15 והוא אמרו יתעלה: "כִּי-תראה חמור שנאף רכץ
16 וגו' עזב תעזב עמו" (שמות כג, ה). ולשון
17 המכלתא (פרשת משפטים): "עזוב תעזב —
18 פריקה". ושם אמרו: "עזוב תעזב" — נמצאנו
19 למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה,
20 כלומר: שאנו נצטוינו לפרק מעליה (מצות עשה)
21 והזהרנו מלהניחה רוכצת תחת משאה כמו
22 שיתבאר במצות לא-תעשה (המצוה המשלימה
23 ע"ר): ואם הניחה רוכצת תחת משאה, עובר על
24 עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לך, שזה שנאמר
25 "עזב תעזב" — מצות עשה. וכבר נתבארו דיני
26 מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציעא (לב).

27 המצוה הר"ג — הצווי שנצטוינו לטעון את-
28 המשא על הבהמה או על האדם אם הוא לבדו,
29 אחר שהורדנוהו ממנו או שהורידו זולתנו. כי
30 כמו שנצטוינו לפרק ממנו, כך נצטוינו לטעון
31 עמו. והוא אמרו יתעלה: "הֵקֵם תָּקִים עִמּוֹ"
32 (דברים כב, ד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים
33 שם): "הֵקֵם תָּקִים עִמּוֹ — טעִינה". וכבר נתבארו
34 דיני מצוה זו בפרק ב' (מבבא) מציעא (לב). ושם
35 נתבאר, שמצוה מן-התורה לפרוק ומצוה מן-
36 התורה לטעון.

37 המצוה המשלימה מאתים ושבעים — האזהרה
38 שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשאו מעכב
39 בדרך, אלא נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן

1 צרופה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון
2 ממסכת סוטה (מד:).

3 המצוה הש"ט — האזהרה שהזהרנו מלזרוע
4 ומלעבוד את-האדמה בנחל איתן (נחל מים הזורם
5 בחזקה) שנערפה בו העגלה, והוא אמרו: "אֲשֶׁר
6 לא-יעבד בו ולא יזרע" (שם, ד) והעובר על
7 זה-לוקה. ובגמרא מפות (כב). כשהזכירו מחיבי
8 מלקות אמרו: "והא איכא זורע לנחל איתן
9 ואזהרתיה מהכא: "אֲשֶׁר לא-יעבד בו ולא יזרע".
10 הנה נתבאר שזו אזהרה אחת ושהיא במלקות.
11 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סוטה (מה: מו:).

12 המצוה הרח"צ — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר
13 מוקשים ומכשולים בערינו ובתוך בתינו כדי שלא
14 יאבדו בהם בני אדם, והוא אמרו יתעלה: "ולא-
15 תשים דמים בביתך" (שם כב, ח) ולשון ספרי
16 (פרשת תצא שם) "ועשית מעקה" (שם) — מצות
17 עשה: "ולא-תשים דמים" — מצות לא-תעשה.
18 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש שקלים
19 (מתלמוד) ירושלמי ובכמה מקומות בסדר נזקין
20 (בבא קמא טו: מו: ועוד).

21 המצוה הקפ"ד — הצווי שנצטוינו לסלק
22 המוקשים והמכשולים מכל-משכנותינו, הינו:
23 שנבנה כהלל מקיף סביב הגגות והבורות והשיחין
24 ודומיהם, כדי שלא יפול מישהו בהם או מהם.
25 וכן מקומות הסכנה כלם בונים ומתקנים אותם,
26 כדי שתסור הסכנה, והוא אמרו: "ועשית מעקה
27 לגגך" (שם) ולשון ספרי: "ועשית מעקה לגגך
28 — מצות עשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו
29 במסכת בבא קמא.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ב

31 מצות לא תעשה רצט.
32 מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.
33 המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל
34 זה-את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם
35 ישאלך עצה בדבר שאינו בקי בו. הרי באה
36 האזהרה מלהטעותו ומלרמותו, אלא תורהו על
37 הדבר שאתה חושבו שהוא טוב וישר, והוא אמרו
38 יתעלה: "ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט,

1 מִשָּׂאוֹ, וְנִגְבִּיהַ עֲמוֹ אֶת מִשָּׂאוֹ, אוֹ עַל גִּבּוֹ אוֹ עַל
 2 בְּהֶמְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִינֵי מִצְוָה זוֹ, וְהוּא
 3 אָמְרוּ: "וְחִדְלָתָ מֵעֹזֵב לוֹ" (שמות כג, ה). וְלִשְׁוֹן
 4 הַמְּכֻלָּתָא (פרשת משפטים שם): "וְחִדְלָתָ מֵעֹזֵב לוֹ
 5 עֹזֵב תֵּעֹזֵב עֲמוֹ", נִמְצְיָנוּ לְמִדִּין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל
 6 עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה. וְכֵּן עוֹד לֹא מִיָּחָד בְּעֵנִין
 7 זֶה וְהוּא אָמְרוּ בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: "לֹא-תִרְאֶה אֶת־
 8 חֲמוֹר אֶחָיִךְ וְגו'." (דברים כב, ד), וּבִסְפָּרִי (פרשת
 9 תצא שם): "לֹא-תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר אֶחָיִךְ" וְכו'. —
 10 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר: "כִּי-תִרְאֶה
 11 חֲמוֹר שֶׁנֶּאֱדָךְ" (שמות כג, ה) — מִצְוֹת עֲשֵׂה.
 12 וְכֵּן נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִבְּבֵא
 13 מְצִיעָא (לב.).

יום שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ב

מצות עשה רמה.

16 הַמִּצְוָה הָרַמ"ה — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטְוִינוּ בְּדִין מִקַּח
 17 וּמִמְכָּר, כְּלוּמָר: הַדִּרְכִּים שֶׁבֵּהֶן מִתְקִים הַמִּקַּח

18 וְהַמְּכָר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכֵּן לְמָדוּ עַל
 19 אִפֵּן (קנין) זֶה מִמֶּה-שֶּׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ
 20 מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וְגו'." (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא
 21 מציעא מז:): "דְּכֵּר הַנִּקְנָה מִיָּד, כְּלוּמָר
 22 הַמְּשִׁיכָה". וְכֵּן נִתְבָּרַר, שֶׁדְּכֵּר תוֹרָה מְעוֹת
 23 קוֹנוֹת, וְאִין הַמְּשִׁיכָה בְּמִטְלָטְלִין אֵלָּא תִקְנֵת
 24 חֲכָמִים: וְכֵּן הַמְּסִירָה וְהַגְבָּהָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ
 25 (שם צט.): כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְנוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקָחִין כֶּף תִּקְנוּ
 26 מְשִׁיכָה בְּשׂוּמְרִין (שה"משיכה" לרשותן מטילה
 27 עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁזֶּה
 28 שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקַּח וּמִמְכָּר — תִּקְנָה, כְּמוֹ
 29 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ: אֲבָל שָׂאֵר הַדִּרְכִּים שֶׁבֵּהֶן
 30 נִקְנוֹת הַקְּרָקְעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוּמָר שֶׁטֶר וְחִזְקָה —
 31 הַסְּמִיכוֹן לְפִסּוּקִים. וְכֵּן נִתְבָּאֵרוּ מְשַׁפְּטֵי דִין זֶה,
 32 כְּלוּמָר: יִדְעֵת הַדִּרְכִּים שֶׁבֵּהֶן מִתְקִים הַמִּקַּח
 33 בְּכָל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א' מִקְדוּשִׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק
 34 ח' (בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק
 35 ו' וּפֶרֶק ז' (בבא) בְּתָרָא.

אגרות קודש

ב"ה, ח' טבת, תשי"ט
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים מו"ה טובי"י שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מא' טבת.

ובעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
 נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

ותעמוד לו בכהנ"ל זכות התעסקותו בהפצת המעינות חוצה, וכמבואר במ"א אשר החוצה מתחיל
 למטה מחו"ב [דמוחין כשהן לעצמן] וכן מדרגא לדרגא עד חוצה במובן הכי פשוט, ואשרי חלקו אשר
 החוצה שלו, הם אברכי ישיבה, אבל לאידך גיסא זהו מוסיף בהאחריות, שהרי בהשפעה מתאימה עליהם
 יש לעשות מכאו"א טופח ע"מ להטפח ולמשפיע בסביבתו במשך הזמן. ועיין תוספתא עדיות ספ"ג בגודל
 ענין דתלמידי תלמידיו, וק"ל. ויהי רצון שיתעסק בכל האמור מתוך שמחה וטוב לבב ובאופן דופרצת ימה
 וקדמה וצפונה ונגבה ועד לנחלה בלי מצרים.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

שמואל-ב טז יד-כג יז א-ז

טז יד וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ עִנְפִים וַיִּנָּפֶשׂ שָׁם: טו וַאֲבִשְׁלוֹם וְכָל־הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ יְרוּשָׁלַם וַאֲחִיתָפֵל אֹתוֹ: טז וַיְהִי בְּאֲשֶׁר־בָּא חוּשִׁי הָאֲרָכִי רָעָה דָּוִד אֶל־אֲבִשְׁלוֹם וַיֹּאמֶר חוּשִׁי אֶל־אֲבִשְׁלוֹם יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי הַמֶּלֶךְ: יז וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל־חוּשִׁי זֶה חֲסִדְךָ אֲתֶרְעֶךָ לָמָּה לֹא־הִלַּכְתָּ אֲתֶרְעֶךָ: יח וַיֹּאמֶר חוּשִׁי אֶל־אֲבִשְׁלוֹם לֹא בִּי אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה וְהָעָם הַזֶּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל לֹא (לִז קרי) אֲהִיָּה וְאֹתוֹ אֲשֹׁב: יט וְהַשְׁנִית לְמִי אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא לִפְנֵי כֵּן בְּאֲשֶׁר עֲבַדְתִּי לִפְנֵי אֲבִיךָ בֶּן אֲהִיָּה לִפְנֵיךָ: כ וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל־אֲחִיתָפֵל הֲבֹנוּ לָכֶם עֲצָה מִה־נַּעֲשֶׂה: כא וַיֹּאמֶר אֲחִיתָפֵל אֶל־אֲבִשְׁלוֹם בֹּא אֶל־פְּלִגְשִׁי אֲבִיךָ אֲשֶׁר הֵנִיחַ לְשֹׁמֵר הַבַּיִת וְשָׁמַע בְּלִי־יִשְׂרָאֵל בִּי־נִבְאָשֶׁת אֶת־אֲבִיךָ וְחִזְקוּ יָדֵי בְּלִי־אֲשֶׁר אִתְּךָ: כב וַיִּטּוּ לְאֲבִשְׁלוֹם הָאֹהֶל עַל־הַגֹּג וַיָּבֹאוּ אֲבִשְׁלוֹם אֶל־פְּלִגְשִׁי אֲבִיו לַעֲנִי בְּלִי־יִשְׂרָאֵל: כג וַעֲצָתָ אֲחִיתָפֵל אֲשֶׁר יַעֲזִין בְּיָמֵים הָהֵם בְּאֲשֶׁר יִשְׁאֵל־אִישׁ ("איש" קרי ולא כתיב) בְּדָבָר הָאֱלֹהִים בֶּן בְּלִי־עֲצָתָ אֲחִיתָפֵל גַּם־לְדָוִד גַּם לְאֲבִשְׁלוֹם:

יז א וַיֹּאמֶר אֲחִיתָפֵל אֶל־אֲבִשְׁלוֹם אֲבַחְרָה נָא שְׁנַיִם־עֶשֶׂר אֶלֶף אִישׁ וַאֲקֻמָּה וַאֲרֹדְפָה אַחֲרֵי־דָוִד הַלִּילָה: ב וַאֲבֹא עָלָיו וְהוּא יִגַּע וְרַפָּה יָדַיִם וְהַחֲרַדְתִּי אֹתוֹ וְגַם בְּלִי־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְהַבִּיתִי אֶת־הַמֶּלֶךְ לְבָדּוֹ: ג וְאֲשִׁיבָה כָּל־הָעָם אֵלָיִךְ בְּשׁוּב הַכֹּל הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מִבְקֵשׁ בְּלִי־הָעָם יְהִיָּה שָׁלוֹם: ד וַיִּישֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי אֲבִשְׁלוֹם וּבְעֵינֵי כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם קְרָא נָא גַם לְחוּשִׁי הָאֲרָכִי וְנִשְׁמָעָה מִה־דִּבְּפוֹ גַּם־הוּא: ו וַיָּבֹאוּ חוּשִׁי אֶל־אֲבִשְׁלוֹם וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֵלָיו לֵאמֹר בְּדָבָר הַזֶּה דִּבֶּר אֲחִיתָפֵל הַנַּעֲשֶׂה אֶת־דִּבְּרוֹ אִם־אֵין אַתָּה דֹּבֵר: ז וַיֹּאמֶר חוּשִׁי אֶל־אֲבִשְׁלוֹם לֹא־טוֹבָה הָעֲצָה אֲשֶׁר־יַעֲזִין אֲחִיתָפֵל בְּפִעֲמֵם הַזֹּאת:

רש"י

(יד) וינפש שם. בבחורים: (כא) וחזקו ידי כל אשר אתך. כי עתה ידם רפה לעזור לך, שאומרים בלבם הבן יתחרט אצל אביו, ואנו נהיה שנואים למלך: (ג) כשוב

מצודת ציון

(יד) וינפש. ענין מנוחה ומרגוע המשיב את הנפש, כמו (שמות לא יז): שבת וינפש: (כ) הבו. הזמין, כמו (בראשית יא ז): הבו נרדה: (כא) נבאשת. ענין תיעוב ומאוס, כדבר הנבאש: (ב) ורפה ידי. ענין מורך לב ויאוש: (ד) וישר. מלשון יושר, רוצה לומר הוטב בעיניו: (ו) אם אין. אם לאו:

מצודת דוד

(יד) ויבא המלך. אל בחורים שזכר למעלה: (יז) זה חסדך. וכי זהו החסד שעשית לרעך לדוד לעזבו ביום צרתו, למה לא הלכת עמו: (יח) לא. רצה לומר: לא היה מהראוי שאלך עם אבך, כי אל המלך אשר בחר ה', והעם היושבים פה, וכל איש ישראל אשר איננו פה, לו אהיה לעבד, ועמו אשב. וכאומר: הנה אהבתי לאבך לא היתה מצד עצמו, כי אם מצד

המלוכה: (יט) והשנית. רצה לומר: ואף אם הייתי לו לאוהב מצד עצמו, מכל מקום אין זה בגידה בו, כי למי אעבוד, וכי למשפחת בית שאול אויביו, הלא לפני בנו אעבוד, ולזה כאשר עבדתי לפני אבך, כן אהיה לפניך, ולא יחשב לבגידה: (כ) הבו. אתה והזקנים שעמך, התייעצו ביניכם מה נעשה: (כא) וחזקו. על כי עדיין נרפים הם, בחושבם פן ישלימו האב והבן וינקמו מאתנו, אבל בזה ידעו כי נבאשת את אבך, ויתחזקו ידיהם להיות עמך: (כב) לעיני וגו'. כולם ראו הכנסו אל האהל והתיחדו עמהן: (כג) בימים ההם. אשר הועמד להיות יועץ: כאשר. כמו השואל מה מדבר אלהים, בטוח הוא שהתשובה היא נאמנה, כן היתה עצת אחיתופל בטוחה, להשיג על ידה הדבר הנרצה: גם לאבשלום. כי לפי מחשבתם הרעה, היתה העצה בדבר הפלגשים עצה טובה, ואף עצתו בדבר הרדיפה אחר דוד, עצה נכונה היתה, אבל ה' הפרה: (א) אבחרה וגו'. כי לקבץ את כל ישראל יתאחר זמן רב, ובתוך כך ימלט דוד על נפשו: ואקומה. כי אם ילך אבשלום, פן יחמול עליו כשיראה פניו: הלילה. בעודו עיף ויגע: (ב) ורפה ידי. כי זה היום נטרד מן המלוכה, ועדיין לא לקח עצה מה לעשות: והחרדתי אותו. בהיות הדבר פתאום ובלילה: ונס כל העם. בעבור החרדה ינוס, זה בכה וזה בכה, ולא ישארו עם המלך ללחום בעבורו, ואז אוכל להכות אותו לבדו, מבלי שאצטרך להמית מי מאנשיו, הואיל ולא יעמדו למלחמה, כי ינוסו ואינם: (ג) ואשיבה. ואז אשיב אליך כל העם אשר עם אבך: כשוב הכל. כמו ששבו אליך כל המון ישראל, וקבלו אותך למלך: האיש אשר וגו'. רצה לומר: לא יפקד מהם כי אם האיש אשר אתה מבקש, כי הוא לבדו יומת, אבל לכל העם שעמו יהיה שלום, ולא יפקד מהם איש: (ה) גם הוא. עם שהוא רעה דוד וחשוד בעיני, עם כל זה יאמר גם הוא עצתו:

תהלים לח חכג

לח. ח כִּסְלִי מִלֹּא נִקְלָה וְאִין מָתֵם בְּבִשְׂרִי: ט נְפֻגוֹתַי וְנִדְפִיתִי עַד־מָאֹד שְׁאַנְתִּי מִנְחַמַת לְבִי:
 י אֲדֹנִי נִגְדָךְ כִּלְתָּאוֹתִי וְאַנְחָתִי מִמֶּךָ לֹא־נִסְתָּרָה: יא לְבִי סִחְרַחַר עֲזֹבְנִי כְחִי וְאוֹרְעִינִי גַם־הֵם אִין
 אֶתִּי: יב אֶהְבֵּי | וְרַעִי מִגֵּד נִגְעֵי יַעֲמֹדוּ וְקִרְוֵבִי מִרְחַק עֲמָדוּ: יג וַיִּנְקְשׁוּ | מִבִּקְשֵׁי נַפְשִׁי וְדֹרְשֵׁי רַעְתִּי
 דִּבְרוּ הָוֹת וּמְרֻמוֹת פְּלִי־הַיָּם יִהְיוּ: יד וְאֲנִי כִחְרַשׁ לֹא אֲשַׁמֵּעַ וְכֹאֶלֶם לֹא יִפְתַּח־פִּיו: טו וְאֶחָי כָּאִישׁ
 אֲשֶׁר לֹא־שָׁמַעַ וְאִין בְּפִיו תּוֹכְחוֹת: טז כִּי־לֵךְ יִהְיֶה הוֹחֲלָתִי אֶתָּה תַעֲנֶה אֲדֹנִי אֱלֹהִי: יז כִּי־אֲמַרְתִּי
 פֶּן־יִשְׁמַח־לִי בְמוֹט רִגְלִי עָלֵי הַגְדִּילוֹ: יח כִּי־אֲנִי לְצֹלַע נֶכֶן וּמִכְאוֹבִי נִגְדִי תָמִיד: יט כִּי־עֹנִי אֲגִיד אֲדָאָג
 מִחֻטָּאתַי: כ וְאִיְבֵי חַיִּים עֲצָמוּ וְרָבוּ שְׁנָאֵי שָׁקֶר: כא וּמִשְׁלָמִי רָעָה תַחַת טוֹבָה יִשְׁטַנּוּנִי תַחַת (כתיב
 רדופי) רִדְפִי־טוֹב: כב אֶל־תַּעֲזֹבְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֶל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי: כג חִוְשָׁה לַעֲזוֹרָתִי אֲדֹנִי תִשׁוּעָתִי:

רש"י

אמרתי פן ישמחו לי. לךך אנו שותקים כי אומרים
 אנו בלבנו אם נשיבם עזות שמ' יראו במפלתנו וישמחו
 לנו במוט רגלינו ויגדילו עלינו לומר הלא הייתם
 מתפארים בתשועתכם: (יח) כי אני לצלע נכון. לךך
 אנו דואגים פן ישמחו לנו לפי שמלומדים אנו במכות
 ומוכנים ומזומנים לשבר תמיד: ומכאובי נגדי. מזומן
 הוא לבא עלי תמיד: (יט) כי עוני אגיד. לבי מגיד
 לי את עוני ולפיכך אני דואג וירא מחטאתי שלא יגרום
 לי צלע ומכאוב: (כ) חיים עצמו. מעצימים חיים
 בשלום ובטובה: ורבו. והגדילו שנאי על דברי שקר:
 (כא) תחת רדפי טוב. בשביל שאנחנו דבקי' בהקב"ה
 ובמצותיו:

(ח) כסלי מלאו נקלה. במחשבתי אני קל בעיני
 עצמי: (ט) נפוגותי. נחלפתי לי ויפג לבו (בראשית מ"ה),
 מאין הפוגות (איכה ב'): (י) כל תאותי. אתה יודע צרכי:
 (יא) סחרחר. מוקף יגון וזהו מתיבות הכפולות כמו
 (ויקרא י"ג) ירקק אדמדמם סגלגל חמרמרו (איכה א'):
 (יב) מגד נגעי יעמדו. אותם נראין לי כאוהבים
 בשעת הנאתן וכשרואין שהנגע בא עלי אין עומדין לי
 בשעת דחקי אלא מנגדי יעמדו ואינם עוזרים לי:
 וקרובי. שמראים לי עצמם קרובים: (יג) וינקשו
 מבקשי. מוקשים לי: יהגו. יחשבו: (יד) ואני כחרש.
 ישראל שומעים חרפתם מן המחרפי' ואינם משיבים
 ולמה כי לך הוחלתי שתגאלני ותושיעני מהם: (יז) כי

מצודת ציון

(ח) כסלי. הוא חלק השררה הסמוך להכליות וכן אשר על
 הכסלים (ויקרא ג'): נקלה. ענין מוקד ושריפה כמו קלוי באש
 (שם ב'): (ט) נפוגותי. ענין רפיון וחלשות כמו ויפג לבו
 (בראשית מ"ה): (יא) סחרחר. ענין סבוב כמו סחרו אל ארץ
 (ירמיה י"ד): (יב) הוחלתי. ענין המתנה כמו והוחלתי לדבריהם
 (איוב ל"ב): (יז) במוט. ענין המעדה ונטייה לפול כמו לעת
 תמוט רגלם (דברים ל"ב): הגדילו. מלשון גדול: (יח) לצלע.
 ענין חגר הצולע על ירכו: נכון. מל' הכנה: (כ) עצמו. ענין
 רבוי כמו עצמו לי אלמנותיו (ירמיה ט"ו): ורבו. גדלו:
 (כא) ישטנוני. מל' שטנה ונטירת איבה כמו וישטום עשו
 (בראשית כו):

מצודת דוד

(ח) מלאו נקלה. המה מלאים שריפת אש החלי ואין מקום
 שלם בבשרי: (ט) נפוגותי ונדכית. אחזתני חלשות ודכאות
 רוח מנהמת הלב לא מהשפה ולחוץ: (י) נגדך כל תאותי.
 הרפואה והשקטה שאני מתאוה הלא המה נגדך ובידך
 לעשותם: ואנחת. ומה ואני שואג שאני מתאנה להתחרט על
 עונותי לא נסתר ממך ומהראוי א"כ למלאות תאותי:
 (יא) לבי סחרחר. לבי מסובב ביגון ואנחה וכוחי עזב אותי
 והלך ממני: אין אתי. לא נשארה בהם: (יב) מגד נגעי.
 כשאני בנגעי וצערי יעמדו מנגד ולא קרבו אלי לעזרה:
 (יג) וינקשו. טמנו עלי מוקש: ידברו הוות. ידברו לי דברי
 שברון רוח: (יד) ואני כחרש. עושה את עצמי כחרש כאלו
 לא אשמע: (טו) לא שומע. לא מבין דבריהם: תוכחות.

טענות להתווכח עמהם: (טז) כי לך וגו'. כי המתנתי עליך אשר אתה תענה להם בעבורי ר"ל תעשה עמדי אות לטובה ותחשב
 לתשובה נצחת: (יז) כי אמרתי. ר"ל הנה לא חפצתי אני להשיב מה להם כי אמרתי פן תתגבר עלי העונש וישמחו עוד יותר
 כי בעת מטה רגלי לבד הגדילו עצמם להתנאות עלי ומה אם אהיה נלקה בכל גופי: (יח) לצלע נכון. אני מוכן ורגיל להיות
 צולע מחולשת הגוף והדברים המכאיבים אותי המה מזומנים תמיד נגדי לבוא עלי: (יט) כי עוני אגיד. אני בעצמי אגיד עוני
 כי יודע אני בעצמי שחטאתי ולזה אדאג פן יבוא העונש וישמחו עלי: (כ) ואויבי. אבל אויבי ימי חייהם רבו וגדלו:
 (כא) ומשלמי וגו'. גם הם ימי חייהם רבו וגדלו: תחת. במקום שאני רודף וזריו להיטיב עמהם: (כב) אל תעזבני. הואיל
 ולא אוכל בעצמי להשיב מה להם לכן אל תעזבני אתה ותחשב לתשובה על לעגם: (כג) חושה. מהר לעזור לי כי אתה מעולם
 לי לישועה ואין על מי להמתין לי להיות לעזרה:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מאי ארז. מאי נמשלתם לארז דקאמר: **אמר עולא ססמגור.** מכתתו ומגררו מבפנים ססמגור שם תולעת: **מאי ססמגור.** כלומר למה נמשלו בבית שני לססמגור לענין שריית שכינה: **א"ר אבא בת קול.** נשתייר להו כאשר נשאר מן הארז מקצת מועט: **שרי גברא בינייהו.** או הרוחץ תחליף או הפושט היד אי ר"ש בן לקיש הוה הרוחץ ועירי פשט לו היד או רבה בר בר חנה פשט לו היד ור"א היה הרוחץ: **כי אתא.** ר"ש בן לקיש לקמיה דרבי יוחנן וסיפר לו כך אמרתי לו לפלוני: **אעפ"י שיפת אלהים ליפת.** שזכו פרסיים לבנות בית שני אין שכינה שורה אלא במקדש ראשון שבנה שלמה שבא מזרעו של שם: **סקיסתן גווייתא וסקיסתן ברייתא.** אסבתה וסבתא קאי ששמן שוה והם מחוז מוקף הרים והחיצונה מקפת את הפנימית ורחוקה פנימית חוץ מן היקף חיצונה לכל צד מאה פרסי והיקף החיצונה אלפא פרסי: **מן הארץ ההיא יצא.** שלא להיות בעצת דור הפלגה:

דף ט עמ' א: מבארת הגמרא: **מאי ארז** - מה המכוון בזה שנמשלו לארז. **אמר עולא,** נמשלו לארז שאכלו **ססמגור** - שם תולעת הנקראת 'סס' שאוכלת ומגררת בתוכו כמשור. שואלת הגמרא: **מאי ססמגור** - למה נמשלו בבית שני לססמגור, שהרי התולעת משיירת מעט ומה נשתייר להם בבית שני. משיבה הגמרא: **אמר רבי אבא,** נשתייר להם רק **בת קול, כדתניא, משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי בתחילת בית שני, נסתלקה רוח הקדש והנבואה מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול.** הגמרא מקשה על המעשה שהובא לעיל: **וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה** - האם יתכן שריש לקיש דיבר ופתח בשיחה עם רבה בר בר חנה ברשות הרבים, **ומה רבי (אליעזר) [אלעזר] דמרא** - אדון וגדול הדור **דארעא דישראל הוה,** שבקי היה מכל חבריו, **ואף על פי כן לא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה** - לא שוחח עימו ריש לקיש, והטעם לכך, משום **דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוק יתבו ליה עיסקא בלא סהדי** - מי שדיבר עם ריש לקיש בשוק בפרהסיא בטוחים היו האנשים בישרותו והיו נותנים לו מעות ללא עדים, ולפיכך נזהר ריש לקיש מלדבר אף עם רבי אלעזר, אם כן, וכי **בהדי רבה בר בר חנה** שמעלתו פחותה משל רבי אלעזר **משתעי.** מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא, שדי גברא בינייהו** - הטל והחלף אדם ביניהם במעשה ההוא, **או שריש לקיש הוה הרוחץ, וזעירי** הוא שהושיט לו את ידו, **או שרבה בר בר חנה הוה המושיט יד ורבי אלעזר** היה הרוחץ.

הגמרא מספרת את סיום המעשה: **פי אתא ריש לקיש לקמיה דרבי יוחנן** וסיפר לו את מה שאמר על הבבליים, **אמר ליה רבי יוחנן, לאו היינו טעמא** - אין הטעם כדבריו שלכן לא שרתה שכינה בבית שני, **דאי נמי סליקו כולהו בימי עזרא** - אף אם כל ישראל היו עולים, מכל מקום **לא הוה שריא שכינה במקדש שני,** והטעם לכך, **דכתיב בדברי נח לבניו (בראשית ט כז), 'פפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם',** דורשת הגמרא, **אף על גב ד'פפת אלהים ליפת',** שיפת יזכה שמלכות פרס שהיא מזרעו יסייעו לבנות את בית המקדש השני, מכל מקום **אין השכינה שורה בבית זה אלא באהלי שם** - בבית ראשון שנבנה על ידי שלמה המלך שהוא מזרעו של שם, וזוהי הסיבה שלא שרתה שכינה בשלימות בבית שני, מפני שנבנה על ידי פרסיים ולא על ידי ישראל.

מבאר הגמרא: **ופרסאי** - מלכות פרס, **מנא לן דמיפת קאתו** - שהם מזרע יפת. מבאר הגמרא: **דכתיב (בראשית י ב) 'בני יפת גמר ומגוג ומדי ויוון ותבל ומשך ותירס',** דורשת הגמרא באיזה ארצות ישבו העמים המנויים בפסוק זה, **'גמר' זה העם שיושב בגרממאי. 'מגוג' זו קנדיא. 'מדי' זו מקדוניה. 'יוון' כמשמעו - ארץ הידועה בשם יון. 'תבל' זה בית אונייאי. 'משך' זו מוסיא. 'תירס', פליגי בה רבי סימאי ורבנן באיזו ארץ ישבו, ואמרי לה - יש אומרים שהחולקים הם רבי סימון ורבנן, חד אמר, 'תירס' זו בית תרנייקי [העם היושב במקום ההוא], וחד אמר, 'תירס' זו פרס. וכן גם תני רב יוסף 'תירס' זו פרס, ולפי דעה זו מצינו שהעם היושב בפרס הוא תירס שהוא מבני יפת.**

אגב שביארה הגמרא את הפסוק של בני יפת ממשיכה הגמרא לבאר פסוקים נוספים בפרשה זו: **ובני כוש וגו' סבתה ורעמה וסבתא' (שם ז).** **תני רב יוסף,** סבתה וסבתא שמותיהן דומין משום שהיה מקום זה מחוז המוקף הרים, והיו בו שתי מחוזות, אחת **סקיסתן גווייתא,** הוא מחוז פנימי, ו**סקיסתן ברייתא,** מחוז חיצוני מסביב לפנימי, **בין חדא לחדא** - בין הפנימי לחיצון היה מרחק מאה פרסי בכל צד, **והיקפה של החיצון אלפא פרסי.**

הגמרא ממשיכה לבאר פסוק נוסף: נאמר בפסוק המתאר את מלכות נמרוד **'ותהי ראשית ממלכתו בבבל וארר ואפד וכלנה' (שם י).** **'בבבל, כמשמעו** - הארץ הידועה בשם זה. **'ארר', זה הארץ הקרויה אוריכות. 'ואפד' זה בשפר. 'כלנה' זה נוסר גינפי.**

הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים שבאותה פרשה: הפסוק מדבר בענין אשור שלא רצה להיות בעצת דור הפלגה שרצו לבנות מגדל ולמרוד בה' ולכן יצא מארצו של נמרוד, והלך מהם לבנות ערים אחרות, ונאמר כך (שם יא), **'מן הארץ ההוא יצא אשור. תני רב יוסף, אשור זה סילק** - במדינת סילק ישבו בני אשור. בהמשך הפסוק נאמר **'ויבן את גינוה ואת רחובת עיר ואת כלח',** מבאר הגמרא את המקומות, **'גיננה' כמשמעו, 'רחובת עיר' זו פרת דמישן, 'כלח' זו פרת דבורסיא.**

1 מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱסֵה לְבָעֲלִים – מוֹתֵר לְבָעִלִּים לִקְבֹּל מִיִּשְׂרָאֵל דְּבַר מוֹעֵט
2 עֲבוּר נִתְּנָה לְכַהֵן מִסּוּיִים. כִּי־צֵד, יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּרִישׁ תְּרוּמָה מִכֶּרֶן
3 וּמִצֵּאֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ, הֵא לָךְ סֹלֶעַ זֶה וְתִנְהוּ לְבֶן בְּתִי בְּהֵן,
4 מוֹתֵר. וְאִם הָיָה בְּהֵן נוֹתֵן סֹלֶעַ לְבָעִלִּים כִּדִּי שִׁיתֵּן אֶת הַתְּרוּמָה לְבְּתֵן
5 אַחֵר, אֲסוּר, כִּיֵּן שֶׁתְּרוּמָה זוֹ רְאִינָה גַם לְנוֹתֵן הַסֹּלֶעַ, הִרִי הוּא נִרְאָה
6 כְּכֵהֵן הַמִּסְיִיעַ בְּבֵית הַגִּרְנוֹת כִּדִּי לִקְבֹּל בַּעֲצָמוֹ אֶת הַתְּרוּמָה.

7 שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְהֵתֵנָּה בְּבֵרִיתָא שֶׁאִמֵּר שֶׁבְּכֹלֶם מוֹתֵר לִקְבֹּל טוֹבֵת
8 הַנָּהָה וּפִירֵשׁ דְּבִרְיוֹ רַק בַּתְּרוּמָה, מֵאִי טַעְמָא לֹא קָאָמַר הֵיתֵר זֶה
9 בְּכָל מִתְּנוּת כְּהוֹנָה, כְּגוֹן בְּכֹר וּבִזְרוּעַ לְחִיִּים וְקִיבָה. מִשִּׁיבָה
10 הַגִּמְרָא: אָמַר לָךְ, תְּרוּמָה דְּקִדּוּשֵׁת הַגּוֹף הִיא, מוֹתֵר לִקְבֹּל טוֹבֵת
11 הַנָּהָה, דְּכִיֵּין שְׂכֹלֶם יוֹדְעִים דְּלֹא מִתְחַלָּא – שְׁאִינָה יוֹצֵאת לְחוּלִין
12 עַל יְדֵי פִדְיָהּ בִּכְסָף, לֹא אֲתִי לְמִיִּיעִי בָּהּ – לֹא יוֹבֵא הַכֹּהֵן הַמִּקְבֵּל
13 אֶת הַתְּרוּמָה לְטַעוֹת וּלְחֻשׁוֹב שִׁיִּצְאָה לְחוּלִין עַל יְדֵי שֶׁנִּפְתְּרָה בְּדָמִים
14 אִלּוּ שְׁנִיתָנוּ בְּטוֹבֵת הַנָּהָה, וְלֹא יִנְהַג בָּהּ מִנְהַג חוּל, אֲבָל הֵנִי, בִּשְׂר
15 בְּכֹר בַּעַל מוֹם לֹאֲחֵר שְׁחִטָּה זָרוּעַ לְחִיִּים וְקִיבָה, כִּיֵּין דְּקִדּוּשֵׁת
16 דְּמַיִם נִינְהוּ –[הֵם] שְׁהִרִי יוֹכֵל הַכֹּהֵן לְמוֹכְרָם לְיִשְׂרָאֵל, וְהַיִּשְׂרָאֵל
17 אִינוֹ צָרִיךְ לְאוֹכְלָם בְּצִלִּי וּבְחֶרֶדֶל כִּדִּין אֲכִילַת מִתְּנוֹת כְּהוֹנָה, אֲתִי
18 לְמִיִּיעִי בְּהוֹן – יוֹבֵא הַכֹּהֵן לְטַעוֹת בְּהֵן, (דְּבַר) [כִּבְר] מִיִּתְחַל
19 דְּקִדּוּשֵׁתֵיהוּ אֲתִיבָעָה זִוְיָ – יִחְשׁוֹב שֶׁהַקְדוּשָׁה שֶׁהִיתָה בְּהֵן פִּקְעָה עַל
20 יְדֵי אוֹתָם אֲרִבְעָה זִוְיִים שֶׁנִּתְּן אֲבִי אֲמוֹ לְבָעִלִּים, וְאִתָּא לְמִינְהָ בְּהֵן
21 מְנַהֵג דְּחוּלִין לְאוֹכְלָם שְׁלֹא בְּצִלִּי וּבְחֶרֶדֶל, לְכֹן כָּתֵב הַתָּנָא דִּין טוֹבֵת
22 הַנָּהָה רַק בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמִּתְּנוֹת כְּהוֹנָה. וְמָה שֶׁאִמֵּר 'וּבְכֹל' אִין
23 כּוֹנְנָנוּ לְכָל הַשְּׁנוּיִים בַּתְּחִילַת הַבְּרִיתָא, אֵלֹא רַק לְכָל הַתְּרוּמוֹת
24 וְהַמַּעֲשֵׂרוֹת.

25 הַגִּמְרָא מְבִיאָה שְׁאִיסוּר כְּהֵן הַמִּסְיִיעַ אִינוֹ נוֹהַג בַּתְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ:
26 אָמַר רַבָּא, תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁחִיבָה אִינוֹ אֵלֹא מְדַרְבְּנָן, אִין בָּהּ
27 מְשֻׁם אִיסוּר בְּהֵן הַמִּסְיִיעַ בְּבֵית הַגִּרְנוֹת.

28 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת מִנְהַגוֹ שֶׁל רַב חָמָא לְהַקֵּל בַּתְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ
29 בְּאִיסוּר זֶה שֶׁל מִסְיִיעַ: רַב חָמָא יְהִיב לִיה – הִיָּה נוֹתֵן תְּרוּמָה חוּץ
30 לָאֶרֶץ שֶׁהַפְּרִישׁ, לְשִׁמְעִיָּה – לְשִׁמְשׁוֹ שֶׁהִיָּה כְּהֵן וְלֹא חֹשֶׁשׁ שֶׁנִּרְאָה
31 הַשֶּׁמֶשׁ כְּכֵהֵן הַמִּסְיִיעַ.

32 תְּרוּמָה שֶׁהַתַּעֲרֵבָה בְּחוּלִין וְאִינָה נִיכְרַת, מְדֹאֲרִיתָא יֵשׁ בָּהּ דִּין
33 בִּטּוֹל בְּרֹב וּמוֹתֵר לְזֹר וּבְטוּמָא כְּחוּלִין. וּמְדַרְבְּנָן אִינָה בְּטִילָה עַד
34 שִׁהִיָּה בְּחוּלִין מֵאָה כִּנְגַד הַתְּרוּמָה כְּמִבּוּאָר בַּמִּשְׁנָה (תְּרוּמוֹת פ"ד מ"ז).

35 הַגִּמְרָא מְבִיאָה קוּלָא בַּעֲנֵין זֶה בַּתְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ: אָמַר שְׁמוּאֵל,
36 תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁחִיבָה אִינוֹ אֵלֹא מְדַרְבְּנָן, בְּטִילָה בְּרֹב –
37 כְּאִשֶּׁר נִתְעַרְבָה תְּרוּמָה זוֹ בְּחוּלִין וְאִין יָדוּעַ הֵיכֵן הִיא הַתְּרוּמָה, אִין
38 צוּרֵךְ שִׁהִיָּה בְּחוּלִין מֵאָה כִּנְגַד הַתְּרוּמָה כִּדִּי לְבַטְלָהּ, אֵלֹא הִיא
39 בְּטִילָה בְּרֹב שֶׁל חוּלִין כִּנְגַדָּה כִּדִּין בִּטּוֹל בְּכָל הָאִיסוּרִים
40 מְדֹאֲרִיתָא, וְיִכּוּלִים זֶר אוֹ כְּהֵן טִמָּא לְאוֹכְלָהּ.

41 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת מִנְהַגָּם שֶׁל הָאִמּוּרָאִים בַּעֲנֵין בִּטּוֹל תְּרוּמָה חוּץ
42 לָאֶרֶץ: רַבָּה שֶׁהִיָּה כְּהֵן מְבִית עַלִי הַכֹּהֵן, הִיָּה מְכַבְּלָהּ לְתְּרוּמָה חוּץ

43 לָאֶרֶץ בְּרֹב חוּלִין וְאוֹכֵל לָהּ בִּימֵי טוּמָאָתָּהּ.
44 רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהִיָּה כְּהֵן, כִּי מִתְרַמֵּי לִיה חִמְרָא
45 דְּתְרוּמָה – כְּשֶׁהִיָּה מוֹדְמֵן לוֹ יֵין שֶׁל תְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ בִּימֵי טוּמָאָתָּהּ,
46 הָיָה רַמִּי תְרִי נְטִילִי דְּחוּלִין וְחִדָּא נְטִילָא דְּתְרוּמָה – הִיָּה נוֹתֵן שְׁתֵּי
47 נְטִילוֹת (בְּכָלִים) שֶׁל יֵין חוּלִין וְנִטְלָה אַחַת שֶׁל יֵין תְּרוּמָה לְכָלִי אֶחָד כִּדִּי
48 לְבַטֵּל אֶת הַתְּרוּמָה בְּרֹב, וְשִׁקִּיל חֵד – וְלֹאֲחֵר מִכֵּן הִיָּה נוֹטֵל מִתּוֹךְ
49 הַתַּעֲרוּבוֹת, יֵין בְּשִׁיעוּר שֶׁל נִטְלָה אַחַת וְשׁוֹתָהּ אוֹתָהּ בְּטוּמָא, כִּיֵּן
50 שְׁלַעֲנֵין שְׁתֵּייתָה דְּנִים כְּאִילוֹ הָאֲחַת שֶׁהוּצִיא הִיא חְחוּלִין. אֲמַנָּם
51 לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה אוֹתָהּ דְּנִים כְּאִילוֹ אוֹתָהּ שֶׁהוּצִיא הִיא הַתְּרוּמָה,
52 וְהַשְּׁתִיָּה הַנוֹתֵרֹת דִּינָן כְּחוּלִין, וְלִכֵּן מִיכָן וְאִילָךְ, רַמִּי חִדָּא וְשִׁקִּיל
53 חִדָּא – הִיָּה מְטִיל אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַשְּׁתֵּי הַנוֹתֵרֹת וּמְמִילָא
54 הַתְּבַטְלָה בְּהֵן בְּרֹב, וְשׁוֹב נוֹטֵל מִן הַתַּעֲרוּבוֹת אַחַת וְשׁוֹתָהּ אוֹתָהּ
55 בְּטוּמָא כְּחוּלִין, וְנוֹתֵן בְּנוֹתֵרֹת אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, עַד שֶׁהִיָּה מְבַטֵּל
56 כֵּךְ אֶת כָּל הַתְּרוּמָה שְׁבִידוֹ.

57 קוּלָא נּוֹסֶפֶת בַּתְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ: וְאָמַר שְׁמוּאֵל, תְּרוּמַת חוּצָה
58 לְאֶרֶץ, אוֹכֵל וְהוּלָךְ כְּשֶׁהוּא עֵדִין טַבֵּל וּמְשִׁיר מִמֶּנּוּ כִּדִּי שִׁיעוּר
59 תְּרוּמָה, וְאַחֵר בָּהּ מְפִרִישׁ.

60 קוּלָא נּוֹסֶפֶת: וְאָמַר שְׁמוּאֵל, אִין תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ אֲסוּרָה אֵלָּא
61 בְּמֵי שֶׁהַטּוּמָאָה יוֹצֵאָה עֲלֵיו מְגוּפָה, כְּגוֹן זֶב וְזֵבֶה נִדָּה וּבַעַל קָרִי, אֵךְ
62 מִי שֶׁנִּטְמָא בְּטוּמָאָה שְׁמֹחוּץ לְגוּפוֹ, כְּגוֹן טוּמָאָת מוֹת, אִין עֲלִיו אִיסוּר
63 לְאוֹכְלָהּ. וְהֵנִי מִילִי – וְדַבְרִים אֵלּוֹ שֶׁאֲסוּרָה לְטַמָּא שְׁטוּמָאָה יוֹצֵאת
64 מְגוּפָה, נִאֲמָרוּ רַק בְּאִכְלָהּ, אֲבָל בְּנִינְעָה שֶׁל טַמָּא בַּתְּרוּמָה זוֹ, לִית
65 לָן בָּהּ – אִין בּוֹדָה אִיסוּר אִפִּילוֹ בְּטַמָּא שְׁטוּמָאָה יִצְאָה מְגוּפָה, מִשּׁוּם
66 שְׁאִינוֹ מוֹדֵר עֲלֶיהָ שְׁלֹא לְטַמָּא כְּמוֹ שְׁמוֹדֵרִים עַל תְּרוּמַת הָאֶרֶץ.

67 הַגִּמְרָא מְבִיאָה דִּין שְׁנִלְמוּד מִקּוּלָא זֶה: אָמַר רַבִּינָא, הִילָכָה שְׁאִין
68 אִיסוּר בְּנִינְעָה שֶׁל טַמָּא בַּתְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ אִפִּילוֹ בְּטוּמָאָה הַיּוֹצֵאת
69 מְגוּפָה, נִדָּה קוּצָה –[מְפִרִישָׁה] חֲלָהּ וּמִטְמָאָתָהּ בְּנִינְעָתָהּ, וְאוֹכֵל לָהּ
70 בְּהֵן קָמָן שְׁלֹא יִצְאָה טוּמָאָה מְגוּפָה. וְאִי לִיבָא בְּהֵן קָמָן שִׁיאֲכַלְנָהּ,
71 שֶׁקָּלָהּ לָהּ בְּרִישׁ מִסָּא – הַנִּדָּה לּוֹקַחַת אֶת מָה שֶׁהַפְּרִישָׁה לְחָלָה עַל
72 יְדֵי הַכִּלִּי שְׁבוֹ הַפּוֹכֵסִים אֶת הַגַּחְלִים וְאִינָה נּוֹגַעַת בָּהּ בַּעֲצָמָה כִּדִּי
73 לְמַעַט בְּטוּמָאָה, וְשִׁדְיָא בְּתַנּוּרָא – וּמִשְׁלִיכָהּ אוֹתָהּ לְתַנּוּר לְשׁוֹרֶפֶה
74 וְתִדָּר מִפְּרָשָׁא חֲלָה אַחֲרֵיתִי כִּי הִיכִי דְּלֹא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חֲלָה
75 מִיִּשְׂרָאֵל הַדְּרִים בְּחוּץ לָאֶרֶץ, שְׁמֹאֲחֵר שְׁתַּמִּיד יִשְׂרָפָה לֹא יִזְכְּרוּ
76 שְׁדִין הַחֲלָה לְהִינְתֵּן לְכַהֵן, וְאוֹכֵל לָהּ בְּהֵן גְּדוֹל שֶׁהִגִּיעַ לְמִצְוֹת
77 אִפִּילוֹ בְּעוֹדוֹ טַמָּא בְּטוּמָאָה הַיּוֹצֵאת מְגוּפָה.

78 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת דִּין אֲכִילַת טַמָּא מֵת בַּתְּרוּמָה חוּץ לָאֶרֶץ: רַב
79 נַחֲמָן וְרַב עֲמָרָם וְרַמִּי בַר חָמָא הוּוּ קְאָזְלִי בְּאַרְבָּא – הִיוּ שְׁתֵּים
80 בַּסְפִּינָה, סָלִיק –[יִצְאָ] רַב עֲמָרָם לְאַפְגָּנוּי – לְהַפְנוֹת לְנִקְבִים, אֲתִיא
81 הָהִיא אִיתְתָּא עֲלֵת קְמִיָּה – בָּאָה אִשָּׁה אַחַת וּנְכַנְסָה לְפָנֶיהֶם
82 וְאָמְרָהּ לָהּ, טַמָּא מֵת מָהוּ שְׁיִטְבּוּל וְאוֹכֵל בַּתְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ
83 מִיד לְאַחֵר הַטְּבִילָה לְפָנֶי שֶׁהַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ בְּשִׁקְיעַת הַחֹמֶה, אָמַר לִיה
84 רַב נַחֲמָן לְרַמִּי בַר חָמָא,

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

5 הָאֶרֶץ וְהִיתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ קֶשֶׁרִי מוֹכֵם – הֵם חוֹתוּמוֹת הַמוֹכְסִים,
6 שְׁנוֹתֵנִים אוֹתָם לְמִי שִׁשִּׁילָם אֶת הַמִּכְס לְהוֹכִיחָה שִׁשִּׁילָם עַל יָדוֹ, הִרִי
7 שְׁכֹאֶשׁ נִשְׁאֵת לַעַם הָאֶרֶץ הִיא נּוֹהֶגַת כְּאִשָּׁה עִם הָאֶרֶץ אֵף שֶׁמְקוּדָם
8 הִיתָה אִשָּׁת חַבֵּר.

1 חֲבִירוֹת (לְבַתְּחִלָּה) וּבְתַחֲלִילָה] כִּיֵּן שֶׁכְּבֵר הִיוּ אֲצֵל עִם הָאֶרֶץ.
2 הַבְּרִיתָא מְבִיאָה רְאִיָּה שֶׁכֵּךְ הִיא אֲכַן דַּעַת רַבִּי מֵאִיר: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
3 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, מְעַשֶּׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שְׁנִשְׁאֵת לְחַבֵּר,
4 וְהִיתָה קוֹמַעַת –[וְשׁוֹרֶת] לוֹ תְּפִילִין עַל יָדוֹ, וְלֹאֲחֵר זִמָּן נִשְׁאֵת לַעַם

מקומות צריך לחלק בדברים. כי ההיא דפסחים בריש "מקום שנהגו" (נא, א) גבי
הנהו דמפרשו חלחא מארווא, דאמרינן דאי רובא לא אורו אבל - ניכלה זר
באנפיהו, דלמא אתו לאפרושי מן הפסור על החיוב. ובפרק קמא דימוא (י, א) גבי
סוכת חגג בחג חייבת (בעירוב) ובמזוזה ובמעשר, דקאמר התם דמארייתא
קאמר, דאי מדרבנן - דלמא אתא
לאפרושי מן הפסור על החיוב. ובדמאי
הלוקח מן גוי, למאן דאמר יש קנן - חייבו
חבמים, ולא חשו לכך. ואתי למינהג בהו
מנהג דחולין - ובעינן (ובחים כח, א)
למשוה ולגדולה בדרך שהמלכים אוכלין
בצלי ובחרדל. ובכל מתנות כתיב
"למשוה", אפילו בזרע ובחלים ובקביה
כדמשמע הכא. וגבי תרומה לא מצינו
שיצריך בשום אכילה בגדולה, דשמא לא
שייך גדולה אלא בבשר. **תרומת** חוצה
לארץ טלה ברוב - להתייה לכהן
טמא קאמר, כדקאמר: רבה מבטל לה
ברוב (ואפילו) בימי טומאתו. ולא כמו
שפירש הקונטרס: לאוכלה זו, ולא בעיא
אחד ומאה. דבהדיא מוכח במנחות בפרק
"רבי ישמעאל" (סז, א) דאסורות לזר, גבי
חלת גוי בארץ ותורמונו בחוצה לארץ
- מודיעין אותו שהוא פסור, חלתו
נאכלת לזרים, ותורמונו אינה מדמעת.
דייק התם: הוא ישראל - מדמעת.
משמע דאינה עולה לאכול לזרים אלא
באחד ומאה.

רבה מבטל לה ברוב כו' - "רבה" גרס,
שהיה כהן, דאמרינן: רבה מרבית
עלי קאתי. אבל רבא לא היה כהן, כדמוכח
בפרק "הורע" (חולין קלג, א) דרבי ליק
רבא לשמיעה: זכי לי מתנות **זו**, **אוכל**
וחולך ואחר כך מפרשי - משמע דלא בעי
מוקף. מיהו הייתי יכול לפרש, שבאחרונה
לאחר שפירש התרומה ישאר מפרקי
שיתקיים בו מוקף. אבל בקונטרס פירש
דאכל וחולך, וישיר, כדי תרומה,
ופרישנה באחרונה. **הילכך** נדה קוצה

לה חלה ואכיל לה כהן קטן - יש קצת תימה: אמאי נקט כהן קטן וחלה אפילו
גדול יכול לאוכלה אחר שטובל וטהר מקרי. ואי משום טורח טבילה - וחלה
גם בארץ ישראל טובלן לתרומה. וגם בבבל היו טובלים לתרומת חוצה לארץ,
כדמשמע לעיל, דלא אכיל לה רבה ברוב אלא בימי טומאתו, ובריש "בנות
כותים" (נדה לב, א) שהטבילוה קודם לאמה לטובה שמן של תרומה! ונראה
לרבינו יצחק מתוך כך, דאין לחלה זו שיעור, ולפי שדבר מועט הוא נותנה לכהן
קטן. וחכי משמע לישנא ד"שקליה בריש מסא", שהדבר מועט הוא. ואף על גב
דלא מוזכר לה אלא גבי שריפה, מכל מקום משמע דהדיא נמי דנותנה לקטן דבר

מועט, וגם אותה שנשרפת הוצרך להחזיר "בריש מסא" לפי שבה משליכה בתנור. אבל תרומה שלהם שהיתה מן התבואה - לא היתה ראויה כל כך לינתן לכהן
קטן, אפילו לא היה לה שיעור, שקטן היה מאבדה, וכן יין ושמן. ועוד יש לומר, שהתרומה יש לה שיעור - כגון תרומת מעשר. **בריש** מסא ושדי לה בתנורא -
פירש בקונטרס: דכמה דאפשר לאוהדורי מליגע בה מאחר שקרא עליה שם, מיוחדת, וקשיא לפירשו, דהא בנגיעה אמרו דלית לן בה, ולגמרי שרי ליגעו אלא נקט
"ריש מסא" לפי שדרך להפך בו גחלים ועצים, כמו שפירש בקונטרס "מסא" - פורגא בלעז, ויכול להכניס יפה החלה בתנור בתוך האור. ונראה ד"מסא" היינו מרדא
שורדין בו הפת, כדמשמע בפרק (כה, א) גבי דבייתו דרבי תנינא דקאמר לה שיכבה: אייתי מסא, דקא חרבא רפתא. וקאמרינן התם: אף היא להכי מתרדא
נכנסה. אבל מתארא יכול להיות פורגין, כמו שפירש הקונטרס בפרק קמא דחגיגה (ד, ב) גבי [מרים] מגדלא רדקי שקלתיה למתארא וקא מחדרא תנורא - שהיתה
אוחות האוד של תנור שקורין [פורגין] ומכבדת את התנור. ולפי שיש דברים שאין מתחייבין בחלה עד לאחר אפיה, כגון סופגין ודובשנין בפרק "כל שעה" (פסחים
לו, א). וכדאמר: טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה - נקט שקיל לה בריש מסא, דכשבא לדחותה שורפה ומשליכה באש בראש המרא עצמה. **פסק** והדר
מפרשא חלה אחריית - משמע שלא החמירו להפריש חלה שניה אלא היכא דליכא כהן קטן. ולא כהנהו מקומות דקניי במסכת חלה (פרק ד משנה ח) שלעולם
מפרישין שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן. דאותן מקומות קרובין לארץ ישראל, ומתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה, וטעונה שריפה, דגורו עליה שלא לאוכלה
אפילו כהן טהור גמור מחמת שהיא טמאה. ולכך מפרשין לעולם של אור, וחלה שניה שלא תשתכח תורת חלה, כדמפרש נמי הכא. אבל כאן - בבבל, שזה חרוק
מארץ ישראל, ולא מתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה, ולא גורו עליו שום איסור מחמת טומאה עצמה, ולכך התיירה גם לכהן טמא כיון דלא יצאה עליו
מגופו, וגם התיירו לבטל ברוב. והשניה אוכל כהן גדול אפילו זו, דלא מפליג הכא כלל. דאף על גב דבחלה שניה דהתם תנן (שם) ואסורה לזבין ולזבות ולנדות
ולילולות - ואין ללמוד דהא דהכא לאוסרה לזבים ולזבות, שהיא בבבל חרוק מארץ ישראל, וגם אינה טעונה להפריש אלא היכא דליכא כהן, ממקומות הקרובים,
הקבועים להפריש שתי חלות לעולם. ויש פירושים שמוגה בהם, "דרך חלה אחריית דהכא - אין קורא עליה שם חלה, דלית ליה תורת חלה". ומסתברא דאינה
מדמעת

טובת הנאה - דבר מועט. ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתנו לכהן אחר קרובו
- אסור, כיון דלדידה חזיא הוי - נראה ככהן המסייע. הכי גרסינן: **ותנא מאי**
טעמא לא אמר מתנות כהונה - ולא גרס "ותנא קמא". בכולן יש כהן טובת
הנאה, ומפרש: כהן ישראל שהפריש תרומה מכריו. מאי טעמא לא אמר נמי או
טבח שהפריש מתנותיו, ורועה שהיו לו

בבורות **אמר לך תרומה** - היינו טעמא
דשריא טובת הנאה דידה - דקדושת הגוף
היא. דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין,
ולא אתי האי כהן דיהב אבי אמו הסלע
בגנייה למטעי ולמנהג בה ענין חול.
ולמימר: איתחלה לה בהאי סלע דיהב ליה
אבי אמו. **אבל חזי מתנות כבוד**
דקדושת דמים **נינהו** - דאם רצה כהן
למכור בשר בכור חורע ולחיים וקביה,
מוכרן לישראל, ותו לא בעי ליה לישראל
למכילניהו בצלי ובחרדל כי היכי דעביד
כהן. הילכך אתי האי כהן למטעי בהון,
וסבר: כיון דבני קנן נינהו. **תיתחל**
קדושתיהו אאריבעה זוזי - דיהיב אבי
אמו, דהיינו אריבעה זוזי, ואתי למינהג בהו
מנהג דחולין, שלא יאכלם בצלי ובחרדל
כיונם המפורש בפרק "הזרוע והלחים
ודקביה" (חולין קלב, ב). ומשום הכי לא
תנינהו. והאי דנקט "ובכולן" - הכי קאמר:
ובכולן, התרומות הומעשרות, יש כהן
טובת הנאה. **תרומת חוצה לארץ** -
דרבנן היא, ויכול ליחנם לכהן המסייע.
לשמיעה - כהן, **בטילה ברוב** - לאוכלה
לה, ולא בעינן אחד ומאה. ולאחר
שעריבה ברוב חולין - יכול לאכול זו, או
כהן בימי טומאה לאחר שביטלה. **רבה** -
כהן היה, דמדבית עלי קאתי וראש השנה
יחא. **חמרא דתרומה** - דחוצה לארץ.
- הטבל, וישיר כדי תרומה, ופרישנה
באחרונה. **טומאה יוצאת מגופו** - כהן
זב חבה ונדה ובעל קרי. אבל לטמא מת
שריא. **בנגיעה לית לן בה** - ואף על גב
שמטמאה - לא איכפת לן, דאינו מיוחד
עליה לשומרה שלא יטמאנה. **הילכך** -
חלה ואכיל לה. **כהן קטן** - ולא גדול, מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו. ואם
טבל לקריי הרי הוא כקטן. לישנא אחרינא: להכי נקט כהן קטן - שלא ראה קרי
ולא יצאה טומאה מגופו. ובשאלות דרב אחאי מפרש הכי. **בריש מסא** -
*פורגין. דכמה דאפשר לאוהדורי מיוחדת מליגע בה, מאחר שקראה לה שם.
כהן גדול - כהן שהגיע לכלל מצוה. **[לאפניו]** - לנקבים. **מהו שימבול**
ויאכל תרומת חוצה לארץ - בלא הערב שמש.

וכי

מדמעת, דאף על גב דתרומת חוצה לארץ מדמעת, כדנתיא במנחות בפרק "רבי ישמעאל" (דף סז,א). ושמן אפילו השניה במקומות השניים במשנה אינה מדמעת. ונראה לרבי, דבין הכא ובין דתם, אף במקום שהחמירו להפריש חלה שניה — לא החמירו להפריש שתי תרומות, דהא לא מצריך במשנה להפריש שתיים אלא בחלות. ויש ליתן טעם, שבהלה

יש יותר לחוש שלא תשתכח משום דשייכא בכל אדם המגלגל עסנו, אבל תרומה — אין רגילין בה אלא בעלי קרקעות וממרחי תבואות. ורבי הוואה יש לנו — ולא היה נראה לומר שבעטמאן במת היו חולקין ומזין בארץ וחרוים ואוכלים בתרומה, בדמעות שומות חוצה לארץ לא חשו בחלת חוצה לארץ. אבל כדבא ומטומאות דאורייתא אסור כל זמן שלא טבל, כיון דמן התורה אפילו לחולין. כי אין סברא שתקנו חלת כהן בחוצה לארץ, שאין יכול לאוכלה אלא אם כן ילך ויזה בארץ ישראל. ומטומאות המת אי אפשר לחזרה, דאף על גב דצריכין ליהדר מחמת כוונתם, מכל מקום מטומאות חרב שהיא כחלל אפילו על ידי אהל, כדמוכח בגיור בפרק "כחן גדול" (גג,ב) שמאזיל על חרב כמאזיל על המת, ובריש אהלות מוכח שהשפד נעשה כחלל על ידי אהל המת — מאותם לא היו יכולים ליהדר. וגם אין צריכין לפרש כממת, כדנתיא בריש תוספתא דאהלות: כל שומות המת שאין הגיור מגלגל עליה — אין כהן מוזהר עליה. ולהכי מסתברא שבלא הוואה וטבילה היו

אוכלין אותה. וצריך לפרש מתוך הלכה זו, דהא נתנן במסכת חלה (פרק ד משנה ח): מן הנזהר עד אמנן ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכחן כו'. וטבול יום אוכלה, רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזרים כו' — בטבול יום דבעל קרי מיירי, ושירי בלא הערב שמש אף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו. דאי בטמא מת — וכי הוואה יש לנו? ורבי יוסי אומר: אפילו בעל קרי אין צריך טבילה. תדע, מקדנתי סיפא: ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ולא חשיב בעל קרי. וההיא דסיפא דאי צריכא אלא לרבי יוסי, כדקאמר בירושלמי: לרבי יוסי צרכא. אף על פי שכתוב בה "לרבי יהודה", דומה טעות סופר, ורגסין. ואבנן גררא אפרש תולה המשנה (שם), דנתנן: שלש ארצות לחלה, מארץ ישראל עד כויב — חלה אחת. מכויב עד הנזהר ועד אמנן — שתי חלות, אחת לאור ואחת לכחן, של אור יש לה שיעור, ושל כהן אין לה שיעור. שמקום טומאה הוא, ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהם בטהרה מחמת שסמוך הוא לארץ העמים, וחלותיהן טעונות שריפה. ולכן מפרשים שתי חלות, אחת לאור — שהיא חלה טמאה דאורייתא, שפירותיהן גידלין בארץ ישראל, ואחת לכחן — שלא תשתכח תורת חלה. ושל אור יש לה שיעור — כדמפרש בירושלמי: מפני שהוא מדברי תורה, ושל כהן אין לה שיעור — מפני שהוא מדברי סופרים. והדר קתני: ומן אמנן ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכחן, של אור אין לה שיעור, ושל כהן יש לה שיעור. ומפרש בירושלמי: ושל אור אין לה שיעור — מפני שהוא נשרפת. ושתייהן מדברי סופרים. והדר קתני: וטבול יום אוכלה, רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ונאכלת עם הזר על השלחן, וניתנת לכל כהן. והיא המשנה דמיייתי בריש "כל הבשר" (חולין קד,א). אלא שהתלמוד מביאה שם בקוצר, וכן דרך התלמוד להאריך ולקצר במשניות מטהרות ומזרעים, ומשנה הלשון כפי הצורך. כי היא דספק ביהא שמיאי התלמוד (פסחים יא,א) על משנת נכנס לבקעה, והיא שנויה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה במסכת טהרות. וכן משנה במסכת ערלה שמיאי את הפועל במסכת עבודה זרה (סח,ב). בערלה ובכלאי הכרם מצטרפין, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והיא שנויה באורן במסכת ערלה (פרק ב משנה א) והתלמוד מקצר שם במסכת עבודה זרה. כי אין לומר שאותה משנה שמיאי שם זו היא אותה שלמעלה ששנויה בקוצר פרק "קדשי מבה" (מעילה יח,א). כי אין פירושם שיהו. כמו שפירש רבינו תם, שאותה של מעלה — בצירוף לכזית ולמלכות, דומיא דכל הנהו של אותו הפרק. ואותה שמיאי במסכת עבודה זרה מיירי לניתנת טעם, ולאסור במאמית בתערובות, כדמוכח גופה דמתניתין דערלה, דזוק ותשכח. ולהכי מיייתי במסכת עבודה זרה ראיא ממנה דאיסור ואיסור לא מצטרפין לרבי שמעון לניתנת טעם ולחמץ דפירש מילתיה דרבי שמעון, דקתני ערלה: דקתני ערלה: רבי שמעון אומר אין מצטרפין — היינו ליתן טעם, דבהכי איירי תנא קמא. ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמרא דמעילה (יח,א): "אין מצטרפין" — אין צריך צירוף, דכל שהוא למכות. והוא "ונתנת לכל כהן" הוי פירושה — לכל כהן, אפילו לכחן עם הארץ, אף על פי שתרומת (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכחן חבר שישמרנה בטהרה. ובתרומת חוץ לארץ לא גזרו שמא יאכלה בימי טומאתו. וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו: ואלו ניתנן לכל כהן, וחשיב בהדיהו דהורע והלחיים והקבה וראשית הגז וכיוצא בהן, מידי דלא שייך בהו איסור טומאה. ומכל מקום, אם יש חבר ועם הארץ — לא יתן לעם הארץ, כדאמר בפרק "הורע" (חולין קל,ב). מנין שאין נותנן מתנה לכחן עם הארץ — שנאמר "לתת מנת למחזיקים תורת ה'", מחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאיין מחזיק אין לו מנת. ולא כמו שפירש הקונטרס ב"כל הבשר" (שם קד,ב). ד"לכל כהן" אתא לאשמעונין שאפילו אין מחזיק יתנו לו חוץ לארץ. דהא משנה שאחר זו אי אפשר לומר כן, דקדשיהם לא מתנות, דאמרי עלייהו שאין ניתנת אלא למחזיקים. אלא דאי הווא דליכא חבר מיירי הכא. אי נמי, אפילו איכא חבר אלא שנינו צריך למנות: יתנו לעם דקדשיה עני, שמצויים להחיותו. שאם לא יתנו לו — יצטרכו ליתן לו חולין. והשתא דפרישית דא דקתני: טבול יום אוכלה — היינו טבול יום (קא בעי לה). ולא בעי הערב שמש, ואף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו — נראה לומר דהוא הדין חלת האור בבבל. ודידן, אף על פי שאסורה למי שטומאה יוצאה מגופו — לא בעיאת הערב שמש. ואין להחמיר יותר מחלת כהן דההיא משנה. ומאן דחמירי בה לאסורה בטומאת שרץ — שרי לטמא שרץ לאחר טבילה. ומיהו אין ראיא כל כך, כי שמא אף על פי שהחמירו בה בטמא שרץ קודם טבילה, כמו בבעל קרי, בטבול יום דשרץ שמא הקילו בה יותר. ובהלכות גדולות כתוב בהלכות חלה: אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן או מאן דטביל לקרי. ועוד כתוב בהלכות גדולות, דחלה בארץ ישראל — אין מפרישין אלא חלה אחת, ושורפין אותה. ונראה, דעכשיו כיון ששורפין אותה לפי שאין להם הוואה — בכל ארץ ישראל צריך להפריש שניה, כמו מכויב עד הנזהר ועד אמנן, שמפריש שניה שלא תשתכח תורת חלה. וליית הלכתא בבורותיה — בהא דמצריך טבילה, אלא אפילו טבילה לא בעי. ולשון הקונטרס לא בשמען ב, **שנה** בשנה שנה שנה שבכסת בחברתה — גבי "כשכיר שנה בשנה" (ויקרא כה) — שכירות של שנה זו או משתלם אלא בשנה אחת (בבא מציעא סה,א). דרשין בכל חד מעניינא דקרא, דגבי מעשר דכתיב "שנה בשנה", דדרשין לקמן (גג,ב). שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. וצריך לאוקמא דך שמעתא דשנה בלא רגלים, שברגלים לחודיהו בכל שנה איכא "ביל תאחר", כדאמר בפרק קמא דראש השנה (ה,ב). ואם תאמר: והא מיבעי לחדרשין בתמורה פרק "ואלו קדשים" בסופו (בא,ב). ואין נפסל משנה לחברתה. וכן עזאי דריש בפרק שני דבבחים (בט,א) ובפרק קמא דראש השנה (ו,א): "המקריב אותו לא ירצה" — אותו ב"לא ירצה", ואין מאחר נדרו ב"לא ירצה". ומצריך התם תרי קראי, חד לבכור וחד לשאר קדשים: ויש לומר: דרך דשמעתין דהכא נפקא ליה מדאחרים דהתם בובחים (בט,א), ובראש השנה (ה,ב) ובתמורה (בא,ב). מקיש בכור למעשר, מה מעשר שנה נפסל משנה לחברתה כו'. ובתמורה (ו,ב). נמי קאמר דאחרים מוקמי קרא ד"ואכלנו שנה בשנה" לדכחא. ודהו דכח נמי סביר באחרים. (שייך לעמוד הבא) **הווא** אמנא בחזה ושוק של תודה — לרבי עקיבא כלומר ליה כי דך סברא בסוף "איחזו מקומן" (זבחים נו,א). ומפרש דהתם פליגי בהימנו דבר אחר אי הוי היקש או לא. שלא

וכי הוואה יש לנו — בזמן הזה דכין דאין עכשיו הוואה בזמן הזה, הערב שמש נמי לא בעי. לא יחוש ליה לסכא — בתמיה. וכי לא נחוש לכבוד רב עמרם שאינו בבאן ואין טוב להורות שום הוראה עד שיבא. **טובל ואוכל** — ואין צריך הערב שמש. ולית הלכתא בבורותיה — התלמוד קמהדר ליה. **דלשנה ידיה** מנינן — דאין נולד הבכור בניסן, רשאי לקיימו עד ניסן אחר, ולא אמרינן: מתשרי שלמה שנת מנין עולם — שלמה נמי שנת הבכור. זו שנה של בכור — כלומר, דכי אולת אחר שנת הבכור, היא נכנסת בחברתה. דכי הוי לבכור שנה אחת — נכנסה שניה למנין עולם מתשרי. **יום אחד בשנה זו** — דכי שחטו ביום אחרון לשנתו — יכול לאוכלו אותו היום, ויום המחרת שהוא משנה שניה, דהיינו שני ימים. ולרבי **רב מנא** להו — דלשנה ידיה מנינן. **מקדשים** — משאר קדשים הבאים בני שנה, דכתיב בהו "כשב בן שנתו". ו**בשרם** יהיה לך כחזה התנופה — בבכור מישתעי, בסדר "ויקח קרבו". ומכאן שייך לעמוד הבאן תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה. והמורם ממנה, דהיינו חזה ושוק, כיוצא בה הוא.

ואידך

ורב, נאכל לשני ימים ולילה אחד, מנא ליה — נפקא ליה מ"ובשרם יהיה לך כחזה התנופה ובשוק הימין" — הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה לחלן — שני ימים ולילה אחד, אף כאן — שני ימים ולילה אחד. ואידך:

אחיהו ורבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזרים כו' — בטבול יום דבעל קרי מיירי, ושירי בלא הערב שמש אף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו. דאי בטמא מת — וכי הוואה יש לנו? ורבי יוסי אומר: אפילו בעל קרי אין צריך טבילה. תדע, מקדנתי סיפא: ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ולא חשיב בעל קרי. וההיא דסיפא דאי צריכא אלא לרבי יוסי, כדקאמר בירושלמי: לרבי יוסי צרכא. אף על פי שכתוב בה "לרבי יהודה", דומה טעות סופר, ורגסין. ואבנן גררא אפרש תולה המשנה (שם), דנתנן: שלש ארצות לחלה, מארץ ישראל עד כויב — חלה אחת. מכויב עד הנזהר ועד אמנן — שתי חלות, אחת לאור ואחת לכחן, של אור יש לה שיעור, ושל כהן אין לה שיעור. שמקום טומאה הוא, ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהם בטהרה מחמת שסמוך הוא לארץ העמים, וחלותיהן טעונות שריפה. ולכן מפרשים שתי חלות, אחת לאור — שהיא חלה טמאה דאורייתא, שפירותיהן גידלין בארץ ישראל, ואחת לכחן — שלא תשתכח תורת חלה. ושל אור יש לה שיעור — כדמפרש בירושלמי: מפני שהוא מדברי תורה, ושל כהן אין לה שיעור — מפני שהוא מדברי סופרים. והדר קתני: ומן אמנן ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכחן, של אור אין לה שיעור, ושל כהן יש לה שיעור. ומפרש בירושלמי: ושל אור אין לה שיעור — מפני שהוא נשרפת. ושתייהן מדברי סופרים. והדר קתני: וטבול יום אוכלה, רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ונאכלת עם הזר על השלחן, וניתנת לכל כהן. והיא המשנה דמיייתי בריש "כל הבשר" (חולין קד,א). אלא שהתלמוד מביאה שם בקוצר, וכן דרך התלמוד להאריך ולקצר במשניות מטהרות ומזרעים, ומשנה הלשון כפי הצורך. כי היא דספק ביהא שמיאי התלמוד (פסחים יא,א) על משנת נכנס לבקעה, והיא שנויה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה במסכת טהרות. וכן משנה במסכת ערלה שמיאי את הפועל במסכת עבודה זרה (סח,ב). בערלה ובכלאי הכרם מצטרפין, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והיא שנויה באורן במסכת ערלה (פרק ב משנה א) והתלמוד מקצר שם במסכת עבודה זרה. כי אין לומר שאותה משנה שמיאי שם זו היא אותה שלמעלה ששנויה בקוצר פרק "קדשי מבה" (מעילה יח,א). כי אין פירושם שיהו. כמו שפירש רבינו תם, שאותה של מעלה — בצירוף לכזית ולמלכות, דומיא דכל הנהו של אותו הפרק. ואותה שמיאי במסכת עבודה זרה מיירי לניתנת טעם, ולאסור במאמית בתערובות, כדמוכח גופה דמתניתין דערלה, דזוק ותשכח. ולהכי מיייתי במסכת עבודה זרה ראיא ממנה דאיסור ואיסור לא מצטרפין לרבי שמעון לניתנת טעם ולחמץ דפירש מילתיה דרבי שמעון, דקתני ערלה: דקתני ערלה: רבי שמעון אומר אין מצטרפין — היינו ליתן טעם, דבהכי איירי תנא קמא. ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמרא דמעילה (יח,א): "אין מצטרפין" — אין צריך צירוף, דכל שהוא למכות. והוא "ונתנת לכל כהן" הוי פירושה — לכל כהן, אפילו לכחן עם הארץ, אף על פי שתרומת (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכחן חבר שישמרנה בטהרה. ובתרומת חוץ לארץ לא גזרו שמא יאכלה בימי טומאתו. וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו: ואלו ניתנן לכל כהן, וחשיב בהדיהו דהורע והלחיים והקבה וראשית הגז וכיוצא בהן, מידי דלא שייך בהו איסור טומאה. ומכל מקום, אם יש חבר ועם הארץ — לא יתן לעם הארץ, כדאמר בפרק "הורע" (חולין קל,ב). מנין שאין נותנן מתנה לכחן עם הארץ — שנאמר "לתת מנת למחזיקים תורת ה'", מחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאיין מחזיק אין לו מנת. ולא כמו שפירש הקונטרס ב"כל הבשר" (שם קד,ב). ד"לכל כהן" אתא לאשמעונין שאפילו אין מחזיק יתנו לו חוץ לארץ. דהא משנה שאחר זו אי אפשר לומר כן, דקדשיהם לא מתנות, דאמרי עלייהו שאין ניתנת אלא למחזיקים. אלא דאי הווא דליכא חבר מיירי הכא. אי נמי, אפילו איכא חבר אלא שנינו צריך למנות: יתנו לעם דקדשיה עני, שמצויים להחיותו. שאם לא יתנו לו — יצטרכו ליתן לו חולין. והשתא דפרישית דא דקתני: טבול יום אוכלה — היינו טבול יום (קא בעי לה). ולא בעי הערב שמש, ואף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו — נראה לומר דהוא הדין חלת האור בבבל. ודידן, אף על פי שאסורה למי שטומאה יוצאה מגופו — לא בעיאת הערב שמש. ואין להחמיר יותר מחלת כהן דההיא משנה. ומאן דחמירי בה לאסורה בטומאת שרץ — שרי לטמא שרץ לאחר טבילה. ומיהו אין ראיא כל כך, כי שמא אף על פי שהחמירו בה בטמא שרץ קודם טבילה, כמו בבעל קרי, בטבול יום דשרץ שמא הקילו בה יותר. ובהלכות גדולות כתוב בהלכות חלה: אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן או מאן דטביל לקרי. ועוד כתוב בהלכות גדולות, דחלה בארץ ישראל — אין מפרישין אלא חלה אחת, ושורפין אותה. ונראה, דעכשיו כיון ששורפין אותה לפי שאין להם הוואה — בכל ארץ ישראל צריך להפריש שניה, כמו מכויב עד הנזהר ועד אמנן, שמפריש שניה שלא תשתכח תורת חלה. וליית הלכתא בבורותיה — בהא דמצריך טבילה, אלא אפילו טבילה לא בעי. ולשון הקונטרס לא בשמען ב, **שנה** בשנה שנה שנה שבכסת בחברתה — גבי "כשכיר שנה בשנה" (ויקרא כה) — שכירות של שנה זו או משתלם אלא בשנה אחת (בבא מציעא סה,א). דרשין בכל חד מעניינא דקרא, דגבי מעשר דכתיב "שנה בשנה", דדרשין לקמן (גג,ב). שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. וצריך לאוקמא דך שמעתא דשנה בלא רגלים, שברגלים לחודיהו בכל שנה איכא "ביל תאחר", כדאמר בפרק קמא דראש השנה (ה,ב). ואם תאמר: והא מיבעי לחדרשין בתמורה פרק "ואלו קדשים" בסופו (בא,ב). ואין נפסל משנה לחברתה. וכן עזאי דריש בפרק שני דבבחים (בט,א) ובפרק קמא דראש השנה (ו,א): "המקריב אותו לא ירצה" — אותו ב"לא ירצה", ואין מאחר נדרו ב"לא ירצה". ומצריך התם תרי קראי, חד לבכור וחד לשאר קדשים: ויש לומר: דרך דשמעתין דהכא נפקא ליה מדאחרים דהתם בובחים (בט,א), ובראש השנה (ה,ב) ובתמורה (בא,ב). מקיש בכור למעשר, מה מעשר שנה נפסל משנה לחברתה כו'. ובתמורה (ו,ב). נמי קאמר דאחרים מוקמי קרא ד"ואכלנו שנה בשנה" לדכחא. ודהו דכח נמי סביר באחרים. (שייך לעמוד הבא) **הווא** אמנא בחזה ושוק של תודה — לרבי עקיבא כלומר ליה כי דך סברא בסוף "איחזו מקומן" (זבחים נו,א). ומפרש דהתם פליגי בהימנו דבר אחר אי הוי היקש או לא. שלא

בכורות דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמג

27 שלגבי שנות העולם שנתו מתחילה בשנה אחת וממשיכה בשנה
28 שלאחריה.
29 הגמרא מביאה שרב דרש פסוק זה באופן אחר: **דְּבִי רַב תִּנָּא** מפסוק
30 זה דין אחר, שמה שנאמר בפסוק (דברים טו כ) **'לִפְנֵי ה'** אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ
31 **שְׁנָה בְּשָׁנָה**, הכוונה שהבכור נאכל יום **אֶחָד בְּשָׁנָה** זו ויום **אֶחָד**
32 **בְּשָׁנָה** זו, שאם שחטו ביום האחרון של שנתו, יכול לאוכלו ביום
33 שחיטתו וגם ביום המחרת שהוא מהשנה השניה, ונמצא שפסוק זה
34 **לִימַד עַל הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכָל לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד**.
35 מאחר ודבי רב למדו מ'שנה בשנה' דין אחר, מבררת הגמרא מדיכין
36 נלמד לדבריהם שמונים את שנת הבכור מזמן לידתו. מבררת
37 הגמרא: **דְּבִי רַב מְנָא** להו את הדין הנשמע ממשנתיו שאנו מונים
38 לבכור מזמן לידתו ולא מתשרי כשנת העולם. משיבה הגמרא: **יְלָפִי**
39 **מְקַדְּשִׁים** הבאים בני שנה, שמונים להם את השנה לפי שנתם ולא
40 לפי שנת העולם.
41 מבררת הגמרא: **וְקַדְּשִׁים** גופיהו מְנָלֵן שאנו מונים לפי שנתו של
42 הקרבן ולא לפי שנת עולם. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אֲחָא בְּרַ עֲקָבָה**,
43 **אָמַר קְרָא** (ויקרא יב ו) **'כִּבְשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ'** ומשמע שנתו שלו ולא שנה
44 של מְנָלֵן עוֹלָם.
45 הגמרא מבררת מדיכין למד רב שהבכור נאכל לשני ימים ולילה
46 אחד. מבררת הגמרא: **וְרַב** שדרש מ'שנה בשנה' שהמנין הוא לפי
47 שנת הבכור, את הדין שהבכור נֶאֱכָל לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, מְנָא
48 ליה. משיבה הגמרא: **נִפְקָא** ליה מ'וּבְשָׂרָם יִהְיֶה קֶדֶד כְּהוּהּ הַתְּנוּפָה
49 וּבְשׁוֹק הַיָּמִין' האמור לגבי בכור (במדבר יח יח), הַקִּישׁוּ הַכְּתוּב [את
50 הבכור] לְתוֹחַ וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים, כדי ללמוד מהם, מַה לְהֵלֵן –
51 בשלמים, זמן אכילתם הוא שְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אֵיךְ כָּאֵן – בבכור,
52 זמן אכילתו הוא שְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד.

1 **וְכִי הָיָה יֵשׁ לָנוּ** בזמן הזה, ומכיון שכך, גם הערב שמש אין צריך.
2 **אָמַר לִיה רְמִי בְּרַ הָמָא**, לא יִחוּשׁ לִיה לְסָבָא – האם לא נחוש
3 לכבודו של רב עמרם שאינו כאן ואין טוב להורות כלום עד שיבוא.
4 **אֲדִהֲכִי אֲתָא רַב עֲמָרָם** ושאלו לפניו שאלה זו, **וְאָמַר לְהוּ**, הֲכִי אָמַר
5 **רַב**, מְמַא מִת טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ ואינו צריך הערב
6 שמש. מסיקה הגמרא: וְלִית הִלְכָתָא בְּיוֹתֵיהּ, אלא טמא מת צריך
7 הערב שמש כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ.
8 הגמרא מביאה נדון דומה לגבי טמא שרץ האם צריך הערב שמש
9 כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ: **(דְּאָמַר מַר זוטָרָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב**
10 **שְׁשִׁיטָא טִמְא שְׂרִיץ טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ ואינו צריך**
11 **הערב שמש. מסיקה הגמרא: וְלִית הִלְכָתָא בְּיוֹתֵיהּ וצריך טמא שרץ**
12 **הערב שמש כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ.**
13 שנינו במשנה: **בְּכוֹר** מצותו לכתחילה שיהיה **נֶאֱכָל שְׁנָה בְּשָׁנָה** –
14 בתוך שנתו הראשונה בין תם ובין בעל מום. והמשיך התנא ואמר
15 שאם נולד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש.
16 ומשמע מלשון המשנה 'בתוך שנתו' שמונים את שנת הבכור מזמן
17 שנולד ולא לפי שנת העולם.
18 הגמרא מבררת מזה המקור לכך. מדייקת הגמרא: **מִדְּקָאָמַר**
19 **'נולד בו מום בתוך שנתו', לְמִמָּרָא דְלִשְׁנָה דִּידִיהּ מְנִינֵן**
20 – שאנו מונים את שנת הבכור לפי שנה שלו מזמן שנולד, ולא
21 לפי שנות העולם שמונים מתשרי. מבררת הגמרא: מְנָא הִנִּי
22 מִלִּי. משיבה הגמרא: **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב**, דְּאָמַר
23 **קְרָא** לגבי בכור (דברים טו כ) **'לִפְנֵי ה'** אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנָה
24 **בְּשָׁנָה**, ויש ללמוד ממשמעות הפסוק **אִיוֹזְהִי שְׁנָה שְׁנִכְנַסְתָּ**
25 **בְּחִבְרָתָהּ** כמשמעות הלשון 'שנה בשנה', הִנֵּי אָמַר שהיא שְׁנָה
26 שֶׁל בְּכוֹר שאנו מונים אותה לפי שנתו מזמן שנולד ונמצא

אגרות קודש

ב"ה, י"א טבת, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' טבת.

לאחרי כל החשבונות, חשבוננו של עולם וכו' הנה סו"ס מסיים במכתבו בהנוגע לשכירות ושהוא בע"ח בדאלארען וכו'!

והאומנם גם לדעתו יש להרעיש עולמות על ענינים כאלו? ובפרט שבהשתדלות קצת יסלק החוב שלו בגשמיות ובהשתדלות קצת יותר בידו לסלק גם החוב שלו ברוחניות [שהרי כשאדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה], ואם כן הכל כמונח בקופסא, ורק שצריך הוא לפתוח הקופסא, ומספיק פתח כחודו של מחט ואז יפתח השי"ת כפתחו של אולם.

במ"ש שאין יודע מה מטרתו. - כבר הודיעו רז"ל במשנתם, שנברא לשמש את קונו, אלא שכמה אופנים בזה, ומה איכפת לו אם יעשה זה ע"י קירוב לבם של התלמידים שלו לאבינו שבשמים וע"י שיהי' שליח לתפלות בני"י וכו' ובלבד שימלא התפקיד במנוחה ושמחה וטוב לבב.

ויהי רצון שלא יחפץ איינריידין זיך, שהענינים מבלבלים אותו, כי אין בבלולים ורק מחכים שיפתח כחודו של מחט ואז יהי' כנ"ל.

נהניתי מהדו"ח מבקורו עם התלמידים שלו, ויהי רצון שע"ד האמור לא יסתפק במעמדו כי אם יתפשט בדרכי נועם, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט בכל הני"ל.

שואלת הגמרא: ואיך – דבי רב, מדוע לא למדו זאת מזהדיקש לחזה
 ושוק של שלמים. משיבה הגמרא: אי מהתם איבא למימר שהדיקש
 הוא לחזה ושוק של תודה ואינם נאכלים אלא ליום ולילה בלבד.
 שואלת הגמרא: ואיך – רב, מנין לו שאין הדיקש לחזה ושוק של
 תודה. משיבה הגמרא: באמת אף לרב הדיקש הוא לתודה ולא
 לשלמים, והלימוד של רב שהבכור נאכל שני ימים ולילה הוא ממה
 שאמר קרא בסוף הפסוק שם 'לך יהיה' ותיבות אלו מיותרות שהרי
 קודם לכן נכתב 'ובשרם יהיה לך' אלא שהוסיף לך הפתוח הויה
 אחרת – זמן נוסף שהבשר נאכל בפכוד חוץ מיום ולילה הנלמדים
 מחזה ושוק של תודה, ולכן זמן אכילתו הוא שני ימים ולילה אחד.
 שואלת הגמרא: ואיך – דבי רב, מדוע לא למדו שהבכור נאכל
 לשני ימים ולילה מריבוי זה. משיבה הגמרא: (הא) [אי] מהתם,
 איבא למימר, האי יהיה לך לימד על פכוד בעל מום שנתנו
 לפכו, שלא מצינו לו לימוד בכל התורה פולה ללמוד ממנו שינתן
 לכוהן, אלא מיתור זה של לך יהיה.

שואלת הגמרא: ואיך – רב, מנין למד כן. משיבה הגמרא: אמר
 הכתוב (במדבר יח יח) 'ובשרם יהיה לך' בלשון רבים, שמשמע שיש שני
 בכורים הניתנים לכוהן, והם אחד תם ואחד פועל מום.
 שואלת הגמרא: ואיך – דבי רב, מה למדו מלשון רבים זה. משיבה
 הגמרא: הם יאמרו לך ש'ובשרם' דהני בכורות דכוליהו ישראל
 קאמר לשון רבים נאמר על הבכורות של כל ישראל ולא על שני
 סוגים של בכור.

שנינו במשנה: בכור שנולד לו מום בתוך שנתו, רשאי הכהן לקיימו
 כל שנים עשר חדש, לאחר שנים עשר חודש אינו רשאי הכהן
 לקיימו אלא שלוששים יום. הגמרא מביאה ספק בפירוש המשנה:
 איבעיא להו, היכי קאמר, האם אמר כאן אופן ודין אחד, והיינו
 שאם נולד לו המום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר
 חדש, ולאחר שנתו נמי רשאי לקיימו עוד שלוששים יום, או דלמא
 כוונתו לשני אופנים, אופן אחד הוא, היבא דנולד בו מום בתוך
 שנתו, ואז הדין הוא שרשאי לקיימו כל שנים עשר חדש ותו לא,
 והאופן השני הוא, היבא דנולד לו המום אחר שנתו, שבאופן זה
 אינו רשאי לקיימו אלא שלוששים יום מזמן שנולד המום.

הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק: תא שמע, דתנא, בכור תם
 ביום הנה שאי אפשר לשוחטו אלא צריך להמתין עמו עד שיפול בו
 מום, עד שלא נראה – שלא נעשה ראוי להראותו להכם מפני שלא
 נפל בו עדיין מום, רשאי לקיימו אפילו שתים ושלש שנים,
 ומשנראה להראותו להכם, אם נולד לו המום בתוך שנתו, רשאי
 הכהן לקיימו כל שנים עשר חדש מזמן לידתו, ואחר שנתו, אינו
 רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת, אבל מפני
 השבת אבידה לפעלים, שהוא הכהן הזכאי בבכור לאכילה לאחר
 שיפול בו מום, אמרו רשאי – חייב הישראל לקיימו שלוששים יום,
 שזאת אחר שנתו לא ימצא כהן לחיות לו, ואם ישחטנו הישראל יש
 לחשוש שחורח הברר לפסיד הכהן, אך לאחר שלשים יום אינו חייב
 לקיימו עוד, אלא ישחטנו הישראל וימלחנו עד שימצא כהן. ועלה
 על דעת הגמרא עתה, שמה שאמרו שמפני השבת אבידה לבעלים
 רשאי לקיימו שלוששים יום, מדובר על האופן הראשון בברייתא
 שנולד המום בתוך שנתו, והיינו שחוץ ממה שאמרו באופן זה רשאי
 לקיימו שנים עשר חודש, נותנים לו עוד שלוששים יום, ואם כן גם
 במשנה יש לפרש כן, שאם נולד המום בתוך שנתו יכול לקיימו עוד
 שלוששים יום לאחר שנגמרה שנתו.

דוחה הגמרא: ועדיין תיבעי לי אם בפירוש הברייתא, האם מה
 שאמרו מקיימו שלשים יום מדובר דווקא על האופן השני בברייתא,
 שנפל המום לאחר שנתו, אבל כשנפל בתוך שנתו אינו מקיימו עוד
 שלוששים, או דלמא מדובר גם על האופן הראשון, שנפל המום קודם
 סוף שנתו, ואמרו שלאחר סוף השנה מקיימו עוד שלוששים יום.

הגמרא מביאה ראיה אחרת: תא שמע, נולד לו מום בחמשה עשר
 יום בתוך שנתו, כלומר חמשה עשר יום לפני סיום שנתו, משלימין
 לו חמשה עשר יום לאחר שנתו, הרי שאם נפל המום בתוך שנתו,
 אינו מקיימו שלוששים יום לאחר שנתו, אלא רק חמשה עשר יום
 להשלמת שלוששים. מסיקה הגמרא: שמע מינה.

הגמרא מביאה שיש להביא ראיה מברייתא זו לדברי רבי אלעזר.
 אומרת הגמרא: דין זה האמור בברייתא שמשלימים לשלושים יום,
 מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר, נותנין לו שלשים יום
 משעה שנולד בו מום, והיינו שאם נולד המום חמשה עשר יום לפני
 סוף השנה, משלימים לו עוד חמשה עשר יום משנה הבאה.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רבי אלעזר ומקשה מברייתא זו
 על דבריו: איבא דאמר בשם רבי אלעזר דין אחר, דאמר רבי אלעזר,
 מנין לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו שנותנין לו שלשים יום
 אחר שנתו, שנאמר (דברים טו ז) 'לפני ה' יתחיה תאכלנו שנה
 בשנה, ומשמעות 'שנה בשנה' היא שתי שנים, ויש לברר, איזה הן
 ימים החשובים שנה, הוי אומר אלו שלשים יום, ומכך יש ללמוד
 שנותנים לו עוד שלוששים יום לאחר סוף השנה הראשונה. מקשה
 הגמרא: מיתיבי מהברייתא, נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך
 שנתו, משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו, ויש לדייק, השלמה
 אין, מהבא לא – דווקא ימי השלמה לשלושים יום נותנים לו לאחר
 שנתו, אך שלוששים יום שלמים אחרים אין נותנים לו. אומרת הגמרא:
 תיובתא דרבי אלעזר תיובתא.

משנה

בכור בעל מום, אין שוחטים אותו לקרבן אלא נשחט כחולין בכל
 מקום. אך אסור לשוחטו עד שיראה אותו מומחה שיבדוק האם מום
 זה מתיר לשוחטו. משנתינו דנה בדין השוחט את הבכור ומראה את
 מומו לחכם רק לאחר השחיטה:

השוחט את הבכור ומראה למומחה את מומו רק לאחר השחיטה,
 שיבדוק האם היה מום קבוע והיה מותר לשוחטו או שהוא מום עובר
 והיה אסור לשוחטו, רבי יהודה מתיר לכוהן, אם יש בו מום קבוע.
 רבי מאיר אומר, הואיל ונשחט שלא על פי מומחה, אסור לאוכלו
 אף שיש בו מום קבוע.

המשנה מבארת מה דינו של מי שאינו מומחה והתיר את הבכור: מי
 שאינו מומחה לראיית מומי הבכור ורואה את הבכור, והתירו
 ונשחט על פיו, הרי זה – והבכור, יקבר, ואינו נותר לאכילה על ידי
 שחיטה זו, וישלם הראוה שאינו מומחה, את תשלום בכור זה לכוהן
 מבייתו, כלומר מממון עצמו.

נמרא

הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר במשנתינו: אמר
 רבא בר בר חנה, בדוקין שבעין – כשהמום שנמצא על ידי המומחה
 לאחר השחיטה הוא קרום הפרוס על העין, דכולי עלמא לא פליגי
 דאסור אף אם עכשיו נראה למומחה כמום קבוע, מפני שהן –
 העינים משתנין מחמת צער המיתה, ולכן אף אם עכשיו נראה
 למומחה כמום קבוע, יתכן שאם היה רואה אותו מוחים היה נראה לו
 כמום עובר, ואם כן אין זו ראיה שנשחט כדן. לרבי נחלקו עלא
 במימין שבעין שאינם משתנים, שבהם אם נראה עכשיו כמום קבוע,
 ודאי שהיה כך גם מחיים, דרבי מאיר קבר, גזרינן לאסור אף במימין
 שבעין, אטו דוקין שבעין שלא יבואו להתיר גם בהם, ורבי יהודה
 קבר, לא גזרינן מומין שבעין אטו דוקין שבעין.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא לביאור זה במחלוקת רבי מאיר ורבי
 יהודה: תנא נמי הכי בבאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה,
 השוחט את הבכור ומראה את מומיו למומחה רק לאחר השחיטה,
 רבי יהודה אומר, בדוקין שבעין, אסור לאוכלו, מפני שהן משתנין
 ואף שנראה למומחה עתה כמום קבוע, יש לחשוש שהיה מום עובר
 בשעת השחיטה. במימין שבעין מותר, מפני שאין משתנין. רבי
 מאיר אומר, אחר זה ואחר זה – בין בדוקין שבעין ובין במימין
 שבגוף אסור, מפני שהן משתנין. תמזה הגמרא וזכר בא לביאור
 הראיה מברייתא זו: מפני שהן משתנין סלקא דעתך, הרי מומין
 שבעין מי משתנין, והלא פשוט שאין שנקצצה או יד שנשברה אינם
 משתנים מחמת השחיטה. מיישבת הגמרא: אלא כוונת רבי מאיר
 היא, שגור במימין שבגוף מפני דוקין שבעין משתנין, ובביאורו של
 רבא בר בר חנה, שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם גזרים גזירה זו.
 הגמרא מביאה שאף מלשוננו של רבי מאיר במשנתינו מדויק
 כביאורו של רבא בר בר חנה: אמר רב נחמן בר יצחק,

1 **ואידך** – דמפיק מ"בשרם יהיה לך" וגו' – ההוא ודאי בחזה ושוק דתורה
2 משתעי. אלא שני ימים נפקא ליה מ"יהיה לך", דמשמע היה אחרת לבר מזו.
3 **שלא מצינו בכל התורה כולה** – שיתנו לכהן. אלא מרביא דהא "יהיה לך"
4 נפקא. **ואידך** – דמפיק מ"יהיה לך" שני ימים ולילה אחת, בכור בעל מום שנתון
5 לכהן – מ"בשרם יהיה לך" נפקא. לשון
6 רבים, משמע: אחד וכן ואחד מום. מום.
7 **ואידך** – "ובשרם" לא משמע אלא
8 תמימים. והא דנקט לשון רבים –
9 דאבכורות דכולהו ישראל קאי. **ולאחר**
10 **שנתו נמי שלשים יום** – אף על גב דמום
11 בתוך שנתו נולד טובא. **כל שנים עשר**
12 **חדש** – עד שיהיו לו שנים עשר חדש
13 משגול. **היבא דנולד בו מום** – לאחר
14 שנתו – רשאי לקיימו שלשים יום משגול
15 המום. ד"לאחר שנתו" דמתניתין הכי קאמר:
16 ואם לאחר שנתו נולד המום – יקיימו
17 שלשים יום. **בזמן הזה** – שאין הם ראו
18 לבלום. **עד שלא נראה להראותו לחכם**
19 – שלא נפל בו מום. אחר שנתו. **אינו**
20 **רשאי לקיימו אפילו יום אחד** – וקא
21 סלקא דעתך אנוול בו מום בתוך שנתו קאי.
22 וקתני. אבל מפני השבת אבידה לבעלים,
23 דהיינו כהן, ישמא אם ביד ישראל הוי האי
24 בכור לא משבח כהן למיתבי ליה, ואי שחית
25 ליה יסריח הוהשך – אמרו: רשאי לקיימו
26 שלשים יום, ואי לא משבח כהן – שחיתו
27 ומולחו עד שימצא כהן. אלמא, שלשים יום
28 דקאמר – אנוול מום בתוך שנתו קאי.
29 **עדיין תיבעי** – דברייתא גופא איכא
30 לספוקא. דאיכא למימר, הא דקתני: לאחר
31 שנתו אין רשאי לקיימו כו' – הכי קאמר:
32 נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו',
33 ועלך קא: אבל מפני השבת אבידה כו'. **או**
34 **דלמא קודם שנתו** – כלומר, אם נולד
35 מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו
36 שלשים יום. משלימין לו חמשה עשר
37 **אחר שנתו** – אלמא, שלשים יום דקתני
38 מתניתין – אנוול בו מום לאחר שנתו קאי.
39 דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד
40 – ליכא למימר דניתב ליה אחר שנתו
41 שלשים יום, דלית ליה אלא השלמה
42 דקתני בביריתא. ושמינן מינה דאי בתוך
43 שנתו נולד המום חדש או חדשים – רשאי
44 לקיימו עד שנתו, דהא כתיב "שנה", ואי
45 לאחר שנה נולד מום, או קרוב לשנים שנתו
46 – יחבינן ליה שלשים יום משגול המום.
47 **נותנין לו שלשים יום** – אם נולד מום
48 אחר שנתו. **שנה בשנה** – שתי שנים
49 משמע. שלשים יום בשנה חשובין שנה
50 לדברי הכל, בפירקא קמא דראש השנה
51 (ג,א). **השלמה אין מיהבא לא** – מיהבא
52 שלשים יום שלימים לא יחבינן. **משנה**
53 **והראה מומו** – לאחר שחיתה ונמצא
54 קבוע. **גמרא דוקין** – טיילא, כמו "הנוטה"
55 כדוק שנים" (ישעיהו מ). **משתינן** – מפני
56 צער מיתה משתנה העין, ואף על גב
57 דהשתא מיתחוי קבוע, אי הוה חזי ליה
58 מחיים הוה מיתחוי עובר. **שבגוף** – כגון
59 נסדקה אוננו. **מפני המשתנין** – כלומר,
60 מפני דוקין שבעין, שמשנתן, גזירה למומין
61 שבגוף אף על פי שאין משתנין.
מתניתין

1 **ואידך** – דמפיק מ"בשרם יהיה לך" וגו' – ההוא ודאי בחזה ושוק דתורה
2 משתעי. אלא שני ימים נפקא ליה מ"יהיה לך", דמשמע היה אחרת לבר מזו.
3 **שלא מצינו בכל התורה כולה** – שיתנו לכהן. אלא מרביא דהא "יהיה לך"
4 נפקא. **ואידך** – דמפיק מ"יהיה לך" שני ימים ולילה אחת, בכור בעל מום שנתון
5 לכהן – מ"בשרם יהיה לך" נפקא. לשון
6 רבים, משמע: אחד וכן ואחד מום. מום.
7 **ואידך** – "ובשרם" לא משמע אלא
8 תמימים. והא דנקט לשון רבים –
9 דאבכורות דכולהו ישראל קאי. **ולאחר**
10 **שנתו נמי שלשים יום** – אף על גב דמום
11 בתוך שנתו נולד טובא. **כל שנים עשר**
12 **חדש** – עד שיהיו לו שנים עשר חדש
13 משגול. **היבא דנולד בו מום** – לאחר
14 שנתו – רשאי לקיימו שלשים יום משגול
15 המום. ד"לאחר שנתו" דמתניתין הכי קאמר:
16 ואם לאחר שנתו נולד המום – יקיימו
17 שלשים יום. **בזמן הזה** – שאין הם ראו
18 לבלום. **עד שלא נראה להראותו לחכם**
19 – שלא נפל בו מום. אחר שנתו. **אינו**
20 **רשאי לקיימו אפילו יום אחד** – וקא
21 סלקא דעתך אנוול בו מום בתוך שנתו קאי.
22 וקתני. אבל מפני השבת אבידה לבעלים,
23 דהיינו כהן, ישמא אם ביד ישראל הוי האי
24 בכור לא משבח כהן למיתבי ליה, ואי שחית
25 ליה יסריח הוהשך – אמרו: רשאי לקיימו
26 שלשים יום, ואי לא משבח כהן – שחיתו
27 ומולחו עד שימצא כהן. אלמא, שלשים יום
28 דקאמר – אנוול מום בתוך שנתו קאי.
29 **עדיין תיבעי** – דברייתא גופא איכא
30 לספוקא. דאיכא למימר, הא דקתני: לאחר
31 שנתו אין רשאי לקיימו כו' – הכי קאמר:
32 נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו',
33 ועלך קא: אבל מפני השבת אבידה כו'. **או**
34 **דלמא קודם שנתו** – כלומר, אם נולד
35 מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו
36 שלשים יום. משלימין לו חמשה עשר
37 **אחר שנתו** – אלמא, שלשים יום דקתני
38 מתניתין – אנוול בו מום לאחר שנתו קאי.
39 דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד
40 – ליכא למימר דניתב ליה אחר שנתו
41 שלשים יום, דלית ליה אלא השלמה
42 דקתני בביריתא. ושמינן מינה דאי בתוך
43 שנתו נולד המום חדש או חדשים – רשאי
44 לקיימו עד שנתו, דהא כתיב "שנה", ואי
45 לאחר שנה נולד מום, או קרוב לשנים שנתו
46 – יחבינן ליה שלשים יום משגול המום.
47 **נותנין לו שלשים יום** – אם נולד מום
48 אחר שנתו. **שנה בשנה** – שתי שנים
49 משמע. שלשים יום בשנה חשובין שנה
50 לדברי הכל, בפירקא קמא דראש השנה
51 (ג,א). **השלמה אין מיהבא לא** – מיהבא
52 שלשים יום שלימים לא יחבינן. **משנה**
53 **והראה מומו** – לאחר שחיתה ונמצא
54 קבוע. **גמרא דוקין** – טיילא, כמו "הנוטה"
55 כדוק שנים" (ישעיהו מ). **משתינן** – מפני
56 צער מיתה משתנה העין, ואף על גב
57 דהשתא מיתחוי קבוע, אי הוה חזי ליה
58 מחיים הוה מיתחוי עובר. **שבגוף** – כגון
59 נסדקה אוננו. **מפני המשתנין** – כלומר,
60 מפני דוקין שבעין, שמשנתן, גזירה למומין
61 שבגוף אף על פי שאין משתנין.
מתניתין

דאין הלכה כמותו בהדיא דמותרת חבירו ומינתק חבירו, דקאמר רבי מאיר: יציא ולא יחזיר. עולמית. וסוגיא דשמעתין בריש "החולץ" (יבמות זא,א) דלא כרבי מאיר.
וכן סוגיא דשמעתין בריש יתודה, דלרבי מאיר קנסינן בכולהו מפני המשתנין. ובספוק דקאמר: לימא תנן סתמא כרבי מאיר – הא משני: דלמא בדוקין שבגוף דדברי
הכל. וכן הוא אמת. ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר דקנסינן בשטר שיש בו רבית, דאין גובה לא את חקרן ולא את הרבית (בבא מציעא עב,א).
רביעי

לדקה ומחצה לגסה — ואף על פי שפירש בקונטרס: משום דהוי ממון
המוטל בספק, שמא יתירונו חכם על מום, ושמא לא יתירונו — לאו משום
דתיתי בסמוכוס, אלא תקנת חכמים בעלמא הוא. ואף על גב דאיירי בכל מום,
אפילו ידוע שיתירונו מומחה על ידו — מכל מקום חשיב ליה ספק קצת, דשמא לא
מוקף ליה מומחה. וגם לא פליג בין מום.

ואי הוה מיירי דא ברייתא בדוקין שבועין
דוקא — הוה נחא טפי, דהכי נמי קיימא לן
כרבי יהודה בדפרישית, ולדידיה אינו נקבר
אלא בדוקין שבועין. ועוד יש לפרש: דהיינו
טעמא דמשלם מחצה — ששעירו חכמים
דאינו שוה יותר כל זמן שעומד בספק,
שעדיין לא הותר. ובתרומה נמי אישכח
שאינו שוה אלא במחצה של חולין,
כדאמרין בפרק "אף על פי" (כתובות נח, א):
כל מקום שהחכר תרומה — נותן לה כפלים
בחולין. ומיהו, לא דמי ממש לתרומה,
דאסורה לזרים ואסורה בטומאה. אבל
בכור — מומין שרי לגמרי כצבי וכאיל.

משום גזירת מגדלי בהמה דקה —
פירוש: שהחמירו עליהם חכמים שלא
לגדלם כי אם בחורשין חוץ ליישוב, ויש בה
טורח גדול, ואינו שוה אלא רביעי, דהיינו
מחצה פחות מן הגסה. וגם בקונטרס פירש
כן — מפני טורח גזור לה. אבל לא דקדק
ליישב לשון גזירה. דן את הדין כו' —
בפרק קמא דסנהדרין (א, נ) פרק מינה לרבי
אבהו שאמר: שנים שדנו אק דיניהן דין.
ותימנה: מנא ליה דמיירי ביחיד: אי משום
דקתני "דן את הדין" לשון יחיד — הא בריש
אלו טריפות" (חולין מד, ב) קתני: דן את
הדין, ולא מיירי ביחיד, כדקתני: וכולן
רשאין ליקוח ויש לימור: הדהם קתני דומיא
דעדים. אבל מתניתין דהכא מיירי כולה
ביחיד, דקתני סיפא: ואם היה מומחה לבית
דין כו', ומעשה ברבי טרפון כו'. ורישא נמי:
מי שאינו מומחה וראה את הבכור.

לימא תנן סתמא כרבי מאיר כו' — תימנה:
דלא דייק הכא מרישא, דמי שאינו
מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו
הרי זה יקבר וישלם מביתו. ודהיא מה
נפש כרבי מאיר אתיא, דדאן דינא דגרמי.
דלא מתוקמא בנשא ונתן ביד — דהא
"נשחט על פיו" קתני, ובי"הגזול קמא" (בבא)
קמא ק, א) לא משבח התם משנה דדאן רבי
מאיר דינא דגרמי, אלא מברייתא דמחצית
הכרם, והוה ליה לאיתויי מוקף. ובי"הגזול
בתרא" (שם קי, ב) גבי ההוא דאחויי אחוי,
דסבר למיחייבה ממתניתין דדן את הדין,
וקדחי — אמאי לא חייביה מוקף?

בשיקול הדעת טעיתה — מומחה לבית דין אתה, וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם. **משנה**
הנוטל שקר להיות רואה את הבכורות — אין שוחטין על פיו, אלא אם כן היה מומחה

וחייב באחריותו. גרמי — דגרם לאסור תבואתו של חבירו. כשלמא חייב את הובא משכחת נשא ונתן ביד — שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין.
אלא יובה את החייב היכי דמי — בעל כרחך לא משכחת לה דעבדי מידי, אלא "פטור אתה" קאמר ליה: שהיה לו משכון — למלוה, והוה פטר את הלזה, ונטל
את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה. **דאנע בהו שרץ** — הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טמאות הן", ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק
בהן, ויעמיד דבריו. **שעירבן עם פירותיו** — שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טהורות", ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו על שנטל. לסוף אמר חכם
מומחה: "טמאות הן", וטימאו את השאר שנתערבו בהן. **משנה האם שלח** — רחם שלה. והאכילה רבי טרפון לכלבים — ששאלו לו עליה את טריפה היא,
והאכילה לכלבים. **שלא תלך** — מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד, ומוכרין אותן ביוקר, ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת, כדי שיהו צריכין להם. וחזותין האם
שלה, ואינה מתה — הילכך לאו טריפה היא. **הלכה חמורך טרפון** — הפסדת חמור, שתשלמנו לבעל הפרה. **גמרא ותיפוק ליה** — דאי נמי לאו מומחה הוא —
פטור, וטועה בדבר משנה הוא, דתנן ב"אלו טריפות" (חולין נד, א): נטלה האם — כשיירה. וטעה בדבר משנה — חזר בדבורה, בסנהדרין (ג, א). וכיון דאי קיימא פרה
הוה מצי למיחדר ביה ולמשייריה, אישתבח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים — איהו הוא דאפסיד אנפשיה: **אי נמי בשיקול הדעת טעית** —
דאפילו הוה קיימא — לא מצי למיחדר ביה ולמשייריה, ואישתבח דאיסורו איסור, ואתה הפסדתו — אפילו הכי פטור אתה מלשלם, דמומחה אתה. שיקול הדעת —
מפרש בפרק קמא דסנהדרין (א, א): כגון רבי חנניא ואורי אמוראי דפליגי, ולא אייתרם דילכתא לא כמר ולא כמר, וסוגייתא דמניניה, ואוריא האי ועבר
כאידיך, מה שעשה עשוי ומשלם מביתו. **משנה אין שוחטין** — דלמא משום אגרא קשרי ליה. **אלא אם כן היה מומחה**

מתניתין נמי דיקא — דבמומין שבגוף פליגי, אבל בדוקין לא פליגי. **הואיל**
ונשחט שלא על פי מומחה — דלא משכח ביה רבי מאיר שום ריעותא, אלא
קנסו דשחטו שלא על פי מומחה. ואי בדוקין שבועין — הוה ליה לתמנה: רבי מאיר
אוסר הואיל ומשתנין. אלא ודאי ליכא ריעותא, דבמומי הגוף פליגי, וקנסא קניס,
גזירה משום דוקין. **דכולהו מישתנו** — כל
דוקין שבועין משתנין. ואי דלמא בדוקין
גופיהו איכא דמשנתא ואיכא דלא משתני,
ומיהו למומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין
משתנין. **למאי נפקא מינה** — הא אפילו
איכא דלא משתני, הואיל ולא קים לן הי
מישתני ודי לא מישתני — כולוהו אסירי אם
נשחט בלא מומחה: **האבחושי סהרי** —
אם שחטו בלא מומחה, ודחשבו לאבחושי חזיתא ליה
קבוע, וקיימי סהרי דלא נשתנה ומראה זה
היה לו מחיים. **שקרי נינהו** — ואסור
לדברי הכל. **סמכינו עלייהו** — ושרי, לרבי
יהודה דלא קניס. **סתמא כרבי מאיר** —
דאמר לעיל: אחד זה ואחד זה אסור. דקתני:
יקבר, ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע,
דלמא בדוקין שבועין — אמר יקבר,
דלדברי הכל משתנין. **כשהוא משלם** —
לכהן, נותן רביעי דמיו משום בכור בהמה
דקה, ולבכור בהמה גסה חצי דמיו. משום
הכי משלם מחצה — דממון המוטל בספק
הוא, דאיכא דלמיהו: אפסדיה כוליה, דאי
לא הוה שרי ליה הכי, כי הוה מיליה ליה
קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אביל ליה,
והשתא בעי קבורה. ואיכא למימר דלאו
מידי אפסדיה, דלמא לא הוה מומא,
ומומחה גמור לא הוה שרי ליה, ושמא לא
הוה נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות.

מאי מעמא — רביעי לדקה ומחצה לטהא.
גסה הפסידה מרובה — לפיכך תשלומין
מרובין. **לפום פסידא לישלם** — לזה חצי
דמיו המרובין, ולזה חצי דמיו המעוטין.
משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה —
משום טורח מגדלי בהמה דקה, שיש בה
טורח גדול לגדלה, וזה שחזרי הבכור —
הצילו לכהן מטורח גדול. דשמא אם
הראהו לאחר — לא היה מתירו לו, והיה
לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום.
להכי נגעו בו ולא משלם אלא רביעי.
לישנא אחרינא: מפני גזירת מגדלי בהמה
דקה, שעוברין על דברי חכמים, דתנן בבא
בבא (עט, ב) אין מגדלין בהמה דקה בארץ
ישראל — קנסוהו חכמים דלא לישלם אלא
ריבעא. ולא מפי המורה. **משנה ואם היה**
מומחה לבית דין פטור — דלא מצי מימר
ליה: אמאי דינית ליה, הואיל ולא בקי בדיני
גמרא רבי מאיר דאין דינא דגרמי —
בבא קמא בפרק "הגזול עצים" (ק, א):
מחצית הכרם שנופרצ — אמור לה "גזור",
נתייאש הימנה ולא גזרה — הרי זה קידש

מתינתין נמי דיקא — רבי מאיר אומר: **הואיל ונשחט שלא**
על פי מומחה — אסור. **שמע מינה**: קנסא קא קניס רבי
מאיר, שמע מינה. איבעיא להו: "מפני המשתנין" — וכולהו
משתני, או דלמא — איכא דמשתני ואיכא דלא משתני
למאי נפקא מינה — לאבחושי סהרי; אי אמרת: כולוהו
משתני — שקרי נינהו, ואי אמרת: איכא דמשתני ואיכא
דלא משתני — סמכינו עלייהו. **מאי תא שמע, דאמר רבה**
בר בר חנה: שח לי רבי יאשיה דמן אושא: **בא ואראך**
בדוקין שהן משתנים. מוקדאמר ליה: "בא ואראך" — מכלל
דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני. "מי שאינו מומחה
וראה את הבכור ונשחט על פיו — הרי זה יקבר וישלם
מביתו". **לימא תנן סתמא כרבי מאיר** — דלמא בדוקין
שבועין, ודברי הכל. תנא: כשהוא משלם — משלם רביעי
לדקה, ומחצה לנפה. **מאי מעמא אמר רב פפא**: זה הפסד
מרובה וזה הפסד מועט. — אי הכי, לפום פסידא לישלם!
אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בר איקא: משום
גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה. משנה דן את הדין,
יובה את החייב ותייב את הובא, טימא את הפהור וטיהר
את הפטמא — מה שעשה עשוי, וישלם מביתו. ואם היה
מומחה לבית דין — פטור מלשלם. **גמרא לימא תנן**
סתמא כרבי מאיר, דדאין דינא דגרמי אמר רבי אילעא
אמר רב: כגון שנשא ונתן ביד. — כשלמא חייב את הובא
כגון שנשא ונתן ביד. אלא יובה את החייב, היכי דמי אי
דאמר ליה: "פטור אתה" — והא לא נשא ונתן ביד! **אמר**
רבנא: כגון שהיה לו משכון ונטלו הימנו. **טימא את**
הפהור — דאנע בהו שרץ, טיהר את הפטמא — שעירבן עם
פירותיו. משנה ומעשה בפרה שניטלה האם שלה,
והאכילה רבי טרפון לכלבים, וכא מעשה לפני חכמים
ביבנה והתירוהו. ואמר תודום הרופא: אין פרה והזירה
יוצאה מאלכסנדראי של מצרים שאין חזותין האם שלה
בשביל שלא תלך. אמר רבי טרפון: הלכה חמורך, טרפון!
אמר לו רבי עקיבא: רבי טרפון, אתה מומחה לבית דין —
וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם. **גמרא ותיפוק ליה**
דמעה בדבר משנה, ומעה בדבר משנה — חזיר! — **חדא**
ועוד קאמר: חדא — דמעה בדבר משנה חזיר, ועוד, אי נמי

וחייב באחריותו. גרמי — דגרם לאסור תבואתו של חבירו. כשלמא חייב את הובא משכחת נשא ונתן ביד — שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין.
אלא יובה את החייב היכי דמי — בעל כרחך לא משכחת לה דעבדי מידי, אלא "פטור אתה" קאמר ליה: שהיה לו משכון — למלוה, והוה פטר את הלזה, ונטל
את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה. **דאנע בהו שרץ** — הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טמאות הן", ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק
בהן, ויעמיד דבריו. **שעירבן עם פירותיו** — שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טהורות", ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו על שנטל. לסוף אמר חכם
מומחה: "טמאות הן", וטימאו את השאר שנתערבו בהן. **משנה האם שלח** — רחם שלה. והאכילה רבי טרפון לכלבים — ששאלו לו עליה את טריפה היא,
והאכילה לכלבים. **שלא תלך** — מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד, ומוכרין אותן ביוקר, ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת, כדי שיהו צריכין להם. וחזותין האם
שלה, ואינה מתה — הילכך לאו טריפה היא. **הלכה חמורך טרפון** — הפסדת חמור, שתשלמנו לבעל הפרה. **גמרא ותיפוק ליה** — דאי נמי לאו מומחה הוא —
פטור, וטועה בדבר משנה הוא, דתנן ב"אלו טריפות" (חולין נד, א): נטלה האם — כשיירה. וטעה בדבר משנה — חזר בדבר משנה — חזר בדבורה, בסנהדרין (ג, א). וכיון דאי קיימא פרה
הוה מצי למיחדר ביה ולמשייריה, אישתבח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים — איהו הוא דאפסיד אנפשיה: **אי נמי בשיקול הדעת טעית** —
דאפילו הוה קיימא — לא מצי למיחדר ביה ולמשייריה, ואישתבח דאיסורו איסור, ואתה הפסדתו — אפילו הכי פטור אתה מלשלם, דמומחה אתה. שיקול הדעת —
מפרש בפרק קמא דסנהדרין (א, א): כגון רבי חנניא ואורי אמוראי דפליגי, ולא אייתרם דילכתא לא כמר ולא כמר, וסוגייתא דמניניה, ואוריא האי ועבר
כאידיך, מה שעשה עשוי ומשלם מביתו. **משנה אין שוחטין** — דלמא משום אגרא קשרי ליה. **אלא אם כן היה מומחה**

וחייב באחריותו. גרמי — דגרם לאסור תבואתו של חבירו. כשלמא חייב את הובא משכחת נשא ונתן ביד — שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין.
אלא יובה את החייב היכי דמי — בעל כרחך לא משכחת לה דעבדי מידי, אלא "פטור אתה" קאמר ליה: שהיה לו משכון — למלוה, והוה פטר את הלזה, ונטל
את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה. **דאנע בהו שרץ** — הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טמאות הן", ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק
בהן, ויעמיד דבריו. **שעירבן עם פירותיו** — שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טהורות", ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו על שנטל. לסוף אמר חכם
מומחה: "טמאות הן", וטימאו את השאר שנתערבו בהן. **משנה האם שלח** — רחם שלה. והאכילה רבי טרפון לכלבים — ששאלו לו עליה את טריפה היא,
והאכילה לכלבים. **שלא תלך** — מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד, ומוכרין אותן ביוקר, ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת, כדי שיהו צריכין להם. וחזותין האם
שלה, ואינה מתה — הילכך לאו טריפה היא. **הלכה חמורך טרפון** — הפסדת חמור, שתשלמנו לבעל הפרה. **גמרא ותיפוק ליה** — דאי נמי לאו מומחה הוא —
פטור, וטועה בדבר משנה הוא, דתנן ב"אלו טריפות" (חולין נד, א): נטלה האם — כשיירה. וטעה בדבר משנה — חזר בדבר משנה — חזר בדבורה, בסנהדרין (ג, א). וכיון דאי קיימא פרה
הוה מצי למיחדר ביה ולמשייריה, אישתבח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים — איהו הוא דאפסיד אנפשיה: **אי נמי בשיקול הדעת טעית** —
דאפילו הוה קיימא — לא מצי למיחדר ביה ולמשייריה, ואישתבח דאיסורו איסור, ואתה הפסדתו — אפילו הכי פטור אתה מלשלם, דמומחה אתה. שיקול הדעת —
מפרש בפרק קמא דסנהדרין (א, א): כגון רבי חנניא ואורי אמוראי דפליגי, ולא אייתרם דילכתא לא כמר ולא כמר, וסוגייתא דמניניה, ואוריא האי ועבר
כאידיך, מה שעשה עשוי ומשלם מביתו. **משנה אין שוחטין** — דלמא משום אגרא קשרי ליה. **אלא אם כן היה מומחה**

וחייב באחריותו. גרמי — דגרם לאסור תבואתו של חבירו. כשלמא חייב את הובא משכחת נשא ונתן ביד — שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין.
אלא יובה את החייב היכי דמי — בעל כרחך לא משכחת לה דעבדי מידי, אלא "פטור אתה" קאמר ליה: שהיה לו משכון — למלוה, והוה פטר את הלזה, ונטל
את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה. **דאנע בהו שרץ** — הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טמאות הן", ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק
בהן, ויעמיד דבריו. **שעירבן עם פירותיו** — שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר: "טהורות", ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו על שנטל. לסוף אמר חכם
מומחה: "טמאות הן", וטימאו את השאר שנתערבו בהן. **משנה האם שלח** — רחם שלה. והאכילה רבי טרפון לכלבים — ששאלו לו עליה את טריפה היא,
והאכילה לכלבים. **שלא תלך** — מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד, ומוכרין אותן ביוקר, ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת, כדי שיהו צריכין להם. וחזותין האם
שלה, ואינה מתה — הילכך לאו טריפה היא. **הלכה חמורך טרפון** — הפסדת חמור, שתשלמנו לבעל הפרה. **גמרא ותיפוק ליה** — דאי נמי לאו מומחה הוא —
פטור, וטועה בדבר משנה הוא, דתנן ב"אלו טריפות" (חולין נד, א): נטלה האם — כשיירה. וטעה בדבר משנה — חזר בדבר משנה — חזר בדבורה, בסנהדרין (ג, א). וכיון דאי קיימא פרה
הוה מצי למיחדר ביה ולמשייריה, אישתבח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים — איהו הוא דאפסיד אנפשיה: **אי נמי בשיקול הדעת טעית** —
דאפילו הוה קיימא — לא מצי למיחדר ביה ולמשייריה, ואישתבח דאיסורו איסור, ואתה הפסדתו — אפילו הכי פטור אתה מלשלם, דמומחה אתה. שיקול הדעת —
מפרש בפרק קמא דסנהדרין (א, א): כגון רבי חנניא ואורי אמוראי דפליגי, ולא אייתרם דילכתא לא כמר ולא כמר, וסוגייתא דמניניה, ואוריא האי ועבר
כאידיך, מה שעשה עשוי ומשלם מביתו. **משנה אין שוחטין** — דלמא משום אגרא קשרי ליה. **אלא אם כן היה מומחה**

מועט ולכן אינו משלם אלא רבע. שואלת הגמרא: **אי הָבִי שְׁמוּשֶׁלם**
 לפי ההפסד, **לְפָנֵי פְסִידָא לְיִשְׁלָם** – עדיין יש לומר שישלם בכל
 אחת את מחצית הפסדה, וגם בדקה ישלם את מחצית ההפסד
 המועט, ומדוע משלם רבע.
 מבארת הגמרא את החילוק באופן אחר: **אִמְרַ רַב הוּנָא בְּרַ מְנוּחַ**
מִשְׁמִיחָ דְּרַב אָהָא בְּרַ אִיקָא, מְשֻׁם גְּזִירַת מְגִדְלֵי בְּהֵמָה דְּקָה נָעִי
בָּהּ – הטעם שבבהמה דקה משלם רק רבע ולא מחצה, הוא משום
 שיש טורח גדול לגדל בהמה דקה, ונמצא שזה שהתיר את הבכור
 שלא כדק, אמנם הפסידו שאינו יכול לאוכלו, אך מצד שני יש לחשב
 את מה שהציל את הבכור מהטורח הגדול של גידולה אצלו עד
 שיפול בה מום, ואם היה מראה אותה לאחר, שמא לא היה מתירו
 והיה עליו לגדלה עוד זמן רב, לכן אמרו שאינו משלם אלא רבע,
 שהוא המחצה שהיה עליו לשלם על הפסדו פחות מה שהצילו
 מטורח גידולה.

משנה

לאחר שבמשנה הקודמת הובא דין מי שאינו מומחה והתיר את
 הבכור, שמשלם את הנזק שגרם, דנה המשנה שלפנינו בענין מי
 שהורה הוראה בטעות בדיני ממונות והזיק, האם הוראתו קיימת
 והאם משלם את הנזק.
 דין שאינו מומחה, שדן **אֶת הַדִּין בְּדִינֵי מְמוּנוֹת**, ובטעות **וְיָכֵה אֶת**
הַחֵיִב וכן באופן שחייב בטעות **אֶת הַזֹּכֵא**. או שבאה לפני החכם
 שאלה בענין טומאה וטהרה, ובטעות **טִימָא אֶת הַטְּהוֹר, וְטִיהַר אֶת**
הַטִּמָּא, וגרם הפסד ממון על ידי הוראתו, **מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי**, כלומר,
 גם לאחר שהתבררה טעותו אין מחזירים את הדין, **וְיִשְׁלָם הַדִּין**
מִבֵּיתוֹ – משלו, למי שהפסיד מחמת פסק הדין. **וְאִם הָיָה דִּין זֶה**
מוֹמְחָה לְבֵית דִּין, פְּטוֹר מִלְּשָׁלֵם, מכיון שאין המפסיד יכול לומר
 לדין מדוע דנת אותי כאשר אינך בקי בדינים, שהרי הוא מומחה
 ובקי, אלא שטעה, ועל כך אין לחייבו.

גמרא

שינוי במשנה שהדיין צריך לשלם מביתו, הגמרא מבררת האם חייב
 הדיין גם כאשר לא עשה מעשה בידיו ממש. מבררת הגמרא: **לֵימָא**
תַּנּוּ סְתָמָא בְּרַבִּי מֵאִיר, דְּדָאִין דִּינָא דְּנִרְמִי.
 משיבה הגמרא: **אִמְרַ רַבִּי אֵילֵעָא אִמְרַ רַב, אֵין הִכְרַח לומר**
 שהמשנה חייבה כאן מדק 'גרמי', אלא מדובר בְּגִזוֹן שֶׁהִדִּין נִשְׂאָה
 וְנִתֵּן בְּיָד – לאחר שפסק את הדין לקח בעצמו מזה ונתן לזה, והרי
 הוא מייק בידים ולכן חייב לשלם אף לרבנן שאינם מחייבים בגרמי.
 שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא חֵיִיב אֶת הַזֹּכֵא**, יש לפרש שמדובר
 בְּגִזוֹן שֶׁנִּשְׂאָה וְנִתֵּן בְּיָד, והיינו שנטל הדיין עצמו את המעות מהזכאי
 ונתנם לבעל דין. **אֵלָא הַדִּין הֵיךְ שֶׁבִּמְשֻׁנָּה שֶׁהִדִּין וְיָכֵה אֶת**
הַחֵיִב, הֵיכִי דָמִי, אִי דָאִמְרַ לֵיהּ פְּטוֹר אִתָּהּ ובכך זיכרה, מדוע
 חייב, וְהָא לֹא נִשְׂאָה וְנִתֵּן בְּיָד. משיבה הגמרא: **אִמְרַ רַבִּינָא, דִּין**
זֶה מְדוּבַר בְּגִזוֹן שֶׁהֵיךְ לוֹ לְמַלּוּה מִשְׁכּוֹן שֶׁנִּתַּן לוֹ הַלּוּה עֲבוּר
הַהֲלוּאָה, וְהִנֵּדוֹן הִיךְ הָאֵם הַלּוּה כִּבְר פִּרְעַת אֶת חוּבוֹ וְצִרִיךְ הַמְלוּה
לְהַחְזִיר לוֹ אֶת הַמִּשְׁכּוֹן, וְהִדִּין פִּסְק בְּטַעוֹת שֶׁהֲלוּה פְטוֹר, וְנִמְלִי
הִיכְנִיזוּ – מיד המלוה והחזירו ללוה, ונמצא שהדיין הזיק בידים את
 המלוה.
 מוסיפה הגמרא: שכן יש לבאר גם את המשך הדינים במשנה שהנזק
 היה בידים, שמה שכתוב **טִימָא אֶת הַטְּהוֹר, מְדוּבַר כִּגוֹן דְּאֵנַע בְּהוּ**
שְׂרִין – שהחכם שפסק שהטהרות נטמאו, הניח עליהם שרץ כדי
 שיהיו טמאים בודא, כיון שרצה לחזק את הוראתו, ועבשיו
 שהתבררה הטעות נמצא שטמא בידיו את הטהרות. וכן בְּיָתִיר
אֶת הַטִּמָּא, מדובר כגון שְׂעִירֶיךָ עִם פִּירוֹתָיו – לאחר שפסק
 שהפירות טהורים עירב את הפירות שנשאל עליהם, עם פירות
 אחרים של השואל שהיו טהורים, כדי לחזק את הוראתו, ונמצא
 שטימאם בידים.

מִתְנִיתִין נָמִי דִּיקָא כביאורו של רבה בר בר חנה שלא נחלקו אלא
 במומים שבגוף ולא בדוקין שבעין, ממה שנאמר בה, **רַבִּי מֵאִיר**
אומר, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שְׁלֹא עַל פִּי מוֹמְחָה, אֲסוּר, שְׁמַע מִיָּנָה,
קִנְסָא קָא קְנִים רַבִּי מֵאִיר מחמת שנשחט שלא על פי מומחה אסר
 רבי מאיר, ואם המחלוקת היא בדוקין שבעין המשתנים, היה למשנה
 לומר 'רבי מאיר אסור, הוֹאִיל וּמִשְׁתַּנִּין', והיינו שהאיסור הוא משום
 שאין אנו יודעים שמום זה היה קבוע כבר מחיים, ומכך שלא אמרה
 כן, משמע שנחלקו רק במומים שבגוף, וקנס רבי מאיר מחמת הגזירה
 שיבואו להתיר בדוקין שבעין. מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִיָּנָה** שנחלקו
 רק במומים שבגוף, אך בדוקין שבעין מודה רבי יהודה שאסור.
 הגמרא מביאה ספק בדוקין שבעין האם כולם משתנים או שיש בהם
 שאינם משתנים: **אִיבְעִינָא לָהּ, כִּאֲשֶׁר אמר רבי מאיר בברייתא (לעיל**
ע"א) שהגזירה במומי הגוף היא מִפְּנֵי דוקין שבעין מִשְׁתַּנִּין, כּוּוֹנְתוּ
דְּכּוֹלָהוּ מִשְׁתַּנִּין – שכל הדוקין שבעין משתנים, **אוּ דְלִמָּא, אִיבְעִינָא**
דְּמִשְׁתַּנִּין וְאִיבְעִינָא דְלֹא מִשְׁתַּנִּין, ואנו גוזרים על מומים שבגוף שאינם
 משתנים משום דוקין שבעין המשתנים.
 מבררת הגמרא: **לִמָּא נִפְקָא מִיָּנָה**, והלא גם אם יש מהם שאינם
 משתנים, מכל מקום מכיון שאיננו יודעים אלו משתנים ואלו אינם
 משתנים, אם נשחטו שלא על פי מומחה יש לנו לאסור את כולם.
 מבארת הגמרא: הדין התלוי בצדדי הספק הוא באופן ששחט שלא
 להראותו למומחה ועבשיו נראה שהמום קבוע, והנידון הוא
לְאִכְחוּשֵׁי קַהְרִי המעידים שהדוק שבעין הנראה עתה קבוע, לא
 השתנה וכך היה מחיים, **אִי אִמְרַת בּוֹלָהוּ מִשְׁתַּנִּין** – אם תאמר שכל
 הדוקין שבעין משתנים, עדים אלו שְׂקָרִי נִינְהוּ, **וְאִי אִמְרַת אִיבְעִינָא**
דְּמִשְׁתַּנִּין וְאִיבְעִינָא דְלֹא מִשְׁתַּנִּין, מְכַרְכְּנִין עַלְיֵיהּ שהמום לא השתנה
 ומתירים את הבכור, כשיטת רבי יהודה במשנה, שלא גזר במומים
 שאינם משתנים משום מומים המשתנים.
 הגמרא חוזרת לספיקה: **מֵאִי**. מוכיחה הגמרא: **הָא שְׁמַע, דָּאִמְרַ**
רַבָּה בְּרַ בְּרַ חֲנָה, שֶׁחַ לְרַבִּי יֵאֵשִׁיָּה דְּמֵן אוּשְׁא, בָּא וְאִרְאָה בְּדוּקִין
שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּים. מדייקת הגמרא: **מִדְּקָאִמְרַ לֵיהּ בָּא וְאִרְאָה** ולא אמר
 לו בסתם שכל דוקין שבעין משתנים, **מְכַלְל דָּאִיבְעִינָא דְּמִשְׁתַּנִּין וְאִיבְעִינָא**
דְלֹא מִשְׁתַּנִּין, והוא הראה לו מאותם שמשתנים.
 שינוי במשנה: **מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹמְחָה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו,**
הָרִי זֶה – הבכור יִקְבַּר מפני שאינו נותר לאכילה על ידי שחיטה זו,
וְיִשְׁלָם הַרואָה שאינו מומחה, את תשלום בכור זה לכהן מִבֵּיתוֹ,
 כלומר מממון עצמו.
 מבררת הגמרא: **לֵימָא תַּנּוּ סְתָמָא בְּרַבִּי מֵאִיר**, שאסר את אכילת
 הבכור אם לא ראוה מומחה לפני השחיטה, ואף שעבשיו נראה
 שהמום קבוע. משיבה הגמרא: אין מכך ראיה, **דְּלִמָּא בְּדוּקִין שְׂבָעִין,**
וְדוּבְרֵי הַכָּל שהוא אסור, שהרי כבר ביאר רבה בר בר חנה שאף רבי
 יהודה מודה בדוקין שבעין שאסור, כיון שמשתנים, ולכן הבכור
 נקבר.
 הגמרא מבארת כמה משלם המתיר את הבכור שלא כדק: **תַּנּוּ, מִי**
שאינו מומחה וראה את הבכור והתירו, משלם מביתו, וּבְשִׁהוּא
מִשְׁלָם, מִשְׁלָם רַבִּיעַ מדמי הבכור לבהמה דְּקָה, וּמִחֲצָה מדמי
לְנִפְתָּה, ואינו משלם את דמי כולו, משום שממון המוטל בספק הוא,
 שיש צד לומר שהפסיד לכהן את כולו, שאף אם לא היה זה מתירו,
 אפשר שאכן היה זה מום קבוע, וכאשר היה מביאו לפני מומחה היה
 מתירו לאכילה, הרי הזיק את כולו במה שנקבר עבשיו, ולפי זה עליו
 לשלם כל דמיו. ויש צד לומר שלא הפסידו כלום בהוראתו, שמא לא
 היה זה מום קבוע והמומחה לא היה מתירו, וגם שמא לא היה נופל
 בו לעולם מום קבוע עד שימות ונמצא שבקבורתו לא הפסיד כלום,
 ומכיון שהוא ספק אין עליו לשלם את כולו אלא רק את חצי דמיו.
 מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעֲמָא** שמשלם רבע לדקה ומחצה לגסה, הלא
 לפי הביאור הנזכר היה עליו לשלם מחצה בין בדקה ובין בגסה.
 משיבה הגמרא: **אִמְרַ רַב פִּפְא, זֶה** – בבהמה גסה, הוא הַפְּסִיד
מְרִיבָה ולכן עליו לשלם מחצה, **וְזֶה** – בבהמה דקה, הוא הַפְּסִיד

גמרא

באילא שהיה גר בִּבְנֵה ויהיה חסיד, ומחמת חסידותו לא נחשד
להתיר בכור עבור שבר, שֶהֱתִירוּ לוֹ (בִּבְנֵה) חֲכָמִים לְהוֹיֹת נֹטֵל
אַרְבַּע אִפְרוֹת לְבִדִּיקַת מוֹמֵי בְּהֵמָה דְּקָה וְשִׁשָּׁה לְנֶפֶת, בֵּין אִם
נִמְצָא הַבְּכוֹר תָּם וּבֵין אִם נִמְצָא פֶּעַל מוֹם.

גמרא

הגמרא מבארת את החילוק בין שבר בדיקת בהמה גסה לדקה.
שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא שעבור בדיקת בהמה גסה נטל אילא
ארבע, ואילו לבדיקת בהמה גסה נטל שש. מבארת הגמרא: הָאִי –
בכור בהמה גסה, נְפִישׁ טִירְחִיָּה – מרובה הטרחה לבדוקו, משום
שצריך להשליכו לארץ ולכופתו כדי לראות את מומו, וְהָאִי – בכור
בהמה דקה, לֹא נְפִישׁ טִירְחִיָּה – לא מרובה טרחתו.
הגמרא מבארת את אופן נטילת השכר שהותר לאילא: שנינו במשנה
שהותר לאילא ליטול שכרו בֵּין אִם נִמְצָא הַבְּכוֹר תָּם, וּבֵין אִם נִמְצָא
פֶּעַל מוֹם.

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא מה שנטל אילא את שכרו כשנמצא פֶּעַל
מוֹם קבוע, מִשּׁוּם דְּקָא שְׂרִי לִיה – משום שהתיר את הבכור
לשחיטה ונהנה השואל מכך, אִילָא אִם נִמְצָא תָּם, אִמָּאִי נטל
שכר והלא לא נהנה השואל מהפסק, שהרי אסר לו לשוחטו.
מבארת הגמרא: משום דָּאִם בֵּין שִׁטּוֹל שֶׁכֶּר רַק כֹּאשֶׁר נִמְצָא
הַבְּכוֹר בַּעַל מוֹם, אִתִּי לְמִחְשְׁדִּיה – יבואו לחשוד בו, וְאִמָּרִי,
הָאִי פֶּעַל מוֹם, תָּם הוּא – ויאמרו שבכור זה שפסק שהוא בעל
מוֹם, באמת תם הוא, וְהָאִי דְּקָא שְׂרִי לִיה מִשּׁוּם אֲנִיָּא – והתירו
כדי לקבל שכר, וכדי לבטל חשד זה אמרו שיתול שכר אפילו אם
נמצא תם. שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם כן שחוששים לחשד,
תָּם נִמִּי אִמָּרִי פֶּעַל מוֹם הוּא – גם כאשר יאמר שהוא תם, יאמרו
שבאמת הוא בעל מוֹם, וְהָאִי דִּלָּא קְשִׁרִי לִיה – ומה שאסר
לשוחטו ואמר שהוא תם, כִּכֵּר בִּי הִיכִי דְלִשְׁקוֹל אֲנִירִיה וְיִמָּנָא
אֲחִירִיתִי – הוא משום שחשב לקבל שכרו פעם שניה כשיפול בו
עוד מום לאחר זמן ויבואו אליו שידבקנו. משיבה הגמרא: הָד
וְיִמָּנָא תְּקִינִי לִיה רַבָּנָה, תִּרִי וְיִמָּנִי לֹא תְּקִינִי לִיה רַבָּנָה – פעם
אחת תיקנו לו שיתול שכר על ראיתו כל בכור ולא שני פעמים,
ולכן אין כל חשד.

משנה

המשנה דנה בענין נטילת שכר עבור מעשה מצוה: דִּין הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ
מִבְּעָלֵי הַדִּינִים כְּדִי לְדוֹן אוֹתָם, דִּינֵי בְּטִילִים. וכן הנוטל שכר כדי
לְהַעֲדִי, עֲדוּתָיו בְּטִילִין. וכן הנוטל שכר כדי לְהוֹיֹת מי פרה אדומה
על הטמא בטומאת מת, וּלְקַדְּשׁ – לערב את אפר הפרה האדומה
במים חיים, מִיָּמִינוּ מִי מַעֲרָה שהם סרוחים ופסולים לטהרת טמא מת,
וְאִפְרוּ אֶפֶר מְקַלָּה כלומר שהוא ככל סתם אפר, שאינו מועיל לטהר
את הטמא.

המשנה מביאה אופני היתר תשלום שכר לעושה המצוה: וְאִם הָיָה
רואה הבכורות או אחד מכל עושי הפעולות המנויים במשנה, בְּהֵן,
והאדם הצריך לו מוליכו בדרך שיש בה טומאה, כשאין דרך אחרת
טהורה, ובכך הוא מְטַמְּאָהוּ מְלֹאכֹל תְּרוּמָתוֹ, ונמצא שמפסידו,
שכאשר הוא טהור יכול לאכול תרומה שדמיה מועטים ועכשיו
שנטמא עליו לאכול רק חולין שדמיהם יקרים, לכן המוליכו מְאֻכֵּלִי
וּמִשְׁקָן וְכֶסֶף, משלו, ואין זה נחשב לנתינת שכר. וכן אִם הָיָה אחד
מעושי הפעולות המנויים במשנה, וְזָקן, מְרִיבִיבֵי עַל הַחֲמוֹר ואין זה
נתינת שכר. וכן בכל אלו נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ פְּפוּעֵל, לפי מה שהוא
מפסידו כאשר מוליכו לצרכו.

הגמרא מבררת מהו המקור לאיסור נטילת שכר עבור הוראה
ותלמוד תורה. מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִלִּי שאסור ליטול שכר על
הוראת דין ועל לימוד תורה. אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, דְּאִמַּר קְרָא
(דברים ד ה) 'רָאָה לְמַדְתִּי אֶתְכֶּם וגו' חֲקִים וּמְשַׁפְּטִים כְּאִשֶּׁר צִוִּי ה'
אֱלֹהִי, וּלְלַמֵּד מִפִּסְקוֹ זֶה שֶׁאִמַּר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, מָה אֲנִי צִוִּי
ה' לְלַמֵּד בְּחֻנָּם, אִף אֶתְּם לְלַמֵּד לְאַחֲרִים בְּחֻנָּם.
הגמרא מביאה ראיה ללימוד זה מברייתא: תִּנְיָא נִמִּי הָכִי, 'כְּאִשֶּׁר
צִוִּי ה' אֱלֹהִי, מָה אֲנִי בְּחֻנָּם אִף אֶתְּם בְּחֻנָּם. וּמִנְיָן שֶׁאִם לֹא מִצָּא
לְלַמֵּד בְּחֻנָּם, שִׁילְמֵד בְּשֶׁכֶר, תִּלְמוּד לֹמֵר (משלי כג כב) 'אִמַּת קִנְיָה,
ואמת זו תורה. וּמִנְיָן שֶׁלֹּא יֵאמַר אִדָּם שֶׁמִּצָּא לְלַמֵּד רַק בְּשֶׁכֶר,
בְּשֵׁם שִׁלְמֵדְתִּיהּ בְּשֶׁכֶר, כִּף אֶלְמִדְנָה לְאַחֲרִים בְּשֶׁכֶר, תִּלְמוּד לֹמֵר
(שם) 'אִמַּת קִנְיָה, וְאֵל תִּמְכֹּר'.
הגמרא מביאה סתירה בין משנתנו למשנה בקידושין. שנינו במשנה:
הנוטל שכר לְהוֹיֹת וּלְקַדְּשׁ מי פרה אדומה, מִיָּמִינוּ מִי מַעֲרָה וְאִפְרוּ
אֶפֶר מְקַלָּה, כלומר שמעשיו בטלים.
שואלת הגמרא: וְרִמִּינָהּ – יש להקשות על דין זה ממה שנינו
בקידושין (נח) הַמְּקַדְּשׁ אִשָּׁה בְּמִי חֲטָאָה או בְּאֶפֶר חֲטָאָה, הִרִי זֶה
מְקַדְּשֶׁתָּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל שאינו רגיל בהזאה וקידוש,
מוכח ממשנה זו שמוותר ליטול שכר על הזאה וקידוש, ומקדשה במה
עושה אותה עבורה בחנם, שאם אסור ליטול שכר כמבואר
במשנתנו, במה מקדשה, הרי לא קיבלה דבר השהו פרוטה.
מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, לֹא קָשִׁיָא, בָּאֵן בקידושין שנאמר
שהיא מקדשת ומשמע שמוותר ליטול שכר, מדובר כאשר הוא
מקדשה בְּשֶׁכֶר הַבָּיָה של האפר ממקום רחוק מירושלים, ובשכר
מְלִוי הַמִּים, שאז הוא נוטל את שכר טרחתו, ולא את שכר המצוה,
אבל בָּאֵן שנאמר במשנה שאסור ליטול שכר, מדובר בְּשֶׁכֶר הַבָּיָה
וְקִידוּשָׁה שהם עצמם הכשר המצוה שאסור ליטול עליה שכר.
מוסיפה הגמרא: דִּיקָא נִמִּי כְּתִירוֹן זֶה, דְּקִתְנִי הָכָא לְהוֹיֹת וּלְקַדְּשׁ
ומשמע שמדובר על ההזאה והקידוש עצמם ועל פעולות אלו נאמר
שאסור ליטול שכר, וְהָתָם קִתְנִי 'הַמְּקַדְּשׁ בְּמִי חֲטָאָה וְכִפָּר
חֲטָאָה' ומשמע שמדובר על מילוי המים והבאת האפר. שְׁמַע מִיָּנָה
כחילוק שחילק אביי בין המשניות.
שנינו במשנה: אִם הָיָה אחד מכל עושי הפעולות המנויים במשנה,
בְּהֵן, והאדם הצריך לו מוליכו בדרך שיש בה טומאה, ובכך
מְטַמְּאָהוּ מְלֹאכֹל תְּרוּמָתוֹ בּוֹ, ונמצא שמפסידו, כיון שעליו
לאכול רק חולין שדמיהם יקרים, לכן המוליכו מאכילו ומשקו וסכו
משלו.
הכהנים מוזהרים שלא ליטמא למת, שנאמר (ויקרא כא א) 'לִנְפֶשׁ לֹא
יטמא'. הגמרא מבררת איך נכנס הכהן למקום הטומאה. שואלת
הגמרא: אִיהוּ גּוֹפִיָּה תִּיבִי אוֹיֵל – איך הלך הכהן בדרך הטמאה
והלא עובר בזה על האיסור שמוזהרים הכהנים שלא ליטמא למת.
משיבה הגמרא: המשנה עוסקת באופן שמוליכו לְבֵית הַפָּרֶם – שדה
שהיה בה קבר ונחרשה, שהכניסה לשם אסורה לו רק מִדְּרַבָּנָן,
שגזרו בה חכמים טומאה (אהלות פ"ז מ"א), מִחֲשַׁשׁ שֶׁמָּא הוֹלִיכָה
המחרישה עצמות מן המת שיש בהן שיעור כשעורה ופזירה אותן על
פני השדה, והעובר שם יגע בה או יזינה ממקומה, וכיון שהאיסור
הוא רק מדרבנן, יכול הכהן ליכנס שם על ידי בדיקה, דְּאִמַּר רַב
יְהוּדָה אֲמַר רַב, מְנַפֵּחַ אֲרָם בְּפִי אֶת הָעֶפֶר בְּבֵית הַפָּרֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא
יגע בעצם, וְהוֹלֵךְ שֶׁם, שאם יש שם עצם קטנה כשעורה תדחה
מלפניו על ידי הניפוח, ומכל מקום לגבי תרומה נטמא ונאסר לאכול
אותה, ולכן יכול זה שהוליכו לשם להאכילו ולהשקותו, כתשלום על
הפסד זה ואינו נחשב לשכר.

כאילא — הדר ביבנה, דחסיד הוא ולא נחשד בכך. **בין אמר להם מום קבוע** — והיה הוא רגיל לטול כל שכרו. **גמרא מאי טעמא** — לדקה ארבעה איסרות ולגסה ששה **נסה נפיש מירחיה** — להשליכו לארץ, לכפותו, ולראות מומו. **אלא תם** — כי אמר להו מום עובר הוא, אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מידי, דמיסר קאסר ליה! **דאם כן** — דלא

שקיל אגרא. אתי למיחשדיה כי אמר בעל מום הוא. **תרי זימני לא תקינו ליה רבנן** — דכי הוה אמר תם הוא — הוה שקיל אגריה, וכי מייתי ליה לקמיה כמה זימנן לא שקיל מידי. הלכך ליכא חשדא. **משנה** **להוות** — מי חטאת. לקדש — לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי. **אפר מקלה** — כשאר אפר בעלמא. כל אפר קרוי "אפר מקלה". אבל אם אותו רואה בכורות, או הדין או העד, או המזהר והמקדש, כהן, זה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה, שאין דרך אחר. **מטמאהו מתרומתו** — ומפסידו, שצריך לקנות חולין ולאכול. ודמי חולין יקרים מדמי תרומה, שהחולין ראוי לבל, ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים. **מאכילו** — זה המוליכו, ומשקו וטכו. ונותן לו שכרו **כפועל** — ובגמרא מפרש מאי גמרא, שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו. **גמרא מאי הני מילי** — דאין נטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמוד. **אמת** — תורה. הרי זו מקודשת — אלמא יכול ליתן שכר, דאי לא, במאי מקדש להו **אף על פי שהוא ישראלי** — ואפילו זה ישראל. דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש. **שכר הבאת האפר** — שילן ממקום רחוק לירושלים להביא האפר. **ושכר מילוי המים** — מצי למישקל. דאגר טירחיה שקיל, ולא הכשר המצוה. **כאן שכר הואה וקידוש** — שהיא היא הכשר מצוה — לא שקיל. **במי חטאת** — דמשמע מילוי המים, ובאפר — איכא לאוקמא בהבאת אפר. **חיבי אויל** — הא קעבר א"לנפש לא יטמא" (ויקרא כא) **בבית הפרס** — דאינו מוזהר מליך בו. **כרוב יהודה מנפה אדם בית הפרס והולך** — דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא, ולא באהל. וכי מנפה ליה — מדחיא מקמיה ולא נגע ביה. ומיזהר בתרומה לא מצי אכיל, דאמרין בחגיגה בפרק "חומר בקודש" (כהב). בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה. והואו "בודקין" מפרש תורה. בדרך בדיקה בבית הפרס קאמר. ומכאן שייך לעמוד ב' **בית הפרס שנייה** — שדשוהו ביק אדם ברגליהם — טהור, שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יתא נידש ברגל. ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה, בבית הפרס היינו שדה שנחרש בו קבר. **אי נמי בשאר טומאה** — טימא להאי כהן, כגון נבילות ושרצים שאינו מוזהר עליהן מליגע כפועל

פסח מהני ניפוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בבב מערבין" (עירובין לז). לכוין בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו, ואומר רבנינו תו, דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה כו, ומילתא באפי נפשה היא, ומועיל ניפוח לכל דבר. אבל בדיקה של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח. ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש רבינו תם, ד"מטמאהו מתרומתו" היינו שהולך בלא ניפוח. והכי קאמר: חיבי אויל! ומשני: בבית הפרס דרבנן, דאמר רב יהודה כו, מדרב יהודה קא מייתי, דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן, משו לכל דבר בניפוח. כן פירש רש"י (וכן בסוף פרק שני דכתובות (כהב). גבי אלו נאמנן להעני בגדלן מה שראו בקטן. ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות, כמו להעיד. וקשיא: דלא משמע הכי בפרק "מי שהוציאנה" (עירובין מא). מדנקט: ללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון ולערוך בין הגוים מפני שהוא כמציל מידם, משמע: דוקא הני, שהן מצות, כדמשמע במגילה (כו,א). דאמרין: ללמוד תורה ולישא אשה שאני, דאמר: גדול תלמוד תורה כו, לישא אשה — לא לתהו בראה כו, או משום כבוד הבית, כדאמר בפרק "מי שמתו" (ברכות טו,א). ויש לומר: דלעולם הוא הדין לכל המצוות, והא דנקט ללמוד תורה — משום דפלגי התם היכא דמרא ממי ללמוד, ולישא אשה קט — אף על פי שמצא אשה בארץ ישראל. ובשאלתו דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצוות, כמו לצאת לקראת מלכים. ומפרשים מה חילוק בין נזיר ועושה פסח לשאר מצות, דלענין פסח חולך וטהור על ידי ניפוח, ולשאר מצות חולך וטמא. משמע דרצוה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח, ומכל מקום (שמא) [טמא] לכל דבר חוץ מפסח. ודבר תימה הוא בהיא דברכות שמוחר לילך עם האבל דרך בית הפרס לכבוד האבל — מה כבוד שהולך ונופח אחרי, וצריך האבל להמתין לכל פסיעה ושמא רצוה לומר השאלתו: כל שאר המצות בלא ניפוח נמי שרי. והואו ד"בכל מערבין", אי מערבין לדבר הרשות — מיירי על ידי ניפוח, ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה — מיירי אפילו בלא ניפוח. ולפירוש רבינו תם, קשיא לרבי משהו דבגיגה פרק בתרא (כהב). דאמרין: התם: מודים בית שמאי ובית הלל שבדקין לעושי פסח. מאי "בודקין"? אמר רב יהודה כו, מנפה אדם כו, לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום מיתה. משמע לא מוכן כלל בהדיא בדמיסק לו להפסיק, במילתיה דרב אחאי דקאי אמבנותין, דאי לא גריסין מאי "בודקין" — לא היה לו להפסיק במילתיה דרב יהודה. ונראה לרבי, דגריסין "מאי בודקין", ובדיקה המפורשת לאחר שעבר — לכל דבר. אבל

תרי זימני לא תקינו ליה רבנן — ואם תאמר, אכתי אמרי: האי תם הוא, והאי דשרי ליה — לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת! ויש לומר: שלא חיובוהו חכמים לראות פעם אחרת, אלא דאם ראוהו — דאין יכול לטול עליו שכר. ועוד, דבזה לא יחדשוהו לעולם, שיתיר את האיסור כדי להנצל מטרוח של פעם שניה. **הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים** — והא

דתנן: מכזרין הדיין שנטל שכר לדון אלא שדיניו דין, מפרש בפרק בתרא דכתובות (קה,א). באגר בטלה דמוכח שרי. **מה** אני בחנם כו' — ואם תאמר: "ושחד לא תקח" דכתב רחמנא (שמות כג) למזה לוי ולא פירכא היא, דתרי מילי נינהו, כדמוכח בריש פרק בתרא & דכתובות (קה,א). דבתורת אגרא — היינו שכר טרחו, ובתורת שוחד — היינו להשתדל לדנו יפה ולהפוך בזכותה, כדאמר התם: אפילו לכות את הזכאי ולחייב את החייב. ואין לתמוה על דיני גזירות שביירושלים שהיו נטלין שכר מתרומת הלשכה, דבלאו טעמא דאגר בטלה דמוכח שרי התם, כיון דכל עסקם היה על זה, ולא היו עוסקין בשום מלאכה, שעל כרחם צריכין להתפרנס. ומה שנהגין עבשי ללמוד תורה בשכר, אם אין לו במה להתפרנס — שרי, ואפילו יש לו, אם הוא שכר בטלה דמוכח, שמונח על עסקיו ומשא ומתן שלו — שמטבא דחשיב מוכח יותר מקרנא דתהי חמרא ושקיל זוזא. ועוד, בקטנים שרי מטעם שימור ושכר פיסוק טעמים, כדמוכח בפרק "אין בין המזדר" (גדרים לו,א).

המקדש במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אף על פי שהוא ישראלי — פירוש הקונטרס דחוק, שפירש דנקט "אף על פי שהוא ישראלי" — דכהנים רגילים בהזאה ובקידוש. ואומר רבנינו יצחק: דעיקריה נקט משום רישא, דקתני ברישא פרק שני דקידושין (נח,א). המקדש בתרומה ומעשרות ובמנות ומי חטאת ואפר חטאת כו. **חיבי אויל** לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' — משמע: על ידי ניפוח שרי לילך להעיד, אבל מכל מקום טמא הוא, כדקתני מטמאהו מתרומתו. וקשיא מכאן לפירוש רבינו תם, דמפרש דניפוח מועיל

לכל דבר, משום דקשיא ליה אהא דאמרין בפסחים בפרק "האשה" (שבא,א). בבית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת, כדנתן במסכת אהלות (פרק יח משנה ד). ושוי שבדוקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה. מאי "בודקין"? אמר רב יהודה: מנפח כו, והשתא, מאי קאמר "מאי בודקין"? והלא הבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולנזיר — בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקבין דקין, אם נמצא שם עצם כשעורה — טמא ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח (לבי). לכוין בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו, ואומר רבנינו תו, דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה כו, ומילתא באפי נפשה היא, ומועיל ניפוח לכל דבר. אבל בדיקה של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח. ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש רבינו תם, ד"מטמאהו מתרומתו" היינו שהולך בלא ניפוח. והכי קאמר: חיבי אויל! ומשני: בבית הפרס דרבנן, דאמר רב יהודה כו, מדרב יהודה קא מייתי, דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן, משו לכל דבר בניפוח. כן פירש רש"י (וכן בסוף פרק שני דכתובות (כהב). גבי אלו נאמנן להעני בגדלן מה שראו בקטן. ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות, כמו להעיד. וקשיא: דלא משמע הכי בפרק "מי שהוציאנה" (עירובין מא). מדנקט: ללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון ולערוך בין הגוים מפני שהוא כמציל מידם, משמע: דוקא הני, שהן מצות, כדמשמע במגילה (כו,א). דאמרין: ללמוד תורה ולישא אשה שאני, דאמר: גדול תלמוד תורה כו, לישא אשה — לא לתהו בראה כו, או משום כבוד הבית, כדאמר בפרק "מי שמתו" (ברכות טו,א). ויש לומר: דלעולם הוא הדין לכל המצוות, והא דנקט ללמוד תורה — משום דפלגי התם היכא דמרא ממי ללמוד, ולישא אשה קט — אף על פי שמצא אשה בארץ ישראל. ובשאלתו דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצוות, כמו לצאת לקראת מלכים. ומפרשים מה חילוק בין נזיר ועושה פסח לשאר מצות, דלענין פסח חולך וטהור על ידי ניפוח, ולשאר מצות חולך וטמא. משמע דרצוה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח, ומכל מקום (שמא) [טמא] לכל דבר חוץ מפסח. ודבר תימה הוא בהיא דברכות שמוחר לילך עם האבל דרך בית הפרס לכבוד האבל — מה כבוד שהולך ונופח אחרי, וצריך האבל להמתין לכל פסיעה ושמא רצוה לומר השאלתו: כל שאר המצות בלא ניפוח נמי שרי. והואו ד"בכל מערבין", אי מערבין לדבר הרשות — מיירי על ידי ניפוח, ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה — מיירי אפילו בלא ניפוח. ולפירוש רבינו תם, קשיא לרבי משהו דבגיגה פרק בתרא (כהב). דאמרין: התם: מודים בית שמאי ובית הלל שבדקין לעושי פסח. מאי "בודקין"? אמר רב יהודה כו, מנפה אדם כו, לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום מיתה. משמע לא מוכן כלל בהדיא בדמיסק לו להפסיק, במילתיה דרב אחאי דקאי אמבנותין, דאי לא גריסין מאי "בודקין" — לא היה לו להפסיק במילתיה דרב יהודה. ונראה לרבי, דגריסין "מאי בודקין", ובדיקה המפורשת לאחר שעבר — לכל דבר. אבל

אבל לשון "בדקין" משמע לכתחלה, כדי לעבור ולעשות פסח, ולהכי בעי: "מאי בדקין" — דמה היא אותה בדקה, והשתא יש שלשה ענינים בבית הפרס: לעושי פסח לכולי עלמא, ולנויר לבית שמאי — מנפח וטהור. וללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון, ולערער, ולכבוד הבריות — שרי ליטמא בלא ניפוח. ולשאר מצות, כגון עדות דהבא — שרי על ידי ניפוח.

וטמא, וכן בעירוב, אומר: אין מערבין אלא לדבר מצוה — שרי ליטמא על ידי ניפוח (וטמא). ואי מערבין אף לדבר הרשות, יש ללמוד משם דעל ידי ניפוח שרי אפילו בלא מצוה אלא מדבריהם, וטמא. אי נמי, מערבין לדבר הרשות — איכא לאוקומי המשנה כשעירב לדבר מצוה. שרגילות הוא לערב לדבר מצוה, כדקתני בריש "כיצד משתתפין" (עירובין פב,א): וכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה, וקאמר התם דאורחא דמילתא קתני. והא דבעי בחגיגה (כה,ב): הבודק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו — אבדיקה דרב יהודה קאי, ולא אמתניתין. ולפירוש רבינו תם — איפכא. ועוד היינו יכולין לפרש, דכל הבדיקות לעושי פסח, אלא דבדיקת המשנה — לאחר שעברו, לדבר יהודה בא להשימינו מאי בודקין — כדי לעבור. ופירוש כמו: אמר רב יהודה מאי בודקין, כההוא דבריש "אלו מציאות" (בבא מציעא כא,א): וכמזה אמר רב יוחנן קב בארבע אמות. ובפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כב,ב): וכמה: אמר רב ייבא חזמה דאשיאן. כמלא חלון.

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור — בפרק בתרא דחגיגה (כה,ב): רב חייא ברבי אמי משמיה דעולא.

כפועל בטל של אותה מלאכה — פירש בקונטרס: מאותה מלאכה דבטל מינה. דאם היה נוקב מרגליות, שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה, ואם אומרים לו: טול כך וכך ובטל היום ממלאכה — אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי

נוחה ואין בה טורח. ואם מלאכה קשה היא, כגון נגר, אם אומרים לו: אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים, טול זו והבטל היום מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה — ניהא לו להבטל לטול זה. עד כאן לשון הקונטרס. ולא היה לו לפרש שישול

שכר בטלה מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה כזו, דאם כן היה נוטל [ושכר] לדון ולהעיד להזות ולקדש. אלא היה לו לפרש — שנותנין לו שכר בטלה מאותה מלאכה ובטל לגמרי, ואינו עושה בשום מלאכה. וכענין זה צריך לפרש בסוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לא,ב) גבי השבת אבידה. דתנן: היה בטל מסלע — לא יאמר לו: תל לי סלע, אלא נתן לו שכר כפועל בטל מאותה מלאכה. וגם שם פירש בקונטרס כענין שפירש כאן. ואי אפשר לומר כן, דאם כן היה נוטל שכר על השבת אבידה. ואפילו לרבנן דאמר: טעינה בשכר, לא אמרי אלא משום דאם כן לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה. ובריש "הכונס" (בבא קמא נב,ב) אמרין: שומר אבידה כשומר חנם, דמאי הנאה אית ליה. אלא צריך נמי שם לפרש ליושב ובטל לגמרי. ורבינו חננאל פירש שם: כמו שבשאר ימות השנה אין נותנין בתפירת בגד אלא חצי סלע, והוא עתה בשעת הרגל ותופר בגד בסלע — ואין אומרים לו: קבל שכר כמה שתנוח למלאכה זו שאתה מקבל עליה סלע, [אלא] כאותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה, שלא היית נוטל עליה אלא חצי מפני השבת אבידה. ופירושו תמוה, דאין הלשון משמע כן. וגם אין כאן שום הכירא לטול בשעת הרגל כשאר ימות השנה, והוי כהלכתא בלא טעמא. ועוד תניא בריש "השוכר את האומנין" (בבא מציעא ע"ב): השוכר את הפועלים והטענו את בעל הבית ב', הולך ומכיר לא מצינו חבוא, הלוכו פועלים ומצינו שדה שהיא לוח — נותן להם שכרם משלם, אבל אינו דומה הבא טען ללכא ריקם עושה מלאכה ליושב ובטל. וקאמר דתני, חצי תנא קמיה דרב: נותן שכר משלם. אמר ליה: חציבי אמר, אי הואי תחת הים הוי חייבין ליה כפועל בטל. אלמא קרי ליה פועל בטל, ומשמע לגמרי כמו שפירש, ולא כמו שפירש [רש"י] ורבינו חננאל כלל. ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק "איהו נשך" (שם סח,א): אין מושיבין חנוני למחצית שכר, אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל בטל. ומפרש בגמרא: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. וצריכא, דאי אשמעינן רישא חנוני — משום דלית ליה טורחא. אבל סיפא דאית ליה טורחא, אימר: לא גטי ליה כפועל בטל. ואמאי סלקא דעתך דלא תסגי ליה כפועל בטל? והלא כל זה כדינו, שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורח! ועוד, דבברייתא פליגי תתם: כמה הוא שכרו? בין מרובה בין מועט, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אפילו לא טבל עמו אלא בציר ב'. רבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם. והשתא, מתניתין רבי שמעון, שזהו שכרו משלם. ובתוספתא משמע דמתניתין כריבי מאיר, דקתני: המושב חבירו בחנות למחצית שכר — נותן לו שכרו כפועל בטל, דברי רבי מאיר. ועוד קתני סיפא: רבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם. אבל לפי מה שפירשתי, דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי מלאכה ליושב ובטל, יושב בחמה ליושב בצל. ולפירוש הקונטרס דשמעתין דרבא מצינא קשיא. אבל לפי מה שפירשתי, דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי — ניהא, ולא קשה מידי הא דקאמר צריכא. ו"בין מרובה בין מועט" דקאמר רבי מאיר — היינו בין היה עוסק במלאכה מרובה, בין היה עוסק במלאכה מועטת. ורבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם — שאומרים כמה היה רוצה לטול ולבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק בה, ויעסוק במלאכה כזו. דהיינו טפי מרבי מאיר. ו"יושב ובטל" דתוספתא — לאו בטל לגמרי, אלא מאותה מלאכה החמורה. ורבינו חננאל פירש שם: כפועל בטל — כגון אדם בטל שאינו מוצא מי שכיורנו, וסולק ובטל, והיה משתכר בקל. ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו, שהם ביוקר הרבה משכירין. כגון שהיה נשכר בשתי בשרים, ובאותה שעה היה בטל — לא ידיו נוטל אלא סלע.

כפועל בטל של אותה מלאכה — דבטל הימנא. דאם היה נוקב מרגליות, שעבודתה נוחה לעשות, ושכרו מרובה, אם אומר לו: טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה — אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח. ואי מלאכה קשה היא כמו נגר, אם אומר לו: אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים, טול זו והבטל היום מאותה מלאכה, ועשה מלאכה קלה זו — נוח לו להבטל ולטול זה. והכא נמי — כי ההוא אגרא יחיב ליה, שהרי מבטלו ממלאכתו, וכוליה אגרא לא יחיב ליה, שהרי אינו עסוק במלאכה קשה אצלו. **משנה** החשוד על הכבוד — כגון החשוד להטיל מום בבכור. **כשר צבאים** — שאדום הוא, מחילף בבשר עגל. ויזניק דמובין עגל בכור תם, ואומר בשכר צבי הוא. **גמרא** שמעי רבנן — דבכור תם הוא וטעון קבורה, ומפסדי ליה מינאי. ומקפיד על טרחו, ואינו מעבדן. של נקבה — דאין לחוש בבכורה. **מידע ידיע** — בין עור זכר לעור נקבה. חייק — חותך לזכרותה. ועושה כעין נקבות. ובי משייליה: מה חתוך זה שבמקום נקבות ואומר: עכברים אכלוה. **צוא** — צמר שאינו מלובן מציאותו. **השתא מלובן** — דאיכא למימר: לא מפסדי טירחיה ולא מלבין לה, דסבר: שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי, אפילו הכי, כיון דטירחא זוטא היא — לא קפיד עושה כעין נקבות. **צוא** מייבא **אבל** לוקחין ממנו טוי ובגדים — דאי מבכור — לא הוה טרח להו, דמקפיד אטירחיה. **בגדים מייבא** — הא משנה שנטו אישתראי להו! **נמפי** = "פילטר"ש, ולא נטוו מעולם, ולהכי איצטרך לאשמועינן. **משנה** החשוד על השביעית — לזרוע, או לעשות סחורה בספיחים. **סרק** = כחוש ומתוקן במסרק. **גמרא** אייב מייבא — הא בא לכלל טווי קודם לכן, ומההיא שעתא אישתראי! **תיבי** = שרשרות שקורין טרצויר"ש, ועושין אותן מפתון עד שלא נטוו. **משנה** **אפילו מים ומלח** — משום קנס. **זיקת תרומה** — כל דבר שנותנין ממנו תרומה. **גמרא** שמעךרין בתן שמן זית — וכיון דאית בהו זיקת תרומה — לא זבנינן מיניה.

תרבא

שנותנין לו שכר בטלה מאותה מלאכה ובטל לגמרי, ואינו עושה בשום מלאכה. וכענין זה צריך לפרש בסוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לא,ב) גבי השבת אבידה. דתנן: היה בטל מסלע — לא יאמר לו: תל לי סלע, אלא נתן לו שכר כפועל בטל מאותה מלאכה. וגם שם פירש בקונטרס כענין שפירש כאן. ואי אפשר לומר כן, דאם כן היה נוטל שכר על השבת אבידה. ואפילו לרבנן דאמר: טעינה בשכר, לא אמרי אלא משום דאם כן לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה. ובריש "הכונס" (בבא קמא נב,ב) אמרין: שומר אבידה כשומר חנם, דמאי הנאה אית ליה. אלא צריך נמי שם לפרש ליושב ובטל לגמרי. ורבינו חננאל פירש שם: כמו שבשאר ימות השנה אין נותנין בתפירת בגד אלא חצי סלע, והוא עתה בשעת הרגל ותופר בגד בסלע — ואין אומרים לו: קבל שכר כמה שתנוח למלאכה זו שאתה מקבל עליה סלע, [אלא] כאותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה, שלא היית נוטל עליה אלא חצי מפני השבת אבידה. ופירושו תמוה, דאין הלשון משמע כן. וגם אין כאן שום הכירא לטול בשעת הרגל כשאר ימות השנה, והוי כהלכתא בלא טעמא. ועוד תניא בריש "השוכר את האומנין" (בבא מציעא ע"ב): השוכר את הפועלים והטענו את בעל הבית ב', הולך ומכיר לא מצינו חבוא, הלוכו פועלים ומצינו שדה שהיא לוח — נותן להם שכרם משלם, אבל אינו דומה הבא טען ללכא ריקם עושה מלאכה ליושב ובטל. וקאמר דתני, חצי תנא קמיה דרב: נותן שכר משלם. אמר ליה: חציבי אמר, אי הואי תחת הים הוי חייבין ליה כפועל בטל. אלמא קרי ליה פועל בטל, ומשמע לגמרי כמו שפירש, ולא כמו שפירש [רש"י] ורבינו חננאל כלל. ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק "איהו נשך" (שם סח,א): אין מושיבין חנוני למחצית שכר, אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל בטל. ומפרש בגמרא: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. וצריכא, דאי אשמעינן רישא חנוני — משום דלית ליה טורחא. אבל סיפא דאית ליה טורחא, אימר: לא גטי ליה כפועל בטל. ואמאי סלקא דעתך דלא תסגי ליה כפועל בטל? והלא כל זה כדינו, שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורח! ועוד, דבברייתא פליגי תתם: כמה הוא שכרו? בין מרובה בין מועט, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אפילו לא טבל עמו אלא בציר ב'. רבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם. והשתא, מתניתין רבי שמעון, שזהו שכרו משלם. ובתוספתא משמע דמתניתין כריבי מאיר, דקתני: המושב חבירו בחנות למחצית שכר — נותן לו שכרו כפועל בטל, דברי רבי מאיר. ועוד קתני סיפא: רבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם. אבל לפי מה שפירשתי, דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי מלאכה ליושב ובטל, יושב בחמה ליושב בצל. ולפירוש הקונטרס דשמעתין דרבא מצינא קשיא. אבל לפי מה שפירשתי, דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי — ניהא, ולא קשה מידי הא דקאמר צריכא. ו"בין מרובה בין מועט" דקאמר רבי מאיר — היינו בין היה עוסק במלאכה מרובה, בין היה עוסק במלאכה מועטת. ורבי שמעון אומר: נותן לו שכרו משלם — שאומרים כמה היה רוצה לטול ולבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק בה, ויעסוק במלאכה כזו. דהיינו טפי מרבי מאיר. ו"יושב ובטל" דתוספתא — לאו בטל לגמרי, אלא מאותה מלאכה החמורה. ורבינו חננאל פירש שם: כפועל בטל — כגון אדם בטל שאינו מוצא מי שכיורנו, וסולק ובטל, והיה משתכר בקל. ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו, שהם ביוקר הרבה משכירין. כגון שהיה נשכר בשתי בשרים, ובאותה שעה היה בטל — לא ידיו נוטל אלא סלע.

תרבא

בכורות דף כט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנא

וְאִידֶּךָ – ורבי אליעזר שלא חשש לכך והתיר לקנות עור של נקבה,
סבר שבי עֲבָדִים מִידֶּךָ יָדִיעַ – מקום כרסום העכברים ידוע וניכר
ולא יוכל לומר שהעכברים אכלוהו, ולכן אם יחתוך ידעו שהיה זה
זכר.
שנינו במשנה: וְאִין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלֻבָּן, וְצֹאֵי – ושאינו
מכובס.
מקשה הגמרא: הֲשִׁתָּא צֶמֶר מְלֻבָּן לֹא וְכִנְיָן – לאחר ששמענו
שצמר מלובן אין אנו קונים ממנו, אף על פי שיש לומר שכיון שיש
בדבר טרחה ללבנו, אינו עושה כן כאשר הוא צמר מבכור משום
שחושש שישמעו חכמים שהוא בכור ויפסיד טרחתו, ובכל זאת אין
קונים ממנו משום שהיה רק טרחה מועטת שאינו מקפיד אם יפסידנה,
צֹאֵי שלא טרח בו כלל מִיִּצְעָר להשמיענו שאסור לקנות ממנו.
מתרצת הגמרא: אֵלֵא מִה ששנינו 'צמר מלובן וצואי', הֲדָא קִתְּנִי –
כוונת המשנה שאסור לקנות ממנו צֶמֶר מְלֻבָּן – [מכובס] מִצֹּאֵתוֹ,
אף שטרח בו מעט לכבסו. והמשנה לא השמיעה צמר שאינו מכובס,
שזה פשוט שאין קונים ממנו.
שנינו במשנה: אֲכָל לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר טָוִי וְכִנְדִּים, שמפני שטרח
בהם אין לחשוש שהם מצמר של בכור. מקשה הגמרא: הֲשִׁתָּא טָוִי
וְכִנְיָן – לאחר ששמענו שמותר לקנות ממנו צמר טווי, כִּנְדִּים
מִיִּצְעָר שמותר לקנות ממנו, והלא משעה שנטוה כבר הותר לקנותו,
ופשוט שכאשר עשה מצמר טווי זה בגד, מותר לקנותו.
מתרצת הגמרא: מֵאֵי כִנְדִּים שדיברה עליהם המשנה, נִמְטִי – בגדים
העשויים מִלְּבָד שלא נטוה מעולם, שאין בהם את ההיתר של טווי,
ולכן היה צריך התנא להשמיע שמותר לקנותם.

משנה

המשנה מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן החשוד
על השביעית: הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית לזרוע בשנת השמיטה, או
לעשות סחורה בספיחים, אִין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן, וְאִפְּלִי כֶּרֶךְ
שהוא פשתן הכתוש ומתוקן במסרק אין לוקחים ממנו, משום שאין
בכך טרחה רבה כל כך, ואינו חושש שישמעו שהוא של שביעית
ויפסיד את טרחתו. אֲכָל לֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן טָוִי, וְאִרְגִּי, משום
שכבר טרח בהם, ואם היה של איסור לא היה טורח מחשש
שיפסידוהו.

נמרא

שואלת הגמרא: הֲשִׁתָּא טָוִי וְכִנְיָן – לאחר שהשמיענו התנא
שמותר לקנות ממנו פשתן טווי, אִרְגִּי מִיִּצְעָר להשמיע שמותר
לקנות ממנו, הרי פשתן זה נטוה לפני שנארג, ומאותה שעה הותר
לקנותו ממנו. מתרצת הגמרא: מֵאֵי אִרְגִּי שדיברה עליו המשנה,
תִּכְיִי – שרשרות שעושין אותן מפשתן לפני שנטוה, ולכן צריך
להשמיענו שמותר לקנותם.

משנה

המשנה מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן החשוד
על מכירת תרומה בתורת חולין: הַחֲשׂוֹד לְהִיּוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשׁוֹם
חולין, אִין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אִפְּלִי מִים וְמֶלֶח, משום קנס, דְּכָרִי רַבִּי
וְהוּדָה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, כֹּל שֵׁשׁ בֹּז זִיקָת – [שייכות] תְּרוּמָה
וּמַעֲשָׂרוֹת, כלומר, כל דבר שנתנים ממנו תרומה ומעשרות, אִין
לֹקְחִין מִמֶּנּוּ.

נמרא

נאמר במשנה, רבי שמעון אומר, כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות
אין לוקחין ממנו. מבררת הגמרא: התיבה 'כל' לֹאֲתָנִי מֵאֵי. משיבה
הגמרא: לֹאֲתָנִי לאסור לקנות ממנו כִּרְבִּי דְּגִים, אף שאין דגים
מחוייבים כלה בתרומה ומעשרות, מכל מקום אין קונים ממנו משום
דְּמַעֲרָבִי בָּלָא שָׁמֶן זֵית, שיש בו חיוב תרומה ומעשרות.
הגמרא מביאה מעשה ומבארת את דינו לפי משנתנו: הֵהוּא מִכְּכָא
– מעשה בשוחט אחד, דְּהָהּ חֲשׂוֹד לְבִנְיָ – שהיה חשוד למכור

הגמרא מביאה אופן נוסף שמותר לכהן להכנס לבית הפרס: וְרַב
וְהוּדָה בְּרֵי אָמִי מְשַׁמֵּיהֶּם דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפְּרָס שְׁנִידֶּשׁ בְּרַגְלִי
אדם, מְהֵרָה, ולפי זה ניתן לבאר כאן, שכהן זה קודם שנכנס לשדה
זו בדק ומצא שכבר נידש ברגלי אדם והותר לו להכנס, אך הוא
נטמא לאכילת תרומה, ולכן יכול המוליכו לשם להאכילו ולהשקותו
ואין זה כנתינת שכר.

הגמרא מביאה יישוב נוסף: אֵי נָמִי – אופן נוסף לבאר את המשנה,
שמה שנאמר במשנה שהכהן הולך עמו ונטמא, לא מדובר באופן
שנטמא בטומאת המות שמזהר שלא ליטמא בה, אלא בִּשְׁאֵר
מִזְמָנָא כגון של נבילות ושרצים דְּלֹא מְהֵרָה עֲלֵיהֶו – שאין הכהן
מזהר שלא ליטמא בהם, אך כאשר נטמא בהם אסור באכילת
תרומה, ולכן המוליכו יכול לשלם לו דמי אכילתו ושתייתו שהפסיד
על ידי שנטמא.

שנינו במשנה: אִם הָיָה זָקֵן, מְרַבֵּיב עַל הַחֲמֹר. ואמר התנא עוד
שלכל אחד מעושי הפעולות המנויים במשנה 'נותן לו שכר כפועל'.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו אופן התשלום של שכר
הפועל: הַתָּנָא, שהצריך לעושי הפעולות המנויים במשנה, נותן להם
שכר כְּפֻעֵל בְּטָל. אָמַר אֲבִי, כוונת הברייתא שנותן לו כְּפֻעֵל
בְּטָל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה שבטל ממנה, כלומר, שאם היה הדיין עובד
בעבודה קלה שמריחים בה הרבה, כגון נוקב מרגליות, הרי שלא
יסיכים לפחות משכרו הרבה כדי שלא יצטרך לעסוק בה, כיון שאינה
מלאכה קשה, ולכן יכול ליתן לו את רוב שכרו ופוחת לו רק מעט.
אך אם היה עובד בעבודה קשה, כגון נגר, הרי יסיכים לפחות
משכרו הרבה כדי לעסוק במלאכה קלה, ולכן ישלם לו לפי עבודתו
כמה שהיה מתרצה לקבל כדי להיטל ממנה ולעסוק במלאכה קלה,
כמו דין וכדומה.

משנה

משנתנו מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן החשוד
על הבכורות: הַחֲשׂוֹד עַל הַבְּכוֹרוֹת, כגון החשוד להטיל בהם מום
באיסור, אִין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ בִּשְׂר צְבָאִים שמה הוא בשר בכור, וְלֹא
עֹזֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבֻדִים – [מעובדים] שמהן הן עורות בכור. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אָמַר, לֹקְחִין מִמֶּנּוּ עֹזֹרוֹת שֶׁל נִקְבָּה שאין לחשוש בה לבכורה. וְכֵן
אִין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלֻבָּן – מכובס ונקי מצואתו, וְצֹאֵי –
מלובלך בצואתו. אֲכָל לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר טָוִי, וְכִנְדִּים.

נמרא

נאמר במשנה שאין לוקחים מן החשוד בִּשְׂר צְבָאִים. מבארת הגמרא
שטעם האיסור הוא משום דְּמִיתִּילָהּ בְּדַעְתָּהּ – שבשר צבי הוא אדם
ודומה לבשר עגל, ויש לחשוש שימכור בשר של עגל בכור תם
ויאמר שבשר צבי הוא.

נאמר במשנה: וְלֹא לֹקְחִים מִמֶּנּוּ עֹזֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבֻדִים. מדייקת
הגמרא: הָא עֲבֻדִים וְכִנְיָן – עורות מעובדים מותר לקנות ממנו,
והטעם הוא, משום דָּאִם אִיתָא דְּכִבּוֹר הָהּ – אם הוא היה בכור,
לֹא הָיָה מֵרַח בֵּית, סָבַר, אִי שְׁמַעוּ בֵּית רַבִּין מִפְּסָדֵי לֵיה מִינָא –
לא היה טורח לעבדו, מפני שאומר, אם ישמעו חכמים שעור בכור
תם הוא וטעון קבורה, יאסרוהו עלי ויחיבו אותו לקבור, ונמצא
שהפסדתי את מה שטרחתי בו. לכן אינו מוכרו אלא לא מעובד.
שנינו במשנה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר לֹקְחִין מִמֶּנּוּ עֹזֹרוֹת שֶׁל נִקְבָּה.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי אליעזר ואת מחלוקתו עם תנא
קמא. מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא – מה טעמו של רבי אליעזר.
משיבה הגמרא: מִידֶּךָ יָדִיעַ – הדבר ידוע וניכר בין עור זכר לעור
נקיבה, שעור הנקבה ניכר בצורתו במקום הנקבות ואין לחשוש
שהוא של בכור, ומשום כך מותר לקנותו מן החשוד. מוסיפה הגמרא
לבאר: וְהָנָא קָמָא שאסר לקנות ממנו אף עור נקבה, טעמו משום
שֶׁאִם בֵּן שנתיר לקנותו, יש לחשוש שעור של זָכָר נָמִי ימכור, על
ידי שחֲתִיב לְזִכְרוֹתֶיהָ – שיחתוך את העור במקום הזכרות ויעשהו
כעין נקבות, וְכֹאשֶׁר ישאלוהו מהו חתוך זה שבמקום הנקבות שאינו
נראה ממש כנקבות, אָמַר עֲבָדִים אֲכָלֻהּ. מוסיפה הגמרא לבאר,

1 **תִּרְבָּא דְאַמְטָא** – את חלב הכליות שעל הירך **בְּמֵר דְּבִנְתָּא** – בחזקת
2 חלב טהור הנקרא כנתא. **כְּנִסְיָה רַבָּא** לִבְנֵי אֶפִּילוֹ אֲמַנְוִי – שלא
3 ימכור אפילו אגוזים. **אָמַר לִיה רַב פֶּסָא לְרַבָּא, בְּמָאן** – כדעת מי
4 קנסת אותו אפילו באגוזים שאינם שייכים למכירת החלב האסור,
5 האם **כְּרַבִּי יְהוּדָה** שקנס אפילו בדברים שאינם שייכים לדבר שאותו
6 הוא חשוד למכור באיסור, **אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֶפִּילוֹ מִים וְזֵלָה נָמִי**
7 היה עליו לקנס שלא יקנו ממנו, כמו שקנס רבי יהודה את המוכר
8 תרומה לשם חולין, ומדוע קנסת רק על אגוזים.
9 השיב רבא לרב פפא: **לְעוֹלָם דַּעְתִּי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** שאין לקנס אלא
10 בדברים שיש בהם שייכות ודמיון לדבר הנמכר על ידו באיסור,
11 **וּבְאַיְסוּרָא דְּנוֹפִיָּה כְּנִסְיָה לִיה** – וכן קונסים בדבר שעל ידו נעשה
12 האיסור ואף שאין בו שייכות או דמיון לאיסור עצמו, ולכן קנסו רבא
13 על אגוזים, משום ש**סָתָם דְּרִדְקִי גְרוֹ בְּאַמְנְוִי** – סתם קטנים גרורים
14 ומשוכים אחר אגוזים, **וְאִוִּיל וּמִשְׁבֵּשׁ לְבָנִי מִפְּחִי וְגַרִי לְהוּ בְּאַמְנְוִי**
15 – והיה הולך מוכר זה ומטעה את בני הטבחים וגוררם ושוכרם
16 באגוזים שהיה נתן להם ומייתו ליה **תִּרְבָּא דְאַמְטָא, וְזִמְזִין לִיה**
17 **בְּמֵר דְּבִנְתָּא** – ובשכר זה היו מביאים לו את החלב שגנבו מאביהם
18 הטבח, והוא היה מוכרו בחזקת חלב טהור. וכיון שעל ידי האגוזים
19 באה מכירת האיסור קנסו רבא בהם.

משנה

20 המשנה דנה בענין אדם החשוד לעבור על דבר אחד האם הוא חשוד
21 לעבור על דברים אחרים: **הַחֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית** – לזרוע בשנת
22 השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים, **אֵינּוּ חֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת** –
23 אינו חשוד למכור פירות טבל שלא הורמו מהם תרומות ומעשרות
24 כדין. **הַחֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת אֵינּוּ חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. הַחֲשׂוּד עַל**
25 **זֶה וְעַל זֶה** – על שביעית או על מעשרות, **חֲשׂוּד עַל הַמִּתְקָא** –
26 חשוד שאינו אוכל חולין בטהרה. **וְיֵשׁ שֶׁהוּא חֲשׂוּד עַל הַמִּתְקָא**
27 **וְאֵינּוּ חֲשׂוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה** – לא על שביעית ולא מעשרות.
28 **זֶה הַבֵּל, הַחֲשׂוּד עַל דָּבָר לֹא דָנוּ** – אינו יכול להיות דיין באותו
29 ענין שהוא חשוד עליו, וכן **לֹא מַעֲרֵד** – אינו יכול להיות עד בענין
30 זה.

גמרא

32 הגמרא מבארת את טעם חילוקי הדינים שבמשנה מתי החשוד לדבר
33 אחד חשוד לדבר אחר ומתי לא: נאמר במשנתנו **[הַחֲשׂוּד עַל**
34 **הַשְּׁבִיעִית אֵין חֲשׂוּד בּוֹ]** על המעשרות. מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעֲמָא**
35 – מהו הטעם לדין זה. משיבה הגמרא: **שְׁבִיעִית לֹא בִּצְיָא חוּמָה, אֵין**
36 דינם של פירות שביעית להאכל דווקא בתוך חומות ירושלים אלא
37 נאכלים בכל מקום, וקל בעיניו לעבור עליה, אבל **מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בֵּינָן**
38 **דְּבִצְיָא חוּמָה, שְׂדֵין פִּירוֹת אֵלוֹ הֵאכְלֵל רַק בְּתוֹךְ חוּמוֹת יְרוּשָׁלַם חֲמִיד**
39 **לִיה** – חמור לו איסור זה, ולכן אף החשוד לשביעית, אנו תולים
40 שעובר עליה מפני שקלה היא בעיניו, ואין לחשודו על מעשר שני
41 החמור יותר בעיניו.

42 שנינו במשנה: **הַחֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת אֵינוֹ חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית.**
43 מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעֲמָא** – מה הטעם לדין זה. משיבה הגמרא:
44 **מַעֲשֵׂר אֵית לִיה פְּדִיּוֹן, שֶׁאִפְשָׁר לַפְדוֹת פִּירוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי עַל מַעוֹת,**
45 אבל **שְׁבִיעִית, בֵּינָן דְּקָא מִיתְקָא לִיה** – כיון שהיא אסורה לו
46 לעולם וְלֹאִית לִיה פְּדִיּוֹן, שהפירות הקדושים בקדושת שביעית
47 אסורים לעולם ואינם מקדושתם אפילו אם יפדה אותם על
48 אחרים, **חֲמִידָא לִיה** – לכן חמורה השביעית בעיניו, ואף שכנחשד
49 על המעשרות אינו חשוד על השביעית.

50 שנינו במשנה: **הַחֲשׂוּד עַל זֶה וְעַל זֶה** – על שביעית או על מעשרות,
51 חשוד אף לטהרות. מבארת הגמרא את טעם הדבר: **בֵּינָן דְּחֲשִׁיד**
52 **אֲדַרְבֵּייתָא** – לעבור על שביעית ומעשרות שאיסורם מן התורה, כֵּל

54 **שֶׁבֶן** שיש לחשוד בו שיעבור אֲדַרְבֵּנָן – על דין טהרות שאינו אלא
55 מתקנת חכמים שיהיה אדם אוכל חולין בטהרה.
56 שנינו במשנה: **וְיֵשׁ חֲשׂוּד עַל הַמִּתְקָא וְאֵינוֹ חֲשׂוּד עַל שְׁבִיעִית**
57 ומעשרות. מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעֲמָא**. משיבה הגמרא: **נָהִי אֲדַרְבֵּנָן**
58 **חֲשִׁיד** – אמנם הוא חשוד לעבור על איסור דרבנן של טהרות, אך
59 **אֲדַרְבֵּייתָא** – על איסור דאורייתא של שביעית ומעשרות, **לֹא חֲשִׁיד**
60 – אין הוא חשוד לעבור.

61 הגמרא מקשה סתירה בין משנתנו לברייתא: **וְרַבִּינָהּ – יֵשׁ לַהֲקִשׁוֹת**
62 **עַל דִּין זֶה מִמָּה שֶׁכָּתוּב בְּבִרְיָא, הִנָּאֵמֵן עַל הַמִּתְקָא נֶאֱמַן עַל**
63 **הַשְּׁבִיעִית, הָא חֲשִׁיד חֲשִׁיד** – ויש לדייק שהחשוד על הטהרות חשוד
64 על השביעית ולא כמבואר במשנתנו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי**
65 **אִילֵעִי, לְעוֹלָם הַחֲשׂוּד לַטְהָרוֹת חֲשׂוּד אֶף לַשְּׁבִיעִית, וְכַפִּי שְׂמַדוּיָק**
66 **מִהִבְרִייתָא, וּמִתְנִיתִין** – משנתנו שאמרה שאינו חשוד מטהרות
67 לשביעית, מדברת בְּשִׂרְאִינְהוּ שְׁנוּגָה דִּין מַעֲשֵׂרוֹת וּשְׁבִיעִית בְּצִינְעָא
68 בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שאז אין לומר שרק כלפי חוץ הוא נוהג בהם, שהרי גם
69 בצניעא הוא שומר על דינים אלו, ולכן אינו חשוד עליהם אף כאשר
70 נחשד לטהרות, והברייתא מדברת כשלא ראוינוהו שנוהג בהם ולכן
71 יש לחושדו אף מטהרות לשביעית.

72 מתרצת הגמרא תירוץ נוסף: **רַבִּי יֵנְאִי כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, לְעוֹלָם**
73 **אֵין לַחֲשׂוּד מִטְהָרוֹת לַשְּׁבִיעִית, וְכִנְאִמֹר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, וְהִבְרִייתָא**
74 **שְׂמַדוּיָקִים מִמָּה שֶׁישׁ לַחֲשׂוּד מִטְהָרוֹת לַשְּׁבִיעִית, מִדְּבַרְתָּ כְּגוֹן דְּהָהוּ**
75 **חֲשִׁיד לְתַרְבִּייתָהּ, וְאֵתָא כְּמִי רַבִּין וְקִבְלִי אֲתַרְבִּייתָהּ, וְהָדָר אִתְחַשֵּׁד**
76 **אֲחֵר מִיִּנְיָהּ** – שהיה אדם זה חשוד לשניהם, לטהרות ולשביעית,
77 ובא לפני חכמים וקיבל על עצמו להיזהר בשניהם, ולאחר זמן חזר
78 ונחשד על אחד מהם, ולכן הוא חשוד גם על השני משום דְּאֲמַרְיָנָן
79 מִיִּנְיָ דְּחֲשִׁיד אֵתָא חֲשִׁיד נָמִי אֲחִידָךְ – שאנו אומרים מתוך שחזר
80 ונחשד לזה חזר בו מקבלתו גם על הדבר השני ולכן הוא חשוד גם
81 עליו. אך אדם שלא נחשד מעולם על השביעית, אין לחשודו עליה
82 אף אם הוא חשוד על הטהרות.

83 הגמרא מביאה שדיני המשנה שנויים במחלוקת: **אָמַר רַבָּה בַר בַּר**
84 **חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשְׁנָה זוֹ הִיא דְּבַרִּי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה** –
85 שהרבה משניות שלא הוזכר בהם שם התנא, הם כדעתו של רבי
86 עקיבא, **אֲבָל חֲכָמִים אֹמְרִים, חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית חֲשׂוּד עַל**
87 **הַמַּעֲשֵׂר.**

88 מבררת הגמרא: **מֵאֵן חֲכָמִים הַחֲלֻקִים עַל רַבִּי עֲקִיבָא**. משיבה
89 הגמרא: חכמים אלו היינו **רַבִּי יְהוּדָה, דְּבִאֲתַרְתָּהּ** – (שבמקומו) דְּרַבִּי
90 **יְהוּדָה שְׁבִיעִית חֲמִידָא לְהוּ** – איסור שביעית היה חמור לאנשים.
91 וכמו אותו מעשה שהיה במקומו של רבי יהודה, דְּהָהוּא דְּהָהוּא קָרִי
92 לִיה לְחִבְרִית דְּיִרְבָּא בַר דְּיִרְבָּא – שהיה אדם שקרא לחבירו גר בן
93 גיורת לגנותו, **וְאָמַר לִיה, תִּיתִי לִי דְּלֹא אֲבָלִי פִירוֹת שְׁבִיעִית כְּנוֹתָךְ**
94 – יבוא לי שכר טוב על כך שלא אכלתי פירות שביעית כמותך, ומכך
95 שבוה הוא גידף אותו מוכח שהיתה שביעית חמורה להם שכנגד מה
96 שביהוה שהוא גר בן גיורת גידפו על כך שאכל פירות שביעית. ולכן
97 סובר רבי יהודה, שאם אדם חשוד לעבור על שביעית שהיא חמורה
98 בעיניו, ודאי שיש לחשודו שיעבור על מעשר הקל בעיניו.

99 **אִיבָא דְאַמְרִי, אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשְׁנָה זוֹ הִיא**
100 **דְּבַרִּי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה, אֲבָל חֲכָמִים אֹמְרִים, חֲשׂוּד עַל**
101 **הַמַּעֲשֵׂר חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. וְמֵאֵן חֲכָמִים** – ומי הם חכמים אלו
102 החלוקים על רבי עקיבא. **רַבִּי מֵאִיד הִיא, דְּאָמַר חֲשׂוּד לְרַבָּא אֲחֵר**
103 **הָוִי חֲשׂוּד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וְלִכֵּן הַחֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר חֲשׂוּד אֶף עַל**
104 **הַשְּׁבִיעִית, וְכֵל שֶׁכֵּן שֶׁהַחֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית חֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר.**

105 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים במחלוקת הלשונית האלו: **רַבִּי**
106 **יוֹנָה וְרַבִּי רַבְּהִי תַלְמִידֵי דְרַבִּי יְעִיָא נַחֲלִיקוּ בַּעֲנִין זֶה, וְאָמְרִי לֶה –**
107 **יֵשׁ אֹמְרִים שְׂדֵי אֵלוֹ רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יְעִיָא תַלְמִידֵי דְרַבִּי יוֹחָנָן, חָד**
108 **– (אחד מהם) אָמַר כְּמוֹ הַלְשׁוֹן הָרִאשׁוֹן, שְׂמִשְׁנֵתֵינוּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא,**
109 **אֲבָל חֲכָמִים אֹמְרִים חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית**

1 **תרבא דאממא** — חֵלֶב הַכְּלִיּוֹת שעל הירך. **במר דכנתא** — בחזקת חלב טהור
2 הנקרא "כנתא", ובלעז *אטרייטל", כמו "הדרא דכנתא" דאמרין בשחיטת חולין
3 (מחב.), **לעולם ברבי שמעון** — דלא קניט אלא במידי דדמי לאיסורא, ובאיסורא
4 גופיה, במידי דעבדי איסורא, דליגנא אמגוזי. **גרו כאמגוזי** — גרורים ומשוכים
5 אחור ופנים. **ומשכש לכני מנחים** —

מטעה אותם באגוים, ושוכרין לבני
הטבחים, ומביאין לו החלב שגונבין אותו
מאביקו, והוא מוכרו במר דכנתא. **משנה**
אינו חשוד על המעשרות — ולקחין
ממנו תבואה בלא שער שני שבעה, ואין
צריכין לעשר דהא, שאר דמאי. וטעמא
דכולה מתיניתין מפרש בגמרא. **גמרא בעי**
חומה — דאינו יכול לאכול מעשר שני
אלא לפנים מחומת ירושלים, דכתיב
(דברים יד): "ואכלת לפני ה' אלהיך" וגו'.
המחרות — דרבנן נניהו, שיהא אדם אוכל
חולין בסהרה. **הא חשוד** — על הסהרות
— חשוד על השביעית. **מתיניתין** — דקתני:
אין חשוד — כגון שראינוהו שנהג דין
מעשרות ושביעית בצינעא בתוך ביתו.
דליכא למימר לפנים הוא עושה, כיון
דבצינעא קא עביד. **רבי ינאי אמר**
ברייא דריוקין מינה הא חשוד כגון
דהוה חשוד אתרויהו — אשביעית
ואסתרות, וקביל אתרויהו שיוחד על
שניהם. **וז דרבי עקיבא** — דחשוד על
השביעית — אינו חשוד על המעשר.
שביעית חמורא להו — וכיון דחשוד
אשביעית — כל שכן אמעשרות. **דהווא**
דהוה קרי לחבריה — באתריה דרבי
יתודה. **דירא בר דירא** — גר בן גיורת.
יתני לי — שטר שבו, שלא אכלתי פירות
שביעית בחוץ. — שני מפרשים "רבי עקיבא
סתימתאד" — דאמרין בסנהדרין ב"אלו
הן הנחנקין" (פוא.) סתם משנה — רבי
מאיר, סתם ברייתא — רבי נתן, וכולהו
אליבא דרבי עקיבא. ולאו מילתא היא,
דהא בכמה דוכתין אמרין "רבי מנחם
סתימתאד" "רבי שמעון סתימתאד". אלא,
רוב משניות איבא בתלמוד סתומות אליבא
דריבא עקיבא.

31 רָבָה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימָתָא,
 32 עַל הַמַּעֲשֶׂה - הַשּׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, וּמֵאֵן חֲכָמִים - רַבִּי מֵאִיר הֵי
 33 הָיוּ הַשּׁוּד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יְרֵמְיָה תִּלְמִידֵי רַבִּי
 34 וְרַבִּי זְעִירָא תִּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן, חָד אָמַר: אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים

אטארוט ודבאן חשוד אשביעית — כל שכן סתם עמי הארץ, דכי היכי דחשדי א
דלא חשד אשביעית — כשראינוהו נוהג בצניעא בתוך ביתו. ועוד קשיא מהא ד
טסין לטוחן כתיי או לטוחן עם הארץ — אינו חושש לא משום מעשר ולא מש
שביעית. ואי נמי, בודאי חשוד איירי. וכן ההיא דהלוקח לולב מחבירו בשביעית,
הארץ. וכן הוא דמייח פרק קמא דחילין (א.ו.): הנותן לשכנתו עיסא לאפות וקדיירי,
ואם אמר "עשה לי משליכי" חושש בו" — כל הני מיידי בודאי חשוד. ואם תאמר
הארץ לגבי מעשר ראשון, כדמוכח בשילהי "הנוקין" (גיטין סא.א) לאביוי יוש לומי
— ולכן חשוד ממעשר. ותימנה: דהא בפרק קמא דשבת (דף יז.ב) אמרינן: דבתרומה
נמי גבי מעשר שני — לא הוה לן למיחשדיה, כיון דאפשר למעבד כדשמואל, דהוה
דבר אמת הוא בודאי, על כרחי רבעי שמחללין אותו על דבר מועט, ומעשר שני
בפרק שני דקדושין (נדב.). ואפילו לכתחלה מסתבר דשרי, כמו גבי הקדש במסכ
בפרק "התקבל" (גיטין סו.א) ההיא דכיצד מערימין על מעשר שני, במעשר בזמן
יכול לחלול לשוה מנה על שוה פרוטה! אלא מסלק ליה בפירכא אחריית: ואמה
על שוה פרוטה! ויש לומר: דלא דמי מעשר לתרומה, דפעמים שאין לו פרוטה מן
פרוטה

תרגום דאטאמא במר דכנתא — כך גריס רבינו תם. פירוש "מר" — בחילוף של
כנתא. כמו "ממר דשחוטא" בדפערק "גיד הנשה" (חולין צד,א), וכמו
"במר דפרזלא" דבבא קמא (ק"ג,ב).

מַעֲשֵׂוֹת, דַּבְּעוּ חֲזוּמָה חֲמִירָה לִיָּהּ — מִכָּאן מִדְּקֵדֶךָ רִבִּינוּ תָּם, בְּכֹל מִקּוֹם
שֶׁהִזְכִּיר מַעֲשֵׂר אֲצֵל שְׁבִיעִית — דְּמִיירִי
בְּנוֹתָן מַעֲשֵׂר שְׁנִי לְשֵׁם חֻלּוֹן. כִּגוֹן: הִרִי אֵלּוּ
בַּחֲזוֹקָתָן לְמַעֲשֵׂר וּלְשִׁבְעִית, בִּפְרֹק "הַנּוֹקֵד"
(גִּישׁוֹן ס.א.ב.), וְכֵן: אֵינִי חוֹשֶׁשׁ לְהַבְלִיל שֶׁבֶּה
לֹא מִשֵּׁשׁ שְׁבִיעִית וְלֹא מִשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂר, בִּפְרֹק
קָמָא דְּחוּלִין (ה.א.), וּלְשׁוֹן "מַעֲשֵׂר" נִמִּי
מוֹכִיחַ כֵּן, דְּהִיכָא דִּיאִירִי בַּחֲשָׁשׁ דִּיאִנִּי
מִתְּרֹקן נִקְטַ "טַבֵּל" אוּ "דִּמְאִי", הֵא חֲשׁוֹד
חֲשׁוֹד — דַּפְשִׁמַּעַד לִיָּהּ דְּלוּגָפָה לֹא
אִינְטֵרִיךְ, דְּפִשְׁטֵשׁ דְּכִי נֶאֱמַר עַל הַטְּהֻרָה
דִּבְּאֵמֶן עַל הַשְּׁבִיעִית, כִּיּוֹ דְּנוּגָה מִנָּהּ
פְּרוּשִׁים שֶׁאוּכָל חֻלּוֹן בְּטַהֲרָה.

מתניתין כשראינודו נהוג בצנעא בתוך
 ביתו — שנוהר מן השביעית.
 משמע דעם הארץ סתמא חשוד אשביעית,
 כמו אטקהרות. ותימה: דבסוף "הניזקין"
 (גיטין סא.) קאמר: מאי שנא רישא ומאי
 שנא סיפא? בדמיקל באשת עם הארץ
 ומחמיר על החשודה על השביעית? וקאמר
 רבא: הכא במאי עסקין? בעם הארץ
 דרבי מאיר, וטומאה וטהרה דרבנן.
 ומדקתני גבי טומאה וטהרה "עם הארץ"
 סתם, וגבי שביעית קתני "החשודה", משמע
 דסתם עמי הארץ חשודא אטקהרות ולא
 חשדי אשביעית. חשדיא, מהא דשרי לבור
 ולטחון גבי עם הארץ דחשיד אטומאה
 וטהרה, ולא אסרינן מטעם שביעית — אין
 לדקדק כלום, דלמא בשאר שני שבוע
 איירי דהיא, ולא בשביעית. או בפירות
 הדיועים שאינם של שביעית. דהכי נמי
 איירי בפירות הדיועים שהם מוקנים,
 לרבא דלית ליה שינויא דרבי דרוב עמי
 הארץ מעשרין. ועוד קשיא מכאן לפירוש
 רבינו חם, דמפרש בפרק שני דכתובות
 (כדא.) גבי "שלי חדש ושל חברי ישן",
 דסתם עם הארץ אף על גב דחשדי אדמאי
 — לא חשדי אשביעית. וסותר פירוש רבינו
 שמואל, דמפרש ד"חשד" ו"ישן" — נקט —
 משום שביעית, ודחשי חתם: רוב עמי
 הארץ מעשרין — רוצה לומר דהוא הדין
 בשביעית. וכמה קושיות דמקשה רבינו חם
 על פירוש רבינו שמואל, כמו שפירש
 בכתובות. ומפרש: חדש וישן — להשביח
 המקח בעלמא קאמר, ולא לענין איסור
 ודוהר. ודוהר, לרבי אילעאי דחשוד דחשוד
 חשוד על השביעית —

50 ויִדְאוּרֵייתָא — חֲשִׁידִי נָמִי אֲשִׁבְעִית. וְדוּחָק לְהַעֲמִיד סָתֵם עִם הָאֲרָץ בְּכָל מָקוֹם
 51 בְּמִסְכַּת דְּמָאִי (פֶּרֶק ג' מִשְׁנֵה ד') וּמִיִּיתֵינן לֵה נָמִי בִּ"הַדְּיוּקָה" (גִּטִּין ס.א.ב.) הַמּוֹלִיךְ
 52 בְּיַבְעִית. מִשְׁמַע דְּסָתֵם עִם הָאֲרָץ חֲשִׁידִי אֲשִׁבְעִיתוֹ וְיֵשׁ לִמּוֹר: מִשּׁוּם כּוּתִי נָקַט
 53 מִמּוֹר עֲלֵה בְּפֶרֶק ("לֹלֵב הַגּוּל" (סוֹכָה ל.א.) דָּאן מוֹסְרִין דְּמִי פִירוּת שְׁבִיעִית לֵעַם
 54 יִשְׂרָאֵל — וְיֵשׁ חֲרֻשׁ לְשֹׁאֵר וּלְתַבְלִין שִׁבְה, לֵאמֹר שְׁבִיעִית לֹא מִשּׁוּם מִסְכָּה,
 55 יִשְׂרָאֵל מוֹכֵחַ מִיָּנֵה בְּחוּלָק דְּגוֹזְרוּ עַל תְּעֻבּוֹת דְּמָאִי? דְּלֹא חֲשׂוֹד גְּרַע מַעֲשֵׂה, עִם
 56 לִרְבָּא פְּרִיךְ שְׁפִיר, דְּלֹא חֲמִיר לִיה. **בְּאֵתְרִיהּ** רַבִּי יְהוּדָה חֲמִירָא לְהוּ שְׁבִיעִית
 57 כִּיֵּן דָּאֲפִשְׁר לְמַעֲבֵד כְּדִשְׁמַלְוָה דְּחֻטָּה אַתָּה פְּרוּתָה אַתָּה הֲכִיר — לֹא חֲשִׁידִי. וְהִבִּי
 58 שִׁיחַ מִנֵּה שְׁחָלְלוּ עַל שׁוֹה פְּרוּטָה — מַחֲלֹל, דְּהָא הָדִין מַעֲשֵׂה שְׁנִי. וּבִשְׁאֲלֻתָּה
 59 עַרְבִי עָבַד קִין אֲדֹד לְהֵם בַּל מָקוֹד. ד"קִישׁ "קִישׁ" נִגְרִינִן לְהוּ מוֹהֲדִי, כְּדִאֲמַת
 60 רִיבִין (כֵּטֵא), דְּשִׁרִי בּוֹמֵן הוּזָה, גְּבִי הָאֲרָץ גִּבְרָא דִּאֲחִרְמִינֵיהּ לִנְכִסְהּ! וְהָא דְּמוֹקִי
 61 דְּרַבְּנִן — יְהִי יִכּוֹל לְהַקְשׁוֹת: בּוֹמֵן הוּזָה מָאִי הֶעֱרַמָּה צִרְךָ לְפִטְוֹר מַחֲמוּשׁ? וְהֵלֵךְ
 62 יְהִי בּוֹמֵן הוּזָה מִי אֵינֵכָּא? וְכֵן מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם, שְׂאֵנָּה מַחֲלִיץ כְּרִם רַבְעִי שׁוֹה מִמָּה
 63 דְּלָחַל עֲלֵיהּ. וְגַם אֵין לִי כֵּא מַעַט מַעֲשֵׂה כִּנְגַד שׁוֹה פְּרוּטָה, וְאִינוּ רֹצֵחַ לִיתִן
 64

1 ושייך לעמוד הקודם] חשוד על המעשר חשוד על השביעית — וכל שכן חשוד אשביעית חשוד אמצער. ומאן חכמים רבי מאיר — דאמר לקמן חשוד לדבר
2 אחד חשוד לכל התורה. ועד כאן שייך לעמוד הקודם. הרי הוא כישראל משומד — ולא אמרינן דליהוי גוי גמור כאילו לא נתגייר. דאי קריש — אשה לאחר
3 שנשתמד קידושו קידושין. דברי חבירות — מפרש בתוספתא במסכת דמאי: שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ, ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ, ושיאכל
4 חולין בטהרה, ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח. דקדוקי סופרים — חומרא דרבנן. דברי לוי — לשורר ולשרת ולזהות שוער. מכני

5 אחר — משמע שיהא נוהג כל דין בני
6 אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה. שבוהג
7 בצינעה — קודם שקיבל בפניו היה נוהג
8 עליו דין חבירות שאין לחשושו ולומר
9 לפנים הוא עושה. מקבלין אותו —
10 שנחזיקו כחבר ובכאנן לכל דבריו.
11 לכנפים — שיטול ידיו קודם אכילה וקודם
12 שיגע באוכלין דתרומה, ידיים שניות הן.
13 לטהרות — לחומר שאר טהרות ונחזיק
14 טהרותיו כטהרות גמורות, לאכול תרומתו
15 כתרומה טהרה. מקבלין אותו — דאינו
16 משייר דבר שלם, שהרי מקבל עליו נטילת
17 ידים, וזהו עיקר אכילת חולין בטהרה. אף
18 לטהרות לא קבל — דכיון בדקין נטילת
19 ידים, שדבר קל הוא לעשות, אינו יכול
20 לעמוד — כל שכן בשאר. עד כמה מקבל
21 אותו — דברי חבירות, שנקבלנו לאלתר
22 ונחזיקנו בחבר. למשקין שלשים יום —
23 שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים
24 יום — מהמנינן ליה מכאן ואילך בטהרות
25 משקין, שטומאתן קלה. דטומאת משקין
26 מדרבנן, בפרק קמא דפסחים (טו, ב).
27 לכסות — להחזיק כסותו כחבר, דאמר
28 במסכת חגיגה (יח, ב). בגדי עם הארץ מדרס
29 לפרושים. שנים עשר חודש — אם קיבל
30 עליו דברי חבירות לשנים עשר חודש. הוה
31 ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית
32 הלל — וליתנייה בני קרלי בית שמאי
33 וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פרק א
34 משנה א), דאמרינן: ששה דברים מקולי
35 בית שמאי ומחומרי בית הלל, ואם איתא
36 — ליתני הא. לישנא אחרינא עד כמה
37 מקבלין אותו — דאמרן לעיל: אם נהג
38 מתחלה בצינעה בתוך ביתו מקבלין אותו
39 מיד ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד
40 לפי שאינו דומה חבר שקיבל — הוא
41 עצמו, לכן חבר מחמת קבלת אביו, שאין לו
42 שום קבלה אלא סרך אביו, דודאי אביו
43 מיוחדר טפי. לישנא אחרינא: האי "לפי
44 שאינו דומה" תנא קמא קאמר ליה מה טעם
45 בני ובני ביתו אין צריכין לקבל — לפי
46 שאינו דומה חבר שקיבל לכן חבר שקיבל
47 אביו, דבן חבר לא חשיד. ובתוספתא
48 גרסינן: שאין דומה חבר שקלקל לכן חבר
49 שקלקל, במסכת דמאי. נשנית משנה זו —
50 דאפילו תלמיד חכם צריך לקבל. בטהרות
51 "בסדר טהרות" חזקוני. גרסינן: בטהרות
52 עצמן אירע לוח מעשה ונסתפקה הלכה.
53 שדרו רבנן — שדרו זוג דרבנן. אותיב
54 רבנן מדידה — מתלמידיו שקיבלו עליהן
55 דברי חבירות אותיב בהדי הנך שלוחים,
56 וקאי אידו לעיוני בשאילתם. אמא של זה
57 כו' — אגב ריתחיה קאמר, ולא אמא. כבוד
58 זקן — האב וזבן. סילסול — מעלה. רבי

1 וחכמים — אמרינן אינו נחשד אלא על
2 אותו דבר בלבד — לרבי
3 אילעאי דלעיל, דחשוד על הטהרות חשוד
4 על השביעית אלא היכא שראינוהו נוהג
5 בצינעה, הא דקאמר הכא: אינו נאסר אלא
6 לאותו דבר — לאו דוקא, אלא לאותו דבר
7 וכיוצא בו. ולא אתא אלא לאפוקי בכל
8 הטהרה כולה.
9 אביו של זה בזה תלמידים שלנו — על
10 הטהרות, כמו שעשה בנו.
11 וכולן

12 אחד — אין מקבלין אותו; גוי שפא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד — אין מקבלין אותו. רבי
13 יוסי דברי יהודה אומר: אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים. וכן בן לוי שפא לקבל דברי לוי, וכן
14 וכהן שפא לקבל דברי כהונה, חוץ מדבר אחד — אין מקבלין אותו, שפאמר: "המקריב את דם
15 השלמים" וגו', העבודה המסורה לבני אהרן, כל כהן שאינו מודה בה — אין לו חלק בפהונה.
16 תנו רבנן: הקא לקבל דברי חבירות, אם ראינוהו שבוהג בצינעה בתוך ביתו — מקבלין אותו,
17 ואחר כך מלמדיו אותו. ואם לאו — מלמדיו אותו, ואחר כך מקבלין אותו. רבי שמעון בן יוחי
18 אומר: בין כך ובין כך — מקבלין אותו, והוא למד בדרבנן והולך. תנו רבנן: מקבלין לכנפים
19 ואחר כך מקבלין לטהרות, ואם אמר "איני מקבל אלא לכנפים" — מקבלין אותו. קיבל לטהרות
20 ולא קיבל לכנפים — אף לטהרות לא קיבל. תנו רבנן: עד כמה מקבלין אותו בית שמאי אומרים:
21 למשקין — שלשים יום, לכסות — שנים עשר חודש. ובית הלל אומרים: אחד זה ואחד זה —
22 לשנים עשר חודש. אם כן, הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל! אלא, בית הלל
23 אומרים: אחד זה ואחד זה — לשלשים. (סימן: חב"ר תלמיד תכל"ת מכ"ס חז"ר גבא"י
24 בעצמו 10). תנו רבנן: הקא לקבל דברי חבירות — צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ובניו ובני
25 ביתו — אינן צריכין לקבל בפני שלשה חבירים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בניו ובני ביתו
26 צריכין לקבל בפני שלשה חבירים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל. תנו רבנן:
27 הקא לקבל דברי חבירות — צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל
28 בפני שלשה חבירים. וכן וישוב ביישיבה — אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים, שפאמר קיבל
29 עליו משעה שישב. אפא שאול אומר: אף תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים,
30 ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו. אמר רבי יוחנן: בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס
31 נשנית משנה זו; רבי יהודה ורבי יוסי איסתפק להו מילתא בטהרות, שדרו רבנן לפניו בנו של
32 רבי חנינא בן אנטיגנוס, אזילו אמרו ליה: לעין בה. אשפחה דקא טעין טהרות, אותיב רבנן
33 מדידה לגבייהו, וקאי איהו לעיוני בה. אתו אמרי ליה לרבי יהודה ורבי יוסי. אמר להו רבי יוסי:
34 יהודה: אביו של זה בזה תלמיד חכמים, אף הוא מכנה תלמיד חכמים! אמר לו רבי יוסי:
35 כבוד זקן והא מונח במקומו. אלא, מיום שחרב בית המקדש — נהגו כהנים סילסול בעצמן,
36 שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם. תנו רבנן: חבר שמת — אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן
37 בחזקתן עד שיחשדו. וכן חצר שמוכרין בה תבלת — הרי היא בחזקתה עד שתפסל. תנו רבנן:
38 אשת עם הארץ שגשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שגשאת לחבר, וכן עבדו של עם
39 הארץ שגמבר לחבר — כולן צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה. אבל אשת חבר שגשאת לעם
40 הארץ, וכן בתו של חבר שגשאת לעם הארץ, וכן עבדו של חבר שגמבר לעם הארץ — אין
41 צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה. רבי מאיר אומר: אף הן צריכין לקבל עליהן דברי חבירות
42 לכתחלה. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: מעשה באשה אחת שגשאת לחבר,
43 והיתה קומעת לו תפילין על ידו, נשאת לעם הארץ — והיתה קושטת לו קשרי מוכס על ידו.

חנינא בן אנטיגנוס כהן היה. בחזקתה עד שתפסל — שימכרו בה קלא אילן לשם תבלת. "צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה" גרסינן, ולא גרסינן "בכתחלה".
ובתוספתא גרסינן הכי. בכתחלה — כלומר, מתחלה, קודם שנחזיקנו בחבירות. ואף על גב דאמרן לעיל: בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל — הכא שאני, הואיל ובשעת
קבלה לא הוה גביה, ואיכא למימר דסריכיהו קמא נקטי. אין צריכין לקבל — אם חזרו תחת ידי חבר. קומעת = קושרת. קשרי מוכס — שיש חותמות למוכסים,
ובשנותנין לזון המכס — הם נותנין לו חותם, כדי שלא יתבענו מוכס שני.

בכורות דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנה

ככסות של חבר שלא תטמא מדין מדרס ככסות עם הארץ, אינו חבר
עד שינהג מנהגי חברות שנים עשר חודש. ובית הלל אומרים, אחד
זה ואחד זה – בין לטהרת משקין ובין לטהרת כסותו לשנים עשר
חודש.
מקשה הגמרא: אם כן, הנה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית
הלל, ומדוע לא נשנתה מחלוקת זו בעידות (פ"ה מ"א) בין המחלוקות
שהקילו בהם בית שמאי יותר מבית הלל.
מתרצת הגמרא: אלא בית הלל אומרים, אחד זה ואחד זה – בין
לטהרת משקין ובין לטהרת כסותו צריך לקבל עליו חברות לשלשים
יום, ונמצא שמחלוקת זו היא מקולי בית הלל כרוב המחלוקות.
(סימן קכ"ד תלמי"ד תכל"ח מכ"ס חו"ר גבא"י בעצמן) – סימן זה
רומז לנידונים המובאים בברייתות מכאן ואילך.
תנו רבנן, הפא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה
חברים, ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה חברים,
מפני שהוא מלמד ומרגילם בדרך טהרה. אבל רבן שמעון בן
גמליאל אומר, אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל בפני שלשה
חברים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל חברות בעצמו לבן חבר
שקיבל רק מחמת קבלת אביו.
תנו רבנן, הפא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה
חברים, ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים, וכן
יושב בשיבה – בישיבת הסנהדרין, אינו צריך לקבל בפני שלשה
חברים, מפני שכבר קיבל עליו משעה שישב. אבא שאול אומר,
אף סתם תלמיד חכם שאינו זקן דיושב בישיבה אינו צריך לקבל
בפני שלשה חברים. ולא עוד, אלא שאחרים מקבלין לפניו.
אמר רבי יוחנן, מה ששנינו שאפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני
שלשה, בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית משנה זו,
שבזמנו לא היו סומכים על הטהרה בתלמידי חכמים אם לא קיבלו
חברות לפני שלשה.
הגמרא מביאה מעשה המלמד שכן היה בזמן בנו של רבי חנינא בן
אנטיגנוס: רבי יהודה ורבי יוסי איסתפק להו מילתא במהרות –
הסתפקו בדין מדיני טהרות לגבי מעשה הבא לידם, שדרו – שלחן
זוג רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס, ואמרו להם אילו
אמר ליה לעיני בה – לכו אליו ותאמרו לו לעין בדבר. ואשכחיה
דקא מעין מהרות – הלכו ומצאוהו שהיה נושא טהרות של עצמו,
וכאשר ביקשוהו לעיין בשאלתם, הוריד את משאו, ואותיב רבנן
מדידיה לנפיהו – והושיב חכמים מתלמידיו שקיבלו עליהם דברי
חברות עם השלוחים האלו, כדי שישמרו על הטהרות שלא יטמאו,
וקאי איהו לעיני בה – ועמד לעיין בדבר שאילתם. אתו אמרי ליה
– באו השלוחים האלו וסיפרו את המעשה שהיה עמדם לרבי יהודה
ורבי יוסי. כעס רבי יהודה על בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס, על כך
שלא סמך על החכמים השלוחים שישמרו את טהרותיו, ואמר להו
רבי יהודה, אביו של זה ביהוה תלמיד חכם, אף הוא מבנה
תלמידי חכמים. אמר לו רבי יוסי לרבי יהודה, כבוד זקן – כבודו
של רבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו יהא מונח במקומו, שלא היתה
כוונתו של בנו של רבי חנינא לבזותם, אלא מיום שחרב בית
המקדש נהנו הכהנים סילסול – מעלה בעצמן, שאין מוסרין את
הטהרות לכל אדם, ורבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו היו כהנים.
תנו רבנן [אשת חבר הרי היא כחבר]. חבר שמת, אשתו ובניו
ביתו הרי הן בחזקתן שהם חברים עד שיחשדו. וכן חצר שמוכרין
בה תכלת לציצית, הרי היא בחזקתה שהנמכר בה הוא תכלת, עד
שתיפסל על ידי שימכרו בה צבע של קלא אילן לשם תכלת.
תנו רבנן, אשת עם הארץ שנתגרשה או נתאלמנה, ונשאת לחבר,
וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, ובן עבדו של עם הארץ
שנמכר לחבר, בולן צריכין לקבל דברי חברות בתחילה – לפני
שנקבלם כחברים. אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, ובן בתו
של חבר שנשאת לעם הארץ, ובן עבדו של חבר שנמכר לעם
הארץ, וחזרו להיות אצל חבר, אין צריכין לקבל דברי חברות
בתחילה. רבי מאיר אומר, אף הן צריכין לקבל עליהן דברי

חשוד על הפענש, ומאן חכמים, רבי יהודה שבמקומו היתה
חמורה להם שביעית. וחד אמר כמו הלשון השני, שמשנתנו כרבי
עקיבא, אבל חכמים אומרים החשוד על הפענש חשוד על
השביעית, וכן להדיף, ומאן חכמים, רבי מאיר.
הגמרא מביאה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים המוזכרת מקודם:
דתניא עם הארץ שקיבל עליו דברי חברות לנהוג כמנהג חברים,
ולאחר מכן נחשד לדבר אחד מהדברים שקיבל על עצמו, נחשד
לכל התורה כולה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אינו נחשד
אלא לאותו דבר שנחשד עליו בלבד.
דין נוסף בברייתא זו: הנה שקיבל עליו לקיים את דברי התורה,
אפילו נחשד לדבר אחד, הוי חשוד לכל התורה כולה. ומכל מקום
הרי הוא כיושרא מומר ואינו חוזר להיות עובד כוכבים גמור.
מבארת הגמרא: נפקא מינה מכך שאינו נחשב כעובד כוכבים אלא
כישראל מומר, דאי קדיש אשה קידושי קידושין.
הגמרא מביאה ברייתא הדנה אודות קבלת חברות, גרות, לוייה
וכהונה חוץ מדבר אחד: תנו רבנן, הפא לקבל דברי חברות חוץ
מדבר אחד אין מקבלין אותו.
עובד כוכבים שקא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד, אין מקבלין
אותו. רבי יוסי בריה דיהודה אומר, אפילו אם אינו מקבל על עצמו
רק דרוק אחד מדברי סופרים – חומרא אחת מדרבנן, אין מקבלין
אותו.
וכן בן לוי שקא לקבל דברי לוי – לשיר, לשרת ולהיות שוער
בבית המקדש ובהן שקא לקבל דברי כהונה, וקיבל הכל חוץ
מדבר אחד, אין מקבלין אותו לעבודת המקדש. שניאמר (ויקרא י א)
המקריב את דם השלמים וגו' ואת החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק
הימין למנה, משמע שהעבודה המסורה לבני אהרן, כל בהן שאינו
מורה בה בבולה, אין לו חלק בכהונה ואינו נוטל חלק ב"שוק הימין",
כלומר בקרבנות המתחלקים לכהנים ובשאר מתנות כהונה.
תיקנו חכמים, שעם הארץ יהיה בחזקת טמא לפי שאינו בקי
בדרוקין טהרות וטומאות, עד שקיבל עליו דברי חברות, והם
הנהגות וחירות בעיני טומאה וטהרה.
הגמרא מביאה כמה ברייתות בפרטי אופן קבלת חברות: תנו רבנן,
הפא לקבל דברי חברות, אם ראינוהו שנהג דיני חברות בצניעה
בתוך ביתו קודם שבה לפנינו, מקבלין אותו מיד להחזיקו כחבר
ונאמן בכל דבריו, ואחר כך מלמדין אותו עסקי טומאה וטהרה. ואם
לאו – שלא ראינוהו נוהג בהם בצניעה בביתו, מלמדין אותו ואחר
כך מקבלין אותו. רבי שמעון בן יוחי אומר, בין כך ובין כך – בין
ראינוהו ובין לא ראינוהו, מקבלין אותו, והוא למד בדרבו והולך
– והוא מתרגל בהנהגות חברות בהמשך הזמן.
תנו רבנן, מקבלין לבגדים – המקבל על עצמו דברי חברות צריך
לקבל על עצמו שיטול ידיו לפני האכילה ולפני שיגע באוכלים של
תרומה, ואם קיבל עליו להזהר בנטילת ידים, מקבלין אותו לעיין זה
שיריו בחזקת טהרות, ואחר כך – לאחר שהתרגל בנטילת ידים,
מקבלין לחומר שאר מהרות, להחזיק את טהרותיו כטהרות
גמורות. ואם אמר איני מקבל אלא לבגדים – לנטילת ידים בלבד,
מקבלין אותו לעיין זה וידיו בחזקת טהרות. אבל אם קיבל על עצמו
חברות לטהרות ולא קיבל לבגדים, אף לטהרות לא קיבל,
כלומר, אין סומכין עליו אף בטהרות שקיבל על עצמו, לפי שאם אינו
יכול לעמוד בקיום דין נטילת ידים שהוא דבר קל, ודאי שאינו יכול
לעמוד בזהירות שאר חומרי טהרות.
המקבל על עצמו לנהוג בדברי חברות, צריך לנהוג בהם זמן מה
לפני שנסמך עליו. הגמרא מביאה ברייתא המבררת מומי הוא נאמן
על הטהרות כשאר כל החברים.
תנו רבנן, עד כמה מקבלין אותו – כמה זמן עליו לנהוג במנהגי
חברות כדי שנהזיק את טהרותיו וטהרות. בית שמאי אומרים,
למשקין – לענין טהרת משקים שטומאתם קלה שהיא מדרבנן
כמבואר בפסחים (טז), אם נהג מנהגי חברות שלשים יום, נאמן
עליהם שהם טהורים. אבל לבסות – לענין טהרת כסותו להחזיקה

הגמרא מביאה ברייתות נוספות לגבי קבלת חברות: **תנו רבנן, וכולן**
 – אלו המנויים לעיל בברייתא, חבר שקיבל על עצמו דברי חברות
 וכן לוי וכוהן, **שחזרו בן למעשיהם הרעים ואינם מקיימים את מה**
 שקיבלו עליהם, **אין מקבלין אותן עולמית** כיון שלא יכלו לעמוד
 בקבלתם, **דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אם חזרו למעשיהם**
הרעים בְּמִטְמוּנוֹתָיו – בסתרה, ובגלוי הם עדיין נוהרים על דברי
 חברות, **אין מקבלין אותן** משום שהם גונבים את דעת הבריות
 ונוהגים בחבירות רק כלפי חוץ, אבל אם חזרו למעשיהם הרעים
בְּפִרְהֵינָא, מקבלין אותן משום שכאשר חוזרים בתשובה הרי זו
 חזרה גמורה.

איבא דאמרי, אם עשו דבריהן הרעים בְּמִטְמוּנוֹתָיו ורק בצינעא
 חזרו למעשיהם המקולקלים, **מקבלין אותן** משום שלא חיללו שם
 שמים בגלוי. ואם עשו כן **בְּפִרְהֵינָא, אין מקבלין אותן** משום
 שחיללו שם שמים, והואיל ופקרו כל כך, אינם נותנים לב לשוב
 בתשובה שלימה.

דעה נוספת: **רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרים, בין כך ובין**
כך – בין שחזרו בסתר או בגלוי, מקבלין אותן, משום שְׁנֵאמַר (ירמיה
 ג יד) **"שובו בָּנִים שׁוֹבְבִים"** ולמדנו משם שאפילו החוטאים בגלוי
 הנקראים 'שובבים' מתקבלים בתשובה.

אמר רבי יצחק איש כפר עכו אמר רבי יוחנן, הלכה פארתו הווג
 – כרבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה שבכל אופן מקבלים אותם.

תנו רבנן, בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי – ממונה מטעם
המלך לגבות מסים מישראל, דוחין אותו מִחִבְרֵיתוֹ. וגם אם פירש
 מן הגבאות **אין מקבלין אותו. חזרו לומר שאם פירש הרי הוא כָּבֵל**
אדם ומקבלים אותו לחבירות.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **רב הונא בר חייא איצטריבא ליה**
שעתא – היו החכמים צריכים לשאול ממנו הלכות, **הוה עייל גביה**
 – והיו באים אליו **רבה ורב יוסף, וארבע מאה דרבנן. שמע**
דאתן, קטיר להו – קשר ותיקן להם **ארבע מאה תבתיין** – (כסאות).
לפון שמעו רבה ורבי יוסף והחכמים דנעשה רב הונא גבאי, שלחו
לומר ליה, ויל לחשיבותיה ויל לקדמותיה – ילך אחר החשיבות.
 שבוחר לו להיות מוכס וישוב לאומנותו הראשונה ואנו לא נלך אצלו.
שלח להו רב הונא לחכמים, תדרי בי – חזרתי בי מלהיות גבאי. **רב**
יוסף לא אול – (לא הלך) אצלו, **רבה אול.** מבארת הגמרא את
 טעמם: **רב יוסף לא הלך משום שאמר, תנינא, שאפילו אפילו אם**
פירש מגבאותו אין מקבלין אותו. רבה הלך משום שאמר, הלא
תנינא, שחזרו לומר שאם פירש הרי הוא כָּבֵל אדם.

הגמרא מביאה ברייתא בענין אלו דברים נאמן החכם לפסוק לעצמו:
תנו רבנן, כל הבהמות הבכורות, אם נפל בהם מום, אדם רואה אם
המום שנפל בהם הוא קבוע והם מותרים לשחיטה, או שהוא מום
עובר וחייבים בהקרבה, חזין מאת הבכור של עצמו. ורואה את
קדשיו – אם יש לאדם שכלמים בביתו ונפל בהם מום, רואה האם
 המום קבוע ומותר לפדותם לחולין. וכן רואה אדם את מעשרותיו –
 מעשר בהמה שלו. **ונשאל אדם לעצמו על מהותו, שאם אירע בהן**
ספק טומאה והוא בקי בהלכות, יכול לפסוק לעצמו ואינו צריך
לשאול חכם אחר.

הגמרא מבארת את דיני הברייתא: **אמר מר, כל הבכורות אדם**
רואה חזין משל עצמו. מבררת הגמרא: **במאי עסקינן, אלימא בחד**
 – בחכם אחד, **מי מהימן –** האם הוא נאמן להתיר בכור אפילו של
 אחרים, והלא שנינו לקמן (ל) שההיתר לשחוט בכור שנפל בו מום
 הוא על ידי שלשה. **אלא מדובר בתלתא –** בשלשה המתירים את
 הבכור, והכחן שהוא הבעלים של הבכור אחד מהם, אם כן מדוע
 אינו רשאי לראות את בכורות עצמו מעמה יחד, ומי חשדי – וכי
 חשודים גם השנים האחרים שיתירו בשבילו את האסור, ויהתנן
 ביבמות (כח) שהחכם שהיבמה **מאנה או שחלצה בפניו ושאנה,**
 ואין חושדים בו שהתיר אותה שלא כדין כדי לישאנה בעצמו, מפני
שהוא בית דין – משום שלא היה שם לבדו אלא בית דין של שלשה
 היו שם והם אינם חשודים להתירה בשבילו. ואם כן גם בהתרת בכור
 אין לנו לחשוד בשני האחרים שיתירוהו באיסור בשביל הבעלים

שעמדם.

מתרצת הגמרא: **לעולם** מדובר בברייתא בחד – כאשר הבעלים של
 הבכור מתירו לבדו, ולכן אנו חושדים שיתירונו שלא כדין, ומה
 שהקשינו שצריך שלשה להתיר, יש לומר **בדאמר רב חסדא אמר**
רבי יוחנן במסכת נדרים (עח) שמדובר שם בייחוד מומחה שיכול
להתיר נדרים לבדו, הקא נמי מדובר בייחוד מומחה שיכול לראות
 בכור לבדו.

עוד למדנו בברייתא לעיל: **ורואה את קדשיו ואינו חשוד לומר על**
 מום עובר שהוא מום קבוע, והטעם בזה הוא **דאי פעי מיתשיל**
עליהו – משום שאם היה רוצה להוציא את הקדשים האלו לחולין,
 היה יכול להישאל על הקדשו לחכם, והחכם היה עוקר את ההקדש
 לפי שהוא הקדש בטעות, ולמה לו לשקר ולומר שמום זה הוא קבוע.
 ומה שנאמן לראות את מומי מעשרותיו, הוא משום **דאי פעי שרי**
ביה מומא כבוליה עדרה – אינו חשוד לשקר ולומר על מום עובר
 שהוא מום קבוע, משום שהיה יכול להתיר לפדות המעשר הזה
 באופן המותר על ידי שהיה מטיל מום קבוע בכל עדרו לפני שעשיר,
 ואזי אף בהמת המעשר היתה בעלת מום והיה רשאי לפדותה.
 והטעם שנשאל על מהותו הוא משום **דהא הוה ליה בימי טומאתו**
 – כיון שחולין טמאים ראויים לו לאכילה בימי טומאתו, ואף אם
 נטמאו אינו מפסידם, לכך אינו חשוד לומר שהם טהורים כאשר הם
 באמת טמאים.

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

פרק חמישי – כל פסולי המוקדשין

משנה

קדשים שנפל בהם מום נקראים 'פסולי הקדשים', משום שהם
 פסולים להקרבה, ופודים אותם ובשרם נאכל לכל אדם כבשר
 חולין. המשנה מבארת את חילוקי הדינים שבין בכור ומעשר אחר
 שנפל בהם מום לבין שאר קרבנות שנפל בהם מום: **כל פסולי**
המוקדשין – קדשים שנפל בהם מום, ונפסלו להקרבה, **(הנאמין**
להקדש – כל הרווח של הפדיון הולך להקדש), והם נמכרין
באימליו – הפודה אותם יכול למכרם בשוק המיועד לממכר בהמות
 ובשר חולין, ששם הבשר נמכר יותר ביוקר מבשר הנמכר בבית,
 ואינו חושש משום בזיון הקדשים, כדלהלן, **ונשחטין באימליו, ששם**
יש הרבה קונים, ונשקלין בלימרא – מותר למכרם במשקל, כדרך
 שהקבצים מוכרים בשר חולין, ואף שהמכירה בשוק ובמשקל הוא
 דרך בזיון, הותר הדבר, שעל ידי כך יפדום יותר ביוקר, והקדש
 ירווח. והיתר זה הוא בכל הקרבנות שנפסלו, חזין מן הבכור
 והמעשר שהם נמכרים רק בבית, ואסור למכרם במשקל אלא
 באומדן, אף שבאופן זה משלמים עליהם פחות ומפסיד במכירתם,
 זאת משום שהנתינתן **לבעלים, שהבכור כאשר נפל בו מום הוא**
יוצא מיד לחולין, ובשר המעשר שייך לבעליו, וכיון ששניהם אינם
טעונים פדיון, וכל הרווח ממכירת בשרם הולך לבעלים, לפיכך לא
התירו לנהוג בהם מנהג בזיון.

פסולי המוקדשין הנתינתן להקדש – רווח הפדיון הולך להקדש, וכדי
 שיפדום ביוקר, הקלו חכמים בדיני מכירתם לאחר שיפדו, כי על ידי
 כך יפדום יותר ביוקר, והקדש ירווח.
ונשקלין מנה כנגד מנה בבכור – אם יש לו בשר חולין שמשקלו
 ליטרא, מותר לשקול כנגדו בשר בכור כדי לברר את משקלו, וזאת
 משום שבאופן רגיל שוקלים בשר נגד משקולת, ולא כנגד בשר,
 לפיכך כשהוא משנה באופן משקלו, אינו נחשב כל כך כבזוי
 לבכור. והיינו דווקא בבשר בכור, שהאיסור למכרו הוא רק מדרבנן,
 הקלו לשקול בו בשינוי, אבל בהמת מעשר כשהוא תמים אסור
 למכרו מדאורייתא, וכיון שאיסורו חמור, לא הקלו לשקול בו אפילו
 בשינוי.

ובולן – סיפא דדך ברייתא דלעיל היא, דקתני: הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, וכן כהן שקיבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד, וכן בלוי שקיבל עליו דברי לוי חוץ מדבר אחד – אין מקבלין אותן, שנאמר: "המקריב את דם השלמים" וגו', בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם – "חלקם נתתי אותם מאשי", וכשאין עושין רצונו של מקום מה כתיב בהן – "מי גם בכם" ויסגור דלתים". וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו'. בתוספתא דמסכת דמאי בפרק "האורז במקומו מותר בחלת אנטוכיא". עשו דברים במטמוניות – שלא חיללו שם שמים בפרהסיא – מקבלין אותם. כאותו חזון – רבי שמעון רבי יהושע בן קרחה. נבאי – ממונה למלך לגבות מס מישראל. פירש – מן הגבאות. איצטריכא ליה שעתא – שהיו חכמים צריכין לו, לשאלו הימנו הלכות. קשר להו – קשר ותיקן להם ארבע מאות. בכתבין – כסאות. זיל לחשיבותיה – ילך לחשיבותיה, אחר החשיבות שבהו לו להיות מוכס, ואנו לא נלך אצל. הדרי בי – מגבאות. ורואה את קרשיו – אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום – יראה אם קבוע הוא, ויפדם ויציאם לחול. מעשרותיו – מעשר בהמה שנפל בהם מום. ונשאל על מהרותיו – הוא עצמו, אם בקי בהלכות, נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן ספק, ואינו צריך לילך אצל חכם אחר. חוץ משל עצמו – שאין בהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו. וחד מי מהימן – להתיר בכור, ואפילו של אחרים והאנן תנן לקמן בפרק "כל פסולי המוקדשין" (לזב): בכור שניסמית עינו ונקטעה ידו, הרי זה ישתט על פי שלשה בני הכנסת. אלא בתלתא – ובהן בעל הבכור אחד מהן, ומי חשידי – כולוה בשבילו. והתנן – ביבמות. מיאנה או שחלצה – אשה לפני החכם, מותר לישאנה. ואינו נחשד, לומר על מנת כן התירה. מפני שהוא בית דין – כלומר, שלא היה לבדו שם, אלא בית דין שלשה היו שם. כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחוד מומחה – במסכת נדרים, בפרק "נערה המאורסה" (עזא). ורואה את קרשיו – ואינו נחשד לומר על מום עובר שהיה קבוע. דמה לו לשקר הא אם היה רוצה להוציאן לחול, יכול לעשות בהיתר, ולישאל לחכם, ולפתוח בחרטה דהקדש טעות, ולומר: בטעות הקדשתי. אבל בבכור, דאיתו לא אקדשה, דהא מרחם קדוש – ליכא למימר הכי, ונחשד. ומעשרותיו – דאינו נחשד לומר על עובר שהוא קבוע. דאי הוה בעי מעיקרא, הוה עביד בהיתרא, קודם שיעשר עדרו. שדי מומא בכולוהו – דעדין אינן קרושים דליהו כמטיל מום בקדשים, ואחר כך יעשר. דמעשר בהמה חל על המום, דכתיב: (ויקרא כז) "לא יבקר בין טוב לרע" דילכך אינו נחשד. ונשאל על מהרותיו – אינו חשוד לומר על טמא "טהור". דאם טמאות הן – מה יפסיד הא חזא ליה בימי טומאה. ובחולין קמיייר, דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו.

הדרן עלך עד כמה

כל פסולי המוקדשין – קדשים שנפל בהן מום. הנאתן לחקדש – אם מוכרין אותן ביוקר, הנאת חקדש היא. ובגמרא מפרשא כולה. באיטליז – בשוק. שלוקחין הרבה, ונמכר ביוקר. ונשקלין בליטרא – בדרך שהקצבין מוכרין בשר חולין. בכור ומעשר – אם נמכרין ביוקר. הנאתן לבעלים – בכור – הנאתו לכהן. ומוכר הבשר לכל מי שירצה, דבשר בכור נאכל לכל אדם, וחבון נטל דמיו. ולכהן קרי בעלים של בכור. ומעשר – הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא. ומשום הנאת הדיוטות לא מוזלוין בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז, אלא בביתו, ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך. ואין נשקלין בליטרא, אלא באומד, ואם יפסיד לית לן בה. ושוקלין מנה כנגד מנה בכבור – שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא, יכול לשקול בשר בכור כנגדה. גמרא

ובולן שחזרו בהן כו' – פירש הקונטרס בפרק קמא דעבודה זרה (זא): אגולנים ועמי הארץ קאי, שחזרו מרשען למוטב. וזהו תימא: למה אין מקבלין אותם? דמשמע דאין תקנה לעשות עם הארץ וחבר, שמקבל עליו דברי חבירות כו'. ועוד, דלשון "עולמית" משמע שכבר קבלו פעם אחרת. ועוד, דאמר רבי יהודה: חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן, שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא – אין מקבלין אותן. וכי זו ירא שמים בסתר? ואומר רבינו תם: דקאי ארישא, דקתני בתוספתא דדמאי בפרק שני: עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות כו'. (גוי שקבל עליו דברי חבירות כו') גר שקיבל עליו דברי תורה כו'. כהן שקבל עליו כהונה כו', לוי שקבל עבודת לוי כו'. וחדר קתני: וכולן שחזרו בהן, כלומר, שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם – אין מקבלין אותן עולמית, כיון דלא יכלו לעמוד בה. רבי יהודה אומר: במטמוניות, כלומר, שחזרו לסורם במטמוניות, ובגלוי נוהגין על דברי חבירות – אין מקבלין אותן, שגונבין דעת חבירות ואין עושין אלא לפנים. אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם, אף בפרהסיא – מקבלין אותן כשישובו, דבשחרורין – חזרה לגמרי. איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות – שהכירו בהם מתחלה קודם שחזרו לסורם, שהיו נוהגין דברי חבירות אף בסתר – מקבלין אותם כשישובו. אבל אם לא הכירו בהם מעולם שעשו דברי חבירות, כי אם בפרהסיא, ובצנעה לא היו נוהגין היטב – אין מקבלין אותם, שגונבי דעת חבירות הם. דהא חזו ליה בימי טומאתו – תימא: ותרומה טמאה דלא חזיא ליה, וכי לא יהיה נאמן? וכן בשאר כל איסור והיתר. ובהדיא אמרין בריש "הדר" (עירובין כזא): האי צורבא דרבנן חזי ליה לנפשיה.

הדרן עלך עד כמה

חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים – אף על פי שמפרש טעם, משום דהנאתן לבעלים – על כרחין מדאורייתא היא, כדמוכח בפרק קמא דתמורה (חא) ובסוף "חלק" (סנהדרין קיב). גבי עיר הנדחת. דדריש "בהמתך" – מי שנאכלך בתורת בהמתך, יצא בכור ומעשר שאין נאכלך בתורת בהמתך, דתנן: כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מן הבכור והמעשר. ושמוא משום קרא נפקא, דאין נוהגין בוין בדבר שאין הנאתן לחקדש.

במעשר

עביד בהיתרא, קודם שיעשר עדרו. שדי מומא בכולוהו – דעדין אינן קרושים דליהו כמטיל מום בקדשים, ואחר כך יעשר. דמעשר בהמה חל על המום, דכתיב: (ויקרא כז) "לא יבקר בין טוב לרע" דילכך אינו נחשד. ונשאל על מהרותיו – אינו חשוד לומר על טמא "טהור". דאם טמאות הן – מה יפסיד הא חזא ליה בימי טומאה. ובחולין קמיייר, דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו.

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

כל פסולי המוקדשין הנאתן לחקדש, נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא, חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים. פסולי המוקדשין – הנאתן לחקדש. ושוקלין מנה כנגד מנה בכבור. גמרא

קנה בכורות. פרק חמישי – כל פסולי המוקדשין דף לא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

במעשר בהמה של יתומים כו' – אפילו לרבא דשרי לגדול בהבלעה, הוצרך רב ששת להעמיד בשל יתומים. דמשמע ליה מתניתין בלא הבלעה, דומיא דפסולי המוקדשין באיטליו.

מבליעו בחלבו – דאסור למכור הבשר, אלא החלב והעור והגידין. ויש לדקדק מכאן, דאפילו מאן

דאסר לקמן (לכב.) להמנות גוי על הבכור – חלבו מיהא שרי, דכעור חשיב ליה, כיון דאסור באכילה לישראל. ומיהו, שמנו של גיד, ולא אסור מדאורייתא – איפשר דאסור. אבל הלכה כרבי עקיבא, דשרי לגוי אפילו הבשר, כמו שמפרש לקמן. **אם** כן מעשר בהמה מעשר בהמה תרי זימני למה לי – יש מקומות דדייק כי האי גזנא בריש בבא מצינא (ב,א) גבי "זה" אומר אני מצאתיה, דפריך: והא "זה" ו"זה" קתני, ובריש נדרים (ד,ב) פריך: "אסור" "אסור" למה לי. ובריש סנהדרין (ג,א) פריך: "שלשה" "שלשה" למה לי. עוד בההוא פירקא (ח,א): וכי תימא פרושי קא מפרשי: מאי "זמן" – ברכת זמן, והתניא: "זמן" שלשה וברכת הזמן בשלשה. ובפרק בתרא דמועד קטן (כב,ב) דמפרש: לשמחה ולמריעות שלשים יום, פריך: והתניא "לשמחה שלשים ולמריעות שלשים יום". ובפרק "בית בור" (בבא בתרא קד,א) פריך: "אני מוכר לך" "אני מוכר לך" תרי זימני למה לי. ויתומה: דבכמה דוכתי לא פריך כי האי גזנא, בפרק קמא דחולין (טז,ב) גבי נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה. דקאמר התם: פרושי קא מפרשי, מאי במחזיר לקרקע – סכין דלא מבטל ליה. ולא פריך: "שחיטתו כשירה" תרי זימני למה לי. ובפרק "גיד הנשה" (חולין צח,א) גבי ביצים טהורות ששלק עם ביצים טמאות, דקאמר: פרושי קא מפרשי, ולא פריך: "אסורות" "אסורות" למה לי. ובפרק "כל הבשר" (שם קי"א) גבי דג טהור שמלחו עם דג טמא, דקאמר: פרושי קא מפרשי, ולא פריך: "מותר" "מותר" למה לי. וב"הגזל קמא" (בבא קמא צח,ב) גבי נתן לאומנן וקלקלו, דקאמר: פרושי קמפרשי, ולא קאמר: "חייבין לשלם" תרי זימני למה לי. ובגיטין פרק "השולח" (מב,ב) גבי "כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי", דקאמר: פרושי קמפרשי, ולא פריך: "ולא קנו" "ולא קנו" למה לי ויש לומר: דבכל הני דוכתי דפריך "תרי זימני למה לי" – לא שייך לומר כל כך "פרושי קמפרשי", כמו בהנך דוכתי דלא פריך.

ושייך לעמוד הבאן **ואף** רב שמואל בר רב יצחק סבר לה לאה דרבא – פירושו: מקרא אחרינא, ולא מטעמיה. דלא

אתרוג בלולב! – התם לא מוכחא מילתא, הכא – מוכחא מילתא. אמר רבא: אם כן, "מעשר בהמה" תרי זמני למה לי אלא אמר רבא, הכי קאמר: מעשר בהמה של יתומים – מוכרין אותו כדרכו, ומעשר בהמה גדול ששחטו – מבליעו פעורו בחלבו בגידו ובקרניו. אמר רבא: מנא אמינא לה דכתיב: "וזהו הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל", אימתי עושה תמורה – מחיים, אימתי אינו נגאל – מחיים; הא לאחר שחיטה – נגאל, ורפנן ההוא דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה; דבר הנישום מחיים – גזרו רפנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה, דבר

מחיים, אבל לאחר שחיטה נמכר. ורפנן גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה – כדקתני לעיל: אינו נמכר לא חי ולא שחוט. דבר הנישום – נמכר מחיים, כגון הבשר, שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר – גזרו רפנן לאחר שחיטה.

גמרא אלא לפני פדיונו – ודמים להקדש. נשחטין – בתמיה, והיאך יכול למכרו להוציא לחולין לאחר שחיטה **הא כעי העמדה והערכה** – דבהמת הקדש אינה נפדית אלא מחיים, דכתיב (ויקרא כז): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה כהדן" וגו'. **הניחא למאן דאמר** – בפרק בתרא דתמורה (לכב.) קדש מזהב לא היו בכלל העמדה והערכה, איכא לאוקומי נפדיון ומכרין לאחר שחיטה. **ארמעי קרא** – כשהבעלים פודין אותן מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש. אי שרית ליה לזבוני באיטליו לאחר פדיון – טפי ופריך. **שהנאתו לבעלים** – שאין נותנים שום דמים להקדש על בכור ומעשר בהמה. **הא תפדה** – "אך בכור שור או בכור עז לא תפדה" וגו' (במדבר יח). ומשמע: בעלים אין פודין אותו, אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן. **לא יגאל** – "וזהו הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל", ואין נמכר – דגמרינן "לא יגאל" דהכא מ"ל יגאל" – ודחרימין. כדמפרש לקמן בשמעתין, **ושניה בקדמותא מברייאתא** – ופירקה בהשכמת הבקר מברייאתא. ולקמן מפרש מאי ברייתא. ושני לה הכי: דהכא מתניתין במעשר בהמה כו'. **השב אבידה** – שאין יכולין לאוכלו כולו, ויסרית. ובמעשר בעל מום קמיידי. **נענו בה** – לזהר. **פרסיה** – שמעיה. **אמר בני מדרשא** – להאי פירוקא. **מאן דעקץ** – מי הוא שעקצני ונשכני, שלא אמרה משמי – תעקציה עקרבא. שמתא. **דובבות** – נעות. והנאה הוא לו, שדומה כחי. **כומר ענבים** – שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמנה ימים, שדיחקו ויבשלו. **מאי ברייתא** – דאמרן לעיל "ושניה מברייאתא". **מבליעו בחלבו** – דאסור למכור בשר. אלא החלב והעור והגידין ימכור, ויבלע לו בהן דמי הבשר – שימכור לו העור והגידין ביוקר, כמה ששור החלב, ויתן לו הבשר במתנה. **מאי קאמר** – מעיקרא תני "מוכרין אותו", דמשמע כדרכו, והדר תני "מבליעו", דגדול – שאינו יתום. הלוקח לולב – לוקח אדם בשביעית מעם הארץ פירות שנקטו בשביעית, משום דבת ששית שנכנסת לשביעית היא, וכל האילנות הולכין אחר חטש חוץ מתארוג. ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אף על גב דתנא בששית, משום דאתרוג בתר לקיטה אולנין, ופירות שביעית היא. ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, שעושה בהם סחורה, ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה בשבועה. **התם לא מוכחא מילתא** – משום דדמי קלים, ואינו ניכר שהלביעם בלולב. אבל הכא – אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר, דהדר ידע שאין עור נמכר כולי האי בדמים קרים. **אם כן** – דכולה דרא קתני. **תרי זימני** – "מעשר בהמה" דתני בברייאתא למה לי והיה הוא ותמורתו – במעשר בהמה כתיב, ומתאי "לא יגאל" נפקא ליה דהני נמכר, הילכך, כי אסריה קרא למכור – דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה. **אימתי עושה תמורה מחיים** – הכי נמי, אימתי אינו נגאל – לא אמרה תורה אלא

בכורות דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קנט

גמרא

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין הנאמין להקדש. שואלת הגמרא: אימת – אימתי הוא הזמן שהנאת דמיו הולכים להקדש, אילימא במכירת הקרבנות לאחר פדיון, קשה, וכי הנאמין להקדש, והרי הנאמין ממכירתם דעולים הוא שייך. אלא אם תאמר שמדובר על מכירת הבהמות לפני פדיון, ועל כך אמרו שדמי המקח הולכים להקדש, גם על זה קשה, וכי האם על כך שנינו במשנה שנשחטין באיטליז בעודם בקדושתם ורק לאחר מכן יפדום, הא געי העמדה והערכה – והרי כשפודים הבהמה מקדושתה צריך הכהן להעריכה כשהיא עומדת על רגליה, ואם כן אי אפשר לשחטה קודם פדיונה ומכירתה. הניחא – מובן הדבר למאן דאמר קדשי מזהב לא היו בכלל חיוב העמדה והערכה, שכיון שפסולי המוקדשין הם קדשי מזהב, יכול לשחטם ואחר כך לפדותם, אלא למאן דאמר שגם קדשי מזהב היו בכלל חיוב העמדה והערכה, יקשה, מאי איכא למימר, כיון שבהכרח מדובר לפני פדיונם, איך אפשר לשחוט את פסולי המוקדשין קודם מכירתם.

מיישבת הגמרא: אלא, לעולם לאחר פדיון, ומא – ומה ששנינו שהנאמין להקדש, אדמעינא – מדובר על כסף הפדיון שבו הבעלים פודים אותם מתחלה מיד ההקדש, שכסף זה הולך להקדש, ומטעם זה הקילו חכמים במכירת הבשר, דכיון דשרי להו מר – שהתירו חכמים שיהיו נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, הרי שבכך מפי ופריק אדמעינא – יוסיף הפודה במעות הפדיון מתחילה, שיפדום יותר ביוקר, וההקדש ירויה.

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז ונשחטים באיטליז ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנתינת לפעלים. מקשה הגמרא: בשלמא בכור, מובן מה שאין למוכרו בצורה מסוימת, שהרי רק באיטליז הוא דלא מיוזבן – נמכר, שמכירתו בשוק היא בזיון, הא בבית מיוחד – אבל בבית מוכרים אותו, שאין בו בזיון כשאר בשר הנמכר בשוק, אלא מעשר בהמה, וכי בבית מיוחד – האם הותר למכרו בבית, והתניא בברייתא (תורת כהנים בחוקות יג ד), בבכור נאמר (במדבר יח יז) 'אף בכור וגו' לא תפדה, ומשמע שרק הבעלים אינם יכולים לפדות אותו, אבל אחר שבא לידי הכוח, הרי הוא שלו ונמכר אף כשהוא חי, ואילו במעשר נאמר (ויקרא כו לג) 'יהיה קדש לא ינאל, ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום, הרי שאיסור מכירתו אינו רק מצד בזיון קדשים אלא איסור שהתחדש במעשר, ואיך מותר למכור מעשר בהמה כלל.

מביאה הגמרא תירוץ: הא מילתא – קושיא זו איקשיתא ליה לרב ששת באורתא – בלילה, ושנייה בקדמותא מבריתא – ותיירצה בהשכמת הבקר על פי ברייתא והמובאת בסמוך, שבמעשר בהמה של יתומים קטנים שאינם יכולים לאכול את כל בשרו, עסקינן במשנתנו, ומשום השבת אבידה נענו בה – וכדי למנוע הפסד מהיתומים, התירו למכור כשנפל בו מום ושחט. רבי אידי סריה ו(שמשו) דרב ששת הוה, שמעה מיניה – שמע ממנו ביאור זה במשנה, אול רבי אידי אמרה בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דרב ששת, שמע רב ששת איקפד על רבי אידי, אמר רב ששת, מאן דעקיף ליעקביה עקרבא – מי שעקצני ונשכני, שלא אמר את דברי בשמי, יעקצנו עקרב.

שואלת הגמרא: ורב ששת למה הקפיד כל כך, וכי מאי נפקא ליה מינה אם יאמרו דבר זה בשמו. משיבה הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (תהלים סא ה) 'אנוחה באהליך עולמים, וכי אפשר לאדם לגנוב בשני עולמים באותו זמן, אלא כך אמר דור, רבוננו של עולם, יאמרו דבר שמועה מפי פעולם הוה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי פעולם הוה אחר מותו, שפתותיו דוכבות – נעות בקרב, ויש לו הנאה בכך, כי על ידי כך הוא נראה כאילו הוא חי. ואמר רבי יצחק בר יערי, מאי קראה 'וחבד בין הטוב הולך לדודי למישרים דוכב שפתי ישנים' (שיר השירים י א), והכוונה ב'דוכב

שפתי ישנים' היא להנעת השפתים של המת כשאומרים שמועה משמו, שהם בכומר [אסוף] של ענבים העומדים בכלי כמה ימים כדי שידחקו ויתבשלו, מה בומר של ענבים בין שאדם גונע בו הרי הוא דוכב – היין רוחש ומתנועע ויוצא למעלה, אף בתלמיד חכם חכמים מצינו כן, שתלמיד חכם שמת, בין שאדם אומר דבר שמועה מפי דוכבות – נעות שפתיו בקרב.

הגמרא חוזרת לבאר על איזו ברייתא סמך רב ששת כשהעמיד את המשנה בבהמת מעשר של יתומים קטנים. מבררת הגמרא: מאי ברייתא. מביאה הגמרא: דתניא, מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו, כדי למנוע הפסד מן היתומים, ומעשר בהמה ששחטו ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, ומכליעו בעורו בחלב ובגידיו ובקרבניו, שכולל את דמי הבשר במכירתם של שאר חלקי הבהמה שאינם ראויים לאכילה, שאינו קובע את מחירם כפי שנמכרים בפני עצמן, אלא ביוקר כפי ששדה הבהמה כולל בשרה, ומברייטא זו למד רב ששת שהתירו למכור בשר מעשר בהמה של יתומים כדי למנוע מזהם הפסד.

שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה כוונת הברייתא, שבתחילה שנינו בה שמוכרים את המעשר, ומשמע שנמכר כדרכו, ואילו בסופה שנינו שצריך להבליע את דמי הבשר. מבארת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר, מעשר בהמה של יתומים התירו חכמים שיהיו מוכרין אותו אבל רק בהבלעה של מכירת שאר חלקי הבהמה.

מדייקת הגמרא: מכלל דברי הברייתא משמע דלאדם גדול שאינו נחשב יתום, אפילו בהבלעה לא – אסור למכור, וקשה, מאי שניא מיהא דתנן (סוכה לט) 'הלוקח לולב – ארבעה מינים מחבירו עם הארץ בשביעית, יבקש הקונה מן המוכר שיהיה נותן לו את האתרוג במתנה, לפי שאינו רשאי ללוקחו לאתרוג בשביעית, שמכל ארבעת המינים רק האתרוג הוא פרי שחלה עליו קדושת שביעית, ואין נותנים דמי פירות שביעית לעם הארץ, שיש לחשוש שמא לא ינהג בהם דין שביעית. והיונין בה – ונשאנו ונתנו בדין זה, באופן שלא רצה המוכר ליתן לו ללוקח את האתרוג במתנה, מאי – מה יעשה הלוקח, איך יקנה ממנו את האתרוג. ואמר רב הונא, מכליע לו דמי אתרוג בלולב, והיינו שישלם מחיר יותר יקר על שאר המינים, כדי שיסכים המוכר לתת לו את האתרוג במתנה. הרי מבואר במשנה שמותר להבליע אף ללא היתר מיוחד כיתום, וקשה ממה ששנינו בברייתא שאסור להבליע דמי בשר של בהמת מעשר בהמה.

מתרצת הגמרא: התיב, לגבי מכירת אתרוג בהבלעה, לא מוכחא מילתא – כיון שמחיר האתרוג זול אינו ניכר ששילם עבורו וכלל את מחירו במחיר שאר המינים, אולם התיב, לגבי מכירת בשר בהמת מעשר בהבלעה, מוכחא מילתא – ניכר הדבר שכלל את מחיר הבשר במכירה, כיון שידוע שמחירים של שאר החלקים אינו גבוה כל כך. רבא מבאר טעם אחר להיתר מכירת בהמת מעשר של יתומים: אמר רבא, אם כן שכל הברייתא עוסקת בבהמת מעשר של יתומים, ובאה לפרש שהיתר המכירה הוא באופן של הבלעה, מעשר בהמה תרי זמני למה לי – למה שנינו בברייתא פעמיים 'מעשר בהמה', שכן היא לשון הברייתא 'מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו מבליעו'. אלא אמר רבא, הכי קאמר, מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו בדרבן, שהעמידו חכמים את הדבר על דין תורה, והתירו להם למכור כדרכו כדי שלא יפסידו, ומעשר בהמה הגדול ששחטו ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, ומכליעו בעורו בחלב ובגידיו ובקרבניו.

אמר רבא, מאי אמיתא לה להיתר זה, בגדול למכור בהבלעה, וביתומים למכור את כולה, דכתיב לגבי מעשר בהמה (ויקרא כו לג) 'יהיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא ינאל', ומפסוק זה למדו שאסור למכור בהמת מעשר, וכיון שאיסור זה נאמר בפרשה יחד עם דיני קדושת תמורה, יש ללמוד מכך שדינו כתמורה, אימתי עושה תמורה – מתי שייך ענין המרת בהמת קודש ולהתפס את קדושתה על בהמת חולין, רק מחיים, ואם כן הוא הדין לענין איסור מכירת

אבל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁשׂוֹם מִחַיִּים – שאר חלקי הבהמה, שאינם נשומים
במכירתה מחיים, כגון עורה, לא יזוּר רִבְּנָן עליהם, ולכן גם אם
הבהמה שייכת לאדם גדול הוא יכול למכור את בשרה בהבלעת
דמיו במחיר שאר חלקיה המותרים במכירה, ויִבְיָחֵמי אִוְקְמוֹהָ רִבְּנָן
אֲדֹאֲרִיִּיתָא – ובבהמה השייכת ליתומים, שאינם יכולים לאכול את
כל בשר המעשר, משום השבת אבידה העמידו חכמים את הדבר על
דין תורה, והתירו להם למכרו כדרכו כדי שלא יפסידו.

הגמרא מביאה את דבריו של אמורא נוסף שסבר שמדאורייתא
מותר למכור בשר מעשר בהמה: וְאִם רַב שְׂמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק סָבַר
לֵה לֵהא דְרַבָּא שמדאורייתא מותר למכור מעשר בהמה לאחר
שחיטה. ומביאה הגמרא היכן מצינו סברא זו בדברי רב שמואל בר
רב יצחק, דְּאָמַר רַב שְׂמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מִנֵּן לְמַעַשְׂר בְּהֵמָה שֶׁל
יְתוּמִים שֶׁנִּשְׁחַט שְׂמוּכָרִים אוֹתוֹ בְּדָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבִי פְסוּלִי
הַמוֹקֵדֶשִׁין (דברים יב טו), וְכָל כָּל אוֹת נִפְשָׁה תִּזְבֵּחַ וְאִכְלֹתָ בִּשָׂר
בְּכָרְפָּת ה' אֱלֹהֶיךָ, ומפורש בפסוק שהברכה שיהיה לך בזה היא רק
כשתזבח ואכלת, והיינו לאחר שחיטה, אִיזְהוּ דְּבָר רַב שְׂאִין בּוֹ בְּרַכָּה
מִחַיִּים – שאסור להנות ממנו כשהוא חי אֲלֵא לְאַחַר שְׁחִיטָה,
כשנעשה 'בשר', הֵיוּ אוֹמְרִים וְהַ מַּעַשְׂר בְּהֵמָה, שהרי שאר קדשים
כשנופל בהם מום יכול לפדותם ולמכרם כשהם בחיים, ונמצא שיש
לו הנאה אלא מהם כבר בחייהם, ורק מעשר בהמה שאסור למכרו, אין
ממנו הנאה אלא לאחר שחיטה, וההנאה המדוברת כאן היא אנת
מכירה, שזו היא ההנאה שיש לו בבהמה מחיים, ועל הנאה זו נאמר
שמותר להנות ממנו במכירתו אחר שחיטה, ומכאן שמן התורה יכול
למכור.

הגמרא חזרת לדון באיזה אופן הותרה מכירת הבשר על ידי הבלעת
דמיו בדבר הנמכר עמו. מסתפקת הגמרא: אִיבְעִיָא לֵהָ, מַהוּ
לְהַבְלִיעוֹ בְּעֵצְמוֹת – האם מותר לאדם גדול למכור בשר מעשר על
ידי הבלעת דמיו במחיר העצמות שבו, שהם לא נאסרו במכירה.
מביאה הגמרא ששנים הורו בנידון זה: רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי,
חַד אָמַר מְבַלְעֵי – מותר למכור בהבלעה זו, וְחַד אָמַר אֵין מְבַלְעֵי
אסור למכור בהבלעה זו. ומוסיפה הגמרא: וְלֹא פְלִיגִי – רבי חייא
ורבי שמעון ברבי לא נחלקו בהוראותיהם, אלא הָא – זה שאסר
להבליע, אמר את הדין בְּרַקָּה – בבשר בהמה דקה, שעצמותיה אינם
ראויים לשימוש, ואינם נמכרים, וניכר שהתשלום ניתן בעד הבשר
ולא בעד העצמות. ואילו הָא – זה שהתיר להבליע, אמר את הדין
בְּנִקְחָה – בבשר בהמה גסה, שעצמותיה ראויים לעשיית כלים, וכשהם
נמכרים עם הבשר ניתן להבליע את דמי הבשר בדמייהם.

הגמרא מבארת את הוראות האמוראים באופן נוסף: וְאִיבְעִית
אִמָּא, אִידִי וְאִידִי – זה וזה, היינו רבי חייא ורבי שמעון ברבי, שניהם
הורו את הדין בְּבַהֲמָה נִקְחָה, וְלֹא פְלִיגִי, אלא מַר בִּי אֲתֵרִיָּה וְמַר
בִּי אֲתֵרִיָּה – זה הורה להתיר כיון שמנהג מקומו היה לעשות כלים
מעצמות בהמה גסה, וכיון שכן הם נמכרים וניתן להבליע את דמי
הבשר במחירם, גסה, ואילו האחר הורה לאסור, כיון שמנהג מקומו היה
שלא לעשות כלים מעצמות ולא נמכרו במקום זה עצמות אפילו של
בהמה גסה, וניכר שהתשלום ניתן בעד הבשר ולא בעד העצמות.

הגמרא שבה לבאר את מקור האיסור למכור מעשר בהמה: גּוֹפֵא,
בְּבִכּוֹר הוּא אוֹמְרָא (במדרש יח ט) אֵין בְּכּוֹר שׁוֹר אוֹ בְּכּוֹר פֶּשֶׁב אוֹ בְּכּוֹר
עוֹ לֹא (יפדה) [תַּפְּרִיחַ], ומשמע שרק הבעלים אינם יכולים לפדות
אותו, אבל אחר שבה לידי הכהן, הרי הוא שלו וְנִמְכָּר – ויכול
למכרו לאחרים כשהוא חי, ואילו בְּמַעַשְׂר בהמה נֶאֱמַר (ויקרא כו א)
'וְהָיָה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל, וְאֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חִי וְלֹא שְׁחוּט וְלֹא תֵם וְלֹא
פֶּעַל מוֹם, הרי שלא יגאל' מלמד שיש בו איסור מכירה. מבררת
הגמרא: מָנָא הֵינִי מִיָּלָה, ומהיכן המשמעות ש'לא יגאל' נאמר
איסור מכירה. משיבה הגמרא: אָמַר רַב חִינָנָא אָמַר רַב, וְכֵן אָמַר
רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דִּין זֶה נִלְמַד בְּגוֹזֵרָה שׁוּה, נֶאֱמַר (שם) לֹא
יִגָּאֵל בְּמַעַשְׂר בהמה, וְנֶאֱמַר (שם פסוק כח) לֹא יִמְכָּר וְלֹא יִגָּאֵל
בְּחֶרְמִים – לגבי המחרים מרכושו לכהנים, מַה לְהֵלֶן – לגבי חרמים
נאמר גם איסור מְכִירָה עַמּוֹ – יחד עם איסור גאולה, אֵין כָּאֵן – לגבי
מעשר בהמה, יש גם איסור מְכִירָה עַמּוֹ.

הגמרא מבררת את דרשת גזירה שוה זו: אָמַר לִיה רַב נְחֶמְיָן בַּר
יִצְחָק לְרַב הוּנָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻעַ, מִפְּנֵי – צריך שתיבות 'לא יגאל'
יהיו פנויות, וכל שנכתבו הרי זה לדרשת גזירה שוה זו. דָּאִי לֹא מִפְּנֵי
– שאם אינן פנויות, אִיכָּא לְמַפְרָךְ – יש לפרוך ולומר שאין לדרשם
בגזירה שוה ללמוד מן חרמים על מעשר, שהרי מַה לְחֶרְמִים שחמור
דינו יותר שֶׁכֵּן חֲלִים עַל כָּל – שחרם חל אפילו אם החרים קדשים,
אולם מעשר בהמה אינו חל אלא על החולין. אומרת הגמרא: לֹאִי
– אכן באמת תיבות הללו אֲפֻנְיָ מִפְּנֵי – פנויות הן לדרשה, שהרי
לֹא יִגָּאֵל 'לֹא יִגָּאֵל' בְּחֶרְמִים, וְיִגְמַר – ונלמד את איסור הפדיון
בהם מְמַעַשְׂר בהמה, מַה מַּעַשְׂר בהמה קְדוּשׁ וְאֵינוֹ נִגָּאֵל, אֵין
חֶרְמִים קְדוּשִׁים וְאֵינָם נִגָּאֵלִין, ואם כן 'לֹא יִגָּאֵל' דְּכֵתֵב רַחֲמָנָא
אצל חרמים לְמַה לִּי, בהכרח לְאֲפֻנְיָ – להפנותו לדרוש גזירה שוה,
וללמוד שגם מעשר בהמה אסור במכירה כמו חרמים.

דוחה הגמרא: אִיכָּא לְמַפְרָךְ – יש לפרוך, ולומר שתיבות 'לא יגאל'
בחרמים נצרכות ללמדנו שאסור לפדותם, ואי אפשר ללמוד דין זה
ממעשר בהמה, כִּי מַה לְמַעַשְׂר בהמה שדינו חמור, שֶׁכֵּן קְדוּשׁ לְפָנָיו
וְלִאֲחֵרָיו – שאם יצא התשיעי מהדיר וקרא לו 'עשירי', וכשיצא
העשירי מהדיר קראו 'תשיעי', ואת היוצא אחד עשר קרא 'עשירי'
שלתשם מקודשים. ואין ללמוד ממנו לאסור פדיון בחרם, שהרי אינו
אוסר אלא מה שהחרים בצינו. וכיון שאי אפשר ללמוד איסור פדיון
חרמים ממעשר בהמה, נמצא שתיבות 'לא יגאל' האמורות בחרמים
אינם פנויות ללמד גזירה שוה מחרמים למעשר.

אָלָא – יש טעם אחר לכך שתיבות 'לא יגאל' בחרמים פנויות לדרוש
גזירה שוה, שלא יִגָּמַר הכתוב 'לֹא יִגָּאֵל' בְּחֶרְמִים, וְיִגְמַר – ונלמד
את איסור הפדיון בהם מְבַכּוֹר, מַה בְּכּוֹר קְדוּשׁ וְאֵינוֹ נִגָּאֵל, אֵין
חֶרְמִים קְדוּשִׁים וְאֵינָם נִגָּאֵלִין, ואם כן 'לֹא יִגָּאֵל' דְּכֵתֵב רַחֲמָנָא לְמַה
לִי, בהכרח לְאֲפֻנְיָ – להפנותו לדרוש גזירה שוה, וללמוד שגם
מעשר בהמה אסור במכירה כמו חרמים.

דוחה הגמרא: אִיכָּא לְמַפְרָךְ – יש לפרוך, ולומר שתיבות 'לא יגאל'
בחרמים נצרכות ללמדנו שאסור לפדותם, ואי אפשר ללמוד דין זה
מבכור, כִּי מַה לְבִכּוֹר שדינו חמור שֶׁכֵּן קְדוּשָׁתוֹ מִרְחָם – מיד
בצאתו מרחם אמו חלה עליו קדושת בכור, ואין ללמוד ממנו לאסור
פדיון בחרמים, שהרי אין קדושתו מרחם. וכיון שאי אפשר ללמוד
איסור פדיון חרמים מבכור, נמצא שתיבות 'לא יגאל' האמורות
בחרמים אינם פנויות ללמד גזירה שוה מחרמים למעשר.

אָלָא – ניתן לומר שתיבות 'לא יגאל' האמורות במעשר בהמה, הן
התיבות הפנויות לדרוש גזירה שוה, שלא יִגָּמַר הכתוב 'לֹא יִגָּאֵל'
בְּמַעַשְׂר בהמה, וְיִגְמַר – וילמד מעשר בהמה שאסור למכרו בגזירה
שוה 'הַעֲבָרָה הַעֲבָרָה' מְבַכּוֹר, שבשניהם נאמרה לשון העברה,
במעשר נאמר (ויקרא כו א) וְכָל מַעַשְׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת
הַשֶּׁטֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ, ובבכור נאמר (שמות יג ב) וְהָעֲבָרָה כָּל פֶּסַח
רָחֵם לֵה, וכך נלמד, מַה – כשם שְׂבָכּוֹר קְדוּשׁ וְאֵינוֹ נִגָּאֵל, אֵין
מַעַשְׂר קְדוּשׁ וְאֵינוֹ נִגָּאֵל, ואם כן 'לֹא יִגָּאֵל' דְּכֵתֵב רַחֲמָנָא בְּמַעַשְׂר
בהמה לְמַה לִּי, בהכרח לְאֲפֻנְיָ – להפנותו לדרוש גזירה שוה,
וללמוד שגם מעשר בהמה אסור במכירה כמו חרמים.

מקשה הגמרא: וְאִכְתָּבִי – והרי עדיין 'לא יגאל' האמור בְּמַעַשְׂר נִמִּי
לֹא מִפְּנֵי – אינו פנוי לדרשה, דְּאִיכָּא לְמַפְרָךְ את הלימוד למעשר
בהמה בְּדִפְרָכֵינָן לעיל את הלימוד מבכור לחרמים, שהרי בכור דינו
חמור שהוא קדוש מיד בצאתו מרחם אמו, וכיון שאי אפשר ללמוד
איסור פדיון מעשר בהמה מבכור, נמצא שתיבות 'לא יגאל'
האמורות במעשר בהמה אינם פנויות ללמד גזירה שוה מחרמים.
מתרצה הגמרא: וְהַעֲבָרָה' האמור בבכור קְרָא יִתְרָא הוּא – יתיבה
מיותרת היא, שהרי היה די לכתוב 'כל פסח רחם לי', ולכן הוא מופנה
לדרוש ממנו גזירה שוה 'העברה העברה' למעשר בהמה שלא יגאל,
וכיון שלימוד זה נדרש מפסוק מופנה, אין משיבין עליו לפורכו,
ונמצא שהנאמר 'לא יגאל' במעשר מופנה ללמוד גזירה שוה
מחרמים לאסור בו גם מכירה.

מקשה הגמרא: אם כך שיש ללמוד מחרמים לאסור במכירה, בְּכּוֹר
נִמִּי יהיה אסור במכירה, שכן נִילָף – נלמדנו בגזירה שוה 'נִגָּאֵלָה

בבורות. פרק חמישי – כל פסולי המוקדשין דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסא רש"י תוספות

דלא יאמר לא יגאל בחרמים וגמר ממעשר מה מעשר קדוש ואינו נגאל – ואם
תאמר: דילמא הוה ילפינן מהקדש דתפרדו! ויש לומר: דלחומרא ילפינן. אי
נמי, משום דבחרמים כתיב "לא ימכר" ומוקמינן ביה לא יגאל. הווא ולא בכור
– רבא נמי, דמשני בסמוך ש"לא ימכר" בחרמים לא צריך, אית ליה נמי "הוא"
(הב) בכור, כדמוכח בפרק קמא דתמורה
והא גבי אי עביד לא מהני, דאי לאו "הוא"
הוה ילפינן בכור העברה העברה ממעשר.
ואביי נמי, דמוקי בפרק קמא דתמורה
"הוא" – בהיותו יהא, מכל מקום הוה
דריש "הוא" – ולא בכור, מדסמך ליה
"הוא" ל"קדש קדשים", דמשמע: הוא –
בקדושתו יהא. רבא אמר לא יגאל
דחרמים לא צריך – כך כתוב בספרים.
ורש"י גרס: "לא ימכר", משום דדייק:
דאיתנהו דיכא? אי בי בעלים – הקדש
נינהו. ואי ב"לא יגאל" קאמר – והא קדשי
בדק הבית נגאלין. ורבינו תם מפרק
ד"הקדש ניהנה" קאמר – דיינו אפילו נפרו,
ד"קדש קדשים" משמע ליה קדושת הגוף
עד בואו ליד כזו. ומיהו, קשיא לרבי:
דבפרק קמא דתמורה (הב) משמע
דמוכחין דאין מועיל פדיון, מ"הוא" –
בהיותו יהא, לאביי דאי עביד מהני. ולרבא
דאמר: לא מהני – נפק מ"לא יגאל" גופיה.
ואם כן, היכי הוה דייק הכא ד"לא יגאל"
לא צריך משום דאי בי בעלים קדוש ניהו
אפילו נפרו? הווא גופה מ"לא יגאל" נפקא
ליה לרבא! ועוד קשיא אחרת שהקשה
רש"י, הא דקאמר: אם אינו ענין לחרמים
תנהו ענין למעשר, מאי צריך מעשר ל"לא
יגאל" דחרמים? הא בגופה כתב. ואי משום
"לא ימכר" בקניה – הוי הכי הוה לממור:
ואם אינו ענין לגאולה, דבגופה כתב, תנהו
ענין למכירה. אי נמי, יאמר: "לא יגאל"
דחרמים למה לי? שבע מינה לאפנויי.
וש"י לעמוד בן הא לאחר שחטה נגאל
הא בעי העמדה והערכה – תימה: לקומה
במפרסתא, דהרי הוא כחיה לכל דבריה.
כדאמר בפרק שני דחולין (לא): מדמי פסח
מי אדחי? הא תנא: שחט בה שנים או רוב
שנים כו' ויש לומר: דשמא זו היתה חשובה
כחיה אף לענין תמורה. והרב רבי שמעון
מנייביליא זכר צדיק לברכה היה מפרש:
דכאב, דנגמרה שחטיה כהלכתה – לא
חשיבא במפרסתא כחיה. והכל פירשתי
ב"מרובה" (בבא קמא ע"א) בשמעתין
דפרה מטמאה טומאת אוכלין.
פסק

דנין גאולה מגאולה, ואין דנין פדיה מגאולה. – מאי נפקא מינה הא תנא דבי רבי
ישמעאל: "ושב הכהן" "ובא הכהן" – זו היא שיבה זו היא בריאה! – הני מילי – היכא דליכא
דדמי ליה, אבל איכא דדמי ליה – מדדמי ליה ילפינן. – וילולף בכור העברה העברה ממעשר,
דהא מעשר נמי גמר גאולה גאולה מחרמים! – מעט רחמנא גבי חרמים "הוא" – הוא ולא
בכור. – ואימא: "הוא" – ולא מעשר! – מעשר גאולה כמותו. רבא אמר: "לא יגאל" דחרמים
לא צריך; דאיתנהו היכא אי בי בעלים – הקדש ניהו, אי בי כהן – חולין ניהו. דתניא: חרמים,
כל זמן שהן בבית בעלים – הרי הן כהקדש לכל דבריהם, שצאמר: "כל חרם קדש קדשים הוא
לה", נתן לכהן – הרי הן כחולין לכל דבריהם, שצאמר: "כל חרם בישראל לך יהיה", "לא
יגאל"

בהעברה העברה. ומאי חזית – דפדייה דבכור לגופיה ולאגמורי אמעשר, ו"לא יגאל" דמעשר לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים אימא: "לא יגאל" דמעשר –
לגופיה, ולא יפדה. ולאגמורי אבכור ב"העברה" "העברה". דבכור – לאפנויי, ולמיגמר גזירה שוה מחרמים דאסור במכירה! ונילף בכור העברה ממעשר – שהיא
אסור במכירה. דהא מעשר כבר קים לן, דגמורנא ליה גאולה מחרמים: כל חרם קדשים הוא – הוא אסור במכירה. מסתברא מעשר הוה ליה לרבינו – בדן
חרמים, דגאולה כתב ביה כמו בחרמים, ולמעוטי בכור דפדייה כתב ביה. לא יגאל דחרמים לא צריך – ולא משום דגמר מבכור. אלא מסברא נפקא לן דאינו
בפדייה. הקדש ניהו – ואינו בפדייה, ולא דמי לקדשי מזהב. חולין ניהו – ויכול למוכרן כהן לכל מי שירצה. לך יהיה – ברשות כהן הן, כשאר ממונה.
תנהו

ושאינו נישום מחיים – כגון העור והגדין, שחשיבות שום דמי בהבמה אינו
בשביל העור. הלכך בהבלעה שרי אפילו דגדול. וביתמי, משום השבת אבידה –
אוקמה אדאורייתא, דלאחר שחטה מוכרו כדרכו. כבר לה להא דרבא –
דמעשר לאחר שחטה, דאורייתא שרי למכור. רק בכלל אות נפשך – מוקמינן
בספרי דבפסולי המוקדשין מישתעי, ובתיב:

"תנובה ואכלת". אוהו דרב שאין בו
ברכה מחיים – שאין נהנין מזה מחיים.
דהא שאר קדשים, אם נפל בהן מום –
פודן, ויכול למוכרן מחיים לכל מי שירצה.
אלא זה מעשר בהמה – דכתיב ביה "לא"
יגאל", דאינו נמכר מחיים. וכתב דלאחר
זביחה איכא ברכה, והווא ברכה – מכירה
היא, דרומא דברכה שאסר לך מחיים
התיר לך לאחר שחטה, ומה ברכה היתה
ראויה בו מחיים – מכירה. אלמא, לאחר
שחטה נמכר מדאורייתא, והא דתני: אינו
נמכר שחוט – דרבנן הוא. הילכך ביתמי
מוקמינן אדאורייתא. מהו להבליע – דמי
בשר מעשר בהמה של גדול, עם דמי
העצמות. דקה – אין העצמות ראויים
לכלום, ואין מבליעין. נסה – ראוין
העצמות לקתנא דנגרי וחציני, ומבליעין.
באתריה דמר – עושין כלים מעצמות.
ובאתריה דמר אין עושין כלים מעצמות,
ואין מבליעין. מנא הני מילי – דמעשר
אינו נמכר מדאי משמע מכירה מ"לא"
יגאל" בחרמים – כתיב (ויקרא כז): "לא"
ימכר ולא יגאל כל חרם קדשים" וגו'. מפני
– שצריך שיהו תיבות הללו "לא יגאל"
מופנן לדראש זו. שכן חלין על הכל –
שאם חרמים את הקדשים – חל חרם
עליהן. ונתון לבדן כפי טובת הגאון שיש לו
בהן, כדאמר בערבך בפרק "המוקדש"
שדח"ו (כח.ב). תאמר במעשר שאינו חל
אלא על החולין ועוד, חרם חל על כל
העדר, ומעשר אינו אלא עשירי. איכא
למיפרך – דאיצטרך "לא יגאל" דחרמים.
דממעשר לא גמירי, דמה למעשר שכן
קדש לפנוי ולאחריו, שאם קרא לעשירי
"תשיעי" ולתשיעי "עשירי" ולאחד עשר
"עשירי" – שלשתן מקודשים. דאיכא
למיפרך – במעשר, כדפרכין גבי חרמים:
מה לבכור שכן קדושתו מרחם, תאמר
במעשר שאין קדושתו מרחם ולחכי
איצטרך "לא יגאל" דמעשר. והעברת
קרא יתירא הוא – ומופנה לגזירה שוה,
ללמד "העברה" "העברה" על מעשר שלא
יגאל, ואין משיבין עליה. הילכך "לא יגאל"
דמעשר מופנה הוא. ומאי טעמא האי קרא
יתירא דמצי למכתב "כל פטר רחם לה",
דכתיב קרא אחרינא (שמות יג): "כל פטר
רחם לה", "והעברת" למה לי שמע מינה:
קרא יתירא הוא. בכור נמי נילף גאולה
גאולה מחרמים – דלא ימכר. דאף על גב
דלא כתב בבכור גאולה – כתב ביה פדיוה
(שם), והיא היא. גאולה דמעשר מפני –
כדאמרן, הלכך דינינן ליה גזירה שוה
מחרמים. אבל פדיוה דבכור לא מפני,
דאיצטרך לגופיה, ולאגמורי נמי אמעשר

בהעברה העברה. ומאי חזית – דפדייה דבכור לגופיה ולאגמורי אמעשר, ו"לא יגאל" דמעשר לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים אימא: "לא יגאל" דמעשר –
לגופיה, ולא יפדה. ולאגמורי אבכור ב"העברה" "העברה". דבכור – לאפנויי, ולמיגמר גזירה שוה מחרמים דאסור במכירה! ונילף בכור העברה ממעשר – שהיא
אסור במכירה. דהא מעשר כבר קים לן, דגמורנא ליה גאולה מחרמים: כל חרם קדשים הוא – הוא אסור במכירה. מסתברא מעשר הוה ליה לרבינו – בדן
חרמים, דגאולה כתב ביה כמו בחרמים, ולמעוטי בכור דפדייה כתב ביה. לא יגאל דחרמים לא צריך – ולא משום דגמר מבכור. אלא מסברא נפקא לן דאינו
בפדייה. הקדש ניהו – ואינו בפדייה, ולא דמי לקדשי מזהב. חולין ניהו – ויכול למוכרן כהן לכל מי שירצה. לך יהיה – ברשות כהן הן, כשאר ממונה.
תנהו

קסב בבורות. פרק חמישי – כל פסולי המוקדשין דף לב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

פסק מתניתין מני רבי עקיבא היא – ואומר רבינו יצחק: דהלכתא בבית הלל דמתניתין, דשרו אפילו לגוי, ולא בבית הלל דברייתא, דאסרי ופליגי ארבי עקיבא. דהוי סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא, דהוי הלכתא כסתם דמתניתין, כדאיתא ב"החולץ" (יבמות מבב), וכל שכן דהבא דסתם לן כלשון (ברייטא) (בית הלל), דעריך משאר סתמי

יגאל דכתיב רחמנא למה לי אם אינו ענין לחרמים – תנהו ענין למעשר. – אימא: תנהו ענין לכבוד! – מעשר גאולה כמותו. רב אשי אמר: "לא יגאל" מעשר – לא ימכר הוא. אמר רב אשי: מנא אמינא לה דכתיב: "ויהי הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל", אימתי עושה תמורה מחיים, אימתי אינו נגאל – מחיים, הא לאחר שחיטה נגאל; הא בעי העמדה והערכה! אלא שמע מינה: "לא יגאל" – לא ימכר הוא. – הניחא למאן דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, אלא למאן דאמר קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה, מאי איכא למימר אנן הכי קאמרין: מי איכא דמחיים לא מיפריק, ולאחר שחיטה מיפריק – אלמה לא מחיים, דאלימא קדושתיה – לא מיפריק; לאחר שחיטה, דאקיל ליה קדושתיה – מיפריק! – ולא כל דכן הוא ומה מחיים, דאלימא למיתפס פדיונו – לא מיפריק; לאחר שחיטה, דלא אלימא למיתפס פדיונו – מיפריק אלא שמע מינה: "לא יגאל" – לא ימכר הוא. – ולכתוב רחמנא "לא ימכר"! – אי כתב רחמנא "לא ימכר", הוה אמינא: איזבדוני הוא דלא מוזבדן – דקא עביד עובדן דחול, אכל איפריקו – מיפריק, דהא עיילי דמיו להקדש; להכי כתב רחמנא "לא יגאל" – דלא איזבדוני מוזבדן, ולא איפריקו מיפריק. משנה בית שמאי אומרים: לא ימנה ישראל עם הפהן לכבוד, ובית הלל מתירין, ואפילו גוי. גמרא מתניתין מני רבי עקיבא היא, דתניא: בכור, אין נמנין עליו אלא הבוהה שבויה פהנים, דכרי בית שמאי. ובית הלל אומרים: אפילו זרים. רבי עקיבא מתיר אפילו גוי. מאי טעמא דבית שמאי דכתיב: "ובשרם יהיה לך" וגו', מה התם – פהנים אין, ישאל לא, אף הקא – פהנים אין, ישאל לא.

ובית

זה יקבר. אבל הך אין ראיה, דשפיר אתיא כרבי עקיבא, דהא לרבי עקיבא גופיה שמעינן ליה בפרק "טבול יום" (זבחים קגב וקדא), דאמר: מדבריו למדנו שהשוחט את הבכור והנמצא טריפה – שיתורו הכהנים בעור. משמע דבשרם אסור בהנאה, וחינו טעמא. כדפרישנא לעיל בפרק שני (ידא), גבי קדשים שקדם מום קבוע להקדשן, דהיבא דשרי לישראל הוא דאיתקש לצבי ואיל, ושרי אפילו לגוי, ולא איתסר מ"ואכלת" ולא לכלבך. אבל היבא דאסור לישראל – לא איתקש לצבי ואיל, וכדאמר בפרק "טבול יום" (זבחים קדא), ואף רבי עקיבא לא אמר שיהא העור מותר אפילו בגבולין אלא כשהתירו מומחה, אבל לא התירו מומחה – לא. ובטריפה נמי, ואף על גב דשרי רבי עקיבא העור – לא. והלכתא כבשריה, דאמרין אין "לא איתר" ראיה, אלא יצא לבית השריפה, ומיהו, דהתם מבקש הוא בדעי שריפה, דבמקדש קאי. ומאי שכתבו בספרים: "והלכתא כבשריה", דהערור והערור בשריה, פירש שרש"י דלא גרס ליה, דרבנן דאמרי בעור "אלא יצא לבית השריפה" – לא אדרבי עקיבא קיימי, דאייירי בבכור בגבולין, אלא אדרבי חנינא, דאייירי בקדשי המקדש. ומיהו, קשיא בברייתא דלקמן בשמעתין (לגא), גבי שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום, דקאמר רבי אלעזר ברבי שמעון: אפילו בשר בעלת מום בקדשה, ונורק דמה של תמימה – אסורה. וקתני עלה בתמורה בפרק "ילד חטאת" (כדא), יצא לבית השריפה. והשתא, מאיזה טעם היא בשריפה? כל עיקר פסולה לא הוי אלא משום דהויא חטאת שפכור בעליה דממה, וחטאות דמתות דינן ובקבורה כשמתו ואי משום דכי נשחטו הויא ליה כעין קדשים פסולים שנפסלו אחר שחיטה, שיתצאם לבית השריפה – הא בבכור תנן: (דסבר) ויקבר כשנשחט שלא על פי מומחה. וכשנמצא טריפה הוי בקבורה כדפרישיתו ושמיא שר לחלק בין בומן הוה לומן בית המקדש. ואם היינו מחלקים בין נשחט שלא על פי מומחה, שלא פסול שאירע אחר שחיטה – היתה מיישוב גירסת הספרים ודבשים. אלא שגירסת אפכא: "והלכתא כבשריה", דשריפה עור בקבורה. ובומן הוה הוא דקאמר, שלא החמירו על העור לשורפו כמו הבשר. ואם תאמר: מאי שנא הא במסכת ערלה (פרק ג משנה ג) ומיית ליה בפרק שני דתמורה (לדא), האורג מלא חסית מצמר הבכור – ידלק הבגד. ובכל הך שהבאתי משמע דינו של בכור בקבורה ואין לחלק בין שער לשער. דכהאי גוונא פריך משער נזיר ופטר חמור, דתנן התם: יקבר, ובמסכת ערלה (שם) תנן: בשער ובפטר חמור ידלק, ואין נראה לדחות, דהתם פריך משום דמשמע ליה מתניתין הוה דקתני שער נזיר ופטר חמור, דקא "שער" אתרווייהו, ועוד, תניא נמי בתוספתא: התולש צמר מבכור תם, והניחו בחלון, אף על גב שנוול לו מום לאחר מכאן, ושחטו – הרי זה יקבר. ויש לומר: דאיכא לשנויי הא כדמשני התם אפטר חמור: כאן בשער, פירוש: שער ממוה לכלות, וסגי ליה בקבורה. אבל אם עשה ממנו בגד – חיששין שמיא ויצאוהו אחר שנקבר, ובעי שריפה. ואיכא דמשני התם ומוקי לה כרבי יהודה, דאמר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים – רשאי, וביט

תנהו ענין למעשר – למכירה. מסכתא דאמעשר שרינן ליה שכן נאולה כמותו – כך שמעתי. ויש לי הרבה להשיב: חדא, דקאמר "אי בבעלים הקדש ניהו", והרי הקדש בר פרייה, שרי קדשי ברוך הביט נפדון כקדשי מובח, כדכתיב: "ואם המקדש יגאל את ביתו", ובעל כרחיך איצטרך למכתב בחרמים "לא יגאל!", ועוד, דקאמר "תנהו ענין למעשר", ומה לנו להביא "לא יגאל" אמעשר הרי כבר נאמר בו "לא יגאל". ואם למכירה קאמר, היה לו עוד לומר: אם אינו ענין לגאולה תנהו ענין למכירה. אי נמי, הוה ליה למימר: "לא יגאל" דחרמים למא לי שמע מינה לאפנויי ולדון גזירה שוה, דמה כאן מכירה עמו – אף מעשר מכירה עמו הילכך מומחה לו דהכי מביעי לך למיגרס: אמר רבא "לא ימכר" דחרמים לא צריך. והכי פירוש: רבא אמר, בלא גזירה שוה נפקא לך במעשר דאנו נמכר, ד"לא ימכר" דחרמים לא צריך. הקדש ניהו – והקדש אין הרשות ביד בעלים למכור לאחרים, אלא לגורב נמסר. והבא נמי, כל כמה דאיתנהו ביד בעלים לא מוזבדן. חולין ניהו – ונמכרין. תנהו ענין למעשר – דלא ימכר. וכן עיקר. מנא אמינא לה – מדלא אסר ליה אלא מחיים. דאי גאולה בבעלים דוקא, ולמידק: הא לאחר שחיטה – נגאל, ותופס את דמי. העמדה והערכה בעי – אלא דאי ליתיה בתורת פדיון כלל, ואינו קדוש לתפוס את דמיו בקדושה. והאי "לא יגאל" – לא ימכר הוא, ומשום דעביד ביה עובדא דחול קאסר ליה רחמנא. הילכך, מחיים דחמירא קדושתיה – אסור, לאחר שחיטה דאקלישט קדושתיה, דהא נשחט בחוץ לאכילת זרים – שרי למכור. גאולה משמע בבעלים, ותופס ליה פדיונו, דאי אין תופס פדיונו – למא להו לבעלי לפדותו אלא לאו שמע מינה: לא ימכר, משום עובדן דחול קאסר ליה קרא. לכהי כתב לא יגאל – דמדאפיק מחיים בלשון "גאולה", שמע מינה דלא איזבדוני מייחבד הוא ולא אפרוקי מיפריק. ובגאולה גירדתא ליכא לאוקמה, דאם כן לא מצינן למידק: הא לאחר שחיטה נגאל. משנה

לא ימנה – אפילו אם זימן כחן אורח ישראל על הבכור בעל מום, לא יאכל עמו. גמרא מתניתין – דשרי גוי באכילת בכור, מני רבי עקיבא, דמתיר. אליבא דבית הלל קאמר רבי עקיבא, דבית הלל מתירין אפילו גוי. מה בזה ושוק כהנים אין ישראל לא – דכתיב: "ואתה ובניך ובנותיך אתך". הני

בכורות דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קסג

1 וַיֵּאָמֶר רַחֲמָנָא בְּחַרְמִים לְמָהּ לִי, אִם אֵינִי עֵינֵן – אִם אֵינִי נֶצֶרְךָ
2 לְחַרְמִים, תִּגְּהוּ עֵינֵן לְמַעַשְׁךָ – תִּלְמַד מִמֶּנּוּ לְאַסוּר מִכִּירַת מַעֲשֵׁר
3 בַּהֲמָה.
4 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מִנֵּין שִׁישׁ לְלִמּוּד מִמֶּנּוּ לְאַסוּר מִכִּירַת מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה,
5 אֵימָא – אִולִי אִמּוֹר תִּגְּהוּ עֵינֵן לְבָבּוֹר – לְלִמּוּד מִמֶּנּוּ לְאַסוּר מִכִּירַת
6 בָּבּוֹר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מַעַשְׁרָא נִאֻלָּה בְּמוֹתוֹ – עֵדִיף לְלִמּוּד מַעֲשֵׁר
7 בַּהֲמָה מִחֲרָמִים, יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בָּבּוֹר, כִּיּוֹן שְׁבַעֲמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה נִאֻר לְשׁוֹן
8 'גֹּאֻלָּה' כְּמוֹ בְּחַרְמִים.
9 הַגְּמָרָא מְבַאֵה טַעַם נוֹסֵף לְאַסוּר מִכִּירַת מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה: רַב אִשִּׁי
10 אָמַר, יֵשׁ לְלִמּוּד אֶת אִיסוּר מִכִּירַת מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה מִדִּבְתּוֹב בּוֹ, לֹא
11 יֵאָמֵר 'דְּמַעַשְׁרָא' – הָאִמּוֹר בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וּמִשְׁמַעוֹ לֹא יִמְכַר הוּא.
12 אָמַר רַב אִשִּׁי, מִנָּא אִמְיָנָא לָהּ לומר דְּבַר זֶה, דְּכִתְיִב לִגְבֵי הַמַּמְזִיר
13 מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה עַל בַּהֲמָה אַחֶרֶת (ויקרא כו א) 'וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה
14 קוֹדֶשׁ לֹא יִגְאָל', וּמִשְׁמַעוֹ שְׁקֻדְשׁוֹ תִּתְפַּסֵּת עַל בַּהֲמָה אַחֶרֶת, וְאֵינוֹ
15 יִכּוֹל לִפְדוֹת לֹא אֶת הַמַּעֲשֵׁר וְלֹא אֶת תַּמּוּרְתּוֹ, וְיֵשׁ לְלִמּוּד מִפְּסוּק זֶה,
16 אֵימָתִי עוֹשֶׂה תַּמּוּרָה – מִתִּי חֹלָה תַּמּוּרַת מַעֲשֵׁר עַל בַּהֲמָה חוֹלִין, רַק
17 מִחֲמִים, שֶׁזֶּא הִיא בְּקֻדְשָׁתָהּ הַחֲמוּרָה, וְאִם כֵּן הוּא הָדִין לְעֵנִין אִיסוּר
18 גֹּאֻלָּתָהּ, אֵימָתִי אֵינוֹ נִגְאָל – מִתִּי אִסוּר לְגֹאֻל מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, רַק
19 מִחֲמִים, שְׁקֻדְשָׁתָהּ הַבְּהֵמָה חֲמוּרָה, הָא' לְאַחַר שְׁחִיטָהּ שְׁהוּקְלָשָׁה
20 קֻדְשָׁתָהּ, נִגְאָל – מוֹתֵר לְגֹאֻלּוֹ, וְאִם נִאֻר שְׁהַפְסוּק 'לֹא יִגְאָל' מִדְּבַר
21 עַל פְּדִיּוֹן, שֶׁאִשֶׁר שְׁחִיטָהּ הוּא חָל, וְדַמִּי הַפְּדִיּוֹן נִתְפַּסֵּם בְּקֻדְשׁוֹת
22 הַמַּעֲשֵׁר, אִיךְ פּוֹדִים אוֹתוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָהּ, הָא' בְּעֵי הַעֲמָדָה
23 וְהַעֲרָכָה – וְהִרֵי כְּשׁוֹפְדִים בַּהֲמָה צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְהַעֲרִיכָה כְּשֶׁהִיא
24 עוֹמֶדֶת עַל רִגְלֶיהָ, וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִיךְ יִפְדּוּהָ. אֲלֵא, שְׁמַע מִינָּה
25 שֶׁלֹּא יֵאָמֵר הָאִמּוֹר בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה אֵין מִשְׁמַעוֹ שֶׁאִסוּר לְפִדּוֹתָהּ, וְאֵין
26 קֻדְשׁוֹתוֹ תּוֹפְסֵת אֶת דְּמִיּוֹ, אֲלֵא לֹא יִמְכַר הוּא.
27 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֵינִיחָא לְמָאן דְּאָמַר קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ הִיוּ בְּכָלֵל הַעֲמָדָה
28 וְהַעֲרָכָה – שֶׁהַצּוּרִךְ בַּהֲעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה הוּא גַם לְפִדִּיּוֹן קְדָשִׁים
29 הָעוֹמְדִים לְהַקְרִבָהּ, וְאִם כֵּן שִׁיךְ אִיסוּר 'לֹא יִגְאָל' בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה,
30 אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ לֹא הִיוּ בְּכָלֵל חִיּוֹב הַעֲמָדָה
31 וְהַעֲרָכָה, מֵאִי אֵיכָא לְמִימַר – אִיךְ נִבְאָר לְמַה הוּצְרָכָה הַתּוֹרָה לומר
32 אִיסוּר 'לֹא יִגְאָל' בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲנִן הִכִּי קָאֻמְרִינֵן
33 – כִּךְ כּוֹנְנָנָא לומר, מִי אֵיכָא דְּמַחֲמִים לֹא מִיפְּרִיךְ וְלֹאֲחַר שְׁחִיטָהּ
34 מִיפְּרִיךְ – וְכִי יֵשׁ דְּבַר שְׁבָחִיתוֹ בְּחִים אֵינוֹ נִפְדָּה וְאִחַר שֶׁנִּשְׁחַט נִתֵּן
35 לְפִדּוֹתָהּ, וְכִיּוֹן שֶׁמַּעֲשֵׁר אֵינוֹ נִפְדָּה מִחֲמִים, וְדַאִי שֶׁאֵינוֹ נִפְדָּה לְאַחַר
36 שְׁחִיטָהּ, וְבַהֲרִיכָא שְׁהֵאִיסוּר 'לֹא יִגְאָל' שֶׁנִּאֻר עַל אַחַר שְׁחִיטָהּ הוּא
37 עַל מִכִּירְתּוֹ וְלֹא עַל פְּדִיּוֹנוֹ.
38 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵמָה לֹא – וְכִי לְמַה לֹא נִחְלַק בֵּין פְּדִייתוֹ מִחֲמִים
39 וְלֹאֲחַר מִיתָה, וְהִרֵי יֵשׁ לומר שֶׁרַק מִחֲמִים דְּאֵלִימָא קְדוּשָׁתִּיהָ לֹא
40 מִיפְּרִיךְ – כִּיּוֹן שְׁקֻדְשׁוֹתָהּ חֻזָּקָה, אֵינוֹ נִפְדָּה, אֲבָל לְאַחַר שְׁחִיטָהּ
41 דְּאֵקִיל לִיָּה קְדוּשָׁתִּיהָ מִיפְּרִיךְ – כִּיּוֹן שְׁהוּקְלָשָׁה קְדוּשָׁתָהּ, חָל בּוֹ
42 פְּדִיּוֹן. וְכִיּוֹן שִׁישׁ בּוֹ פְּדִיּוֹן אַחַר שְׁחִיטָהּ הִרֵי נִתֵּן לְהַעֲמִיד שְׁהֵלָאוֹ שֶׁל
43 'לֹא יִגְאָל' נִאֻר לְאַסוּר פְּדִיּוֹן וְלֹא עַל מִכִּירָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: וְלֹא

44 כָּל דְּכֵן הוּא – וְכִי אֵין זֶה קֵל וְחומר, שֶׁמַּעֲשֵׁר אֵינוֹ נִפְדָּה לְאַחַר
45 שְׁחִיטָהּ, וְהִרֵי יֵשׁ לְלִמּוּד כִּךְ, וְכֵן מִחֲמִים דְּאֵלִים לְמִיתָפִס פְּדִיּוֹנוֹ לֹא
46 מִיפְּרִיךְ – אִם בְּהִיּוֹת בְּחִים כְּשֶׁקְדוּשָׁתוֹ חֻזָּקָה, וְיִכּוֹלָה לְתַפּוֹס אֶת
47 דְּמִיּוֹ, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ נִפְדָּה, לְאַחַר שְׁחִיטָהּ דְּלֹא אֵלִים לְמִיתָפִס
48 פְּדִיּוֹנוֹ מִיפְּרִיךְ – וְכִי לְאַחַר שְׁחִיטָהּ שֶׁאֵין קְדוּשָׁתוֹ חֻזָּקָה, וְאֵין הַדְּמִים
49 נִתְפַּסִּים בָּהּ, הָאִם נִאֻר שִׁיכּוֹל לְפִדּוֹתוֹ, אֲלֵא, כִּיּוֹן שֶׁמַּעֲשֵׁר אֵינוֹ
50 נִפְדָּה מִחֲמִים, וְדַאִי שֶׁאֵינוֹ נִפְדָּה לְאַחַר שְׁחִיטָהּ, וְאִם כֵּן שְׁמַע מִינָּה
51 שְׁהֵאִיסוּר 'לֹא יִגְאָל' שֶׁנִּאֻר עַל אַחַר שְׁחִיטָהּ הוּא לֹא יִמְכַר הוּא –
52 עַל מִכִּירְתּוֹ נִאֻר וְלֹא עַל פְּדִיּוֹנוֹ.
53 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִם כֵּן שְׁהֵאִיסוּר 'לֹא יִגְאָל' מִשְׁמַעוֹ עַל מִכִּירַת
54 הַמַּעֲשֵׁר וְלֹא עַל פְּדִיּוֹנוֹ, לְמַה כְּתִיבָה הַתּוֹרָה 'לֹא יִגְאָל', וְלְכַתּוֹב
55 דְּרַחֲמָנָא 'לֹא יִמְכַר'. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵי כִּתְבִי דְּרַחֲמָנָא 'לֹא יִמְכַר',
56 הֵנָּה אִמְיָנָא אֵינְדִּבְנִי הוּא דְּלֹא מוֹדֵבֵן – שְׁהֵאִיסוּר הוּא רַק שֶׁלֹּא
57 לְמַכְרוֹ וּמִשּׁוֹם דְּקָא עֲבִיד עוֹבְדִין דְּחוֹל – שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּמַעֲשֵׁר
58 מַעֲשֵׂה חוֹלִין, אֲכָל אֵיפְרוּקִי מִיפְּרִיךְ – לְעֵנִין פְּדִיּוֹן נִתֵּן לִיָּה לְפִדּוֹתוֹ,
59 דְּהָא עֵיילִי דְּמִי לְהַקְדֵּשׁ – מִשּׁוֹם שֶׁדְּמִי נִתְפַּסִּים בְּקֻדְשׁוֹתוֹ וְהוֹלְכִים
60 לְהַקְדֵּשׁ. לְהִכִּי כִּתְבִי דְּרַחֲמָנָא אֶת הָאִיסוּר בְּלִשׁוֹן 'לֹא יִגְאָל', כִּדִּי
61 לְלַמַּד דְּלֹא אֵינְדִּבְנִי מוֹדֵבֵן לֹא אֵיפְרוּקִי מִיפְּרִיךְ – שֶׁאִסוּר לְמַכְרוֹ
62 וְאִסוּר אֶף לְפִדּוֹתוֹ.

משנה

63 משנתינו עוסקת בדִין בכור בעל מום למי הוא מותר באכילה: בֵּית
64 שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִמָּנֶה [ו-יחזקן] יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן לְבָבּוֹר בַּעַל
65 מוֹם לְאוֹכְלוֹ עִמּוֹ, וּבֵית הֶלֶל מְתִירִין לַמְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְאוֹכְלוֹ מִן
66 הַבָּכּוֹר וְאִפִּילוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים.
67

גמרא

68 הַגְּמָרָא מְבַאֵר שְׁדַעַת בֵּית הֶלֶל כְּפִי שְׁהוּבָא בַּמִּשְׁנָה הִיא כְּשִׁיטָּה
69 רַבִּי עֲקִיבָא. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מִתְּנִיתִין שְׁאִמְרָה שְׁלִפִי בֵּית הֶלֶל מוֹתֵר
70 לְהַאכִיל אֶת הַבָּכּוֹר אִפִּילוּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים מְנִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַבִּי
71 עֲקִיבָא הִיא, דְּתִנְיָא, בָּבּוֹר אֵין נִמְנִין עָלָיו לְאוֹכְלוֹ אֲלֵא חֲבוּרָה
72 שְׁבֻקָּה בְּהֵינִם דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים, יִכּוֹלִים
73 לְהִימָנוֹת עָלָיו לְאוֹכְלוֹ אִפִּילוּ זָרִים, וְרַבִּי עֲקִיבָא מְתִיר לְדַעַת בֵּית
74 הֶלֶל אִפִּילוּ לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים.
75 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת אֶת טַעְמֵי הַמַּחְלּוּקָה. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי מַעַמָּא
76 דְּבֵית שְׁמַאי שֶׁאִסְרוּ לְיִשְׂרָאֵל לְאוֹכְלוֹ מִבְּשֵׁר הַבָּכּוֹר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
77 דְּכִתְיִב (במדבר יח יח) לִגְבֵי בָשָׂר בְּכוֹרוֹת שׁוֹר כֶּשֶׁב וְעוֹ 'וּבִשְׂרָם יִהְיֶה
78 לָךְ וְגו' כְּחוֹז הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיָּמִין לָךְ יִהְיֶה, וּמַהֲיָקֵשׁ זֶה שֶׁל בָּכּוֹר
79 לְחוֹזָה וְשׁוֹק יֵשׁ לְלִמּוּד מִהּ הֵתֵם בְּחוֹזָה וְשׁוֹק בְּהֵינִם אֵין – אוֹכִלִים
80 אוֹתָם אֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא – אֵינִים אוֹכִלִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנִּאֻר (ויקרא יד)
81 לְאַחֲרָיו וּבְנָיו 'וְאֵת חֻזָּה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם
82 טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנִיךָ וּבְנֵתְךָ אֲתָךְ' וּמִשְׁמַע שֶׁאֵין זָרִים אוֹכִלִים אוֹתָם, אֲפִי
83 הֵכָא בְּבָכּוֹר בְּהֵינִם אֵין יִשְׂרָאֵל לֹא.
84

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

5 בברייתא שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. ומבאר רבא את חילוקי
6 הדינים, דְּכִרְ הַנִּישׁוּם מִחֲמִים, כְּגוֹן הַבָּשָׂר, עָלָיו גִּזְרוּ רַבָּנִין שֶׁלֹּא
7 לְמַכּוֹר גַּם לְאַחַר שְׁחִיטָהּ, אֲמַי – מִחֲמַת הָאִיסוּר לְמַכְרָה לְפָנֵי
8 שְׁחִיטָהּ,

1 מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, אֵימָתִי אֵינוֹ נִגְאָל – מִתִּי אִסוּר לְמַכּוֹר מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה,
2 רַק מִחֲמִים, הָא' לְאַחַר שְׁחִיטָהּ נִגְאָל, שְׁמוֹתֵר לְמַכּוֹר אֶת בְּשָׂרָהּ,
3 זֶה מִדְּאוּרִיתָא, וְרַבָּנִין (תְּהוּמָא) דְּגִזְרוּ שֶׁלֹּא לְמַכְרָה גַּם לְאַחַר
4 שְׁחִיטָהּ אֲמַי – מִחֲמַת הָאִיסוּר לְמַכְרָה לְפָנֵי שְׁחִיטָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּישְׁנוּ

מבארת הגמרא: ובית הלל שמתירים אכילת בכור לישראל, לדעתם, הני מילי שהוקש בכור לחזה ושוק, אינו אלא בבכור תם, אבל בבכור בעל מום פתים (דברים טו כב) 'הטמא והטהור יחדיו' (יאכלנו) ומעתה יש ללמוד מקל וחומר שהבכור נאכל לזרים, ומה אדם טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור (וכמפורש בפסוק הנזכר לעיל), וז' שאוכל בקדשים קלים אינו דין שאוכל בבכור.

דוחה הגמרא: איכא למיפרך, מה לטמא שכן הותר מכללו בעבודת צבור – מהכלל שאסר טמא בקדשים יצא והותר טמא לעבוד במקדש בקרבן ציבור כאשר אין כהן טהור, אבל זר לעולם אסור לעבוד במקדש, ואם כן טמא קל מזר, וממילא אי אפשר ללמוד מטמא לזר בקל וחומר להתירו באכילת בכור.

מבארת הגמרא: ובית הלל שלומדים את הקל וחומר, סוברים שאינה פירכא, אטו בעבודה קאמר, באכילה קאמרין, אכילת זר עדיף – וכי בענין עבודה דיברנו שנאמר שטמא עדיף מזר כמו שמצאנו שהוא מותר בעבודה בציבור, והלא בענין אכילת קדשים דיברנו ובענין זה מצאנו לגבי קדשים קלים שזר עדיף מטמא, שהזר אוכל והטמא אינו אוכל, ולכן יש ללמוד קל וחומר שהזר אוכל אף בבכור.

שנינו בברייתא, ורבי עקיבא מתייר אפילו עובדי כוכבים. שואלת הגמרא: מאי טעמיה דרבי עקיבא. משיבה הגמרא: משום שבבכור נאמר (דברים טו כב) 'בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וקאיל', ויש ללמוד מכך מה צבי ואיל מותר להאכילם לעובדי כוכבים אף (פסולין) [בכור] מותר לעובדי כוכבים.

מבארת הגמרא: ואידך – ותנא קמא שסובר שלא התירו בית הלל את הבכור אלא לזרים ולא לעובדי כוכבים, ולא דרשו מ'צבי וקאיל' להתירו אף לעובדי כוכבים, טעמו כך, תלתא צבי ואיל פתיכי, חד לברדכי יצחק (וחד לכרדכי) [ורבי] אושעיא שהמרביע שור פסולי המוקדשין או המנהיג שור פסולי המוקדשין, לוקה משום כלאים, כיון שנחשבים כשני גופים, וחד לברדכי אלעזר הקפר שדרש מדיקש זה – הפסוק האחרון נדרש ללמד מה צבי ואיל פטורים מן הכבירה אף פסולי המוקדשין פטורין מן הכבירה, ולא נותר פסוק 'צבי וקאיל' מיותר ללמדנו להתיר את הבכור לעובדי כוכבים.

הגמרא מבארת דין האכלת בכור לנדות: תנו רבנן, בכור אין מאכילין אותו לנדות דגרי בית שמאי, ובית הלל אומרים, מאכילין אותו לנדות.

שואלת הגמרא: מאי טעמא דבית שמאי. משיבה הגמרא: דבתיב (במדבר יח יח) 'ובשרם יהיה לה פחזה התנופה וכשוק הימין' מה ה'תם נדות לא אוכלות בחזה ושוק, שהרי הן טמאות וטמא שאכל את הקדש חייב בכרת, אף הקא בבכור, נדות לא אוכלות.

הגמרא מבארת תשובות בית הלל ובית שמאי אלו לאלו: ובית הלל סוברים, הני מילי שהוקש בכור לחזה ושוק אינם אלא בבכור תם, אבל בבכור בעל מום נאמר שהטמא והטהור (אכלה) [יחדיו] יאכלנו].

ובית שמאי שאינם לומדים מ'הטמא וגו' יאכלנו' להתיר לנדות לאכול בבכור, סוברים, הני מילי שהותר לטמא לאכול, אינם אלא היכא דאין טומאה ויצאה עליו מגופו כגון נטמא במת או בשרץ, אבל היכא דטומאה ויצאה עליו מגופו כגון נדות, לא לומדים משם להתיר לאכול בבכור. והחילוק בין טומאה היוצאה מגופו לשאינה יוצאה מגופו, הוא משום דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה שיוצאה עליו מגופו לבין שאין טומאה ויצאה עליו מגופו לגבי אכילת קדשים, תתנן (פסחים טז) הפסח בטומאה מחמת שהיו רוב הציבור טמאים בטומאת מת, לא יאכלו ממנו זבים ומצורעין וזבות ונדות ויולדות, אף שלטמאי מתים הוא נאכל, הרי שיש חילוק בין טומאה היוצאת מגופו לטומאה שאינה מגופו.

ובית הלל שמתירים אכילת בכור אף למי שטומאה יוצאת מגופו, סוברים, ה'תם הוא בענין קרבן פסח, זבים אסורים לאכול, משום דגלי רחמנא בפירוש שלא הותרה אכילת קרבן פסח בטומאה אלא רק לטמא מת, שנאמר (במדבר טו ט) 'איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח' ומלשון 'איש' לומדים שרק איש יחיד שטמא בזמן פסח ראשון אינו עושה או את הפסח אלא נדחה לעשותו בפסח שני, אך ציבור אינם נדחים לפסח שני אלא עושים את הראשון בטומאה ואוכלים ממנו, וכל זה בטומאת מת ולא בטומאת זיבה שנאמר 'טמא לנפש', ולכן זבים הטמאים בטומאה היוצאת מגופם אינם אוכלים אף כאשר הפסח בא בטומאה, אבל הקא בבכור, 'טמא' טמא פתיב – התורה סתמה וכתבה 'טמא' בלא לפרט על איזו טומאה דיברה, ועל כן לא שניא בין טומאה מגופו לשאינה מגופו וכל טמא אוכל.

הגמרא מבארת דין הפשט עור הבהמה דרך הרגלים ביום טוב ובבכור ובפסולי המוקדשין: תנו רבנן, אין מרגילין – לא מפשיטין את עור הבהמה כולו שלם דרך הרגלים כלפי הראש ביום טוב, וביצא בו אין מרגילין בבכור ואפילו בעל מום, ולא בפסולי המוקדשין.

שואלת הגמרא: בשלמא לגבי יום טוב אין לעשות כן, משום דקא מרחק מירחא דלא חוי ליה – שאינה נצרכת לו ליום טוב. אלא האיסור להרגיל בבכור, מאן תנא.

משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, בית שמאי היא דאמר שבכור בעל מום אין מאכילין אותו לנדות משום שעדיין בקדושתו הוא עומד כמו תם, לכן אין מרגילין בבעל מום כמו שאין מרגילים בתם משום בזיון קדשים, שמחמת הפשטה כזו נפגם ונחתך הבשר.

שואלת הגמרא עוד: מה שנאמר בברייתא ולא מרגילין בפסולי המוקדשין, מאן תנא.

משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, רבי אלעזר ברבי שמעון היא הסובר לגבי פסולי המוקדשין שגם לאחר שנשחטו עומדים בקדושתם, ולכן אסור להפשיטם בדרך זו מחמת בזיון הבשר שנחתך ונפסד על ידי הפשטה זו. ומצאנו שכך דעתו שקדשים שהוממו

ונשחטו עדיין עומדים בקדושתם, דתנן בברייתא, היו לפני שתי תפוחות שהפרישן מתחילה לאחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחבירתה, וכעת אחת מהן תמימה ואחת נעשתה בעלת מום, תמימה תקרב לכפר על חטאו ובעלת מום תיפדה, ודמיה ילכו לשופרות שמהם מקריבים נדבות. ואם נשחטה בעלת מום לאחר שנפדתה, אם נשחטה עד שלא נזרק [לפני זריקת] דמה של תמימה, בעלת המום מותרת באכילה ואפילו לאחר זריקת דם התמימה, שכיון שכבר היה לה היתר שחיטה ואכילה לפני הזריקה

שוב אין בה קדושה. אך אם נשחטה משנזרק [–לאחר שנזרק] דמה של תמימה לכפרה, הרי זו אסורה אפילו בהנאה, משום שהיא חטאת שנתכפרו בעליה באחרת, שהלכה למשה מסיני שהולכת למיתה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, אפילו אם נשחטה בעלת המום וכבר נמצא הקשר בקדירה ורק אז נזרק דמה של תמימה, אסורה הבעלת מום בהנאה, משום שאפילו לאחר פדיון ושחיטה עדיין היא עומדת בקדושתה, ולכן היא נחשבת כחטאת שנתכפרו בעליה באחרת שהיא אסורה.

הגמרא מבארת מדוע העמיד רב חסדא את הרישא של הברייתא בבית שמאי ואת הסיפא כרבי אלעזר ברבי שמעון. מקשה הגמרא: ורב חסדא, לזקמה [–שיעמיד] את הברייתא בולה בבית שמאי, שכמו שהחמירו בבכור כך החמירו בשאר פסולי המוקדשין.

מתרצת הגמרא: רב חסדא לא העמיד גם את סוף הברייתא בבית שמאי, משום שיש להסתפק דלמא עד כאן לא קאמר בית שמאי לגבי קרבן שהומם ונשחט שקדושתו עליו ולא פקעה מחמת מומו ושחיטתו, אלא בבכור, דקדושתו מרחם ולא על ידי נדר פיו, אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם, לא יאמרו שקדושתו עליו, ולכן העמיד דין זה כרבי אלעזר ברבי שמעון.

הגמרא מבארת מדוע העמיד רב חסדא את הרישא של הברייתא בבית שמאי ואת הסיפא כרבי אלעזר ברבי שמעון. מקשה הגמרא: ורב חסדא, לזקמה [–שיעמיד] את הברייתא בולה בבית שמאי, שכמו שהחמירו בבכור כך החמירו בשאר פסולי המוקדשין.

מתרצת הגמרא: רב חסדא לא העמיד גם את סוף הברייתא בבית שמאי, משום שיש להסתפק דלמא עד כאן לא קאמר בית שמאי לגבי קרבן שהומם ונשחט שקדושתו עליו ולא פקעה מחמת מומו ושחיטתו, אלא בבכור, דקדושתו מרחם ולא על ידי נדר פיו, אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם, לא יאמרו שקדושתו עליו, ולכן העמיד דין זה כרבי אלעזר ברבי שמעון.

הגמרא מבארת מדוע העמיד רב חסדא את הרישא של הברייתא בבית שמאי ואת הסיפא כרבי אלעזר ברבי שמעון. מקשה הגמרא: ורב חסדא, לזקמה [–שיעמיד] את הברייתא בולה בבית שמאי, שכמו שהחמירו בבכור כך החמירו בשאר פסולי המוקדשין.

בבורות. פרק חמישי - כל פסולי המוקדשין דף לג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסה רש"י תוספות

ובית הלל תם כו' — אף על גב דהאי קרא מיירי נמי בבעל מום, בין לרב בין לדבי רב לדעיל בריש "עד כמה" (בבורות כח,א), ובין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא דפרק "איהו מקומן" בסופו (ובזכר נז,א), ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי יוסי הלגילי דבריש "בית שמאי" (שם לז,א), או "מבשרם" דמשמע אחד תם ואחד בעל מום, מאי מידיה (לו ולרן)?

דריש: לימד על הבכור בעל מום שנותנו לבכור. מכל מקום, אתי קל וחומר ומפיק מהיקשא, ונאכל לזרים, מאחר דמתוקמא היקשא ד"כחזה התנופה" בתם. ובכי האי גונא אישכח בפרק קמא דבזכים (יב,ג) גבי אשם שנכנס דמו פסול — לא מצית אמרת, קל וחומר מעולה. אף על גב דרבנן אית להו היקשא ד"חטאת כאשם" למלתא אחריתא, כדמוכח סוגיא דתם. ובפרק קמא דקדושין (יד,א) אתי קל וחומר ומפקא מגזירה שוה, בגמרא "ובמיתת היבם", גבי וכל היכא דכתיב (חוקה) (ועיכובא) לא דרשין קל וחומר. ובשמעתין דמצות עשה שהזמן גרמא (ושם לד,ב) גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן. והא דלקמן דריש פרק תשיעי (גג,ב) דדרשין מהיקשא ד"עשר תעשר" — מקיש בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן מן החדש על הישן לא, ומפקא מקל וחומר דכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה חדש וכן כו' —

התם לא מיחזיקא היקשא אי איתני למימד קל וחומר. ואף על גב דלרבי יוסי ברבי יהודה צריכי היקשא, לכדאמר בההוא פירקא (ושם נט,א), דמה מעשר ניטל באומד ובמחשבה וכו', וצריכא נמי לכדדרשין בזבחים בסוף פרק "בית שמאי" (מה,א) קדשי גזים אין חייבין, מכל מקום, עיקר אתיא היקש "לשנה שנה". והא דביב"ב הבשר" (חולין קטז,א) איכא מאן דאמר דבשר בחלב אסור באבילה ומותר בהנאה מגזירה שוה ד"קדש" "קדש", ואיכא למאן דאסר אף בהנאה מקל וחומר — לא קשיא מידי אהדיא דקדושין (נו), כדפרשין בקדושין. ודל כדבריי יצחק רבי אשעיא — פירש בקונטרס דלא אתפרש. ורבינו חננאל מפרש דהיינו ההיא דפרק שני דמכות (כב,א): המביע שור פסולי המוקדשין והמנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה, גוף אחד הן ועשאו הכתוב שני גופין. פירוש: שהשור בפני עצמו נחשב כצבי וכאיל, דהיינו שני מינין. ולא כמו שרגילין לפרש שם, שקצת הוא כקדשים וקצת הוא כחולין. אלא מ"בבי ואיל" נפקא, כדקאמר הכא. **אין** מאכילין אותו לנדות — הוא הדין קרי. דלא שרו רק לטומאה שהורהה בפסול, כדמוכח בסמוך. **דתניא** היו לפניו שתי חטאות כו' — ברייתא בתמורה בפרק "ולד חטאת" (כד,א). ומיירי כשהפריש שתי חטאות לאחריות, והרי עתה אחת תמימה ואחת בעלת מום, שבמשנה וקריבא שניה עד שלא נשחטה ראשונה — תמות, שכבר כפרו בעליה. ויש לתמוה: דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה, ובמשנה שרי. ורבי אלעזר ברבי שמעון אסר בברייתא בכל ענין, ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן ואומר רבי: בדמשנה מיירי שהפריש בעלת מום וחיללה על התמימה. שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה, ותפסה קדושתה — ולכן מותרת

הני מילי בכור תם — איתקש לחזה ושוק, דהא קרא בתם קמשתעי, דכתיב לעיל מיניה: "את דמם תזרוק". אבל בעל מום כתיב בפרשת "כל הבכור" (דברים טז): "הטמא והטהור יחדו". **וזר שאוכל בקדשים קלים** — שלמים ומעשר ופסח. **בעבודת צבור** — דאם אין כהן טהור באותו בית אב — עושה טמא עבודת צבור, דכתיב: "במועדו" — ואפילו בשבת, ואפילו בטומאה. **באבילות זר** — קמיירי. ובאבילה — זר עדיף מטמא, כדאמרן, בקדשים קלים. דלא משכחת אכילה דכהן טמא מותר בה, וזר אסור בה. **ואידך** — תנא קמא אליבא דבית הלל, אמר לן: תלחא "צבי ואיל" כתיבי ב"ראה אנכי", חד — לכדבריי יצחק ורבי אשעיא, ולא תפרש לנו היכן. **לכדבריי אלעזר הקפר** — בשחטת חולין בפרק שני (כח,א). **מה התם** — חזה ושוק — נדות לא, דטמא שאכל את הקדש חייב בכרת. **הפסח שבא בטומאה** — שנטמא רוב צבור במת, ועשו פסח בטומאה — לא יאכלו ממנו זבים חזות, אף על גב דאבלי ליה טמאי מתים. אלא, שני לן בין טומאה היוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו. **התם** — הוא דובין לא יאכלו, משום דבהדיא גלי רחמנא טמא נפש מותרין, וחו לא. דכתיב (במדבר טז): "איש כי ידחה טמא לנפש וגו', ומינה דייקנן: איש נדחה לפסח שני, ולא צבור, ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא "איש" ולא צבור, אבל טומאת זבות — כדקיימי קיימי. אבל הכא בבכור — סתמא כתב רחמנא "הטמא והטהור". **אין מרגילין בבכור** — ואפילו בעל מום, להפשיטו דרך הרגלים כל העור שלם, לעשות ממנו מנחה לנפחים, או למוכרי דבש ושמן, שנותנין אותו בבורות כבשים המפשיטין שלמים. **ולא בפסולי המוקדשין** — אף על פי שנפדו ושחטן לאבילה. **דלא חוי ליה** — ביום טוב. **בית שמאי היא** — דסברי: בכור בעל מום בקדושתו קאי אפילו לאחר שחיטה, בתם. וכי היכי דתם אין מרגילין משום בזיון קדשים, דמהיב, דמתיירא לחתוך העור וחותר הבשר — בבעל מום נמי אין מרגילין. **רבי אלעזר ברכי שמעון** — דמחמיר בפסולי המוקדשין, דאמר: אפילו לאחר שחיטה בקדושתיהו קיימי. שתי **חטאות** — שהפריש לאחריות, שאם תאבד אחת — יתכפר בחבירתה, ונפל מום באחת. **תמימה תקרב** — לחטאות. **בעלת מום תפדה** — ודמיה לנדבת שופרות. **נשחטה בעלת מום** — אחר פרינה. **אם עד שלא נזרק דמה של תמימה** — נשחטה. **ומותרת** — באבילה, ואף על גב שנוקד דם התמימה קודם שתיאכל בעל בעלת מום. דסבירא לן דמאחר שבאת לכלל היתר וזיכה — שוב אין בה קדושה בבעלת מום. **אם משנוקד דמה של תמימה נשחטה אסורה** — אפילו בהנאה, דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה. ולמיתה אולא, דזו היא אחת מחמש חטאות מתות. **אפילו בשר בקדירה כו' אסורה** — בשר בעלת מום. דסבירא ליה: אפילו לאחר שחיטה בקדושתיהו קיימי, וחטאת שכיפרו בעליה מקריא. **לוקמה כולה בבית שמאי** — דקא סלקא דעתך דכי זיכי דמחמירי בית שמאי בבכור — מחמירי נמי בשאר פסולי המוקדשין. ורבי

קסו בבורות. פרק חמישי - כל פסולי המוקדשין דף לג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

1 **בבור** שאחזו דם כר' — נזקק במאי פליגי. **להביא** נותק אחר כורת — פירש
2 בקונטרס: דאם כרת האחד את הביצים ועדיין הם בכיס, ובא חבירו
3 ונתקן מן הכיס והשליכן — שניהם חייבים. וקשיא לרבי: דלקמן בפרק "על
4 אלו מומין" (ל.טב.) משמע דנתקן וכורת איתנהו לביצים, בסוף גמרא דחוטין
5 החיצוניות שנפגמו. דקאמר: נתקן וכורת
6 לא הוי מומין, דהא איתנהו. ובהאי
7 שמעתא פירש רש"י: נתקן — ביד לגמרי,
8 אלא שעדיין תלוין בכיס. כורת — בסכין,
9 ועדיין תלוין בכיס ומעורין קצת. דכורת
10 הוי בציר מנתוק, כדאמר בפירקין דלעיל:
11 להביא נותק אחר כורת. עד כאן לשונו.
12 **בעל** מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא
13 חלוי דלגלי: תימנ: לימא דלכבו
14 איצטריך, שיש בו קדושת הגוף ואין לו
15 פדיון ויש לומו: דניחא לאשכוחי
16 דאיצטריך כל הקדשים. דהכי נמי מצי
17 למימר דאיצטריך לזמן הזה, דלא עבר
18 משום מטיל מום אפילו בתם. ואפילו למאן
19 דמחייב למטיל מום בבעל מום — בזמן הזה
20 גרע, כדאמר בפרק קמא דעבודה זרה
21 (יג.ב.) ולא לדמיה חזי. אלא משבח שפיר
22 דאיצטריך אפילו בזמן בית המקדש. ומיהו,
23 אף על גב דפרשית דבזמן הזה גרע ממטיל
24 מום בבעל מום — אין לתמוה מהא
25 דפסקין לקמן הלכה כרבי שמעון
26 דבדייתא, דשרי להטיל מום בבעל מום,
27 והתם במסכת עבודה זרה (שם) אסר רבא
28 לקדשים בזמן הזה לנשר פרוסתיה, משום
29 דנראה כמטיל מום בקדשים. דאף על גב
30 דמטיל מום בבעל מום שרי מדאורייתא,
31 מכל מקום מדרבנן מיהא אסור. ולא שרינן
32 הכא אלא משום הקדו.
23 **שגולד** בה ספק טומאה, **רבי אליעזר** אומר: אם היתה במקום התורפה - יניחנה במקום המוצנע,
24 אם היתה מגולה - יכסנה. **רבי יהושע** אומר: אם היתה מונחת במקום המוצנע - יניחנה במקום
25 התורפה, אם היתה מכוסה - יגלה. **רבן גמליאל** אומר: לא יחדש בה דבר. **רבי מאיר** - כרבי
26 **אליעזר**, ורבנן - כרבי יהושע, ורבי יהודה - כרבן גמליאל. — במאי דלמא עד כאן לא קאמר
27 **רבי מאיר** התם - דקא עביד בידים, אבל הכא דגרמא - כרבי יהושע סבירא ליה! ועד כאן לא
28 קאמר **רבי אליעזר** התם אלא שמא יבא אליהו ויטהרנה, אבל הכא, דאי שביק ליה מיית -
29 כרבנן סבירא ליה! ועד כאן לא קאמר רבנן הכא - דאי שביק ליה מיית, אבל התם, שמא
30 יבא אליהו ויטהרנה - כרבי אליעזר סבירא להו! ועד כאן לא קאמר **רבי יהודה** הכא - דקא
31 עביד בידים, אבל התם, דגרמא - כרבי יהושע סבירא ליה! ועד כאן לא קאמר רבן גמליאל
32 התם - דשמא יבא אליהו ויטהרנה, אבל הכא, דאי שביק ליה מיית - כרבנן סבירא ליה! ועוד:
33 **הכא בקראי פליגי**, והכא בקראי פליגי. דאמר **רבי חייא** בר אבא אמר **רבי יוחנן**: הכל מודים
34 במחמץ אחר מחמץ - שהוא חיוב, דכתיב: "לא תאפה חמץ" ו"לא תעשה", במקום אחר
35 מקום - שהוא חיוב, דכתיב: "ומעוד וכתות ונתקן וכרות", אם על פורת חיוב, על נותק לא
36 כל שכן אלא להביא נותק אחר פורת שהוא חיוב, לא נחלקו אלא במטיל מום בבעל מום,
37 **כרבי מאיר** סבר: "כל מום לא יהיה בו", ורבנן סברי: "תמים יהיה לרצון". ורבי מאיר, האי
38 "תמים יהיה לרצון" מאי עביד ליה - מבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו. - בעל מום מעיקרו
39 - פשיטא, דיקלא בעלמא הוא! אלא למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיונו; סלקא דעתך
40 אמינא: הואיל ואסירי בגיזה ועבודה - במומין נמי ליתסרו, קא משמע לן. ורבנן נמי,
41 **הכתיב**: "כל מום לא יהיה בו!" - לגרמא הוא דאתי, דתנאי: "מום לא יהיה בו" - אין לי
אלא
נגעה בה טומאה. **הכל מודים** — רבנן נמי, אף על גב דפליגי בבכור שאחזו דם, דלא הוי המקיז דם מטיל מום בבעל מום, דאין לך בעל מום גדול הימנו, שהרי ימות
— כולוהו מודו במנחות, שהמחמץ אחר מחמץ, כגון אם לש האחד בחימוץ ואפאה אחר — שניהם חייבין, דכתיב (ויקרא ו'): "לא תאפה חמץ" ו"לא תעשה חמץ" (שם
ב). ודרשין במנחות (נח.ב.) אפיה בכלל כל תעשה חמץ, למה יצאת מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחיובי עליה בפני עצמה — אף כל מעשה יחידי. **מסרים**
אחר מסרים — בבבית חולין נמי, אם כרת האחד הביצים ועדיין הם בכיס, ובא חבירו ונתקן מן הכיס והשליכן — שניהם חייבין. **אם על כורת חיוב** — דכתיב
בתריה: "ובארצכם לא תעשו". **על נותק** — שנתקו ומשליכו, לא כל שכן בבעל מום — כגון האי בכור שאחזו דם. **כל מום לא יהיה בו** — וקרי ביה "לא יהיה
בו", שלא טייל מום. ומדהוה ליה למיכתב "מום", וכתיב "כל מום" — לרבות אפילו בעל מום, שלא טייל בו מום אחר. **ורבנן סברי** — דרשין כוליה קרא "תמים יהיה
לרצון כל מום לא יהיה בו", דמשמע: תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא טייל בו, אבל בעל מום — לא.

המשך בעמוד קע

כְּבוֹד בהמה **שֶׁאֵחָזֵן דָּם** – שנתרבה הדם בגופו וזוא חולי שמתכן
מחמתו, וצריך להוציא ממנו מעט מדמו על ידי הקזה כדי שיתרפא,
אֶפְּלִילוּ מֵת אם לא נקו את דמו, **אֵין מְקִיזִין לוֹ דָּם**, ואפילו במקום
שלא נעשה מום קבוע על ידי ההקזה, **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה**, וטעמו,
שמתוך שאדם בהול על ממונו, אם נתיר לו להקז במקום שלא
נעשה מום יבוא להקז אף במקום שנעשה מום. **וְהַכֵּמִים אוֹמְרִים**,
קִי, וּבְלִבֶּךָ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה בּוֹ מוּם – שלא יחתוך ושלא יפגום את אזנו
שאין שפתו העליונה. שמום כזה אינו מותרפא, וטעמו, שמתוך שאדם
בהול על ממונו, כל שכן שאם לא נתיר לו כלל אף במקום שכן
נעשה מום, שיבוא להקז אף במקום שנעשה מום. **וְאֵם עֲשֶׂה בּוֹ מוּם**

משנה

המשנה מביאה מעשה שבו דנו על חיוב תשלום החכם שדן בטעות: **וּמַעֲשֶׂה בְּפֶרֶה שֶׁנִּפְלָה הָאֵם** [-הרחם] **שֶׁלָּהּ**, ושאלו את רבי טרפון עליה אם היא טריפה משום כך, **וְהַאֲכִילָהּ רַבִּי טְרֵפֹן לְכָלִּבִּים**, מפני שסבר שבחסרון הרחם היא טריפה המותרת רק בהנאה להאכילה לכלבים, **וְכֵן הַמַּעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים בִּיבֵנָה, וְהַתִּירוּהָ**, כיון שאינה טריפה מחמת חסרון זה. **(וְאָמַר) [שְׁאֵמַר] תוֹדוֹם הָרוּפָא, אֵין פֶּרֶה וְחִזְיָה יוֹצֵאָה מֵאֲלָכְסָנְדְּרִיא שֶׁל מִצְרַיִם שְׁאֵין חוֹתֵכִין הָאֵם שֶׁלָּהּ, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹא תֵלֵד, וְעָשׂוּ כֵן מִפְּנֵי שֶׁהִפְרוּת וְהַחֲזִירוּת שִׁלָּהֶם הָיוּ מַעֲלוּת מְאֹד וְנִמְכְּרוּת בִּיּוֹקֶר, לִכֵּן הָיוּ חוֹתֵכִים אֶת רַחֲמָן לִפְנֵי שִׁמְכֹרוֹ אוֹתָן לֵאֲרָצוֹת אַחֲרוֹת שֶׁלֹא יִלְדוּ גַם שֶׁם טוֹבִים כְּמוֹתָן, וַיְהִיו צָרִיכִים לִקְנוֹתָם אֲצֵלָם, הָרִי שֶׁלֹא נַעֲשִׂית טְרִיפָה עַל יְדֵי נְטִילַת הָרָחִם שֶׁהָרִי אֵינָן מִתּוֹת אַחֵר כֵּךְ, וְנִמְצָא שֶׁרַבִּי טְרֵפֹן שֶׁהֵאֲכִילָהּ לְכָלִּבִּים הִזִּיק אֶת בַּעַל הַפֶּרֶה. אָמַר רַבִּי טְרֵפֹן עַל עֲצָמָו, הִלְכָה חֲמוּרָה טְרֵפֹן - הִפְסַדְתִּי אֶת חֲמוּרִי, שְׁעָלִי לְמוֹכְרוֹ כְּדִי לְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי הַפֶּרֶה. אָמַר לֹו רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי טְרֵפֹן, אֲתָה מוֹמְחָה לְבֵית דִּין, וְכָל הַמוֹמְחָה לְבֵית דִּין פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם אֶת הַנֹּזֵק שֶׁנִּגְרַם מִחֲמַת טַעוּתוֹ בְּדִין, כְּמִבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה לַעִיל, שֶׁאֵין הַמַּפְסִיד יִכּוֹל לֹאמַר לַדִּין מִדּוּעַ דָּנַת אוֹתִי כֹאשֶׁר אֵינֶךְ בָּקִי בַּדִּינִים, שֶׁהָרִי הוּא מוֹמְחָה וּבָקִי אֵלֹא שְׁטַעָה וְעַל כֵּךְ אֵין לְחַיִּיב.**

גמרא

שנינו במשנה שרבי עקיבא אמר לרבי טרפון שהוא פטור כיון שהוא מומחה, הגמרא שואלת שהיה לרבי עקיבא לפטור מטעם אחר.

שואלת הגמרא: מדוע אמר רבי עקיבא שרבי טרפון פטור מלשלם רק משום שהוא מומחה לבית דין, וְתִפּוּק לִיָּה - הלא גם בלא זה היה לו לפטור משום דְּמַעֲשֶׂה בהוראתו בְּדָבָר מְשֻׁנָּה, שהרי במשנה בחולין (נד) מנו את 'ניטלה האם שלה' בין בהזמנות הכשרות, וְהָדִין הוּא שְׁמַעֲנָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה חוֹזֵר מְדִיבּוּרוֹ [כמבואר בסנהדרין (לב)], ומכיון שאם היתה הפרה קיימת היה יכול רבי טרפון לחזור בו ולהתירה, ממילא במה שכבר פסק, אינו כמוזק, וזה ששחטה על פי הוראתו, הוּזַק לַעֲצָמוֹ.

משיבה הגמרא: אכן יש לפטור את רבי טרפון גם מטעם זה, אלא שרבי עקיבא חָדָא וְעוֹד קָאָמַר - טעם אחד ועוד טעם נוסף בא לומר לו, חָדָא משום דְּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה חוֹזֵר. וְעוֹד, אֵין נִמְי בְּשִׁיקוּל הַדָּעָה מַעֲתָה שֶׁבִטְעוּת כּוֹז אֵין הָדִין חוֹזֵר, יש לפטור משום שמומחה לְבֵית דִּין אֲתָה, וְכָל הַמוֹמְחָה לְבֵית דִּין פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם.

משנה

המשנה דנה באיסור ראית מומי בכורות עבור תשלום: חכם הַנּוֹמֵל שָׂכָר לְחֵיוֹת רוּאָה אֶת הַבְּכוֹרוֹת, לבדוק אם המום שנפל בהם מום קבוע הוא ומותר לשחוט אותם, או מום עובר הוא, ואסור לשוחטם, אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּי, אפילו אם יאמר שהמום קבוע, משום שיש לחשוש בו שהוא מתיר את הבכור כדי לקבל את השכר ובאמת אינו מום קבוע, אֵלֹא אֵם כֵּן הִיָּה חֶכֶם זֶה מוֹמְחָה בְּרֵאִית מוֹמִי בְּכוֹרוֹת,

אגרות קודש

ב"ה, א' טבת, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה דוד נתן שי

שלום וברכה!

לפני נסיעתי על הציון הק' נמסרה לי הידיעה התלפונית וגם השמות, והזכרתים תמול ער"ח טבת על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

והרי על חדש טבת דרשו רז"ל שבו הגוף נהנה מן הגוף, ומובן ע"פ דרשות רז"ל, אחשוּרוֹשׁ זה הקב"ה, אחרית וראשית שלו (מובא במאורי אור ובפירוש הרמ"א על מגילת אסתר) ואסתר זוהי כנסת ישראל כאו"א מבני ישראל, שעצמות ומהות א"ס ב"ה נהנה מהעצם והפנימיות של כאו"א מבני"י, ודוקא בחדש טבת ששייך להלעו"ז, כמבואר בזהר הק' זח"ב יב, א. זח"ג רנט, א. ז"ח איכה (צב, ד), ובנ"י בעבודתם מהפכים חשוכא לנהורא ומרירו למתקא, שזהו תכלית בריאת כל העולמות, וכמבואר בספר תניא קדישא פרק ל"ו שנשתוקק הקב"ה לבראותו.

ויהי רצון שיקוימו כל הברכות שבנ"י מברכין איש לרעהו במילואן ובאופן דמוסיף והולך, וכהוראת ימי חנוכה אלו, דמוסיף והולך ועד כי גדל מאד.

בברכה לחנוכה שמח ולבשו"ט.

במש"כ במשה ואהרן, מי בנצח ומי בהוד - עיין עץ חיים של"ב (הארת המוחין) ספ"ו. ובזח"ב כז, א בהגהות מהרח"ו שם.

1 **גְּאוּלָּה' מַחְרָמִים**, ואף שלא נאמר בבכור לשון גאולה, הרי כתוב בו
 2 (במדבר יח יז) 'לא תפדה' ופדיה היינו גאולה. מתרצת הגמרא: **דְּמַעְשָׁר**
 3 **מִפְנֵי** – 'לא יגאל' האמור במעשר הרי הוא מופנה, וניתן לדרשו
 4 בגזירה שוה מחרמים, ואילו 'לא יגאל' **דְּבִכּוֹר לֹא מִפְנֵי** – אינו מופנה
 5 לדרוש גזירה שוה, כיון שהוא נצרך ללמוד על עצמו איסור פדיה
 6 בבכור, וכמו כן ללמוד בגזירה שוה לאסור פדיה במעשר בהמה, ולכן
 7 אי אפשר לדרשו בגזירה שוה מחרמים לאסור מכירת בכור.
 8 שואלת הגמרא: **וּמַאי חֲזוּת** – ומה ראית לומר **דְּלֹא תַפְדֶּה' דְּבִכּוֹר**
 9 נצרך **לְגוּפִיה** – ללמוד שאסור לפדות את הבכור עצמו, ואינו פנוי
 10 לדרשה, **וְדַמַּעְשָׁר לְאַפְנוּי** – ואילו ה'לא יגאל' האמור במעשר
 11 בהמה הוא מופנה לדרשו בגזירה שוה מחרמים, **וְאַיִמָּא** – ואילו
 12 תאמר להיפך, **דְּמַעְשָׁר לְגוּפִיה** – שה'לא יגאל' האמור במעשר
 13 בהמה נצרך ללמוד שאסור לפדות את המעשר עצמו, וגם ללמוד
 14 לאסור מכירה בבכור בגזירה שוה של 'העברה העברה', ואילו
 15 **דְּבִכּוֹר לְאַפְנוּי** – ה'לא תפדה' האמור בבכור הוא מופנה לדרשו
 16 בגזירה שוה מחרמים, ולאסרו במכירה.
 17 משיבה הגמרא: **דִּנְיָן** ללמוד גזירה שוה של לשון 'גְּאוּלָּה' האמור
 18 במעשר בהמה מלשון 'גְּאוּלָּה' הדומה לו, האמור בחרמים, **וְאַיִן דִּנְיָן**
 19 לשון 'פְּדִייה' האמור בבכור מלשון 'גְּאוּלָּה'.
 20 שואלת הגמרא: **מַאי נִפְקָא מִנָּה** – מה החילוק בין הלשונות, והרי
 21 משמעותם שוה, ולמה עדיף ללמוד גזירה שוה מלשון גאולה ללשון
 22 גאולה יותר מאשר ללשון פדיה, **הָא תִּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** – והרי
 23 שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל ללמוד גזירה שוה בין שני פסוקים
 24 האמורים בענין נגעי בתים, שבפסוק אחד כתוב '**וְיָשֹׁב הִכְהִין**' (ויקרא יד
 25 טז) ובפסוק שני כתוב '**וְכֹא הִכְהִין**' (שם פסוק מז) ודורשים גזירה שוה
 26 מתיבת 'שב' לתיבת 'בא', ואף שהתיבות אינן דומות כלל, כיון
 27 שמשמעותם שוה כיון שזו **הִיא שִׁיבָה** זו **הִיא בִּיאָה** – שיבה וביאה
 28 שניהם עניינם שהכהן הולך מביתו לבית המנוגע, הרי שלומדים
 29 גזירה שוה בין שתי לשונות שונים שמשמעותם שוה, ולמה לא נלמד
 30 גזירה שוה בין לשון פדיה לגאולה, והרי שניהם משמעותם פדיה.
 31 מיישבת הגמרא: **הֲנִי מִלֵּי** – דברים אלו שניתן ללמוד גזירה שוה אף
 32 כאשר התיבות אינן שוות, אינם אלא **הִיכָא דְּלִיכָא דְּדָמִי לִיה** –

33 במקום שאין לשון הדומה לו, שאז דורשים גזירה שוה מלשון שונה
 34 שמשמעותה שוה, **אֲבָל אִיכָא דְּדָמִי לִיה** – כשיש לשון דומה לו,
 35 **מְדַדְּמִי לִיה יִלְפִינן** – דורשים גזירה שוה מהלשון הדומה לו, ולא
 36 מלשון שונה, ולכן כשבאים ללמוד גזירה שוה מלשון גאולה האמור
 37 בחרמים, יש לנו יותר לדורשה למעשר בהמה שנאמר בו לשון
 38 גאולה, ולא לדורשה לבכור שנאמר בו לשון פדיה.
 39 שואלת הגמרא: **וְלִילֵף** – ונלמד **בְּכּוֹר** בגזירה שוה '**הַעֲבֵרָה הַעֲבֵרָה'**
 40 **מִמַּעְשָׁר**, שיהא אסור הבכור במכירה, **דְּהָא מַעְשָׁר נָמִי אסור**
 41 במכירה, שכן **נָמִי** – נלמד בגזירה שוה '**גְּאוּלָּה גְּאוּלָּה' מַחְרָמִים**.
 42 מיישבת הגמרא: **מִיעָט דְּחִמְנָא גַּבִּי חֲרָמִים** בכך שאמרה התורה
 43 (ויקרא כז כח) 'קדש קדשים הוא' ומשמע שדווקא **הוא** – חרם, קדוש
 44 ואינו נמכר, **וְלֹא בְּכּוֹר**, שמוותר למכרו.
 45 שואלת הגמרא: **וְאַיִמָּא** שכונת הפסוק למעט **הוא** – חרם, קדוש
 46 ואינו נמכר, **וְלֹא מַעְשָׁר** בהמה, ונלמד שמוותר למכור מעשר בהמה,
 47 ואם כן ניתן ללמוד לבכור שאסור במכירה. משיבה הגמרא: **מַעְשָׁר**
 48 **גְּאוּלָּה כְּמוֹתוֹ** – עדיף ללמוד מעשר בהמה מחרמים, כיון שבמעשר
 49 בהמה נאמר לשון 'גאולה' כמו בחרמים, ואת המיעוט מ'הוא' יש
 50 לדרוש לבכור שלא נאמרה בו לשון 'גאולה' אלא לשון פדיה.
 51 הגמרא מביאה מקור אחר לאיסור מכירת מעשר בהמה: **רַבָּא אָמַר**,
 52 יש ללמוד את איסור מכירת מעשר בהמה מהכתוב בחרמים, שהרי
 53 '**לֹא יִגְאֹל' דְּחֲרָמִים** **לֹא צָרִיךְ** לכותבו, כיון שגם אם לא נכתב, הרי
 54 אין אופן שאפשר לפדות חרם, **דְּאִיתְגַּהוּ הִיכָא** – שהרי היכן נמצאים
 55 הדברים שהוחרמו, **אִי פִי בְּעָלִים** – אם הם נמצאים בבית הבעלים,
 56 הלא **הַקֹּדֶשׁ נִינְהוּ**, ואין המקדיש יכול לפדותו כרצונו, אלא צריך
 57 ליתנו לכהנים, ואילו **אִי פִי כֹהֵן** – אם הם נמצאים בבית הכהן, חולין
 58 נִינְהוּ – הרי הם כבר חולין, ואין צורך לפדותם, אלא הכהן מוכרם
 59 למי שירצה, **דְּתִנָּא בבריייתא** (תוספתא ערכין פ"ד ה"א), **חֲרָמִים, כָּל זְמַן**
 60 **שֶׁהֵן בְּבֵית פְּעָלִים**, **הָרִי הֵן כְּתוּב לְכָל דְּבָרֵיהֶם, שְׁנֵאמַר** (ויקרא כז
 61 כח) '**כָּל חֲרָם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לַה'**, **נִתָּן לַכֹּהֵן, הָרִי הֵן כְּחֻלִּין**
 62 **לְכָל דְּבָרֵיהֶם, שְׁנֵאמַר** (במדבר יח יד) '**כָּל חֲרָם בִּישְׁאָל לָךְ יִהְיֶה**,
 63 ומשמע שנתנו לכהן להיות ברשותו כשאר ממונו, והרי הם כחולין,
 64 ואם כן **לֹא**

אגרות קודש

ב"ה, ה' טבת, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו כותב אשר לפעמים פוחד הוא מברך וכיו"ב.

הנה ילמוד בעל פה איזה פרקים משניות ולפחות פרק אחד תניא, ומזמן לזמן יחזור עליו בהלכו
 ברחוב וכיו"ב וכיוון שבמוחו יהיו חקוקים דברי תורתנו הנתונה מהשי"ת בורא העולם, יתוסף עי"ז
 בברכות השם יתברך ושמירתו בכל עניניו.

במ"ש שיש לו קישורים בלימוד התניא וכיו"ב, יבקש את הר"מ והמשפיע שלו בחסידות שיפרש לו
 הענינים בהם מתקשה.

והעיקר אשר ילמוד בהתמדה ושקידה מתאים לסדרי הישיבה ולחוראות המורים שלו, ואז יצלח.

בטח יודע מהתקנה לאמר השיעור תהלים חדשי בכל יום אחר תפלת השחר, וישמור על זה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

1 **כִּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּכְיָא** לָהּוּ שִׁינְחָנָה בַּמָּקוֹם מוֹצָנֶע או יבסנָה כְּדִי שֶׁלֹא
2 תִּיטְמָא.
3 **וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הֶקְא** בִּבְכוֹר שֶׁאִסוּר לְהִקְיָו דְּמוֹ,
4 מִשּׁוּם דְּקָא עֲבִיד בְּיָדֵיהֶם, אֲבָל הָתָם בַּחֲבִית דְּגֵרְמָא, כִּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ
5 כִּכְיָא לִיָּה שְׁהִתִּיר לַעֲשׂוֹת כֵּן.
6 **וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי גַמְלִיאֵל הָתָם** בַּחֲבִית שֶׁלֹא יַעֲבִירָנָה
7 מִמְקוֹמָהּ הַמוֹצָנֶע לַמָּקוֹם הַתּוֹרֵפָה וְלֹא יִגְלָנָה, דְּשָׂמָא יָבֹא אֵלֶיהֶו
8 וְיִסְתַּרְנָה, אֲבָל הֶקְא בִּבְכוֹר דָּאִי שְׂכִיךְ לִיָּה מִיָּית, כִּרְבִּנֵן כִּכְיָא
9 לִיָּה שְׁמוּתָר לְהִקְיָו דְּמו אָף בַּמָּקוֹם שְׁעוּשָׁה בִּכְך מוֹם.
10 הַגְמָרָא מוֹסִיפָה לְדַחֲוֹת אֶת הַשְׁוֹאֶת הַמַּחְלוּקוֹת: וְעוֹד, שֶׁהֵלֵא הֶקְא
11 **כִּרְבִּי פְּלִינִי וְהָכָא כִּרְבִּי פְּלִינִי** וְכֻמו שִׁיבֹאֵר לְהֵלֵךְ, וְלִכֵּן אֵין
12 לְהַשְׁוֹת אֶת הַמַּחְלוּקוֹת זֶו לְזֶו, מִשּׁוּם שִׁיתֵּכֵן שְׁתָּנָא דּוֹרֵשׁ בִּפְסוּקִים
13 שֶׁל בְּכוֹר לְחֻמְרָא דּוֹרֵשׁ בִּפְסוּקִים שֶׁל תְּרוּמָה לְקוּלָא, וְכֵן לְהִיפֹךְ.
14 הַגְמָרָא מַבְאֵרֵת אֶת מַחְלוּקָתָם לִגְבִי בְּכוֹר וּבֵאלו עֵבִירוֹת בֹּאוּפֵן
15 דּוֹמָה אֵין מַחְלוּקוֹת: דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא פֶּר אֲכָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
16 **הָכֵל** – אָף רַבֵּנן שְׁהִתִּירוּ לְהִקְיָו דֵם לְבְכוֹר שֶׁאֲחֻזוּ דֵם אָף בַּמָּקוֹם
17 שְׁעוּשָׁה מוֹם מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְטִיל מוֹם בִּבְכוֹר שֶׁהוּא כְּבֵר בַּעַל מוֹם,
18 גַּם הֵם מוֹדִים בְּמַחְמִין אַחֵר מְחַמֵּין בְּמִנְחוֹת שֶׁאִסוּר לַעֲשׂוֹתֵן חֻמֵּין,
19 שְׁהוּא חִיָּב – כְּגוֹן שֶׁאִדָם אֶחָד לֵשׁ אוֹתָהּ בַּחֲמִימוֹן וְאִדָם אֶחָד
20 אַפְּאָה בַּחֲמִימוֹן, גַּם הַשְׁנִי חִיָּב, מִשּׁוּם דְּכִתְיִב בְּמִנְחָה (ויקרא י) **לֹא**
21 **תֹאפֶה חֲמִין**, וְכִבֵּר כְּתוּב בַּהּ (שם ב יא) **כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ**
22 **לָהּ לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין**, וּמִכָּך שֶׁאִפִּייה שְׁהִיתָה בְּכֹלל הָעֲשִׂיּוֹת
23 שֶׁנֶאֱסָרוּ בַּחֲמִימוֹן בְּצִוּוֵי 'לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִין' יִצְאָה לִהְיוֹת כְּתוּבָה בְּפִנִי
24 עֲצֻמָּה 'לֹא תֹאפֶה חֲמִין', יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁחִיבִים עַל כָּל מַעֲשֶׂה
25 וּמַעֲשֶׂה שֶׁל חֲמִימוֹן, וְלִכֵּן חִיבִי הָאוּפָה בַּחֲמִימוֹן אָף שֶׁכְּבֵר הוֹחֲמָצָה
26 בְּלִישָׁה.
27 וְכֵן כּוֹלֵם מוֹדִים בְּמִקְרָם בְּהַמְת קִדְשִׁים או חוֹלִין אַחֵר מִקְרָם, כְּגוֹן
28 שֶׁאֶחָד כֵּרֵת אֶת הַבִּיצִים וְלֹא הוֹצִיאֵן מִן הַכִּיס וּבֹא אַחֵר וְנִיתֵקֵן לִגְמָרִי
29 מִן הַגּוֹף, שְׁהוּא – גַּם הַשְׁנִי חִיָּב, מִשּׁוּם דְּכִתְיִב (ויקרא כב כד) **לְמַעַן**
30 **וְכִתּוּק וְכִרְוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לָהּ**, וּבִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ' כֵּן
31 לְבַהֲמוֹת, וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל אִם עַל כּוֹרֶת אֶת הַבִּיצִים וְעוֹדֵן בְּכִיס חִיָּב
32 בְּמַלְקוֹת מִשּׁוּם לֹא זֶה, עַל נִיתֵק – שְׁנוֹתֵקֵן לִגְמָרִי וּמַשְׁלִיכֵן, לֹא כֹל

33 **שֶׁכֵּן שְׁחִיב**, וּמּוֹדֵע כְּתָבָה הַתּוֹרָה 'וְנִתּוּק' לְחִיבִי אֶת הַנּוֹתָק, אֲלֵא
34 כּוֹונֵת הַתּוֹרָה בּוֹזֵה לְהִכְיָא – לְרַבּוֹת אֶת הַנּוֹתָק אַחֵר כּוֹרֶת שְׁהוּא
35 חִיָּב.
36 וְלֹא נִחְלָקוּ רַבֵּנן וְרַבִּי מֵאִיר אֲלֵא בְּמִטְיֵל מוֹם בְּכַעַל מוֹם, כְּמוֹ
37 שֶׁנִּחְלָקוּ הָאֵם מוֹתֵר לְהִטִּיל מוֹם עַל יְדֵי הַהִקְזָה בִּבְכוֹר שֶׁאֲחֻזוּ דֵם.
38 מִבְּאֵר רַבִּי יוֹחָנָן אֶת מַחְלוּקָתָם: דְּרַבִּי מֵאִיר כִּכְר שֶׁאִפִּילוּ בִּקְרֵבן
39 שֶׁהוּא כְּבֵר בַּעַל מוֹם כְּגוֹן הָאֲחֻז דֵם, אֵין לְהִטִּיל מוֹם מִמָּה שֶׁכְּתוּב
40 (ויקרא כב כא) לִגְבִי קִרְבֵּן 'תִּמְיִם יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ',
41 שֶׁמִּכָּך שֶׁכְּתוּב 'מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ' אֲנו לּוֹמְדִים שֶׁאָף שֶׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת בּו מוֹם,
42 וּמִתּוֹרֵי תִיבֵת 'כֹּל' אֲנו לּוֹמְדִים שֶׁאָף בֹּאוּפֵן שֶׁהוּא כְּבֵר בַּעַל מוֹם לֹא
43 יוֹסִיף וְיִטִּיל בּו מוֹם נוֹסֵף, וְרַבֵּנן כִּכְרִי שְׁדוֹרֵשִׁים אֶת הַכְּתוּב יַחַד, וְכִין
44 שֶׁכְּתוּב 'תִּמְיִם יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ', אֲנו לּוֹמְדִים
45 שֶׁהֵאִסוּר לְהִטִּיל מוֹם אֲמוֹר רַק בִּקְרֵבן תִּמְיִם הַעוֹמֵד לִהְיוֹת לְרָצוֹן
46 לְפִנֵי ה' וְלֹא בִּקְרֵבן שֶׁכְּבֵר נָפֵל בּו מוֹם וְאֵינו עוֹמֵד לִהְיוֹת לְרָצוֹן, וְלִכֵּן
47 הַתִּירוּ לְהִטִּיל מוֹם בִּבְכוֹר הָאֲחֻז דֵם.
48 הַגְמָרָא מְבַרֵרֵת מֵה לּוֹמֵד רַבִּי מֵאִיר מִ'תִּמְיִם יִהְיֶה לְרָצוֹן'. שְׁוֹאֵלֵת
49 הַגְמָרָא: וְרַבִּי מֵאִיר, הֵאֵן 'תִּמְיִם יִהְיֶה לְרָצוֹן' מֵאִי עֲבִיד לִיָּה.
50 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מִיָּכְעִי לִיָּה לְמַעוּשֵׁי שֶׁאֵין אִיסוּר הַטֵּלֵת מוֹם בְּמִי
51 שְׁהִיָּה כְּעַל מוֹם מְעִיקָרוּ קוֹדֵם שֶׁהִקְדִּישׁוּ.
52 דּוֹחָה הַגְמָרָא: כְּעַל מוֹם מְעִיקָרוּ, פְּשִׁטָא שְׁמוּתָר לְהִטִּיל בּו מוֹם,
53 שְׁהִיָּה דִּיקְלָא בְּעֵלְמָא הוּא – כְּעַץ דְּקֵל הוּא נַחֲשֵׁב שְׁהִיָּה לֹא חִלָּה
54 עֲלֵיו קְדוּשָׁה כֹּלֵל מִתְחִילָה, וְאֵין צָרִיךְ פְּסוּק לְלַמְּדֵנו זֹאת.
55 הַגְמָרָא מִיִּשְׁבֵּת אֶת שִׁטְת רַבִּי מֵאִיר בֹּאוּפֵן אַחֵר: אֲלֵא הַתִּיבּוֹת
56 'תִּמְיִם יִהְיֶה לְרָצוֹן' בֹּאו לְמַעוּשֵׁי שֶׁאֵין אִיסוּר הַטֵּלֵת מוֹם בְּפִסּוּלִי
57 הַמּוֹקְדִישִׁין – קִדְשִׁים שֶׁנִּפְּל בָּהֶם מוֹם, לְאַחַר פְּדִיוָן, סִלְקָא דְּעֵתָךְ
58 אֲמִינָא הוּאִיל וְאִיסוּרֵי בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה, כְּמוֹ שֶׁנֶאֱמָר (דברים יב טו) 'רַק
59 כָּכֵל אוֹת נִפְשֶׁךְ תִּזְבֹּחַ', וְדִרְשׁוּ לַעֲיֵל (טו). 'תּוֹבָה וְלֹא גִיזָה' בְּהַטֵּלֵת
60 מוֹמִין נְמִי לִיתְקָרוּ, קָא מְשַׁמַּע לָן תִּיבּוֹת אֵלו שֶׁאֵין בִּכְך אִיסוּר.
61 הַגְמָרָא מְבַרֵרֵת מֵה לּוֹמְדִים רַבֵּנן מִ'כֵּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ'. שְׁוֹאֵלֵת
62 הַגְמָרָא: וְרַבֵּנן נְמִי, הֶכְרֵתִיב 'כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ', וְמָה בֹּאָה לְרַבּוֹת
63 תִּיבֵת 'כֹּל'. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לְגֵרְמָא הוּא דֹאֲתִי. וְכֻמו דְּתִנְיָא, מִמָּה
64 שֶׁנֶאֱמָר לִגְבִי קִרְבֵּן 'מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ', אֵין לִי לְלַמּוֹד

אגרות קודש

ב"ה, ג' טבת, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ג וכ"ו כסלו, ר"פ מפעולותיו בקדש במשך השבועות שעברו, וכן ר"פ מההתעודיות בזמנים האמורים.

ויהי רצון שיהי' רושם ההתעודיות ניכר בימים שלאחריהם, שהרי זוהי ממטרת ההתעודות, וק"ל.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

במ"ש אשר לפעמים כשמדברים עם הזולת, שומע דבורים שאינם רצוים כלל וכו'.

ידוע הנוהג בכגון הנ"ל, שאין להכנס בוויכוחים כלל וכלל, כי אם להציע להם המדובר בתורה"ק, והשומע ישמע, ואם יש להשומע קושיות או שמחפש לקושיות, הרי יכול להורות לו כתובת רבני וזקני אנ"ש אשר בירושלים עיה"ק ת"ו ואלהם יפנה.

בתוכן מכתבו מכ"ו כסלו, בודאי נתקבל מכבר מכתבי לאביו שליט"א.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **מ.** אסרו חכמים למעום כלום אפילו מים ^[חידושי] משהגיע זמן הקידוש עד שיקדש יום ^[ט] דהיינו משהגיע בין השמשות ⁴⁴ שנתקדש היום מספק או אפילו מבעוד יום אם התפלל ערבית מבעוד יום ⁴⁵.
- 2 ואף על פי שכל מצות הקבוע להם זמן לא אסרו אלא לקבוע סעודה משהגיע זמן משום גזרה שפא ימשך בפעודה ויעבור הזמן אבל טעמיה בעלמא מותר שאין לחוש בה שפא ימשך ויעבור הזמן מכל מקום בקידוש וכן בהבדלה ⁴⁶ החמירו יותר לפי שיעקר מצותן הוא בתחילת זמנם דהיינו סמוך לכניסת השבת ^[סכא] ⁴⁷ וסמוך לציאתו.
- 3
- 4
- 5
- 6

הלכתא רבתא

- יז] אפילו מים - אבל לרחוץ פיו - מותר ⁴⁰.
- יח] אפילו מים - מותר ליטול תרופה נגד כאבים קודם קידוש ⁴¹, אבל במקרה שצריך לשתות מעט מים עם התרופה - יש לקדש קודם ⁴².
- יט] עד שיקדש - לא קידש ליל שבת, מותר לו ביום שבת בבוקר לשתות מים או תה קודם התפלה והקידוש ⁴³.
- כ] מבעוד יום - משמע שרק תפלת שבת גורמת לחיוב קידוש, אבל אם קיבל עליו רק תוספת שבת - לא חל עליו חיוב קידוש ומותר בטעימה ⁴⁵.
- כא] לכניסת השבת - וגם טעימה כלשהי מאחרת המצוה מזמנה העיקרי.

ציונים והוספות

- (40) מג"א ס"ק ה.
- (41) שו"ת שיח יצחק סימן קמד: י"ל דהא דנפסק להלכה בסי' רע"א סעי' ד', דאסור לאכול או לשתות קודם קידוש, הוא דווקא בדבר שרגילים לאכול ולשתות בתוך הסעודה, וע"כ אפילו מים אסור לשתות קודם קידוש, יען דהוא ג"כ מצרכי הסעודה דברים כאלו יען דשייכים לסעודה לא הותרו קודם קידוש. אבל לעיסת לאקרייץ לרפואה דמעולם אין אוכלים אותו בסעודה יכולים להתיר ללעסו קודם קידוש דעל זה לא נתקן הקידוש.
- (42) שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' יח, ואין להקל בזה אלא במקום שאי אפשר לקדש, או בבין השמשות כשלא התפלל ערבית (אף אם קיבל עליו שבת) - אפילו שיכול לקדש. וראה לעיל סימן רסג לגבי שתיה לאחר הדלקת נרות.
- (43) שו"ת בצל החכמה ח"ג סימנים א"ב: ע"ד סוחר אחד שאחר עבודת יום קיץ ארוך ומגיע כאשר חזר ליל ש"ק אחר התפלה מביהכנ"ס לחדר מלונו שכב להנפש קצת מרוב עייפות כדי שיוכל לקדש ולאכול סעודתו אחר שכבר נח קצת. אמנם הוא נדרם וכאשר הקיץ כבר עלה עמוד השחר. ועדיין שעות רבות עד זמן התפלה בצבור והוא צמא ורעב, אם מותר לו לשתות כוס טע"ע לפני התפלה כהרגלו, או דילמא כיון שכבר חלה עליו חובת קידוש בליל ש"ק והי' אסור אז לשתות אפי' מים כמפורש בשו"ע (או"ח סי' רע"א סעי' ד') וחובת קידוש זה לא נתבטלה ממנו גם אחר עמוד השחר כמבואר בשו"ע שם (סעי' ח'), אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד יש לו תשלומין מחר כל היום ע"כ ע"ש. לכן אפשר כי גם ביום אסור לו לשתות אפי' מים עד שיקדש קידוש הלילה עכ"ה.
- תשובה: כבר נשאל בכזה הגאון בשו"ת שערי דעה (ח"ב סי' ב') והשיב בפשיטות דרשאי לשתות מים בשבת בבוקר לפני התפלה כיון שאין בידו לקדש אז קידוש במקום סעודה ממילא אינה חלה עליו חובת קידוש ע"ש.
- . . וזה נראה מוכרח בדעת רבינו בשו"ע הרב (סי' ער"א סעי' ט"ז) שכ', דקידוש עיקר מצותו כל הלילה ואם שכח או עבר ולא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום וכו' עכ"ל. וכיון שעיקר מצותו אינו אלא בלילה ולמחר ביום השבת אינו מקדש רק מדין תשלומין. . וכיון שכן (שהוא תשלומין בלבד, ולא שנשאר עליו חיוב הקידוש מהלילה), חיובא דהוי' עלי' ליל שבת פקע מיני' שבת בבוקר לפני התפלה כיון שאינו יכול לקדש אז דאין קידוש אלא במקום סעודה ושפיר מצי לשתות מים לפני התפלה והקידוש.
- (44) עד"ז בסימן רמט ס"ט: אבל לאכול ולשתות בלי קביעות סעודה אינו נמנע בערב שבת ובערב יו"ט עד שחשיכה דהיינו עד בין השמשות.
- ועד"ז בסימן רצט ס"ב לענין הבדלה (אלא שלגבי הבדלה יש המקילים לאכול ולשתות בין השמשות כיון שאי אפשר לעשות אז הבדלה, משא"כ בקידוש שאין להקל בו דאפשר לעשותו בין השמשות, ואדרבה, בין השמשות הוא התחלת השבת והוא עיקר זמן הקידוש, כפי שהוא לענין מוקצה שמתוך שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל השבת (קו"א ס"ק ג)).
- ובסימן רצא ס"ב כתב שבנוסף לאיסור לשתות קודם קידוש, ישנה סכנה בשתיית מים מן הנהר (אפילו באמצע הסעודה) בבין השמשות של ערב שבת.
- (45) קיצור הלכות משוע"ר הערה 18 שכן משמע מהלשון 'אם התפלל ערבית' ושינה בזה מלשון המג"א ס"ק ה שכ' 'אם קיבל סתם', והוא משום שזהו קבלת עצומו של יום, כפי שנתבאר לעיל על סימן רסא, וראה לעיל סימן רסג אם הדלקת נרות נחשבת כקבלת עצומו של יום.
- (46) עד"ז בסימן רצט ס"א: אסור חכמים לאכול שום דבר או לשתות שום משקה חוץ ממים במוצאי שבת עד שיבדיל על הכוס אע"פ שהבדיל כבר בתפלה ואפילו לטעום מעט אסור מטעם שנתבאר בסי' רע"א.
- (47) כדלעיל סעיף ב.

1 ואפילו אם התחיל לאכול ולשתות מבעוד יום צריך להפסיק בשיניע בין השמשות ואף על פי שבשאר כל המצות
2 אפילו של תורה אם התחיל בהיתר דהיינו קודם שהגיע המצוה אין צריך להפסיק ומטעם זה גם פן אין צריך
3 להפסיק לקריאת שמע 48 ולתפלה 49 בשיניע זמן מכל מקום בקידוש היום לא התירו לו לגמור סעודתו ולקדש
4 אחר כך לפי שעיניו הקידוש נתקן במקום סעודה של שבת 50 וקודם לה ולא לאחריה שנאמר 51 וקראת לשבת
5 עונג ודרשו חכמים במקום עונג דהיינו במקום שיתענג שם בסעודת שבת שם תהא קריאת הקידוש מלפניה.
6 ומכל מקום אין לו להפסיק סעודתו לגמרי ולברך ברכת המזון מטעם שיתפאר 52 אלא יקדש מיד ויגמור סעודתו
7 כדי שיהא הקידוש במקום סעודה שלאחריו:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף ט

ציונים והוספות

50 סימן רעא ס"א: אין קידוש אלא במקום סעודה שאם קידש בבית זה ואכל בבית אחר . . לא יצא ידי חובתו בקידוש הראשון וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל בבית האחר בין בקידוש של לילה ובין בקידוש של יום שנאמר וקראת לשבת עונג ודרשו חכמים במקום עונג סעודת שבת שם תהא קריאת הקידוש ואין צריך לומר שאם קידש ולא סעד אחריו כלל שלא יצא ידי חובת קידוש.
ולהלן סעיפים י"ב וט"ו, הובאה הדיעה שאם מקדש מיד לאחר הסעודה יצא בדיעבד ידי חובת קידוש במקום סעודה.
51 ישעיה נח, יג: אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר.
ועד"ז הובא בסימן רעא ס"א: שנאמר וקראת לשבת עונג ודרשו חכמים במקום עונג סעודת שבת שם תהא קריאת הקידוש ואין צריך לומר שאם קידש ולא סעד אחריו כלל שלא יצא ידי חובת קידוש.
52 להלן סעיף יב.

וכיון שאסרו אפילו טעימה קודם הקידוש, לכך הצריכו להפסיק אפילו כשכבר התחיל כדלהלן קו"א סי' רצט ס"ק ב: ולא דמי לשאר מצות דרבנן, משום דקידוש והבדלה איתקין דוקא בתחלת הלילה בכניסתו ויציאתו כמ"ש המג"א . . לענין טעימה, והוא הדין לענין הפסקה, דכי הדדי ניהו . . והא דאצטרך הר"ן לפרושי טעמא דצריך להפסיק לקידוש בהתחיל בהיתר משום דמקמי סעודה איתקן . . ולא סגי ליה בטעמא דהמג"א, היינו משום דבהבדלה א"צ להפסיק בהתחיל בהיתר, אע"ג דאיתקן בתחלת הלילה.
48 סימן ע ס"ה: היה עוסק באכילה . . אם התחיל בהיתר א"צ להפסיק אפילו לקרות קריאת שמע אם יש שהות לקרות לאחר שיגמור.
49 סימן ע ס"ה הנ"ל, שאפילו התחיל לאכול באיסור - לא יפסיק לתפלה,
וראה שם (וכן בסימן פט ס"ו) שלגבי תפלת שחרית יש אומרים שצריך להפסיק אכילתו אפילו התחיל בהיתר, ורק לגבי תפלת המנחה לכו"ע אם התחיל לא יפסיק.

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ב כשטמן בדבר שאסור לטלטלו ובא ליטול מהם הקדרה
2 בשבת כיצר הוא עושה אם כיסוי הקדרה מגולה מקצתו
3 מההטמנה אוחז במקצת המגולה ומסירו ואף שההטמנה
4 המוקצה מונחת עליו אינו נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאין
5 הכיסוי משמש כלל לההטמנה אלא לקדרה ואוחז בראשי דופני
6 הקדרה שנתגלו מתחת הכיסוי ומוציא את הקדרה כולה
7 מההטמנה ואם אין הכיסוי מגולה כלל אם יכול לתחוב כוש או
8 סכין בתוך הכיסוי ולהגביהו ולהסירו מהקדרה הרי זה מותר
9 ואף שמתלטל ההטמנה ע"י הכיסוי אין בכך כלום שטלטול מן
10 הצד הוא ואינו טלטול כמו שיתבאר בס"א:
11 ג במה דברים אמורים בכיסוי קדרה שיש תורת כלי עליו ואינו
12 מוקצה אבל אם גם הכיסוי הוא דבר המוקצה אם מקצת
13 דופני הקדרה מגולים כל כך מההטמנת המוקצה עד שיכול
14 לאחוז שם בידי הרי זה אוחז שם ומגביה הקדרה ומוציאה
15 משם וההטמנה נופלת מעליה מאליה ואח"כ מנערה עד שיפול
16 מעליה הכיסוי המוקצה שהקדרה לא נעשית בסיס להכיסוי
17 ולההטמנה לפי שהכיסוי וההטמנה הם משמשים להקדרה
18 לחממה ואין הקדרה משמשת להן:

1 ד הטומן בקופה מלאה מוכין שאסור לטלטלם והוציא משם
2 הקדרה על דרך שנתבאר כל זמן שלא נתקלקלה הגומא יכול
3 להחזירה לשם אבל אם נתקלקלה הגומא אסור להחזירה לפי
4 שמתלטל המוכין המוקצין ע"י החזרת הקדרה ואינו דומה
5 לטלטול ההטמנה ע"י הכיסוי שההטמנה מיטלטלת מאליה ע"י
6 הכיסוי והוא אינו מתכוין אלא לטלטול הכיסוי בלבד אלא שאי
7 אפשר לו לטלטל הכיסוי בלבדו שלא תהא ההטמנה מיטלטלת
8 עמו אבל כאן הוא מטלטל ההטמנה בידים ע"י הקדרה שצריך
9 לסלק ההטמנה אילך ואילך כדי להרחיב הגומא מקום מושב
10 הקדרה אבל לכתחלה יכול להוציא הקדרה על דעת להחזירה
11 אחר כך אם לא תתקלקל הגומא ואין חוששין שמא יבא
12 להחזירה אף אם תתקלקל:
13 ה הנותנים אבנים ולבנים סביב הכירה צריך שייחדם לכך
14 לעולם כדי שיהא מותר לטלטלם בשבת וכן עצים העומדים
15 להסקה שסותמים בהם פי התנור בשבת צריך שייחדם לכך
16 לעולם שהרי כל זמן שלא ייחדן לכך אינן חשובים לו ומשליכן
17 ולפיכך אסור לטלטלם אם לא שמצניען ומייחדן לכך ומכל
18 מקום אותן האבנים המונחים על גבי הכירה אין צריך ייחוד

23 מתכוין להבעיר מכל מקום פסיק רישיה ולא ימות הוא אבל ע"י
24 נכרי מותר שכל פסיק רישיה אין בו איסור אמירה לנכרי כמו
25 שנתבאר בסי' רנ"ג.
26 וכן אם רוצה לחזור ולסתום התנור בדף ויש בתוכו גחלים
27 לוחשות אסור לסותמו ע"י ישראל מפני שהרוח מפיח דרך סדק
28 קטן ודומה למפיח ומבעיר הגחלים יותר מאילו היה התנור
29 פתוח אבל ע"י נכרי מותר ואף לישראל מותר לסותמו כל שאינו
30 סותמו לגמרי ובלבד שיניח הרבה פתוח אבל אם מניח מעט
31 פתוח כל שכן שהרוח מפיח ואסור:
32 ח אפילו אין בו גחלים (לוחשות) אין היתר לחזור ולסותמו
33 בשבת אלא א"כ ידוע בבירור שכבר נתבשלו הקדרות כל
34 צרכן אבל אם יש להסתפק שמא לא נתבשלו עדיין כל צרכן
35 כגון בלילה סמוך להטמנתן אסור לסתום התנור אפילו ע"י נכרי
36 מפני שגורם למהר בישולם ואפילו בדיעבד אסור התבשיל ומכל
37 מקום אם עשה ע"י נכרי יש להתיר בדיעבד מאחר שאף אם לא
38 היה סותם (התבשיל) [התנור] היה התבשיל ג"כ מתבשל כל
39 צרכו נמצא שאינו נהנה כל כך מן האיסור.
40 ולכתחלה טוב ליהזר שלא לומר לנכרי לסתום התנור אחר קבלת
41 שבת אפילו קודם חשכה אם הקדרות לא נתבשלו עדיין כל
42 צרכן ואע"פ שמן הדין מותר (עדיין לקמן):

חלק ב סימן רנט כמה דיני הטמנה וטלטולם טעמים ב"ח

1 בפירוש שמן הסתם הם מיוחדים לתשמיש:
2 ך יום טוב שחל להיות בערב שבת אסור להטמין חמין לשבת
3 באבנים שאסור לצדד אבנים ביו"ט מפני שדומה לבנין ומכל
4 מקום אם אין לו במה להטמין כי אם באבנים יש להתיר להטמין
5 בהם מפני שאין כאן בנין קבוע אלא בנין עראי ואינו אסור אלא
6 מדברי סופרים ומשום כבוד שבת לא גזרו כיון שאי אפשר לו
7 להטמין בענין אחר:
8 ז תנור שמניחים בו החמין לשבת וסותמין פיו בדף ושורקים
9 אותו בטיט מותר לסתור אותה סתימה בשבת כדי להוציא
10 החמין ואע"פ שהתנור מחובר לקרקע ואסור לסתור בנין
11 המחובר לקרקע מכל מקום הואיל ומן התורה אין איסור אלא
12 כשסותר גוף הבנין אבל לא כשסותר פתחו אלא שחכמים הוא
13 שגזרו שלא לסתור דלתות של בנין המחובר לקרקע ולא גזרו
14 אלא כשהדלת נעשה שם לקיום לאיזה זמן שלא היה בדעתו על
15 מנת לסתור בשבת והרי זה נראה כסותר אבל שריקת התנור
16 שלא נעשית כלל לקיום אלא לשמור החום לפי שעה ולסותרה
17 למחר לא גזרו עליה.
18 ויש מחמירים שלא יסתור אותה ע"י ישראל אם אפשר ע"י נכרי
19 וכן אם אפשר ע"י קטן אין לסותרה ע"י גדול ואם אי אפשר
20 יסתור גדול ע"י שינוי קצת וכן נוהגים.
21 ומכל מקום אם ידוע שיש בתנור גחלים לוחשות אסור לפותחו
22 ע"י ישראל מפני שהרוח נכנס בו ומבעיר הגחלים ואף שאינו

תורה אור

15 שהשמחה באה מצד הכלה וממנה עיקר השמחה",
16 משא"כ "חתן וכלה" משמעו, שעיקר השמחה בא
17 תחילה לחתן ואח"כ אל הכלה.
18 וסיבת ההבדל הוא, כי בזמן הזה הכלה טפלה
19 לחתן, משא"כ לעת"ל - שבזה קאי הברכה האחרונה
20 "מהרה ישמע כו'" - תהי' הכלה למעלה מן החתן,
21 "חתן עם הכלה".
22 ולהבין הטעם, מפני מה אמר על לעתיד דוקא עם
23 הכלה, הענין כי יש אירוסין ונשואין.
24 ידוע שהקשר בין כנס"י להקב"ה שנוצר בעת מתן
25 תורה נמשל ליחוד איש ואשה (שכל שיר השירים
26 מיוסד על משל זה), וכשם שיש שני שלבים ביחוד
27 איש ואשה, אירוסין ונישואין, כך הוא בקשר שבין
28 כנסת ישראל וקוב"ה.
29 כי בזמן הזה הוא בחינת אירוסין, כמ"ש תורה צוה
30 לנו משה מורשה, אל תקרי מורשה אלא מאורשה,
31 וכמ"ש ביום חתונתו זה מתן תורה, בחינת אירוסין.
32 על ידי מתן תורה נוצר הקשר בבחינת "אירוסין"

1 תוכן הפרק: ההבדל בין אירוסין ונישואין של הקב"ה
2 וכנסת ישראל
3 מחרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות
4 ירושלים כו', ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה.
5 וצריך להבין הטעם לשינוי לשון הברכות,
6 שמתחלה [בברכת שמח תשמח] אמר משמח חתן
7 וכלה, ואח"כ [בברכה אחרונה] אמר עם הכלה.
8 וגם צריך להבין ענין קול חתן וקול כלה.
9 לפי הפירוש הפשוט קאי על קול שמחת חתן
10 וכלה, אבל משמעות הלשון היא, שהחתן והכלה
11 עצמם משמיעים קול. וצריך להבין מהו ענין קול חתן
12 וקול כלה, שיקויים לעתיד לבא.
13 והענין הוא, מ"ש משמח חתן וכלה קאי אומן הוה,
14 ומ"ש עם הכלה קאי אלעיתיד, דהיינו אחר שכבר
15 אמר מחרה ישמע דהיינו בביאת הגואל, אז אח"כ
16 אומר עם הכלה.
17 ההבדל בין לשון "עם הכלה" או "וכלה" הוא,
18 ד"עם הכלה" משמעו שהחתן טפל לכלה, "דהיינו

1 - "מאורשה", ורק לעתיד לבא יהיו הנישואין.

2 [וביאור הענין:]

3 כי במתן תורה, אף שהיה גילוי פנים בפנים, היינו
4 רק בבחינת חיצונית בלבד, באיסור והיתר.

5 במתן תורה נגלה הקב"ה לישראל בבחינת "פנים
6 בפנים", כמ"ש פנים בפנים דבר ה' עמכם, המורה על
7 התגלות אלקות והתקרבות פנימית לבני ישראל.

8 אך מכל מקום, במתן תורה ניתן לישראל באופן
9 גלוי רק החלק הנגלה דתורה, הלכות איסור והיתר
10 וכו', ולא חלק הנסתר דתורה.

11 ההבדל בין נגלה ונסתר הוא כמו ההבדל בין
12 "חיצוניות" ל"פנימיות". דהחלק החיצון שבכל דבר
13 הוא החלק הנראה והנגלה לזולת, ואילו מה שב"פנים"
14 נשאר סתום ונעלם מעין כל רואה (כמו ההבדל בגוף
15 גשמי בין אברים חיצוניים לאברים פנימיים).

16 ומאחר והתורה היא הכלי שבו ועל ידו נמשך
17 גילוי אלקות בנפש האדם (שהרי אורייתא וקוב"ה
18 כולא חד), נמצא, שהגילוי הנפעל על ידי נגלה דתורה
19 (בחינת חיצונית שבתורה) הוא רק גילוי חיצוני.

20 אבל פנימית התורה, שהוא בחינת ענג האלהי
21 שבתורה, לא נתגלה אז עדיין, ונשאר בבחינת
22 מקיף מלמעלה.

23 פנימיות התורה היא בחינת "עונג האלקי
24 שבתורה", פירוש, שעל ידי השגת פנימיות התורה בא
25 האדם לתענוג מאלקות כביכול.

26 דבנגלה דתורה, הלכות איסור והיתר כו', אין האור
27 האלקי שבתורה נרגש בנפש האדם, דאף שהוא משיג
28 במוחו חכמת התורה ומתענג מזה, אין העונג
29 מהאלקות שבתורה אלא מחכמת התורה.

30 משא"כ בפנימיות התורה שבה האור האלקי הוא
31 בהתגלות, הרי העונג מהשגת פנימיות התורה הוא
32 עונג אלקי.

33 ובמתן תורה לא נתגלתה פנימיות התורה עדיין
34 ונשארה בבחינת "נסתר" וסוד. דאף שכל התורה
35 כולה, כולל פנימיות התורה, ניתנה לישראל בעת מתן
36 תורה [היינו שאז נמשך גם "פנימיות האור" למטה,
37 וכמ"ש וירד ה' על הר סיני, ש"ירד בכל עצמותו"] -
38 מכל מקום, פנימיות התורה נשארה בבחינת "מקיף",
39 היינו בהבדלה וברוממות מבני אדם (כמו דבר המרחף
40 עליהם מלמעלה).

41 והרי זה דומה לבחינת אירוסין, שגם שם אינו נמשך
42 עדיין בבחינת פנימית, רק הארה חיצונית, וכל
43 עיקר האור בבחינת מקיף, כמו טבעת קדושין
44 שהוא עגול ומקיף על גבי היר.

45 וזהו שמתן תורה (שאו נתגלתה רק גליא
46 (חיצונית) דתורה) נק' "אירוסין", כי הקשר בין איש
47 ואשה שנוצר על ידי אירוסין הוא רק קשר חיצוני
48 ומקיף [חיצוניות] נק' ג"כ בשם "הארה", וכמו הזיו
49 המתפשט מן השמש שאין בו מאומה מגוף כדור
50 השמש ואינו אלא התפשטות חיצונית (אפשיין) ממנו].
51 וזהו הטעם הפנימי לכך שנהגו ישראל לקדש אשה
52 על ידי טבעת, שהיא עגולה, המורה על בחינת מקיף,
53 לפי שהקשר על ידי אירוסין הוא רק בבחינת מקיף
54 (שנשארים עדיין רחוקים ומובדלים זה מזה).

55 אבל לעתיד שיהיה בחינת גילוי פנימיות התורה,
56 שהוא ענג העליון שבתורה, אז יהיה בבחינת
57 נישואין, כי בועליך עושיך, האשה נקנית כו', כי
58 ענין נישואין הוא גם כן אחרי שכבר בא האור
59 בבחינת פנימית:

60 הנישואין הם קשר פנימי (יחוד) בין איש לאשה,
61 וכך ה"נישואין" בין כנסת ישראל להקב"ה לעתיד
62 לבוא (שעל זה נאמר "כי בועליך עושיך") הוא גילוי
63 פנימיות התורה לישראל שע"ז יתענגו נשמות ישראל
64 מאלקות.

ד"ה מזהר ישמע פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (י) והנה כמו שהענין דמדת יום ומדת לילה הנ"ל כמא'
2 הנ"ל דברישא חשוכא כו' בכללות ההשתלשלות
3 כך הוא בפרטות בכל נברא ונברא מאחר שנברא יש מאין

4 האלקי הרי יש בנפעל מעין מה שבכח הפועל האלקי כו'
5 והיינו מה שאנו רואים שיש בכל נברא חומר וצורה או"כ
6 והצורה היא בכחי' ביטול והתכללות לעלות ולידבק ביוצרו

שקדם לאור דמדת יום כנ"ל וד"ל וע"כ אנו רואים במלאכים
עליונים ועד צבא השמים התחתונים שכלי חומרם מעכב
ומונע בחי' הביטול רק לפרקים כשאומרים שירה כו' וכך
הוא בנפש האדם בגופו שמצד כלי הגוף שנלקח מחשך
גמור דק"נ דעשיה מעכב ומונע בחי' הביטול והתפעלות
אוי"ר ותשובה רק לפרקים כו' וזהו מבחי' מדת לילה
שנקרא חשך גמור שמסתיר על אור האלקי שבנשמתו
לגמרי ע"כ כל התו"מ ותפלה היא ביום דוקא (רק הקטר
חלבים ואימורין כלילה ותפלת ערבית רשות כו'):

שער החנוכה

תמיד להיותו מבחי' גלוי אור האלקי שאחר הצמצום
והחשך כו' ובחי' החומר שבו הוא כח המסתיר על אור
האלקי שבו ומחשיך עליו ביותר עד שהוא בבחי' פירוד
ליש גמור בלתי יהי' בו ביטול כלל לאלקות כו' בכל עולם
לפי ערכו דהיינו לפ"ע צמצום חשך האחרון שאחר גלוי
אור האלקי שנק' חשך גמור הנ"ל שזהו הנק' מדת לילה
שא' ולחשך קרא לילה כנ"ל לפי שהתהוות החומר שרשו
מבחי' הצמצום דמדת לילה שנקרא חשך שמהוה לבחי' יש
ממש אך ששרש זה הצמצום הוא בצמצום הראשון דחשך

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

נק' ז"א וארץ תתאה נק' בשם מל' כנ"ל ושמי' וארץ עילאין
הם חו"ב כי בינה נק' בשם ארץ שהוא אור פנימי (אך לא
הבינה עצמה כ"א בחי' תבונה שהוא אותיות בן ובת מקור
לז"א משא"כ הבינה עצמה היא עם החכ' ונק' תרין ריעין
דלא מתפרשי' לעלמין וזהו יו"ד של שם הוי' שהוא בחי'
חכ' והנה המילוי ו"ד שעולה ג"כ מספר יו"ד וזהו בחי' בינה
שהמילוי הוא בחי' בינה כמ"ש בכהאריז"ל נמצא שבחי'
בינה כלולה בחכ' וזהו והבין בחכ' כו') וחכ' נק' בשם אור
מקיף בחי' חי' כמ"ש והחכ' תחי' וזהו בחי' שמי' וארץ
עילאין, וכת' הן לה' אלוך השמי' ושמי' השמי' השמי'
קאי על ב' בחי' שמי' הנ"ל שמי' תתאין ושמי' עילאין,
ושמי' השמי' קאי על בחי' כתר בחי' יחיד' שבנשמה, והנה
במילה כתי' מי יעלה לנו השמי' ר"ת מילה והנה השמימה
הוא ל' רבי' שכולל כל הבחי' שמי' הנ"ל שמים תתאין
ושמי' עילאין ושמי' השמים בחי' כתר כי ע"י המילה הוא
גילוי יסוד אבא ויסוד א"א ב' בחי' שמי' ושמי' השמי'.

להבין ביאור הדברי' ע"פ מי יעלה

להבין ביאור הדברי' ע"פ מי יעלה לנו השמי' ושע"י
מילה ממשיכין בחי' מקיפי' של הנשמה בחי' ח"י,
ולהבין כ"ז צריך להקדי' ב' הקדמות הא' הוא להבין ענין
מקיפי' ופנימי' הנה שמי' נק' אור מקיף שהוא מקיף על
הארץ כי הארץ הוא כגרגר חרדל לגבי שמי' והשמי' מקיפם
מכל צד והארץ נק' בשם א"פ, וע"ד הקבלה שמי' נק' ז"א
וארץ נק' מל' והנה ז"א הוא בחי' מידות ומל' נק' דיבור
וכמשל למטה באדם אנו רואי' שהמידות מקיפים את
הדיבור מכל צד כמו אם צריך לגלות איזה אהבה אזי המידה
מקפת את הדיבור מכף ראשו ועד רגלו (רק שההתגלות
לזולתו אינו כ"א הדיבור) וכן במידת הכעס (וכידוע ששורש
הדיבור הוא מהמידות) וכמ"כ יובן למעלה שז"א היינו
מידות עליונות בחי' שמי' נק' בשם מקיפי' שמקיפי' את
הארץ שנק' א"פ כמובן מתוך משל הנ"ל שהמידות מקיפי'
את הדיבור, והנה כתי' השמי' שמי' לה' ואיתא בזהר השמי'
שמי' ב' בחי' שמי' שמי' עילאין ושמי' תתאין, שמי' תתאין

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מי"ג מדה"ר, ולכן היו גזורים י"ג תעניות על הגשמים
בכדי לעורר י"ג מדה"ר דא"א וכמ"ש בזהר פ' אחרי דע"ז
ע"ב בענין ואיש כי יקח את אחותו חסד הוא, ושרש חסד
זה שרשו מא"א חסד דלגאו ורב חסד, רק שענין הי"ג
תעניות הם מלמטה למעלה שלכן ג' הראשונים היו
מתענים רק בימים ולא כלילות שהיו אוכלים ושותים

והנה מכל זה יובן ענין ירידת הגשמים שנמשך ע"י לימוד
התורה של רשב"י בפסוק מה טוב ומה נעים כמ"ש
בזח"ב אחרי דמ"ט, שהפסוק מדבר מהטוב שע"י יחוד
העליון דזו"נ שזהו עצמו שורש ענין ונתתי גשמיכם בעתם,
וסיים במאמר תנא ב"ג מכילין דרחמי לאשכחא ברכאן
לתתא, כי סיים במה שפתח להיות כי שורש יחוד זה נמשך

1 משחשיכה, ובעשרה תעניות האחרונים היו מתענים גם
2 בלילות שהיו מפסיקים מבעוד יום, והיינו כי ג' תעניות
3 הראשונים הם כנגד ב"ע, ועשרה האחרונים הם כנגד ע"ס
4 דאצי, שכ"ז הוא מלמטה למעל. אמנם רשב"י בעסק
5 תורתו המשיך בחי' זו מלמעלה למטה ע"י עסק תורתו

6 בבחי' ואשים דברי בפ"ך וכנ"ל כי התורה נדרשת ביג"מ
7 ג"כ שהם נגד יגמה"ר, וכנודע מענין א"ת שושנים אלא
8 ששונים בהלכות כו'. גם ענין טל תורה הרי הטלא
9 דבדולחא שבמו"ס זהו גבוה מ"ג מדות שהם כנגד י"ג
10 תיקוני דיקנא שנק' שיורי טלא דבדולחא.

ונתני שלום בארץ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

1 **והנה** עץ החיים הוא בחי' פנימיות התורה וכמ"ש ברע"מ
2 דפ' נשא ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא
3 דחיי דאיהו האי ספר הזהר כו'. ובאגה"ק בביאור מא'
4 הנ"ל בסופו למטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר
5 כו'. ובאגה"ק בביאור מא' הנ"ל בסופו למטעם מאילנא
6 דחיי שהיא פנימיות התורה והמצוה כו'. והענין הוא דהנה
7 תושב"כ נק' עה"ח לפי שלא נתלכשה בלבושים גשמיים
8 כ"כ (להיותה מבחי' ז"א) ונרגש בה האור האלקי כו' כנ"ל
9 פי"א, וכ"ש בפנימיות התורה שלא נתלכשה בלבושים
10 גשמיים שהרי היא מדברת מענינים רוחניים בסדר ההשתל'
11 ובעניני אלקות בכלל וגם השכל וההשגה בזה ה"ה השגה
12 רוחניות ונרגש בה האור האלקי וכל ענינה הוא לידע את
13 ה' ולבוא לידי אהוי"ר וכמ"ש השל"ה במס' שבועות שלו
14 דקפ"ג ע"ב בענין לימוד התורה לשמה וז"ל וד"ת שהם
15 מעניני חקירות וידיעות והשגות ילמדם בשביל שידע שמו
16 ית' וגדולתו ומסתרי מצותיו ואז יתלהב לבבו ליראה אותו
17 ולאהבה אותו וזהו שסיים בברכת אה"ר והאר עינינו
18 בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבינו לאהבה וליראה

19 את שמך עכ"ל ובפרט בתורת הבעש"ט ז"ל אשר הנחילנו
20 אבותינו רבותינו הק' נ"ע ז"ל המגלים ומבארים גדולת
21 ורוממות ה' וכל עניני אלקות המביאים לידי אהוי"ר
22 ומלמדנו לדעת את ה' ואיך לעבדו ית' באהוי"ר כדבעי
23 והדרכים המביאים לזה וכמ"ש באגה"ק בקו"א ד"ה להבין
24 מ"ש בפע"ח וז"ל אלא שיריעת המציאות מההשתל' היא
25 ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש
26 וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה ללב שלם
27 כו' שהוא העיקר כו' עכ"ל. וכמ"ש מזה בלקו"ת בהביאור
28 דולא תשבית יעו"ש פדו"ה (ומצאתי כתוב בכתב אמת
29 (וספק אצלי אם הוא כ"ק אדמו"ר האמצעי
30 וצוקלה"ה (וזה קרוב יותר) או כ"ק אאזמו"ר
31 וצוקלה"ה) בזה"ל אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים
32 בהם מוצאיהם מצא חיים אמיתיים וחי לעולם עולמו יראה
33 בחייו להתענג על ה' בעבודה שכלב זו תפלה וג"ח של
34 אמת עכ"ל). ולכן פנימיות התו' היא בחי' עה"ח שהיא
35 גילוי אלקות והיא המביאה ללב שלם היינו לאהוי"ר שהוא
36 העיקר בכל עסק התורה והמצות כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

1 **ח) וְהִנֵּה** בְּעֵינֵי כְבוֹשׁ הַמִּלְחָמָה, הִנֵּה הָגַם שֵׁשׁ טַכְסִיסִי
2 מִלְחָמָה וְהֵם חֻכְמוֹת עֲמוּקוֹת בְּאִפְנֵי הַנִּהְגָּת
3 הַמִּלְחָמָה בְּחֻכְמָה וּמוֹעֲצוֹת בְּהַשְׁפָּלוֹת וְהַקְצָאוֹת, וְיִשְׁנֶם
4 חֻכְמִים גְּדוֹלִים הַשּׁוֹקְדִים בְּהַחֲכָמוֹת כו', וְיִשְׁנֶם אֲנָשֵׁי חֵיל
5 שְׂאִינֶם יוֹדְעִים כָּל עֲמָקֵי הַחֲכָמוֹת שֶׁל טַכְסִיסֵי הַמִּלְחָמָה
6 פִּי אִם הֵם עוֹבְדִים בְּאִמּוּנָה וּבְמִסִּירַת נַפֶּשׁ, הִנֵּה בְּאִמְתּוֹ

7 הַעֲקָר הוּא הַמִּסִּירַת נַפֶּשׁ, וּכְמוֹ שְׂאֵנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ דָּכָל
8 עָקֵר עֲנֵן כְּבוֹשׁ הַמִּלְחָמָה אֵינוֹ תְּלוּי אֶלָּא בְּאֵלוֹ הַלּוֹחֲמִים
9 בְּמִסִּירַת נַפְשָׁם מִפֶּשׁ, שֶׁהֵן הֵמָּה הַמִּנְצָחִים, וְכֵן הוּא
10 בְּמִלְחָמַת הַנַּפֶּשׁ הָאֱלֹקִית עִם הַנַּפֶּשׁ הַבְּהִמִית, שְׂאוּמֵר רַבֵּנוּ
11 בַּעַל הַשְׂמִתָּה נִשְׁמָתוֹ עֲדָן⁹⁷ דְּהַמִּנְצָחִים הֵן הֵמָּה הַחֵיל אֲשֶׁר
12 יֵרָאֵת ה' נִגְהָ בְּלִבָּם, אֵט דִּי וְאֵס יֵרָאֵת שְׁמִים לִיִּכֶט בֶּא יִי

נגע יראת ה' בלבם). וראה שיחת י"ב תמוז תש"ח סעיף לו (ספר המאמרים תש"ט עמ' 208). שיחת י"ג תשרי תש"ט סעיף כ (ספר המאמרים ה'ש"י סוף עמ' 265).

97 ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן מהדורא בתרא סימן א סעיף ב. סידור אדמו"ר הזקן הערה לתקון חצות בסופה (דיבור המתחיל ואחר הדברים). אגרת הקודש סימן ל (ובמקומות אלו: כל החיל אשר

1 אין הארצין^{כא}, והינו דעם היות דיש הרבה דרכים בעניני
2 ההתבוננות באפן שהמח יהיה שליט על הלב בכדי לכבש
3 העיר קטנה, ומכל מקום הנה בעבודה בפעל במסירות נפש
4 דוקא, הנה בזה דוקא מנצחים את המלחמה, וכמאמר⁹⁸
5 "איהו גבור הכובש את יצרו", וכאשר הוא עומד חזק
6 בתקף גדול שלא לזוז וזו כל שהוא מדיני התורה, ומחלט
7 אצלו האמת כמו שהוא תורה מצוות וישראל הם נצחיים
8 בכל עת וזמן ובכל מקום, וכאשר לומד תורה הנה למודו
9 בתורה הוא על מנת לשמר ולעשות בפעל ממש את
10 המצוות, ובכל מצוה ומצוה הרי הוא יודע פרטיה ועניניה,
11 והינו דלכד זאת מה שיודע את ההלכה הרי הענין נוגע לו
12 בפעל ממש, עס וירט אים אן דערכב ענין לקימו בפעל
13 ממש להתרחק מדבר האסור, ומה שצריכים לעשות,
14 לעשות בדין, הנה כאשר עושה פן ואינו שם לבו כלל
15 לשום מונע ומעכב, הנה אז הוא כובש את המלחמה
16 ומנצחו. וזהו "הנצח זו בנין ירושלים", דירושלים הוא
17 ענין שלמות היראה דזהו אוצר העליון, הנה זה דוקא בא
18 על ידי מדת הנצח שהוא התקף והחזק שלא להתפעל
19 משום מונע ומעכב כלל. וכשם שבמלחמה גשמית הנה על
20 ידי זה שהאיש חיל משליף חזיו מנגד ונכנס בקשרי
21 המלחמה בגבורה עצומה ומחרף את נפשו, הנה בזה גופא
22 הרי הוא מטיל אימה על אויבו ומחליש אותו, כמו כן הוא
23 במלחמה הרוחנית, וכאשר עומד חזק נגד הנפש הבחמית
24 והיצר הרע שהם המסיתים ומדיחים אותו מלקים מצוות
25 ה', ולפעמים גם מונעים אותו בתחבולות שונות, הנה בזה
26 גופא שעומד חזק במקומו ומקים מצוות ה' במסירות נפש
27 ובגבורה עצומה, הנה בזה גופא הרי הוא מחליש את הנפש
28 הבהמית, וכמו שראינו במוחש בידורות הקדמונים דעל ידי
29 תקף העבודה בתורה ומצוות נתבטלו כמה גזרות רחמנא
30 לצלן, וכדאיתא במדרש דבימי המן ימח שמו קבץ מרדכי
31 כ"ב אלף תינוקות של בית רבן⁹⁹ ולמד תורה¹⁰⁰ וזה נתן
32 תקף ועז בכל ישראל לעמד כל השנה חזק בקיום התורה
33 ומצוות, ועל ידי זה נתבטל הגזרה ונהפך מאכל ליום טוב,
34 דתקף זה ישנו בנשמות ישראל דוקא, והינו שבהם יש הכח
35 והעז לעמד נגד כל מונע ומעכב מללמד תורה ולקיים
36 מצוות ה'. וזהו "צדקת פרונו בישראל", דצדקה עשה

37 הקדוש ברוך הוא בישראל שפזרן לבין האמות, דעבודת
38 הבורים הרי אי אפשר להיות באפן אחר, וצדקה עשה
39 הקדוש ברוך הוא בישראל מה שבהם בחר להיות עבודת
40 הבורים בארץ הלזו הגשמית על ידם דוקא, וכתיב "כי
41 יעקב בחר לו יה", מה שהיה הבחירה בנשמות ישראל
42 דוקא שבהם ועל ידם ישלם הפנה העליונה דנתאנה
43 הקדוש ברוך הוא להיות לו יתברך דירה ומכון לשבתו
44 יתברך, וכח זה נתן בכל אחד ואחד מישראל, אשר כל אחד
45 ואחד מישראל כחו רב מצד עצם נקדת נשמתו גם לעמד
46 בנפיון בתקף גדול. וזהו דבנין ירושלים שהוא ההמשכה
47 מהאוצר העליון דיראת שמים הוא על ידי מדת הנצח
48 דוקא, ונשמות ישראל להיותם קשורים ומיוחדים באלקות
49 בתכלית היחוד, דכל ישראל נקראים בנים למקום, וכמו
50 שכתוב "בנים אתם לה' אלקיכם", הנה לזאת מדת הנצח
51 הוא בתקף אצלם, וכמאמר¹⁰¹ "חבוקה ודבוקה בך, טוענת
52 עלך, יחידה ליחדך", והינו דנשמת כל איש ישראל היא
53 חלק אלקה ממעל¹⁰², שהיא חבוקה ודבוקה בך ממש
54 בעצמות אין סוף ברוך הוא, ולזאת היא טוענת על התורה
55 ומצוות עד כי יחידה ליחדך במסירות נפש ממש על למוד
56 התורה וקיום המצוות, דמסירת נפש זה ישנו באנשים
57 פשוטים יותר ממכו בידעי תורה, וטעם הדבר הוא¹⁰³ לפי
58 שידוע דשכל ומדות הם לבושי הנפש, וכל לבוש מעלים
59 על העצם, אצל באנשים פשוטים מאיר בהם העצם שלא
60 על ידי לבושים, ולכן יש להם תקף גדול לעמד במסירות
61 נפש להגן על התורה ולומדיה, והם המה הנקראים "בדי
62 הארון"¹⁰⁴, וכשם שהפדים בהם היו נושאים הארון אשר
63 שם הלחות, כן גם הפשוטים שבישראל בהם ועל ידם
64 התורה מתקיימת בישראל, אלא שהתקף הוא בהעלם
65 ומתגלה על ידי המנגד. וזהו "צדקת פרונו בישראל", דעל
66 ידי העבודה דנשמות ישראל בלמוד התורה וקיום המצוות
67 במסירות נפש שלא להתפעל משום מונע ומעכב, דבשכיל
68 נצוח זה נותנים כחות מלמעלה מאוצר העליון דיראת
69 שמים. וזהו "פרונו", שהוא על דרך "פרזות תשוב ירושלים
70 מרב אדם" כו'¹⁰⁵, ופרש רש"י שלא יהיה¹⁰⁶ לה קצב
71 ושיעור כו' ותגדל מיום ליום, והינו דעל ידי המסירת נפש
72 על תורה, הנה על ידי זה ימשך "ורב טוב לבית ישראל".

(98) אבות ריש פרק ד.

(99) אסתר רבה פרשה ט, ד. ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנז.

(100) ראה אסתר רבה פרשה יד. ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנח.
ועוד.

(101) סדר הושענות (יום ג').

(102) איוב לא, ב. ובתניא ריש פרק ב מוסיף תיבת: ממש

(103) ראה במקומות שצוינו בהערה 51.

(104) ראה לקח טוב, צורו המור וש"ך על התורה תרומה כה,

יגיד. ועוד. ספר המאמרים תרפ"ז עמ' פט.

(105) זכריה ב, ח.

(106) בפירוש רש"י שלפנינו: יהא.

1 קצור. והנה במלחמה גשמית, הגם שיש טכסיסי מלחמה,
2 ומכל מקום המנצחים הם אלו שמוסרים נפשם
3 בפעל, וכן הוא במלחמה הרוחנית, אומר רבנו הגדול,
4 דהמנצחים הם החיל אשר יראת ד' נגה בלבם, דלכד זה
5 שידע דיני התורה הנה הוא מקימן בפעל בהתקף דמסירות
6 נפש, וכשם שעל ידי שמרדכי קבץ כ"ב אלף תלמידים

7 ולמד תורה וזה נתן כח לכל ישראל לעמד במסירות נפש
8 כל השנה, ונכו שמשבר המן הרשע ימח-שמו, הנה כן על
9 ידי החזק בלמוד התורה בכל המדינות זה יתן כח גם
10 לישראל היושבים בתוף הגזרה אשר יעמדו על נפשם
11 ללמד תורה ולקיים המצוות שעל ידי זה ימשך רב טוב לבית
12 ישראל.

ר"ט כסלו, תרפ"ט

לקוטי דיבורים

(כ"ד סיון, בחדר כ"ק אדמו"ר שליט"א)

1 אני מאד שבע רצון ומודה להשי"ת על כך, שקריאתי
2 והבעת דעתי ותקותי, על התאספותם של כבוד הרבנים,
3 השו"בים ובעלי בתים נכבדים, ה' עליהם יחיו, ממחוז זה,
4 לתכנן תכנית פעולה בהנוגע להחזקת הדת ולהבאת
5 שלום בסכסוכים הקטנטנים המסויימים השוררים
6 בערים אחדות שבמחוז זה - מצאה את ההד הנכון בלב
7 כבוד הרבנים, השו"בים והבעלי בתים ועוררה שביעת
8 רצון פנימית ורצינית שכל הרבנים השו"בים והבעלי
9 בתים - כולם יעמדו על הברכה - הנמצאים כעת
10 כאורחים בגלובאקע - התאספו בתור ועידה בביתו של
11 זקן הרבנים של עדת החסידים במחוז זה הרה"ג הרמ"מ
12 שי' קופרשטוק, בה לובנו הענינים הקשורים בהתאחדות
13 לפועל טוב בעניני חיזוק הדת, וגם נבחר בעזה"י ועד
14 הפועל זמני לעיבוד תכנית העבודה והפועל ולהכיר את
15 מצב הענינים כמו שהם בכל המקומות, בהתאם
16 לתיאוריהם של הרבנים, השו"בים והבעלי בתים
17 הנמצאים כעת כאן.
18 במוחש אנו רואים בחיי היום יום, שכל התעוררות
19 כשבאה לפועל בחיים, מביאה את התוצאות הטובות
20 ביותר. לב יהודי פתוח למעורר, ובחיים ראינו ב"ה שגם
21 אלה, אנשים או נשים, צעירים או צעירות, שנטו נטיה
22 כל שהיא מקיום המצוות - השי"ת ירחם עליהם ויחזרו
23 לדרך הטובה, לא על ידי יסורים חלילה, כי אם בחסד
24 וברחמים - מתקרבים ליהדות על ידי מעוררים טובים.
25 הכל מוטל בידי של המעורר והמדריך, ובהזדמנות -
26 מאד נעימה לי - זו, פגישתי עם חלק גדול של הרבנים,
27 השו"בים והבעלי בתים הנכבדים ממחוז זה, ברצוני
28 להביע דעתי אודות העבודה המתוכננת על יסוד חיזוק
29 הדת.
30 בריאותו של אדם תלויה בראש ובלב ובמבנה הגוף
31 הכללי. כשהגוף בנוי כהלכה, כל אבר לפי מדתו והראש

32 והלב פועלים כסדרם - אז האדם בריא.
33 יהודים הם ציור קומה, כל עדה בישראל הם גוף
34 לעצמה הנחלק לשלשה חלקים: ראש, לב ואברים. וכולם
35 יחד, כשכל חלק משלשה חלקים אלה, מביא את התועלת
36 המותאמת לו, אז הם החיים האמיתיים של גוף האדם,
37 "אתם קרויים אדם"², ובשביל אדם זה ברא השי"ת את
38 העולם, ככתוב³: "אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי",
39 השי"ת ברא את העולם בשביל האדם, ובריאתו של
40 האדם היא בשביל בראתי, בגימטריא תרי"ג, כדי שיקיים
41 את מצוות השי"ת.
42 הראש של ציור הקומה בכל עדה מישראל - הוא
43 הרב. השו"בים הם הלב של העדה, ואילו הבעלי בתים
44 הם המבנה של הגוף היהודי.
45 הרב והשו"ב הם הראש והלב של העדה. בידם ובידי
46 הבעלי בתים בני תורה מוטל גורלה של העדה, גורל כל
47 מוסדות התורה, מוסדות החינוך, מוסדות הצדקה
48 והחסד.
49 מצבם הנוכחי של בני ישראל, הן בגשמיות והן
50 ברוחניות, קשה מאד - השי"ת יחוס על עמו ונחלתו
51 וישפיע להם שפעת חיים בפרנסה טובה.
52 כל בני ישראל הם מאמינים בני מאמינים בה' אלקינו
53 ובתורתו הקדושה. בתורתו הקדושה כתוב⁴ "אם
54 בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי
55 גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרי".
56 השי"ת אומר בתורה שגשמיות תלויה ברוחניות. אם
57 ילכו בדרכי השי"ת וישמרו את מצותיו, יתן השי"ת
58 גשמיות, פרנסה, בריאות וילדים.
59 ובזה צריכה להיות עבודתם של הראש והלב - הרב
60 והשו"ב של כל קהילה - להסביר ולהבהיר לכל אזרחי
61 העדה, אנשים ונשים, בחורים ובחורות, נערים ונערות
62 יחיו, את מצב הדברים כמו שהוא, שגשמיות תלויה
63 ברוחניות.

את ה"עשה" של שמירת שבת, שהשבת תנוצל ללימוד
ולאירגון חוגים של לימוד ושיחות עם הנוער.
דבר זה קשור בהתייסדות חברות "תפארת בחורים".
כשיקימו חברות "תפארת בחורים" הרי זה יביא לחיזוק
גדול בשמירת שבת אמיתית וגם יביא לחיות בקיום
המצוות של ימי החול.
כל האמור ונוסף על כך הרבה ענייני תיקון בכשרות
וחיזוק הדת יתחזקו על ידי ההתאחדות המתוכננת של
הרבנים, השו"בים והבעלי בתים.
כל אלה הם עניינים כלליים, בהם מחוייבים כל בני
ישראל בלי הבדל, חסידים - מתפללי נוסח ספרד -
ואשכנזים - מתפללי נוסח אשכנז - ומכיוון שבמחוז זה
ערים וקיבוצים ובהם שתי עדות, עדת החסידים ועדת
האשכנזים, הרי אחת העבודות המוטלות על הועד
הפועל היא לראות ולהשתדל להתחזקות ולעבודה
משותפת של שתי העדות בנוגע לעניינים הכלליים של
חיזוק הדת.
ברצוני גם להביע את פנייתי הברורה והבהירה אל
הרבנים, השו"בים והבעלי בתים החסידים, ה' עליהם
יחיו, שבכל המחוז יצ"ו:
יתאחדו הרבנים, השו"בים והבעלי בתים בני תורה
באגודה אחת של חיזוק לימוד החסידות ברבים. בכל
עיר, מושב וקיבוץ תוקם חברת לומדי חסידות ברבים,
בבתי הכנסת ובבתי המדרש החסידיים. ואני פונה אל
אנ"ש יחיו ולאברכים שמגזע אנ"ש יחיו לבוא ולהשתתף
בלימודים אלה ולהביא אתם גם את ילדיהם יחיו.
שנואים עלי הסכסוכים והמריבות השוררים באחדים
מהמקומות שבמחוז זה בין רבנים ושו"בים, בין רבנים
ומנהיגי הקהילות. ואני פונה אל כל אלה שיסדרו הכל
בשלוש באהבה ובריעות, ומיפה בזה כוחו של הועד
הפועל הזמני של התאחדות הרבנים השו"בים והבעלי
בתים שבמחוז ולנא לעזור ולפעול על פי תורה לקירוב
הלבבות תוך שלום גמור.
אני פונה אל כל קהילות החסידים בכל העיירות,
המושבות והקיבוצים שבמחוז ולנא יצ"ו, בבקשה גדולה:
השתדלו בכל יכלתכם להחזיק פרנסת כבוד הרבנים
והשו"בים בריוח ובכבוד, ותנו להם האפשרות למלא את
חובתם בהדרכת עם הקודש בחיזוק היהדות.
על מנהיגי וחברי הקהילות להקדיש כל כוחותיהם,
להחזיק בסדר הטוב ביותר על הנקיון והכשרות של
המקוואות ובתי הטבילה ולדאוג שההשתמשות בהם
תהיה זולה, ולנשים נזקקות אף בחינם.
בשהותי כאן בהתכנסות זו, אני מלא תקוה מקרני
ההתעוררות שהחלו לזרוח, ובשוב כל אחד מכם למקומו,
תעבדו בכוחות מחודשים בעבודת הקודש. אני נותן את
ברכתי שהשי"ת יצליחכם, ואת הרבנים והשו"בים אני

ברם, דיבורים בלבד אינם מספיקים, צריכים לעשות,
צריכים לעזור להם ויש לאפשר לעדת ישראל וליצור את
התנאים הנאותים שיוכלו לקיים את חובתם בקיום
התורה והמצווה.
מן ההכרח שיחזקו מוסדות הדת והתורה הקיימים
מכבר ומן ההכרח לייסד ולהקים אותם המוסדות שעדיין
חסרים.
הדבר הראשון שמוכרחים לגייס לשם כך את כל
הכוחות, הוא חיזוק טהרתן של בנות ישראל. מן ההכרח
להסביר היטב לכל אברך צעיר ולכל אשה צעירה, שחיי
המשפחה בלי לשמור על טבילה במקוה, מביא לאסונות
גדולים חלילה נוסף על כך שנולדים יהודיים לא כשרים,
חולים וחלשים, או שבפתאומיות הם נחלים לאחר מכן
במחלות שונות - הנה חיי משפחה כאלה מביאים
אסונות להורים ובחלקם חלילה גם על כל העדה.
על דבר זה צריכים לדבר ולנאום בדברים ברורים
ובהירים, בכינוסים הגדולים, ולהדגיש את כל החומרה
שעבירה זו נושאת בחובה.
יש לתאר בפני האברכים והנשים הצעירות את הסוף
המר שחיים כאלה מובילים אליו, את החורבן
וקללות-התוכחה שהם ממיטים על עצמם בידיהם הם,
והאסונות הגדולים שהם מביאים על ילדיהם
הלא-כשרים.
על בעיה זו כבר נדפסו הרבה ספרים של רופאים
ופרופסורים גדולים, יהודים ולהבדיל גוים, הקובעים על
בסיס המדע הרפואי שדיני הטהרה והטבילה יש בהם
משום השמירה הטובה ביותר לבריאותם של ההורים
ושל הילדים שהם מולידים.
התורה הקדושה אינה נזקקת לראיותיהם
והסכמותיהם של חכמים ושל חכמות, שכן, התורה
הקדושה היא חוקיו ורצונו של הקב"ה הנעלים מכל
החכמות, והתורה היא נצחית בכל מקום ובכל זמן.
מן ההכרח להקים בכל עדה אירגון נשים "טהרת
בנות ישראל" שמתפקידו לחזק את טהרתן של בנות
ישראל, ועל הרבנים, השו"בים והבעלי בתים שבכל עדה
לעזור לכך ולהשתדל במיוחד שהמקוה תהיה בכל זמן
בסדר הנכון ביותר, נקיה, חמה וזולה.
על הרבנים, השו"בים והבעלי בתים לדאוג גם
לבעיית החינוך, להשתדל בהשגת מלמדים טובים
לילדים, מלמדים יראי אלקים, להקים חברות "תפארת
בחורים" ולחזק את לימודי השיעורים בבתי הכנסת ובתי
המדרש.
חברות "שומרי שבת" או "מזהירי שבת" הן
מהדברים הגדולים ביותר. ברם, שמירת שבת אין
פירושה רק שלא לעשות מה שאסור לעשות בשבת, זהו
רק הלא-תעשה של שמירת שבת. יש, אבל, לקיים גם

- 1 ממנה לשלוחי מצוה למסור את ברכתי לעדות החסידים
2 וקהילות ישראל ומנהיגי הקהילות וגבאי בתי הכנסת
3 ובתי המדרש למקומותיהם, שהשי"ת יצליח לכל אחד
4 מהם בגשמיית וברוחניות.
- 5 אני מלא תקוה שהתאחדות כבוד הרבנים, השו"בים
6 והבעלי בתים תביא להתחזקות גדולה בלימוד החסידות
7 ברבים, דבר שיביא שפע ברכה והצלחה לכל אנ"ש בתוך
8 כלל אחינו בני ישראל יחיו בבני חיי ומזוני רויח.

הביקור בגלובאקע

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ב

1 ג' מרחשון, תרנ"ב.

2 היום בא החסיד ר' מאיר מרדכי טשערנין מבאריסאָוו ובא לחדר להתראות עם מורי, מורי שמח
3 עליו במאד וישב כשתי שעות, ובהמשך דיבורו סיפר שלשה סיפורים. (לא ניתן להעתיק).

4 ו' ה' מרחשון, תרנ"ב

5 בהשכמה בא החסיד ר' שמואל הלוי גורעוויטש ממאָזינקע, ובבואי לבית הכנסת להתפלל שחרית
6 ראיתיו ושמחתי עליו שמחה גדולה, אחר תפלתו נתתי לו שלום, וענה שלום, אבל לא יכולתי להתעכב
7 אף שעה קלה כי עלי לחזור המשניות לפני הבוחן רמ"ב, אבל עם זה רוחי טובה עלי במאד, כי לבי
8 אומר לי אשר בשבת קודש זה יאריכו בהסעודות בסיפורי מעשיות יותר מהרגיל.

9 א' כ"ב כסלו²¹, תרנ"ב.

10 מורי הר"נ התקרב ושוכב במטה. עוד טרם בקר אותו הרופא, רק עשו לו סגולות ביתיות. כשעה
11 הייתי אצלו. ה' ישלח דברו וירפאהו.

12 מורי יעצני זה כבר, כי ארשום את זכרונותי מימי ילדותי²², ועדיין לא הי' לי זמן פנוי על זה.
13 מהיום הגה זולת חזרת המשניות ולימוד פרק חדש במסכת סנהדרין – פרק ג' – שהנני עומד בו היום
14 – וחזרת הגמרא – בבא בתרא – שהננו לומדים – כשתי שעות, ולימוד נ"ך כשעה, הנני חפשי
15 מהלימוד, ואשתמש בזמן הפנוי לרשום זכרונות ימי ילדותי.

16 וזה פרשת הדבר:

17 בימים הראשונים בחדש אלול, תרמ"ו²³, ואני לומד בחדרו של ר' יקותיאל מלמד דרדקי, שמעתי

(לקמן ע' 000): אלול תרמ"ו והיו שם "כל החורף תרמ"ז". בשיחת חג הפסח שבהערה ט: נסעו חורף תרמ"ו. ובספר השיחות הישי"ת ע' 369: "תרמ"ו בערך". בתורת מנחם רשימת היומן (תרצ"ג) עמ'...: "חורף [תרמ"ה נסעו ליאלטע, וגם אותי לקחתי". [בהערות המו"ל לאגרות קודש אדמו"ר מהורשי"ב ח"א ע' ז כותב, שבאוסף המכתבים ישנן שתי אגרות של הרז"א מתחילת תרמ"ו (1) יום א' כ"ה תשרי תר"ו קרינו ליובאוויטש. (2) במוצאי מנוחה כ"ג מ"ח תר"ו לפ"ק] שבהם כותב שהר"ר שניאור זלמן סלונים נוסע "על ימי החורף עם אחי הרשי"ב שי ליאלטע". בספר המאמרים תרמ"ו (ע' א ואילך) נדפסו ביאורים לאמרי בינה שנכתבו ב"יאלטע" [תרמ"ו], ובהערות כ"ק אדמו"ר ברשימת מאמרי ודרושי כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב נ"ע (ע' נח): "וא"כ הי' כ"ק אדמו"ר נ"ע ביאלטע בחורף תרמ"ו ולא תרמ"ז. ועפ"י צריך לתקן בחנוך לער ע' 9: אלול תרמ"ה נוסע ליאלטע. ובספר השיחות קיץ הישי"ת ע' 28 ואילך". וראה לקמן הערה 25.

21 התאריך מתאים לשנת תרנ"ג. בשנת תרנ"ב חל כב כסלו ביום ד'.

22 ראה יומן ד' תשרי תרנ"ב (לעיל ע' 000).

23 בתאריך הנסיעה ליאלטא הובאו כמה נוסחאות (ראה הוספות ל"חנוך לער" קה"ת, תשי"ט - ע' 57), השינויים הם הן בנוגע לשנת הנסיעה (תרמ"ה או תרמ"ו) והן בנוגע לזמן בשנה שבו נסעו (חודש אלול או בזמן החורף):

ברשימה שלפנינו: נסעו אלול תרמ"ו וחזרו לפני חג השבועות תרמ"ז. בשיחת כ' כסלו תרצ"ד ס"ז: שנסעו מחצי אלול תרמ"ו עד לאחר חג הפסח תרמ"ז ומשם נסע לחרקוב למשך ג' שבועות. וברשימת רבינו "יגלה אור" (לקמן ע' 000): "בחדש מ"ח תרמ"ו היתה הנסיעה ליאלטע ושהינו שמה כל החורף עד אחר הפסח, כאיזה שבועות בין פסח לעצרת התעכבנו בחארקוב, ועל חגה"ש באנו חזרה לליובאוויטש". ברשימת המאסר (לקמן ע' 000) כותב, שבחזרה מיאלטא היו בחרקוב ל"ג בעומר תרמ"ו. ביומן יט מ"ח תרפ"א

- 1 מחברי אומרים לי, כי בעוד איזה ימים אסע עם כבוד אבי למרחקים, לעיר היושבת על חוף הים ויאֵלטא
- 2 שמה, והיא במדינת קרים, אשר שם חם גם בחורף.
- 3 אני אהבתי מאד את מלמדי ר' יקותיאל, כי בכל יום ויום תמידין כסדרן, כאשר אלינו ללמוד, הי'
- 4 מקבץ אותנו כולנו – כחמשה עשר ילדים היינו – סביבו ויספר לנו איזה סיפור נאה, מה שהי' מלכב
- 5 אותנו במאד²⁴. וכולנו כאחד, גם הלא-טובים שבקרבתנו, היינו אוהבים אותו בעד סיפוריו, ומכיון
- 6 ששמעתי אשר בעוד איזה ימים או שבוע אסע עם כבוד הורי מפה, ולא אשמע עוד את הסיפורים
- 7 היפים, התעצבתי מאד ובבואי לביתנו בכיתי בכי רב.
- 8 עבר יום וימים, ואראה כי תנועה רבה בבית, ואתבונן על המראה, כי כבוד אמי חובשת את בגדי
- 9 בתיבה גדולה, הרימותי קולי בבכי כי אינני חפץ לעזוב את מלמדי והחברים אשר לי: מי ילמדני לקרא
- 10 בחומש? מי יספר לנו מעשיות יפות? ועם מי אוכל להשתעשע במשחק ילדים כמו חברי אלה אשר
- 11 יש לי היום?, ואבכה מאין הפוגות.
- 12 את קול בכייתי שמע כ"ק אאמו"ר הרה"ק בחדרו, ויבא אל חדרי – מקום שם אמי מבקרת את
- 13 בגדי, איזה מהם לקחת במסע ואיזה מהם להניח בבית – וישאל על מה אני בוכה.
- 14 ותספר אמי את כל אשר הגדתי, ואני הרימותי קולי בבכייתי. ויאמר לי כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אל
- 15 תבכה. האברך ר' שניאור הנוסע עמנו²⁵ הוא ילמד עמך והוא יספר לך מעשיות יפות. והי' אם תלמד
- 16 בטוב, ותתנהג בהנהגה טובה, הנה מזמן לזמן גם אני אספר לך סיפורים שונים.
- 17 דברי כ"ק אאמו"ר הרה"ק פעלו עלי כראוי, וברגע נדמתי. ואקנח את לחיי הרטובות מדמע, ואיטיב
- 18 את פני ואשחק מטוב לב. ואקרב אל כ"ק אאמו"ר הרה"ק ואחזתיו ביד קדשו הימנית, ואנשק מטוב
- 19 לב, ואשא עיני אליו בנעימת תודה לבבית באין אומר ודברים, ורק לבי יהגה: נחמתי אבי יקירי,
- 20 נחמתי ואתנחם.
- 21 באחד הימים – באיזה יום בשבוע לא אזכור – הנה כ"ק אאמו"ר הרה"ק וכבוד דודי הרז"א²⁶
- 22 והרמ"מ²⁷ והאברך ר' שניאור עלו למרכבה הרתומה לשני סוסים, וגם אותי הושיבו ביניהם, ולקול
- 23 ברכתה של כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה, ולקול ברכתם של כל אנשי הבית וברכתם
- 24 של כל האנשים העומדים בחצר וחברי העומדים על ספות השלשה חלונות – הנשקפים אל החצר –
- 25 של הזאָל הקטן זתה המרכבה.
- 26 במרכבה שני' קטנה הרתומה לסוס אחד נוסעת כבוד אמי מורתי וכבוד דודתי מרת חי' מושקא
- 27 והמשרתת הנוסעת אתנו.

תרמ"ו[1]. במכתב יום ד', אסרו חג של פסח [תרמ"ו] כותב כ"ק אדמו"ר מהרש"ב (אגרות-קודש ח"א ע' ז): "שי"ב הרב [ר' שניאור זלמן] שי' נוסע מחר אי"ה לאדעס צלחה, ומשם יסע בשלום לאה"ק". וביומן יו"ד כסלו תרס"ז (לקמן ע' 000. "התמים" חוב' ב ע' עט [פז, א]) שהי' בלויבאוויטש בשנת תרמ"ז. ובספר השיחות תרח"ץ ע' 291 שהי' בלויבאוויטש על חג הפסח תרמ"ז. וראה בספר השיחות השי"ת ע' 370. לעיל הערה 23.

26 הר"ר שניאור זלמן אהרן. ראה אודותו ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תש"ז. תשנ"ז) ע' 22. ספר השיחות תש"ו ע' 5. ושי"ב. רשימת הבר מצוה (לקמן ע' 000).

27 הר"ר מנחם מענדל. ראה אודותו ספר התולדות שם. ספר השיחות תר"ץ ע' 96. ושי"ב.

24 ראה ספר השיחות תש"ו ע' 41. ושי"ב. ברשימת רבינו (לקמן ע' 000): "אז ר' יקותיאל פלעגט אנהייבן דערציילן א מעשה פלעגין מיר זעך אלע ארום קלייבן ארום אים וי די קלייניקע שבסעלעך שלינגען די ווערטער, אלעשפילערייען פלעגין בטל וערין, אלע ברוגזיסן און מחלוקתן ואס פלעגין זיין צווישן אונז קינדער פלעגט גוט וערין, אלע אין איינעם פלעגין מיר זעך צו טוליען צום רבי'ן הערין די מעשה, און קוקין אים אין די אויגן מיט ואס פאר א הייליקן גימט ער פלעגט דערציילן". עיי"ש בארוכה.

25 בשיחת חג הפסח ה"ל, שהר"ר שניאור זלמן סלונים בא ללויבאוויטש בשנת תרמ"ה ולפסח תרמ"ו נסע חזרה לארץ ישראל. ב"יגלה אור"י שבהערה 23, שבא ללויבאוויטש בקיץ תרמ"ה וחזר לאה"ק "ימים אחדים טרם עזבינו את יאלטע [לאחר חג הפסח

- 1 כבוד הורי והאברך ר"ש ואני והמשרתת נוסעים ליאָלטא, וכבוד דודי ודודתי נוסעים עד רודניא
2 לשלחנו.
- 3 זה לי פעם השני' שהנני בתחנת רודניא. בפעם הראשונה הייתי זה כשני חדשים מקודם, כאשר
4 נסע כ"ק אאמו"ר הרה"ק ללוות החסיד ר' שמואל דובער מבאריסאָו בנסעו לוויטעבסק, ויקח גם אותי
5 עמו.
- 6 כאשר באנו לרודניא, והמסע עוד טרם בא, כי באנו יותר מחצי שעה לפני מועד הקבוע לביאת
7 המסע, וכעבור איזה זמן ראיתי והנה הרב ר' דוד²⁸, ר' שלמה חיים שו"ב²⁹, ר' קאָפּל בן הרב³⁰ ור'
8 מנחם לייב יוצאים מן העגלה של ר' יעקב לייב בעל העגלה³¹, ואשמח עליהם כי כבר היו לי געגועים
9 אל עיר מולדתי.
- 10 טרם בא המסע הביאו לדודי בעיר רודניא מכתב כתוב בשפת המדינה – טעלעגראַם – וכפי
11 שהסבירה לי דודתי, הנה מכתב כזה נשלח מעיר לעיר גם ממדינה למדינה, על ידי חוטי ברזל, אשר
12 באותה רגע אשר בעיר שמשם שולחים המכתב דופקים ביתד ברזל במכונה העשו' לכך, הנה באותה
13 הרגע עצמה נדפקת היתד ברזל אשר באותה המכונה העומדת בעיר שבה מקבלים המכתב. הדפיקות
14 מדפיקים על שרוך ניר נקודות וקוים צרים וארוכים. הנקודות והקוים הם סימני אותיות, ואיש אשר
15 מלומד לקרא את האותיות מעתיק את הכתוב בהאותיות של נקודות וקוים בשפת המדינה, ושולח את
16 המכתב למי שאליו נכתב.
- 17 המון שאלות שאלתי, אך גם דודתי לא ידעה איך לפותרם. ובעוד אני תמה על המכתב שקבל דודי
18 הרז"א בא המסע, והתחילה תנועה גדולה בבית הנתיבות, ויראתי אשר לא ישכחוני.
- 19 דודי הרז"א נוסע עמנו, כי בהמכתב שהביאו לו ברודניא כתבו לו כי יבא אל העיר סמאָלענסק,
20 וגם אנחנו במסענו עוברים את העיר סמאָלענסק.
- 21 (לא ניתן להעתיק).

דוד יעקבסאן] – הנקרא דער מ"ץ – שהי' רב בליובאוויטש בימי
הצ"צ (הערת כ"ק אדמו"ר בקונטרס עץ החיים ע' 52). ראה אודותו
יומן יט מ"ח תרפ"א (לקמן ע' 1000). ספר השיחות תשי"ז שם. ושי"י.
(31) ר' יעקב לייב בעל העגלה בזמנו של אדמו"ר האמצעי נזכר
ביומן כד סיון תרנ"ו סמ"ד. סמ"ו (לקמן ע' 1000). ובזמנו של אדמו"ר
הצ"צ נזכר בתורת מנחם רשימת היומן (תרצ"ג) ע' רפו.

28) הר' דוד יעקבסאן. מו"צ בליובאוויטש. ראה רשימת המאסר
(לקמן ע' 1000. ספר השיחות תרפ"ז ע' 253). ושי"י.
29) ר' שלמה חיים קיטאין שו"ב דליובאוויטש. נזכר ביומן כב
כסלו תרנ"ב (לקמן ע' 1000). כי אייר תרנ"ו (לקמן ע' 1000). כ"ג אייר
תרנ"ו (לקמן ע' 1000). רשימת המאסר שם. תורת מנחם רשימת היומן
(תרצ"ה) ע' רפו. ספר השיחות תשי"ז ע' 101. ושי"י.
30) ר' יעקב קאפיל זעליקסאן, בן הרב ר' אברהם נחלתנו של ר'

אגרות קודש

ב"ה י"ז אייר רצ"ד

- 1 במענה על שאלתך אודות ימי מאסרי, וימי גלותי בעיר
2 מקלט קאסטראמא, אף כי הכל כתוב ברשימותיי, אבל מפני
3 סיבות שונות אי אפשר לגלותם. רק קטעים אחדים ורושמים
4 כוללים, מה שאין בהם פגיעה בכבוד מי שהוא.
- 5 המאסר בשנת תרפ"ז הוא המאסר השביעי, כי חמש
6 פעמים נאסרתי בימי שלטון הישן, ושתי פעמים בימי שלטון
7 החדש.

- 8 המאסר הראשון בליובאוויטש בילדותי בהיותי בן אחת
9 עשרה שנה, וכאשר - על פי הצעתו והוראתו של מורי הר' ניסן
10 - התחלתי בשנת תרנ"ב לרשום את זיכרונותיי בספר, רשמתי
11 גם מאורע זה ונרשם ברשימת תרנ"ג.
- 12 המאסר השני בליובאוויטש בחדש אייר תרס"ב, על פי
13 מלשינותם של המורים דבית הספר חברת מפיצי השכלה
14 בליובאוויטש.
- 15 המאסר השלישי בליובאוויטש בחדש טבת תרס"ו בסיבת

29 התקופה היותר חזקה בפעולתה על מהלך נפשו של האדם
 30 והתפתחות כשרונותיו, היא התקופה העשירה בעיניניים
 31 ויסורים בעד עבודת תעמולה בשקידה ובמרץ בשביל איזה
 32 דיעה מן הדעות, ובפרט מי שהוא מתאבק ולוחם עם רודפיו
 33 ולוחציו בעד קיום וחיוזק דתו.
 34 תקופה זו עם היותה סבוכה בעיני הגוף ויסורי הנפש, עם
 35 זה הנה עשירה היא ברושמים חזקים והם ימי האור בחיי
 36 האדם.
 37 כל מאורע ומאורע בתקופה הלזו חשוב הוא ונכבד למאד,
 38 ומה גם מאורע של מאסר וכלא הנה לגודל התועלת הרוחנית
 39 הבאה לרגלם ראוי הוא לציין לא רק הימים והלילות כ"א גם
 40 השעות והרגעים, כי כל שעה ורגע של צער סיגוף ועינוי מביא
 41 תועלת מופלגה וחוזק דעת בלתי מוגבל, כי גם החלש נהפך
 42 לגבור שבגבורים.
 43 המאסר הותחל רבע על שעה שלישית לילה בליל ג' אור
 44 ליום רביעי חמשה עשר לחדש סיון תרפ"ז ונמשך עד שעה חצי
 45 השני צהרים ביום הראשון בשלישי לחדש תמוז תרפ"ז, בעיר
 46 לענינגראד - פטרסבורג.
 47 **שמונה עשר יום אחת עשרה שעות וחמשה עשר מינוט.**
 48 ובו ביום אחרי התעכבי בביתי כשש שעות הנה בשעה חצי
 49 השמינית לפנות ערב יצאתי במסע ההולך לעיר קאסטראמא,
 50 ובאתי שמה למחרת - ביום השני - ארבעה לחדש תמוז,
 51 והתעכבתי בגלות עד יום הרביעי שלשה עשר בתמוז שעה חצי
 52 הראשונה צהרים.
 53 **תשעה ימים ושבע עשרה שעות.**
 54 ובזה הנני למלא בקשתך ושולח לך לקוטים מהרשימות
 55 על דבר המאסרים בעתם ובזמנם.

1 השתתפותם של חברי מפלגת פועלי ציון בהתקוממות נגד
 2 המשטרה בליובאוויטש.
 3 המאסר הרביעי בפעטראגראד בחדש טבת תר"ע בסיבת
 4 הלשנתו של היהודי המלומד ק.
 5 המאסר החמישי בפעטראגראד בחדש שבט תרע"ו בסיבת
 6 השתדלותי בהשגת חומר חוקי ודיני פטורין המשרתים בקדש,
 7 מעבודת הצבא.
 8 המאסר הששי בחדש תמוז תר"פ ברוסטוב דון, בסיבת
 9 הלשנת ראש הייעוץסקציע ברוסטוב ד.
 10 אמנם כולם היו מאסרי שעות, רק זה השביעי הוא הנכבד
 11 מכולם.
 12 בנוהג שבעולם אשר המשל הוא קל מהנמשל, והנמשל
 13 מכובד מהמשל, אם מאסר הגוף בבית אסורים של עץ ואבן
 14 הוא עינוי, הנה מה גדול העינוי של הנפש האלקית במאסר
 15 הגוף ונפש הבהמית, מי בעדארף זעך אין דעם פארטיפן.
 16 לא אחד כי המאסר השביעי, הנה לעתים גורם לי הנאה
 17 מיוחדת, והאות כי זה כשבע שנים אחרי המאורע, הרי מזמן
 18 לזמן הנני לוקח לי מועד להתבודד ולצייר לעצמי אותן
 19 השמועות והדיבורים, המחזות והחלומות אשר שמעתי ראיתי
 20 וחלמתי בימים ההם.
 21 האדם הנה מלבד זאת אשר בימי חייו יש לו תקופות
 22 קבועות ימי הילדות, נערו, בחרות, אברכות, ימי הגדלות
 23 זקנה ושיבה, ומלבד מצב כשרונותיו, אם רגילים ובינוניים, או
 24 מאירים ונפלאים, וכן טבעו אם ביישן ועצב או עליז וצוהל,
 25 הנה מלבד כל זאת הרי ההשגחה העליונה מזמנת לו תקופות
 26 מיוחדות אשר לפעמים משנים טבע האדם ומפתחים
 27 כשרונותיו להעמידו על גובה מיוחד, להסתכל בתכלית חיי
 28 האדם על פני האדמה.

פרשת וישב

לו * וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:
 ב אלה | תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה
 היה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני
 בלחה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף
 את-דבתם רעה אל-אביהם: ג וישראל אהב את-
 יוסף מכל-בניו כִּי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו
 כתנת פסים: (לוי) ויראו אחיו כִּי-ראתו אהב
 אביהם מכל-אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו
 לשלם: ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו
 עוד שנא אתו: ויאמר אליהם שמעו־נָא החלום
 הזה אשר חלמתי: וְהִנֵּה אֲנִחנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים
 בתוך השדה והנה קמה אֲלֵמתי וגם-נצבה והנה
 תסבינה אֲלֵמתיכם ותשתחווּן לֵאֲלֵמתי: (ישאל)
 ח ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול
 תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על-חלמתי
 ועל-דבריו: ט ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו
 לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש
 והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי: ויספר
 אל-אביו ואל-אחיו ויגער-בו אביו ויאמר לו מה
 החלום הזה אשר חלמתי הבוא נבוא אני ואמך
 ואחייך להשתחות לך ארצה: י ויקנאו-בו אחיו
 ואביו שמר את-הדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות לה עמ' 161)

ואביו שמר את הדבר (לו, יא) היה ממתין ומצפה מתי יבוא
 (רש"י) יש לשאל, מהו העלוי בזה שיוסף ימלך על אחיו והם
 ישתחוו לו ארצה, ועד כדי כך שיעקב היה ממתין ומצפה לקד.
 ויש לומר, שיעקב המתין למלכותו של יוסף, היינו משיח בן
 יוסף, שבא כהקדמה והקנה למשיח בן דוד.

שני יב ויילכו אחיו לרעות את-צאן אביהם בשכם:
 יג ויאמר ישראל אל-יוסף הלוא אחיך רעים בשכם
 לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הגני: ד ויאמר לו
 לד-נָא ראה את-שלוש אחיך ואת-שלוש הצאן
 והשבני דבר וישלחם מעמק חברון ויבא שכם:
 ט וימצאם איש והנה תעה בשדה וישאלם האיש

לאמר מה-תבקש: טו ויאמר את-אחי אנכי מבקש
 הגידה-נָא לי איפה הם רעים: יז ויאמר האיש נסעו
 מזה כי שמעתי אמרים גללה דתִינה וילך יוסף
 אחר אחיו וימצאם בדתן: יח ויראו אתו מרחק
 ובטרם יקרב אליהם ויתנפלו אתו להמיתו:
 יט ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל החלמות חלום
 בא: כ ועתה | לכו ונהרגוהו ונשלכנו באחד הפרות
 ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה-יהיו
 חלמתי: כא וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא
 נפנו נפש: כב ויאמר אליהם | ראובן אל-תשפכו־דם
 השליכו אתו אל-הבור הזה אשר במדבר ויד
 אל-תשלחו־בו למען הציל אתו מידם להשיבו
 אל-אביו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות לה עמ' 171)

וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן (לו, יז) כתב השל"ח: יוסף
 שמע לאביו . . אף על פי שסכנה גדולה הייתה לו. ואף על גב
 שאמרו בו"ל אם אביך אומר לך לחלל שבת לא תשמע אליו כי
 אתה ואביך חביבים כבודי - והו בדבר השיף לבין אדם לבין
 המקום, אבל הנוגע לעצמו מחיל אנפשיה לעשות רצון אביו,
 עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין
 הקב"ה, שנאמר והנפשות לי הנה (ראה שלחן ערוך אדמו"ר
 הזקן חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד).

שלישי כ ויהי כאשר-בא יוסף אל-אחיו ויפשימו
 את-יוסף את-כתנתו את-כתנת הפסים אשר
 עליו: כד ויקחהו וישלכו אתו הבור והבור רק אין
 בו מים: כה וישבו לאכל־לחם וישאו עיניהם ויראו
 והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם
 נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה:
 כז ויאמר יהודה אל-אחיו מה-בצע כי נהרג את-
 אחינו וכפינו את-דמו: כח לכו וגמפרנו לישמעאלים
 וידנו אל-תהיבו כִּי-אחינו בשרנו הוא וישמעו
 אחיו: כט ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו
 ויעלו את-יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף
 לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את-יוסף
 מצרימה: ס וישב ראובן אל-הבור והנה אין-יוסף
 בבור ויקרע את-בגדיו: לו וישב אל-אחיו ויאמר

הֵלֵךְ אֵינָנוּ וְאֵנִי אָנֹכִי אֲנִי-בָא: ^א וַיִּקְחוּ אֶת-כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת-הַכֶּתֶנֶת בָּדָם: ^ב וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל-אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַכֶּרֶזָּא הַכֶּתֶנֶת בְּנֶךְ הוּא אִם-לֹא: ^ג וַיִּפְרֹה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי חַיָּה רָעָה אֲכַלְתֶּהוּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף: ^ד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׁם שָׂק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בָּנָיו יָמִים רַבִּים: ^ה וַיִּקְמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לִנְחָמוֹ וַיֵּמָאן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרֶד אֶל-בְּנֵי אָבִי שְׁאֵלָה וַיִּכְךְ אֹתוֹ אָבִיו: ^ו וְהַמִּדְּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים: פ

(נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 324)

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אבל נחשים ועקרבים יש בו (רש"י) יש לשאל, מדוע לא נאמר במפרש מה פן היה בבור. ויש לומר, דהנה אמרו ר"ל: "אין בו מים, אין בו דברי תורה שנמשלו למים". ולכן אין צורך לפרש שהיו בבור נחשים ועקרבים, משום שמי שאין בו דברי תורה יש בו בדרך ממילא דברים המנגדים לתורה. ועל דרך פרוש הבעל שם טוב על הפסוק וסרתם ועבדתם: "פאשר האדם מפריד את עצמו מהש"ית, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא שיש דבר ממצע".

רביי לח ^א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי ושמו חיה: ^ב ויראשם יהודה בת-איש פניעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: ^ג ונתהר ותלד בן ויקרא את-שמו ער: ^ד ונתהר עוד ותלד בן ותקרא את-שמו אוזן: ^ה ותספ עוד ותלד בן ותקרא את-שמו שלה והיה בכזיב בלדתה אתו: ^ו ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: ^ז ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהודה וימתה יהודה: ^ח ויאמר יהודה לאוזן פא אל-אשת אחיד ויבם אתה והקם זרע לאחיד: ^ט וידע אוזן כי לא לו יהיה הזרע והיה אם-בא אל-אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן-זרע לאחיו: ^י וירע בעיני יהודה אשר עשה וימת גם-אתו: ^{יא} ויאמר יהודה לתמר בלתי שבי אלמנה בית-אבד עד-יגדל שלה בני כי אמר פנימות גם-הוא פאחיו ותלד תמר ותשב בית אביה: ^{יב} וירבו הימים ותמת

בַּת-שׁוֹעַ אֲשֶׁת-יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל-גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעֲדֵלְמִי תַּמְנָתָה: ^ג וַיִּגְדֹּל לְתַמָּר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמוּד עָלֶיהָ תַּמְנָתָה לָנוּ צֹאנוֹ: ^ד וְהַסֵּס בְּגָדֵי אֱלִמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וְהַכֶּם בְּצַעֲרָהּ וְהַתְעַלָּה וְהַשֵּׁב בְּפֶתַח עֵינָיו אֲשֶׁר עַל-דֶּרֶךְ תַּמְנָתָה כִּי רֹאֲתָה כִּי-גִדְּלָה שְׁלָה וְהוּא לֹא-נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה: ^ה וַיִּרְאָה יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ: ^ו וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הֲבֵה-נָא אֲבֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כִלְתּוֹ הוּא וְהָאִמֶּר מִה-תִּתֶּן-לִי כִּי תָבֹא אֵלַי: ^ז וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי-עִזִּים מִן-הַצֹּאן וְהָאִמֶּר אִם-תִּתֶּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלֹחֶךָ: ^ח וַיֹּאמֶר מֶה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן-לָךְ וְהָאִמֶּר חֲתָמְךָ וּפְתִילֶךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן-לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ: ^ט וַתִּקֶּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסֵּר צַעֲיָפָה מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֱלִמְנוּתָהּ: ^י וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-גְּדֵי הָעִזִּים בְּיַד רַעְהוּ הַעֲדֵלְמִי לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצְאָתָה: ^{יא} וַיִּשְׁאֵל אֶת-אֲנָשֵׁי מִקְמָה לֵאמֹר אֵיזָה הַקְּדֻשָּׁה הוּא בְּעֵינָיו עַל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הִיְתִיתָ בֹּזֵה קְדֻשָּׁה: ^{יב} וַיִּשֶׁב אֶל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצְאָתִיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמִּקּוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיְתִיתָ בֹּזֵה קְדֻשָּׁה: ^{יג} וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיָ לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָה: ^{יד} וַיְהִי כַּמִּשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגְדֹּל לְיְהוּדָה לֵאמֹר זָנַתָּ תַמָּר בְּלִילֶךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזָנוּגִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיָּאוּהָ וְתִשְׂרָף: ^{טו} הוּא מוֹצֵאתָ וְהִיא שְׁלַחָה אֶל-חֲמִי לֵאמֹר לֹאִישׁ אֲשֶׁר-אֵלָה לוֹ אָנֹכִי הָרָה וְהָאִמֶּר הַכֶּרֶזָּא לְמִי הַחֲתֻמָּת וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלָה: ^{טז} וַיִּפֹּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִכֶּנִּי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְנִי וְלֹא-יוֹסֵף עוֹד לְדַעַתָּה: ^{יז} וַיְהִי בְּעֵת לְדַתָּה וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָה: ^{יח} וַיְהִי בְּלִדְתָּה וַיִּתֵּן-יָד וַתִּקַּח הַמִּיֻּלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל-יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֹאשְׁנָה: ^{יט} וַיְהִי כַּמִּשְׁעִיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וְהָאִמֶּר מִה-פִּרְצָתָ עָלֶיךָ פֶּרֶץ

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ: וְאַחַר יָצָא אֹחִיו אֲשֶׁר עָלִידוֹ

הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 188)

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ . . וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח (לח, כט-ל) זָרַח - רומז לעבודת הצדיקים, שאור תורתם ועבודתם זורח באפן תמידי וקבוע. פֶּרֶץ - רומז לעבודת בעלי תשובה, שעבודתם היא בדרך פריצת גדר, יציאה מהגבלותיו של האדם והתקרבות אל ה'. זהו שאמרו רז"ל "פֶּרֶץ זה משיח, שנאמר עלה הפורץ לפניהם", כי חדושו של משיח הוא עבודת התשובה, כמאמר "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיבתא".

חמישי לט * וַיִּוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפָר סֵרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִדֵּי הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדֵהוּ שָׁמָּה: ׀ וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בֵּית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי: ׀ וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ: ׀ וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׂרֹת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יִשְׁרָאוֹל נָתַן בְּיָדוֹ: ׀ וַיְהִי מֵאֵז הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹו וַיִּבְרָךְ יְהוָה אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְפָת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבִשְׂדֵה: ׀ וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לֹו בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם-הִלָּחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מְרָאָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 194)

וַיִּוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם (לט, א) כְּשֶׁשֶׁן, המד"א וַיִּרְדֵּי מִים עַד יָם. שָׁלַט כְּהוֹן, המד"א כי הוא רודה בכל עבר הנהר (בראשית רבה) הַכֹּהֵן הַמַּטְטֵרָה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם הָיָא הָעֲלוּי שָׁבָא עַל יְדֵי הַגְּאוּלָּה. בְּגִשְׁמִיּוֹת - "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֻכּוֹשׁ גָּדוֹל". בְּרוֹחַנִיּוֹת - הַכֶּנֶה לַקְּבִלַת הַתּוֹרָה. וְכָךְ רואים בדברי יוסף לאחיו: "כי למחיה שלחני אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם . . לא אתם שלחתם אותי הנה כי האֱלֹקִים". וַיְדַבֵּר מְדַגֵּשׁ גַּם בְּפִסְקוֹנוֹ: שְׁלִיטָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם נִלְמְדָת מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹרֵד", הֵינּוּ שְׂוֵהֵי הַכֹּהֵן הַמַּטְטֵרָה שֶׁל יְרִידָה זו.

ששי: ׀ וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבָּה עִמִּי: ׀ וַיִּמָּאֵן ׀ וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֶתִּי מִהַבְּבִית וְכָל אֲשֶׁר-יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדִי: ׀ אֵינֶנּוּ גָדוֹל בְּבֵית הָזֶה מִמֶּנִּי וְלֹא-יַחֲשֹׁךְ מִמֶּנִּי מֵאוֹמָה כִּי אִם-

אֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִידֵךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטַאתִי לָאֱלֹהִים: ׀ וַיְהִי כַּדְבָּרָה אֶל-יוֹסֵף יוֹם ׀ יוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהֵי לְשָׁכָב אֶצְלָה לְהִיּוֹת עִמָּה: ׀ וַיְהִי כִּתְּוִם הָיָה וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שֶׁם בְּבֵית: ׀ וַתִּתְּפָשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה: ׀ וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי-עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֶם הַחוּצָה: ׀ וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשָׁכָב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: ׀ וַיְהִי כְּשָׁמְעוּ כִּי-הִרְיִמְתִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה: ׀ וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֶצְלָה עַד-בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל-בֵּיתוֹ: ׀ וַתִּדְבֹּר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר-הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: ׀ וַיְהִי כִּהִרְיִמִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם הַחוּצָה: ׀ וַיְהִי כְּשָׁמַע אֲדֹנָיו אֶת-דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחֲר אָפוֹ: ׀ וַיִּקְחֵי אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית הַפֹּהֵר מְקוֹם אֲשֶׁר-כְּתִיב אֲסוּרִי קִרִּי אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי שָׁם בְּבֵית הַפֹּהֵר: ׀ וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָזוֹ בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית-הַפֹּהֵר: ׀ וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית-הַפֹּהֵר בְּיַד-יוֹסֵף אֶת כָּל-הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֹּהֵר וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: ׀ אִין ׀ שֶׁר בֵּית-הַפֹּהֵר רָאָה אֶת-כָּל-מֵאוֹמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ: ׀ פ

שביעי כ * וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָמָא מִשְׁקָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאֶפֶה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: ׀ וַיִּקְצֹף פְּרֹעֶה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים: ׀ וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֹר בֵּית שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶל-בֵּית הַפֹּהֵר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם: ׀ וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶת-יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׂרֹת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֹר: ׀ וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם

הַפְּלִיִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: י בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
יֵשָׁא פְּרַעַה אֶת־רֹאשׁוֹ מֵעֹלֶיךָ וְתָלָה אוֹתָךְ עַל־עֵץ
וְאָכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרְךָ מֵעֹלֶיךָ: כ וַיְהִי | בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָת אֶת־פְּרַעַה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה
לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁוֹ | שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְאֶת־
רֹאשׁ שֶׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: כא וַיֵּשֶׁב אֶת־שֶׁר
הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרַעַה:
כב וְאֵת שֶׁר הָאֲפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף:
כג וְלֹא־זָכַר שְׂרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עֲלֵתָה נֶצְחָה, הַכְשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֹתֶיךָ עֲנָבִים (מ, י) עֲלֵתָה נֶצְחָה -
הַגִּיעַ זְמַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגָאֵל. הַכְשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֹתֶיךָ עֲנָבִים - הַגִּיעַ
זְמַנָּה שֶׁל מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת כּוֹס הַתְּרַעֲלָה (חולין צב, א) לְכַאוֹרָה הִיָּה
הַסֵּדֶר צָרִיךְ לִהְיוֹת הַפּוֹד: תַּחֲלָה שׁוֹתֵה מִצְרַיִם אֶת כּוֹס הַתְּרַעֲלָה
וְלֵאחֶר מִכֵּן נִגְאָלִים יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וַיֵּשׁ לֹמֶר, שֶׁבְּשִׁלֵּב
הָרֹאשׁוֹן מִתְּגַבְּרִים יִשְׂרָאֵל עַל מִצְרַיִם וַיּוֹצִאֵם מִמִּנְהָ נֶגֶד רְצוֹנָה.
וְאֵלּוּ בְּשִׁלֵּב הַשְּׁנִי מִצְרַיִם עֲצָמָה הוֹפֵכֶת לְטוֹב: כָּשֶׁם שֶׁשְׁתִּית יֵין
מְבִיאָה לְשִׁכְרוּת (כְּטוֹל מְצִיאוֹת הָאָדָם), כִּךָ גַּם שְׁתִּית כּוֹס
הַתְּרַעֲלָה מְבַשֶּׁלֶת אֶת מְצִיאוֹתָם הַקּוֹדֶמֶת וְהוֹפֵכֶת אוֹתָהּ לְטוֹב.

מִפְטִיר כ וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָת אֶת־פְּרַעַה
וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁוֹ | שֶׁר
הַמִּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שֶׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:
כא וַיֵּשֶׁב אֶת־שֶׁר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס
עַל־כַּף פְּרַעַה: כב וְאֵת שֶׁר הָאֲפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר
פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: כג וְלֹא־זָכַר שְׂרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־
יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

פפס ק"ב פסוקים יב"ק סימן.

אִישׁ חֲלָמֹה בְּלִילָה אַחֵד אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלָמֹה
הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמִלֵּךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים
בְּבֵית הַסֵּהר: ו וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֲתָם
וְהֵנָּם זֻעֲפִים: ו וַיִּשְׂאֵל אֶת־סְרִיסֵי פְּרַעַה אֲשֶׁר אִתּוֹ
בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מָדוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:
ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלָמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יוֹסֵף הִלּוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרְנִים סִפְרוּ־נָא לִי:
ט וַיֹּסֶפֶר שְׂרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמֹה לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה־גִפְנִי לִפְנֵי: י וּבִגְפְנִי שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים
וְהוּא כְּפִרְחַת עֲלֵתָה נֶצְחָה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֹתֶיךָ
עֲנָבִים: יא וְכּוֹס פְּרַעַה בִּידֵי וְאָקַח אֶת־הָעֲנָבִים
וְאֲשַׁחַט אֲתָם אֶל־כּוֹס פְּרַעַה וְאִתָּן אֶת־הַכּוֹס
עַל־כַּף פְּרַעַה: יב וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת
הַשָּׁרְגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: יג בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
יֵשָׁא פְּרַעַה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשִּׁיבְךָ עַל־כַּנֶּךָ וְנִתְּתָה
כּוֹס־פְּרַעַה בִּידּוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ
מִשְׁקָהוּ: יד כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי אֶתָּךְ כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לְךָ
וְעִשִּׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהוֹפְרֵתָנִי אֶל־פְּרַעַה
וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבֵּית הַזֶּה: טו כִּי־גִנַּב גִּנְבֹתִי מֵאֶרֶץ
הָעִבְרִים וְגַם־פָּה לֹא־עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמָּה אֲתִי
בְּבוֹר: טז וַיֵּרָא שְׂרֵי־הָאֲפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמְרוּ
אֶל־יוֹסֵף אֶפְ־אֲנִי בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי
עַל־רֹאשִׁי: יז וּבִסֵּל הָעֶלְיוֹן מִכָּל מִאֲכָל פְּרַעַה
מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהָעוֹף אָכַל אֲתָם מִן־הַסֵּל מֵעַל
רֹאשִׁי: יח וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים הֵיא לְפִחוּזִיקִים בָּה, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנֵעַם, וְכִלְנִתִּיכִתִּיָּה שְׁלוֹם. אֶרֶךְ יָמִים בִּימִינָה, בְּשִׁמְאֵלָה
עֲשֶׁר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֶר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֶר יִהְיֶה בְּאֻמְצֵעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּאוֹתָם בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצֶדֶק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לפרשת וישב לקריאה בציבור ולשמו"ת בעומם פרק ב"ג

ב וַיְהִי כִּשְׁנֵי עָשָׂר יוֹם אֲמַר יְהוָה עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל-מִכְרָם בְּכֶסֶף
צִדִּיק וְאֲבִיוֹן בְּעִבּוֹר גֵּעִלִּים: **ז** הַשָּׂאִפִּים עַל-עַפְרַאֲרֵן בְּרֹאשׁ דָּלִים וְדֶרֶךְ עֲנוּיִם יָטוּ וְאִישׁ
וְאִבּוֹ יִלְכוּ אֶל-הַנְּעִרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי: **ח** וְעַל-בְּגָדִים חֲבָלִים יָטוּ אֵצֶל כָּל-מִזְבֵּחַ
וַיֵּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: **ט** וְאֲנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר בְּגִבֵּה
אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן הוּא כְּאֵלֹנִים וְאֲשַׁמִּיד פְּרִי מִמֶּעַל וְשָׂרְשָׁיו מִתַּחַת: **י** וְאֲנֹכִי הֶעֱלִיתִי
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלֵךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרַשֵּׁת אֶת-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי:
יא וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמַבְחֹרֵיכֶם לְנֹזְרִים הֵאָף אֵינִי-זֹאת בְּנִי יִשְׂרָאֵל נֹאם-יְהוָה:
יִבְתְּשֻׁקוּ אֶת-הַנּוֹזְרִים יֵינן וְעַל-הַנָּבִיאִים צִוִּיתָם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: **יב** הִנֵּה אֲנֹכִי מַעֲיֵק
תַּחְתִּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הָעִגְלָה הַמֵּלֶאכֶה לָהּ עֶמִיר: **יד** וְאֶבֶד מְנוּס מֶלֶךְ וְחֹזֶק לֹא-יֵאֱמָן
כַּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא-יִמְלֹט נִפְשׁוֹ: **טו** וְתִפֹּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַסּוּס
לֹא יִמְלֹט נִפְשׁוֹ: **טז** וְאֲמִיץ לָבוּ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בְּיוֹם-הַהוּא נֹאם יְהוָה: **ג** אֲשַׁמְעוּ
אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל-הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לֵאמֹר: **ד** רַק אֶתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת
כָּל-עֲוֹנוֹתֵיכֶם: **ה** הִילַכְוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלָתִי אִם-נוֹעַדוּ: **ו** הִישָׁאֵג אֲרִיָּה בַּיָּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ
חַיִּתָּן כַּפִּיר קוֹלוֹ מִמֶּעַנְתּוֹ בְּלָתִי אִם-לָכֵד: **ז** הַתְּפֹל צִפּוֹר עַל-פֶּחַ הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ
הַיַּעֲלֶה-פֶּחַ מִן-הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְבּוֹד: **ח** וְאִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יַחְרְדוּ
אִם-תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וְיִהְיֶה לֹא עֲשָׂה: **ז** כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדָנִי יְהוָה דְּבַר כִּי אִם-גָּלָה סוֹדוֹ
אֶל-עַבְדּוֹ הַנָּבִיאִים: **ח** אֲרִיָּה שָׂאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדָנִי יְהוָה דִּבֶּר מִי לֹא יִנְבֵּא:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ו' טבת, תשי"ט
ברוקלין.

לכבוד הנהלת מוסד בית רבקה
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מועתק בזה נוסח המברק-טלפונית שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח:

ברכתי לכל המשתתפים בחגיגת בית רבקה במאנטרעאל. יהי רצון שתהיי החגיגה בהצלחה ותביא לביסוס ולהתפתחות המוסד הקדוש למילוי מטרותיו תפקידו לחנך ולהעמיד דור בנות ישראל, שכל אחת נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, מתאימות לשמן אשר בנו ותבנינה בית ישראל.

בכבוד וברכת הצלחה

מנחם שניאורסאהן

בודאי יודיעו לכאן הנעשה וכל המפרט הרי זה משובח.

בכבוד ובברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:26	6:29	8:26	8:29	8:58	9:01	9:50	9:53	16:42	16:44	17:08	17:10	16:23	17:20
חיפה (ח)	6:28	6:32	8:27	8:30	8:59	9:02	9:50	9:53	16:38	16:39	17:04	17:06	16:09	17:16
ירושלים (ח)	6:23	6:27	8:24	8:28	8:56	8:59	9:48	9:51	16:41	16:43	17:07	17:09	16:02	17:17
תל אביב (ח)	6:28	6:32	8:27	8:30	8:59	9:03	9:51	9:54	16:39	16:41	17:05	17:07	16:21	17:19
אוסטריה וינה (ח)	7:30	7:35	9:05	9:09	9:37	9:41	10:20	10:24	16:05	16:06	16:39	16:39	15:47	16:55
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:48	5:49	8:56	8:58	9:28	9:30	10:43	10:46	20:38	20:43	21:08	21:13	20:24	21:27
אוקראינה אודסה (ח)	7:27	7:32	9:04	9:08	9:37	9:40	10:21	10:25	16:13	16:14	16:45	16:46	15:55	16:50
אוקראינה דונייצק (ח)	7:04	7:09	8:39	8:43	9:11	9:15	9:54	9:58	15:39	15:40	16:13	16:14	15:22	16:18
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:17	7:22	8:51	8:55	9:23	9:27	10:06	10:10	15:48	15:49	16:22	16:23	15:30	16:27
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:52	7:57	9:21	9:25	9:53	9:57	10:35	10:38	16:05	16:05	16:40	16:41	15:47	16:45
אוקראינה קייב (ח)	7:44	7:49	9:14	9:18	9:45	9:49	10:27	10:31	15:58	15:58	16:33	16:34	15:40	16:38
איטליה מילאנו (ח)	7:49	7:54	9:29	9:33	10:01	10:04	10:46	10:49	16:43	16:44	17:15	17:16	16:26	17:31
אקוואדור קיטו (ח)	5:55	5:58	8:29	8:32	8:59	9:02	10:02	10:05	18:19	18:22	18:42	18:45	18:04	18:49
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:31	5:33	8:34	8:37	9:07	9:09	10:20	10:23	20:02	20:06	20:30	20:34	19:47	20:48
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	5:59	6:00	9:16	9:18	9:47	9:49	11:04	11:06	21:17	21:22	21:49	21:53	21:03	21:57
ארה"ב בולטימור (ח)	7:13	7:17	9:02	9:06	9:34	9:38	10:23	10:26	16:46	16:47	17:14	17:16	16:29	17:20
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:06	7:10	8:54	8:57	9:25	9:29	10:13	10:17	16:33	16:34	17:02	17:03	16:16	17:16
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:07	7:11	8:54	8:57	9:26	9:30	10:14	10:17	16:32	16:33	17:01	17:03	16:15	17:16
ארה"ב דטרויט (ח)	7:47	7:51	9:32	9:36	10:04	10:08	10:51	10:55	17:04	17:05	17:34	17:35	16:47	17:48
ארה"ב היוסטון (ח)	7:03	7:07	9:05	9:08	9:37	9:40	10:29	10:33	17:26	17:28	17:51	17:53	17:09	18:04
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:44	6:48	8:41	8:45	9:13	9:16	10:04	10:07	16:48	16:50	17:15	17:17	16:31	17:27
ארה"ב מיאמי (ח)	6:55	6:58	9:00	9:03	9:32	9:35	10:26	10:29	17:33	17:35	17:58	18:00	17:17	18:10
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:05	7:09	8:50	8:54	9:23	9:26	10:10	10:14	16:25	16:26	16:54	16:56	16:08	17:10
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:03	7:07	8:50	8:54	9:21	9:25	10:09	10:12	16:25	16:26	16:54	16:56	16:08	17:07
בוליביה לה פאס (ח)	5:43	5:45	8:34	8:36	9:02	9:05	10:10	10:13	19:09	19:12	19:32	19:36	18:53	19:40
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:33	8:39	10:00	10:04	10:32	10:36	11:13	11:17	16:37	16:38	17:14	17:14	16:19	17:33
בלגיה בריסל (ח)	8:30	8:36	9:59	10:03	10:31	10:35	11:12	11:16	16:40	16:41	17:17	17:17	16:23	17:35
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:05	8:11	9:23	9:28	9:55	9:59	10:33	10:37	15:33	15:33	16:14	16:14	15:15	16:18
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:08	6:10	9:00	9:03	9:32	9:34	10:41	10:44	19:52	19:55	20:16	20:20	19:37	20:28
ברזיל ריו דה ז'נירו (ק)	5:55	5:57	8:47	8:50	9:19	9:21	10:28	10:30	19:37	19:40	20:01	20:05	19:22	20:13
בריטניה לונדון (ח)	7:51	7:56	9:19	9:23	9:50	9:54	10:31	10:35	15:56	15:56	16:32	16:33	15:38	16:50
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:10	8:16	9:32	9:37	10:04	10:08	10:43	10:47	15:53	15:54	16:32	16:33	15:35	16:52
גרמניה ברלין (ח)	8:03	8:08	9:27	9:32	9:59	10:03	10:39	10:43	15:56	15:56	16:33	16:34	15:38	16:38
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:09	8:14	9:40	9:44	10:11	10:15	10:54	10:57	16:28	16:28	17:03	17:04	16:10	17:08
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:01	5:03	7:59	8:01	8:29	8:31	9:50	9:53	19:01	19:05	19:26	19:30	18:46	19:34
הודו בומביי (ח)	6:59	7:02	9:11	9:14	9:43	9:46	10:39	10:42	18:04	18:07	18:28	18:30	17:48	18:34
הודו פונה (ח)	6:52	6:56	9:06	9:09	9:38	9:41	10:34	10:37	18:03	18:05	18:26	18:28	17:47	18:32
הונגריה בודפשט (ח)	7:18	7:22	8:53	8:57	9:25	9:29	10:09	10:12	15:56	15:57	16:29	16:30	15:38	16:34
טורקיה איסטנבול (ח)	7:15	7:20	9:02	9:06	9:34	9:38	10:22	10:25	16:39	16:40	17:08	17:09	16:22	17:13
יוון אתונה (ח)	7:27	7:32	9:18	9:22	9:51	9:54	10:40	10:43	17:09	17:10	17:37	17:38	16:52	17:42

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ח)	7:38	7:42	9:13	9:17	9:45	9:49	10:29	10:33	16:17	16:18	16:50	16:51	16:00	16:55
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:52	6:56	9:09	9:12	9:39	9:42	10:36	10:39	18:07	18:10	18:31	18:33	17:51	18:37
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ק)	5:40	5:41	8:57	8:59	9:29	9:31	10:47	10:49	21:06	21:10	21:39	21:43	20:51	21:47
נפאל קטמנדו (ח)	6:37	6:41	8:44	8:48	9:15	9:18	10:09	10:12	17:16	17:18	17:41	17:43	16:59	17:47
סינגפור סינגפור (ח)	6:53	6:56	9:21	9:24	9:53	9:56	10:55	10:58	19:02	19:04	19:24	19:27	18:46	19:31
פולין ורשא (ח)	7:30	7:35	8:56	9:00	9:27	9:31	10:08	10:11	15:28	15:28	16:05	16:06	15:10	16:10
פרו לימה (ח)	5:34	5:37	8:13	8:16	8:46	8:49	9:51	9:54	18:28	18:31	18:51	18:55	18:13	18:59
צרפת לאון (ח)	8:07	8:12	9:47	9:50	10:18	10:22	11:03	11:07	17:00	17:01	17:32	17:34	16:43	17:48
צרפת פריז (ח)	8:29	8:34	10:03	10:07	10:34	10:38	11:17	11:21	16:58	16:59	17:32	17:33	16:40	17:49
קולומביה בוגוטה (ח)	5:45	5:48	8:15	8:18	8:45	8:48	9:47	9:50	17:54	17:57	18:16	18:19	17:38	18:23
קנדה טורונטו (ח)	7:36	7:41	9:20	9:24	9:51	9:55	10:38	10:41	16:45	16:46	17:15	17:17	16:28	17:30
קנדה מונטריאול (ח)	7:20	7:25	9:00	9:04	9:32	9:35	10:17	10:20	16:14	16:15	16:46	16:47	15:57	17:02
קפריסין לרנקה (ח)	6:41	6:46	8:35	8:38	9:08	9:11	9:58	10:01	16:35	16:37	17:02	17:04	16:19	17:08
רוסיה מוסקבה (ח)	9:42	9:48	11:00	11:04	11:30	11:34	12:07	12:11	17:03	17:03	17:45	17:45	16:44	18:04
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	8:54	8:59	10:30	10:34	11:02	11:06	11:46	11:50	17:34	17:34	18:07	18:08	17:16	18:12
שווייץ ציריך (ח)	7:57	8:02	9:35	9:39	10:06	10:10	10:50	10:54	16:40	16:41	17:13	17:14	16:23	17:28
תאילנד בנגקוק (ח)	6:28	6:31	8:45	8:48	9:17	9:20	10:15	10:18	17:53	17:56	18:16	18:19	17:37	18:23

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יְשִׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il